

שבוע פרשת לך לך

(25 – 31 October 09)

ד' – י"ג מרחשון ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֹכְלֹת וּשְׂבָעֹת. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתוֹ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עָלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: וַיִּשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשְׁמַע לְךָ שְׁלֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת "התורה" בחדר כולו ויהיה "לחדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹרֶךְ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרָךְ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכָם וְעֶמֶק סִפּוֹת אֲמַדְךָ:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תְּשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֱלֹהֵי תַחְתְּרוֹשִׁי: ב כִּי פִי רָשַׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שִׁקְרָה: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשַׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשַׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְּזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֱלֹהֵי־לֹל מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֱלֹהֵי חֲזָז לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֱלֹהֵי הַחַטָּאת אֲמוֹ אֱלֹהֵי תָמִיד: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאָרֶץ וְזָכָר: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יִחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבִתְרוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג)	מאמר ד"ה ויאמר ה' אל אברם (עם ביאור בדרך אפשר) מוצאי שבת פרשת לך לך, ה'תשל"ח	ה
ד)	משיחות שבת פרשת לך לך, י"ג מרחשון ה'תש"נ	יב
ה)	לקוטי שיחות לשבוע פרשת לך לך (בלה"ק) כרך י	כג
ו)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת לך לך	כז
ז)	לוח "היום יום" לשבוע פרשת לך לך	לו
ח)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט)	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת לך לך	מא
י)	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת לך לך	סא
יא)	– ספר המצוות לשבוע פרשת לך לך	סט
יב)	נביאים וכתובים שמואל א פרק א, דברי הימים-ב פרק כ	עד
יג)	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף סה עד דף עא	עו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קד
טו)	שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן	קה
טז)	תורה אור – ד"ה יגלה לך טעמי' - אדמו"ר הזקן	קה
יז)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיא
יח)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיב
יט)	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קיב
כ)	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיג
כא)	ספר המאמרים התרפ"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קיד
כב)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיד
כג)	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קטז
כד)	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קיט

כה)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת לך לך ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכא
כו)	לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך	קמב
כז)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

47 אומר עליה אשר ארֶאךָ⁴, כיון ש"ארץ" מורה על דבר הנראה ונגלה.
48 ופרוש ב' שארֶאךָ קאי על אברהם (בחינת שכל הנעלם מפל
49 רעיון) - "ארֶאךָ ואגלה אותך בעצמך" אגלה את אמיתית עומק
50 פנימיותך⁵ ("במהותך ועצמותך"⁶). ושני פירושים אלו קשורים זה

1 ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך
2 אל הארץ אשר ארֶאךָ, וידוע¹ שיש בזה ב' פירושים. פירוש
3 הוזהר ופירוש הארץ². פירוש הארץ³. פירוש הארץ⁴ ל יבואר
4 להלן בפרק ג' שיהליכה (דלך לך) היא מלמעלה למטה.

51 בזה, והיינו, דהגם

52 שספירת המלכות עלמא

53 דאתגליא (ובפרט כמו

54 שכללות של עולם האצילות

55 יורדת ונמשכת בעולמות

56 בריאה יצירה עשיה⁷)

57 היא קצה הכי תחתון,

58 ושכל הנעלם מפל רעיון

59 (שהוא נעלם גם מרעיון

60 העליון - נעלם הוא גם

61 מדרגת ה"רעיון" [=השגה]

62 שבעולם האצילות שהוא עולם

63 עליון) הוא קצה הכי

64 עליון, אף על פי כן, על

65 ידי הירידה וההמשכה

66 (דאברהם, שכל הנעלם

67 מפל רעיון) אל הארץ

68 אשר ארֶאךָ שמוריד ומשפיע

69 למטה (כפרוש הא')

70 לבחינת מלכות עלמא

71 דאתגליא (קצה

72 התחתון), על ידי זה

73 יתראה ויתגלה אמיתית

בס"ד. מוצאי שבת פרשת לך לך –

בחדרו – ה'תשל"ח*

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לךְ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ

וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ,

וַיְדוּעַ¹ שִׁישׁ בָּזָה ב' פְּרוּשִׁים. פְּרוּשׁ הָא'

שֶׁהֵלִיכָה (דִּלְךָ לךְ) הִיא מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.

וְכַמְבָּאָר בְּתוֹרָה אור² שְׁאֲבָרָם הוּא אֲב רָם, שְׁכָל

הַנֶּעְלָם מִכָּל רַעְיוֹן [שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת

חֻכְמָה. כִּי חֻכְמָה (עִם הַיּוֹתָה רֵאשִׁית כָּל הַפְּחוֹת

פְּנִימִיִּים) הִיא בְּחִינַת גָּלוּי. מֵה שְׁאִין כֵּן אֲב רָם

הוּא שְׁכָל הַנֶּעְלָם מִכָּל רַעְיוֹן. וְכַמְבָּאָר בְּהִגְהוֹת

וּבִאֲוִרֵי הַצִּמּוּחַ צֶדֶק לְתוֹרָה אור שֶׁם³ פְּרָטִי

הַדְּרָגוֹת שְׂבֻזָּה]. וַאֲמַר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לךְ

מֵאֶרֶץ גּוֹ' שִׁיֵּצָא אורו הַנֶּעְלָם לְגָלוּי וְיוֹמָשׁוּךְ

מִלְמַעְלָה לְמַטָּה עַד אֶל הָאָרֶץ, בְּחִינַת מַלְכוּת.

וּמוֹסִיף "אֲשֶׁר אֲרָאךָ", וּבָזָה ב' פְּרוּשִׁים. א'

(כְּפִשּׁוּטוֹ) שְׁאֲרָאךָ קאי עַל הָאָרֶץ, בְּחִינַת מַלְכוּת,

שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא בְּחִינַת עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא לְכֵן אומֵר

עֲלֵיהָ אֲשֶׁר אֲרָאךָ⁴. וּפְרוּשׁ ב' שְׁאֲרָאךָ קאי עַל אַבְרָם (בְּחִינַת שְׁכָל

הַנֶּעְלָם מִכָּל רַעְיוֹן) – "אֲרָאךָ וְאִגְלָה אוֹתְךָ בְּעַצְמְךָ"⁵ ("בְּמַהוּתְךָ

וְעַצְמוֹתְךָ"⁶). וְהַיְינוּ, דְּהַגַּם שְׁסָפִירַת הַמַּלְכוּת עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא (וּבְפִרְט

כְּמוֹ שְׁנִמְשַׁכְתָּ בְּבִרְיָאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ⁷) הִיא קֶצֶה הַכִּי תַּחְתּוֹן, וְשְׁכָל

הַנֶּעְלָם מִכָּל רַעְיוֹן (שֶׁהוּא נֶעְלָם גַּם מִרַעְיוֹן הָעֲלִיּוֹן) הוּא קֶצֶה הַכִּי

עֲלִיּוֹן, אֵף עַל פִּי כֵן, עַל יְדֵי הִירִידָה וְהַהֲמָשְׁכָּה (דְּאַבְרָם, שְׁכָל הַנֶּעְלָם

מִכָּל רַעְיוֹן) אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ (כְּפִרּוּשׁ הָא'), לְבְּחִינַת מַלְכוּת עֲלֵמָא

דְאַתְגְּלִיא (קֶצֶה הַתַּחְתּוֹן), עַל יְדֵי זֶה יִתְרָאָה וְיִתְגַּלֶּה אֲמִיתִית עֲנִינּוּ

(* יצא לאור בקונטרס מוצאי ש"פ לך לך – ה'תשל"ח, "ענש"ק וירא ה'תשל"ח". (1) תו"ח לך לך פט, א. אוה"ת שם (כרך ו') תרעט, ב. (2) ר"פ לך לך. וראה גם תו"ח שם (פ, א). אוה"ת שם תתרעב, א ואילך. (3) אוה"ת לך לך (כרך ד') תרפה, א. וראה גם תו"ח שם. (4) כ"מ בתו"ח שם (תחילת סעיף ב'). ושם פא, רע"א – באר"א קצת. (5) תו"ח יא, ב. תו"ח שם פא, רע"א. אוה"ת שם (כרך ו') תתרעג, א. (6) תו"ח שם. ובאוה"ת שם: בעצמך ומהותך. (7) ראה לקמן סוס"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִינוּ (מֵהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ) שֶׁל אַבְרָם (כְּפָרוֹשׁ הַב'), שֶׁנַּעֲשֶׂה
2 עָלָיו הוֹסֵפָה (גַּם) בְּבַחֲיִנַת שֶׁכָּל הַנַּעֲלָם מִכָּל רַעֲיוֹן (קֶצֶה הָכִי
3 עָלִיוֹן), כְּמוֹכֵן מֵהַמְבָאָר בְּתוֹרָה אֹר שָׁם⁸ שְׂכָדִי הַהוּרִיד אֹר
4 לַמְדֵּרְגָה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, וְזֻקִּים לְכוֹחַ פְּנִימִי וְעֲלִיוֹן בִּיּוֹתֵר, וְעַל כֵּן כָּכָל שִׁיּוּרֵד

5 הָאֹר מִטָּה מִטָּה, נִיכָר וּמִתְנַלָּה

6 בֹּזֵה מַעֲלַת מְקוֹר הָאֹר. וְכִמוֹ
7 בָּאֹר הַגִּשְׁמִי כָכָל שְׁעוֹצְמָתוֹ
8 גְּדוּלָּה יוֹתֵר, כִּךְ מֵאִיר הוּא
9 לַמְרַחֵק.

10 (ב) וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כְּדוֹגְמָת
11 הַלִּיכְתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הוּא גַם
12 כְּעִנְיָן יִרְדָּת הַנֶּשְׁמָה
13 בַּגּוֹף⁹ אֲצֵל כָּל יְהוּדִי,

14 שֶׁהָעֲלִיָּה הַנֶּשְׁמָתִית
15 בְּנֶשְׁמָה עַל יְדֵי יִרְדָּתָהּ
16 לְמִטָּה [שֶׁנַּעֲשִׂית בְּבַחֲיִנַת
17 מְהִלָּה¹⁰, עִנְיָן "לֶךְ"⁹
18 לֶךְ"¹¹ הַנֶּשְׁמָה קוֹדֵם יִרְדָּתָהּ

19 לַעֲלֹם-הַזֶּה הִיא בְּבַחֲיִנַת
20 "עוֹמֶדֶת" כִּיּוֹן שְׂאִינָה מִתְקַדֶּמֶת -
21 בַּהֲיוֹתָהּ לַמַּעֲלָה - בְּאֹפֶן
22 מִשְׁמַעוֹתִי, וְדוֹקָא עַל-יְדֵי יִרְדָּתָהּ
23 לַעֲלֹם הַזֶּה לִזְכֹּךְ אֶת הַנֶּשְׁמוֹת

24 נַעֲשִׂית בְּבַחֲיִנַת "מֵהֶלֶךְ" שֶׁהוֹלֶכֶת
25 וּמִתְעַלָּה בְּדִרְגָּתָהּ], וְהַלִּיכָה זֹו
26 הִיא גַם בְּדִרְגוֹת הָכִי
27 נַעֲלֹת שָׂבָה, וְאַפִּילוּ
28 בְּדִרְגָּה הַנְּעִלִית שֶׁבִּנְשָׁמָה
29 בְּבַחֲיִנַת יִחִידָה [חֲמִשָּׁה
30 שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לְנִשְׁמָה: נֶפֶשׁ, רוּחַ,

31 נִשְׁמָה, חַיָּה וַיְחִידָה]. דְּהַגֵּם
32 דִּזָּה שֶׁנִּקְרָאת יִחִידָה הוּא
33 לְהִיּוֹתָהּ "מִקְבָּלָת
34 מִיְחִיד"¹² שֶׁתְּשׁוּקָתָהּ שֶׁל

35 הַנִּשְׁמָה הִיא רַק לְקוֹדֵשׁ הָעֲלִיוֹן,
36 וּמִקְבָּלָת מֵהַקְבָּלָה עֲצָמוֹת וּמֵהוּת
37 "יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם" [=הַיְחִיד
38 בְּעוֹלָם] [שֶׁלֹּכֵן¹³ אֵין שָׂיף

39 שְׂתִּתְּהָ כְּנִגְדָּה בְּלַעֲוֹמָת
40 זֶה, [=קֶשֶׁר תְּקִיף כֹּזֵה שֶׁל
41 הַנִּשְׁמָה עַד כִּדִּי מִסִּירַת נִפְשָׁה
42 לְמוֹת לְמַעַן הַתּוֹרָה, אִינוּ שִׁיךְ
43 כָּלִל בְּתִשְׁוֹקָת ה' צֶדֶד הָאֲחֵרִי
44 לְמִלּוּי תְּאוֹת הַגּוֹף] כְּבּוֹאָה
45 דְּכְבוֹאָה לִית לָהּ¹⁴ [=צֵל

46 שֶׁל צֵל אֵין לָהֶם (לְקִלְפּוֹת).

(מֵהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ) שֶׁל אַבְרָם (כְּפָרוֹשׁ הַב'),
שֶׁנַּעֲשֶׂה עָלָיו (גַּם) בְּבַחֲיִנַת שֶׁכָּל הַנַּעֲלָם מִכָּל
רַעֲיוֹן (קֶצֶה הָכִי עָלִיוֹן), כְּמוֹכֵן מֵהַמְבָאָר בְּתוֹרָה
אֹר שָׁם⁸.

(ב) וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם כְּעִנְיָן יִרְדָּת הַנֶּשְׁמָה
בַּגּוֹף⁹, שֶׁהָעֲלִיָּה הַנֶּשְׁמָתִית בְּנֶשְׁמָה עַל
יְדֵי יִרְדָּתָהּ לְמִטָּה [שֶׁנַּעֲשִׂית בְּבַחֲיִנַת מְהִלָּה¹⁰,
עִנְיָן "לֶךְ לֶךְ"¹¹], הִיא גַם בְּדִרְגוֹת הָכִי נַעֲלֹת
שָׂבָה, וְאַפִּילוּ בְּבַחֲיִנַת יִחִידָה. דְּהַגֵּם דִּזָּה
שֶׁנִּקְרָאת יִחִידָה הוּא לְהִיּוֹתָהּ "מִקְבָּלָת מִיְחִיד"¹²

[שֶׁלֹּכֵן¹³ אֵין שָׂיף שְׂתִּתְּהָ כְּנִגְדָּה בְּלַעֲוֹמָת זֶה,
כְּבּוֹאָה דְּכְבוֹאָה לִית לָהּ¹⁴], מִכָּל מְקוֹם, עַל יְדֵי
שֶׁהַנֶּשְׁמָה יוֹרְדָת לְמִטָּה, מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא
עֲמֻקָּתָא¹⁵, נַעֲשֶׂה עָלֶיהָ גַם בְּבַחֲיִנַת יִחִידָה שָׂבָה.

כְּמִבְאָר בְּכֻמָּה דְּרוּשִׁים¹⁶ שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדַת הַנֶּשְׁמָה
בִּירְדָּתָהּ לְמִטָּה דְּוִקָא נַעֲשֶׂה עָלֶיהָ (וְעָלֶיהָ שְׂלָא
בְּעָרְף) גַּם בְּשִׂרְשׁ וְעֶצֶם הַנֶּשְׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה.
וְכְּמוֹכֵן גַּם מֵהַמְבָאָר בְּכֻמָּה שִׁיחּוֹת¹⁷ (כְּעִנְיָן
עָלֶיהָ לְתוֹרָה), שֶׁהָעֲלִיָּה הִיא בְּכָל חֲמִשׁ הַבְּחִינּוֹת

שֶׁבְּנֶשְׁמָה נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה יִחִידָה, שֶׁהֵם ג'
הַבְּחִינּוֹת תַּחְתָּיִם שְׁנַיִם וְשְׁלִישִׁים¹⁸ דְּתִיבַת נֹחַ.
וְעַל פִּי מָה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל¹⁹ (עַל פִּי תוֹרַת

8) רֹאה תוֹרָא שֶׁם יֵא, ב וְאֵילֶךְ (וּבְתוֹרָח שֶׁם פֹּא, סַע"א וְאֵילֶךְ. אוֹה"ת שֶׁם תַּתְּרַעַג, ב), שֶׁהִירִידָה
דְּבַחֲי אַבְרָם לְמִטָּה הִיא ע"י (גִּילּוֹי) בַּחֲיִנָּה שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִי אַבְרָם. וּבְאוֹה"ת שֶׁם (כֹּרֶךְ ד') תַּרְפּוֹ, א
בְּשׁוּה"ג, שֶׁהִיא יִרְדָּה צוּרֶךְ עֲלִי. (9) רֹאה אוֹה"ת שֶׁם תַּרְפּוֹ, סַע"א, שֶׁעִנְיָן לֶךְ לֶךְ "קָאֵי עַל יִרְדָּת
הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף". (10) רֹאה בְּהַמְצִיּוֹן תּוֹרַת מִנְחֵם - סֵפֶר הַמַּאמְרִים מְלֻקֵּט תְּשֵׁרֵי ע' רַמְט הַעֲרָה 50.
וּבְכ"מ. (11) רֹאה אוֹה"ת שֶׁם תַּרְעֵט, א: "לֶךְ לֶךְ, שִׁיחֵי בְּבַחֲי וְלֹא בְּבַחֲי עוֹמֶד". וְשֶׁם ע"ב:
שׁוֹזֵהוּ "עֵינֶקֶר פִּי לֶךְ לֶךְ". (12) לְקוֹרֶת רֹאה כֹה, א. (13) רֹאה ד"ה צֹהַר תַּעֲשֶׂה תִשְׁ"ז פ"ל (ע' 187).
וְרֹאה גַם ד"ה וְעֵשִׂית צִיץ עַת"ר (ע' קס). (14) גִּיטִין סו, א. לְקוֹרֶת תַּצֵּא לוֹ, ג. ד"ה וְעֵשִׂית צִיץ שֶׁם.
צֹהַר תַּעֲשֶׂה שֶׁם. (15) לְשׁוֹן הַגְּמָרָא - חֲגִיגָה ה, ב. (16) ד"ה זֶה הַיּוֹם תִּשְׁ"ט סַפ"ב וְאֵילֶךְ. וְרֹאה הַבִּיאֹר
בֹּזֵה לְקוֹ"שׁ ח"ג ע' 846. (17) לְקוֹ"ד כֹה, ב וְאֵילֶךְ. סֵה"ש תִּשְׁ"ב ע' 75. (18) נֹחַ ו, טו. וְרֹאה לְקַמֵּן
הַעֲרָה 27. (19) לְקוֹ"שׁ ח"כ ע' 286-7.

הַרְצוֹן שֶׁבִּנְפֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַגִּיּוֹן נִמְשָׁל ל"צֵל". וְזֶה נִמְצָא גַם בְּטוֹמָמָה, אֶךְ רַצוֹן
גְּבוּהָ יוֹתֵר - צֵל שֶׁל צֵל - הַתְּקַשְׁרוֹת לְאֻלּוֹקוֹת עַד כִּדִּי מִסִּירַת נֶפֶשׁ - זֹאת אֵין
לָהֶם כָּלִל, מִכָּל מְקוֹם, עַל יְדֵי שֶׁהַנֶּשְׁמָה יוֹרְדָת לְמִטָּה,
מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמֻקָּתָא [=מִגַּב גְּבוּהָ לְבוֹר עֲמוּק]¹⁵, נַעֲשֶׂה
עָלֶיהָ גַם בְּבַחֲיִנַת יִחִידָה

שָׂבָה. כְּמִבְאָר בְּכֻמָּה

דְּרוּשִׁים [=מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת]¹⁶

שֶׁעַל יְדֵי עֲבוּדַת הַנֶּשְׁמָה

בִּירְדָּתָהּ לְמִטָּה דְּוִקָא

נַעֲשֶׂה עָלֶיהָ (וְעָלֶיהָ כֹה

גְּדוּלָּה עַד שֶׁמִּתְעַלָּה שְׂלָא

בְּעָרְף לְגַבֵּי דִרְגָּתוֹ הַקּוֹדֶמֶת)

גַם בְּשִׂרְשׁ וְעֶצֶם הַנֶּשְׁמָה

שֶׁלְּמַעְלָה. וְכְּמוֹכֵן גַם

מֵהַמְבָאָר בְּכֻמָּה שִׁיחּוֹת

(שֶׁל הַרְבֵּי הַרִּי"ץ)¹⁷ (כְּעִנְיָן

עָלֶיהָ לְתוֹרָה), שֶׁכֹּאֲשֶׁר

הַיְּהוּדִי עוֹלָה לְתוֹרָה, הָעֲלִיָּה

הִיא בְּכָל חֲמִשׁ הַבְּחִינּוֹת

שֶׁבְּנֶשְׁמָה נֶפֶשׁ רוּחַ

נִשְׁמָה חַיָּה יִחִידָה, שֶׁהֵם

ג' הַבְּחִינּוֹת תַּחְתָּיִם

שְׁנַיִם וְשְׁלִישִׁים¹⁸

דְּתִיבַת נֹחַ [=בְּתִיבַת נֹחַ הִיוּ

שְׁלֹשׁ קוֹמּוֹת. וְכִךְ בְּנִשְׁמָה יִשְׁנֵן

שְׁלֹשׁ דִּרְגוֹת תַּחְתָּיִם: נֶפֶשׁ, רוּחַ

וְנִשְׁמָה. שְׁנַיִם: חַיָּה. שְׁלִישִׁים:

יִחִידָה (רֹאה בְּהַעֲרָה 27)].

עֲבוּדָה זֹו שֶׁל הַנִּשְׁמָה בִּירְדָּתָהּ

לְמִטָּה, וְהָעֲלִיָּה הִבָּא לְאַחֲרֶיהָ,

מְרוּמֹזֶת בְּתוֹרָה בְּאֹפֶן עֲשִׂית

תִּיבַת נֹחַ: וְעַל פִּי מָה

שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל (בְּשִׁיחַת

שַׁבַּת פִּרְשַׁת נֹחַ)¹⁹ (עַל פִּי

שַׁבַּת פִּרְשַׁת נֹחַ)¹⁹ (עַל פִּי

ביאור בדרך אפשר

1 תורת הבעש"ט²⁰ על הפסוק²¹ בא גו' אל התבה: הרבק
2 בתיבות התורה והתפלה. שאדם צריך להכניס עצמו בתיבות התורה והתפלה
3 שענין תבת נח הוא "הוראה בסדר עבודה"²² לכל אחד
4 ואחד מישראל [ובפסוק לאחרי חדש תשרי שאז מתחיל סדר
5 העבודה ד"ויצקב הלך לדרךכו"²³ שהגם שהוא
6 הולך לדרךכו (גם) בעניני
7 הרשות ובעובדין דחול
8 [=מעשי חולין], ועד
9 לבחינת מים רבים שהם
10 כל טרדות הפרנסה כו'²⁴
11 שמחשבות הפרנסה טורדים את
12 האדם, כמו מי הנהרות הזורמים
13 תמיד, ובשטף גדול, מפל
14 מקום על ידי שמכניס
15 את עצמו בתיבות דתפלה
16 ותורה הנה לא זו בלבד
17 שהוא "נצל מהשטף דמבול"²² אלא יתירה
18 דמבול²² אלא יתירה
19 מזו שדוקא על ידי המים
20 נעשה ותרם התבה²⁵
21 שתיבות התפלה עולות גבוה
22 למעלה מעלה, ועד שנעשה
23 ותנח התבה²⁶ - לשון
24 מנוחה. שהדינים והגבורות (שהם
25 היפך המנוחה) מתמתקים
26 ונחים], וכמו שראינו כך בתיבת
27 נח, כך בעליית הנשמה מוכן
28 מזוה, שעלית הנשמה
29 שנעשה על ידי ירידתה
30 למטה והתלבשותה
31 במים רבים [טרדות
32 הפרנסה] הוא בכל ג'
33 הבחינות (דתיבת נח)
34 תחתיים ושלישיים, שענינם
35 בנפש האדם הוא נפש
36 רוח נשמה חיה יחידה²⁷.
37 בגמט המבאר לעיל
38 (סעיף א' בבירור א' שבתית
39 "אראך") שעל ידי הליכת
40 וירידת אברהם אל הארץ
41 בחינת מלכות ירידה מדרגתו
42 עד מלכות של עולם האצילות,
43 שהתכלית (דירידה זו)
44 הוא להיות גלוי בעולמות

ביאור בדרך אפשר

47 שלמטה ממנו בכריאה יצירה עשיה²⁸ [וכידוע²⁹, שהליכת
48 אברהם אל הארץ היה בכדי להמשיך בכריאה יצירה עשיה
49 עד בעולם הזה הגשמי, ומעשה אבות סימן לבנים שעל ידי זה
50 עשה הכנה להמשיכה שעל ידי מעשה המצות בגשמיות
51 לאחרי מתן תורה] ועל ידי
52 ירידתו זו, (כביאור ב' שבתית
53 "אראך") נעשה עליו גם
54 בשרשו של אברהם בבחינת
55 שכל הנעלם מכל רעיון.
56 עד כאן נבאר פירוש הראשון -
57 פירוש הזוהר - שהציווי ד"לך-
58 לך" הוא מלמעלה למטה.
59 (ג) ופרוש הב' נ' פירוש
60 הארץ"ל בלך לך גו' אל
61 הארץ הוא (פפשטות
62 הכתוב³⁰) שהליכה זו
63 היא מלמטה למעלה,
64 ההליכה מארץ

הבעש"ט²⁰ על הפסוק²¹ בא גו' אל התבה) שענין
תבת נח הוא "הוראה בסדר עבודה"²² לכל אחד
ואחד מישראל [ובפסוק לאחרי חדש תשרי שאז
מתחיל סדר העבודה ד"ויצקב הלך לדרךכו"²³.
שהגם שהוא הולך לדרךכו (גם) בעניני הרשות
ובעובדין דחול, ועד לבחינת מים רבים שהם כל
טרדות הפרנסה כו'²⁴, מפל מקום על ידי שמכניס
את עצמו בתיבות דתפלה ותורה הנה לא זו
בלבד שהוא "נצל מהשטף דמבול"²² אלא יתירה
מזו שעל ידי המים נעשה ותרם התבה²⁵ ועד
שנעשה ותנח התבה²⁶], מוכן מזוה, שעלית הנשמה על ידי
ירידתה למטה והתלבשותה במים רבים הוא בכל ג' הבחינות (דתיבת
נח) תחתיים שניים ושלישיים, שענינם בנפש האדם הוא נפש רוח
נשמה חיה יחידה²⁷. בגמט המבאר לעיל (סעיף א') שעל ידי הליכת
וירידת אברהם אל הארץ בחינת מלכות, שהתכלית (דירידה זו) הוא
להיות גלוי בכריאה יצירה עשיה²⁸ [וכידוע²⁹, שהליכת אברהם אל הארץ
היה בכדי להמשיך בכריאה יצירה עשיה עד בעולם הזה הגשמי, שעל
ידי זה עשה הכנה להמשיכה שעל ידי מעשה המצות בגשמיות לאחרי
מתן תורה] נעשה עליו גם בבחינת שכל הנעלם מכל רעיון.

(ג) ופרוש הב' בלך לך גו' אל הארץ הוא (פפשטות הכתוב³⁰)
שהליכה זו היא מלמטה למעלה, ההליכה מארץ

(20) הובאה בד"ה צהר תעשה תרצ"ה בתחלתו ובכ"מ (ראה הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) ס' יא.) (21) נח ז, א. (22) לשון כ"ק מו"ר אדמו"ר בד"ה צהר תעשה שם. (23) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 269, וע' 282. (24) ראה ד"ה מים רבים סעיף ו' (תורת מנחם שם ע' רמט.) (25) נח ז, יז) תו"א ט, סע"א. (26) נח ח, ד. וראה אוה"ת נח ע, א. (כרך ג') תרמג, ב ואילך. (27) ראה אוה"ת שם תרכז, א (מרמ"ז), שג' הבחינות תחתיים שניים ושלישיים הם ב"ע אצילות וא"ק. וידוע (שע"ק להרח"ו ח"ג פ"ב. ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"ג - הובא בהמשך תרס"ו ע' רל. ד"ה ויהי אומן עטר"ת פ"א. ובכ"מ) שנר"ן הם מבי"ע, ח' מאצ"י, ויחידה מא"ק. וזהו גם הכוונה במ"ש בלקו"ד שם, שחמשה השמות נרנח"י הם תחתיים שניים שלשיים רביעיים וחמישיים שהם ד' עולמות אבי"ע ועולמות א"ס שלמעלה מאצילות, שמונה העולמות ב"ע לג' בחינות - כהפי' (אוה"ת שם, משל"ה), שתחתיים שניים ושלישיים הם ב"ע (ועפ"ז יש "רביעיים וחמישיים" - ובדוגמת ה' שמות דנשמה). (28) תו"א ריש פרשתנו (וראה הגהות הצ"צ לשם אוה"ת לך תרפה, ב. תרפט, ב). (29) תו"ח שם פג, ד ואילך. אוה"ת שם (כרך ו') תתרעה, סע"א ואילך. וראה גם תו"א יא, סע"ג. (30) וכ"ה בל"ת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וממולדתך ומבית אביך שהוא (כפשוטו הכתוב) ארצו וגו'
2 של תרח שמשם מגיע אברהם [הפך ענין הטהרה³¹], דרגא הכי
3 תחתונה, ומשם ילך ויעלה מלמטה למעלה עד אל הארץ
4 אשר אראך שקאי (כנ"ל ס"א) על בחינת המלכות של עולם

5 האצילות, ועד לבחינת ויבן

6 שם מזבח להוי' הנראה

7 אליו³² (שהוא למעלה

8 מבחינת מלכות - שם הוי'

9 בדרך כלל מורה על מדריגות

10 עולם האצילות (י - חכמה. ה -

11 בינה ו - מידות ה - מלכות)

12 דרכם נמשכת החיות לעולמות.

13 כדברי חז"ל: ב"י נברא עולם

14 הבא, ב"ה נברא עולם הזה.

15 ואברהם השיג והבין, ויבן

16 מלשון הבנה, בשם 'הוי' הנראה

17 אליו' המחיה את העולמות),

18 ועד אשר ויבן שם מזבח

19 להוי' סתם³³, בחינת

20 הוי' דלעילא, הוי'

21 הנעלה, שלמעלה מהוי'

22 (דלתתא) הנראה³⁴ ישנן

23 שתי בחינות זו למעלה מזו: שם

24 הוי' דלתתא ששייך בו השגה.

25 ולמעלה ממנו שם הוי' דלעילא

26 שנעלה ולמעלה מכל השגה.

27 ועל דרך זה הוא גם

28 בעבודה ד' ויעקב הלך

29 לדרךכו" שבכל אחד

30 ואחד שלאחרי חדש

31 תשרי, שהליכה זו היא

32 (לא רק באפן דלמעלה

33 למטה, שהולך לדרךכו

34 טעון בכוחות ובהתעוררות

35 הרוחנית שנמשכו אצלו

36 מהמוצדים דחודש תשרי

37 לדרךכו בעניני הרשות

38 ועובדין דחול במשך כל

39 השנה, אלא) גם באפן

40 דלמטה למעלה,

41 מתחיל מכת המעשה

42 שלו, ובכת המעשה

43 גופא כמו שהוא בעקב

44 שבו, דרגא היותר

45 תחתונה שבגוף האדם

46 [ועד שהוא ענין דהפך

וממולדתך ומבית אביך שהוא (כפשוטו הכתוב)
ארצו וגו' של תרח [הפך ענין הטהרה³¹], דרגא
הכי תחתונה, ומשם ילך ויעלה מלמטה למעלה
עד אל הארץ אשר אראך שקאי (כנ"ל סעיף א)
על בחינת המלכות, ועד לבחינת ויבן שם מזבח
להוי' הנראה אליו³² (שהוא למעלה מבחינת
מלכות), ועד אשר ויבן שם מזבח להוי' סתם³³,
בחינת הוי' דלעילא, הוי' הנעלה, שלמעלה
מהוי' (דלתתא) הנראה³⁴. ועל דרך זה הוא גם
בעבודה ד' ויעקב הלך לדרךכו" שבכל אחד
ואחד שלאחרי חדש תשרי, שהליכה זו היא (לא
רק באפן דלמעלה למטה, שהולך לדרךכו
מהמוצדים דחודש תשרי לדרךכו בעניני הרשות
ועובדין דחול במשך כל השנה, אלא) גם באפן
דלמטה למעלה, מתחיל מכת המעשה שלו,
ובכת המעשה גופא כמו שהוא בעקב שבו,
דרגא היותר תחתונה שבגוף האדם [ועד שהוא
ענין דהפך החיים³⁵, בדגמת המובא לעיל בנוגע
לתרח שהוא הפך הטהרה], ומשם מתחיל
הליכתו מלמטה למעלה, שפועל גם בעקב שלו
ער זאל דערהערן אלקות [וכמו שכתוב באברהם
עקב אשר שמע אברהם בקולי³⁶ שגם העקב שלו
האט דערהערט³⁷. ועל ידי שהיה זה אצל אברהם אבינו, נתן הכח על
זה לכל אחד ואחד מישראל (בדגמת האהבה מסתרת שבכל אחד
ואחד מישראל שהיא בירושה לנו מאבותינו³⁸, ובפרט מאברהם
אבינו³⁹)], ומזה נמשך (באפן דהלוק דלמטה) השמיעה (דער

החיים³⁵ כמו שכתוב באבות דרבי נתן: מלאך המות באדם, זה עקביו של
אדם, בדגמת המובא לעיל בנוגע לתרח שהוא הפך
הטהרה], ומשם מתחיל הליכתו מלמטה למעלה, שפועל
גם בעקב שלו ער זאל דערהערן אלקות [= שירגיש ויפנים אלקות.
הרבי הרי"ץ הסביר פעם שיש

ב' אופנים בשמיעה. שמיעה
סתמית (ומבין מה ששומע) -
"הערן". ושמיעה פנימית

שחודרת היטב, שהשומע קולט

ומפנים היטב את המסר האלוך

- "דערהערן" [ויכמו

שכתוב באברהם עקב

אשר שמע אברהם

בקולי³⁶ והפירוש שלא סתם

שמע באזניו אלא שגם העקב

שלו האט דערהערט³⁷

[=גם העקב שלו שמע וקלט].

ועל ידי שהיה זה אצל

אברהם אבינו, נתן הכח

על זה לכל אחד ואחד

מישראל (בדגמת

האהבה מסתרת שבכל

אחד ואחד מישראל

שהיא בירושה לנו

מאבותינו³⁸, ובפרט

מאברהם אבינו³⁹ הרועה

והמפרנס הרוחני הראשון

משבעת הרועים)], שיוכל

האדם להתחיל בעבודתו

מכוחותיו הנמוכים ומזה

נמשך (באפן דהלוק

מלמטה למעלה)

השמיעה (דער דערהער)

להאריז"ל - מובא במקומות שבהערה 1. 31) ראה במדב"ר רפ"ט: מי יתן טהור מטמא . . כגון
אברהם מתרח. 32) פרשתנו יב, ז. 33) שם, ח. 34) אוה"ת פרשתנו (כרך ד') תרפד, ב. תרפז, ב. תרפט,
סע"א. ד"ה בחודש השלישי תש"ב. 35) אדר"נ ספ"א. 36) תולדות כו, ה. 37) סה"מ תש"ח ס"ע
253. התמים ח"ו ע' נב. 38) תניא פ"ח. 39) תו"ח שמות תקלז, סע"ב [בהוצאה החדשה - תצוה
ח"ב שסג, סע"ב]. וראה גם לקו"ת סוכות עח, ד. שמע"צ פט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 [שפפנימיות התורה (=תורת הנסתר)⁴³] שעבר הנזהר הוא
48 הבחינה שלמעלה (גם) מבחינת ונהר יוצא מעדן⁴⁴ (בינה
49 דאצילות - 'עדן' הוא חכמה הנמשלת למעיין הנובע טיפין טיפין,
50 ו'היוצא מעדן' הוא ה'נהר' - ספירת הבינה שענינה להרחיב את השכל כנהר

1 באלקות בכל הכחות, עד לכת השכל שבראש, שתהיה בהם
2 השמיעה למעלה ממדידה והגבלה דשכל שגם כאשר השכל
3 הטבעי אינו מסכים, מכל מקום, בכל הנוגע לפועל, ימסור נפשו מצד השמיעה
4 באלקות האמורה.

51 רחב) ופרוש בעבר הנזהר

52 ישובו אבותיכם גו' הוא

53 ששרש האבות הוא

54 מעבר הנזהר שלמעלה

55 מאצילות ומשם נמשכו

56 למטה (בעבר השני של

57 הנזהר, היינו) בנ"א

58 [בזעיר אנפין = שש מידות]

59 דאצילות שירידתם למדות

60 מסמלת ירידה נוספת, ועד

61 ש"ואולף אותו בכל

62 ארץ פנען⁴⁵ הירידה

63 וההמשכה בבחינת

64 המלכות (פנ"ל סעיף א'

65 שארץ ישראל קאי על

66 מלכות) ופירוש זה בפסוק

67 תואם לפירוש המובא במאמר

68 זה - ההליכה של אברהם -

69 מארץ גו', שקאי על

70 עבר הנזהר, אל הארץ

71 אשר ארץ, הוא הליכה

דערה (ערה) באלקות בכל הכחות, עד לכת השכל
שבראש, שתהיה בהם השמיעה למעלה ממדידה
והגבלה דשכל.

וגם ענין זה ד"ויעקב הלך לדרכו" (הליכה
מלמטה למעלה) מתחיל לאחר חדש
תשרי. דהנה העבודה דשמיני עצרת ושמחת
תורה (סיום המועדים דחודש תשרי) היא
ב(שמחה ו)רקודים, שענין הרקודים הוא (בעקר
ומתחיל) ברגלים, ובהם גופא בעקב שבהם.
ועל ידי שהעקבים מתנשאים

(הויכח זיך) ומרקודים, הם מנשאים גם את הראש (וכח
השכל שבו)⁴⁰, שגם הוא מרקד בשמחה גדולה
למעלה ממדידה והגבלה. ומזה נמשך פח על
העבודה דויעקב הלך לדרכו" (הליכה מלמטה
למעלה) במשך כל השנה, מתחיל מכת המעשה
כמו שהוא בעקב [כולל הענינים שאדם דש

בעקביו]⁴¹, היינו ענינים אשר (מצד איזה סבה שתהיה) אין לו חיות
בהם (בדגמת העקב כפשוטו שהוא ענין דהפך החיים), ומזה ממשך
(באפן דהלוף מלמטה למעלה) גם לכת השכל שבראש, פנ"ל.

(ד) ושני פרושים הנ"ל בלך לך מארץ גו' הם בהתאם לשני
הפרושים ב"בעבר הנזהר ישובו אבותיכם"⁴². הפרוש
[שפפנימיות התורה]⁴³ שעבר הנזהר הוא הבחינה שלמעלה (גם)
מבחינת ונהר יוצא מעדן⁴⁴ (בינה דאצילות) ופרוש בעבר הנזהר ישובו
אבותיכם גו' הוא ששרש האבות הוא מעבר הנזהר שלמעלה מאצילות
ומשם נמשכו למטה (בעבר השני של הנזהר, היינו) בנ"א דאצילות,
ועד ש"ואולף אותו בכל ארץ פנען"⁴⁵ הירידה וההמשכה בבחינת
המלכות (פנ"ל סעיף א' שארץ ישראל קאי על מלכות) ההליכה -
מארץ גו', שקאי על עבר הנזהר, אל הארץ אשר ארץ, הוא הליכה

(40) ראה גם לקו"ש שם ע' 267 ואילך. (41) רש"י ר"פ עקב. (42) יהושע כד, ב. ובאזה"ת פרשתנו
תרפב, ב הובאו ב' הפירושים דלקמן. (43) תו"א כה, א. עה, ד. דרמ"צ פב, ב. ובכ"מ. (44) בראשית
ב, יו"ד. (45) יהושע שם, ג.

5 וגם ענין זה ד"ויעקב

6 הלך לדרכו" (הליכה

7 מלמטה למעלה) מתחיל

8 לאחר חדש תשרי.

9 דהנה העבודה דשמיני

10 עצרת ושמחת תורה

11 (סיום המועדים דחודש

12 תשרי) היא ב(שמחה

13 ו)רקודים, שענין

14 הרקודים הוא (בעקר

15 ומתחיל) ברגלים, ובהם

16 גופא בעקב שבהם. ועל

17 ידי שהעקבים מתנשאים

18 (הויכח זיך) ומרקודים,

19 הם מנשאים גם את

20 הראש (וכח השכל

21 שבו)⁴⁰, שגם הוא מרקד

22 בשמחה גדולה למעלה

23 ממדידה והגבלה. ומזה

24 נמשך פח על העבודה

25 דויעקב הלך לדרכו" (הליכה

26 מלמטה למעלה)

27 במשך כל השנה, מתחיל

28 מכת המעשה כמו שהוא

29 בעקב [כולל הענינים

30 שאדם דש בעקביו]⁴¹,

31 היינו ענינים אשר (מצד

32 איזה סבה שתהיה) אין

33 לו חיות בהם (בדגמת

34 העקב כפשוטו שהוא

35 ענין דהפך החיים), ומזה

36 נמשך ממשך (באפן

37 דהלוף מלמטה למעלה)

38 גם לכת השכל שבראש,

39 פנ"ל.

40 (ד) ושני פרושים הנ"ל

41 בלך לך מארץ גו' -

42 הליכה מלמעלה למטה, והליכה

43 מלמטה למעלה - הם

44 בהתאם לשני הפרושים

45 ב"בעבר הנזהר ישובו

46 אבותיכם"⁴². הפרוש

ביאור בדרך אפשר

1 מלמעלה למטה כפירוש הוזהר⁴⁶. והפירוש השני של האר"ל (כמו
2 שהוא בפשטות) שעבר הנָהָר הוא מקומו של תרח, ומה
3 שכתוב בעבר הנָהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם גו' הוא לגריעותא
4 [=לגנא] [בדמוכח ממאמר ר"ל⁴⁷ בנוגע לאמירת ההגדה בליל

5 הסדר: מתחיל בגנות כו'

6 מתחלה עובדי עבודה

7 זרה היו אבותינו כו'

8 שנאמר בעבר הנָהָר יִשְׁבוּ

9 אבותיכם גו' ויעבדו אלקים

10 אחרים. אם כן 'עבר הנהר' מורה

11 על מצב ירוד ביותר, מצב בו

12 עבדו עבודה זרה] - ויצאיתו

13 של אברהם משם היא ההליכה

14 מארצ' גו' (עבר הנָהָר)

15 אל הארץ אשר ארצ'ך

16 בדרך, הלוחף ועליה

17 מלמטה למעלה⁴⁸ (פנ"ל

18 סעיף ג').

19 (ה) והנה הגם שב'

20 פרושים הנ"ל ב"לף לך"

21 הם שני פרושים שונים

22 והפכיים, מכל מקום,

23 מכיון שב' הפרושים הם

24 באותה התבה (תבת לך),

25 מוכח מזה⁴⁹, שענין "לך

26 לך" [וההוראה לכל

27 אחד ואחד מישראל

28 שבפרשה זו] כולל ב'

29 האפנים יחד, הלוחף

30 מלמעלה למטה והלוחף

31 מלמטה למעלה. ובדגמת

32 "והתהלכתי בתוכם"⁵⁰

33 ש"והתהלכתי" (לשון

34 רבים - ולא נאמר 'והלכתי')

35 כולל⁵¹ ב' בחינות הלוחף

36 הנ"ל מלמעלה למטה ומלמטה

37 למעלה⁵². וכ"ה גם בענין

38 ואולף אתכם

39 קוממיות⁵³,

40 ש"קוממיות" (לשון

41 רבים⁵⁴ ולא נאמר 'קוממית')

42 כך כתוב במהרש"א בחדא"ג

43 ב"ב שם. מורה על ב'

44 קומות⁵⁵ [קומה דאור

45 ישר - אור הבא בדרך

46 מלמעלה למטה, וקומה

ביאור בדרך אפשר

47 דאור חוזר - לאחר שהאור מגיע למקום הנמוך, חוזר הוא משם בדרך אור
48 חוזר כלפי מעלה, שהם דגמת ב' בחינות הלוחף הנ"ל⁵⁶, הפונה
49 בזה היא ש"קוממיות" כולל ב' הקומות יחד.

50 ויש לקשר זה עם שנה זו - תשל"ח, שנת אמירת המאמר -

51 (ביחוד), שהיא שנת

52 העבור ויתירה מזו שהיא

53 שנת העבור דסיום

54 מחזור קטן, שבה נעשה

55 ההתאמה לשנת החמה

56 עם שנת הלבנה (בתכלית

57 השלימות)⁵⁷ ישראל מונים

58 חדשי השנה לפי מולד הלבנה,

59 אך שנת החמה יתירה היא משנת

60 הלבנה כמעט ב-11 יום. וכדי

61 להתאים ביניהם (שחודש ניסן

62 יהיה תמיד באביב ולא בחורף)

63 אנו מוסיפים על שנת הלבנה,

64 מדי כמה שנים, 30 יום. וכעבור

65 19 שנה [מחזור קטן] לא יהי'

66 אלא יתרון זעום משנת החמה על

67 הלבנה. דהנה שמש הוא

68 בחינת משפיע - דגמת

69 ענין ההלוחף מלמעלה

70 למטה, ולבנה (דלית לה

מלמעלה למטה⁴⁶. והפירוש (כמו שהוא
בפשטות) שעבר הנָהָר הוא מקומו של תרח,
ומה שכתוב בעבר הנָהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם גו' הוא
לגריעותא [בדמוכח ממאמר ר"ל⁴⁷ מתחיל
בגנות כו' מתחלה עובדי עבודה זרה היו
אבותינו כו' שנאמר בעבר הנָהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם
גו'] - ההליכה מארצ'ך גו' (עבר הנָהָר) אל
הארץ אשר ארצ'ך, הלוחף ועליה מלמטה
למעלה⁴⁸ (פנ"ל סעיף ג').

(ה) והנה הגם שב' פרושים הנ"ל ב"לף לך" הם
שני פרושים שונים והפכיים, מכל
מקום, מכיון שב' הפרושים הם באותה התבה
(תבת לך), מוכח מזה⁴⁹, שענין "לך לך" [וההוראה
לכל אחד ואחד מישראל שבפרשה זו] כולל ב'
האפנים יחד, הלוחף מלמעלה למטה והלוחף מלמטה

למעלה. ובדגמת "והתהלכתי בתוכם"⁵⁰ ש"והתהלכתי" (לשון רבים)
כולל⁵¹ ב' בחינות הלוחף הנ"ל⁵². וכ"ה גם בענין ואולף אתכם קוממיות⁵³,
ש"קוממיות" (לשון רבים⁵⁴) מורה על ב' קומות⁵⁵ [קומה דאור ישר
וקומה דאור חוזר, שהם דגמת ב' בחינות הלוחף הנ"ל⁵⁶, הפונה בזה היא
ש"קוממיות" כולל ב' הקומות יחד.

ויש לקשר זה עם שנה זו (ביחוד), שהיא שנת העבור, ויתירה מזו
שהיא שנת העבור דסיום מחזור קטן, שבה נעשה ההתאמה
לשנת החמה עם שנת הלבנה (בתכלית השלימות)⁵⁷. דהנה שמש הוא
בחינת משפיע - דגמת ענין ההלוחף מלמעלה למטה, ולבנה (דלית לה

(46) ראה גם אוה"ת שם תרצ, ב. (47) פסחים קטז, א. (48) ראה גם אוה"ת שם תרצא, ב. (49) ראה
לקו"ש ח"ג ע' 782 (הראי' לזה מ"שעטנז"). (50) בחוקותי כו, יב. (51) ובנוגע ל"והתהלכתי" - פשוט
שכולל ב' הבחינות, מכיון זה שני פירושים כ"א) שפירוש "והתהלכתי" הוא ב' אופני הילוך.
ועד"ז הוא גם בנוגע ל"קוממיות" (דלקמן בפנים). (52) דרושי ד"ה והתהלכתי - אוה"ת ויקרא (כרך
ב') ע' תרמ ואילך. לקו"ת ראה כו, א. אמ"ב שער הק"ש פפ"ז. ספפ"ח ואילך. (53) בחוקותי כו, יג.
(54) ראה חדא"ג מהרש"א לב"ב שבהערה הבאה. (55) ב"ב עה, א. סנהדרין ק, א. (56) אמ"ב שם
פפ"ט. אוה"ת שם ע' תרנג. תערב-ג. (57) ראה בארוכה במכתב דוא"ו תשרי תשל"ח (לקו"ש ח"ד
ע' 477 ואילך). וש"נ.

1 מגרמה כלום⁵⁸ [=אין לה מעצמה כלום - אין לה אור משל עצמה ואת
2 כל אורה מקבלת היא מהשמש] הוא בחינת מקבל - דגמת ענין
3 החלוקה מלמטה למעלה. וענין שנת העבור (ובפרט שנת
4 העבור דסיום מחזור קטן) הוא צירוף וחיבור ב' העבודות
5 [העבודה דשמש (בחינת
6 משפיע, הלוי מלמעלה
7 למטה, שבכללות הוא⁵⁹
8 עבודת הצדיקים, העובדים
9 את ה' כל ימיהם ונמצאים תמיד
10 ברשות הקדושה), והעבודה
11 דלכנה (בחינת מקבל,
12 הלוי מלמטה למעלה,
13 שבכללות הוא⁵⁹ עבודת
14 הפעלי תשובה) שעליהם
15 לתקן מה שעיוותו, לצאת
16 ממקומם ולהתעלות לקדושה],
17 שיעשו ענין אחד (שנה
18 תמימה), כמו שנתבאר
19 לעיל⁶⁰ בארוכה. וכמו
20 שכתוב⁶¹ וענינו מאירות
21 בשמש וכירח, שהכונה
22 בזה היא [לא רק שיהיו
23 ב' המעלות, המעלה
24 דשמש והמעלה דירח
25 אלא גם] שב' הענינים
26 (והמעלות) יהיו כאחד.
27 בשחת פרשת נח (השבת
28 שקדמה לאמירת המאמר) ביאר
29 הרבי: בחודש תשרי שהוא חודש
30 המועדים, מסובב היהודי ושקוע
31 בעיקר בעניני תורה ומצוות - "כי
32 נר מצוה ותורה אור", בדוגמת
33 מעלת אור השמש. ולאחרי זה
34 יוצא הוא לעבודת ימות החול
35 "ויעקב הלך לדרכו" ומתעסק
36 בעניני הרשות, שאינם מאירים
37 מעצמם, בדוגמת אור הלכנה
38 שאינה מאירה מעצמה אלא
39 מקבלת את אורה מהשמש.
40 וההוראה מכך היא: שנדרש
41 מיהודי שגם כאשר הולך
42 "לדרכו" בעניני הרשות, עליו
43 להיות חדור בשעת מעשה

44 באווירה של חודש תשרי כדי שיהיה שקוע כולו גם עתה בעניני קדושה.
45 וענין זה [צירוף ואחוד ב' ענינים התאמת שנת הלכנה לשנת החמה
46 הנ"ל] הוא הכנה וכלי [ובאפן דאבר, שהוא לא רק מקבל
47 אלא גם ממשיך⁶² שכאשר האבר הוא בריא ומתפקד כראוי, אזי כח
48 הראיה למשל נמשך לעין וכו']
49 להמשכת אור אין סוף
50 שלמעלה מגדר "מעלה
51 ומטה". [ועל דרך
52 הידוע⁶³ שלאחרי
53 השלימות דאתערותא
54 דלתתא [=התעוררות התחתון]
55 (בחינת לכנה) וגלוי
56 אתערותא דלעילא
57 [=התעוררות העליון] (בחינת
58 שמש) (הנמשכת על ידי
59 אתערותא דלתתא) נמשך
60 אחר כך בחינת אתערותא
61 דלעילא ממקום שאין
62 אתערותא דלתתא מגעת
63 שם כלל]. ששלימות
64 העבודה [בצירוף ב'
65 ענינים הנ"ל, שנה
66 תמימה] הוא האתר
67 שלם [=מקום שלם], שהוא
68 פלי להשראת אור אין
69 סוף, דקודשא בריך הוא
70 שריא באתר שלם
71 [=הקב"ה שורה במקום
72 שלם]⁶⁴. ועד שעל ידי זה
73 נעשה המשכת העצמות
74 שהוא אמתית ותכלית
75 השלימות. ונעשים
76 ישראל וקודשא בריך
77 הוא (על ידי אורייתא)
78 פלא חד [=נעשים ישראל
79 והקב"ה (על ידי התורה) -
80 נעשים הכל אחד]⁶⁵, ובאפן
81 שאין שיך לחלק ביניהם,
82 מפנין שתורת אמת
83 מעידה שהם חד.

ונעשים ישראל וקודשא בריך הוא (על ידי אורייתא) פלא חד⁶⁵, ובאפן
שאין שיך לחלק ביניהם, מפנין שתורת אמת מעידה שהם חד.

(58) זח"ב קמה, ב. ועוד. (59) ראה לקו"ש ח"כ ע' 288 הערה *65. (60) לקו"ש שם ע' 287-8. (61) נוסח התפלה דשבת (נשמת).
וראה בהמצויין בלקו"ש שם ע' 290 הערה 83. (62) תו"א קיד, ב. לקו"ת ראה כב, סע"ד. ד"ה אדון עולם תש"ג פ"ה. ובכ"מ.
(63) לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך. (64) זח"ג צ, ב. (65) ראה זהר שם עג, א.

בס"ד. משיחות שבת פרשת לך לך, י"ג מרחשון ה'תש"נ.

- 1 א. "ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹ הוא הציווי הראשון
- 2 (של הקב"ה) בתורה ליהודי הראשון (אברהם).
- 3 וצריך להבין: הציווי הראשון ליהודי ה' לכאורה צריך להיות – איך עליו לעבוד את ה', ולא אודות ענינים
- 4 אחרים (כולל – סדר הליכתו ממדינה אחת לשניה).
- 5 אכן, בכדי (להתחיל) לעבוד את ה' כפי הדרוש, צריך מקודם להתנתק ממנהגי העולם כו', מארצך ממולדתך
- 6 ומבית אביך (סור מרע ואחר כך – ועשה טוב), אבל מכיון שכל דבר בתורה הוא תכלית בפני עצמו (ולא רק
- 7 הכנה לדבר נוסף)² מסתבר לומר שהציווי "לך לך מארצך גו'" גופא הוא (לא) (רק) הכנה לעבודה של אברהם,
- 8 (אלא) חלק, ויתירה מזו – היסוד והתחלה – דעבודת השם.
- 9 ב. ויובן זה בהקדים כמה דיוקים בפסוק זה:
- 10 א) בציווי "לך לך" נוגע בעיקר המקום לאן ילך אברם ("הארץ אשר אראך"). והפסוק מפרט בעיקר את
- 11 המקום מהיכן על אברם ללכת, "מארצך וממולדתך ומבית אביך". היה מספיק לכאורה שיהיה כתוב "לך לך
- 12 אל הארץ אשר אראך"³
- 13 ב) אפילו אם רוצים לומר את המקום ממנו אברם צריך ללכת – היה לכאורה מספיק לומר "ארצך", שזה
- 14 כבר כולל גם את היציאה והליכה מ"מולדתך" ו"בית אביך"⁴ (הנמצאים ב"ארצך"). אילו היה הסדר הפוך (מבית
- 15 אביך, ממולדתך ומארצך) – הרי זה בהתאם לסדר היציאה בפשטות?
- 16 ג) כשכבר כן מפרטים את שלשת הענינים, למה באמת הסדר בזה הוא לא בהתאם לסדר היציאה בפשטות:
- 17 מקודם יוצאים "מבית אביך", אחר כך "ממולדתך", ואחר כך "מארצך".
- 18 ד) בה בשעה שציוו לאברם בפרטיות מהיכן עליו ללכת (כנ"ל) – למה לא ציוו לו שום פרטים להיכן ללכת?
- 19 (מלבד "אל הארץ אשר אראך", אראך לשון עתיד), בכדי שיוכל להיות לו איזשהו מושג בתכונות המקום וכו',
- 20 בכדי שיוכל להתכונן ולקחת אתו את הענינים המתאימים בשביל להיות במקום החדש (כפי שהסדר הוא בטבע
- 21 העולם).
- 22 ה) מדוע דיבור ה' לאברם לא בא לאחר ההקדמה שהקב"ה התגלה אליו – כפי שזה בכמה וכמה דיבורי
- 23 ה' בתורה?⁵ רק לאחר זה? היה – "וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך גו'".
- 24 ג. ויש לומר הביאור בכל זה:
- 25 ידוע⁶ שעם "ויאמר ה' אל אברם לך לך גו'" התחילה עבודת ההכנה (של אברהם אבינו) למתן תורה, כשבני
- 26 ישראל נהיו למציאות שלימה ותמידית של עם ה' – "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁷.
- 27 מזה מובן שבציווי "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (הציווי הראשון ליהודי
- 28 הראשון, כנ"ל) מתבטא היסוד ותוכן העבודה של עם ישראל, של כל יהודי ושל כל בני ישראל.
- 29 הביאור בזה:
- 30 החידוש הכללי של עבודת בני ישראל (שבשלימות נפעל במתן תורה) הוא, שמבלי הבט על כך שהיהודי
- 31 נמצא נשמה בגוף בעולם הגשמי, עולם מלשון העלם והסתר, הנתון לחוקי הטבע ומנהגי העולם, הוא נולד עם

(5) ראה תנחומא ישן (נעתק בתו"ש פרשתנו עה"פ): נסיון בתוך נסיון – שלא אמר לו לאיזה מקום לילך. וראה גם אוה"ח הק' ריש פרשתנו, ושם יב, ד.
(6) כקושיית אוה"ח עה"פ.
(7) פרשתנו יב, ז.
(8) ראה תו"א פרשתנו יא, ג. תו"ח שם פג, סע"ד ואילך. אוה"ח שם תתרה"ב, ב ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 83 ואילך. ס' הערכים חב"ד ערך אברהם ס"ד. וש"נ.
(9) ברכת ק"ש. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.

(1) ריש פרשתנו (לך לך).
(2) כידוע הראי' לזה מהולכת הרם למזבח – דאף שהולכה זו (מוכרת) היא רק בשביל העבודה דוריקת דם על המזבח, הרי הולכה זו עצמה יש לה חשיבות וגדר של עבודה (זבחים יג, א במשנה. רמב"ם הל' פסוה"מ פי"ג ה"ד) – ראה צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי. מהדו"ת נא, ג. ובכ"מ. לקו"ש חט"ו ע' 188.
(3) ראה כלי יקר ריש פרשתנו. מפרשי רש"י שם (ד"ה אראך).
(4) ראה לך תרס"ז. תרפ"ו. תש"ה.
(5) ראה ד"ה לך הנ"ל.

תכונות נפש מסויימות, ומושפע מהסביבה וכו' – יש בכחו של יהודי לצאת ולהתעלות למעלה מההגבלות, על ידי שעובד את ה' (על ידי התורה ומצוותיה), זה שברא ועומד למעלה מהעולם, ועל ידי זה – לגלות אלוות בעולם מסביב, וגם להעלותו – את העולם – למעלה מכפי שהוא מצד הבריאה (כשאלקות שם בעולם), אף על פי שגם מצד עצמו עולם על מילואו נברא¹⁰ על ידי הקב"ה שהוא תכלית הטוב ומטבע הטוב להטיב, ובמילא הבריאה מצד עצמה היא – טוב.

ובלשון המדרש¹¹, שבמתן תורה נפעל החיבור דעליונים ותחתונים (ביטול הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה) – הכח שבני ישראל, כפי שהם נמצאים למטה (בתחתונים), יוכלו לעלות למעלה, ולגלות אלקות (עליונים) במציאות התחתונים, ועד בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו. שההתחלה בזה נפעלה על ידי "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹²:

"ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך" הם שלשת הענינים הכלליים שפועלים ומשפיעים על אישיותו והנהגתו של אדם:

הנהגתו הטבעית של אדם לפי הטבעיות (וארציות), התכונות, אתם הוא נולד – "ארצך". ההרגלים ואופני ההנהגה ונימוסי האדם שנפעלים ומושפעים על ידי השפעת המקום (המדינה, העיר) שנולד בו – "מולדתך".

ההדרכה והשפעה שהוא מקבל מהבית – "בית אביך" (שהיא יותר חזקה מההשפעה ממקומו, "מולדתך")¹³. ובאופן: "בית אביך" כולל גם את שלימות האדם – שבאה על ידי ההדרכה מ"בית אביך" ומתגלית כשהאדם מתבגר ומגלה את כוחותיו, ונהיה אדם יציב, שיכול לצאת (על ידי שמשמש בשכלו) מהגבלותיו הטבעיות מזמן לידתו ומהחנינון שהוא מקבל בהמשך חייו.

ובפרטיות יותר ישנם שלשה ענינים אלו בכל אדם גופא (לא רק מצד השפעת הסביבה)¹⁴: "ארצך" – טבעו (מתולדתו), רצונותיו הטבעיים (ארץ לשון רצון); "מולדתך" – מדותיו (ש"נולדים" על ידי התבוננות תחלה ולא כמו המדות מתולדתו); "בית אביך" – מוחין (אב, חכמה)¹⁵. הציווי ד"לך לך" ענינו, שהוא צריך ללכת ולצאת מכל ג' ענינים אלו: לך (וצא) מהטבע שלך (ארצך); המדות שלך, וההשפעה של (המקום) (מולדתך); והמוחין שלך ושלימות האדם (בית אביך),

והכוונה והתכלית של ההליכה היא – ללכת "אל הארץ אשר אראך", להתמסר לגמרי לרצון (ארץ) שהקב"ה מראה (אשר אראך, כך שאין לו שום מושג במקום אליו הוא הולך, כי אם – אשר אראך) – הענין של מסירות נפש (מסירת הרצון), שלמעלה מכל טעם ודעת, שהולך ומוסר את כל רצונו, טבע, מדות ומוחין, וכל הפרטים היוצרים את מציאותו – להקב"ה, כך שהרצון של הקב"ה (ארץ אשר אראך) נעשה רצונו, ארצו¹⁶ ("כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם"¹⁷), מכיון שהוא מתאחד עם "ארץ" (רצון ה') שמראים לו ("אשר אראך"), כידוע שעל ידי הראיה מתאחד הרואה עם הדבר הנראה, בתכלית ההתאמתות והקליטה¹⁸, עד – תכלית ההתאחדות.

שכן, אפילו כשכוחותיו (טבעו, מדות ומוחין) מונחים בקדושה ואלקות – הרי זה קשור עדיין עם מציאותו (טבע מדות ומוחין – שיש להם ציור מסויים), אמנם זו מציאות מצד הקדושה אך בכל זאת הרי זו מציאות; הדרך להתאחד עם הקב"ה (ארץ אשר אראך), היא על ידי זה שהולך (לך לך) מציאותו, גם מציאותו דקדושה¹⁹, והולך "אל הארץ אשר אראך".

(16) ראה ד"ה לך תש"ה (ס"ע 89. ע' 95): "לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", "פי' קום וצא מן הגשמיות שלך, גיי ארויס פון דינע גשמיות, אל הארץ אשר אראך והוא אל אותה הגשמיות אשר אראך, און גיי אריין אין די גשמיות וואס איך ועל דיר באווייזן, הרי שהעיקר הוא רק חילוף מציאות הגשמיות ולא מהות הגשמיות כו'".

(17) פרשתנו יג, טו.
(18) ולכן "אין עד נעשה דיין כו' דכיון דחזויהו כו' לא מצו חזו לי' זכותא" (ר"ה כו, א. וראה לקו"ש ח"ו ע' 121 ובהערות שם).
(19) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 18. חט"ו ע' 91. ח"כ ע' 59. חכ"ה ע' 52.

(10) ב"ר פי"ב, ו. פי"ד, ז.

(11) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(12) ראה לקו"ת לג' פרשיות עז, א"ב (וראה גם אוה"ת פרשתנו תרפד, ב. תרפז, ב), שויאמר ה' אל אברם לך לך גו' הוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת.

(13) ראה כלי יקר ריש פרשתנו.

(14) ובלשון החקירה והחסידות: מוטבע מורגש ומושכל. ובלשון הקבלה: עיבור יניקה ומוחין (ראה ע"ת שער זה. תו"א יתרו סח, ג. ד"ה ביום השמע"צ תש"ג (ע' 55 ואילך). ובכ"מ).

(15) ראה סד"ה לך תש"ה. לקו"ש ח"כ ע' 59. ע' 305.

1 כמו שהיה אצל אברם – שאף על פי שגם כשהיה ב"ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך" (לפני ה"לך לך")
2 הכיר את בוראו (לשלוש שנים)²⁰, והכרה נעלית בזה²¹ – לבן ארבעים²², בן מ"ח²³ וכן נ'²⁴, ועבד את ה' (קיים
3 את כל המצוות עד שלא ניתנו, וכמו שכתוב²⁵ "עקב אשר שמע אברהם בקולי", כמנין עק"ב שנים²⁶), עשה
4 חסד עם אחרים ופירסם אלקות וכו', ועד שהגיע לשלימות ד"ב²⁷ חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן²⁸,
5 שזה מרמז, קאי על השלימות דעבודת המדות (שבע²⁹ פעמים עשר (שלימות המשכת המוחין)³⁰ – שבעים,
6 בחינת חיזונית (המדות), וה' חסדים המגדילים המוחין במדות בבחינת הפנימיות³¹) – אף על פי כן, בכדי
7 שיתאחד עם הקב"ה, היה צריך להיות "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" (לצאת ממציאותו הקודמת,
8 הטבע מדות ומוחין שלו, גם המציאות דקדושה של אברם), וללכת "אל הארץ אשר אראך" – מסירת נפשו
9 ורצונו לרצון ה'.

10 ד. ועל פי זה מובן למה כתובים הפרטים בנוגע למקום היציאה (מארצך וממולדתך ומבית אביך), ודוקא
11 בסדר זה, מה שאין כן בנוגע למקום ההליכה לא כתובים שום פרטים (בכדי שהוא יוכל להתכונן לכך), מלבד
12 "הארץ אשר אראך" (בעתיד) – מכיון שבעבודה ד"לך לך" נדרשים שני ענינים הפכיים:
13 (א) שילך ויצא ממציאותו הקודמת, שלשם כך עליו לדעת אודות הפרטים העושים את מציאותו (ארצך,
14 מולדתך ובית אביך), בכדי שהוא ילך מזה. ובסדר מן הקל אל הכבד, לא זו אף זו: ההליכה צריכה להיות לא
15 רק מ"ארצך" (טבע האדם מתולדתו), אלא גם מ"מולדתו" (מדות על פי השכל), ויתירה מזו – גם מ"בית אביך"
16 (מוחין, ושלימות האדם);

17 (ב) להתמסר כולו לרצונו של הקב"ה (מסירת נפש), כך שאינו מרגיש לגמרי את רצונו הפרטי ונטיותיו
18 הפרטיות, גם לא חשבונותיו והכנותיו (לפי שכלו וטבעו) איך לגשת למקום חדש (על-ידי ידיעת תכונות וטבע
19 המקום), כי אם הידיעה – "אל הארץ אשר אראך" – מסירת נפש, שאינה קשורה בשום חשבונות.

20 עד שענין הב' (מסירת נפש) חודר בכל מציאותו (ארצך, מולדתך ובית אביך), כך ש"הארץ אשר אראך",
21 נהיית "ארצך", כנ"ל.

22 בזה יובן גם למה דוקא לאחר שאברם קיים "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" היה "וירא ה' אל
23 אברם גו' ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" – מכיון שעל ידי "לך לך גו' אל הארץ אשר אראך", התאחד אברם
24 עם רצון ה', באופן ד"אראך" (ראיה), תכלית ההתאחדות כנ"ל (מה שאין כן עד אז היה עדיין ב"ארצך גו'"),
25 על ידי זה הוא נהיה כלי ל"וירא ה'" אליו, עד באופן של ראיה [עד גם ל"וירא אליו ה'" (ראיה נעלית יותר)
26 לאחר קיום מצות מילה, כדלקמן סוף סימן ח].

27 ה. על פי זה מובן גם כן המשך הכתובים: נוסף לזה שאצל אברם עצמו היה "לך לך" (מסירת נפש), הוא
28 לקח אתו (ופעל "לך לך" ב) בני ביתו ומשפחתו וחלקו בעולם – "וילך³² אברם גו' ויקח אברם את שרי אשתו
29 ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה":
30 השלימות של העבודה ד"לך לך מארצך גו'" (מסירת נפש) אצל אברם היא בשעה שפועל גם בכל פרטי
31 המציאות שלו (ארצך, מולדתך ובית אביך), ועד בכל הענינים השייכים אליו (בני ביתו ורכושו וכו'), ובגלל
32 שני הטעמים הנ"ל הרי: (א) אזי הוא "לך לך" האמיתי (הליכה אמיתית – עד שלא בערך) ממעמדו ומצבו
33 הקודם, מכיון שלוקח אתו (בהליכה זו) כל הענינים שלו, כך שלא נשאר שום פרט ממציאותו שאין בו ה"לך
34 לך"; (ב) על ידי זה פועל ש"הארץ אשר אראך" מתאחדת עם מציאותו ועם המציאות של חלקו בעולם.

של אברהם מחרן – תוד"ה וגמירי ע"ז ט, א. דעת זקנים מבעה"ת
פרשתנו יב, ד. וראה פרש"י בא יב, מ.

(29) תו"א פרשתנו יא, ד. תו"ש שם צ, ב ואילך. אוה"ת שם תתרפ, ב.

(30) ולכן יצא אז מחרן, היציאה מבחי' מיצר הגרון בין מוחין
ומדות (מקומות שבהערה הקודמת).

(31) ואולי יש לומר גם באופן אחר, שהחמש שנים הם כנגד
הסך-הכל של המדות (חסד עד הוד).

(32) יב, ד"ה.

(20) נדרים לב, סע"א. ב"ר פ"ל, ח. וש"נ.

(21) ראה לקו"ש ח"ב ע' 14 ואילך.

(22) רמב"ם ריש הל' ע"ז.

(23) ב"ר שם. וש"נ.

(24) דיעה הא' בפס"ר פ' בא.

(25) תולדות כו, ב ובפרש"י.

(26) נדרים שם ובפרש"י. ועוד.

(27) פרשתנו יב, ד.

(28) או שבעים שנה (בעת ברית בין הבתרים) ביציאה הראשונה

ועד שהשלימות בזה היא על ידי זה שאברם פעל כך גם בכל העולם, פירסם אלקות בעולם, ועד שנהיה
 נוסף על "אלקי השמים" (כמו שהיה "כשלקחני מבית אבי כו' שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא הי'
 רגיל בארץ"), גם ("אלקי השמים ו)אלקי הארץ"³³, ועד באופן של "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם"³⁴, "אל
 תקרי אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב"³⁵, והקריא, לא רק א-ל
 העולם, אלא "א-ל עולם" (שעולם הוא דבר אחד עם אלקות כביכול)³⁶.

ו. על פי הנ"ל יובן גם כן השייכות ד"לך לך מארצך גו'" עם המשך הפרשה³⁷ שמדובר אודות מעשה לוט,
 הריב בין רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט, ואברם אמר ללוט³⁸ "הפרד נא מעלי גו'", "ויסע לוט מקדם גו'
 ויאהל עד סדום גו'",³⁹ ומלחמת המלכים והצלת לוט – דלכאורה: איזה שייכות יש לזה עם "לך לך מארצך
 גו'", ואדרבה: "לך לך" קשור עם עבודה ומסירת נפש של אברם, להתאחד עם הקב"ה, מה שאין כן מעשה
 לוט מראה, שלוט הלך לצד ההפכי, "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה גו'", ויסע לוט
 מקדם, "הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברם ולא באלקיו"⁴⁰, "ויאהל עד סדום, ואנשי
 סדום רעים וחטאים לה' מאד", "ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם"⁴¹! ?
 והביאור בזה:

השלימות דעבודת אברם "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" היא (כנ"ל) בשעה שפועל כך גם בבני
 ביתו ובחלקו בעולם, עד בכל העולם, כולל החלק בעולם שאין תחתון למטה ממנו, שזה מראה שהענין ד"לך
 לך" מגיע גם בתוך גדר מציאות העולם כפי שהיא מצד בריאתה.

שזה התבטא בגלוי בכך, שאף על פי שלוט היה רשע⁴² (כנראה מהעתקתו לסדום), ונפרד מאברם – פעל
 אברם אפילו בו "לך לך"⁴³,

[ואף על פי שאברם אמר לו³⁸ "הפרד נא מעלי, אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה" (היינו מן הקצה
 אל הקצה) – הרי מודגש בזה גם שישנה שייכות ביניהם (כפשטות הענין שהם נמצאים שניהם בימין ושמאל
 של שטח ארץ אחת), כפירוש רש"י: "בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר, וסוף דבר
 הוצרך לו שנאמר⁴⁴ וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'", שזה הביא שאברם יצא למלחמה למסור נפשו כדי להציל
 את לוט],

ועד שה"לך לך גו' אל הארץ אשר אראך" (ענין המסירת נפש) פעל בלוט, שהוא מסר נפשו כדי להכניס
 אורחים בעיר סדום, אף על פי שזה היה קשור בסכנת נפשות⁴⁵ (כמסופר הלאה בפרשתנו בארוכה⁴⁶)!

ז. על פי הנ"ל מובן איך שהציווי לאברם "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" מציין את ההתחלה
 של סדר חדש בעבודת האדם בעולם⁴⁷ – שעושה את העבודה לא (רק) מצד הגדרים שלו כנברא, אלא באופן
 של מסירת נפש, רק כפי שהקב"ה מראה לו ("אל הארץ אשר אראך").

ומעשה אבות סימן לבנים⁴⁸, ועד יתירה מזו: בכחה של ה'חזקה' דאברהם בארץ ישראל – נעשית "הארץ
 אשר אראך" ירושה של אברהם אבינו לכל אחד מבני ישראל ("וזרעך אתן את הארץ הזאת"), ועד שזה נעשה

(33) חיי שרה כד, ז ובפרש"י.

(34) וירא כא, לג.

(35) סוטה י, סע"א ואילך.

(36) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. המשך תער"ב ח"א פקל"ג.

ויעור.

(37) יג, ה ואילך.

(38) שם, ט.

(39) שם, יב.

(40) שם, י ובפרש"י.

(41) שם, יב"ג ובפרש"י.

(42) ראה פרש"י שם, יד.

(43) על פי זה יומתק מ"ש (פרשתנו יב, ה) "ויקח אברם את גו' לוט בן אחיו" (אף שכבר נאמר בפסוק לפני"ז "וילך אתו לוט").

(44) שם יד, יד.

(45) ועל פי זה מתורצת התמי' גדולה: למה מסר לוט את נפשו להכניס אורחים, שאינו בגדר יהרג ואל יעבור. ויתירה מזה: איך הי' מותר זה לדעת הרמב"ם (הל' יסוה"ת רפ"ה), שבמצוות ד"יעבור ואל יהרוג", "אם מת ולא עבר על זה ה"ז מתחייב בנפשו", וזהו אפילו לאחר מ"ת, ועאכ"כ לפני מ"ת? ! ומובן ע"פ הביאור בפנים, שאברם פעל הענין ד"לך לך" (מס"נ) גם בלוט.

(46) וירא יט, א ואילך.

(47) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 48 ואילך, שזהו הטעם שמעלת אברהם בתורה מתחילה לא בסיפור מעלותיו על ידי עבודתו בכח עצמו, אלא עם "ויאמר ה' אל אברם לך לך גו'", על ידי ציווי ה' וקיום הציווי על ידי אברהם. וזהו החידוש של עם ישראל לגבי שאר האומות. עיי"ש בארוכה.

(48) ראה תנחומא פרשתנו ט. רמב"ן פרשתנו יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76 וש"נ.

1 ארצו בפשטות (ולא רק "אראך" לשון עתיד), כידוע⁴⁹ שלכל אחד מבני ישראל (עד סוף כל הדורות) יש חלק
2 בארץ ישראל⁵⁰.

3 ובעבודת האדם: ה"לך לך" של אברהם נהיה התחלת ההכנה למתן תורה (כנ"ל), כשבני ישראל נהיו העם
4 הנבחר – עם כח המסירת נפש (שמקבל כל יהודי מאברהם אבינו, כידוע⁵¹ שהוא פתח את הצינור דמסירת נפש)
5 – שבהמצאם בגדרי העולם, יצאו מעצמם, ממציאותם הפרטית (ארץ, מולדתך ובית אביך), אפילו כשהמציאות
6 היא קדושה – הן ב"ארצך" (טבע כפי שהוא נולד) יהודי הוא "חלק אלוהה ממעל ממש", והן ב"מולדתך" –
7 מדות קדושה, והן ב"בית אביך" – מוחין דקדושה – עדיין זה מציאות שלו, יש לו את הכח לצאת מזה,
8 ולהתמסר כולו ולהתאחד עם הקב"ה ("הארץ אשר אראך"), כך שזה נהיה "ארצך"⁵², וכך גם לפעול בעולם –
9 ועד החיבור דעליונים ותחתונים, לעשות את העולם לדירה לו יתברך בתחתונים⁵³.

10 ח. על פי המבואר לעיל, יש להוסיף ביאור גם בזה שבהמשך להציווי "לך לך" (בתחלת הפרשה) נצטווה
11 אברהם על מצות מילה (בסוף הפרשה⁵⁴), וכמבואר בכמה מקומות⁵⁴ ש"לך לך גו'" הוא התחלת הציווי על ענין
12 המילה:

13 לאחר העבודה ד"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", יכל להיות אצל אברהם המצוה דמילה (שהיא
14 השלימות של העבודה ד"לך לך גו'), שענינה הוא – הברית והתאחדות של אברהם (וכל זרעו אחריו) עם הקב"ה
15 – "בריתי ביני ובינך"⁵⁵, ועד שזה חדר בגשמיותו של אברהם – "בריתי בבשרכם לברית עולם"⁵⁶, כידוע⁵⁷
16 שמצות מילה היתה המצוה היחידה לפני מתן תורה שקדושתה חדרה בגשמיות העולם ונהייתה חפצא של
17 מצוה⁵⁸ (שלכן זוהי הכנה למתן תורה). ועל ידי זה נהיה אברהם "תמים"⁵⁹ בכל הענינים שלו⁶⁰.

18 ויתירה מזו: בקיום מצות מילה של אברהם היה החידוש – שזה היה באופן של "וכרת עמו הברית"⁶¹, מכיון
19 שאברהם "היה מתיירא שהיה זקן, מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו שנאמר וכת עמו הברית, לו לא נאמר
20 אלא עמו"⁶²:

21 בדרך כלל הרי הסדר הוא שבשעה שיהודי מקיים מצוה (ועבודתו בכלל) אזי "הקב"ה עוזרו"⁶³. מה שאין
22 כן במצוה זו היה "וכרת עמו הברית" – כשני שותפים שוים בקיום המצוה.

23 ויש לומר שזהו יותר ממה שיהודי (על ידי עבודתו) נהיה "שותף להקב"ה במעשה בראשית"⁶⁴: מבלי הבט
24 על המעלה ד"מעשה בראשית" (שבעת ימי הבנין, שעל זה מיוסד ובנוי ("שטעלט זיך אויס") כללות סדר
25 השתלשלות), הרי זה נברא על ידי הקב"ה עם הגדרים וההגבלות שבו, חוקי הטבע וכו' (בדוגמת ארץ, מולדתך
26 ובית אביך); מה שאין כן על ידי העבודה ד"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" – נהיה ההליכה למעלה
27 מטבע ומציאות העולם, עד לשלימות בזה במצות מילה – שאברהם נהיה שותף עם הקב"ה במצוה – רצונו של
28 הקב"ה (וכרת עמו הברית), על דרך הנ"ל שעל ידי מסירת נפש נעשים דבר אחד (שותף כביכול) עם "הארץ אשר
29 אראך" (רצונו של הקב"ה),

(56) שם, יג.

(57) ראה לקו"ש ח"ה ע' 79 ואילך.

(58) ועל פי זה מובן שבהשבעת אליעזר על ידי אברהם אמר לו
(חיי שרה כד, ב) "שים נא ידך תחת ירכי", אף שלכאורה אי"ז ע"ד
הצניעות (ועד שאמרו עליו על רבינו הקדוש שמעולם לא הושיט ידו
תחת טבורו – שבת קיח, ב), כי מצות מילה היתה המצוה היחידה
(לפני מ"ת) שקדושתה היתה בחפצא הגשמי, להשביע בנקיטת חפץ
(ראה פרש"י חיי שרה שם. שבוועת לח, ב).

(59) פרשתנו יז, א ובפרש"י. נדרים לב, א.

(60) ראה ס' השיחות תשמ"ח ע' 46.

(61) נחמ"י ט, ח.

(62) פרש"י ישן סוף פרשתנו. מב"ר פמ"ט, ב. יל"ש נחמ"י רמז
תתרע"א.

(63) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פי"ג.

(64) ראה שבת י, א. קיט, ב.

(49) ראה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך (דפוס פראג) סתקל"ו. ס'
השטרות לר"י ברצלוני ע' 43. אוצר הגאונים קידושין ס' קמו ואילך.

(50) ד' אמות (כ"ה ברוב המקומות שבהערה הקודמת) או אמה
אחת (דרישה חו"מ סס"ז סקכ"ד).

ולהעיר מהרמז ש"אמה" הוא ר"ת "אלקיני מלך העולם", היינו
שעל ידי עבודת ישראל מגלה ב"אמה" שלו – אלקות (אלקיני מלך
העולם), ובאופן של "אמה" אחת – בחי' יחידה, היא ניצוץ אחד
שמתאחד עם בחי' יחיד שלמעלה.

(51) ד"ה כי כאשר תרע"ח. וראה מאור עינים פרשתנו.

(52) ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו. ועוד.

(53) ובפרט שנועץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (ספר יצירה פ"א
מ"ז).

(54) תו"ח פרשתנו פ, ג ואילך. אוה"ת שם תתרעב, ב ואילך. וראה
תו"א שם יא, ד.

(55) פרשתנו יז, י.

ועד באופן שזה (רצונו של הקב"ה) חודר ב"ארצך", הבשר הגשמי של אברהם (בריתי בבשרכם). ויתירה
 מזו: ברית קשור עם צער הגוף (צער דינוקא)⁶⁵, עד שזה נעשה חלק מהמצוה.⁶⁶
 ולכאורה צריך להבין: למה נקבע שמצוה של הקב"ה תהיה קשורה דוקא עם צער. השאלה מתחזקת בנוגע
 לאברהם: מכיון שזו היתה המצוה הראשונה שהקב"ה ציווה (אותו), מצוה כזו שחודרת בבשר הגשמי, עד שעל
 ידי זה נהיה אברהם "תמים" (מה שאין כן לפני זה "כל זמן שהערלה כך אתה בעל מום לפני"⁶⁷, מבלי הבט על
 כל העילויים של אברהם) – אם כן איך זה שאברהם יהיה לו צער מזה⁶⁸, עד שנהיה "חולה"⁶⁹ מזה (ולכן הקב"ה
 בא לבקר את החולה⁶⁹, עד שזה המקור לכללות מצות ביקור חולים⁷⁰!), לכאורה אדרבה: מכיון שזו היתה המצוה
 הראשונה ואברהם נהיה על ידי זה "תמים" – היה מסתבר לומר, שלאברהם היה בשעת-מעשה רק שמחה ועונג
 (ובכלל לא הרגיש כל צער⁷¹, ועל אחת כמה וכמה לא ענין של חולה⁷² – היפך בתכלית מ"תמים")!
 והביאור בזה הוא⁷³: על ידי מצות מילה נהיה "בריתי בבשרכם", בבשר הגשמי שבגוף. ולכן הרי זה צריך
 להיות בבשר הגשמי כפי שהוא בטבעו הוא, אשר מצד טבע הבשר – מרגיש האדם צער על ידי המילה; ובבשר,
 בו האדם מרגיש צער (על ידי קיום מצות מילה) פועלים שיתאחד בברית עולם עם הקב"ה.
 ועל דרך זה מובן בנוגע לאברהם: אברהם מצד עצמו – מצד המצוה עצמה – אכן לא היה מרגיש כל צער;
 אבל מכיון שהברית צריכה לפעול ב"בשרכם" (בטבעו הוא), שיורגש בזה היציאה והליכה "מארצך וממולדתך
 ומבית אביך" (טבע האדם), לכן היה לו בזה צער ונהיה חולה [ובפרט אצל אברהם, "שהיה מתירא שהיה זקן",
 בגלל זה שהרגיש את טבע הגוף שלו]; ויחד עם זה נהיה בבשר עצמו "בריתי", התאחדות עם הקב"ה.
 וכשם שעל ידי "לך לך גו'" נעשה אחר כך "וירא ה' אל אברם" (כנ"ל), ההתאחדות שעל ידי הראיה – כך
 הרי זה נפעל גם (באופן נעלה יותר) על ידי קיום מצות מילה (באופן שזה חדר בבשר הגשמי שלו, עד כדי כך
 שנעשה חולה, ואחר כך היה "וירא אליו ה'" (כפי שכתוב בתחילת הפרשה שלאחרי זה).
 ועל דרך זה נפעל אצל כל יהודי – שאת בריתו מקשרים עם "בריתו של אברהם אבינו"⁷⁴, שעל ידי זה
 נעשה ההתאחדות עם הקב"ה, עד שזה מביא "וירא אליו ה'"⁷⁵ (ו"אף על גב דאינהו לא חזו מזלייהו חזו"⁷⁶).
 ט. על פי הנ"ל יש לבאר את ההמשך של שלשת הפרשיות – נח, לך לך ווירא:
 תוכן פרשת נח הוא אודות המבול שבא "לטהר את הארץ"⁷⁷, ההתחלה דבירור וזיכרון העולם⁷⁸, ועל ידי זה
 נעשה אחר כך שנח "ראה עולם חדש"⁷⁹, מכיון שעל ידי המבול נעשה חידוש בעולם, שהעולם נעשה טהור
 ונתעלה למדרגה חדשה – "לא ישבותו"⁸⁰ (תוקף ונצחיות טבע העולם)⁷⁸.
 ופעולה זו (ד"עולם חדש") היתה הכנה, שלאחרי זה יוכל להיות הציווי לאברם "לך לך מארצך גו'", שיצא
 מהגדר ומציאות וטבע העולם (ארצך, מולדתך ובית אביך), "אל הארץ אשר אראך", מסירת נפשו ורצונו לה'.
 ולפעול מעין זה בעולם.

(73) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 48. ח"ה ע' 80 ואילך.
 (74) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 44 ואילך.
 (75) כמוכן מסיפור אדמו"ר נ"ע (שיום הולדתו הוא בשבת הבאה – ש"פ וירא, כ"ף חשון), שפעם בהיותו ילד (בן ד' או ה' שנים) נכנס אל זקנו הצ"צ לקבל ברכה ליום הולדתו. וכשנכנס אליו פרץ בכי', באמרו שלמד בחדר ש"וירא אליו ה'", ומדוע – שאל אדמו"ר – נראה ה' אל אברהם אבינו, ואלינו (אליו) לא נראה! ?
 מכיון שסיפור זה הגיע לכו"כ מישראל, מובן, שכאור"א, אנשים נשים וטף, שייך לבכות ולתבוע שהקב"ה יהא נראה אליו. והטעם מובן ע"פ המבואר בפנים, כי מאברהם (שמל עצמו בהיותו זקן בן צ"ט שנים, כמענה הצ"צ אל אדמו"ר) נמשך הכח לכאור"א שיהי' "וירא אליו ה'", ועל ידי בכי' ותביעה אמיתית – בכחו לפעול הדבר בפועל (ואפילו אם איהו לא חזו מזלייהו חזו).
 (76) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.
 (77) ראה תו"א ר"פ נח. ובארוכה – תו"ח שם (נח, ד ואילך).
 (78) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 51. וש"נ.
 (79) ב"ר פ"ל, ח.
 (80) נח ט, כב.

(65) כתובות ח, א. ועד ש"א (אבודרהם ברכות שער ג. הגהמ"י הל' מילה פ"ג ה"ג בשם י"מ. וראה תוס' סוכה מו, א ד"ה העושה) שמתעם זה אין מברכין שהחיינו במצות מילה.
 (66) ראה לקו"ש ח"י ע' 48.
 (67) פרש"י פרשתנו שם.
 (68) כדאיתא במדרש (ב"ר פמ"ז, ט), שאברהם הרגיש ונצטער (אלא ממשיך שם: כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו). וראה לקו"ש ח"ה ע' 80 הערה 40. ח"י ע' 48 הערה 37.
 (69) ב"מ פו, ב. פרש"י ר"פ וירא.
 (70) סוטה יד, א.
 (71) ובמכ"ש מהדין של תענית חלום, שהתענית נעשה תענוג אצלו (שו"ע אדה"ז אור"ח סרפ"ח ס"ג). וכן הוא אפילו בנוגע לחלוט, שאכז"כ בנוגע למצוה, ומצוה גדולה (מצות מילה), ואצל אברהם אבינו!
 (*) ולהעיר שאברהם הי' בעה"ב על החושים שלו.
 (72) בגימטריא מ"ט, כנגד המ"ט שערי בינה, שמורה על ענין של חסרון, כמאחז"ל חמשים שערי בינה וכולם ניתנו בעולם חסר אחת, כמ"ש ותחסרהו מעט מאלקים.

1 עד שזה הביא "וירא אליו ה'", תכלית ההתאחדות עם הקב"ה, ויש לומר – מעין ובדוגמת הגילוי ד"אתה
2 הראת" במתן תורה, שהוא "מעין" הגילוי אלקות באופן של ראייה לעתיד לבא⁸¹ – "והיו עיניך רואות את
3 מורייך"⁸².

4 י. ויש לקשר זה עם הזמן שקוראים בו את הפרשיות – חודש חשון:
5 בחודש זה מתחיל עיקר העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" (לאחרי חודש תשרי המרובה במועדות)⁸³. ויש לומר,
6 שנוסף לפירוש בזה, שיהודי הולך לדרכו הוא (בעניני ועובדין דחול), שזה כולל גם את העבודה ד"לך לך
7 מארצך גו'" – שאז מתחילה דרך חדשה בעבודה, שיוצא גם מהעבודה דקדושה (ארצך מולדתך ובית אביך)
8 דחודש תשרי, והולך "אל הארץ אשר אראך" – העבודה מתוך מסירת נפש (שלמעלה מטעם ודעת ומדות וטבע
9 דקדושה), עד באופן שעושה מ"דרכו" (דרכו של האדם) – דרכו של הקב"ה, "הארץ אשר אראך".

10 וכפתגם הידוע של הצמח-צדק⁸⁴ "עשה כאן ארץ ישראל", שבכל מקום בעולם, כמו שהמקום עומד
11 במציאותו וטבעו הוא ("כאן"), הוא עושה "ארץ ישראל", "הארץ אשר אראך", ארץ על שם שרצתה לעשות
12 רצון קונה⁸⁵, וישראל – על שם⁸⁶ כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל.

13 יא. העבודה הנ"ל מודגשת עוד יותר בשבת פרשת לך לך שנה זו – שנת תשנ"ו, ראשי תיבות "תהא שנת
14 נסים"⁸⁷:

15 כבר דובר כמה פעמים במשך שנה זו, שבשנה זו יש לכל יהודי כחות מיוחדים שעבודתו תהיה באופן של
16 "נסים", נס מלשון הרמה, כמו שכתוב "ארים נסי" על ההרים, למעלה מההנהגה בדרך הטבע (אפילו של ההרים)
17 – שיהיה אצלו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", להתעלות למעלה מטבעו, רצונו, מדות ומוחין, אפילו
18 טבע דקדושה, ובאופן של "על ההרים", ובזה גופא – ארים נסי על ההרים, ו"נסים" לשון רבים, נס בתוך נס
19 ונס למעלה מנס – למעלה מעלה, מכיון שלאחרי שמגיע למעלה מטבעו שלפני זה, נעשה זה גופא "ארצך",
20 ונדרש שיעלה למעלה יותר, עד "אל הארץ אשר אראך" – להתמסר כולו לרצון ה'.

21 ונוסף לעבודתו הפרטית באופן כזה, יש להעלות גם את כל בני ביתו, וחלקו בעולם, עד כל העולם כולו,
22 כולל גם בהשפעה על אומות העולם שיקיימו שבע מצוות בני נח שלהם⁸⁸.

23 יב. כדאי, תמיד, לקשר החלטה כללית עם הצעה בפועל. לכן מציעים ההצעות הבאות להלן, בין ההוספות
24 שצריכות להתווסף במשך השנה, שנת תשנ"ו, בהתאם לראשי תיבות, תהא שנת נסים – עבודה באופן של הרמה,
25 למעלה מהעבודה עד עתה:

26 "להקהיל קהילות בכל שבת ללמוד בהם תורה לרבים":

27 א) כמדובר בארוכה בשבת הקודמת⁸⁹ – היה כדאי לעורר ולפרסם בכל מקום ומקום שנמצאים שם בני
28 ישראל – לחדש, בחיות חדשה ובתוקף קיום התקנה "להקהיל קהילות בכל שבת להכנס בבתי כנסיות ובבתי
29 מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים"⁹⁰, נגלה דתורה ופנימיות התורה, שנתגלתה ונתבארה בתורת החסידות,
30 ובפרט בעניני התורה השייכים לזמן זה, ולקבל החלטות טובות בתורה עבודה וגמילות חסדים, ובכל ענינים
31 טובים, כולל ובמיוחד – בצרכי הציבור של כל קהילה (מפקחין על צרכי ציבור בשבת⁹¹).

32 בכדי לאחד יחדיו את הקהילות בכל מקום ומקום, כדאי שנוסף לשיעורים הקבועים בתורה בכל מקום לפי
33 ענינו – שיקבעו גם, שבכל המקומות ילמדו גם ענין אחד השווה לכולם בתורה (על כל פנים שורות אחדות
34 בכמות, המחזיק מרובה באיכות) – הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה⁹².

(88) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(89) קונטרס משיחות ש"פ נח.

(90) יל"ש ר"פ ויקהל. וראה תו"ש שם (אות ה), וש"נ. – והובא

להלכה – שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.

(91) ראה שבת קנ, א.

(92) ויש לומר, שעל ידי לימוד פנימיות התורה (ובפרט בענין אחד

על ידי כל הקהילות) ניתוסף עוד יותר באחדות ישראל מאשר על ידי

נגלה דתורה, כי מהחילוקים ביניהם: בנגלה דתורה, ובפרט בהלכה,

(81) תניא פל"ו.

(82) ישע"י ל, כ.

(83) ראה קונטרס משיחות ש"פ בראשית הערה 1. וש"נ.

(84) אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תפה.

(85) ב"ר פ"ה, ח.

(86) וישלח לב, כט.

(87) בהבא לקמן – ראה מכתב וא"ו תשרי שנה זו. קונטרס

משיחות ימים הראשונים דשנת ה'תשנ"ו. וש"נ.

ולכל לראש – ללמוד בכל קהילה פרשת השבוע (שהיא בשוה בכל מקום ומקום), כולל גם עם על כל פנים
מפרש אחד, אותו מפרש בנגלה דתורה, ואחד בפנימיות התורה.

ובכדי לחסוך החיפוש – יש כבר מן המוכן דרושי חסידות מהצמח-צדק (נדפסו באור התורה), על ריבוי
פסוקים מכל סדרה בתורה, כולל גם – פסוק הראשון ופסוק האחרון (שבוה יש חביבות מיוחדת בטבע
הלומדים).

נתינת הצדקה:

(ב) אחת מהמצוות הגדולות היא – מצות הצדקה, ששקולה כנגד כל המצוות⁹³, ובפרט בדרא דעקבתא
דמשיחא⁹⁴.

בכדי לקבוע הוספה בנתינת הצדקה בשנה זו בפרט – כדאי להנהיג, שמנהל כל מוסד חינוך (חדר, תלמוד
תורה, ישיבה קטנה וגדולה) יחלקו (מקופת עצמו או מקופת המוסד) שליחות (מצוה) לצדקה לכל תלמידי
המוסד, ולכל עובדי המוסד (המלמדים וכו'). ובכדי להקל – ניתן לחלק פרוטה וכיוצא בזה, העיקר הוא –
ה'דוגמא-חיה' בכדי לעורר את התלמיד והתלמידה, והבפועל – לתת צדקה, ובהוספה מדיליה, כפי נדבת לבו
(לבה) הטהור.

ויעשו זאת על כל פנים פעם אחת בשבוע (ומה טוב –), בערב שבת (לפני שנפרדים לפני שבת) – כשענין
הצדקה (צרכי העניים) הוא בהדגשה יתירה.

כמו-כן כדאי להנהיג בכל המוסדות היהודיים והאירגונים – שמנהל המוסד יחלק לכל העובדים (פעם בשבוע
על כל פנים) שליחות לצדקה.

ויש מקום לומר – שכדאי גם להנהיג כך במוסדות ואירגונים לא יהודיים, מכיון שצדקה נוגעת לשוב העולם
(ולכמה דעות⁹⁵ הרי צדקה היא אחת ממצוות בני נח), ובפרט במדינה זו שעמוד התווך שלה – נתינת הצדקה.

ויש לפרסם זה בכל מקום ומקום, ובודאי תתקבל ההצעה ותצליח למעלה מהמשוער.

יג. ויהי רצון, שעל ידי ההוספה בכל עניני העבודה באופן ד"לך לך גו', מתוך מסירת נפש, ובפרט בהצעות
האמורות לעיל – שזה יביא כבר, שכל בני ישראל הולכים תיכף ומיד "אל הארץ אשר אראך".

ובפרט ובהדגשה בדורנו זה – דרא דעקבתא דמשיחא, שבא לאחרי ריבוי העבודה (ד"לך לך גו') מתוך
מסירת נפש בכל הדורות שלפני זה (עד לזמן אברהם), כולל גם בהעבודה ד"עשה כאן ארץ ישראל", וכעת
כבר נסתיים הכל, כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר שצריך רק "לצחצח את הכפתורים"⁹⁶, וצריך להיות רק "עמדו
הכן כולכם"⁹⁷ – ללכת "אל הארץ אשר אראך" בפשטות, ושם גופא – בירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית
המקדש השלישי, עד לתוך קודש הקדשים.

וללכת לשם יחד עם כל 'בני הבית', "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁹⁸, וכל הרכוש – כספם וזהבם
אתם⁹⁹, ועל אחת כמה וכמה הבתי כנסיות ובתי מדרשות¹⁰⁰, עם כל הקהילות, וכל המוסדות, וכל בני ישראל
שנמצאים במוסדות אלו,

קהל גדול ישובו הנה – מכל ארצות הגלות, הולכים – ארו עם ענני שמיא¹⁰¹ – "אל הארץ אשר אראך",
והיו עיניך רואות את מוריך".

(95) ראה לקו"ש ח"ה ע' 155 ואילך. וש"נ.

(96) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(97) אגרות קודש שלו ח"ד ע' רעט.

(98) בא י, ט.

(99) ישע"י ס, ט.

(100) מגילה כט, א.

(101) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

נראה יותר החילוקים בין זמן ומקום, ובין איש לאיש, כי לכל זמן
ולכל איש יש הענינים והדינים השייכים אליו במיוחד (הלכות שהזמן
גרמא, פרשת השבוע וכיו"ב); ואילו בפנימיות התורה העיקר הוא –
המסקנא (ועבדהו) בעבודת הנפש – באהבת ה' ויראת ה' כו', בהשש
מצוות תמידיות בכל זמן ובכל מקום ולכל ישראל.

(93) ב"ב ט, א.

(94) ראה אגה"ק ס"ט.

השלמות לשיחות דלעיל

בס"ד, פתגם הצמח צדק "עשה כאן ארץ ישראל":

1 ולהעיר, שבערב ראש השנה מלאו מאתיים שנה להולדת הצמח צדק, ושייך גם לראש השנה (נוסף על היותו
2 ערב ראש השנה) – שבו אמר רבינו הזקן המאמר דבור המתחיל משביעין אותו (ג' פרקים ראשונים דספר
3 התניא) בקשר להולדתו של הצמח צדק¹⁰². ולכן, בשנה זו יש תוקף מיוחד ונתינת כח מיוחדת בכל הקשור
4 לקיום הוראותיו של הצמח צדק.

5 ויש להוסיף, שבפתגם זה ("עשה כאן ארץ ישראל") נכלל גם הענין העיקרי דארץ ישראל – ירושלים ובית
6 המקדש, עד לקדש הקדשים, ועל פי זה, התוכן הפנימי ד"עשה כאן ארץ ישראל", הוא, שבכל מקום שנמצא
7 עושה ממנו "ירושלים", "בית המקדש", עד ל"קדש הקדשים"!

8 ויש לקשר זה עם המוזכר לעיל¹⁰³ שלכל אחד ואחד מישראל (גם אלה שנמצאים לעת עתה בחוץ לארץ)
9 יש חלק בארץ ישראל, ד' אמות או אמה אחת – שהענין ד"אמה (ראשי תיבות אלקינו מלך העולם) אחת",
10 בחינת היחידה, מתגלה וחודר בכל ד' אמות, הכוללים כל עניני האדם (כידוע בענין ד' אמות קונות לו¹⁰⁴),
11 שנעשים חדורים בבחינת היחידה – מעין ודוגמת המעמד ומצב דכהן גדול (אחת בנפש) ביום הכפורים (אחת
12 בשנה) בקדש הקדשים (אחת במקום).

13 ולהעיר, שמצינו¹⁰⁵ שהכהן גדול יכול להכנס לקדש הקדשים בכל עת שירצה, "רק שיכנס בסדר הזה" ("ובאות
14 יבוא אהרן אל הקודש וגו'"¹⁰⁶), ומכיון שהיה יכול להכנס, בודאי שמזמן לזמן היה נכנס לקדש הקדשים אפילו
15 ביום חול.

16 ודוגמתו בעבודת כל אחד ואחד מישראל – שעניני החולין דיום חול נעשים "על טהרת הקודש"¹⁰⁷, עד
17 לדרגת הקדושה ד"מי חטאת"¹⁰⁸, הקשורה עם הטהרה דיום הכפורים – "לפני הוי' תטהרו"¹⁰⁹, "לפני הוי'
18 דייקא, למעלה משם הוי'¹¹⁰, ועד שזוכים לקיום היעוד¹¹¹ "וזרקתי עליכם מים טהורים גו'", בגאולה העתידה
19 לבוא.

20 וכיון שמדובר אודות דרגא שהיא "לפני הוי'", הרי הוא בודאי למעלה מהגבלות דזמן ומקום, ובמילא, הרי
21 זה נעשה תיכף ומיד ממש.

22 בסי"ב, להקהיל קהילות ללמוד תורה, בפרשת השבוע:

23 ועל דרך זה בזמני המועדים – פרשת המועדים, וגם פרשת השבוע, דאף שהקריאה בתורה היא בפרשת
24 המועדים, ישנו גם הלימוד בפרשת השבוע, כמובן משיעורי חת"ת.

25 וכל זה – נוסף על השיעורים השווים לכל נפש שלומדים בלאו הכי, כמו שיעורי חת"ת, השיעור היומי
26 בפרשת השבוע, השיעור בתניא, וכן השיעור בתהלים, שכולל גם הענין דהשתפכות הנפש.

27 ולהעיר גם מהשייכות דספר תהלים להגאולה – ספרו של דוד מלכא משיחא, "דוד מלך ישראל חי וקיים"¹¹²,
28 "חי וקיים" בתור מלך ישראל, שעל ידו נמשכים כל עניני ההשפעה לכל ישראל, ובפרט להיותו "נעים זמירות
29 ישראל"¹¹³, שאמר הזמירות בשם כל ישראל¹¹⁴.

30 * * *

31 יד. בהמשך להמוזכר לעיל¹¹⁵ אודות התחלת הפרשה שקורין במנחה, "וירא אליו ה'" – הרי זה קשור גם
32 עם הכנסת אורחים, כמסופר בהמשך הפרשה ש"הוציא הקב"ה חמה מנרתקה שלא להטריחו באורחים, ולפי

(109) אחרי טז, ל.

(110) לקו"ת אחרי כו, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(111) יחזקאל לו, כה. וראה משנה סוף יומא.

(112) ר"ה כה, א.

(113) ש"ב כג, א.

(114) ראה שהש"ר פ"ד, ד (א).

(115) בשיחות דלעיל ס"ח.

(102) "היום יום" ו' אד"ש. ובכ"מ.

(103) בשיחות דלעיל ס"ז, ובהערה 50 שם.

(104) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות. וש"נ.

(105) ראה שמו"ר ספ"ח. ויק"ר פכ"א, ז.

(106) אחרי טז, ג.

(107) חגיגה יט, ב. וש"נ.

(108) ראה שם יח, ב – במשנה.

1 שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים¹¹⁶, וכשראם אברהם, "היה אומר
2 להקב"ה (שבא לבקר) להמתין לו עד שירוך ויכניס האורחים"¹¹⁷, ומזה למדים ש"גדולה הכנסת אורחים
3 מהקבלת פני שכינה"¹¹⁸.
4 ולהעיר מהשאלה הידועה – מניין ידע אברהם ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" ש"הניחו
5 (להקב"ה) והלך לקבל האורחים"¹¹⁹.
6 ויש להוסיף, שהשאלה היא גם למה נצטער שלא היו אורחים באים – דלכאורה, כיון שהיה עסוק בהקבלת
7 פני שכינה ("וירא אליו ה'"), ה' לו לשמוח שלא באים אורחים שיכלבלוהו מהקבלת פני שכינה. ובפרט שבזמנו
8 של אברהם (לפני מתן תורה) היה הענין דהכנסת אורחים רק ביחס לערביים, ובמילא, לא היה הדבר צריך לתפוס
9 מקום אצל אברהם בערך להקבלת פני שכינה, ובודאי שלא יצטער שהאורחים אינם באים.
10 וההסברה בזה – שמזה גופא שאף שהקב"ה בא לבקר, מכל מקום, "הוציא חמה מנרתקה שלא להטריחו
11 באורחים. . (ואחר כך) הביא המלאכים עליו בדמות אנשים", למד אברהם ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת
12 פני השכינה".
13 טו. ויש לקשר זה עם שבת זו – שהגיעו לכאן אורחים מכמה ערים, וזיכו אותנו בהמצוה הגדולה דהכנסת
14 אורחים.
15 ובהתאם לכך, בודאי יכבדום באמירת לחיים, ולברך איש את רעהו ב"לחיים ולברכה", "לחיים טובים
16 וארוכים", עד לחיים נצחיים (נשמות בגופים, בלי הפסק בינתיים) דלעתיד לבוא.
17 ועוד ועיקר – שיקויים אצלם הענין ד"וירא אליו ה'", על ידי ההוספה בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה,
18 הן בנוגע לעצמם והן בנוגע להשפעתם על אחרים, ובלשון הכתוב (בהמשך הפרשיות שלאחרי זה) "אלה תולדות
19 יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק"¹²⁰, ש"קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם"¹²¹, היינו, שניכר בגלוי
20 ב"קלסתר פניו" דכל אחד ואחד מהם שייכותו לאברהם.
21 טז. ויש להוסיף ולקשר כללות הענין דהכנסת אורחים עם תוכן הזמן דשבת זו – שלכן שייך הדבר (לא רק
22 לאורחים בפועל ממש, אלא) לכל אחד ואחד מישראל (גם המארחים):
23 שבת זו היא בחודש מרחשון, וממנה מתברך יום החמשה עשר בחודש, שבו "קיימא סיהרא
24 באשלמותא"¹²², השלימות דחודש מרחשון.
25 ויש לומר, שכללות העבודה דחודש מרחשון קשורה עם הענין דהכנסת אורחים – כי, בחודש תשרי, שעיקר
26 העבודה היא בעניני קדושה – נמצא כל יהודי ב"ביתו של הקב"ה", ובחודש מרחשון, שבו מתחילה העבודה
27 בעניני העולם [כמרומו בשמו של החודש, "מרחשון", מלשון "מר מדלי"¹²³, טפת גשמים, על שם התחלת
28 ירידת הגשמים בשביל עבודת האדמה] – נעשה כל יהודי בבחינת "אורח", ובמילא, צריך להיות אצלו הענין
29 ד"הכנסת אורחים", לסדר כניסתו לעבודה בעניני העולם באופן המתאים.
30 ועוד ועיקר:
31 בנוגע לחודש מרחשון איתא במדרש¹²⁴ ש"עתיד הקב"ה לשלם לו" (על שלא נגמרה בו חנוכת בית ראשון)
32 – שבו תהיה חנוכת ביהמ"ק השלישי.
33 ואז יהיו כל בני ישראל "אורחים" בארצנו הקדושה בירושלים עיר הקודש ובבית המקדש, ומובן גודל
34 השמחה שתהיה מצד פגישתם של כל בני ישראל יחדיו, כפי שמצינו בשולחן ערוך¹²⁵ גודל השמחה בפגישת
35 חבירו שלא ראהו שלושים יום, ועל אחת כמה וכמה י"ב חודש, ועל אחת כמה וכמה בנוגע לחבירו שלא ראהו
36 מעולם, ורואה אותו בפעם הראשונה!

(122) זהר ח"א קנ, רע"א. פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו,

כו.

(123) ישעי' מ, טו.

(124) יל"ש מ"א רמז קפד.

(125) אורח ר"ס רכה.

(116) פרש"י יח, א.

(117) פרש"י שם, ג.

(118) שבת קכז, סע"א. וש"נ.

(119) פרש"י שם.

(120) ר"פ תולדות.

(121) פרש"י עה"פ.

1 ואז תהיה גם הכנסת האורחים בתכלית השלימות – הן בנוגע לענינים גשמיים, שבעת המינים שנשתבחה
2 בהם ארץ ישראל, "לחם פנג"126, "גלוסקאות וכלי מילת"127, והן בנוגע לענינים רוחניים – "תורה חדשה מאתי
3 תצא"128, החל משמיעת ענין בתורה שנתחדש זה-עתה על ידי הסנהדרין שבלשכת הגזית129.
4 וביחד עם זה תהיה גם הקבלת פני שכינה ("וירא אליו ה'") בתכלית השלימות – "והיו עיניך רואות את
5 מוריך".

6 ועוד והוא העיקר – שכל זה יהיה עוד לפני הקריאה ד"וירא אליו ה'" בתפלת מנחה, תיכף ומיד ממש.
7 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לקבוצת האורחים שיחיו לומר לחיים, והוסיף (בחיוך) שיעשו "טומל" בין
8 האורחים].

* * *

10 יז. [שיחות ג'ד, ההוראות בפועל בנוגע להקהלת קהילות בשבת, ונתינת צדקה – נכללו בשיחות דלעיל
11 סעיף י"ב. ואחר כך אמר:]
12 ובהמשך לזה יש להזכיר גם אודות אלו שהכינו קנקני משקה עבור ובקשר עם א' מענינים הנ"ל – מעשים
13 טובים (גמ"ח), תפלה ותורה.

14 וכרגיל – יעלו ויכריזו פרטי הדברים, שהרי, "מצוה לפרסם עושי מצוה"130, שמהם יראו וכן יעשו.
15 ועוד והוא העיקר – שמההכרזה והפירסום על-דבר פעולות אלו נזכה תיכף ומיד להכרזה והפירסום ד"קול
16 צמח איש צמח שמו"131, ש"הנה זה בא"132, ותיכף ברגע שלאחרי זה נכנס לבית-הכנסת ובית-המדרש זה, ולוקח
17 את כולנו "אל הארץ אשר אראך", ושם זוכים להגילוי ד"וירא אליו ה'", "והיו עיניך רואות את מוריך", תיכף
18 ומיד ממש.

19 [לאחרי חלוקת המשקה – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרב ר' לוי יצחק ז"ל.
20 אחר כך צוה להש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש". ואחר כך הזכיר אודות אמירת ברכה
21 אחרונה].

בס"ד. ר"ד לא' ביחידות, יום ג' פרשת וירא, ט"ז מרחשון, ה'תשט"ז.

22 א. שאלה¹: כיצד באים לידי שמחה?
23 תשובה: ענין השמחה בא לאדם על ידי זה שמרגיש שיש לו דבר-מה, שניתוסף אצלו דבר-מה, וככל שהדבר
24 שקיבל גדול יותר, גדולה שמחתו יותר.
25 ובשעה שמתבונן שנברא הוא מוגבל, ואף על פי כן נתן לו הקב"ה את האפשרות שעל ידי קיום המצוות
26 יתחבר עם הבורא, שזוהי העליה הגדולה ביותר האפשרית – שהרי כל עילוי שהאדם ישער לעצמו, הוא עדיין
27 דבר מוגבל, ואינו מגיע כלל להעילוי של ההתקשרות עם הבורא הבלתי בעל גבול. ומכיון שזהו הדבר הגדול
28 ביותר שמקבל – במילא נעשית על ידי זה השמחה הגדולה ביותר.
29 יתירה מזו: אפילו אם פעם נכשל ועשה ענין שהוא היפך ממה שציווה הקב"ה, הנה בשעה שמתבונן ובא
30 לידי הכרה, שמבלי הבט על כך שנכשל פעם ועשה היפך ציווי השם, אף על פי כן נתן לו הקב"ה את האפשרות

סי"ג. ועוד.

(131) נוסח הושענות להושע"ר.

(132) שה"ש ב, ח.

(1) סעיף זה נדפס (באידית) בלקו"ש ח"ד ע' 553. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(126) ראה זח"א מז, ב. רמו, א.

(127) שבת ל, סע"ב. וש"נ.

(128) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(129) ראה רמב"ם הל' ביה"ב ספ"ה. פ"ז ה"ו. הל' ביאת המקדש

פ"ו הי"א. הל' סנהדרין פ"ד הי"ב. הל' ממרים פ"א הי"ד.

(130) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא ברמ"א יו"ד סרמ"ט

לעשות תשובה, שעל ידי זה נעשה רצוי להקב"ה כקודם החטא², עד שנעשה לו כזכות³, כאילו עשה מצוה -
אזי, יחד עם הרגש המרירות שישנו בשעת התשובה, יחד עם זה ישנה גם כן השמחה הגדולה ביותר מזה
שעושה תשובה ונעשה מרוצה להקב"ה.

ובמילא נמצא, שתמיד, בכל זמן, יכול אדם להיות במצב של שמחה, דממה נפשך: בשעה שממלא מה
שהקב"ה דורש ממנו - צריך הוא להיות בשמחה מקיום המצוה; ואם נכשל, ו"תופס את עצמו" ("כאפט זיך")
בכך שנכשל, ומתחיל להתחרט - עליו להיות בשמחה מזה שביכלתו לעשות תשובה ולתקן.

ב. שאלה: איך באים לידי קיום מצוה לשמה, ללא פניות?
תשובה: לכתחילה - ודאי שיש להשתדל לקיים מצוה לשמה, ללא פניות. אלא שענין זה הוא רק לכתחילה,
אבל בשעה שיש באפשרותו לקיים מצוה, ואינו יכול לפעול בעצמו שקיום המצוה יהיה לשמה, ללא פניות -
אין לו להימנע בגלל זה מקיום המצוה, אלא עליו לקיים את המצוה באופן שיכול לקיימה במצבו עתה. וכמאמר
רז"ל⁴ "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

ונוסף לזה: על ידי זה שיקיים את המצוה - באיזה אופן שיהיה - יבוא לידי קיום מצוה נוספת, שהרי "מצוה
גוררת מצוה"⁵, דהיינו שקיום מצוה הוא סגולה לקיים מצוות נוספות. ואת המצוה השניה יקיים ללא פניות -
שהרי אין לו פניות בכל המצוות, אלא רק במצוות מסוימות שעל ידם ביכלתו להרוויח כסף וכיוצא בזה, ולכן,
אם יקיים מצוה זו אפילו עם פניה - יבוא על ידי זה לקיים מצוה נוספת, שבה אין לו פניות.

ועוד ענין בזה:

גם במצוה זו גופא שבתחילת קיומה היתה לו פניה - יכול הוא לפעול בעצמו שלא תורגש אצלו הפניה ("ער
זאָל ניט אָנהערן די פני'"), או על כל פנים שלא תהיה חשובה כל כך בעיניו, ולקיים את המצוה לשמה.

והיינו, שבשעה שיתבונן בכך, שהן אמת שההתעוררות ותחלת הרצון לקיים את המצוה נעשה על ידי הפניה
שהיתה לו בכך (בכדי שיהיה לו על ידי זה כסף, כבוד וכיוצא בזה), הרי סוף סוף על ידי קיום המצוה יש בידו
דבר גדול יותר שלא בערך - שמקיים את רצון הקב"ה ומתקשר עמו, שזהו הדבר הגדול ביותר (כנ"ל סעיף א).
ועל ידי זה שירגש אצלו התענוג שבהמצוה ("ער הערט אָן דעם געשמאַק פון דער מצוה"), שהוא ענין
ההתקשרות עם הקב"ה - אזי יאבד ממנו או על כל פנים יקטן בעיניו התענוג שבהפניה.

משל למה הדבר דומה - לאדם שעושה עסק כדי להרוויח מטבע קטנה ("אַ ניקעל"), ובפועל אירע שהרוויח על
ידי זה לא רק את ה"ניקעל", אלא כמה וכמה אלפים בהוספה לה"ניקעל" - הרי אף שקיבל גם את ה"ניקעל", הרי
התענוג שמצד שוויו של ה"ניקעל" מאבד לחלוטין את ערכו בעיניו, בידעו שהמדובר הוא אודות כמה וכמה אלפים!

ג. שאלה: איך יכול להיות הענין ד"שויתי הוי' לנגדי תמיד"⁶ - הרי האדם עסוק במשך כל היום בעיסוקיו,
אם בעניני הרשות ואם בתורה, ואיך יכול הוא לחשוב אז אודות הקב"ה?

תשובה: ההתבוננות אודות הקב"ה צריכה להיות קודם הלימוד או עשיית המצוה (כמבואר בתניא⁷). - בשעת
הלימוד או עשיית המצוה, עליו להיות מלובש בהענין שעושה, כדי שתהיה עשייתו על פי שולחן ערוך בכל הפרטים.
ואף על פי כן, אין זה בסתירה להענין ד"שויתי הוי' לנגדי תמיד" - דמכיון שבתחילה, בשעה שהתחיל לעשות ענין
זה, היתה אצלו הגישה שהוא עושה זאת בגלל ציווי הקב"ה, הרי הענין ד"שויתי הוי' לנגדי תמיד" ישנו בתוכו
ובפנימיותו ("ביי זיך אינווייניק") באופן תמידי, ואין ענין (ובנדון דידן - עשיית המצוה) מכסה על עצמו⁸.

ועל דרך זה בנוגע לעניני הרשות, שהרי אצל אדם מישראל גם העסק בעניני הרשות צריך להיות כדי לעבוד
את הקב"ה - "בכל דרכיך דעהו"⁹.

(7) פמ"א (נח, ב).

(8) בדא"ח (סה"מ תרנ"ז ע' מח. ועוד) מובאת הדוגמא משו"ע
אור"ח סצ"א (ס"ד) לענין כיסוי הראש ע"י ידו.
(9) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(2) ראה תניא אגה"ת פ"ב (צא, ב).

(3) יומא פו, ב.

(4) פסחים נ, ב. וישנ.

(5) אבות פ"ד מ"ב.

(6) תהלים טז, ח.

לקוטי שיחות פרשת לך לך כרך י

עצמה, כפי שהיא מוטלת עלינו, אינה המשך בירושה
מ"בריתו של אברהם אבינו", רק שמיוסדת ומתחילה?
בציווי הקב"ה על ידי משה – ואם כן למה נקראת
מצוה זו "בריתו של אברהם אבינו"?

ובפרט לפי מאמר המדרש¹⁰: "כל המצוות שעשו
לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך",
הרי שבקיום המצוות שלנו יש עדיפות ומעלה יתירה
על קיומן על ידי אברהם אבינו, בדוגמת מעלת גוף
השמן על ריחו, ואם כן איך יתכן אשר מצות מילה
שאנו מקיימים הרי היא בריתו של אברהם אבינו?

גם צריך להבין: לשון הברכה "בבריתו של אברהם
אבינו" מדגישה את ענין אברהם אבינו. ולכאורה עדיף
יותר להדגיש שהברית היא עם הקב"ה, דהיינו:
"להכניסו בברית עם הקב"ה".

ג. ויובן זה בהקדים דברי אדמו"ר הזקן בשלחנו¹¹
אשר "תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא כו' במצות
מילה".

ולכאורה אינו מובן: גם קודם לידת התינוק,
בהיותו עוד במעי אמו, "מלמדין אותו כל התורה
כולה"¹², הרי שגם טרם הוולדו נמצאת בו נפש
הקדושה¹³ שהיא היא הלומדת את "כל התורה כולה"
– ואיך יתאים זה עם המובא לעיל שתחילת כניסת
נפש הקדושה היא בעת הברית-מילה, שהוא יום
השמיני ללידתו?

והביאור בזה: "כניסת נפש הקדושה" פירושה –
חיבור פנימי של הנשמה עם הגוף, ועד להתאחדות
והתעצמות למציאות אחת, שאז ניכרת ונראית פעולתה
של הנשמה בגוף, מה שאין כן כשהעובר במעי אמו,
עם שכבר ישנה בו הנפש דקדושה, בכל זאת לא זו
בלבד שנשמתו זו טרם "נכנסה" ונתאחדה בגופו כנ"ל,
אלא שגם פעולתה של נפשו החיונית אינה ניכרת
ונרגשת עדיין בגופו – שהרי הוא אוכל ושותה וניזון
ממה שאמו אוכלת וכו'¹⁴.

א. בפרשתנו¹ מסופר על-דבר ציווי הקב"ה
לאברהם אבינו למול את עצמו ובני ביתו, ובקיומו
ציווי זה נעשה "ראש למולים"² – ראש וראשון לכל
הנכנסים בכריתות-הברית-קודש שבין הקב"ה וכל
אחד ואחד מישראל.

ועד שבנוסח הברכה לברית מילה אנו אומרים:
"להכניסו בבריתו של אברהם אבינו"³ – והיינו שברית
המילה המתקיימת עתה היא משתייכת ומתייחסת לזו
של אברהם אבינו – דלהיותו "אברהם" אבינו" הרי
הוא מוריש ומנחיל לכל אחד ואחד מבניו⁴ היורשים את
הכח להיכנס בברית עם הקב"ה⁵. ובגדרי הירושה הרי
ידוע:

(א) שהירושה אינה תלויה כלל במצבו והכנתו של
הבן לרשת, כי גם תינוק בן יומם יורש הכל.

(ב) שאין בירושה משום שינוי רשות המוריש⁶, כי
אם שהיורש נכנס במקומו של המוריש ממשי⁷.

מזה מובן אשר בריתו של כל אחד מישראל היא
"בריתו של אברהם אבינו", שהרי כחו והכשרתו
להיכנס בברית זו באו לו בירושה מאברהם אבינו,
ומכיון שהיורש – מבלי הבט על מצבו – נכנס
במקומו של המוריש כנ"ל, אם כן הרי ברית שלו היא
בריתו של אברהם אבינו.

ב. אבל צריך להבין:
הרמב"ם⁸ כתב בביאור מצוה זו: "אין אנו מלין
מפני שאברהם אבינו עליו השלום מל עצמו ואנשי ביתו
אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו על ידי משה רבינו
שנמול", הרי מובן, דאף שהכח על קיום מצות מילה
ניתן בירושה מאברהם אבינו, מכל מקום המצוה

(1) יז, ט ואילך.

(2) פתיחתא דאסת"ר י.

(3) שבת קלז, ב. טשו"ע רסה, א.

(4) להעיר ממחז"ל "מעשה אבות סימן לבנים" (אוה"ת ר"פ לך.
וראה רמב"ן בראשית יב, ו: "כל מעשה שאירע לאבות סימן לבנים"
וראה שם יב, יו"ד. וראה ב"ר פ"מ, ו). בארוכה בלקו"ש ח"ג ע' 758
ואילך.

(5) שהרי ענין זה ישנו בטבע כאו"א מבני וכדמשמע גם מהא
דהנודר ממולים אסור (גם) בעדלי ישראל (נדרים לא, ב). וזה מורה
שזהו בגילוי בעולם כי "בנדרים הלך אחר לשון בנ"א" (נדרים ל, ב
וש"נ).

(6) ב"ק קיא, ב. ב"ב מד, א וברשב"ם שם ד"ה הניחא.

(7) שו"ת צ"פ דווינסק ח"א סי' קיח. וראה צ"פ ח"א נ. י. סי' קיח:
דהוא עצם האב.

(8) פיה"מ חולין ספ"ז.

(9) ואפי' את"ל שיש בזה גם המשך ציווי הקב"ה לאברהם – אין
סבא להזכיר את הטפל ולהשמיט את העיקר!

(10) שהש"ר פ"א, ג.

(11) אור"ח מהדו"ת סוס"ד.

(12) נדה ל, ב.

(13) ואדרבא – אז היא במצב נעלה יותר, שהרי עדיין אין נפח"ב
המבלבלה – כמבואר בסנה' (צא, ב).

(14) נדה שם.

1 וגם לאחר שנוולד, שהנפש כבר באה אז לידי
2 חיבור עם הגוף, הרי מה שניכר ונגלה בגופו הוא לא
3 פעולתה וחיבורה של הנפש האלקית (שהיא עדיין בו
4 בבחינת העלם ומקיף), כי אם של נפשו החיונית.
5 כניסתה הפנימית של נפש הקדושה בגוף והתחברותה
6 הגלויה הרי היא נפעלת וניכרת דווקא על ידי הברית
7 מילה, מפני שנעשה אז "בריתי בבשרכם לברית עולם"¹⁵
8 — שהברית עם הקב"ה טבועה וחתומה בבשר הגוף
9 הגשמי, ועד "לברית (הנראית וניכרת גם לאומות
10 ה)עולם".

11 ד. וזוהי מעלתה של מצות מילה על שאר המצוות:
12 כל המצוות ענינים לחבר את האדם המקיימן עם
13 הקב"ה המצוה — מצוה ל' צוותא¹⁶ וחיבור אבל אין
14 חיבור זה ניכר בגוף המקיים המצוה¹⁷. על דרך משל
15 היד המחלקת צדקה, אף שבודאי פעלה מצוה זו שינוי
16 גם במציאותה הגשמית של היד — אבל אין זה שינוי
17 הנראה וניכר בבשר הגשמי של היד. מה שאין כן במצות
18 מילה. ויתירה מזו — כל ענין המצוה הוא שהשינוי על
19 ידי בריתו עם הקב"ה יהא ניכר בבשר הגוף — לעיני
20 בשר, וגם לאומות העולם, כנ"ל.

21 ובזה גדלה מעלתה של כריתת-הברית דמילה על
22 כריתת-הברית דחורב (וכיוצא בה): הברית שכרת
23 הקב"ה עם בני ישראל בסיני ובערבות מואב היה גם
24 עם אלו שלא היו נוכחים שם בגופם, כי אם בנשמתם,
25 וכמו שכתוב¹⁸: "כי את אשר ישנו פה גו' ואת אשר
26 איננו פה עמנו היום", ומבואר בפרקי דרבי אליעזר¹⁹
27 שכריתות-ברית זו היתה גם עם הדורות שעברו וגם עם
28 הדורות העתידין לבוא, היינו שכריתות-הברית היתה
29 עם הנשמות שכולם היו שם באותו מעמד, וכלשון
30 הידוע בנוגע לכל אחד ואחד מבני ישראל כולל
31 הגרים: מושבע ועומד מהר סיני²⁰.

32 יתירה מזו: אלו שהיו נוכחים שם בגופם, הרי גם
33 הם באו ב"ברית" רק בזה ששמעו את דברי הברית מפי
34 משה; דעם היות שהשמיעה נתפסת באוזן, אחד
35 מאיבריו הגשמיים של האדם, מכל מקום אין האוזן
36 אלא בחינת אמצעי שעל-ידו "שומעת" הנשמה (בכוח
37 השמיעה הרוחני שלה), ומקבלת את הדבר הנשמע.

(15) פרשתנו יז, יג.
(16) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ד"ה רבי אומר ש"ת ספ"א ואילך.
ביוהשמע"צ השי"ת בתחלתו. התמים ח"א ע' כה ואילך. ובכ"מ.
(17) להעיר מתניא קו"א רד"ה להבין מש"כ בפע"ח.
(18) דברים כט, יד.
(19) פמ"א. שמו"ר ספכ"ח. תנחומא נצבים ג. זח"א צא, א. זח"ב
פג, ב. ת"ז תמ"ט (פו, א).
(20) שבועות כב, ב.

38 ומובן מזה, שכריתות-הברית אשר בערבות מואב
39 (והדומות לה) היתה בעיקר עם נשמותיהן של ישראל,
40 מה שאין כן כריתות-הברית דמילה, אשר ענינה להיות
41 "בריתי בבשרכם לברית עולם", (שגם) בשר הגוף
42 הגשמי — ועד ל"יסוד סיומא דגופא"²¹ — יתקשר
43 בברית עולם עם הקב"ה, כנ"ל. שעל ידי זה נעשה
44 "דירה לו יתברך בתחתונים"²² — בתחתון שאין למטה
45 ממנו²³.

46 וזהו כל ענינה של מצות מילה: בהיות התינוק בן
47 שמונת ימים, בעת שמושלל עדיין מכל ענין של דעת
48 והבנה והשגה, מצד גילוי הנשמה וכחותיו הרוחניים
49 הרי אינו שייך ליכנס בברית עם הקב"ה, ובכל זאת
50 הטילה התורה עליו²⁴ להיות נימול בגיל זה — לפי
51 שכל ענין הברית מילה הוא שבשר הגוף הגשמי שלו
52 יתקשר בברית עם הקב"ה כנ"ל, וזה יתכן גם (ועוד
53 יותר) בתינוק בן ח' ימים.

54 ה. ועל פי זה יתבאר גם נוסח הברכה: "להכניסו
55 בבריתו של אברהם אבינו":
56 ב"פרי הארץ"²⁵ מהרב מנחם מענדל מהאראדאק
57 מבוארת ההפלאה של נסיון העקידה באברהם אבינו,
58 דעם היות שהרבה מבני ישראל (גם אנשים פשוטים)
59 במשך הדורות עמדו בנסיון המסירות נפש (ואפילו
60 בדומה לזו של "עקידה") גם מבלי ששמעו על זה
61 ציווי מפורש מהקב"ה בעצמו — ומכל מקום גדלה
62 מעלתו של אברהם אבינו עליו השלום עד להפליא
63 בנסיון העקידה — והטעם הוא, לפי שאברהם אבינו
64 היה הראשון שעמד בנסיון זה ובכל כגון דא הרי להיות
65 ה"ראשון" הוא דבר קשה ביותר²⁶. אבל לאחר
66 שה"ראשון" כבר "פתח את הצינור"²⁷ וסלל את הדרך
67 — אז נעשה זה בנקל יותר לבאים אחריו²⁸, כי הם
68 הולכים בדרכיו ואורחותיו²⁹.

(21) הקדמת תקו"ז (יז, א).

(22) תנחומא נשא פט"ז.

(23) תניא פל"ו.

(24) ראה בביאור לספהמ"צ לרס"ג להרי"פ פערלא מצוה לא-לב:
עיקר חובת המצוה על"י דקטן גופא הוא דרמיא. וע"ש שהוכיח כן
מהאור"ז. ואפי' את"ל שעיקר החיוב הוא על האב, מ"מ הרי המצוה
מתקיימת בהבן קטן.

(25) פ' וירא, ועיין אגה"ק סכ"א. ויש ליישב.

(26) ראה מכילתא ורש"י יתרו יט, ה: כל התחלות קשות.

(27) וכידוע בענין פתח ר' פלוני כו'. ראה דרך חיים ע' 65.

(28) ולכן ה"ה המ"מ "נוהג כשנפלה לו איזה השגה ה"י אומרה בפה
אף שלא יבינו השומעים. . . בכדי להמשיך ההשגה. . . בזה העולם
ואי. . . יוכל אחר. . . להשיגה" (מאה שערים ע' כח).

(29) עפ"ז יש להוסיף ביאור באגה"ק סכ"ז בדיוקו "מדרכיו"
באורחותיו.

למה נצטוונו מהקב"ה לעשות מצוה גדולה 36
 וחמורה זו? דוקא באופן של צער – היפך ענין 37
 השמחה? 38
 ואף שזה שפעולת המילה גורמת צער הוא לפי 39
 שכן הוא טבע הגוף בכל פעולות כיצא בזה – אמנם 40
 מכיון שכל עניני העולם הם מדויקים ומכוונים כפי 41
 שענינים אלו הם למעלה בשרשם (כיון "שנשתלשלו 42
 מהם" 35) ומכל שכן בענין של מצוה – הרי מובן שענין 43
 הצער בברית המילה הוא בכוונה ולתכלית מיוחדת. 44
 ובפרט לפי סברת אחרונים 36 שמצות מילה צריכה 45
 להיות דוקא על ידי צער. (ושלכן אין להרדים את 46
 הנימול, כולר 37 או חלקו, שלא ירגיש את הכאב) – 47
 הרי בודאי שהצער הוא ענין עיקרי במצות מילה. 48

והביאור בזה:

ענינה של מצות מילה הוא להמשיך אלקות גם 50
 בבשר הגשמי שבגוף, שבזה נעשה לו יתברך "דירה 51
 בתחתונים", ז. א. שגם בתחתון ביותר, וכמו שהוא 52
 בתחתוניותו – עושים דירה לו יתברך, ולכן צריך להיות 53
 דוקא בבשר כמו שהוא בטבעו הוא; מוגדר בכל 54
 תכונותיו – אשר גם בבשר כזה שהוא מרגיש צער 55
 בדבר (מצוה) שצריך להיות בו ההיפך מזה (השמחה), 56
 גם בדרגא כה נמוכה פועלים שתתקשר בברית עולם 57
 עם הקב"ה 38. 58

ז. וההוראה מזה:

אדמו"ר הזקן כותב בשולחן 39: "אין לאדם רשות 60
 על גופו כלל כו' לצער בשום צער", ומובן מזה 61
 בפשטות שאין האדם רשאי לחפש אחרי התעסקות 62
 בענין אשר יגרום לו צער. ובכל זאת כשהנידון הוא 63
 בענין של שליחות לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, 64
 אז, הרי אדרבה, אינו רשאי להימנע מזה מחמת הצער 65

אמנם כל זה הוא בענין התלוי בהכנתו והרגשתו 1
 של האדם ובעבודתו, שבכדי שיוכל להתגבר בכחות 2
 שלו על הקשיים והמניעות בענין זה – כשיודע 3
 וכשמרגיש שכבר קדמהו בזה ה"ראשון" (ובפרט 4
 כשהוא אביו) ופתח את הצינור "עבורו ועבור כל בני 5
 ישראל" הרי זה מסייע לו בעבודתו הוא. אבל 6
 כשהנידון הוא בענין שאינו קשור בידעתו ופעולתו, 7
 כי אם בפעולה הנעשית בגופו בלי הכשרה והכנה 8
 מצדו – ובפרט בתינוק שאין בו שום שליטה והשפעה 9
 של כחותיו הרוחניים – הרי לא יתן ולא יועיל לו 10
 מאומה מה שהדבר כבר נעשה לפניו; ואם כן הרי 11
 במובן זה אין הפרש בינו ולבין ה"ראשון" – בפעולה 12
 זו הרי הוא "ראשון", כי אין לו סיוע מהבא לפניו. 13

ובאמת שכן הוא גם בגדול (וגר) המקיים מצות 14
 מילה – אף שכבר יש לו דעת והרגש וכו' – דלהיות 15
 שכל עיקרה של מצות מילה הוא להכניס את הבשר 16
 הגשמי ממש (על ידי פעולה גשמית) בברית עם הקב"ה, 17
 וכפי שנתבאר לעיל בארוכה, הרי מובן שבפעולת 18
 הברית עצמה אינו פועל אותו העזר והסיוע הבא דרך 19
 הכחות הרוחניים ופועל בהם ועל-ידם (היינו שנתנית 20
 הכוח הבא מהראשון (ואפילו זו הבאה בתור סגולה 21
 כירושה) שייכת רק בהכנה וההכשרה הרוחנית ליכנס 22
 בברית המילה, אבל לא בהפעלת והטבעת הברית 23
 בגשם הגוף). ולפי זה הרי כל אחד ואחד המקיים 24
 מצות ברית מילה, בין קטן ובין גדול הריהו בבחינת 25
 ראשון במובן זה. 26

ובזה יובן מה שאנו אומרים "להכניסו בבריתו של 27
 אברהם אבינו": כי ענינו ומעלתו של אברהם אבינו הוא 28
 בזה שהיה הראשון, כנ"ל, ומכיון שכל אחד מבני ישראל 29
 המקיים מצוה זו הריהו גם כן בבחינת "ראשון", אם כן 30
 הוא נכנס "בבריתו של אברהם אבינו" ממש 30.

ו. לפי הנ"ל יתבאר ענין נוסף הדורש ביאור: מדוע 32
 קשור ענין הברית מילה בדבר הגורם "צער 33
 דינוקא" 31? ובפרט – שהשמחה הוא עיקר בעבודת ה' 34
 – וכמו שכתוב 32 "עבדו את ה' בשמחה" 33, ואם כן 35

(30) ע"פ מ"ש בפנים יומתק המשך לשון הרמב"ם בפיה"מ שם:
 "שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" – (דלכאורה, מה מקום
 להדגיש שנמול כא"א והרי אנו מלין רק מפני הציווי למשה רבינו
 כתחלת ל' הרמב"ם שם) – כי הברי"מ שלנו היא ג"כ בבחי' ראשון
 "כמו שמל א"א ע"ה". וראה לקו"ש ח"ה ע' 89 הערה 25.
 (31) כתובות ח, א. ועד ש"א (אבודרהם ברכות שער ג. הגהמ"י
 מילה פ"ג ה"ג, בשם י"מ. ועי' תוס' סוכה מו, א ד"ה העושה) שמתעם
 זה אין מברכין שהחיינו במצות מילה.
 (32) תהלים קב, ב וראה רמב"ם סוף הלכות לולב.
 (33) ובכללות – אדרבא מצות מילה "קבלו עליהם בשמחה"
 ובשמחה גשמית – "שעושין משתה" (שבת קל, א. ובפרש"י).

(34) ראה רמב"ם סוף הל' מילה.
 (35) ראה תניא רפ"ג. וראה בהנסמן לעיל ע' 8 הערה 14.
 (36) שו"ת אמרי יושר ח"ב סק"מ. וראה שו"ת מערכי לב חיו"ד
 סי' נג שחולק.
 (37) ראה ספר כורת הברית, נחלת ברית סי' רסא ס"ד, שאז יש
 שאלה נוספת מטעם דמצות צריכות כוונה ודעת.
 אלא שבנוגע לגר כתב בשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' כה) שהמילה
 אינה מצוה כלל, כ"א הכשר. ובשו"ת לב ארי' סי"א (להרא"ל גרוסנס
 שי' – לונדון תשי"ח) ר"ל שעפ"ז מותר להרדימו לכל הדעות.
 (38) להעיר (בנוגע לאברהם) מב"ר (פמ"ז, ט): הרגיש ונצטער כדי
 שיכפול לו הקב"ה שכרו. וע"פ מ"ש בפנים, יומתק מה שבמדרש שם
 מקשה כ"כ בחריפות על המ"ד שלא נצטער – כי כנ"ל הצער הוא
 ענין עיקרי במצות מילה, וא"כ מובן שבא"א שהי' "ראש למולים"
 בודאי לא הי' חסר אצלו ענין עיקרי זה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 80
 ואילך ובהערה 40 שם.
 (39) הל' נזקי גוף ונפש ס"ד.

- 1 הקשור בזה – ו"בהדי כבשי דרחמנא למה לך"40,
 - 2 ואולי דוקא באופן זה הוא ממלא את תפקידו
 - 3 ושליחותו.
 - 4 ומזה מובן דמי שהוטל עליו תפקיד של "שליחות"
 - 5 כזו, אינו יכול להעמיד על שיקול דעתו האם לקבל
 - 6 את השליחות או לא, כי אדם קרוב אצל עצמו41
 - 7 ואפשר שיטה ויסלף שכלו ובלבד להשתמט
 - 8 מהשליחות מפני הצער, ואם כי אפשר לומר שעליו
 - 9 להודיע למשלח אשר לדעתו (של השליח) יהיה לו
 - 10 צער וכיוצא בזה, אבל ההחלטה עצמה צריכה להיות
 - 11 של המשלח (אשר בודאי אין לו פניות חס וחלילה).
 - 12 ואדרבא, כשיתמסר לתפקידו בכל כחותיו הוא,
 - 13 נוסף על כחו של המשלח, בודאי יצליח וימלא את
 - 14 השליחות המוטלת עליו כדבעי – ובלי צער ויסורים42,
 - 15 כי אם בשמחה וטוב לבב – ויעשה לו יתברך דירה
 - 16 בתחתונים.
- (משיחת שבת פרשת פנחס, י"ט* תמוז, תשל"ב)

(42) עיין אגה"ק סכ"ב.
 (* ביום זה (י"ט תמוז, תר"מ) הוכנס כ"ק אדמו"ר (הריי"ץ)
 בבריתו של א"א.

(40) ברכות י, א.
 (41) סנה' ט, ב. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, ז' מרחשון, ה'תשי"ב
 ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ בעל מדות תרומיות
 עוסק בצרכי ציבור באמונה וכו' מהורר"ן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ח תשרי, בו מתאר את ההשפעה הטובה של ביקור בחורי חמד תלמידי
 התמימים בביהכ"נ שלו בשמחת תורה העבר, והרושם שהשאירו על כל המתפללים.

ועלי להוסיף אשר היישר כח המגיע לבחורים הנ"ל עוד הרבה יותר מכפי ההשערה, כי קשור הי'
 אצלם ביקור זה בקבלת עול ביותר, באשר צריכים היו לעזוב את ההתועדות כאן בתוככי חסידי חב"ד
 ואנ"ש, ולילך למשך שעות אחדות לבתי הכנסיות ובתי מדרשים, ולא זו בלבד אלא לעשות את כל זה מתוך
 שמחה ועליצות לב.

ויהי רצון אשר השמחה של זמן שמחתנו בכלל, ושמחת תורה בפרט, תומשך על כל השנה כולה,
 שתהי' שנת שמחה, ונשען על המאמר הרגיל שמחה פורץ גדר, שיוסרו כל הגדרים וההגבלות ההעלמות
 וההסתרים שבחיי בני ובנות ישראל, ותהי' שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות
 גם יחד.

בברכה.

מוסג"פ חוברת עסקנות חב"ד, אשר בטח תענין את כת"ר שי'.

יום ראשון ז' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמד, ומ"ש האריו"ל... עד עמ' קמד, בבריאה.

26 שקיים הבדל בין כפי שזה בעצם לבין כפי שזה בא בהתלבשות, 27 ממה שכתב האר"י ו"ל דמקרא דהינו תורה שכתב הוא 28 בעשיה, והרי מפרש בזה וכתבי האריו"ל מקומות אין 29 מספר, שהיא – ספירת תפארת, שהוא "זעיר אנוכי" – מדות, 30 דאצילות? – הרי שהוא גם 31 למעלה מ"מלכות

אגרת הקדש

32 דאצילות, כיצד, איפוא, 33 אומרים שהוא ב"עשיה"? 34 אלא – כשאומרים שמקרא 35 הוא ב"עשיה, הכוונה היא 36 שמתלבשת בעשיה. וכן 37 הוא בהדיא – במפורש, 38 בספר הכוונות, שמקרא 39 ומשנה ותלמוד וקבלה 40 כלם באצילות, אלא 41 שמקרא מתלבש עד 42 עשיה, – שכן, במקרא –

43 תורה שבכתב – העיקר הוא ענין האותיות, ואותיות הן הרי ענין של 44 "עשי", נכתבות בדיו על הקלף, ומשנה – מתלבשת, עד היצירה, 45 – שכן, משנה היא הענין של הלכות – כשר ופסול וכו' – שבאות 46 מחסד וגבורה, הרי זו התלבשות ב"יצירה", שעולם היצירה הוא 47 עולם המדות, "שית ספירין מקנני ביצירה", ותלמוד – מתלבש, 48 בבריאה. – שכן, "תלמוד" הוא טעמי ההלכות – הרי זו התלבשות 49 ב"בריאה" שעולם ה"בריאה" הוא עולם ההשגה בו מאירה "בינה", 50 "אימא עילאה מקנא בכורסי" – בעולם הבריאה⁴².

1 ומה שכתב האר"י ו"ל שהמשניות הן במלכות דיצירה, – 2 ואילו אנו אומרים כאן מהזוהר שהמשניות הן ב"מלכות דאצילות"? 3 רוצה לומר לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה בה מלכות 4 דאצילות, – כפי ש"מלכות דאצילות" באה בהתלבשות ב"מלכות 5 דיצירה" – שם הוא ענין 6 המשניות שבעולם 7 ה"יצירה", ומלכות דיצירה 8 נקרא "שפחה" – 9 המשמשת וטפלה לאלה 10 המלוכשים בה, שזה לגבי 11 מלכות דאצילות, – דבר זה 12 מתרץ מה שרבנו הזקן הביא 13 לעיל מהירושלמי, פרק 14 ראשון של מסכת ברכות, 15 שרבי שמעון בן יוחאי סובר, 16 שגם לקריאת שמע לא 17 מפסיקים כי אם ממקרא ולא 18 ממשנה שהיא למעלה ממקרא, והרי סתירה לכך ממה שרבי שמעון 19 בן יוחאי עצמו אומר ב"רעיא מהימנא" שמשנה היא שפחה ומקרא 20 – מלכא? אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה 21 שהוא אומר שמשנה היא שפחה – הרי זה כפי שהיא באה 22 בהתלבשות ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם – היא 23 ב"מלכות דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהוא 24 בעצם לבין כפי שהוא בא בהתלבשות, ובלשון רבנו הזקן: ומלכות 25 דבריאה נקרא "אמה". – שלמעלה מ"שפחה", ותרע, – ראה

18 ממשנה שהיא למעלה ממקרא, והרי סתירה לכך ממה שרבי שמעון 19 בן יוחאי עצמו אומר ב"רעיא מהימנא" שמשנה היא שפחה ומקרא 20 – מלכא? אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה 21 שהוא אומר שמשנה היא שפחה – הרי זה כפי שהיא באה 22 בהתלבשות ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם – היא 23 ב"מלכות דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהוא 24 בעצם לבין כפי שהוא בא בהתלבשות, ובלשון רבנו הזקן: ומלכות 25 דבריאה נקרא "אמה". – שלמעלה מ"שפחה", ותרע, – ראה

יום שני ח' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמד, והנה כשהמלכות דאצילות... עד עמ' 288, מהאריו"ל.

65 דאצילות, שאינו יורד שם, ו – "ז"א" נקרא "עין חיים". 66 והנה, התלבשות המלכות בקליפת נה הוא סוד גלות 67 השכינה – "אשר שלט האדם – של קליפה, באדם – של 68 קדושה, כו". – כמובא לעיל, באגרת הקדש סימן כ"ה מ"ספר 69 הגלגולים" על שלטת 70 הקליפה בזמן הגלות, שזה 71 "לרע לר", להעלות ניצוצי 72 הקדושה מאדם בליעל של 73 קליפה. להלן, יתרן רבנו 74 הזקן מה שהקשה על דברי 75 ה"רעיא מהימנא" 76 שבפרשת נשא, שבזמן 77 ש"עץ הדעת טוב ורע" 78 שולט, מתפרנסים תלמידי

אגרת הקדש

והנה

כשהמלכות דאצי' מתלבשת בקליפת נוגה כדי לברר הניצוצות שנפלו בחטא אדה"ר וגם הרפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים אזי גם המלכות דאצי' נקרא בשם עין הדעת טוב ורע לגבי ז"א דאצילות שאינו יורד שם ונקרא עין חיים והנה התלבשות המלכות בקליפת נוגה הוא סוד גלות השכינה אשר שלט

51 להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק תורה באה בהתלבשות עד שמצד 52 ההתלבשות שיך גם עליה לומר "עץ הדעת טוב ורע": והנה, 53 כשהמלכות דאצילות מתלבשת בקליפת נה, כדי לברר 54 הניצוצות שנפלו בחטא אדם הראשון, וגם – לברר הרפ"ח 55 – 288 ניצוצין שנפלו 56 בשבירת הכלים – 57 בקבלה ובחסידות מוסבר 58 בפרוטרוט ענין שבירת 59 הכלים ונפילת הניצוצות 60 מצד ענין השבירה, אזי גם 61 המלכות דאצילות נקרא 62 בשם "עין הדעת טוב 63 ורע" לגבי – ובהשוואה 64 ל-"זעיר אנוכי"

ענין הלימוד הוא בעיון ופליפול הלכה, באסור והיתר
ממאח ומהרה, לברר המתיר והטהור מהאסור והטמא, -
שמבררים ומבהירים זאת על ידי עיון ופליפול הלכה בחדמה
בינה ודעת, - בשלשת כוחות השכל המבהירים את ההלכה,

כנודע ד"אורייתא

מחכמה נפקת⁴³,

ובחדמה דיקא

אתבירי⁴⁴, - כידוע,

שתורה באה מחכמה, ועל

ידי חכמה דוקא מתבררים

הניצוצות, וכשם שבירור

ההלכה, שתהיה הלכה

ברורה ובהירה, בא על ידי

חכמה ושכל, כך גם בירור

הניצוצות הוא על ידי ענין

החכמה, והינינו - מה

שאומרים שב"חכמה

אתבירי⁴⁴, שבירור

הניצוצות הוא על ידי

חכמה, הכוונה לחדמה

עלמה - עליונה,

דאצילות, המלכשות

במלכות דאצילות, סוד

תורה שבעלפה (בסוד

"אבא יסד ברתא"),

המלכשות במלכות דיצירה, (וסוד) [סוד] המשניות

ובריתות, המלכשות בקליפת נגה - בדברים שהם אסור

ומותר, טמא וטהור, שפנגד עולם היצירה, ששם מתחיל -

ענין "עץ הדעת טוב ורע", בחינת הדעת [נסח אחר: הרע]

שפנגה - שבעולם ה"יצירה", קליפת "נוגה" היא מחצה על

מחצה, מחצית טוב ומחצית רע, [נסח אחר: והבריתות,

המלכשות בקליפת נגה שפנגד עולם העשיה, ששם מתחיל

בחינת הרע שפנגה], - שבעולם ה"עשיה", קליפה "נוגה" היא

רובה רע ומיעוטה טוב, כנודע - כידוע, מהאריז"ל.

1 חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ
2 נותנים להם ואשר לכן הם מתעסקים בדיני איסור והיתר וכו',
3 ועל כך שאל ממה שתלמידי חכמים, בזמן בית שני, היה להם
4 שדות וברמים משלהם כמו שהיה לעמי הארץ, ואף על פי כן
5 היה עיקר התעסקותם
6 בדיני איסור והיתר וכו'?

7 יסביר רבנו הזקן, שהכוונה
8 היא, שבזמן שליטת "עץ
9 הדעת טוב ורע", בזמן
10 הגלות, כשהשכינה
11 משפיעה לחיצונים, שהם
12 בקליפת "נוגה", ומדתמצי
13 בלבד מתפרנסים תלמידי
14 חכמים, ואז עסקם של
15 תלמידי חכמים הוא בדיני
16 איסור והיתר, טומאה
17 וטהרה, כדי לברר את
18 הברורים, לברר את
19 המותר והטהור מהאסור
20 והטמא, דבר שבא על ידי
21 הפלפול והעיון בהלכות
22 אלו, וכפי שיסביר להלן,
23 זה גם מסיר את ההעלם
24 וההסתה, שיהיה פסק
25 הלכה ברור ובהיר, ובלשון

26 רבנו הזקן: וזהו שכתוב ברעיא מהימנא: - מפרשת נשא,
27 כאמור לעיל, "ובימנא דאילנא דטוב ורע שלמא כו' אינון
28 כו'", - ובזמן ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט כו', יש לתלמידי
29 חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ
30 נותנים להם, דהינו בזמן גלות השכינה ש - השכינה,
31 משפעת לחיצונים שהם בקליפת נגה, שהערב רב יונקים
32 משם, ומתמציין ניונין תלמידי חכמים בגלות, ואז - בזמן
33 של גלות השכינה, עקר עבודת האדם ועקר עסק התורה
34 והמצות הוא לברר הניצוצות כנודע מהאריז"ל, לכן עקר

אגרת הקדש

האדם באדם כו' וז"ש ברע"מ ובזמנא דאילנא דטו"ר
שלמא כו' אינון כו' דהיינו בזמן גלות השכינה
שמשפעת לחיצונים שהם בקליפת נגה שהערב רב
יונקים משם ומתמציין ניונין תלמידי חכמים בגלות
ואז עיקר עבודת האדם ועיקר עסק התורה והמצות
הוא לברר הניצוצות כנודע מהאריז"ל לכן עיקר ענין
הלימוד הוא בעיון ופליפול הלכה באיסור והיתר טומאה
וטהרה לברר המותר והטהור מהאסור והטמא ע"י
עיון ופליפול הלכה בחכמה בינה ודעת כנודע דאורייתא
מחכמה נפקת ובחכמה דיקא אתבירי והיינו חכמה
עילאה דאצילות המלוכשת במלכות דאצי' סוד תורה
שבע"פ (בסוד אבא יסד ברתא) המלוכשת במלכות
דיצירה (וסוד) [סוד] המשניות ובריתות המלוכשות
בקליפת נגה שכנגד עולם היצירה ששם מתחיל בחי'
הדעת [ג"א הרע] שבנוגה [ג"א והברייתות המלוכשות
בק"ג שכנגד עולם העשיה ששם מתחיל בחי' הרע
שבנוגה] כנודע מהאריז"ל.

יום שלישי ט' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 288, והמשכיל יבין ענין... עד עמ' 288, מסטרא דרע.

אגרת הקדש

והמשכיל יבין ענין פלא
גדול מזה מאד מה נעשה בשמים ממעל ע"י עיון
ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים
ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלו
כי ע"י זה מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים

העיון הלו, - לפני שהתעמק

בלימוד הגמרא, היתה

ההלכה הפסוקה מוסתרת

ולא ידועה, כי על ידי זה -

על ידי התעמקותו בזה

ובירורו את ההלכה, מעלה

הלכה זו מהקליפות שהיו

96 והמשכיל יבין ענין פלא

97 גדול מזה מאד, מה נעשה

98 בשמים ממעל על ידי עיון

99 ובירור הלכה פסוקה מן

100 הגמרא ופוסקים⁴⁵

101 ראשונים ואחרונים, מה

102 שהיה בהעלם דבר קדם

אגרת הקדש

שולטים עליהם ומעלימים
חכמת התורה מעליונים
ותחתונים. – מהנבראים
שבעולמות העליונים כמו
נשמות ומלאכים, ומבני
האדם כאן למטה. וזהו
שכתוב פרעיא מהימנא, –
מפרשת נשא, כנזכר לעיל
בתחילת האגרת, שחקושיא
– המקשה להבנת ענין בתורה, היא מסטרא דרע. – מצד הרע,
מקליפות שזן רע וזן מסתירות על החכמה של התורה.

ומכסים אותה שלא היתה ידועה כלל או שלא היתה
מובנת היטב בטעמה שהטעם הוא סוד הספי' חכמה
עילאה שנפלו ממנה ניצוצי' בקליפות בשבה"כ והם
שם בבחי' גלות שהקליפות שולטים עליהם ומעלימי'
חכמת התורה מעליונים ותחתונים וז"ש בר"מ שהקושי'
היא מסטרא דרע.

חכמה עליונה, שנפלו ממנה ניצוצין בקליפות בשבירת הכלים,
והם – הניצוצות של חכמה – הטעם, שם בבחינת גלות, שהקליפות

יום רביעי י' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 288, והנה העליונים אין... עד עמ' קמה, עו"ג.

– הנשמות ומהמלאכים הנמצאים בעולמות
העליונים יותר, אין בהם לברר ולהעלות – הניצוצות
שהחכמה שגוף חידשה וביררה את ההלכה או את
טעמה וחידושה בתורה, וכל

23 והנה, העליונים – הנשמות והמלאכים הנמצאים בעולמות
24 העליונים יותר, אין בהם לברר ולהעלות – הניצוצות
25 מהשבירה שנקלפת נגה, אלא התחתונים לברר, – הנשמות
26 הנמצאות למטה בעולם זה בגוף – יש בהם הכוח לברר הניצוצות,

אגרת הקדש

והנה העליונים אין בהם כח לברר

ולהעלות מהשבירה שבקליפת נוגה אלא התחתונים
לברר לפי שהם מלוכשים בגוף חומרי משכא דחויא
מקליפת נוגה והם מתישים כחה בשבירת התאוות
ואתכפאי ס"א ויתפרדו כל פועלי און. ולכן באים
העליונים לשמוע חידושי תורה מהתחתונים מה
שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים
בגולה עד עתה וכל איש ישראל יוכל לגלות
תעלומות חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש הן
בחלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר כפי בחי'
שרש נשמתו ומחוייב בדבר להשלים נשמתו בהעלאת
כל הניצוצות שנפלו לחלקה ולגורלה כנודע (וכל
דברי תורה ובפרט דבר הלכה היא ניצוץ מהשכינה
שהיא היא דבר ה' כדאיתא בגמרא דבר ה' זו הלכה
סוד מלכות דאצילות המלכשת לחכמה דאצילות
ומלוכשים במלכות דיצירה וירדו בקליפת נוגה

27 לפי שהם מלוכשים בגוף
28 חמרי – הנקרא "משכא
29 דחויא" – עור של נחש,
30 מקליפת נגה, – כמובא
31 בפרק ל"א בחלק הראשון
32 של ספר ה"תניא"
33 (מהזוהר⁴⁸), וכפי שביארנו
34 שם, ש"חויא" (נחש) נקראים
35 "שלש הקליפות הטמאות",
36 והגוף שהוא קליפת נוגה
37 נקרא "משכא דחויא", העור
38 והלבוש של הנחש, וכפי
39 שענין זה מוסבר בפרוטרוט
40 במאמר דיבור המתחיל
41 "ותפקננה" מכ"ק אדמו"ר
42 ה"צמח צדק" ב"ספר
43 החקירה" עמוד 136, והם –
44 הנשמות שבגופים כאן
45 למטה, מתישים בהם – של
46 הקליפה, בשבירת
47 התאוות, ואתכפאי – ונכנעת סטרא אחרא, ויתפרדו כל
48 פועלי און. – כלשון הפסוק בתהלים⁴⁹. ולכן, דוקא הן – הנשמות
49 שלמטה בגוף – יש בכוחן לברר ולהעלות מהקליפות, יש בכוחן
50 להעלות חכמת התורה שהקליפות מסתירות. ולכן באים העליונים

46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שהייתה ידועה – בכמה הלכות בגמרא ובפרט בפוסקים". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור גודל הגלות (והגאולה), אף שההלכה עצמה ידועה – אינה בגלות". 48. תקו"ז תכ"א (מח, ב). 49. צב, י. 50. ראה זח"ג קעג, א. 51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. "בכהנל – ובכאוא מעלה". 52. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"א סוס"ד (וש"נ – בהמ"מ בהוצאת קה"ת)". 53. שבת קלח, ב.

אגרת הקדש

- 1 (המסתירה עליהם), והאדם
2 המחדש חידוש בתורה או
3 מתרץ קושיא ומברר את
4 ההלכה לאשורה – מברר
5 ומעלה ניצוץ השכינה מתוך
6 הקליפה. וזהו ש'אמרו
7 ב'גמרא': "כל העוסק בתורה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה
8 אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האמות העולם". – שכן,
- 9 על ידי עסק התורה פודים
10 ניצוצות השכינה (של "דבר
11 ה") מגלות הקליפות. וזהו
12 המצב, כעת, כשהשכינה
13 היא בגלות בקליפת "נוגה"
14 הרי עסק התורה הוא לברר
15 בירורים ולהעלות ניצוצות השכינה מהקליפות, שלכן הרי כאמור,
16 עיקר עסק התורה הוא בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול וכו',

יום חמישי י"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, אבל בצאת השכינה... עד עמ' 290, בע"ח וד"ל.

- 17 אבל בצאת השכינה מקליפת נגה [נסח אחר: מהקליפות] אחר
18 ש'ישלם ברור הניצוצות, ויפרד הרע – של הקליפות, מהטוב –
19 של קדושה, ו'יתפרדו כל פועלי און', ולא שלטא אילנא דטוב
20 ורע – ולא ישלוט "עץ
21 הדעת טוב ורע", שהוא,
22 כאמור לעיל, קליפת "נוגה"
23 השולטת בזמן הגלות, 5
24 בצאת הטוב מנגה – שכן, 6
25 השליטה שיש לה כיום, היא 7
26 מצד החלק הטוב שבה, 8
27 ואילו כשחלק הטוב יצא 9
28 ויתברר ממנה – לא תהיה 10
29 השליטה בידה יותר, אז לא 11
30 יהיה עסק התורה 12
31 והמצות לברר ברוריו, – 13
32 כפי שהדבר עתה, כי אם 200
33 ליתר יחודים עליונים 15
34 יותר, – למעלה מהיחודים
35 הנעשים על ידי לימוד תורה וקיום מצוות כעת, להמשיך אורות
36 עליונים יותר מהאצילות⁵⁵, כמו שכתב האר"י ז"ל. והכל –
- 37 כל האמור ייעשה, על ידי פנימיות התורה, – חלק הנסתר
38 שבתורה, לקיים המצות בכונות עליונות שמכונות לאורות
39 עליונים בו'. – הכונות באות כדי להמשיך אורות עליונים ביותר,
40 כי שרש המצות הוא
41 למעלה מעלה פאין-סוף
42 ברוך הוא – שלמעלה
43 מ"אצילות". (ומה ש'אמרו
44 רז"ל⁵⁶ "המצות בטלות
45 לעתיד לבא", הינו ב – זמן
46 שאחרי תחיית המתים,
47 אבל לימות המשיח קדם
48 תחיית המתים – אין
49 בטלים)⁵⁷. – ויצטיינו
50 בהמשכת המשכות גבוהות
51 יותר מאשר ההמשכות
52 הנמשכות כעת על ידי
53 המצוות, ולכן יהיה גם
54 עקר עסק התורה גם בן
55 בפנימיות המצות ומעמיתם הנסתרים. – ביחודים העליונים
56 הנעשים על ידי המצוות, ובטעמים מדוע על ידי אופן זה דוקא של

54. ברכות ח, א. 55. בתניא שלפנינו ליתא תיבת "שלמעלה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "שלמעלה מהאצילות".
56. נדה סא, ב. 57. מה שרבונו הזקן מביא כאן, שמצוות תתבטלנה לעתיד לבוא, והוא מחלק שזה יהי' אחרי תחיית המתים ולא בימות המשיח שלפני תחיית המתים – הרי זה לפי שיטת התוס' שם. שהתוס' מפרשים מה שהגמרא אומרת שממה שבתכריכי מת יכול להיות ענין של כלאים – ראי' שהמצוות תתבטלנה לעתיד לבוא – מפרשים התוס' שהראי' היא מכך, שלמרות שבשעה שיקומו בתחיית המתים הרי יהיו לבושים בלבושים אלה, אף על פי כן אין אנו חוששים לכלאים שבהם – שכן המצוות תתבטלנה לעתיד לבוא ולא יהיה אז האיסור של כלאים; הרשב"א, המובא בחידושי הר"ן שם על הגמרא, מפרש אחרת, שהכוונה היא על הזמן שהמתים הם עדיין מתים, אז המצוות בטלות לגביהם, שכן "כיון שמת נעשה חפשי מן המצוות"; בהתאם לרשב"א זה (המובא גם בספר "סדרי טהרה" על נדה שם) לא תתבטלנה המצוות בתחיית המתים. בכך מתרץ הרבי מה שלכאורה קשה מההגה"ה בפרק ל"ו בתניא, שרבונו הזקן אומר שם, שעיקר קבלת שכר יהי' באלף השביעי שמוה יוצא שבתחיית המתים שלפני אלף השביעי הוא עדיין הזמן של עבודת המצוות, הרי שאי אפשר לומר שמיד אחרי תחיית המתים תתבטלנה המצוות? – אלא שם מדבר רבונו הזקן לפי שיטת הרשב"א. כך גם מה שרבונו הזקן מביא במאמר והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול שב"לקוטי תורה" שמצוות לא תתבטלנה לעתיד לבוא – הוא גם כן בהתאם לשיטת הרשב"א. בהבדל זה שרבונו הזקן מדייק כאן בין זמן ביאת המשיח לבין תחיית המתים (שרק בתחיית המתים תתבטלנה המצוות ולא בזמן ביאת משיח שלפני תחיית המתים) – אומר הרבי – יתורצו רבים מהמקומות שמהר"ן חיות מביא בהגותיו על הגמרא בנדה שם (באותם מקומות יוצא שהמצוות לא תתבטלנה לעתיד לבוא) – שכן שם מדובר על הלעתידי לבוא של זמן המשיח שלפני תחיית המתים, ומה שהגמרא אומרת שם שהמצוות תתבטלנה לעתיד לבוא – הרי זה בזמן שאחרי תחיית המתים (בהתאם לשיטת התוס'). הרבי מציין לעיין ב"שדי חמד" כללים מ' ס"ק ריח (חלק ג' תקסא, ג ואילך, בהוצאת קה"ת); וב"דברי חכמים" סימן נ"ג (א' תתקסב, סע"ב ואילך) שם מסומנים המקומות בהם דנים בענין זה.

1 קיום המצוות ממשיכים אורות עליונים ויחודים עליונים. אבל
 2 הנגלות – הענינים של נגלה דתורה, יהיו גלויים וידועים לכל איש
 3 ישראל בידעה בתחלה – מבלי שיצטרכו להתייגע להגיע לאותה
 4 ידיעה, בלי שכחה, ואין צורך – ולא יצטרך האיש הישראלי
 5 לעסוק בהם, אלא לערב
 6 רב שלא יזכו למטעם
 7 מאילנא דחי, – לטעום
 8 מעץ החיים, שהוא
 9 מפנימיות התורה והמצוות,
 10 וכיוון שהם לא יזכו
 11 לטעום מפנימיות התורה –
 12 לכן וצריכים – ויצטרכו
 13 לעסוק [בתורה] במשנה, –
 14 כדי, להתיישב בפי הספרא
 15 אחרא הדבוק בהם (על
 16 ידי עסק התורה) (בכתב יד
 17 ליתא), – הם יצטרכו
 18 להחליש את הכוח של
 19 סטרא אחרא, שלא תשלוט
 20 בהם להחטיאם, בדכתיב:
 21 – כמו שכתוב⁵⁸: "והחוטא
 22 בן מאה שנה יקלל",
 23 שיהיו חוטאים מערב רב.
 24 – הרי שגם אז יהיו חוטאים,
 25 והם ה"ע"ר רב" שסטרא
 26 אחרא דבוקה בהם, ולכן
 27 יהיו הם זקוקים לאמצעים
 28 להחלשת הסטרא אחרא

29 שלא תביא אותם לידי חטא. ולא רק כדי להחליש את הסטרא
 30 אחרא יהיו צריכים להזדקק לנגלה דתורה, כי אם – וגם למעשה
 31 יהיו צריכים לפרטי הלכות אסור וטמא ויתר מישאל, שלא
 32 יארע להם – לבני ישראל, פסול וטמא ואסור, "כי לא יאנה
 33 בו". – לצדיק כל און⁵⁹ – וכך יהיו אז כל ישראל בגלוי ובפועל
 34 במדריגת צדיק, וגם אפשר וקרוב הדבר – לומר, שידעו
 35 מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם אבינו
 36 עליו השלום, – שידע מפנימיות התורה כל הענינים של נגלה
 37 דתורה, שכן, הגמרא⁶⁰ הרי אומרת שאברהם אבינו קיים כל התורה

אגרת הקדש

הנסתרים. אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש
 ישראל בידעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם
 אלא לערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחי שהוא
 פנימיות התורה והמצוות וצריכים לעסוק [בתורה]
 במשנה להתיישב בהם (ע"י עסק
 התורה. בכ"י ליתא) שלא תשלוט בהם להחטיאם
 כדכתיב והחוטא בן מאה שנה יקולל שיהיו חוטאים
 מערב רב וגם למעשה יהיו צריכים לפרטי הלכות
 אסור וטמא ויתר מישאל שלא יארע להם פסול
 וטמא ואסור כי לא יאנה בו' וגם אפשר וקרוב
 הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה
 הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק
 בהם כלל. מה שאין כן בזמן בית שני היו צריכים
 לעסוק גם כי לא בשביל הלכה למעשה בלבד אלא
 שזהו עיקר עבודה להתיישב בהם"א ולהעלות ניצוצי
 הקדושה ע"י התורה והעבודה כמ"ש במ"א. ואחר
 הדברים והאמת יובן היטב בתוס' ביאור הר"מ דלעיל
 במה שאמר אילנא דטוב ורע בו' ר"ל קליפת נוגה
 שהוא עולם הזה העיקר כמ"ש בע"ה וד"ל:

38 כולה עד שלא ניתנה, והרי ישנם ענינים בתורה ובמצוות שלא היה
 39 שייך שיהיו אז בגשמיות, כמו למשל תפילין שכתוב בהם ענין יציאת
 40 (מגלות) מצרים וכדומה, אלא, קיום המצוות של אברהם אבינו היה
 41 בפנימיות וברוחניות (כפי שמסביר רבנו הזקן ב"תורה אור"⁶¹ וב"לקוטי
 42 תורה"⁶²) – הרי שידע כל
 43 עניני התורה מפנימיות
 44 התורה, וכך ידעו זאת כל
 45 ישראל בזמן המשיח. ולכן
 46 אין צריכים – לא יצטרכו,
 47 לעסוק בהם – בהלכות
 48 איסור והיתר, טומאה
 49 וטהרה, כלל. מה שאין כן
 50 בזמן בית שני – למרות
 51 שלא התפרנסו מעמי הארץ,
 52 שכן היה להם משלהם שדות
 53 וכרמים, בכל זאת היו
 54 צריכים לעסוק – בדינים
 55 אלה, גם כי – למרות
 56 שהעסק בזה היה לא בשביל
 57 – לדעת הלכה למעשה
 58 בלבד, אלא שזהו עיקר
 59 עבודה להתיישב בפי הספרא
 60 אחרא, ולהעלות ניצוצי
 61 הקדושה על ידי התורה
 62 והעבודה, כמו שנתבאר
 63 במקום אחר⁶³. ואחר
 64 הדברים והאמת, יובן
 65 היטב בתוספת באור
 66 הרעיא מהימנא דלעיל, במה שאמר "אילנא דטוב ורע בו", –
 67 שזה איסור והיתר וכו', רוצה לומר קליפת נגה, שהוא עולם הזה
 68 העקר, – ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" (בסוף ספר ה"תניא") מציין
 69 הרבי, שצריך לומר "עיקר עולם הזה", או "עולם הזה בעיקר", כלומר,
 70 שקליפת "נוגה" היא העיקר של עולם הזה, כפי שעולם זה הוא לפני
 71 ביאת המשיח, שאז שולטת קליפת "נוגה", זו השליטה של "עץ הדעת
 72 טוב ורע", ואילו לאחר ביאת המשיח, תבטל שליטתה של קליפת
 73 "נוגה", והעבודה אז לא תהיה בירור הניצוצות, כי אם הענין של
 74 יחודים עליונים. כמו שכתוב בעץ חיים, ודי למבין:

58. ישע"י סה, כ. 59. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דרך בזמה"ז פלוגתת תוס' (ורש"י) דדוקא במידי דאכילה (חולין ה, ב) "דזיל בתר טעמא דלעת"ל שלימות כל העולם כו". 60. יומא כח, ב. קידושין פב, א. 61. לך לך יא, ד. 62. שמיני יח, ג. 63. ראה לקוטי תורה בהעלותך לב, ד.

יום שישי י"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 290, כז אהובי אחי... עד עמ' קמו, נס"ו.

ועד עולם. אחרי דרישת שלומם כמשפט לאוהבי שמו, באתי
לדבר על לב נדבאים הנאנחים והנאנקים, — מתוך צער על
הסתלקות הצדיק רבי מענדעלע, ולנחמם בכפלים לתושיה, אשר
שמעה אזני — מה ששמע רבנו הזקן מאחרים, ותכן לה', על
מאמר רז"ל¹ ד"שבק חיים
לכל חי" — שהשאר חיים

אגרת הקדש

לכל החיים, כשצדיק
מסתלק אומרים עליו
שהשאר חיים לכל החיים,
שבפשוט הכוונה היא,
שאחרים נשארו בחיים
כשהוא עזב את העולם,
ברם, לא ברור, לפי זה,
הלשון "שבק", שהרי את
החיים של האחרים לא הוא
זה שהשאר להם? יסביר
רבנו הזקן להלן, שלשון
חכמינו ז"ל מדויקת, שכן
הכוונה היא אכן שהוא
השאר מחיו לאחרים,

שהרי מה הם החיים של צדיק — אין הם חיים בשריים, כי אם חיים
רוחניים של אמונה, יראת ה' ואהבת ה', בהן כתוב הלשון "חיים",
ובשעה שצדיק עוזב את העולם הוא משאר מאמונתו, יראתו
ואהבתו, לכל מקושריו, שיכולים לקבל יותר מאשר כשנשמתו
היתה בגוף, כי "צדיק באמונתו יחיה"², — הרי שלגבי אמונה
משתמשים בלשון "חיים", וב"יראת ה' — כתובי: לחיים", —
שיראת ה' נותנת חיים, וברשפי אש שלהבת אהבתו — להקדוש
ברוך הוא, שזה יותר מאשר מחיים, לכל כהן — להכניס בהם חיי
רוחו [נסח אחר: ונשמתו] — שהוא מכניס בהם לא רק רוחו כי אם
גם נשמתו, "רוח" יש לה יותר שייכות לתלמידים המקבלים מרוחו,
כפי שיאמר רבנו הזקן להלן, אלא כפי המובא ב"לקוטי הגהות" שמן
הסתם בן הרי המועבר אליו כולל גם נשמה, למרות שבתלמיד
אחר הרי זה רוח בלבד, כל ימי חלדו, — הוא מכניס את רוחו
בענינים של אמונה, יראה ואהבה, ויהי פתעלות ה' רוחו, — בשעת
הסתלקותו של הצדיק, ונשמתו אליו — אל הקדוש ברוך הוא,
יאסף, ויעלה בעליו אחר עליו עד רום המעלות — שבק —

כז. כפי המצוין בהקדמה לאגרת הקדוש זו (סימן כז), כתב רבנו הזקן
אגרת זו אל חסידים אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מויטבסק (מהורודוק)
זכר צדיק לברכה, בתור "אגרת תנחומים" לנחם את החסידים, וסיים את
האגרת בקריאה של התעוררות אל החסידים אודות צדקה בכלל ואודות
החזקת משפחת רבי מענדעלע
מויטבסק בפרט. באגרת זו
מנחם רבנו הזקן את החסידים
שקבלו מהצדיק, גם ברוחניות,
בענינים של תורה ועבודה, וגם
בגשמיות, על ידי ברכותיו
ועצותיו — שצדיק אחרי
הסתלקותו נמצא עדיין בעולם
זה (והוא מביא מהזוהר, שזה
עוד יותר מאשר לפני זה
כשהיה בחיים חיותו בעולם
זה), וביכולת התלמידים לקבל
ממנו ברוחניות בענינים של
תורה ועבודה — יותר מאשר
לפני ההסתלקות; וכן גם
בגשמיות מגינים הצדיקים על

העולם הזה אחרי הסתלקותם יותר מאשר לפני הסתלקותם.
מה שכתב — רבנו הזקן ל — חסידים, יושבי ארץ הקדש תבנה
ותבונן במהרה ביימיו אמן, לנחמם בכפלים לתושיה, על
פטירת הרב הנאון והמפורסם איש אלקים קדוש, נר ישראל
עמוד הימני פטיש החזק, מורנו הרב מנחם מנדל נשמתו עין.
אהובי אחי ורעי אשר — יקרים לי בנפשי כו", — בהתאם למובא
ב"לקוטי הגהות" על "תניא", הכוונה ב"אהובי" — על דרך לשון
המדרש³ "לא זו מחבבה עד שקראה בתי", כבת החביבה על אביה
במיוחד, "אחיי" — על דרך "לא זו מחבבה עד שקראת אחותי",
אהבה שהיא אחוואית, "ורעיי" — על דרך "לא זו מחבבה עד שקראה
אמי", כאהבתה של אם, ו"אשר כנפשי" — על דרך "קראה בשמו"⁴
— האהבה כפי שהיא לנפש העצמית, ו"כו" הכוונה יותר מאשר
הנפש העצמית, המוסב על ידידה שבנפש, ה' עליהם יחיו, חיים
עד העולם, — בהתאם לפירוש האמור ב"לקוטי הגהות" מוסב "ה'
עליהם יחיו" על מקיפים — עליהם, ו"חיים עד העולם" היינו המשכת
המקיף בפנימי, וצאצאיהם אתם ורע אמת ברוכי ה' המה מעתה

1. בלוח התיקון מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאגרת זו נכתבה לחסידים שבחוץ לארץ, ומ"ש כאן שנכתב "ליושבי אה"ק תובכ"א" הוא ט"ס
"כיון שבסוף אגה"ק זה - נדפס בס' גנוי נסתרות - אור רב פי' - מדובר ע"ד שלא למעט "ח"ו מכל כסף הקדשים אשר יקדישו לה' מדי שנה
בשנה (כצ"ל)..לרבותינו שבא"י תובכ"א", וממשיך שמבקש שיהי' הכסף מוכן לשלחו בהקדם לאה"ק. הוספה לאח"ז: "מובן הדיוקן גדול
בכנה"ל שהרי כותרת זו נמצאת בכל הדפוסים והייתה לעיני רבותינו נשיאנו מתחיל מ"בני המחבר" והצ"צ. ולכן נלפענ"ד לומר תירווייהו
איתנהו: חלק המתאים (והוא הנדפס, ובהשמטת השורה ע"ד "המוכז" - שמה ג"כ מובן שהגיעו אגה"ק זה) נכתב לאה"ק וכולה - לה' הנדכאים
כו' שבמדינתנו. ובלאה"כ מסתבר לומר שכתב אדה"ז אגרת תנחומין להנדכאים כו' שבאה"ק". 2. ע"ד ל' הכתוב - איוב יא, ו. 3. ע"ד ל'
הכתוב - מלכים ב' ד, ט. 4. ע"ד ל' חז"ל - ברכות כח, ב. 5. שמו"ר ס"פ פקודי. ועוד. 6. זח"א קנד, ב. 7. ע"ד ל' הכתוב - יחזקאל ט, ד.
8. הובא בכמה שו"ת. (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "וברמב"ם הלכות יבום ספ"ד בנוסח גט חליצה וכן בכתובת יבמין 'חיי לרבנן ולכל
ישראל שבק". 9. חבוקק ב, ד. 10. משלי יט, כג. 11. ל' הכתוב - איוב לד, יד.

1 הוא משאיר אז, חַי רוחו, "פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ" לְפָנִים
2 בְּיִשְׂרָאֵל, – שהשפיע בהם ברוחו הענינים של אמונה, יראת ה'
3 ואהבת ה'. "לפנים" יכולה להיות משמעותה גם הפנימיות, מה
4 שהשפיע בהם ענינים אלה בפנימיות, פְּעֻלָּת צַדִּיק לְחַיִּים¹² –

5 שעבודת הצדיק היא בשביל

6 החיים, לתת להם חיים, הרי

7 הוא משאיר זאת לְכָל חַי,

8 הֵיא נֶפֶשׁ כָּל חַי – בחיים

9 של תורה ומצוות, תְּקַשְׁרוּת

10 בְּנִפְשׁוֹ בְּחֻבֵּי עֲבוֹתוֹת

11 אֲהָבָה רַבָּה וְאַהֲבַת עוֹלָם,

12 – אהבה גדולה ואהבת נצח,

13 כָּל תְּמוּט לְנִצָּח, אֲשֶׁר מִי

14 הָאִישׁ הַחֲפִיץ חַיִּים, –

15 המחפש לְדַבֵּק בַּה' חַיִּים

16 – פְּעֻלָּתוֹ – של הצדיק,

17 תְּדַבֵּק נִפְשׁוֹ, וְהִתְחַבֵּר –

18 ותהיה צְרוּרָה בְּצִדְקָתוֹ

19 הַחַיִּים אֵת ה', בְּחַיֵּי רֹחַ

20 אִפְּנוּ – כמו האויר שאדם

21 שואף על ידי נחיריו, שעל

22 ידי זה הוא חַי, אֲשֶׁר אִמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נְחִיָּה בְּגוֹיִם¹³, – כלומר, בחינת

23 חַי' שבנשמה שלמעלה מבחינת נשמה, וזה נותן חיות עליונה יותר

24 בבחינת מקיף, שבחיות זו יכולים לעבור את הקשיים של הענינים

25 הלא-יהודיים (ענינים שאינם קדושה). אֲשֶׁר שָׂבַק לָנוּ, בְּכָל אֶחָד

26 וְאַחֵד בְּכַי בְּחִינַת הַתְּקַשְׁרוּתוֹ בְּאַמְתָּה, – לצדיק, וְאַהֲבָתוֹ, –

27 לצדיק, אֲהָבַת אֲמֵת הַמְּהוּרָה, – אהבה אמיתית טהורה, מְקַרֵּב

28 אִישׁ וְלֵב עִמָּק, – בהתאם לכך, הרי כפי מדת התקשרותו אל

29 הצדיק וכפי מדת האמת והטהרה של אהבתו לצדיק, משאיר לו

אגרת הקדש

רוחו פעולתו אשר עבד בה לפנים בישראל פעולת
צדיק לחיים לכל חי היא נפש כל חי הקשורה בנפשו
בחבלי עבותות אהבה רבה ואהבת עולם כל תמוט
לנצח אשר מי האיש החפץ חיים לדבקה בה' חיים
בעבודתו תדבק נפשו והיתה צרורה בצרור החיים
את ה' בחיי רוח אפינו אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים
אשר שבק לנו בכל אחד ואחד כפי בחי' התקשרותו
באמת ואהבתו אהבת אמת הטהורה מקרב איש
ולב עמוק כי כמים הפנים וכו' ורוח אייתי רוח
ואמשיך רוח ורוחו עומדת בקרבינו ממש כי בראותו
ילדיו מעשה ידיו בקרבו יקדישו שמו יתברך אשר
יתגדל ויתקדש כאשר נלך בדרך ישרה אשר הורנו
מדרכיו ונלכה באורחותיו גם"ו.

הצדיק מרוחו והשפעתו בענינים של אמונה, יראה ואהבה, כִּי
"בְּמִים תִּפְּנִים וְכוּ'", – לב האדם לאדם¹⁴, כשיש לו אהבה
לצדיק, הרי זה משתקף ויוצר אהבה מהצדיק אליו, וְרוּחַ – רוח
האהבה שיש לו לצדיק, אִיְתִי – מביאה רֹחַ – אל הצדיק, וְאַמְשִׁיךְ
– וממשיכה רֹחַ¹⁵, – שהיא
גבוהה בהרבה, וְרוּחוֹ – של

הצדיק, עוֹמֶדֶת בְּקִרְבֵּנוּ

מִמֶּנּוּ, – רוחו של הצדיק

עומדת ומשפיעה בפנימיות

בנו – מקושריו, כִּי בְּרָאוּתוֹ

יִלְדוּ – תלמידים נקראים

"בנים"¹⁶, מַעֲשֵׂה יָדָיו

בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמוֹ

וְיִתְבַּרְךְ, אֲשֶׁר יִתְגַּדֵּל

וְיִתְקַדֵּשׁ, בְּאֲשֶׁר נִלְךְ

בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוֹרֵנוּ

מִדְרָכָיו, וְנִלְכָּה

בְּאֻרְחוֹתָיו נִצַּח סֶלָה וְעַד.

– הרבי מציין, בקשר

ל"הורנו מדרכיו ונלכה

באורחותיו", לעיין בוהר

חלק ב' (רטו, א) ובוהר חלק ג' (ס"פ קדושים). שם דן הוהר בהבדל

שבין "דרך" ל"אורח", ש"דרך" היינו דרך סלולה שבבר סלל הצדיק

שכולם יכולים ללכת בה, ו"אורח" היינו דרכים חדשות ונתיבים

הנוצרים כעת, מותאמים לפי אופן עבודתו של כל אחד, וכן – לעיין

ב"לקוטי תורה" שיר השירים (יב, ב). ומה שרבנו הזקן מדבר בענין

חיי הצדיק בשלשה ענינים אלה, אמונה, יראה ואהבה, דוקא – הוא

מפני (כפי שהוא מביא ב"אגרת הקודש" סימן א') שהן ה"זרועות"

המחזיקות את כל הגוף, הרי שהן היסוד והעיקר בעבודת ה'.

יום שבת קודש י"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמו, וז"ש בזה"ק דצדיקיא... עד עמ' 292, קודם לברכה.

שבעולם הזה הוא עיקר ענין המעשה, ואילו הענינים של קיבול שכר

או כמו קיבול שכר – הם "למחר", בעולם הבא. על כל פנים העולם

הזה הוא עולם המעשה – הרי גם בעולם המעשה אֲשֶׁתִּכַּח יְתִיר, –

נמצא הצדיק שנפטר במדה

מרובה יותר, ובתלמידים

שעליהם השפיע ומשפיע,

הכוונה היא, שגם בעולם

המעשה שלהם, לא רק

בעבודתם הרוחנית של

אמונה, יראה ואהבה, נמצא

הצדיק והשפעתו במדה מרובה יותר מאשר לפני פטירתו, אלא גם

בעולם המעשה שלהם, בענינים של מעשה – תשובה ומעשים טובים

אגרת הקדש

וז"ש בזה"ק דצדיקא

דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי דהיינו
שגם בזה העולם המעשה היום לעשותם אשתכח

59 וְזֶה שֶׁכְּתוּב בְּיִתְרֵי תְּקַדֵּשׁ¹⁷ דְּצִדִּיקָא דְּאִתְּפַטֵּר אֲשֶׁתִּכַּח בְּכָלְהוּ

60 עַלְמִין יְתִיר מִבְּחִיּוֹהִי, – צדיק שנפטר נמצא בכל העולמות יותר

61 מאשר בחייו, שלבאורה, נכון הדבר רק בעולמות עליונים, שם הוא

62 נמצא יותר כשהוא עולה

63 לשם, אך, בעולם התחתון

64 הזה – כיצד הוא נמצא שם

65 יותר אחרי פטירתו

66 והסתלקותו? – דְּהֵינּוּ שְׁגָם

67 בְּזֶה הָעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה –

68 "היום" לַעֲשׂוֹתָם¹⁸ –

69 ש"היום" בעולם הזה, הוא עיקר ענין המעשה – קיום המצוות בפועל,

70 כפי שהגמרא¹⁹ אומרת: "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם",

12. משלי י, טז. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב איכה ד, כ". 14. משלי כז, יט. 15. זח"ב קסו, ב. ועוד. 16. ספרי (הובא בפרש"י)

עה"פ ואתחנן ו, ז. 17. ח"ג עא, ב. 18. ואתחנן ז, יא. 19. עירובין כב, א.

- 1 – הוא נמצא במדה מרובה יותר, שהם מקבלים יותר השפעה, כי
- 2 המעשה – של תלמידיו ומקושריו, (גדול) [גדל] והולך, גדולי
- 3 גדולין, מן "אור זרוע לצדיק"²⁰ ב"שדה אשר ברכו ה'", – על
- 4 דרך הנאמר בספר בראשית²¹, שהכוונה היא על גן עדן. בהתאם
- 5 לביאור דלהלן על אגרת זו,
- 6 הכוונה היא לאור הנמשך
- 7 ומאיר ב"מלכות דאצילות",
- 8 הנקראת "שדה אשר ברכו
- 9 ה'", שבה נמשך מ"ד"א
- 10 דאצילות" המשכת יתר,
- 11 מצד עליית התורה
- 12 והעבודה של הצדיק, ומכך
- 13 באים הרהורי התשובה
- 14 והמעשים טובים בתלמידים,
- 15 וזה נקרא "גידולי גידולין",⁸
- 16 המאיר לארץ וחוצות, –⁹
- 17 בארץ ישראל ובחורף לארץ,
- 18 וגם אנחנו אלה פה היום בלנו חיים בדרביו – "דרך הקדש
- 19 יקרא לה"²². – לא רק דרך של קדושה, כי אם דרך של "קדש"
- 20 שלמעלה מ"קדוש" בוי". על כל פנים יוצא שהצדיק והשפעתו
- 21 נמצאים אחרי הסתלקותו גם בעולם המעשה ובמדה מרובה יותר.
- 22 זאת בעבודת ה' במלי דשמיא; – בענינים רוחניים, שהתלמידים
- 23 יכולים לקבל מהצדיק אחרי הסתלקותו יותר מאשר לפני
- 24 הסתלקותו. ובמלי דעלמא – בענינים והשפעות גשמיים שהצדיק
- 25 ממשיך, בפירוש אתמר – נאמר במפורש בזהר הקדוש²³,
- 26 דצדיקא מניין על עלמא,
- 27 – שהצדיקים מגינים על
- 28 העולם, ובמיתתהון יתיר
- 29 מפתיהון, – ואחרי
- 30 הסתלקותם – במדה מרובה
- 31 יותר מאשר בחייהם בעולם
- 32 זה, ואלמלא צלותא
- 33 דצדיקא ביהוה עלמא –
- 34 ולולא תפלתם של הצדיקים
- 35 בעולם ההוא, לא אתקין
- 36 עלמא רנעא חדא. – לא
- 37 היה העולם הזה מתקיים
- 38 אפילו רגע אחד, הרי
- 39 שהצדיקים מגינים על העולם הזה בענינים הגשמיים, אחרי
- 40 הסתלקותם, במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה, וכל
- 41 הקרוב קרוב אל משכן ה' – לצדיק, בתייו – קודם לברכה: –
- 42 הבאה על ידי ומן הצדיק.

אגרת הקדש

יתיר כי המעשה (גדול) [גדל] והולך גידולי גידולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה' המאיר לארץ וחוצות וגם אנחנו אלה פה היום כולנו חיים ברכיו דרך הקדש יקרא לה. זאת בעבודת ה' במילי דשמיא. ובמילי דעלמא בפירוש אתמר בזה"ק דצדיקא מניין על עלמא ובמיתתהון יתיר מבחייהון ואלמלא צלותא דצדיקא ביהוה עלמא לא אתקיים עלמא רנעא חדא וכל הקרוב קרוב אל משכן ה' בחייו קודם לברכה:

20. תהלים צז, יא. 21. תולדות כז, כז. 22. ע"ד ל' הכתוב – ישעי' לה, ח. 23. ח"ג עא, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מעש"ק, בו כותב ע"ד התעסקותו בשדה חינוך הכשר המקרב את לבם של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים, ומה שכותב שאינו שבע רצון כי לא הצליח הרבה במשמעת, הנה זה מכבר אמרתי לו שסיח דעתו מהמרה שחורה שלו שאין לו יסוד, ומה שלא הצליח הרבה, הנה בטח הוא ע"פ מרז"ל מגילה ו' ע"ב אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, אבל קודם לזה נאמר, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, ובמילא הרי בידו דבר זה.

ב) מ"ש שאינו שבע רצון, הנה סימן טוב הוא זה, כי אי שביעת רצון יכול להמשיך גילוי כחות הנעלמים אם כחות הגלויים אינם מספיקים, משא"כ שביעת רצון מביא ע"פ רוב לישות וכו' והעדר העבודה ועכ"פ העדר העבודה במרץ המתאים, וזה היפך תכלית המקווה, והכוונה שעבודת האדם צריכה להיות דוקא ביגיעה. והאריכות בזה אך למותר.

בברכה להצלחה בענינים הכלליים והפרטיים.

המחכה לבשו"ט.

יום ראשון	יום שישי	ז חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק לט עד פרק מג	שיעורים. חומש: לך לך, ששי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: אך . . . קמד הכל אחד.		
הסדר לאחר מתן תורה הוא: הסרת ערלת הגוף, הלשון, הלב – מעשה דבור מחשבה, אברהם אבינו שהיה קדם מתן תורה הרי בתחלה הכיר את בוראו – מחשבה, אחר כך פרסם אלקותו, – דבור, ואחר כך מילה – מעשה.			

יום שני	שבת קודש	ח חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק מד עד פרק מח	שיעורים. חומש: לך לך, שביעי עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: ומ"ש . . . 288 מסטרא דרע.		
מצוה לשון צותא וחבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ברוך הוא, שהוא המצוה את הצווי והוא. וזהו שכן מצוה מצוה, דזה מה שנתחבר עם עצמות אור אין סוף מצוה הצווי, זהו שכוונו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו בטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, בבטול דהעדר תפיסת מקום לגמרי. וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בגדר אנושי כלל – ואין זה דמבטלו ודוחה אותו, חס ושלום, דזהו מדה רעה – ונחשב בעיניו שאין לו קשר של יחס עמו כלל. והיה כאשר החכם יצוה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר בשבילו, הנה בצווי זה נולד מציאותו של האיש הפשוט, הן לעצמו שמרגיש מציאותו אשר הוא יכול לקיים מצוות החכם ולו צוה החכם לעשות דבר, והן בעיני החכם נחשב למציאות אשר אליו ידבר ויצוה, ולבד זאת הרי צווי זה מאחד החכם הרם ונעלה עם האיש הפשוט ביותר. והנמשל מובן.			
ומובן גם כן אשר ביחס להנ"ל, אין הבדל כלל במה יהיה הצווי, אם דבר גדול ונעלה או קטן ופשוט.			

יום ראשון	יום ראשון	ט חשון	ה'תש"ד
שלישי	שלישי		
תהלים: מפרק מט עד פרק נד	שיעורים. חומש: וירא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: והנה העליונים . . . כמה עו"ג.		
בהיות אאמו"ר בן ד או ה שנים נכנס אל זקנו הצ"צ בש"ק פ' וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו הצ"צ: אז א איד א צדיק, צו ניין און ניינציג יאר איז מחליט אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט אז דער אויבערשטער זאל זיך באווייזען צו אים.			

בהיות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בן ד' או ה' שנים, נכנס אל זקנו ה"צמח צדק" בשבת קדש פרשת וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו ה"צמח צדק": פשיהודי צדיק, בגיל תשעים ותשע שנים, מחליט שעליו למול את עצמו, ראוי הוא שהקדוש ברוך הוא יתגלה אליו.

יום רביעי	יום שני	י חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק נה עד פרק נט	שיעורים. חומש: וירא, שני עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: אבל במצאת . . . בע"ח וד"ל.		
		דער רבי (רבנו הזקן) פלעגט זאגען אויף אצילות "אויבען". מען דערציילט אז אין כתב פלעגט ער פון התרגשות, מער ווי "אצי" ניט קענען אָנשרייבען.	

הַרְבֵּי (רַבְּנֵי הַזֶּקֶן) הָיָה מְכַנֶּה אֶת [עוֹלָם] ה'אַצִּילוֹת' – "לְמַעַלָּה". מְסַפְּרִים, שֶׁבְּכַתֵּב מֵרֹב הַתְּרַגְּשׁוֹת, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר "אַצִּי", לֹא הָיָה מְסַגֵּל לְכַתּוֹב.

יום חמישי	יום שלישי	יא חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק ס עד פרק סה	שיעורים. חומש: וירא, שלישי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: כז. אהוביי . . . קמו נס"ו.		
		ב"תורה אור" דבור המתחיל "פתח אליהו" (פֶּרֶשֶׁת וִירָא) בְּסֻעֵיף הַמִּתְחִיל "וְהָיָה הַצִּמְצוּם": "שְׁבַחֲנִית עֵינַיִם הִיא מְקוֹר בְּחִינַת כָּלִים", צְרִיף לְהִיּוֹת: "שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵינַיִם וּמְקוֹר בְּחִינַת כָּלִים". שֵׁם דְּבוּר הַמִּתְחִיל "אַרְדָּה נָא" בְּסֻעֵיף הַמִּתְחִיל "וְהָיָה בִּזְהַר": "דְּפֶרוּשׁ מְשׁוּטָטִים", צְרִיף לְהִיּוֹת "דְּפֶרוּשׁ מְשׁוּטָטוֹת". לדבור המתחיל "פתח אליהו" יִשְׁנֶם הֶגְהוֹת מֵאֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] שֶׁהִתְחִיל לְכַתֵּבם בְּחֶרֶף רַנ"ב.	

יום שישי	יום רביעי	יב חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק סו עד פרק סח	שיעורים. חומש: וירא, רביעי עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: זו"ש . . . קודם לברכה.		
		אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן – ונקראו אז בשם "ווערטער": שמע ישראל – א איד דערהערט – הוי' אלקינו – אז כחנו וחיותינו איז דאָס למעלה מן הטבע, און – הוי' אחד.	

אַחַת מִתּוֹרוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן – וְנִקְרָאוּ אֲזַי בְּשֵׁם "וִעֲרָטֶעֳר" ["פֶּתְגָמִים"]: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל – יְהוָהי "קוֹלֵט" – הוּא' אֱלֹקֵינוּ – שֶׁכַּחֲנוּ וְחַיּוּתֵינוּ הֵם לְמַעַלָּה מִהַטָּבַע, וְאֲשֶׁר – "הוּא' אֶחָד".

שבת
קודשתהלים:
מפרק סט
עד פרק עא

יום חמישי

יג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סט-עא.

תניא: איתא . . . 292 ועלול כנודע.

דער בעש"ט פלעגט לערנען מיט זיינע תלמידים א שיעור גמרא. דער אופן פון דעם לערנען איז געווען מיט גרויס חריפות און גאונות, און מ'האט געלערענט דעם רמב"ם אלפס רא"ש און אנדערע מפרשים פון די ראשונים וועלכע זיינען שייך געווען צו דער גמרא וואס מ'האט געלערענט. דער בעש"ט פלעגט אפטייטשען די ווערטער אין אידיש. אז מ'האט געלערענט ערכין און געקומען צום מארז"ל (טו ב) לשון תליתאי קטיל תליתאי, האט דער בעש"ט דאס אויסגעטייטשט: לשון הרע הרג'ט אלע דריי: דעם אויסטראכטער דעם דערציילער און דעם צוהערער, נאָר דאָס איז אין לבושים רוחנים, וואָס דאָס איז שווערער, ווי רציחה אין גשמיות.

הַבְּעַל שֵׁם טוֹב נִהְיָ לְלַמֵּד עִם תַּלְמִידָיו שְׁעוֹר בְּגִמְרָא. אִפֵּן הַלְמוּד הָיָה בְּחִרְפוֹת וּגְאוֹנוֹת גְּדוֹלָה, וְלִמְדוֹ אֶת הַרְמַב"ם, אֶלְפֶּס, רֹא"ש וְשָׁאֵר מְפָרְשִׁים מִהֶרָאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ שִׂיכִים לְגִמְרָא הַנִּלְמָדָת. הַבְּעַל שֵׁם טוֹב תָּרַגֵּם אֶת הַמִּלִּים לְאִיִּישׁ. כְּשֶׁלְּמַדוֹ [מִסְכָּת] עֲרֵכִין וְהִגִּיעוּ לְמֵאמָר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה (טו, ב) : "לְשׁוֹן תְּלִיתָאִי קְטִיל תְּלִיתָאִי", פֶּרְשׁוֹ הַבְּעַל שֵׁם טוֹב: "לְשׁוֹן הָרֵעַ קוֹטֵלֵת אֶת כָּל הַשְּׁלֵשָׁה: הַמַּמְצִיא, הַמְסַפֵּר וְהַשּׁוֹמֵעַ [זוֹ דַּעַת רַבֵּינוּ גְּרִשּׁוֹם שֵׁם. צִיין לְקוּטִי שִׁיחוֹת ח"ה, עמ' 44 ה' 74] אֵף זֶהוּ בְּלִבוּשִׁים רֻחָנִיִּים, שֶׁזֶּה חֲמוֹר יוֹתֵר מִרְצִיחָה בְּגִשְׁמִיּוֹת".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון ז' מר חשון ה'תש"ע

הידור מצוה והידור קרבנות

העיקרית היא שהאדם יקיים את ציווי ה'. ואילו בקרבנות העיקר הוא הקרבת קרבן לה' ('חפצא').

ולכן, בכל המצוות אף לאחר שקיים את המצוה והחפץ נתקדש, עדיין הוא בבעלות האדם, ואילו קרבן נמסר לה' לגמרי.

וכיון שכך, משמעות ההידור בכל המצוות היא שהאדם יקיים את המצוה בהידור, כלשון הגמ' "התנאה לפניו במצוות", אך המביא קרבן לה' "מן היפה והמשובח ביותר" גורם לנוי והידור (לא באדם, אלא בקרבן).

משום כך הביא הרמב"ם דין הידור זה ב'חפצא' של המצוה, בהל' איסורי מזבח, כי הקרבת הקרבן על המזבח היא השלב שבו נעשה 'קרבן לה'.

הלכות איסורי מזבח פרק ז, הלכה י"א: יביא קרבנו מן היפה המשבח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו... והוא הדין לכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיתקו מן הנאה הטוב... וכן הוא אומר: "כל חלב לה'".

ויש לתמוה: אם הדין שצריך להביא לשם ה' "מן היפה המשובח ביותר" הוא לא רק בקרבנות אלא "בכל דבר שהוא לשם האל", למה לא הביאו הרמב"ם קודם בהל' מתנות עניים ("להאכיל לרעב מן הטוב והמתוק שבשולחנו") או אפילו בהל' תפילה ("אם הניח בית תפילה יהיה נאה מבית ישיבתו")?

והביאור:

בכל מצוה העיקר הוא פעולת האדם (גברא') ואף כאשר מקיים את המצוה בחפץ גשמי ומקדשו, עדיין המטרה

יום שני ח' מר חשון ה'תש"ע

נשים בסמיכת קרבן

רשאיות לעשות מצוות שפטורות מהן, משמע שפוסק כרבי יוסי.

והחיד"א כתב (מחזיק ברכה סי' תקי"א) כתב, שלדעת הרמב"ם הלכה כרבי יוסי "שנשים סומכות רשות", וכן ביחס למצוות שפטורות מהן.

אך ה'צמח צדק' (או"ח סי' ג' סק"ב) נקט שהרמב"ם פוסק כרבי יהודה שנשים אסורות לסמוך. ויש לבאר את שיטת הרמב"ם על פי הסבר התוספות (עירובין שם ד"ה מיכל), שלרבי יהודה אסורות לסמוך בקרבנות כי הדבר נראה כעבודה בקדשים, ואילו במצוות שהזמן גרמא, שאין בהן כל חשש אסור, הן רשאיות.

(פרדס חב"ד ג' עמ' 61)

הלכות מעשה הקרבנות פרק ג', הלכה ח': הכל סומכין, חוץ מחרש שוטה וקטן, ועבד, ואשה.

נאמר: "דבר אל בני ישראל... וסמך ידו על ראש העולה" (ויקרא א, ב). ודרשו, "בני ישראל, ולא בנות ישראל". ונחלקו תנאים בדבר: לרבי יהודה נשים אסורות לסמוך על קרבנותיהן, ולרבי יוסי פטורות אך רשאיות לסמוך. וכן גם נחלקו במצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות מהן – האם רשאיות לעשותן (עירובין צו, ב).

וה'שאגת אריה' (סי' ק"ד) מסתפק בדעת הרמב"ם בענין זה: ממשמעות לשונו כאן, "הכל סומכין חוץ מ... אשה", נראה שפסק כרבי יהודה, אבל בהלכות ציצית (פ"ג ה"ט) כתב שנשים

יום שלישי ט' מר חשון ה'תש"ע

המליקה

ביד; שחיטה היא מן הצוואר, ואילו מליקה - מן העורף). והאחרונים (ראה 'אתון דאורייתא', כלל א) חוקרים: האם מליקה היא שחיטה פסולה לכל דבר אלא שהתורה קבעה שאעפ"כ כוהנים מותרים באכילתה ואינם נטמאים בה (כדברי הגמרא שאיסור נבלה "הותר מכללו"), או שהתורה חידשה שמליקת קדשים אינה שחיטה פסולה, כך שאין כאן נבלה כלל, כי בעופות קדשים - המליקה מוציאה מידי נבלה, כיון ש"מליקתן זו היא שחיטתן".

הלכות מעשה הקרבנות פרק ו, הלכה כ: עולת העוף, כיצד היתה נעשית? עולה לבבש ופונה לפונה... והיה מולק שם את ראשה ממול ערפתו, ומבדיל.

קרבנות בהמה נשחטים באופן דומה לפעולת השחיטה של בהמת חולין לשם אכילתה, אבל קרבנות מהעוף טעונים מליקה, שהיא פעולה שאילו היתה נעשית בחולין היה העוף נבלה, כדברי המשנה (חולין יט, ב) "כשר בשחיטה - פסול במליקה, כשר במליקה - פסול בשחיטה" (שהרי שחיטה נעשית בסכין, ואילו מליקה -

יום רביעי י' מר חשון ה'תש"ע

האם יד חוצצת יד?

יד הבעלים אכן חוצצת בין יד הכהן לבין הקרבן, וזה שאמרו "כהן מניח ידו תחת ידי הבעלים" אין הכוונה שמניח את ידו תחת יד הבעלים ממש, אלא שניהם אוחזים במקומות שונים; הבעלים אוחזים בחלקו העליון של הכלי והכהן אוחז בשוליו. אבל מלשון הרמב"ם שכתב כאן "מניח ידו תחת ידי הבעלים" – ולא כמו שכתב בהנפת הביכורים (ביכורים פ"ג ה"ב), שהבעלים אוחזים בשפת הכלי והכהן מניח ידו תחת הכלי – משמע שמניח תחת יד הבעלים ממש. וצריך לומר כנ"ל, שיד הבעלים אינה חוצצת מצד גזירת הכתוב, שכן יניפו שניהם (המקנה קידושין שם).

ובספר 'כפות תמרים' (סוכה לו יא, תוד"ה כי היכי) ביאר שגם אם הכהן יניח ידו תחת ידי הבעלים ממש לא ייחשב חציצה, מכיון שידי אדם, יד הכהן ויד הבעלים, הם 'מין במינו', ואינו חוצץ.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ט הלכה ו: ונותן האמורין עם החזה והשוק על ידי הפעלים, ובהן מניח ידו תחת ידי הפעלים, ומניח הכל לפני ה'.

הקשו התוספות (קדושין לו, ב ד"ה מכניס): לדברי הגמרא במנחות (צ"ה, א) שותפים המביאים קרבן אינם יכולים להניף אותו בבת אחת, כיון שידו של האחד חוצצת בין יד השני לבין הקרבן, ואם כן, איך מניח הכהן בעת הנפת קרבן השלמים את ידו תחת ידי הבעלים, והרי יד הבעלים חוצצת בין יד הכהן לבין הקרבן? ותירצו: גזירת הכתוב היא שהן הבעלים והן הכהן יניפו את הקרבן, ולכן אין יד הבעלים חוצצת, שלא כמו בקרבן של שותפים, שאין גזירת הכתוב שיהיו שניהם מניפים, ולכן מהווה היד חציצה אם יניפוהו בבת אחת.

תירוצ' נוסף כתבו התוס' (קדושין שם):

יום חמישי י"א מר חשון ה'תש"ע

מנחת חינוך ומנחת חביתין

תמיד, מחציתה בבקר ומחציתה בערב... והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה, חק עולם לה', כליל תקטר".

שני קרבנות נובעים מפסוקים אלו. שתיהן מנחות של יחיד הן, אך שלושה הבדלים ביניהן:

המביא - מנחת חינוך מובאת הן על ידי כהן הדיוט והן על ידי הכהן הגדול, ואילו מנחת חביתין מובאת רק על ידי הכהן הגדול.

הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ב הלכה ד: ותשע מנחות לחידי, וכלן קרבין למזבח; ואלו הן: ... המנחה ששקריב כל בהן תחלה בשוקבנם לעבודה, ששקריב אותה בידו; והיא הנקראת 'מנחת חנוך'. המנחה ששקריב בהן גדול בכל יום, והיא הנקראת 'מנחת חבתין'.

בפרשת צו (ויקרא ו, יג-טו) מופיע הציווי: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אתו עשירית האיפה סלת מנחה

"זה קרבן אהרן ובניו" – אשר יקריבו בפעם הראשונה ביום שיתחנכו וקרבן זה יהיה מנחה תמיד.
אלא שאחר כך ממשיך הכתוב ומפרש שקרבן זה הופך לקרבן תמידי רק אצל 'הכהן המשיח', הכהן הגדול. אם כן, הכתוב מדבר על מנחת כל כהן כשעושה עבודה ראשונה, ועל המנחה התמידית של הכהן הגדול, אבל הקרבן עצמו הוא בעצם אותו קרבן.

הזמן – מנחת חינוך מובאת פעם אחת בחיי הכהן, ואילו מנחת חביתין מובאת על ידי הכהן הגדול בכל יום.
האופן – מנחת חינוך מובאת עשירית האיפה כאחת, ואילו מנחת חביתין מובאת מחציתה בבקר ומחציתה בערב.
ומעניינים דבריו של בעל "הכתב והקבלה" (בפירושו לויקרא שם) שבעצם מדובר בקרבן אחד: "זה קרבן אהרן ובניו... והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה".

האם עשיר מביא קרבן עני? יום שישי, י"ב מר חשון ה'תש"ע

ויש לומר: את ההתחייבות להבאת קרבן בעבור אדם אחר שחייב בו, אפשר להגדיר בשני אופנים: א. בתורת נדר. ב. מדין 'ערבות' ("כל ישראל ערבים זה בזה").
לפי זה יובן ההבדל בין ההלכות: בהלכה שלפנינו, הבאה בהמשך לדיני נדרים ונדרות מחויב הנודר לקיים את נדרו. היות והנדר שקיבל על עצמו הוא להביא את קרבנו של מצורע עני – רק זה מוטל עליו ותו לא, יהא מעמדו של הנודר אשר יהיה, בין עני בין עשיר.
אך להלן (בהל' מחוסרי כפרה), החיוב הוא מצד ערבות, והיות ומצד ערבות יכול יהודי 'להעביר' אליו את חובת הקרבן של חבירו המצורע – נחשב הנודר 'בעל' הקרבן, ולכן מעמדו שלו הוא הקובע, ואם עשיר הוא – מביא קרבן עשיר.

(לקוטי שיחות כו, 101)

הלכות מעשה הקרבנות פרק יד, הלכה ט: האומר: 'קרבן מצרע זה', או 'ולדת זו', 'על' – אם היה אותו מצרע או הולדת עניים, מביא הנודר קרבן עני.
מדברי הרמב"ם כאן משמע שהוא הדין גם אם הנודר עצמו עשיר. ולכאורה, הלכה זו סותרת לדבריו להלן (סוף הל' מחוסרי כפרה): "עשיר שאמר קרבנו של מצורע עלי והמצורע היה עני מביא קרבן עשיר אף שהמצורע עני, שהרי יד הנודר משגת!"
וכתב הכסף משנה שאכן גם כאן סובר הרמב"ם, שאם הנודר עשיר עליו להביא קרבן עשיר, ולא פירש זאת, כי סמך על מה שיכתוב להלן (בהל' מחוסרי כפרה). אבל כבר כתב ב"ד מלאכי" (כללי הרמב"ם אות ו'), שאף כי יתכן שהרמב"ם יסתמך על דברים קודמים שלו, עם זאת בודאי לא ימנע מלפרש בהסתמך על דברים שיכתוב אחר כך!

אשם תלוי שהקריבו בחוץ שבת קודש י"ג מר חשון ה'תש"ע

איסור, משום ש"גמר בלבו להקדישו", מדוע, אם כן, לא יתחייב על שחיטת הקרבן מחוץ לעזרה?
וההסבר הוא:
בקדושת הקרבנות יש שני חלקים: מבחינת האדם – מספיקה הידיעה שהאדם גמר בליבו להקדיש, ואז הבהמה קדושה גם אם לא היה איסור, כי סוף סוף, האדם הקדיש את הבהמה הקדשה מוחלטת.
בדיני שמים – אשם תלוי הוא קרבן רק אם האדם חטא באמת, ורק בגלל שאינו יכול לברר את האמת, עליו להביאו. אך בדיני שמים יתכן שאינו צריך להביא קרבן.
לכן, מהטעם ש"גמר בליבו להקדיש" יכולה הבהמה להיות קדושה רק בדיני אדם, ואילו בדיני שמים, מכיוון שקיים ספק אם נעשה איסור ("לא נקבע האיסור") ספק אם יש לבהמה זו תוקף של קרבן, ואם שחטה בחוץ, ספק אם זוהי שחיטת חוץ של קרבן, ולכן אם "הקריבן בחוץ פטור".

(לקוטי שיחות, חלק ג, עמ' 942)

הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ח, הלכה י: אשם תלוי וחטאת העוף הנבאה על הספק שהקריבן בחוץ – פטור, שהרי לא נקבע האיסור.
הרמב"ם פסק כדעת חכמים (כריתות י"ח, א) שהשוחט אשם תלוי בחוץ, פטור. כי היות והוא בא על ספק איסור, ויתכן שאדם זה לא עבר על שום איסור, ואם כן, לא בהמת קרבן נשחטה מחוץ לעזרה אלא בהמת חולין, ואין מקום לחייב אותו על שחיטה זו.
והנה, בהמשך הגמרא (שם) מבואר לדעת חכמים, שאם הביא אדם אשם תלוי, ובטרם נשחט הקרבן התברר שלא עבר על האיסור – שאף שאין מקריבים אותו על המזבח, יש בו קדושת קרבן, ורועה עד שיפול בו מום, ואז יפדוהו מהקדש. ואף הרמב"ם (פסוה"מ פ"ד ה"ט) סובר כן "מפני שלבו של אדם דווי על עוונותיו, והואיל על ספק הפרישו, גמר בליבו להקדישו".
לפי זה יש לתמוה:
היות וקדושת הקרבן קיימת גם אם יתברר שלא עבר על

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ז"י"ג מרחשון ה'תש"ע

ט. אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל [בתבואה לא מעושרת], ולא מן [היבול] החדש קדם לעמר [י- קרבן העומר], ולא מן המדמע [חולין שהתערב בתרומה], ואין צריך לומר מערלה [אילן שאינו בן ג' שנים] וכלאי [בתבואה שגדלה בין] הפרם - מפני שהיא מצוה הפאה בעברה, שהקדוש ברוך הוא שונאה. ואם הביא, לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן; אבל נתקדשו להפסל, ויהיו קדושים שנופסלו.

י. כל המנחות - אין מביאין אותן מן [היבול] החדש קדם שתי הלחם לכתחלה, שהרי נאמר בהן [י- בשתי הלחם]: "בכורים לה"; ואם הביא, כשר. ומביאין נסכים מן המקצה [כגון: חביות למכירה] ביום טוב.

יא. מצות עשה למלח כל הקרבנות קדם שייעלו למזבח, שנאמר: "על כל קרבנך תקריב מלח". ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח, חוץ מן יין הנסכים, והדס, והעצים; ודבר זה קבלה [מסורת ממש רבינו], ואין לו מקרא [פסוק] לסמוך עליו [המלמד זאת]. ומצוה למלח הבשר יפה יפה, כמולח בשר לצלי - שמהפך את האבר, ומולח; ואם מלח כל שהוא, אפלו בגרגר מלח אחד - כשר.

יב. הקריב בלא מלח כלל - לוקה, שנאמר: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך". ואף על פי שלוקה, הקרבן כשר והורצה [נתקבל]; חוץ מן המנחה - שהמלח מעפב בקומצה [י- חלק המנחה שקרב] כמו שיתבאר, שנאמר: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך".

יג. המלח שמולחין בו כל הקרבנות - משל צבור, כמו העצים; ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו מביתו. ובשלשה מקומות היו נותנין המלח: בלשפת המלח, ועל גבי הכבש, ובראשו של מזבח. בלשפת המלח היו מולחין עורות הקדשים, ועל גבי הכבש מולחין האברים, ובראשו של מזבח מולחין הקמץ והלבונה [מין עשב] ומנחות הנשפכות ועולת העוף.

הלכות אסורי מזבח פרק ו

א. כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר, כך נסכים יהיו תמימים ונבחרים, שנאמר: "תמימם יהיו לכם, ונספיהם" - שיהיו הנסכים תמימים; שלא יביא נסכים: לא יין מעשן, ולא סלת שהתלעצה, ולא יבלל בשמן שריחו או טעמו רע.

ב. וכן עצי המערכה [למזבח] לא יהיו אלא נבחרים, ולא יהיה בהם תולעת. וכל עץ שהתלעץ כשהוא לח, פסול למזבח; התלעץ יבש, גורד את המקום שהתלעץ. ועצי סתירה [מבנין שנהרס], פסולין; לעולם לא יביאו אלא חדשים.

ג. המקדיש יין פסול או סלת פסולה או שמן פסול או עצים פסולים למזבח - הרי הדבר ספק, אם דומים לבעל

יום ראשון ז' מרחשון ה'תש"ע

הלכות אסורי מזבח פרק ה

א. שאור ודבש אסורין לגבי המזבח, ואוסרין בכל שהן [מעט] - שנאמר: "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו'"; ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן, או לשם קרבן. ואחד המקטירן עצמן, או המקטיר מערכת שלהן - לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו; ואם הקטיר שניהן כאחד - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד. ב. נפל מהן כל שהוא בקטרת, נפסלה; ואם הקטיר ממנה בהיכל, לוקה. ואין הקטרה פחותה מפניה.

ג. העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח - פטור, שנאמר: "ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח" - לריח ניחוח אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים [י- לבעירה]. ד. אפלו הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה בדבש או בשאור - הואיל והוא מן הקרבן, לוקה. כיצד? המעלה מבשר חטאת ואשם, או מבשר קדשים קלים, או משירי המנחות, או ממותר העמר, או מחטאת העוף, או מלחם הפנים ושתי הלחם, או מלג שמן של מצרע - המעלה כזית מאחד מאלו בקמץ או בדבש, בין למזבח בין לכבש - לוקה; אף על פי שאין כל אלו ראויין להקטרה, הואיל והם קרייין קרבן, חייב עליהן, שנאמר: "קרבן ראשית תקריבו אותם לה".

ה. וכן אסור להקטיר על המזבח דבר מכל דברים אלו שאינן ראויין להקטרה - כגון בשר [הנאכל מ:] חטאות ואשמות, ושיגרי מנחות, וכיוצא בהן; מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל דבר שמקצתו [קרב] לאשים, הרי שאריתו בכל תקטירו.

ו. המקטיר אברי בהמה טמאה על גבי המזבח - לוקה, ואף על פי שאסור הקרבתה מכלל [י- נלמד ממצות] עשה [ואין לוקין על עשה]; שהרי נאמר מן הטהרה אכל ומן הטהרה הקרב, הא טמאה לא תאכל ולא תקריב - כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כמו שבארנו במקומו, כך לוקה על הקרבתה. אבל המקריב אברי חיה טהורה - עובר בעשה, ואינו לוקה. ומנין שהוא בעשה? שנאמר: "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו" - הא מן החיה לא תקריבו; ולא הבא מכלל עשה, עשה הוא. ז. הגונב או הגוזל, והקריב - הקרבן פסול; והקדוש ברוך הוא קראו שונאו, שנאמר: "שנא גזל בעולה". ואין צריך לומר שאינו מתקבל. ואם נתיאשו הבעלים - הקרבן כשר, ואפלו היה חטאת שהכהנים אוכלין את בשרה. ומפני תקנת מזבח אמרו, שהחטאת הגזולה - אם נודעה לרבים אינה מכפרת, אף על פי שנתיאשו הבעלים; כדי שלא יאמרו: 'מזבח אוכל גזלות'; וכן העולה.

ח. הגונב עולת חבירו והקריבה סתם [י- לא כיון עבור מי הקרבן] - נתכפרו בה הבעלים הראשונים.

האילן [פרדס], או בארץ שלא נרה [נחרשה] ולא עבדה - לא יביא לכתחלה; ואם הביא, פשר.

יג. חטים שלקטן מגללי הבקר, וזרעם - הרי אלו ספק אם עברה מאיסותן בזריעה, או עדין הם מאוסיין. לפיכך לא יביא מהן מנחת; ואם הביא, פשר.

יד. ואלו הן השמינים הפסולין: שמן של גרגרים [של זיתים] שנשרו במים, או של זיתים כבושין, או שלוקין, או שמן של [- שהוציאו מ:] שמרים, או שמן שריחו רע - כל אלו פסולין. אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים, או בבית השלהין, או שנזרע זרע ביניהן [בין העצים], או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו אלא עדין הם פגין - כל אלו לא יביא; ואם הביא, פשר.

טו. כל המנחות והנסכים - פשרים מהארץ ומחוזה לארץ, מן [היבול] החדש ומן הישן, ובלבד שיביאו מן המבחר, כמו שנתבאר; חוץ מן העמר ושתי הלחם - שאינן באין אלא מן החדש, ומארץ ישראל.

הלכות אסורי מזבח פרק ז

א. לא כל דבר שאינו פסול, מביאים אותו לכתחלה. כיצד? הנה חביב עולה - לא יביא שה פחוש וכעור, ויאמר: 'הרי אין בו מום'; ועל זה נאמר: 'וארור נזכר ויש בעדרו זכר'; אלא כל שיביא לקרבן, יביא מן המבחר.

ב. וכך היו עושין בזמן המקדש - מביאין אילים ממואב, ומביאין כבשים שגביהם רחבים מחברון, ומביאין צגלים מן השרון, וגוזלות מחר המלך, ומביאין זין מקרית וחלוט, וסלת ממכמש ויוחנה, ומביאין שמן מתקוע.

ג. כל העצים החדשים פשרים למערכה. ולא היו מביאין משל זית ולא משל גפן, משום ישוב ארץ ישראל. ובאלו היו רגילין: במרביות [וזמורות] של תאנה של חרשין [מיערות] שאינן בלשוב [ואין ראיות לאכילה], ובשל אגוז, ובשל עץ שמן. והגורין [של קרבן התמיד] שעשה משה - אמה ארבע ואמה רחבם, ועבים כמחק גדיש של סאה [- מידת סאה גדושה]; וכמותן עושין לדורות.

ד. וכיצד היו עושין בזריעת חטי המנחות והנסכים? נר [חורש] חצי השדה בשנה ראשונה, וזרע חציה; ובשנה שניה, נר החצי שזרע בראשונה, וזרע החצי האחר קדם לפסח שבועים יום. ואם לא הייתה השדה עבודה - חורש ושונה, ואחר כך זרע. ובזרע החטים יפה יפה, ואחר כך שף [משפשוף] את החטים ובוטט בהן הרבה - עד שיתקלפו. ה. כל החטים של מנחות - טעונין שלש מאות שיפה [משפשוף], וחמש מאות בעיטה. שף אחת ובוטט שמים, שף שמים ובוטט שלש; נמצאו שלש שיפות וחמש בעיטות. וחזרו חלילה, עד שיגמרו שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה - כדי שיתקלפו הרבה. וחושב [מחשיב] ההבאה וההולכה [- שני כיווני השפשוף] בשיפה אחת, להחמיר. ואחר כך טוחן ומרקד [מנפה] יפה יפה.

ו. היו מביאין צנבים מן הרגליות [- הוזמורות הסמוכות לארץ], מן הכרמים העבודים פעמים בשנה; ודורף, וכונסין

מום בבקמה ולוקה, או אינם כבעל מום. לפיכך אינו לוקה. ומכין אותו מכת מרדות.

ד. הסלת והשמן והזין והלבונה והעופות והעצים וכלי שרת שנפסלו או שנטמאו - אין פודין אותן, שנאמר: "והעמיד והעריף" - כל שישנו בהעמדה [- כבהמה שנאמר "והעמיד הכהן"], נערף; ואלו, אינם בכלל העמדה - לפיכך אין נפדין לעולם.

ה. במה דברים אמורים? בשנפסלו או נטמאו אחר שנתקדשו בכלי השרת; אבל קדם שיתקדשו בכלי השרת - אם נטמאו או נפסלו, פודין אותן. אבל טהורין - אף על פי שעדין לא קדשו בכלי, אין פודין אותם; חוץ ממנחת חוטא, שנאמר בה: "מחטאתו", "על חטאתו", לומר שמיביא חטאתו מדמי חטאתו, כמו שיתבאר; לפיכך, קדם שיתקדש בכלי שרת, הרי היא כקדשת דמים, ופודין אותה, אף על פי שהיא טהורה. וכל הנסכים שנטמאו - עושה להם מערכה בפגי עצמן, ושורפן במזבח.

ו. מי התק [שמנסכין בסוכות] שנטמאו, והשיקם [חיברו למקוה] וטהרו, כמו שיתבאר בטהרות - אם טהרם ואחר כך הקדישם, הרי אלו מתנסכין; ואם הקדישם ואחר כך נטמאו - הואיל ונדהו ידחו.

ז. זיתים וצנבים שנטמאו - דורפן [סוחטן] פחות פחות [משיעור -] מכביצה, והמשקין היוצאין מהם פשרים לנסכים; שהמשקה מפקד [שמור] הוא באכל, וכאלו אינו מגופו.

ח. מעלה יתרה עשו חכמים בחדשים, שזרעים שנטמאו, אפלו זרעם - היוצא מהן פסול לנסכים, שאין זריעה מועלת לקדשים. וכן העצים והלבונה - אף על פי שאינם אכלין, הרי הם מטמאין באכל לענין הקרבנות, ויפסלו העצים והלבונה בטמאה זו למזבח, ואין מקריבין אותן.

ט. ואלו היינו הפסולין לגבי המזבח: המתוק, והמצשן [שריחו רע], והמבשל באש, והמבשל בשמש עד שנשתנה טעמו בפשול. אבל זין שמתממין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בשול, וכן זין צמוקין, וזין מגתו שלא שקה ארבעים יום, וזין הדליות [מהענבים העליונים], וזין פרים הנטוע בבית השלהין [כרם שמשקין אותו בנוסף לגשמים] או בבית הזבלים [האשפה], או זין גפנים שזרע זרע ביניהן, או זין פרים שלא נעבד - כל אלו היינו לא יביא לכתחלה; ואם הביא, פשר.

י. זין שנתגלה [והוששין שמא שתה מהם נחש], פסול לגבי המזבח. הדלה גפן על גבי תאנה, יינה פסול לנסכים - מפני שנשתנה ריחו, והרי הוא אומר: "זבח ונסכים" - מה זבח שלא נשתנה, אף נסכים שלא נשתנו.

יא. סלת שהתליעה, או שהתליע רב החטים שנעשית מהן - פסולה; התליע רב חטה אחת, הרי זו ספק. וכל סלת שנשאר בה קמח, פסולה.

יב. כיצד בודקה? מכניס הגזבר ידו לתוף הסלת - אם עלה בה אבק, פסולה עד שיחזיר וינפה אותה; אבל סלת חטים שזרעו בבית השלהין, או בבית הזבלים, או בבית

ושלש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פָּרָטָן;
 (א) לעשות העולה כמעשיה הכתובים על הסדר;
 (ב) שלא לאכל בשר עולה; (ג) סדר החטאת; (ד) שלא
 לאכל מבשר החטאת הפנימית; (ה) שלא יבדיל בחטאת
 העוף; (ו) סדר האשם; (ז) שיאכלו הכהנים בשר קדשי
 קדשים במקדש; (ח) שלא יאכלו חוץ לעזרה; (ט) שלא
 יאכל זר מקדשי קדשים; (י) סדר השלמים; (יא) שלא
 לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים; (יב) לעשות
 כל מנחה בסדר מעשיה הכתובין בתורה; (יג) שלא ישים
 שמן על מנחת חוטא; (יד) שלא יתן עליה לבונה;
 (טו) שלא תאכל מנחת כהן; (טז) שלא תאפה מנחת
 חמץ; (יז) שיאכלו הכהנים שרי מנחות; (יח) שיביא
 אדם כל נדריו ונדבותיו בגלגל שפגע בו ראשון; (יט) שלא
 יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן;
 (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה; (כא) להביא
 קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה; (כב) שלא לשחט
 קרבנות חוץ לעזרה; (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.
 ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק א

- א. כל הקרבנות של מיני נפש חיה, באין מחמשה מינין בלבד: מן הקור, ומן הכבשים, ומן העזים, ומן התורים, ומן בני היונה.
- ב. וכל הקרבנות, בין של צבור בין של יחיד, ארבעה מינין: עולה, וחטאת, ואשם, ושלמים.
- ג. ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד, והן: הפסח, והבכור, והמעשר.
- ד. כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות הצבור שלמים, חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה בעצרת [שבועות], והן הנקראין 'זבחי שלמי צבור'. ואין הצבור מקריבין אשם לעולם, ולא עוף.
- ה. קרבנות הצבור הן: שני תמידין של כל יום, ומוספי שבתות וראשי חודשים והמועדות, ושעיר חטאת של יום הכפורים. וכן אם שגגו בית דין והורו בעבודה זרה [להחיר לעובדה] - מביא כל שבט ושבט פר ושעיר, הפר עולה והשעיר חטאת; ואלו השעירים הן הנקראין 'שעירי עבודה זרה'. ואם שגגו והורו בשאר המצוות כמו שיתבאר - מביאין פר לחטאת; והוא הנקרא 'פר העלם דבר של צבור'.
- ו. קרבנות היחיד הן: הבכור, והמעשר, והפסח, והחגיגה - והיא שלמים, והראיה - והיא עולות, וקרבן הגר - והוא עולה מן הפהמה, או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה, או שתי בהמות, אחת עולה ואחת שלמים; והנודר או המתנדב עולה או שלמים; ושלמים הבאין עם הלחם, הן הנקראין 'תודה'. וכן קרבנות הנזיר - והם עולה וחטאת ושלמים; וקרבנות מצרע - והם חטאת ואשם ועולה; וקרבנות זבים ויולדות - והן חטאת ועולה; וקרבן השוגג במצות לא תעשה שיש בה [במזיד, חיוב מיתת]

אותו בחביות קטנות. ואין מניחין אותן אחת אחת ולא שמים שמים, אלא שלש שלש; ואינו ממלא את החבית עד פיה, כדי שיהיה ריחו נודף. ואינו מביא לא מפי החבית, מפני הקמחין [גרגרים] העולה על פני היין, ולא משוליה, מפני השמרים - אלא משלישה ומאמצעה של אמצעית. זה היה הגזבר יושב, והיין יוצא מן הנקב שבצד החבית - כיון שיראה שנוי השמרים מתחיל לצאת, פוסק ואינו לוקח. ומאימתי מביא? מאחר ארבעים יום לדריתו, עד שתי שנים או יותר מעט; ואם הביא יין ישר ממה שנים, הרי זה פשר - והוא שלא יפסד טעמו.

ח. תשעה מינין בשמן, מפני שנוי מעשיו. ביצר? וזה שגרגרו [שלקטו] בראש הזית, ובררו אחת אחת, וכתשו, ונתנו לסל - השמן שיצא ממנו הוא הראשון. חזר אחר כך וטענו [כתשו] בקורה - השמן שיצא ממנו הוא השני. ואם חזר אחר שטענו, וטחנו, וטענו שניה - השמן שיצא ממנו הוא השלישי. זיתים שמסקן בלן [אלו שאינם בראש הענף] בערבוביא, והעלן לגג, וחזר וברר גרגר גרגר, וכתשו ונתנו לסל - השמן שיצא ממנו הוא הרביעי. ואם טענו בקורה אחר כך - השמן שיצא ממנו הוא החמישי. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא ממנו הוא השישי. זיתים שמסקן, וצטנן בתוף הבית עד שילקו [שיזובו], והעלן, ונגבן, ואחר כך פתש ונתן לסל - השמן שיצא ממנו הוא השביעי. חזר וטען בקורה - השמן שיצא הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא הוא התשיעי.

ט. אף על פי שכלם פשרין למנחות - הראשון, אין למעלה ממנו; והשני שאחריו והרביעי, שניהן שוין; ואחריהם השלישי והחמישי והשביעי, ושלשתן שוין; ואחריהם הששי והשמיני, ושניהן שוין; והתשיעי, אין למטה ממנו. י. אין פשר למנחה אלא ראשון ורביעי ושביעי בלבד, שנקמר: "כתית - למאור"; אין פשר למנחה אלא היצא מן הפתוש בלבד, אכל למנחות - בלן פשרין.

יא. ומאחר שכלן פשרין למה נמנו? לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשנה, והפחות; שהרצה לזכות עצמו - יכה יצרו הרע, וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן הפה המשבח ביותר שפאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה: "והכל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן, וישע ה' אל הכל ואל מנחתו". והוא הדין לכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה הטוב; אם בנה בית תפלה, יהיה נאה מבית ושיבתו; האכיל רעב, יאכיל מן הטוב והמתוק שבשלתו; כסה ערם, יכסה מן התפה שבכסותו; הקדיש דבר, יקדיש מן התפה שבנכסיו. וכן הוא אומר: "כל חלב לה'".

ברוך רחמנא דסיען

יום שני ח' מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה,

טו. כל קרָבנות הצבור – זָכרים. וְכָל חַטָּאוֹת שֶׁל צִבּוֹר – מִן הַעֲזָאוֹת אוֹ מִן הַבָּקָר, וְאֵין בָּהֶן מִן הַכִּבְשִׁים; וְכָל עוֹלוֹת הַצִּבּוֹר – מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הַבָּקָר, וְאֵין לָהֶן עוֹלָה מִן הַעֲזָאוֹת. כָּל חַטָּאת יָחִיד – נִקְבָּה, וְתֹאכֵל לִפְתָּנִים; וְאֵינָהּ בָּאָה מִן הַבָּקָר, חוּץ מִשְׁלֹשׁ חַטָּאוֹת: חַטָּאת נִשְׂיָא – שֶׁהִיא עֹז וְנִקְבָּלָתָהּ, וְחַטָּאת כֹּהֵן מְשִׁיחַ – (נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן) – שֶׁהִיא פֶּר וְנִשְׂרָפָתָהּ, וְהִיא פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וְהַשְׁלִישִׁית – פֶּר שֶׁמֶכִּיָּא כֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִיא חַטָּאת וְנִשְׂרָפָהּ.

טז. כָּל חַטָּאוֹת שֶׁל צִבּוֹר נִקְבָּלוֹת, חוּץ מִשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים – שֶׁחֲבָרוֹ מִשְׁתַּלַּח [לעֲזָאוֹל, -] הוּא נִשְׂרָפָה, וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבוּדָה וְנָחָה – (אִם עֲבָדוּ הַצִּיבוֹר בְּהוֹרָאת בֵּית הַדִּין בְּשׁוּגָג – נִשְׂרָפָה, וְיִפְר הָעֵלֶם –) שֶׁחֲטָאוּ הַצִּיבוֹר עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית הַדִּין בְּטַעוּת – נִשְׂרָפָה. וְיִפְר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת –) שֶׁחֲטָא הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחִיחַ וְיִפְר הָעֵלֶם – נִקְרָאִים 'פָּרִים הַנִּשְׂרָפִין'; וְשְׁעִירֵי עֲבוּדָה וְנָחָה נִקְרָאִים 'שְׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין'. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁחֲמַשׁ חַטָּאוֹת הֵם הַנִּשְׂרָפוֹת: שְׁתֵּים לַיָּחִיד, וְשִׁלֹּשׁ לַצִּבּוֹר.

יז. כָּל הַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוּ נִקְרָאִים 'זָבָחִים'. וְכָל הָעוֹלוֹת וְהַחַטָּאוֹת וְהַזָּשָׁמוֹת וְשִׁנֵּי כִבְשֵׁי שְׁלָמִים שֶׁל עֲצֶרֶת נִקְרָאִים 'קִדְשֵׁי קִדְשִׁים'; אָכֵל שְׁלָמִים שֶׁל יָחִיד וּבְכוֹר וּמַעֲשֹׂר וּפְסַח נִקְרָאִים 'קִדְשֵׁי קָלִים'.

יח. הָאֲכָרִים שֶׁשׁוֹרְפִין אוֹתָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ מִן הַחַטָּאוֹת הַנִּקְבָּלוֹת וּמִן הַזָּשָׁמוֹת וּמִן הַשְּׁלָמִים – הֵם הַנִּקְרָאִין 'אֲמֹרִינִי'. וְאֵלוּ הֵן הָאֲמֹרִינִי שֶׁל שׂוֹר אוֹ שֶׁל עֹז: חֶלֶב שֶׁעַל הַקֶּרֶב [מַעֲיִים], וּבְכֻלּוֹ חֶלֶב שֶׁעַל גְּבִי הַקֶּבֶה, וְשְׁתֵּי הַפְּלִיּוֹת בְּחֶלֶב שֶׁעֲלִיָּהֶן עִם הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַפְּסָלִים [תַּחַת הַמַּתְנִים], וְיֹתֶרֶת [בְּלִיטָה מִן] הַכֶּבֶד, וְנוֹטֵל מִן הַכֶּבֶד מַעֲטָה עִם הַיֹּתֶרֶת. וְאִם הָיָה הַקֶּרֶב מִמֵּין הַכִּבְשִׁים – מוֹסִיף עַל אֵלוּ הָעֲלִיָּה [שׁוּמֵן אַחֲרָיָה] תְּמִימָה עִם הַפְּלִיּוֹת מִן הַשְּׂדֵרָה עַד מְקוֹם הַפְּלִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעֶמֶת הָעֶצֶה יִסְרְנָהּ". וְכָל הָאֲמֹרִינִי נִשְׂרָפִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

יט. הַיָּתֵה הַבְּהֵמָה מַעֲבֶרֶת, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ חֲדָשֵׁי שָׁל עֶבֶר, וְאֵפֶלֶוּ נִמְצָא חֵי – אֵינוֹ מַעֲלָה חֶלְבּוֹ עִם חֶלֶב אֲמוֹ, אֲלֹא חֶלֶב אֲמוֹ בִּלְבָד; וְהָרִי הָעֶבֶר בָּאֶחָד מֵאֲבָרָיָהּ.

הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת פָּרָק ב

א. הֵינֵן וְהַסֵּלֶת שֶׁמֶכִּיָּאִין עִם הַקֶּרֶבֶן, הֵן הַנִּקְרָאִין 'נִסְכִּים'; וְהַסֵּלֶת לְבִדָּה נִקְרָאת 'מִנְחַת נִסְכִּים'. וּמִנְחַת נִסְכִּים אֵינָה טְעוּנָה [זָקוּקָה] לֹא תִנּוּפָה [הַנּוּפָה] וְלֹא תִנּוּפָה [לְקַרֵּן הַמִּזְבֵּחַ] וְלֹא לְבוֹנָה [מִיָּן עֵשֶׂב], אֲבָל טְעוּנָה מִלֶּח; וְכָלֶּה נִשְׂרָפָתָה עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן [שֶׁבַע עוֹרָה]. וְהֵינֵן יִתְנַסֵּף עַל הַמִּזְבֵּחַ; וְאֵין נִתְנֵין אוֹתוֹ עַל הָאֵשׁ, אֲלֹא מִגְבִּיָּה יָדוֹ וְיוֹצֵק עַל הַיִּסּוֹד [תַּחְתִּית הַמִּזְבֵּחַ], וְהוּא יוֹרֵד לְשִׁיתִין [בְּתַעֲלוּת].

ב. אֵין טְעוּן נִסְכִּים אֲלֹא עוֹלָת בְּהֵמָה וְהַשְּׁלָמִים בִּלְבָד, בֵּין הֵי קֶרֶבֶן צִבּוֹר אוֹ קֶרֶבֶן יָחִיד; אֵף כִּבְשֵׁי יוֹלָדָת וְאֵילוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל – הוֹאִיל וְהֵן עוֹלוֹת, טְעוּנִין נִסְכִּים. אָכֵל הָעוֹף וְהַזָּשָׁמוֹת וְהַחַטָּאוֹת – אֵין מִכִּיָּאִין עִמָּהֶן נִסְכִּים, חוּץ מִחַטָּאת מַצְרַע וְאֲשָׁמוֹ, שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ נִסְכֵיהֶם בַּתּוֹרָה.

כָּרַת – וְהִיא חַטָּאת; וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עֲשָׂה אוֹ לֹא עֲשָׂה אוֹתוֹ הַחֲטָא – מִכִּיָּא אֲשָׁם, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אֲשָׁם תְּלוּי'; וְיִשׁ עֲבֻרוֹת שֶׁמֶכִּיָּא עֲלֵיהֶן אֲשָׁם, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אֲשָׁם וְדָאִי'. וְכֵן אֵיל הָעוֹלָה וְיִפְר הַחַטָּאת שֶׁמֶקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל מִשְׁלֹשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים – הָרִי הֵן קֶרֶבֶן יָחִיד; וְיִפְר זֶה הוּא הַנִּקְרָא 'פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים'. וְכָל אֵלוּ הַקְּרָבָנוֹת מִפְּרָשֵׁין הֵן בַּתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי בִמְקוֹמוֹ.

ז. כָּל קֶרֶבֶן הַיָּחִיד – חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָהּ וּבְאַחֲרִיּוֹת נִסְכֵיהֶן [- שֶׁאִם אֲבָדוּ מִכִּיָּא אַחֲרֵיהֶם], חוּץ מִן הַנִּדְבָּה. וְכָל קֶרֶבֶן הַצִּבּוֹר – אֵינֵן חֵיבִין בְּאַחֲרִיּוֹתָהּ וְלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת נִסְכֵיהֶן; וְאִם קֶרֶב הַנִּדְבָּה, חֵיבִין בְּאַחֲרִיּוֹת נִסְכֵיהֶן. וְכֵן קֶרֶבֶן יָחִיד שֶׁקָּבַע לוֹ זְמַן [כַּגּוֹן פֶּסַח] – הָרִי הוּא קֶרֶבֶן צִבּוֹר, וְאֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָהּ.

ח. כָּל עוֹלָת בְּהֵמָה, אֵינָה בָּאָה אֲלֹא מִן הַזָּכָרִים בִּלְבָד; וְהִיא בָּאָה מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הָעֲזִים וּמִן הַבָּקָר, בֵּין גָּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים, וּמִן הַתּוֹרִים וּבְגִי יוֹנָה, וְאֶחָד בָּהֶן הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה.

ט. הַחַטָּאת בָּאָה מִחֲמַשֶּׁת הַמִּינִים הָאֵלוּ – מִן הַזָּכָרִים וּמִן הַנְּקֵבּוֹת, מִן הַגָּדוֹלִים וּמִן הַקְּטָנִים.

י. הָאֲשָׁם אֵינוֹ בָּא אֲלֹא מִזְכָּרֵי כִבְשִׁים בִּלְבָד – יִשׁ אֲשָׁם בָּא מִגְּדוּלֵי מִין זֶה, וְיִשׁ אֲשָׁם בָּא מִן הַקְּטָנִים.

יא. הַשְּׁלָמִים בָּאִים מִן הַכִּבְשִׁים וּמִן הָעֲזִים וּמִן הַבָּקָר, מִזְכָּרִים וּמִנְקֵבּוֹת, מִגְּדוֹלִים וּמִקְטָנִים; וְאֵין הָעוֹף בָּא שְׁלָמִים. הַקְּטָנִים – הֵם מִבֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים, עַד שְׁנֵה תְּמִימָה מִיּוֹם לְיוֹם; אִם נִתְעַבְּרָה הַשְּׁנֵה [- נִוֶּסֶף חוֹדֶשׁ], נִתְעַבְּרָה לוֹ [וְנִחְשַׁב בֶּן שְׁנֵה עַד י"ג חוֹדֶשׁ]. וְהַגָּדוֹלִים – בְּבָקָר, עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁלָמוֹת מִיּוֹם לְיוֹם; וּבְצֹאן, עַד שְׁתֵּי שָׁנִים שְׁלָמוֹת מִיּוֹם לְיוֹם; יֵתֵר עַל זֶה – הָרִי הוּא זָקֵן, וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ.

יב. אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל הַקְּרָבָנוֹת כָּשֵׁרִין מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי [לְלִידְתָּהּ] וְהִלָּאָה – אֵין מִקְרִיבִין לְכַתְּחִלָּה אֲלֹא מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וְהִלָּאָה; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַפֶּסַח וּמִן הַמַּעֲשֹׂר, שֶׁאִם רָצָה לְהַקְרִיבֵן בְּשְׁמִינִי לְכַתְּחִלָּה, מִקְרִיב.

יג. שְׁעוֹת מוֹנִין לְקִדְשִׁים; וְאִם הוֹסִיפוּ שְׁעָה אַחַת אוֹ פָּחָתוּ שְׁעָה – פְּסוּלִין. בִּיצֵד? קֶרֶבֶן שֶׁמֶצְוָתוֹ לְהִיּוֹת בֶּן שְׁנֵה – אִם הוֹסִיף עַל הַשְּׁנֵה שְׁעָה אַחַת, נִפְסָל. אֲפִלּוּ הָיָה בֶּן שְׁנֵה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהּ, וְהוֹסִיף עַל הַשְּׁנֵה בְּשַׁעַת זְרִיקָה – נִפְסָל; עַד שֶׁהִיָּה בֶּן שְׁנֵה עַד שְׁעַת זְרִיקָה. וְכֵן בְּכָל הַזָּבָחִים.

יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'כִּבְשֵׁ' אוֹ 'כִּשְׁבָּה' אוֹ 'כִּבְשִׁים', הָרִי אֵלוֹ בְּגִי [עַד מִלֵּאת] שְׁנֵה. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵיל' אוֹ 'אֵילִים', הֵם הַזָּכָרִים בְּגִי [=בְּשִׁנְתָּם הַשְּׁנִיָּה] שְׁנִתִּים. וּמֵאִמָּתִי? קִרָּא אֵיל? מִשִּׁיִּכְנֵס בְּשְׁנֵה שְׁנֵה אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים יוֹם; אָכֵל בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים אֵינוֹ כָּשֵׁר לֹא לְכַבֵּשׁ וְלֹא לְאֵיל, וְהוּא הַנִּקְרָא 'פְּלֶסֶס'. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'עֲגֹל', הָרִי זֶה בֶּן שְׁנֵה; 'פֶּר', בֶּן שְׁתֵּים [עַד מִלֵּאת שְׁלֹשׁ]. 'שְׁעִיר עֲזִים', בֶּן שְׁתֵּים; כָּל שְׁנֵה שְׁנֵה, הוּא נִקְרָא 'שְׁעִיר'.

יא. כיצד? לוקחין בהם [- מוכרים אותם - וקונים] עולות - הבשר לשם, והעורות לפנהיגים.

יב. הסלת עם השמן של נסכים [- כשאינם -] אינן מעבדין את [ניסוך] הזין, ולא הזין מעבדין. ולא הנסכים מעבדין את הזבח, אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים, אחד יחיד ואחד צבור; והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתן לכלי שרת - אם לנו, יפסלו בלינה.

יג. אין מביאין נסכים אלא מן החלין - לא יביאם לא מתרומה, ולא ממעשר שני, ולא מן הבפורים. ואפלו תודה, שמביא לחמה מן המעשר, לא יביאו נסכיה אלא מן החלין.

יד. כל שעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל, ומנזן אותן הקרבנות, וסדרי העבודה הפתובים שם - כלם מלואים [- מיוחד לחנוכת המקדש] הן, ואין נוהגין לדורות; אלא הנביא צוה ופרש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי. ויכשם שהקריבו הנשיאים בחנכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות, והקריבו בשבת - כך הנשיא מקריב חנכתו בשבת לעתיד, כאשר מפרש שם.

טז. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי - מלואים היו, ואינן נוהגין לדורות. אבל דברים הנוהגין לדורות - הן דברי תורה שפרשנו, כמו שהעתיקו מפי משה רבנו, אין להוסיף עליהן ואין לגרע.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ג

א. שנים שרצו להביא עולה או שלמים בשתפות - מביאין, בין בנדר בין בנדבה; ואפלו עוף יבוא בשתפות. ובאחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאין כל הקרבנות; אבל הגויים - אין מקבלין מהן אלא עולות בלבד, שנאמר: "וימיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם"; אפלו עולת העוף מקבלין מן הגוי, אף על פי שהוא עובד עבודה זרה. אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא מנחות ולא חטאות ואשמות; וכן עולות שאינן באות בנדר ונדבה - אין מקבלין אותן מן הגויים, כגון עולת יולדת וכיוצא בה, מעולות שאינן באות לא משום נדר ולא משום נדבה.

ג. גוי שהביא שלמים - מקריבין אותן עולות, שהגוי לבו לשמים. נדר שלמים ונתנן לישראל על מנת שיתפטר בהן לישראל - אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל; וכן אם נתנן לכהן, כהן אוכלן.

ד. ישראל שהוא עובד עבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא - אין מקבלין ממנו קרבן כלל. אפלו עולה שמקבלין אותה מן הגוי - אין מקבלין אותה מן המשמר הזה, שנאמר: "אדם פי יקריב מקם" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו: "מקם", ולא כלכם, להוציא את המשמר. אבל אם היה משמר לשאר עבירות - מקבלין ממנו כל הקרבנות, כדי שיחזור בתשובה. היה משמר

ג. ומנזן שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם? שנאמר: "לפלא נדר או נדבה" - דבר הבא בנדר ונדבה; יצאו חטאות ואשמות ובכור ומעשר ופסח, הואיל ואינן באין בנדר ונדבה, אינן טעונין נסכים. ומנזן להביא [- ללמוד על חיוב] שלמי חגיגה ועולת ראיה לנסכים? שנאמר: "או במעדיכם".

ד. כמה הוא שעור הנסכים? נספי כבש או כבשה - עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן, וזין לנסף רביעית ההין. וכן נספי העז - בין קטן בין גדול, בין זכר בין נקבה; או נספי רחל, אף על פי שהיא גדולה. אבל נספי איל - הם שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן, וזין לנסף שלישית ההין; ונספי הפר או העגל, בין זכרים בין נקבות - שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן, וזין לנסף חצי ההין.

ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים, כשעור הזה לכל אחד ואחד, שנאמר: "במספר אשר תעשו, ככה תעשו לאחד, במספרם". אין מוסיפין על השעורין האלו, ואין גורעין מהן; ואם הוסיף או גרע כל שהוא, פסול; חוץ מכבש העולה שמקריבין ביום חנכת העמר, שהנסכים שלו שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן - אף על פי שנכפלה סלתו, לא נכפל זינו, אלא זין לנסף רביעית ההין.

ו. המצרע מביא עם שלשה כבשים שלו, שהן חטאת ואשם ועולה - שלשה עשרונים; ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו שהן באין בגלל הזבחים שלו - עשרון עם כל כבש בלול ברביעית ההין שמן, ורביעית זין עם כל עשרון משלשתן כשאר נספי הכבשים. והמקריב את הפלגס [בין גיל כבש לגיל איל] - מביא עמו נספי איל, ולא עולה לו זבחו.

ז. ההין, הוא שנים עשר לג; וכבר הודענו שעור הלג עם מדות אחרות בהלכות עירובין. והעשרון - הוא העמר, שהוא שעור [להפדת] חלה; וכבר בארנו שעורו בענין חלה.

ח. כשמודדין הנסכים או המנחות, בין מנחת יחיד בין מנחת צבור - אין מודדין אותה במדה של שלשה עשרונות לפר, או של שנים לאיל, אלא מודד הכל בעשרון אחד שהיה במקדש; וכן השמן של נסכים - מודדין אותו במדתו שבמקדש, ושמן של מנחות היחיד - בלג שבמקדש. כמנזן העשרונות, כמנזן הלגין.

ט. ברוצי המדות [- העודף הנשפך מהכלי] של סלת - חל, שאין גב [כלי] העשרון קדש; וברוצי השמן והזין - קדש, לפי שהוא יורד על גבי הפלי, וכלי הלח נמשחו [והתקדשו] מבפנים ומבחוץ כמו שבארנו. ולמה תקדשו בברוצין, אף על פי שאין פונת המודד אלא למה שבפלי בלבד? כדי שלא יאמרו: 'מוציאין מקלי שרת לחל'.

י. מה היו עושין בברוצין? אם יש שם זבח אחר, יקריבו עמו; ואם לא, יפסלו בלינה. ואם לאו [=כשאינו זבח אחר], מקציצין בהן המזבח [- מקריבין אותן כשאינו קרבנות נדבה].

חטאת, ועל אִשָּׁם עוֹן אִשָּׁם, ועל העולה מתודה עוֹן עֲשֵׂה ועוֹן לא תַעֲשֶׂה שְׁנֵת [שנכתב סמוך] לעֲשֵׂה.

טו. כיצד מתודה? אומר: 'חטאתי עויתי פשעתי, ועשיתי כַּךְ וְכַךְ, וְחַטְאתִי בַתְּשׁוּבָה לִפְנֶיךָ, וְזוּ בִפְרִי'. הִנֵּה הַקָּרְבֵּן שְׁלָמִים - סוּמָךְ בְּכָל מָקוֹם שִׁירָצָה מִן הַעֲזָרָה, בְּמָקוֹם שֶׁחִטָּה. וְיִרְאֶה לִי שְׁאִינוֹ מִתְּנָה עַל הַשְּׁלָמִים, אֲכַל אֹמֵר דְּבָרִי שְׁבַח.

יום שלישי ט' מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעשה הקרבנות פרק ד

א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שְׁנֵאָמַר: "ביום צוּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב" - "ביום" ולא בַּלֵּילָה. לִפְיָךְ אֵין שׁוֹחֲטִין זְבָחִים וְאֵין זֹרְקִין דָּמָם אֲלָא בְּיוֹם הַשְּׁחִיטָה, שְׁנֵאָמַר: "ביום הקריבו את זבחו", בְּיוֹם הַזְבִּיחָה תִּהְיֶה הַהֲקָרְבָּה; וְכֵן שֶׁשְּׁקָצָה הַחֲמָה, נִפְסַל הַדָּם.

ב. כל שקרבו מתיירו ביום, מעלין אותו על המזבח כל הלילה. כיצד? זְבָחִים שֶׁזָּרַק דָּמָם בְּיוֹם - מִקְטִירִין אֲמוּרֵיהֶם [אבריהם] בַּלֵּילָה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוֹד הַשֶּׁחַר; וְכֵן אֲבָרֵי הָעוֹלוֹת - מִקְטִירִין אוֹתָן בַּלֵּילָה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוֹד הַשֶּׁחַר. וְכֵן לְהַרְחִיק מִן הַפְּשִׁיעָה, אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵין מִקְטִירִין הָאֲמוּרִין וְאֲבָרֵי הָעוֹלָה אֲלָא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה. ג. אֵף עַל פִּי שֶׁמֶתֵּר לְהַקְטִיר אֲמוּרִין וְאֲבָרִים בַּלֵּילָה, אֵין מֵאֲחֲרִין אוֹתָן לְדַעַת [במכוון], אֲלָא מִשְׁתַּדְּלִין לְהַקְטִיר הַכֹּל בְּיוֹם; חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָה, שֶׁהָרִי הַקָּטָר אֲמוּרִין וְאֲבָרִים - אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׁפָרִים בַּלֵּילָה - דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת בְּזִמְנָן, וְאֵין מֵאֲחֲרִין אוֹתָן לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת.

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום - כגון הקמץ, וְהַלְבֹנָה, וְהַקְטָרֶת, וּמִנְחֹת הַנִּשְׁפָּרוֹת - מִתֵּר לְהַקְרִיב עִם מִבּוֹא [מעט לפני שקיעת] הַשָּׁמֶשׁ; וְהֵן מִתְּאָדְלִין וְהוֹלְכִין כֹּל הַלֵּילָה, כְּאֲבָרֵי עוֹלָה.

ה. הַנֶּסֶכִּים הַבָּאִים עִם הַזֶּבֶחַ, אֵין קָרְבִּין אֲלָא בְּיוֹם, שְׁנֵאָמַר: "וּלְנִסְכֵּיכֶם, וּלְשִׁלְמֵיכֶם" - מְקִישׁ נֶסֶכִּים לְשִׁלְמִים: מֵה שְׁלָמִים בְּיוֹם, אֵף נֶסֶכִּים בְּיוֹם. אֲבָל הַנֶּסֶכִּים הַבָּאִים בִּפְנֵי עֶצְמָן - [בלא קרבן] מִתְּקַדְּשִׁין בַּלֵּילָה וְקָרְבִּין בַּלֵּילָה. לִפְיָךְ, אִם נִזְדַּמְּנוּ לוֹ נֶסֶכִּים הַבָּאִין בִּפְנֵי עֶצְמָן, מִקְדִּישֵׁן וּמִקְרִיבֵן בַּלֵּילָה; וְעוֹלוֹת הַשֶּׁחַר פּוֹסְלוֹת בִּהְיוֹן, כְּאֲבָרֵי הָעוֹלָה.

ו. כל היום פֶּשֶׁר לְסַמֵּיכָה [סמיכת ידיים], וְלִשְׁחִיטָה, וְלִמְלִיקָה [שחיטה מיוחדת בעוף], וְלִהְקָטָרָה [קומץ מנחה], לְהַגִּישָׁה [מנחה למזבח], וְלִהְיֶיהָ [זריקת דם], וְלִתְנוּפָה [הנפה], וְלִקְרִיבָה, וְלִקְרִיבָה הַמוֹסְפִין; וְכֹל הַלֵּילָה פֶּשֶׁר לְהַקְטִיר אֲמוּרִין וְאֲבָרִים. זֶה הַפֶּלֶל: דְּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בְּיוֹם, פֶּשֶׁר כֹּל הַיּוֹם; וְדְבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּלֵּילָה, פֶּשֶׁר כֹּל הַלֵּילָה. וְאֵף עַל פִּי כֹן, זְרִיזִין מְקַדְּמִין לְמִצְוֹת. ז. כֹּל הַזְבָּחִים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָם לְכַתְּחֵלָה אֲלָא בְּסִפִּין מְכִלֵּי שָׂרֵת; וְאִם שָׁחַט בְּדָבָר שֶׁשׁוֹחֲטִין בוֹ הַחֲלִין, אֲפִלוּ בְּקְרוֹמִית [צלע] שֶׁל קֶנֶה - פֶּשֶׁרִים.

לְעִבְרָה, וְהוּא מְפָרֵס וְיָדוּעַ לְעֲשׂוֹתָהּ, וְהִרְגֵּל בָּהּ, בֵּין לְהַכְעִים בֵּין לְתַאֲבוֹן - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבֵּן לְאוֹתָהּ עִבְרָה. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה רִגִּיל לְאָכַל חֶלֶב, בֵּין לְהַכְעִים בֵּין לְתַאֲבוֹן [לתאוה], וְשָׁגַג וְאָכַל חֶלֶב וְהִבִּיא חֲטָאָה - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

ה. עוֹלוֹת הַגִּזְיִים - אֵין מְבִיאִין עִמָּהֶן נֶסֶכִּים, שְׁנֵאָמַר: "כֹּל הָאֲזִנָּה יַעֲשֶׂה כָכָה"; אֲבָל נִסְכֵּיהֶן קָרְבִּין מִשָּׁל צְבוּר, שְׁנֵאָמַר: "כָּכָה תַעֲשִׂי לְאֶחָד, כְּמִסְפָּרָם". וְאֵין טְעוּנוֹת סְמִיכָה [סמיכת ידיים] - שֶׁאֵין סְמִיכָה אֲלָא בִּישְׂרָאֵל, בְּאֻנְשִׁים לֹא בְּנָשִׁים.

ו. כל קרבנות בהמה שֶׁיִּקְרִיב הַיָּחִיד, בֵּין חוֹבָה בֵּין נִדְבָה - סוּמָךְ עֲלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן חַיִּין, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח, שְׁנֵאָמַר: "וְסוּמָךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ שֶׁכֹּל קָרְבֵּן בְּמִשְׁמַע, חוּץ מִפֶּסַח וּבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר.

ז. הָעוֹף אֵינוֹ טְעוֹן סְמִיכָה. וְכֹל הַמַּעוֹת שֶׁדִּינָן שִׁפְלוֹ לְחַבּוֹת שֶׁל נִדְבָה, שֶׁקָּרַב בְּאֻרָּנוּ בְּהַלְכוֹת שְׁקָלִים שֶׁכָּלֵן יִבְרִאוּ עוֹלוֹת - אֵין בַּעַל אוֹתָן הַמַּעוֹת סוּמָךְ עַל אוֹתָהּ עוֹלָה, וְאֵינוֹ מְבִיא עֲלֶיהָ נֶסֶכִּים, אֲלָא נִסְכֵּיהָ מִשָּׁל צְבוּר; וְאִם הָיָה כֹהֵן, עֲבוֹדָתָהּ [הקרבנות] עוֹרָה שֶׁל אֻנְשֵׁי מִשְׁמֶר.

ח. הַכֹּל סוּמְכִין, חוּץ מִחֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, וְעֶבֶד, וְאִשָּׁה, וְסוֹמֵחַ, וְנִכְרִי. וְאֵין הַשְּׁלִיחַ סוּמָךְ, שֶׁאֵין סְמִיכָה אֲלָא בְּבָעֲלִים, שְׁנֵאָמַר: "וְסוּמָךְ יָדוֹ" - לֹא יָד אִשְׁתּוֹ, וְלֹא יָד שְׁלוּחֹהּ, וְלֹא יָד עֶבְדּוֹ.

ט. חֲמִשָּׁה שֶׁהִבִּיאוּ זֶבֶח אֶחָד - כָּלֵן סוּמְכִין עֲלֵיו זֶה אַחֵר זֶה, לֹא שִׁסְמְכוּ כָלֵן בְּבֵת אַחַת. מִי שָׁמַת וְהִנִּיחַ קָרְבָּנוֹ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים - הָרִי יוֹרְשׁוֹ מִבִּיאוֹ, וְסוּמָךְ עֲלֵיו וּמִבִּיאוֹ נֶסֶכִּיו.

י. אֵין סְמִיכָה בְּקָרְבָּנוֹת הַצְּבוּר, אֲלָא שְׁתֵּי סְמִיכוֹת: עַל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [לעזאזל], וְעַל פֶּר הָעֵלָם [שחטאו הציבור על פי הוראת בית הדין בטעות] שֶׁלֹּא מִן הַסִּנְהֶדְרִין סוּמְכִין עֲלָיו; וְדָבָר זֶה הִלָּכָה מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁאֵין בְּצָבוּר אֲלָא שְׁתֵּי סְמִיכוֹת.

יא. אֵין סוּמְכִין אֲלָא בְּעֲזָרָה. סִמָּךְ חוּץ לְעֲזָרָה, חוּץ וְסוּמָךְ בְּפָנִים. וְאִם הָיָה בַּעַל הַקָּרְבֵּן עוֹמֵד בַּחוּץ וְהַכִּנִּים יָדוֹ לְפָנִים וְסִמָּךְ - סְמִיכָתוֹ כְּשֶׁרָה; וְהוּא שִׁסְמָךְ בְּכָל כַּחוֹ. אֵין סוּמָךְ אֲלָא טְהוֹר, וְאִם סִמָּךְ הַטָּמֵא, סִמָּךְ [וכשר].

יב. וּבְמָקוֹם שֶׁסוּמְכִין, שׁוֹחֲטִין; וְחִתָּךְ לְסְמִיכָה שֶׁחִטָּה. וְאִם שָׁחַט בְּמָקוֹם אַחֵר אוֹ שֶׁשָּׁהָה - שֶׁחִטָּתוֹ כְּשֶׁרָה. וְהַסְמִיכָה, שֶׁנִּיר מִצְוָה הִיא [אֵינוֹ עִיקָר הַכְּפֻרָה]; לִפְיָךְ אִם לֹא סִמָּךְ - כִּפּוּר, וְאֵינָה מְעַכֶּבֶת; וְאֵף עַל פִּי כֹן מַעֲלִין עֲלָיו [נחשב לו] כְּאִלוֹ לֹא כִּפּוּר [בצורה מובחרת].

יג. וְצִרְיָהּ הַסוּמָךְ לְסִמָּךְ בְּכָל כַּחוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַבְּהֵמָה, שְׁנֵאָמַר: "עַל רֹאשׁ הָעוֹלָה" - לֹא עַל הַצְּוָאר, וְלֹא עַל הַצִּדְדִּין. וְלֹא יֵהָא דְּבָר חוּצָין בֵּין יָדָיו וּבֵין הַבְּהֵמָה. יד. וְכִיצַד סוּמָךְ? אִם הָיָה הַקָּרְבֵּן קָדָשִׁי קְדָשִׁים - מַעֲמִידוֹ בְּצִפּוֹן וּפָנָיו לְמַעְרָב, וְהַסוּמָךְ עוֹמֵד בְּמִזְרָח וּפָנָיו לְמַעְרָב, וּמִנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו בֵּין שְׁתֵּי קַרְנָיו, וּמִתְּנָה עַל חֲטָאָה עוֹן

ח. וְכָל הַזִּבְחִים שֶׁקָּבַל מִדָּמָם פָּחוֹת מִכֶּדִי הֵזִיחַ, לֹא נִתְקַדֵּשׁ הָדָם; וְצָרִיף לְהַתְּכֵנָה לְקַבֵּל כָּל הָדָם. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹחֵז הַסִּימָנִין [קִנְה וּדְשֵׁט] בְּיָדוֹ, וּמוֹצִיא הַסִּימָנִין וְהוֹרִידֵין לְתוֹךְ הַמִּזְרֵק [כָּלִי], וְשׁוֹחֵט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, כְּדִי שִׁיתְקַבֵּל הָדָם כָּלּוּ בְּכָלִי. וּמִגִּבֵּיהַ הַסִּפִּין לְמַעְלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְדּוּ הָדָם מִעֲלֵיהָ אֶלָּא מִן הַצָּוָר; וְדָם שֶׁבִּסְכִּין, מִקְּנָחוֹ בִּשְׁפַת הַמִּזְרֵק.

ט. אֲוִיר הַכָּלִי הָרִי הוּא בְּכָלִי. הֵיכָה מִקְבֵּל הָדָם, וְנִפְתְּחוּ [נִשְׁבְּרוּ] שׁוּלֵי [תַּחְתִּית] הַמִּזְרֵק קֹדֶם שֶׁיִּגִּיעַ הָדָם לְאֲוִיר הַמִּזְרֵק, וְאַחֵר כִּף הַגִּיעַ הָדָם לְאֲוִיר הַמִּזְרֵק הִנֵּפֶתָה - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הָדָם; שֶׁהָאֲוִיר שָׁאִין סוֹפוֹ לָנוּחַ אֵינוֹ כִּמְנַח.

י. כָּל הַזִּבְחִים, צָרִיף הַעֲבֹד שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם הַזִּבְחָה וְלְשֵׁם בְּעָלֵיו - בִּשְׁעַת זִבְחָהּ [שְׁחִיטָה], וּבִשְׁעַת קִבְּלָתָהּ הָדָם, וּבִשְׁעַת הוֹלֶכֶת הָדָם, וּבִשְׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִשְׁרֹר זִבְחֵ תוֹרַת שְׁלָמֵינוּ" - שֶׁתִּהְיֶה הַזִּבְחָה עִם שְׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת הָאֲרֻבֵּעַ, לְשֵׁם שְׁלָמֵינוּ; וְכֵן שְׁאֵר הַקְּרָבָנוֹת. וְאִם שָׁחַט וְעָבַד שְׁאֵר עֲבוֹדוֹת סֵתֶם, וְלֹא חָשַׁב כָּלֵל בְּעוֹלָה וּבִשְׁלָמִים - הָרִי הֵן כְּשָׂרִים.

יא. וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ בִּשְׁעַת שְׁחִיטַת הַעוֹלָה, לְשֵׁם שְׁשֵׁה דְּבָרִים: לְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְהַ' בְּרוּךְ הוּא, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְאֲשָׁמִים [- לְהַקְרִיבָה וְלֹא לְאִכִּילָהּ], וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְרִיחַ בִּלְבָד [- שֶׁלֹּא יִצְלַח וּקְרִיבָם אַח"כ - שֶׁאִין אֵין בְּהֵם רִיחַ], וְשָׂרִיחַ זֶה נִתַּח רִיחַ לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא; וְאִם שָׁחַט סֵתֶם - כְּשֶׁר, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְהַשּׁוֹחֵט חֲטָא וְאֲשָׁם, צָרִיף שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּאוּ עָלָיו.

יב. וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ בִּשְׁעַת שְׁחִיטַת הַעוֹלָה, לְשֵׁם שְׁשֵׁה דְּבָרִים: לְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְהַ' בְּרוּךְ הוּא, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְאֲשָׁמִים [- לְהַקְרִיבָה וְלֹא לְאִכִּילָהּ], וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְרִיחַ בִּלְבָד [- שֶׁלֹּא יִצְלַח וּקְרִיבָם אַח"כ - שֶׁאִין אֵין בְּהֵם רִיחַ], וְשָׂרִיחַ זֶה נִתַּח רִיחַ לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא; וְאִם שָׁחַט סֵתֶם - כְּשֶׁר, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְהַשּׁוֹחֵט חֲטָא וְאֲשָׁם, צָרִיף שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּאוּ עָלָיו.

יג. וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ בִּשְׁעַת שְׁחִיטַת הַעוֹלָה, לְשֵׁם שְׁשֵׁה דְּבָרִים: לְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְהַ' בְּרוּךְ הוּא, וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְאֲשָׁמִים [- לְהַקְרִיבָה וְלֹא לְאִכִּילָהּ], וְלְשֵׁם הַזִּבְחָה לְרִיחַ בִּלְבָד [- שֶׁלֹּא יִצְלַח וּקְרִיבָם אַח"כ - שֶׁאִין אֵין בְּהֵם רִיחַ], וְשָׂרִיחַ זֶה נִתַּח רִיחַ לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא; וְאִם שָׁחַט סֵתֶם - כְּשֶׁר, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְהַשּׁוֹחֵט חֲטָא וְאֲשָׁם, צָרִיף שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּאוּ עָלָיו.

הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת פָּרָק ה'

א. כִּכָּר בִּאֲרָנוּ שֶׁשְׁחִיטַת הַקְּדָשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזָרִים, וּמִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצְוֹת כְּהֵנָּה; וְכָל הַזִּבְחִים, קָבוֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׂרֵת בְּיָד כְּהֵן. אֲבָל מִקּוֹם שְׁחִיטָתוֹ וּמִקּוֹם קָבוֹל דָּמָן - אֵינוֹ שׁוֹה כְּכָלִי.

ב. כִּיצַד? קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים - אֵין שׁוֹחֵטִין אוֹתָם וְאֵין מִקְבֵּלִים אֶת דָּמָן אֶלָּא בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ, בְּכָל הַמִּקּוֹם שֶׁבִּאֲרָנוּ גְּבוּלוֹתָיו בְּתַחֲלַת סֶפֶר זֶה; וְקֹדֶשִׁים קָלִים - שְׁחִיטָתוֹ וְקָבוֹל דָּמָן בְּכָל מִקּוֹם מִן הָעֲזָרָה.

ג. וּמִנֵּין שָׁאִין שׁוֹחֵטִין קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים אֶלָּא בְּצִפּוֹן? שֶׁהָרִי נֶאֱמָר בְּעוֹלָה: "וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה", וּבְחֻשְׁבָּתָהּ הוּא אוֹמֵר: "בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הַעוֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאֹת"; וְכֵשֶׁם שֶׁתִּשְׁחַט נִקְרָאֵת "קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים", כִּי הַעוֹלָה נִקְרָאֵת קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים. וּבְאֲשָׁם הוּא אוֹמֵר: "בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת הַעוֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֲשָׁם". וְשֶׁלָּמִי צָבוּר הִקְשִׁיו לְחֻשְׁבָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְעִשְׂתֶּם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻשְׁבָּתָהּ, וְשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַת שְׁלָמִים"; וּלְפִיכָף הֵם קֹדֶשִׁים קֹדֶשִׁים בְּחֻשְׁבָּתָהּ, וְנִשְׁחַטִּין בְּמִקּוֹם שְׁחִיטָתָהּ. וּמִקּוֹם שְׁחִיטָתָהּ הוּא מִקּוֹם הַקְּבִלָה [שֶׁל הַדָּם].

ד. וּמִנֵּין שֶׁשְׁחִיטָתוֹ קֹדֶשִׁים קָלִים בְּכָל הָעֲזָרָה, אֶפְלוּ אַחֲרָיו הַהִיכָל? שֶׁהָרִי נֶאֱמָר בְּשְׁלָמִים: "וְשָׁחַטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד"

ו. הַעוֹלָה וְהָאֲשָׁם וְהַשְּׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צָבוּר - זְרִיקַת דָּם שְׁלִשְׁתָּן עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ שְׁוֶה לְעוֹלָם. וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כְּשֶׁלּוֹקַח הִכָּהֵן הָדָם בַּמִּזְרֵק, זֹרֵק מִמֶּנּוּ בַּמִּזְרֵק שְׁמֵי זְרִיקוֹת עַל שְׁמֵי זְרִיקוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶלְכֶסוֹן - מִחֻשְׁבָּתָהּ הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה, עַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית וְעַל קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. וּמִתְּכֵן כְּשִׁיזָרֵק הָדָם עַל הַקֶּרֶן, שִׁיִּהְיֶה הָדָם מִקִּיף עַל הַזְּרִיקוֹת כְּמִין גֵּם [אוֹת יוֹנוֹת כִּמוֹ - ר,] כְּדִי שִׁיִּמָּצֵא הָדָם שֶׁל שְׁמֵי מִתְּנֹת [זְרִיקוֹת] עַל אֲרָבָעָה כְּתָלֵי הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמָר בְּעוֹלָה וּבִשְׁלָמִים "סָבִיב"; וְהוּא הַדִּין לְאֲשָׁם. וְשִׁיִּרֵי הָדָם, נִשְׁפָּכִים עַל גַּג הַיְּסוֹד הַדְּרוֹמִי.

ז. הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת - דָּמָן טָעוֹן אֲרָבָע מִתְּנֹת עַל אֲרָבַע קֶרֶנוֹת הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן מִחֻשְׁבָּתָהּ וּלְמַעְלָה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶן: "עַל קֶרֶנָּת הַמִּזְבֵּחַ". וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כְּשֶׁלּוֹקַח הִכָּהֵן הָדָם בַּמִּזְרֵק, מוֹלִיכֵו אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ; וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְּמִנִית הַסְּמוּכָה לְ[א]גוּדֵל בָּדָם, וְסוֹמֵךְ בְּאֶצְבָּעוֹ הַגְּדוּלָּה [- אִמְחָה] מִכָּאן וּבִגְדוּל מִכָּאן, וּמִחֻשָּׁא [זוֹרֵק] יוֹרֵד כִּנְגֵד חֲדָה שֶׁל קֶרֶן, עַד שִׁיִּכְלָה כָּל הָדָם שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה בְּכָל קֶרֶן וְקֶרֶן. וְאִם נִתַּח סָמוּךְ לְקֶרֶן, בְּאִמְחָה אַחַת מִכָּאן אוֹ מִכָּאן - כִּכָּר.

ח. וְצָרִיף לְטַבֵּל אֶצְבָּעוֹ עַל כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן; וּכְשֶׁגּוֹמֵר הַנִּתְנִיָּה עַל הַקֶּרֶן, מִקְנָח אֶצְבָּעוֹ בִּשְׁפַת הַמִּזְרֵק, וְאַחֵר כִּי טוֹבֵל פָּעַם שְׁנִיָּה - שֶׁשִּׁיִּרֵי הָדָם שֶׁבְּאֶצְבָּעוֹ, פְּסוּלִין לִתֵּן מִהֵן עַל קֶרֶן אַחֲרָה.

ט. אֵין בְּכָל הַקְּרָבָנוֹת קֶרֶן שֶׁטָּעוֹן הַנִּתְנִיָּה הָדָם בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא הַחֲטָא בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶן: "וְטַבֵּל הִכָּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בָּדָם"; וְצָרִיף שִׁיִּהְיֶה שֵׁם דָּם כְּדִי טְבִילָה, לֹא שִׁיִּסְפֹּג [שִׁיִּגְבֹּג] אֶצְבָּעוֹ בָּדָם.

י. וּמִנֵּין הוּא מִתְחִיל? עוֹלָה בְּכָכָשׁ, וּפּוֹנֶה לְיָמִינוּ, וּמִתְחִיל עַל הַסּוֹכֵב [- בַּעֲרֹךְ בְּאַמְצַע גּוֹבֶה הַמִּזְבֵּחַ], וְנִתַּח בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית תַּחֲלָה, וְאַחֵר כִּי בְּקֶרֶן הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִיא סְמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מִזְרָחִית צְפוֹנִית, וְאַחֵר כִּי בְּקֶרֶן שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, וְאַחֵר כִּי בְּקֶרֶן רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. וְעַל יְסוֹד אוֹתָהּ הַקֶּרֶן שֶׁהִשְׁלִים בָּהּ הַמִּתְנֹת, הוּא שׁוֹפֵף שְׁנֵי הָדָם - שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֵת כָּל הָדָם יִשְׁפֹּף אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה", זֶה יְסוֹד דְּרוֹמִי.

יא. כָּל הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת - דָּמָן נִכְנָס לְפָנִים לְהִיכָל, וּמִנֵּין מִמֶּנּוּ שֵׁם בְּאֲשֶׁר מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה; וְשִׁיִּרֵי הָדָם שׁוֹפֵף אוֹתָן עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא פּוֹגֵעַ [וְנֹגֵעַ] בּוֹ תַּחֲלָה כְּשִׁיִּמָּצֵא מִן הַהִיכָל.

כא. המתפיש [מקדיש] עולתו לְבִדָּק הבית [להוצאות המקדש], וכן המקדיש נִכְסֵיו וְהָיוּ בָּהֶן זָכָרִים שְׂדִינָן שִׁיקְרָבוּ עולות - אין עורותיהן לִכְהֻנִּים, שְׁנָאָמַר: "עלת איש", פָּרַט לעולת הקדש. אֵלָּא יִמְכְּרוּ העורות וְיִפְלוּ לְבִדָּק הבית. אֶחָד עולת איש, או אִשָּׁה, או גֹּי, או עֶבֶד - עורותיהן לִכְהֻנִּים; לא נֶאֱמַר "איש", אֵלָּא להוציא ההקדש.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ו

א. מצות צשה לעשות העולה כמשפטה הפתוח בתורה. וכיצד מעשה העולה? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומנתח; ומקטיר כל הנחתים על גבי המזבח, שְׁנָאָמַר: "והקטיר הכהן את הכל המזבחה".

ב. צמר שבראשי כבשים, ושער שזקן התלשים, והעצמות, והגידים, והקרניים, והטלפים - בזמן שהן מחברין [לבשר] - מקטירין הכל, שְׁנָאָמַר: "את הכל"; ואם פרשו - לא יעלו, שְׁנָאָמַר: "ועשית עליהם הבשר והדם". וכלן שפקעו [הועפו מהאש] מעל המזבח, לא יחזיר; וכן גחלת שפקעה מעל המזבח, לא יחזיר.

ג. אברים שפקעו מעל המזבח - אם יש בהן ממש [חלקים לשריפה], אפלו פקעו אחר חצות הלילה, יחזיר, שְׁנָאָמַר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". ואם אין בהן ממש - אפלו פקעו קדם חצות, לא יחזיר. נתחרף הבשר, ויבש עליהן כעץ, ופקעו קדם חצות - יחזיר; לאחר חצות, לא יחזיר.

ד. כשמנתח אברי העולה, מוליכין כל הנחתים לכבש, ומולחין אותן שם. ואחר כך מעלין כל האברים לראש המזבח, ומסיר גיד הנשה בראש המזבח, ומשליכו על הדשן [אפר] שבאמצע המזבח; וזורק כל האברים על האש, שְׁנָאָמַר: "הבשר והדם" - כשם שהדם בזריקה, כך כל האברים בזריקה. ואחר שזרקו, חוזר ועורף אותן על האש, שְׁנָאָמַר: "ועורף הכהן אתם". ואברים שצללן ואחר כך הצללן למזבח - אין בהן משום 'ריח ניחוח'.

ה. כיצד מנתחין את העולה? לא היה שובר את הרגל, אלא נוקבו, ותולה [הבהמה] בו [נ - ברגלה], ומפשיט; ואם היה שור, מפשיטו בלי תליה. ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה, חתך את הראש, ונתנו לכהן; וחתך את הכרעים, ונתן לאחר; והשלים את ההפשט. וקרע את הלב והוציא את דמו, וחתך את הידים ונתנן לאחר. עלה לרגל הימנית - חתכה ונתנה לאחר, ושגי ביצים עמה. ואחר כך קרע את הבהמה עד שיגלו המעים, ונטל את הפדר [חלב] ונתנו על הראש מלמעלה על בית [מקום] השחיטה, ונטל את הקרבים [מעיים] ונתנן לאחר.

ו. הולך ומדיחן במים, שְׁנָאָמַר: "והקרב והקרעים ירחץ במים" - לא ביין, ולא במזג [יין מעורב במים], ולא בשאר משקין; וכל המימות פשוטין. כמה מדיחין? הפרש [כרס], מדיחין אותה בבית מדיחין כל צרכה. הקרבים, אין [מדיחין] פחות משלשה פעמים. ומדיחין אותן על שלחנות של שיש שבין העמודים [נ - של ההפסטה].

יב. והיכן מדין מדמן, וכמה מזה מה? פר ושעיר של יום הכפורים - דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיות על בין הבדים [נ - בין מוסות הארון], ושמונה על הפרכת; ומערב דם הפר והשעיר, ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה, כמו שיתבאר בהלכות עבודת יום הכפורים. ואם לא כן בהזיות שבפנים, פשוט.

יג. פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - זורק מדם כל אחד מהן שבע הזיות על הפרכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים, וארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב.

יד. וכל הדמים הנתינין על מזבח הזהב - כשהוא נכנס, עומד בין המזבח למנוחה והמזבח לפניו, ונותן על קרנות המזבח מבחוץ [נ - מצדה החיצונית של הקרן]: מתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית.

טו. פר כהן משיח הבא על [נ - כשחטא באחת מ:] כל המצוות - הכהן המשיח עצמו מקבל דמו, ומזה ממנו בפנים; ואם קבל והזה כהן הדיוט, פשוט.

טז. שעירי עבודה נרה [נ - אם עבדו הציבור בהוראת בית הדין בשוגג], והם שעירים הנשרפין - לא נתפרש בהן בתורה כיצד נותנין דמן, ולא היכן הוא נותן; אלא לפי שהן חטאת הקהל - דינן כדין פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל [הידינים] האמור בענין, למתן דמים ולשרפה ולטמא את השורף.

יז. הבכור והמזעזע והפסח - דם כל אחד מהם טעון מתנה אחת בשפיקה כנגד היסוד, באיזו ריח שירצה משלש זויות המזבח; שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד, כמו שבארנו. ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת? שהרי נאמר בבכור: "את דמם תזרק על המזבח" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שהוא הדין במזעזע ובפסח, שנותן דמם מתנה אחת בבכור.

יח. כל הזבחים - מקטירין אמוריהן על גבי המזבח, אחר שזרקין דמם תחלה. וכל הזבחים - מפשיטין אותן [מעורס], ואחר כך מוציין את אמוריהן [אבריהם], ואין מפשיטין אותן עד שירק הדם; חוץ מחטאות הנשרפות - שאין מפשיטין אותן כלל, שְׁנָאָמַר: "את עורם ואת בשרם". נמצאת אומר: זורק הדם תחלה, ואחר כך מפשיט; וקורע ומוציא האמורין, ומקטירן.

יט. כל עורות קדשי הקדשים לכהנים, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד - שְׁנָאָמַר: "עור העלה אשר הקריב"; אבל עורות קדשים קלים, לבעלים. וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה [נ - שנפסלה], לא זכו הכהנים בעורה, שְׁנָאָמַר: "עולת איש", עולה שעלתה לאיש.

כ. כל קדשי קדשים שארע בהן פסול - קדם הפשטן, אין עורותיהן לכהנים; לאחר הפשטן, עורותיהן לכהנים. וכל העורות - מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן מערב שבת לערב שבת [נ - אחת לשבוע].

יט. ולמה לא יחלקו האבר של שור לחלקים? שהרי נאמר: "לנתחיה", ולא נתחיה לנתחים. במה דברים אמורים? בעולת הצבור; אבל עולת היחיד – אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר, מוליקין.

כ. עולת העוף, כיצד היתה נעשית? עולה לכבש ופונה לסוכב [בערך באמצע גובה המחבן], וכא לו לקרן דרומית מזרחית, והיה מולק [שחיטה מיוחדת בעוף] שם את ראשה ממול ערפה [העורף], ומבדיל [חותך קנה ווטס]; ואם לא הבדיל, פסולה. וממזה [סוחט] דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח, למעלה מן החוט שבאמצע המזבח. ואם מזה דם הראש ולא מזה דם הגוף – פסולה; מזה דם הגוף ולא מזה דם הראש – כשרה.

כא. ונוטל את הראש, ומקריף [לוחץ] בית [מקום] מליקתו למזבח; וסופגו במלח, וזורקו על גבי האשים. וכא לו [נוטל ה:] לגוף, והסיר את המראה [נפק – מקום האוכל] והעור שעליה בידו עם הנוצה, ואת בני מעים היוצאין עמה, והשליכן לבית הדשן [אשפת האפר].

כב. "ושפע אותו בכנפיו" – בידו בלא סכין. ואינו צריך להבדיל [לקרוע הגוף], שנאמר: "לא יבדיל"; ואם הבדיל, כשר. וסופגו במלח, וזורקו על גבי האשים. לא הסיר את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני מעים, ולא ספגן במלח – כל ששנה בה מאחר תמצית [לאחר שסוחט] הדם, כשרה.

כג. כיצד מולקין? קוצץ ויורד [דוחק] בצפרן ממול ערף; אם רצה להוליך ולהביא [כעין שחיטה], מוליך ומביא, ואם רצה להיות דורס ויורד [לדחוק] בצפרן, דורס. ואם נעקרו הסימנים [קנה ווטס, לפני שסיים], אינו חושש. וחותך [חוט] שדרה ומפרקת [עצם הצוואר] בלא רב בשר [שמטביב] – שאם חתך רב בשר, הרי זו כמותה קדם שיגיע לסימנים; וצריך לחתך שני הסימנים בעולה, כשהוא יורד. והמולק בסכין או מן הצדדין – אינה מליקה, אלא כמי שחנק או נחר. וכל הערף כשר למליקה.

יום רביעי י' מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעשה הקרבנות פרק ז

א. מצות עשה לעשות חטאות כמצותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה חטאת הנאכלת? שוחט ונותן הדם, כמו שבארנו. ומפשיט אותה, ומפריש האמורין [אברים שאמרה תורה להקטיר] ומולחן, וזורקן על גבי האשים; ואם רצה לתן את האמורין בכלי כשמוליקן למזבח, נותן. ושאר בשרה נאכל לזכרי כהנה.

ב. וכיצד מעשה חטאות הנשפרות? שוחט וזורק הדם שלהם, כמו שבארנו; ואחר כך קורען, ומוציא האמורין, ונותן אותן בכלי, ומולחן, וזורקן על גבי האשים. ומוציא שאריתן חוץ לעיר, ומנתחין אותן שם בנתחי העולה בעורן, ושורפין אותן שם בבית הדשן.

ג. שלשה מקומות לשרפה: אחד בתוף העזרה, ובו שורפין פסולי המקדשין, ואמורי קדשים קלים שנפסלו,

ז. נוטל את הסכין והפריש את הראה מן הכבד, ואצבע [בליטה מן הכבד מן הכבד; ולא מזיז את הכבד ממקומה. ונוקב את החזה, ונותנו לאחר. ועלה לדפן הימנית, וחותך ויורד עם השזרה [השדרה], ולא יגע לשזרה, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות; חתכה ונתנה לאחר, והכבד תלויה בה.

ח. בא לו לגרה [צוואר]; הניח בה שתי צלעות מפאן ושתי צלעות מפאן, חתכה ונתנה לאחר, והקנה והלב והראה תלוין בה. בא לו לדפן השמאלית, והניח בה שתי צלעות רכות מלמעלן ושתי צלעות רכות מלמטן; וכך היה מניח בחברתה. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע בזו. חתכה ונתנה לאחר, והשזרה עמה, והשחול תלוי בה.

ט. בא לו לעקץ [י"א זנב]; חתכו ונתנו לאחר, והאלה [חלב אחורי] ואצבע הכבד ושתי כליות עמה. נוטל את הרגל השמאלית, ונתנה לאחר. וכסדר הזה מפשיטין ומנתחין כל עולת בהמה, ואלו הם הנתחים האמורין בתורה: "ונתח אותה לנתחיה".

י. בכמה [כזה] מוליקין את האברים לכבש? אם מן הצאן היא העולה, מוליקין אותה ששה.

יא. הראשון בראש וברגל – הראש בימינו, וחסמו כלפי זרועו, וקרניו בין אצבעותיו, ובית שחיטה למעלה והפדר [חלב] עליה; והרגל של ימין בשמאלו, ובית עזרה לחוץ [הצד החיצוני ששם היה עור].

יב. השני בשתי הידים – של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו; ובית עורן לחוץ.

יג. השלישי בעקץ וברגל – העקץ בימינו, והאלה מדלדלת בין אצבעותיו, ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו; והרגל של שמאל בשמאלו, ובית עורן לחוץ.

יד. הרביעי בחזה ובגרה – החזה בימינו, והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו.

טו. החמישי בשתי דפנות – של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו; ובית עורן לחוץ.

טז. הששי בקרבים נתינין בבזך [כף גדולה], וקרעים על גביהן מלמעלה – אם היתה העולה כבש או עז; אבל אם היתה איל – מוליקין הקרבים שנים. וכן הסלת של נסכיה ביד אחד, והיין ביד אחד; ואם היה איל – הסלת בשנים והיין בשנים.

יז. נמצאת למד, שהכבש או העז – מוליקין אותו שמונה למזבח; והאל – מוליקין אותו אחד עשר.

יח. השור – מוליקין אותו עשרים וארבעה: הראשון מוליך את הראש, והשני והשלישי מוליקין הרגל של ימין, והרביעי והחמישי מוליקין את העקץ, והששי והשביעי מוליקין את הרגל של שמאל, והשמיני מוליך את החזה; והגרה מוליקין אותה שלשה, תשיעי ועשירי ואחד עשר; שתי הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסלת והיין בשלשה שלשה – הרי עשרים וארבעה.

לקרן דרומית מערבית - שמה יתעשן המים והיין, או שמה ימות העוף בעשן המזבח.

יב. לפיכך, המנסף מים או יין - כשהוא מקיף את המזבח, לא יהיה בידו כלום; ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, ולא יהיה בידו כלום. וכשמגיע למערבית דרומית, נותנין לו המים או היין בידו, ומנסף שם; ואם לא הקיף - עולה ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ח

א. חמר [חומרה] בחטאת הבהמה משאר קדשי קדשים, שדם חטאת הבהמה שנתו מן הפלי שקבל בו הדם קדם הזיה, על הכגד - טעון כבוס במים בעזרה, שנאמר: "ואשר יזה מדמה על הכגד, אשר יזה עליה, תכבס במקום קדש".

ב. אחד הכגד, ואחד השק, ואחד העור הרך - טעונים כבוס; אבל העור הקשה - הרי הוא כעץ, וגורד [מגרד] הדם מעליו. ואחד דם חטאת הנאכלת, או דם חטאת הנשרפת; אבל לא דם חטאת העוף, שנאמר: "תשחט החטאת" - בנשחטת הכתוב מדבר, לא בנמלקת.

ג. חטאת שנפסלה, אין דמה טעון כבוס, בין שהיתה לה שעת הכשר [י- זמן שהיתה כשרה], בין שלא היתה לה שעת הכשר. איזו היא שהיתה לה שעת הכשר? שאלנה ונשטמאת, ושיצאת חוץ לעזרה; ואיזו היא שלא היתה לה שעת הכשר? שנפסלה בשחיטה או בזריקת דמה.

ד. אין טעון כבוס, אלא מקום הדם בלבד; והוא שיהיה על כלי [או בגד] שראוי לקבל טמאה, וראוי לכבוס. אבל אם נתז על כלי עץ או כלי מתכות - אינו טעון כבוס, לפי שאינן ראויין לכבוס; אלא גורדן בלבד.

ה. נתז על עור הדג - אינו טעון כבוס, לפי שאינו ראוי לקבל טמאה. אבל אם נתז על עור בהמה - עד שלא הפשט, אינו טעון כבוס; אחר שהפשט, טעון כבוס - שאף על פי שאינו עתה מקבל טמאה, הרי הוא ראוי לקבל טמאה לאחר שיתעבד.

ו. נתז מן הצנאר על הכגד, או מעל קרן המזבח, או שנשפך הדם על הרצפה ואספו ונתז ממנו על הכגד - אינו טעון כבוס, שנאמר: "ואשר יזה מדמה", לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת, וראוי להזיה, ויש בו כדי הזיה.

ז. נתן ארבע המתנות, ואחר כך נתז מן הכוס על הכגד משגרי הדם - אינו טעון כבוס, ואף על פי שצדין לא זרק השגרים על היסוד; וכן בחטאות הנשרפות.

ח. נתז מאצבעו אחר שיצאת הזיה מידו [י- שהזה] - אינו טעון כבוס, ששגרי הדם שבאצבע פסולין להזיה.

ט. נתז מן הכגד לכגד שני, אין הכגד השני טעון כבוס; נתז על כגד טמא, אינו טעון כבוס. נתז דם החטאת על הכגד, ונתז על דם החטאת דם חלין - טעון כבוס; אבל

ופרים ושעירים של חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - כגון שנשטמאו, או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמן לצאת, או שלן הכשר, או לנו האמורין שלהן.

ד. והמקום השני - בהר הבית, ושמו 'בירה'; ובו שורפין חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול אחר שיצאו מן העזרה. והמקום השלישי - חוץ לירושלים, והוא הנקרא 'בית הדשן'; ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות במצותן.

ה. ושרפת כל הנשרפין כשרה בור [י- אינו כהן] ובלילה. וכל הנשרפין חוץ לעזרה - כל העצים כשרין לשרפתן, אפלו בקש ובגבבא, שנאמר: "על עצים באש" - אש מפל מקום; ולמה נאמר "עצים"? להוציא [לשלול] את הסיד ואת הרמץ [אפס חס].

ו. חטאת העוף כיצד היתה נעשית? מולק [נחיתה מיוחדת בעוף] אותה בקרן דרומית מערבית, כמו שבארנו; ויורד [דוחק] בצפרנו עד שיתחתך הסימנים או רבו של אחד מהן. ואינו מבדיל הראש מן הגוף; ואם הבדיל - פסל ולוקה, שנאמר: "ומלק את ראשו ממול ערפו, ולא יבדיל". ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצעו, ושגרי הדם מתמצים [נשפכים] על היסוד, שנאמר: "והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח" - מפלל שהנתינה על קיר שהשגרין שלו מתמצין אל היסוד, וזה הוא קיר התחתון. ז. ומצוי דם חטאת העוף מעבב. ואין למזבח בה אלא דמה, והשאר - נאכל לזכרי כהנה כבשר חטאת הבהמה. ח. כיצד אוהז חטאת העוף בשעת מליקה? אוהז שתי רגליה בין שתי אצבעותיו, ושני גפיה [כנפיה] בין שתי אצבעותיו, ומותח צנארה אל רחב שתי אצבעותיו, ומולק. וזו מעבודות קשות שבמקדש. ואם שנה ואחז בכל מקום - כשרה.

ט. וכל מקום מן המזבח כשר למליקתה, ובלבד שיזה דמה למטה מאמצע המזבח; ואם הנה בכל מקום - כשרה, והוא שיתן למטה מעט מדם [י- שביציאתו יוצאת] הנפש.

י. שלשה דברים היתה אותה הקרן דרומית מערבית משמשת למעלה, ושלשה למטה: מלמטה - חטאת העוף, והגשת המנחות, ושגרי הדם של עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכין עליה. והשלשה שמלמעלה - נסוף המים שמנסכין בהן [הסוכות], ונסוף היין של נסכים, ועולת העוף בזמן שהיא רבה [י- הרבה עולות] ואין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה - נפנין לקרן דרומית מערבית ועושין אותה שם.

יא. כל העולין למזבח - עולין דרך ימין, ומקיפין, ויורדין דרך שמאל; חוץ מן העולה לאחד משלשה דברים אלו שלמעלה בקרן זו, שהן עולין ונפנין על השמאל לקרן, ועושין מלאכתן, וחוזרין לעקב [י- בצד שעליו]. ומפני מה נפנין לשמאל? כדי שיפגעו בקרן מערבית דרומית תחלה; שאם נפנין על ימין, ומקיפין את כל המזבח עד שיגיעו

שאינו פי שישים בקל כנגד החמור] - הרי הכל נאכל כחמור שבהן [- כדי הקדוש ביותר], וטעון הפלי מריקה ושיטה; והכל כחמור שבהן לכל דבר. ואם לא נתן טעם זה בזה - אין הקלים נאכלין כחמורים, ואינן כמותן לכל דבר [- לכלום], אלא הפלי טעון מריקה ושיטה.

יט. בגד שנתו עליו דם החטאת ויצא חוץ לעזרה - מחזירו לעזרה ומכבסו שם. נטמא חוץ לעזרה, כיצד יעשה? קורעו כדי שיטהר [שקריעתו מטהרת], ומכניסו ומכבסו בפנים; וצריך להניח [להשאר] בו [חלק] שלם כדי מעפרת [- ברוחב בגד] - לפי שגאמר "בגד", צריך לכבס בגד. ואף על פי שהוא טמא מדבריהם מפניו כדי המעפרת שנשארה בו - כיון שנקרע רבו, טהור מן התורה ומתר להכניסו למקדש לכבס הדם.

כ. מעיל [כהן גדול] שנתו עליו דם חטאת, ויצא ונטמא בחוץ, כיצד הוא עושה? והרי הקורע אותו לוקה כמו שבארנו! מכניסו [בחלקו, בגודל של] פחות פחות משלש אצבעות ומכבסו בפנים, ואחר שיתכבס כל הדם מעט מעט [- בשלבים], מטבילין אותו בחוץ.

כא. כלי חרש שבשל בו החטאת ויצא - מכניסו ושוכרו בפנים. נטמא בחוץ - נקבו בכדי [גודל של] שרש קטן כדי שיטהר, ומכניסו ושוכרו בפנים; ואם נקבו נקב גדול מזה, אינו שוכרו בפנים - שהרי אינו כלי, ואין שוכרין בפנים אלא כלים. וכן כלי מתכות שבשל בו, ויצא חוץ לעזרה - מכניסו, ומורקו ושוטפו בפנים; נטמא כשיצא - פותח [שוכרו] עד שיטהר ומכניסו, וחוזר ומרדדו עד שישתם הפחת ויחזר כתבנית הכלים, ואחר כך מורקו ושוטפו בעזרה - שגאמר: "ואם בכלי נחשת וגו'", אין מורקין בפנים אלא כלים.

הלכות מעשה הקרבנות פק ט

א. מצות עשה לעשות כל האשמות [קרבנות אשם] כמצותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה האשמות? בין אשם ודאי בין אשם תלוי, שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין [אבריו], ומולחן, וזורקן על גבי האשם; ואם רצה להוליכן בכלי, מוליך. ושאר בשרם - נאכל לזכרי כהנה בעזרה, כחטאת.

ב. אשם מצרע - יש בקבלת דמו שנוי, כמו שיתבאר בהלכות מחסרי כפרה; ואף על פי כן, שאר מעשיו וזריקת דמו על המזבח ואכילתו, כשאר האשמות לכל דבר.

ג. עשית כל שלמים כמצותן, מצות עשה; והם ארבעה מינין - האחד של צבור, והשלישה שלמי יחיד.

ד. וכיצד מעשה שלמי צבור? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין, ומולחן, ומקטירן. והשאר - נאכל לזכרי כהנה בעזרה כחטאת וכאשם, מפני שהן קדשי קדשים כמו שבארנו.

ה. שלמי יחיד, שלשה מינין: האחד - הוא הבא שלמים בלא לחם, כגון שלמי חגיגה ושמיחה; וזה הוא הנקרא

אם נתו דם החלין תחלה, ונתו עליו דם החטאת - אינו טעון כפוס, שהרי לא נבלע.

י. כשמתכבסין את מקום הדם, מכבסין אותו במים יפה יפה עד שלא ישאר לו רשם. וכל שבעת הסמנין שמעבירין על הכתם [של נדה], מעבירין על דם חטאת, חוץ ממי רגלים, שאין מכניסין מי רגלים למקדש.

יא. כלי חרש שנתבשל בו החטאת הנאכלת, טעון שביירה בעזרה, וכלי מתכות שנתבשל בו, טעון מריקה ושיטה במים בעזרה - שגאמר: "וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר וכו'". ואף על פי שלא נאמר כאן 'במקום קדוש', הרי דינו כדיון הכפוס: מה כפוס הבגד בקדש, אף שביירת כלי חרש ושיטיפת כלי מתכות ומריקתן בקדש. ואחד כלי שבשל בו, או כלי שצרה לתוכו רותח.

יב. מריקה בחמין, ושיטה בצונן; במים - לא כיון, ולא כמזג [יון מעורב במים], ולא בשאר משקין. והמריקה והשיטה, כמריקת הכפוס ושיטיפתו [- שטיפה רגילה]. והשפור והאספקלה [רשת לצליה] - מגעילן [מכשיר] במים על גבי האש, ואחר כך מדיחן.

יג. במה דברים אמורים? שבשל בהן [החטאת] אחר שזורק הדם בהלכותו; אבל אם בשל קדם זריקה, או שבשל בשר חטאת הנשרפת - אינו טעון מריקה ושיטה. בשל במקצת הפלי, טעון [כולו] מריקה ושיטה.

יד. צלה הבשר בתנור של חרש - יש בדבר ספק אם ישבר, הואיל ונתבשל בו, או לא ישבר, הואיל ולא נגעה בו. ולא בחטאת בלבד [שטוף הכלי], אלא כל הכלים שמשותמין בהן במקדש על ידי חמין [- בחום], בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, טעונין מריקה ושיטה עקב אכילה [שלא יהיה הנשאר בכלי 'נותר']. וכן השפור והאספקלה - מגעילן עקב אכילה. ואינו מניחן עד זמן אכילה שניה [- של קורבנות], אלא כשישלים לאכל, יגעיל השפור והאספקלה, ומרק וישטף הפלי - בין כלי מתכות, בין כלי חרש; חוץ מן החטאת, שהוא שובר בה כלי חרש. ומבשל, ושונה, ומשלוש מיד [- וחוזר חלילה] - בין בכלי מתכות בין בכלי חרס, ומרק ושוטף עד סוף אכילה.

טו. כלי [שנעשו מ:] גללים, כלי אבנים, וכלי אדמה - אינם טעונין מריקה ושיטה אפלו בחטאת, אלא הדקה בלבד. נאמר בחטאת: "כל אשר יגע בכשרה יקדש", להיות כמותה: אם פסולה היא, הנוגע בה פסול; ואם כשרה היא, הנוגע בה נאכל כמותה ובקדשתה.

טז. במה דברים אמורים? בשנבלעה בו; אבל נגיעה בלא הבלעה אינה מקדשת. ואחד חטאת ואחד שאר קדשים, בין קלים בין חמורים, שגאמר: "זאת התורה לעלה למנחה".

יז. נגע בשרה בקריק [עוגה דקה], ונבלע במקצתו - לא נתקדש פלו, אלא חותך מקום הבלע.

יח. כלי שבשל בו קדשים וחלין, או קדשי קדשים וקדשים קלים - אם יש בהן [בחמור שבהם] כמות טעם [-

חברו; אפלו הן מאה, אחד מניף על ידי פלן; מה שאין בן בסמיכה [נ- סמיכת ידיים על הקרבן].

טז. היתה אשה בעלת הקרבן - אינה מניפה, אבל הכהן מניף, שרקבנה טעון תנופה, והיא פסולה לתנופה. ולעולם אין אשה מניפה אלא השוטה והגזירה בלבד, כמו שבארנו; ותנופה קודמת להגשה בכל מקום.

יז. כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה? לוקח עשרים עשרון סלת, ועושה מהן עשרה עשרונים חמץ ועשרה מצה; העשרה של חמץ, עושה אותן עשר חלות.

יח. וכיצד מחמץ? מביא שאור [נ- חומר התפחה] כדי [מספיק ל: חמוץ, ונותן לתוף המדה, וממלא את המדה. אף על פי שסופה להיות חסרה או תרה [נ- מעשרון], מפני השאור, שפעמים יהיה עבה וקשה ופעמים רך - אין משגיחין אלא על מדתה עתה, והרי הוא מודד עשרון עשרון שלמים. והעשרה עשרונים של מצה - עושין מהן שלשים חלות שוות, עשר חלות מכל מין: עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות רקיקים [רכות ודקות], ועשר חלות מרובכת [שקועה בשמן].

יט. וכיצד היא המרובכת? חולט אותה ברותחין, ואופה אותה, ואחר כך קולה אותה בשמן על הלפס [נ- כעין מחבת] וכיוצא בו, בדרך שקולין הספגנין; ומרביץ בשמנה. וזה הוא הרבוב האמור בכל מקום.

כ. ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות? בחצי לג שמן. ושעור זה הלכה למשה מסיני. רביעית ממנו לרבוכה, ושמינית לחלות, ושמינית לרקיקין.

כא. החלות, לותת [מרטב] הסלת שלקח בשמינית של שמן, ואחר כך לש ואופה אותם. והרקיקין, מושחן בשמינית שלקח אחר אפיתן. והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין, שגאמר: "אחד מכל קרבן".

כב. ולחמי תודה שאפה אותם ארבע חלות, יצא; לא גאמר 'ארבעים' אלא למצוה. והוא שיפריש החלה שלקח אחת מכל קרבן כשהן בצק - שאין מפרישין פרוסה [חתיכה], שגאמר: "אחד מכל קרבן", שלא יטל פרוסה.

כג. וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר? לוקח ששה עשרונות ושני שלישי עשרון, ועושה מהן עשרים חלות שוות; וכלן מצה - עשרה רקיקין משוחין בשמן, ועשר חלות לותת הסלת שלקח בשמן, והכל מאפה תנור, ושמן שלקח רביעית. ושעור זה הלכה למשה מסיני. והכהן לוקח מהן שתי חלות, אחת מכל מין.

כד. שני מיני לחם שבנזיר, וארבעה מיני לחם שבתודה - מעבדין זה את זה. ומעשה הלחם של שניהן חוץ לעזרה.

כה. כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח? אחר שזרק דמן כמו שבארנו, מפשיט, ומוציא האמורים, ומולחם, ומקטירם. ושאר בשר הבכור נאכל לכהנים, ושאר בשר המעשר נאכל לבעליו. והפסח - נאכל למנוייו בהלכותו, כמו שיתבאר בהלכות הפסח.

'שלמים'. והשני - שלמים הבאים עם הלחם, בנזיר או נדבה; וזה הוא הנקרא 'תודה', ואותו הלחם נקרא 'לחם תודה'. והמין השלישי - שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאה, והם באים עם לחם; וזה הוא הנקרא 'איל נזיר'. ו. וכיצד מעשה שלששת? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורים, ואחר כך מנתח את הבשר. ומפריש את החזה ושוק הימין, ונותן האמורים עם החזה והשוק על ידי הבעלים, וכהן מניח דיו תחת ידי הבעלים, ומניף הכל לפני ה' במזרח. וכן כל הטעון תנופה, במזרח מניפין אותו.

ז. וכיצד הוא מניף? מוליך ומביא, ומעלה ומוריד. ואם היה הקרבן תודה - לוקח מן הלחם הבא עמה אחד מעשרה, ומניחו עם החזה והשוק והאמורים, ומניף הכל על ידי הבעלים כמו שבארנו.

ח. וכיצד מניחין על ידי הבעלים? נותן את החלבים על ידי הבעלים, וחזה ושוק למעלה, ושתי הפליות ויונתת הפכד למעלה מהן; ואם יש שם לחם, מניח הלחם למעלה, ומניף הכל.

ט. היה הקרבן איל נזיר - מוציא האמורים, ומפריש חזה ושוק, ומבשל שאר האיל בעזרת הנשים. ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל, עם אחד מעשרה מן הלחם הבא עמו, עם החזה והשוק והאמורים, ומניח הכל על ידי הנזיר; והכהן מניח דיו תחת יד הבעלים, ומניף הכל כמו שבארנו.

י. איזה הוא חזה? כל הרוצה את הקרקע, למעלה עד הצואר, למטה עד הכרש [כרס]; וחומף עמה שתי צלעות אילף ואילף. ואיזה הוא זרוע? מן הפרק של ארבעה [נ- מהברך] עד הפך של יד, שהם שני אברים מערין זה בזה. הזרוע האמורה, היא זרוע של ימין; וינגדה ברגל, היא השוק האמורה בכל מקום.

יא. ואחר שמניפין, מולח האמורים ומקטירן על גבי המזבח; אבל החזה והשוק נאכל לכהנים, שגאמר: "כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה"; ושאר השלמים נאכל לבעלים. ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק, אלא לאחר הקטר האמורים.

יב. וכן הלחם שמניף עם התודה ועם איל נזיר, והזרוע הבשלה - נאכלין לכהנים; ושאר הלחם עם שאר הבשר - נאכל לבעלים. והלחם שמניף עם החזה והשוק, הן הנקראין 'מורם מתודה'; והזרוע בשלה עם החזה והשוק עם הלחם שמניף, הן הנקראין 'מורם מאיל נזיר'.

יג. הלחם המורם מן התודה, ספק תרומה הוא; לפיכך אין חביבין עליו מיתה וחמש בתרומה, ואינו מדמע בתרומה [נ- אם נפל לחולין אינם מתקדשים מספק].

יד. היה בעל התודה כהן - הרי שאר הלחם נאכל לבעלים בתורת ישראל, שאין הלחם הבא עם התודה או עם איל נזיר קרוי מנתח.

טו. שנים שהביאו שלמים בשתפות, האחד מניף ברשות

[ו:] הַעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ [שקעה השמש - וטהר] וְלֹא הֵבִיא כִּפְתָּרוֹ - אינו אוכל בְּקֻדְשִׁים. וְהִטְמִטוּם [נשאין ניכר בו סימן זכר ונקבה] אֲסוּר לֶאֱכֹל בְּקֻדְשִׁים, לְפִי שֶׁהוּא סָפֵק עֶרְל. אֲכָל הָאֲנָדְרוּגִינוֹס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד], יֵרָאֶה לִי שֶׁהוּא אוכל בְּקֻדְשִׁים קָלִים.

י. וּמִתֵּר לֶאֱכֹל אֶת הַקֻּדְשִׁים בְּכָל מֵאָכָל [- צלוי מבושל וכדומה]; אֲפֹלוּ הַכֹּהֲנִים מִתֵּרִין לֶאֱכֹל חֶלֶקם - בֵּין מִקֻּדְשִׁים קָלִים בֵּין מִקֻּדְשֵׁי קֳדָשִׁים - בְּכָל מֵאָכָל, וּלְשִׁנוֹת בִּאֲכִילָתָן, וּלְאֲכֹלם צְלוּיִים שְׁלוּקִים וּמִבְשָׁלִים; וְלִתְתּוֹת לְתוֹכָן תְּבִלִין שֶׁל חֲלִין, אֲכָל לֹא תְּבִיל תְּרוּמָה, שֶׁלֹּא יֵבִיאוּ אֶת הַתְּרוּמָה לִיְדֵי פֶסוּל [- שאם יותירו תשרף עם הקרבן]. וְהַעֲצָמוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת מִתְּרוֹת, וְעוֹשִׂין מִהֶן כָּל בָּלִים שִׁירְצוּ. יא. הֵיחָה לָהֶם אֲכִילָה מוֹעֲטָה - אוֹכְלִין עֲמָה חֲלִין וְתְרוּמָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱכָלֶת עִם הַשֶּׁבַע [לשׁוּבַע]; הֵיחָה לָהֶן אֲכִילָה מְרֻבָּה - אֵין אוֹכְלִין עֲמָה חֲלִין וְתְרוּמָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה נֶאֱכָלֶת אֲכִילָה גִּסָּה [בלא תאבון]. וְכֵן בְּשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת.

יב. אֵין מִבְשָׁלִין חֲטָאֹת אוֹ אֲשָׁם, עִם מוֹרֶם מִתּוֹדָה אוֹ מֵאִיל נִזִּיר - מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּאוֹכְלֵיהֶם [נשאין נשים אוכלות חטאת] וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן [נשאין נאכלת בכל העיר]; וְלֹא מוֹרֶם מִתּוֹדָה וְאִיל נִזִּיר, עִם בְּכוֹר אוֹ עִם חִזָּה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים - מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּזִמְנָן אֲכִילָתָם [שלמים זמן אכילתם ארוך מאיל נזיר ותודה]. וְלֹא מוֹרֶם מִשְׁלָמִים שֶׁל אֲמָשׁ, עִם חֲטָאֹת וְאֲשָׁם שֶׁל יוֹם - מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּאוֹכְלֵיהֶן, וּבְזִמְנָן אֲכִילָתָן, וּבִמְקוֹם אֲכִילָתָן. אֲכָל חֲטָאֹת וְאֲשָׁם מִתְּבַשְּׁלִין זֶה עִם זֶה, וְתוֹדָה וְאִיל נִזִּיר זֶה עִם זֶה, וְהַבְּכוֹר וְחִזָּה וְשׁוֹק זֶה עִם זֶה. חֲתִיכָה שֶׁל קֻדְשֵׁי קֳדָשִׁים, אוֹ שֶׁל פֶּגוּל [- קרבן שנפסל] אוֹ נֹתֵר, שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה עִם חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת - אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזָרִים וּמִתְּרוֹת לַכֹּהֲנִים.

יג. בָּשָׂר קֻדְשִׁי קֳדָשִׁים אוֹ בָּשָׂר קֳדָשִׁים קָלִים שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה עִם בָּשָׂר תֶּאֱנָה [- חולין] - הָרִי בָּשָׂר תֶּאֱנָה אֲסוּר לְטִמְאִים וּמִתֵּר לְטָהוֹרִים.

יד. נֶאֱמַר בְּעוֹלָה: "עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הֶקְרִיב, לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה", וְנֶאֱמַר בְּחֲטָאֹת: "הַכֹּהֵן הַמַּחֲטֵא אוֹתָהּ יֵאָכְלָנָה", וְנֶאֱמַר בְּאֲשָׁם: "לִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בוֹ, לוֹ יִהְיֶה", וְנֶאֱמַר בְּשְׁלָמִים: "לִכְהֵן חֵזֶק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים, לוֹ יִהְיֶה", וְנֶאֱמַר בְּמִנְחָה: "הַמֶּקְרִיב אוֹתָהּ יֵאָכְלָנָה" - אֵין הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּכָל אֵלוֹ אֲלֹא בְּרֵאשִׁי, שֶׁהַכֹּהֵן הָרִאשִׁי לְעִבּוּדָה, זֶה הוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶלֶק לֶאֱכֹל; וְיֵמִי שֶׁאֵינוֹ רִאשִׁי בִּשְׁעַת הַקֶּרֶב, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה טָמֵא - אֵין לוֹ חֶלֶק לֶאֱכֹל, אֲפֹלוּ בְּשִׁטְהָה לְעֶרְב. אֲכָל לְעִנְיָן חֲלָקָה, הַכֹּל לְאֲנָשֵׁי בֵּית אֵב שֶׁמִּקְרִיבִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם; וְכֵלָם חוֹלְקִים בְּכָל קֻדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ אִישׁ כְּאִחֵיו - בֵּין זֶה שֶׁהֶקְרִיב, בֵּין אֲחֵיו שֶׁעָמְדוּ בְּמִקְדָּשׁ שֶׁלֹּא הֶקְרִיב.

טו. וְלָמָּה חֶלֶק הַכְּתוּב בְּמִנְחוֹת, בֵּין מִנְחוֹת הָאֶפִּיּוֹת וּמִנְחַת הַסֵּלֶת? שֶׁהָרִי בְּאֶפִּיּוֹת הוּא אוֹמֵר: "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַּתַּנּוּר . . . לִכְהֵן הַמֶּקְרִיב אוֹתָהּ, לוֹ תִּהְיֶה", וּבְמִנְחַת הַסֵּלֶת הוּא אוֹמֵר: "וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן, וְחִרְבָּה - לְכָל בְּנֵי אֶהֱרָן תִּהְיֶה, אִישׁ כְּאִחֵיו! שֶׁהָאֶפִּיּוֹת,

יום חמישי י"א מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעשה הקרבנות פרק י

א. אֲכִילַת חֲטָאֹת וְהָאֲשָׁם - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֲכָלוּ אוֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" - הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבָעָלִים מִתְּכַפְּרִים. וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר הַקֻּדְשִׁים שֶׁאוֹכְלִין הַכֹּהֲנִים, שֶׁאֲכִילָתָן מִצְוָה.

ב. וְכֵן אֲכִילַת שִׁירֵי מִנְחוֹת - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה, יֵאָכְלוּ אֶהֱרָן וּבָנָיו".

ג. וְאֵין חֲטָאֹת וְאֲשָׁם וּשִׁירֵי מִנְחוֹת נֶאֱכָלִין אֲלֹא לְזָכְרִי כֹהֵנָה בְּעוֹזָה; וְאִם נֶאֱכָלוּ בְּהִיכָל - נֶאֱמַר: "לְכָל מִנְחָתָם וּלְכָל חֲטָאֹתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם . . . בְּקֻדְשׁ הַקֻּדְשִׁים תֹּאכְלֵנּוּ, כָּל זָכָר יֵאָכְל אוֹתוֹ". וְכֵן שְׁלָמֵי צִבּוֹר, הָרִי הֵם בְּחֲטָאֹת וְכָאֲשָׁם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ד. חִזָּה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים - נֶאֱכָלִין לַכֹּהֲנִים וְזָכְרִים וְנִקְבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "לָךְ נִתְּתִים וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתְּיָךְ"; וְכֵן הַמּוֹרֶם [הַמּוּפָרֵשׁ] מִתּוֹדָה וְהַמּוֹרֶם מֵאִיל נִזִּיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל תְּרוּמַת הַקֻּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָהּ - נִתְּתִי לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְתְּיָךְ".

ה. וְכֵן הַבְּכוֹר, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בוֹ: "וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ, בְּחִזָּה הַתְּנוּפָה וּבְשׁוֹק הַיָּמִין". וְכָל אֵלוֹ הַנֶּאֱכָלִים לַכֹּהֲנֹת - נֶאֱכָלִים לְעִבְדֵי הַכֹּהֲנִים וְלִנְשִׁיָּהֶם, בְּתְרוּמָה. וְכֵן נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת חִזָּה הַתְּנוּפָה וְאֶת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמִקְוֶם טְהוֹר"; לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן בְּמִקְוֶם קָדוֹשׁ, שֶׁהִיא הָעֲזוּזָה, אֲלֹא "טְהוֹר", שֶׁהוּא כָּל מִחְנָה יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּנְגְדוֹ לְדוֹרוֹת - יְרוּשָׁלַיִם. וְהוּא הַדִּין לְמַעֲשֵׂר וּפְסָח, שֶׁהֵם קֻדְשִׁים קָלִים בְּשְׁלָמִים. וְהַחֲלוּנוֹת וְעִבְי הַחֹמָה - בְּלִפְנֵיהֶם.

ו. הַשְּׁלָמִים - נֶאֱכָלִים בַּיּוֹם הַזֶּה, וְכָל הַלֵּילָה, וְכָל יוֹם הַמִּקְרָת עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת זִבְחוֹ יֵאָכְל, וּמִמִּקְרָת . . . וְאִם הָאֵל אֲכָל מִבְּשָׂר זִבְחֵי שְׁלָמֵי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְגו'". נִמְצָאָה לָמַד, שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְשִׁנֵּי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד, בֵּין חֶלֶק הַכֹּהֲנִים בֵּין חֶלֶק הַבָּעָלִים; וְהוּא הַדִּין לְבָכוֹר וּמַעֲשֵׂר, שֶׁהָרִי הֵם קֻדְשִׁים קָלִים בְּשְׁלָמִים.

ז. אֲכָל הַתּוֹדָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קֻדְשִׁים קָלִים, אֵינָה נֶאֱכָלֶת אֲלֹא בַּיּוֹם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "בַּיּוֹם קָרְבָנוּ יֵאָכְל, לֹא יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר". וְכֵן אִיל הַנִּזִּיר. וְהִלָּחֵם הָבֵא עִמָּהּ פִּיּוּצָא בָּהֶן - בֵּין חֶלֶק הַכֹּהֲנִים, בֵּין חֶלֶק הַבָּעָלִים. וְהוּא הַדִּין לְחֲטָאֹת וְלְאֲשָׁם וּלְשְׁלָמֵי צִבּוֹר וּלְשִׁירֵי מִנְחוֹת, שֶׁהֵם נֶאֱכָל לַיּוֹם וְלַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּיּוֹם קָרְבָנוּ יֵאָכְל", כָּל הַקֻּרְבָּנוֹת בְּמִשְׁמַע; חוּץ מִן הַשְּׁלָמִים, שֶׁפָּרֵשׁ בָּהֶן הַכְּתוּב, וּבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר הַדּוּמִים לָהֶם.

ח. כָּל אֵלוֹ הַנֶּאֱכָלִין לַיּוֹם וְלַלַּיְלָה, דִּין תּוֹרָה שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין עַד שֶׁיֵּעָלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר; וְכִדִּי לְהַרְחִיק מִן הָעֶבְרָה, אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֲלֹא עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

ט. כָּל הַקֻּרְבָּנוֹת, בֵּין קֻדְשֵׁי קֳדָשִׁים בֵּין קֻדְשִׁים קָלִים, אֵין אוֹכְלִין אוֹתָם אֲלֹא הַטְּהוֹרִין הַמּוּלִין [-שְׁנוּמוֹלוֹן]. אֲפֹלוּ נִטְבַּל

בין לאחר זריקת דמה - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך". ויגדריך אשר תדר - מפי השמועה [מסורת מנשה רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל בשר העולה.

ב. והחלב של עולה, ובשרה, והסלת והיין והשמן של נסכיה - תמשתן מצטרפין לכזית.

ג. וכן האוכל כזית מכל האמורין [אברים] - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, בין כהן בין ישראל - לוקה, שהאמורין כליל למזבח ככל העולה, ודרי נאמר במנחת כהנים: "כליל תהיה, לא תאכל" - כל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו בכזית. וכן כל האוכל כזית מבשר חטאות הנשפכות - לוקה, שנאמר: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד". לא תאכל, באש תשרף.

ד. כל האוכל כזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים קלים, קדם זריקת דמים - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך". ויגדריך; כלומר, לא תוכל לאכל נדבותיך בשעריך, קדם שזרקין דמן בשערי המקום [- לה']. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קדם זריקת דמים; והוא הדין לשאר הקדשים, בין קלים בין חמורים. וששה דברים שבתורה, שהם החלב והבשר והסלת והשמן והיין והלחם - כלן מצטרפין לכזית.

ה. כל האוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ויבכרת בקרך וצאנך"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה; והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה - שחומת ירושלים לקדשים קלים, בחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם, או שירי מנחות.

ו. בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה, ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל, ונאסר לעולם. ואף על פי שחזר למקומו, אסור לאכלו; והאוכל ממנו כזית - לוקה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", בין שיצא בשר חוץ למחיצתו - נעשה כטרפה, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

ז. נכנס בשר קדשים קלים להיכל - הרי זה בשר.

ח. זר שאכל כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת דמים - לוקה, שנאמר: "ואכלו אותם אשר בפר בהם". וזר לא יאכל - במקום שהכהן אוכל, ובעת שראוי לאכל - אם אכלו שם הנזר, לוקה. אבל אם אכל הנזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אכלם בחוץ, לא משום זר שאכל קדש, שהרי אינם ראויין שם לכהנים. וכן אם אכלם בעזרה קדם זריקה - לוקה משום אוכל קדם זריקה בלבד, לא משום זרות.

ט. זר שאכל כזית מחטאת העוף - לוקה שנים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה;

כשחולקין אותה אנשי בית אב [משמרת היומית] - כל שיגיע לו חלקו, אפלו כזית פת, הרי הוא ראוי לו, שהרי אוכלו מיד; אבל הסלת, אם יחלקו אותה ביניהן - נמצא מגיע לזה מלא כפו סלת או פחות, שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו, לפיכך היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה כנגד מנחה, ולא יחלקו זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב - הצורך הפתויב לומר בה "לכל בני אהרן תהיה, איש באחיו", לומר שיחלקו אותה בפני עצמה. מכאן אמרו חכמים: אין חולקין מנחה כנגד מנחה, אפלו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת, או סלת כנגד סלת; אלא כל אחת ואחת חולקין שניה בפני עצמה.

טז. וכן אין חולקין עוף כנגד עוף, ולא חטאת כנגד חטאת, ולא חזה ושוק כנגד חזה ושוק; אלא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשוה.

יז. אין הקטן חולק אפלו בקדשים קלים, אף על פי שמתר להאכילו קדשי קדשים; וכן אשה ואנדורגיגוס - אין חולקים להם בקדשי המקדש כלל, שנאמר: "איש באחיו". אבל בעל מום - בין קבוע בין עובר, בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל - חולק ואוכל, שנאמר: "לחם אלהיו מקדשי הקדשים"; והוא שיהיה ראוי לאכל, אבל אם היה טמא, אינו חולק לאכל לערב.

יח. וכן כהן גדול - אוכל שלא בתלוקה, אלא נוטל כל מה שירצה.

יט. כל הראוי לאכילת קדשים בשעת הקרבן, חולק לאכל; וכל שאינו ראוי לאכל בשעת העבודה - אף על פי שהוא ראוי לעבודה, והרי הוא ראוי לאכל לערב - אינו חולק כדי להניח חלקו לערב. כיצד? טבול יום [- טמא שיטהר בערב], ומקסר כפורים [- טהור שטרם הביא קרבנו], והאונן [- שמת קרובו] ביום הקבורה, בין כהן גדול בין כהן הדייט - אין חולקין לאכל לערב.

כ. כל שאינו ראוי לאכל, אינו ראוי לעבד - חוץ מכהן גדול, שהוא עובד ואינו אוכל, כמו שבארנו. וכל איש שאינו ראוי לעבד, אינו ראוי לאכל - חוץ מבעל מום, שכבר נתפרש בתורה.

כא. כל שאין לו חלק בבשר, אין לו בעורות. אפלו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבין - אינו חולק בבשר, שנאמר: "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן - לו תהיה שוק הימין למנה" - עד שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבין.

כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבין - הדבר ספק אם חולק או אינו חולק; לפיכך אם תפש, אין מוציאין מידו.

כג. קרבן צביון שבא בטמאה [כגון שהיו רוב הציבור טמא] - אף על פי שהטמאים מקריבין אותו, אין חולקין עם הטהורין לאכל לערב, מפני שאין ראויין לאכילה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יא

א. כל האוכל כזית מבשר העולה - בין לפני זריקת דמה,

אינו עובר ולא פסל. מנחת חנוך והתבטחין - מוסיף לכל אחת מהן שמן, כמו שיתבאר.

ט. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח נקמצות [נוטל מהן קומץ], מקטירין הקמץ פלו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים; חוץ ממנחת זכרי כהנה - שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה בלה, שנאמר: "וכל מנחת כהן וגו'". הנה למדת, שמנחת חנוך, והתבטחין, וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה - כלן נשרפות על גבי המזבח, ואינן נקמצות.

י. הכהנת - מנחתה נקמצת כמנחת ישראל, ושיריה נאכלין. יא. ולדות שנתערבו, והרי כל אחד מהן ספק כהן - מנחתם נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים. ביצד עושים? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן [מקום האפר, ואינם קרבים].

יב. כל הנשואות לכהנים, בין כהנת בין ישראלית - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל [ומנחת כהן קריבה כולה], ואינה בלה לאשים [למזבח], מפני חלק האשה [שרק מנחת כהן קריבה כולה]; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירין מתפזרין על בית הדשן. הקמיצה - בכל מקום בעזרה; ואם קמץ בהיכל, כשרה.

יג. ומקדשין מנחה בכלי [אפילו] שעל גבי קרקע, וקומצין מכלי שעל גבי קרקע; ואין מקדשין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משיצת האור [האש] ברב הקמץ.

יד. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - מצה; וכן שירי המנחות שאוכלין לכהנים - אף על פי שהם מתרין לאכל אותן בכל מאכל, ובדבש - אין אוכלין אותה חמץ, שנאמר: "לא תאפה חמץ, חלקם" - אפלו חלקם לא יחמיצו. ואם החמיץ שיריה, לוקה; והמחמיץ אחר המחמיץ [לש ביחמוץ ואחר אפה ביחמוץ], חייב, ולוקין על כל עשיה ועשיה שבה.

טו. ביצד? לשה חמץ, או ערכה [לישה נוטפת] חמץ, או קטפה [הרטיבה] חמץ, או אפיה חמץ - לוקה, שנאמר: "לא תעשה חמץ", ונאמר: "לא תאפה חמץ" - לחיב על כל מעשה ומעשה יחידי שבה. עשה חמץ מתחלה ועד סוף - לוקה על כל מעשה מהן.

טז. הניח שאור [חומר התפחה] על גבי העספה, והלף וישוב לו, ונתחמצה מאליה - לוקה, שהנחת השאור הוא המעשה.

יז. תבל השירים בקצח [כמין כמון] או בשמשמין ובכל מיני תבלין ושמינים - כשר; מצה היא, אלא שנקראת 'מצה מתבטלת'.

יח. המחמיץ מנחה פסולה - פטור, שנאמר: "אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ" - הכשרה לה', לא הפסולה. חמצה כשהיא כשרה, ויצאת לחוץ, וחסר וחמצה אחר שנפסלה ביציאתה - אינו לוקה [על חימוץ שני]; חמצה בראשו של מזבח - אינו לוקה, שנאמר: "אשר תקריבו לה'", וכבר קרבה זו, והיא כשרה.

שכל מלוכה [שחיתה מיוחדת בעוף] נבלה היא, וכשהתרה - לכהנים התרה, לא לזרים. והרי הן שני אסורין הבאין באחד, כמו שבארנו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יב

א. המנחות, הן מן הקרבנות; והמנחות הבאות בפני עצמן ואינן באות משום [בתור] נסכים - מהן מנחת צבור, ומהן מנחת יחיד.

ב. וכל המנחות סלת חטים, חוץ ממנחת שוטה ועמר התנופה [קרבו העומר] שהן מן השעורים.

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה - והוא קרב למזבח, כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת [שבועות] - ואלו נקראו 'מנחה', ואינן קרבים לגבי המזבח, והן חמץ, ועליהן נאמר: "קרפן ראשית תקריבו אותם לה', ואל המזבח לא יעלו". והמנחה השלישית - היא לחם הפנים שעושין בכל שבת, ואינו קרב לגבי המזבח, אלא פלו נאכל לכהנים, כמו שיתבאר.

ד. ותשע מנחות ליחיד, וכלן קרבים למזבח; ואלו הן: (א) מנחת חוטא - והיא המנחה שמקריב העני, כשיתחייב חטאת ולא תגיע ידו [שאין ביכולתו לקנות מהיקר יותר]. (ב) מנחת שוטה - והיא מנחת הקנאות, שכבר נתפרשו מעשיה בתורה. (ג) המנחה שמקריב כל כהן תחלה כשיכנס לעבודה, שמקריב אותה בידו; והיא הנקראת 'מנחת חנוך'. (ד) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום, והיא הנקראת 'מנחת תבטין'. (ה) מנחת הסלת, והיא באה בנגד ונדבה. (ו) מנחת מחבת, והיא באה בנגד ונדבה. (ז) מנחת המרחשת [טיגון עמוק], והיא באה בנגד ונדבה. (ח) מנחת מאפה תנור חלות, והיא באה בנגד ונדבה. (ט) מנחת רקיקין [חלות רכות ודקות], והיא באה בנגד ונדבה.

ה. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - אין כל אחת מהן פחותה מעשרון, ומעוטו [כשחסר מעט] מעבב את פלו; וחמש מנחות הבאות בנגד ונדבה - יש לו להתנדב ולגדור מהן כל שירצה, אפלו אלה עשרון. אבל מנחת העמר, ומנחת חוטא, ומנחת קנאות, ומנחת חנוך, והתבטחין - כל אחת מהן עשרון אחד, לא פחות ולא יתר.

ו. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - טעונות נחייבות [ב] הגשה במערב בנגד חדה של קרן דרומית מערבית, ואינן טעונות תנופה; חוץ ממנחת שוטה ועמר התנופה - ששתייהן טעונות תנופה והגשה.

ז. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה - לג שמן לכל עשרון, וקמץ לבונה לכל מנחה, בין שהיתה עשרון אחד בין שהיתה ששים עשרון, שאין מביאין בכלי אחד יתר על ששים עשרון, כמו שיתבאר; חוץ ממנחת קנאות ומנחת חוטא, שנאמר: "לא ישים עליה שמן, ולא יתן עליה לבונה".

ח. נתן והקריב - לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה; נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה -

את הסלת, ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת, וכולל הסלת בו; ואחר כך נותנה בכלי שרת, וצק לתוכה שמן. ושמן שנותן תחלה, עם שמן הבלילה, עם השמן שיוצק - הכל לג לעשרון. ונותן עליה לבונתה.

ו. מנחת המנחות והמרחשת [מין מחבת] כיצד? נותן השמן בכלי, ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר, וכולל הסלת; ואחר כך לשה בפושרין, ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שנדר; ופוחת אותה פתים [לפתיתים], ונותנה בכלי שרת, ויוצק עליה שאר השמן, ונותן עליה לבונתה.

ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת - יש לה שפה, והצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא; ומחבת - אין לה שפה, והצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מכאן ומכאן.

ח. מנחת מאפה תנור כיצד? אם חלות היא - בולל הסלת בשמן, ולש בפושרין, ואופה, ופוחת, ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונתה; ואין בה יציקת שמן, שנאמר: "חלות מצת בלולת בשמן". ואם רקיקין [חלות דקות ורכות] היא - לשין את הסלת בפושרין, ומושח את הרקיקין בשמן, שנאמר: "ורקיקי מצות משחים בשמן"; ויגדא לי, שאחר אפיה מושח אותם.

ט. וכיצד מושחין? מביא לג שמן לכל עשרון, ומושחין וחוזר ומושחין עד שיכלה כל השמן שבלג.

י. כל ארבע מנחות אלו האפיות - כשאופין אותן, אופין כל עשרון עשר חלות; ואם רבה בחלות או חסר, כשרה. וכיצד פוחתין אותן? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל [חותך]; ואם היתה המנחה של זכרי כהנה [שכולה למחבת], אינו מבדיל; ופוחת. וכלן פתיתמן פזיתים, ואם הגדיל הפתיתין או הקטינן, כשרה. יא. לא בלל, לא פחת, לא הגיש [המנחה לקרן המחבת], לא משח את הרקיקין - כשרה; לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה, שכתב היא מצוה.

יב. סדר הבאת המנחה כיצד? מביא אדם סלת מתוך ביתו בקלתות [כלים] של פספ ושל זהב או של שאר מיני מתכות - כלי שהוא ראוי [להיות] לכלי שרת. ואם היתה מנחת הסלת - נותנה לכלי שרת, ומקדשה בכלי שרת; ואם היתה מן המנחות הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופוחת כמו שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה שמנה וילבונתה, ומוליכה אצל כהן; והכהן מוליכה אצל המזבח, ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חדה של קרן, ודין. ומסלק את כל לבונתה לצד אחר, וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, שנאמר: "מסלתה ומשמנה". ונותן הקמץ לכלי שרת, ומקדשו בכלי שרת; וקמץ שחלקו בשני כלים, אינו קדוש. וחוזר ומלקט את כל לבונתה, ונותנה על הקמץ שבכלי, ומעלה אותו על גבי המזבח, ומולחו, ונותנו על גבי האשים מקלי שרת. ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ, אלא נותן מלח על בלה, ומשליך הכל על גבי האשים.

יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה, שנאמר: "כל המנחה". אבל מנחת נסכים אין בה מלקות, שאם גבלה במים - הרי נפסלה קדם שתתחמץ; ואם גבלה בשמן של נסכים - מי פרות הן, ואינן מתחמצין.

כ. החטים של מנחות - אין לותתין אותן [שורין במים להפריד פסולת], שמא יתחמצו; שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הכל זריזין לשמרן. אבל מנחת העמר - הואיל והיא של צבור, לותתין אותה; שהרי הצבור זריזין הן, ומשמרין אותה [שלא תחמין].

כא. כל המנחות הנאפות - גלושות בפושרין, ומשמרין שלא יתחמצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעצרה, אנשי פנים זריזין הן.

כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים - שם אופין את המנחות, שנאמר: "זה המקום אשר יבשלו שם הפהנים את האשם ואת החטאת ואשר יאפו את המנחה וגו'".

כג. כל המנחות - טחינתן והרקדתן [בנפה] בחוץ, ולישתן ועריכתן ואפיתן בפנים; וכל מעשיהן כשרים בדר, עד שיבואו לבית הקמיעה. ומחבת ומרחשת [מין מחבת] היו בעצרה; ושתיהם מקלי השרת, ומקדשין [את הניתן בהן]. ותנור של מקדש, של מתכת היה.

יום שישי י"ב מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעשה הקרבנות פרק יג

א. מצות עשה לעשות כל מנחה במצותה האמורה בתורה.

ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון שלם, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש - שאף על פי שהיא קרבה חציין, אינה מתקדשת לחציין; ומביא עמה שלשת לגין שמן - שנאמר: "בשמן תעשה", להוסיף לה שמן כנסכי הפךש. וכולל הסלת בשמן, וחולט [שורה] אותה ברותחין, ולש מכל חצי עשרון שש חלות; נמצאו שתים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשת לגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה; ואופה החלה מעט, ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה - שנאמר: "תפיגין", בין בשל ונא [מבושל מעט].

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמד [ע"פ הערכה - בידו] - כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב; ולוקח החציים, וכופל כל אחד מהן לשנים, ופוחת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין עם חצי קמץ לבונה בבקר, והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חנוף - אינו חוצה, אלא מקריבה בלה כאחת עם קמץ לבונה. ושתיהן כליל לאשים.

ה. מנחת הסלת כיצד היתה נעשית? מביא עשרון סלת או כמה עשרונות כפי נדרו, ושמן הראוי לה; ומודד בעשרון של מקדש, ונותן שמן בכלי, ואחר כך נותן עליו

מחזיק חטאת או אשם, ואמר: 'הרי זו לחטאתי' או 'לאשמי', או 'הרי המעות האלו לחטאתי' או 'לאשמי' – דבריו קניין.

ט. האומר: 'קרפן מצרע זה', או 'ולדת זו', 'עלי' – אם היה אותו מצרע או היולדת עניים, מביא הנזיר קרפן עני; ואם היו עשירים, מביא הנזיר קרפן עשיר, אף על פי שהנזיר עני.

י. האומר: 'חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני עלי' – אם רצה אותו פלוני, הרי זה מניחו להקריבן על ידו, ומתכפר לו. רצה בשעת הפרשתו ולא רצה בשעת הקרבה אלא חזר בו – בעולה ובשלמים – מקריבן, ומתכפר לו בהן אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה. אבל בחטאת ואשם – לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף.

יא. האומר: 'הרי עלי כנדרי רשעים [שנודרים בעת כעס], שמנדריהן נזיר וקרפן ושבויה' – חזב בכלן [בשלושה הנ"ל]; 'כנדרי כשרין' – לא נתחזב כלום [שאינם נודרים מכעס]. 'הרי עלי כנדבות כשרין' – הרי זה נדר כנזיר ובקרפן. וכל כנויי קרפן, בקרפן.

יב. אין הנזיר ולא המתנדב חזב, עד שיהיה פיו ולבו [כוונתו] שוין. כיצד? המתכפר לומר: 'הרי עלי עולה', ואמר 'שלמים', או שהתכפר לומר: 'הרי זו עולה', ואמר 'שלמים' – לא אמר כלום. נתכפר לנדר בעולה ואמר 'קרפן', לנדר בתרם [להוצאות המקדש] ואמר 'הקדש' – דבריו קנינים: שהעולה קרפן, והתרם הקדש. וכן כל פיוצא בזה. בנדרים ובנדבות, אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום – חזב. כיצד? גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה – הרי זה חזב להביא, שנאמר: "כל נדיב לבו וביאה" – בנדיבת הלב יתחזב להביא. וכן כל פיוצא בזה מנדרי קדשים ונדבותם.

יג. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חזב בהן מערכין ודמים [כגון שאמר ערכי או דמי למקדש] ומעשרות ומתנות עניים – מצות עשה מן התורה שביבי הכל ברגל שפגע בו תחלה [בחג הראשון שבא], שנאמר: "ובאת שמה, והבאתם שמה", כלומר, בעת שתבוא לחג, תביא כל מה שאמרת חזב בו ברגל ותתן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא – הרי זה בשל מצות עשה; עברו עליו שלשה רגלים ולא הקריב קרבנותיו שנדר או התנדב, או שלא נתן הערכים והתרמים ודמים – הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תאחר לשלמו". אינו עובר בלא תעשה, עד שיעברו עליו רגלי השנה בלה. ואין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה.

יד. הקדיש בהמה למזבח, ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדיה על בהמה אחרת – אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלש רגלים. ואחד האיש ואחד האשה, עוברת בכל [לא] תאחר; אבל היורש אינו עובר בכל תאחר.

יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? בדרך שקומץ כל אדם: פושט פס [כף ידו, וקומץ [סוגר]. קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין – לא יקטיר; ואם הקטיר, הורצה [התקבל]. ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ – הרי זה פסול.

יד. אין [מידת ה] קמץ פחות מכפשי זיתים; ומקצת הקמץ מעכב את בלו. והקמץ והלבונה מעכבין זה את זה. הסלת והשמן מעכבין זה את זה. ומקצת השמן מעכב את בלו – אין פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יד

א. מתנדב אדם ונזיר עולה ושלמים, וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הבאות בגדר ונדבה; ומתנדב או נזיר מנחה ממנחות נסכים לבדה, אינה מין משלשת מיני מנחות נסכים שבארנו. ומתנדב או נזיר יין בפני עצמו, או שמן בפני עצמו, או לבונה בפני עצמה או עצים למערכה [למזבח] – מפני שהן בקרפן, שנאמר: "ולקרפן העצים".

ב. שנים מתנדבין או נודרין קרפן אחד, עולה או שלמים; אפלו פרידה [יחידה] אחת של תורים או בני יונה, מביאין אותה בשתפות. אבל המנחה אינה באה בשתפות. ודברים אלו דברי קבלה [ממשה מסיני] הן.

ג. הניח מנחה לשני בניו, ומת – הרי אלו מביאין אותה. ד. אינה הוא נדר, ואיזו היא נדבה? האומר: 'הרי עלי עולה', או 'הרי עלי שלמים', או 'הרי עלי מנחה', או 'הרי דמי בהמה זו עלי עולה' או 'שלמים' – זה הוא הנדר; אבל האומר: 'בהמה זו' או 'דמי בהמה זו עולה' או 'שלמים', או 'הרי העשרון הזה מנחה' – זה היא נדבה.

ה. מה בין נדרים לנדבות? שהנזיר – אם הפריש קרבנו ואבד או נגנב, חזב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר; והמתנדב ואמר 'זו' – אם מת או נגנב, אינו חזב באחריותו.

ו. האומר: 'דמי שור זה עלי עולה, ודמי בית זה עלי קרפן', ומת השור ונפל הבית – חזב לשלם; אומר: 'הרי עלי עולה על מנת שלא אתחזב באחריותה' – אינו חזב באחריותה.

ז. כבר בארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות – אינו כבית עבודה זרה. והאומר: 'הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה במקדש', והקריבה בבית זה – לא יצא. 'שאקריבנה בבית זה' – אם הקריבה במקדש, יצא. הקריבה באותו הבית, יצא – הרי הוא כמי שנדר עולה על מנת שלא יהיה חזב באחריותה. וענוש פרת על העלייתה בחוץ. וכן אם אמר: 'הריני נזיר על מנת שאגלח בבית זה' – אם גלח שם, יצא; הרי הוא כמי שנדר לצער עצמו, והרי צער עצמו; ואינה נזירות.

ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן באין בגדר ונדבה. האומר: 'הרי עלי חטאת' או 'אשם', או 'הרי זו חטאת' או 'אשם' – לא אמר כלום. היה

ו. אמר על בהמה טמאה, וכיוצא בה מאסורי הקרבן שאין קדשה חלה עליהן: 'הרי אלו עולה' - לא אמר כלום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח; אמר: 'הרי אלו לעולה' - ימכרו, ויביא בדמיהן עולה.

ז. האומר: 'דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום לשלמים', או שאמר: 'לשלמים דמיה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום לעולה' - דבריו קיימים; ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום, מביא בהן כמו שגזר; ואם הקריב לאחר שלשים יום, מביא כמו שגזר.

ח. היתה לו בהמה מעברה, ואמר: 'אם ילדה זכר, הרי הוא עולה, ואם נקבה, זבחי שלמים' - ילדה זכר, יקרב עולה; נקבה, תקרב זבחי שלמים; ילדה זכר ונקבה - הזכר יקרב עולה, והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - האחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חלין; וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה תמכר לצרכי שלמים, ודמיה חלין. ילדה טמטום [נשאין ניכר בו סימן זכר ונקבה] ואנדוגיגוס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד] - אינן קדשים, והרי הן חלין כמו שבארנו; והמקדיש עבר בקמצי בעלת מום, וכיוצא בה - הרי זה קדוש.

יום שבת קודש י"ג מרחשון ה'תש"ע

הלכות מעשה הקרבנות פ"ק טז

א. הנודר גדול, והביא קטן - לא יצא; קטן, והביא גדול - יצא. כיצד? אמר: 'הרי עלי עולה' או 'שלמים' כבש, והביא איל, או שגזר עגל והביא שור, גדי והביא שעיר - יצא.

ב. נדר עולה מן הפכשים או מן האילים, והביא פלגס [כבש בחודשו ה'13, שאינו כבש ואינו איל] - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא; וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה, והביא [מהם ב:] תחלת הצהוב שבבזה ושבוזה - הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר - לא יצא.

ג. הנודר סתם, מביא מן הגדולים שבמין שגזר; ואם אותו המקום גלילין לקרות בסתם לאחד מן המינין, מביא כאנשי המקום. כיצד? נדר עולה מן הבקר, יביא שור. אמר: 'הרי עלי עולה' - אם דרך אנשי המקום לקרות 'עולה' סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה [יחידה] אחת, תור או בן יונה; ואם דרך שגזר קוראין 'עולה' סתם אלא לעולת בקר, יביא שור. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שגזר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהן - לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין, מפני שדמיו מועטין; ואינו חייב להביא הנפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו, אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש, יצא ידי נדרו.

ה. האומר: 'הרי עלי שור שנה מנה' - יביא שור ששנה מנה באותו מקום, חוץ מנסכיו [יין ומנחה הבאים עמו]; הביא שנים במנה, לא יצא.

טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא נפסלו, אלא מקריבן וכשרים; ובכל יום יום אחר השלש רגלים הוא עובר בלא תאחר, ובית דין מצוין לעשותו מיד, עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה.

טז. אף על פי שגזמר: ['ויקריב'] "לרצנו", כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. בין שגזר ולא הפריש [בהמה], בין שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיקריב.

יז. כל חייבי עולות ושלמים, ממשכנין אותן; אף על פי שאין מתכפר לו עד שירצה, שגזמר: "לרצנו" - כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. אבל חייבי חטאות ואשמות, אין ממשכנין אותן; הואיל והם מעפבי בפרה, אין חוששין להם שפא יפגעו וישהו קרבנותיהם; חוץ מחטאת נזיר, הואיל ואינה מעפכת אותו מלשמות זין - שפא יאחר אותה, לפיכך ממשכנין אותו עליה.

הלכות מעשה הקרבנות פ"ק טז

א. האומר: 'ילדה של זו עולה, והיא [- אמה] - שלמים' - דבריו קיימין. 'היא שלמים, וילדה עולה' - אם לכה נתפון, דבריו קיימין; ואם אחר שגמר בלבד [- שהתכוון] והוציא בשפתיו שתהיה שלמים, חזר בו ואמר 'ולדה עולה' - אף על פי שחזר בו בתוך כדי דבור [- מיד], הרי ולדה שלמים; שאין חזרה בהקדש, ואפילו בתוך כדי דבור.

ב. האומר: 'ידה של זו עולה', או 'רגלה של זו עולה' - תמכר לחייבי עולות, ודמיה [הכסף ממכירתה] חלין חוץ מדמי אותן האברים; והוא [בתנאי:] שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה, נדר עולה בדמים קצובים [- ובהמה זו שווה כפי נדרו]. האומר: 'לבה' או 'ראשה של זו עולה' - הואיל והקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הרי בלה עולה; הקדיש אבר אחד מן העוף, הרי זה ספק אם נתקדש בלו או לא נתקדש.

ג. האומר: 'בהמה זו, חצינה עולה וחצינה שלמים' - קדשה; ואינה קרבה, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה, ובחצי דמיה שלמים. היה מחייב חטאת, ואמר: 'חצינה חטאת וחצינה עולה' או 'שלמים', או שאמר 'חצינה עולה' או 'שלמים', וחצינה חטאת' - הרי היא תמות, כמו שיתבאר בחטאות המותות.

ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהם חצינה שלו, וחזר ולקח [קנה] החצי האחר והקדישו - הרי זה קדשה וקרבה; אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה [שלא יכלה להיקרב] כשהקדיש חצינה - אין הדחוי מעקרו דחוי; ואף על פי שהוא קדשת דמים, הואיל והיא בעלי חיים, אין בעלי חיים נדחים, והרי נראית [ראויה] בלה להקרבה - לפיכך תקרב; ועושה תמונה [- אם יחליף זו באחרת גם השניה תהיה קדושה].

ה. האומר: 'דמי בהמה זו עולה', או 'הרי זו לעולה' - אם היתה ראויה לקרב עולה - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה. ואם אינה ראויה - תמכר, ויביא בדמיה עולה.

הנסכים. והלבונה הבאה בפני עצמה - נותן עליה מלח, וכלה לאשים.

טו. מי שגדר גדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי נתחייב בקרבן זה; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החלין.

טז. אמר: 'הרי עלי תודה מן החלין, ולחמה מן המעשר' - לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי גדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם הלחם.

יז. פרש ואמר: 'הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני, ולחמה מן החלין' - יש לו להביא כמו שגדר; ואם הביא הכל מן החלין, יצא. וכן אם פרש ואמר: 'הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר' - יביא; ולא יביא לחמה מחשי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו בהקמה שהיא ממעות מעשר שני. ואף על פי שפרש שייביא לחמה מן המעשר, לא יביא נסכים ממעות מעשר שני, שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החלין, כמו שבארנו: לפי שנאמר בהן: "והקריב המקריב קרבנו" - עד שיהיו משלו, ולא יהיה בהן צד (שייכות) לגבוה [לה] כלל.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז

א. הנודר מנחה מאפה תנור - לא יביא מאפה כפח [מין תנור], ולא מאפה [שנאפה על] רעפים [שחוממו], ולא מאפה יורות [גומא בקרקע שאופין בה] הערביים.

ב. האומר: 'הרי עלי במחבת', והביא במרחשת [מין מחבת], 'במרחשת', והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא; ואם אמר: 'זו להביא במרחשת', והביאה במחבת, או 'במחבת', והביאה במרחשת - הרי זו פסולה. וכן כל פיוצא בזה. וכן האומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביאם בשני כלים, או 'בשני כלים', והביאם בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא, שנאמר: "כאשר נדרת לה".

ג. 'אלו להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, 'אלו להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין. לא קבען בשעת הגדר, אלא אמר: 'הרי עלי שני עשרונות', ובשעת הפרשה קבען והפרישן בשני כלים, וחרז והביאן בכלי אחד - הרי אלו כשרים, שנאמר: "כאשר נדרת", ולא כאשר הפרשת. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, אמרו לו: 'בכלי אחד נדרת' - הקריבם בשני כלים, הרי אלו פסולין; הקריבם בכלי אחד, הרי אלו כשרים.

ד. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד, אמרו לו: 'בשני כלים נדרת' - הקריבן בשני כלים, הרי אלו כשרים; הקריבן בכלי אחד, הרי אלו כשתי מנחות שנתערבו - שאם יכול לקמוץ מכל אחת לבדה - כשירות.

ה. האומר: 'הרי עלי מנחה' - יביא אחת מתמשת מיני מנחות הבאות בגדר ונדבה; אמר: 'הרי עלי מנחות' - יביא שני מיני מנחות מתמשתן; אמר: 'הרי עלי מין

ו. האומר: 'שור זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו שנים; ואפלו הביא בדמיו איל אחד, יצא. אמר: 'שני שורים אלו עולה', ונפל בהן מום - אם רצה, יביא בדמיהן אחד. 'איל זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו כבש; וכן אם גדר כבש ונפסל - אם רצה, יביא בדמיו איל.

ז. אמר: 'הרי עלי עולה', והפריש שור, ונגנב - פוטר עצמו בשוה. אמר: 'שור זה ודמיו עלי עולה', הקבע - [נקבע נדרו לשור]; ואם נפסל, לא יביא בדמיו אלא שור.

ח. האומר: 'אחד מקבשי הקדש', ו'אחד משורי הקדש', והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לבינוני; כיצד יעשה? ימתין לבינוני עד שיפול בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבדו. ואם אמר: 'שור שבשורי הקדש' - הגדול שבהן הקדש, ואין חוששין לבינוני.

ט. פרש אחד מהם, ושכח [מי מהם], או שאמר לו אביו: 'אחד מהם הקדש' - הרי זה מקדיש גדול שבהם, ואחר כך יצא ידי חובתו; וכן הנודר עולה מן הבקר, וקבע נדרו, ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור. וכן אם קבע בפכשים ושכח מה קבע - יביא איל; קבע בעזים ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן ההקמה קבע עולתו - יביא שור ואיל ושעיר; ואם נסתפק לו שמה בעוף קבע עולתו - יוסיף תור וכן יונה.

י. גדר תודה או שלמים, וקבע נדרו בבקר, ושכח כמה קבעו - יביא פר ופרה; וכן אם נסתפק לו בפכשים - יביא איל ורחל; נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח באיזה מין קבע נדרו - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה. האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או בן יונה; פרש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן יונה.

יא. האומר: 'הרי עלי למזבח' - יביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב בלו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פרש נדרו, ושכח מה פרש - יביא מכל דבר שקרב בלו למזבח; לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת עוף, ומנחת נסכים, ולבונה, וזין בפני עצמו - [חזק מהיין שמביא עם מנחת נסכים].

יב. אמר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - יביא כבש, שאין לה דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש; פרש, ושכח מה פרש - יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.

יג. האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. 'הרי עלי עצים' - לא יפחת משני גזרים, עבדן במחוקות [מיושרת ומחוקה] עם שפת הכלי וארפן אמה; 'הרי עלי עץ' - מביא גזר אחד, ארפו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים, יביא.

יד. מי שגדר או התגבד שמן, כיצד עושין בו? קומץ ממנו קמץ, ונותן עליו מלח, וזורקו על גבי האשים, והשאר נאכל לפתגים פשירי מנחות. וכיצד עושין בזין הבא בפני עצמו? נותן עליו מלח, ומנסכו בלו על גבי השיתין ככל

ואין מתנדבין חמשה - שאין חמשת לגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת, ולא לנסכי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה, וארבעה, וששה, ומששה ומעלה - מפני שהן ראויין לנסכי בהמות.

יג. כיצד? נדר שבועה, הרי הן כנספי כבש ואיל; נדר שמונה, הרי הן כנספי שני אילים; תשעה, הרי הן כנספי שור וכבש, או כנספי שלשה כבשים; נדר עשרה, הרי אלו כנספי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.

יד. נדר חמשת לגין - אומרים לו: 'השלם ששה', שהרי קבעו לקרבן; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי אינן ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון, והיא צריכה לג אחד שמן.

טו. האומר: 'הרי עלי זין' - לא יפחות משלשת לגין; 'הרי עלי שמן' - לא יפחות מלג. פרש נדרו, ושכח כמה לגין נדר מן זין או מן השמן - יביא מאה וארבעים לג; שאין לה יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ויהיו הנסכים בו ביום מאה וארבעים (ו) לג שמן וכמותם זין, כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יח

א. כל הקרבנות בלן - בין קרבנות בהמה ועוף, בין קרבנות מנחות - מצות עשה להקריבן בבית הבחירה, שנאמר: 'ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה'. וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן, מחויבה לארץ לבית הבחירה, שנאמר: 'רק קדשיך אשר יהיו לך, ונדריך, תשא ובאת אל המקום' - מפי השמועה (מסורת ממושה רבינו) למדו, שאין מדבר אלא בקדשי חוץ לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה.

ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בשל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: 'השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר אשר תראה'. ואם הקריב בזויד - חייב פרת, שנאמר: 'אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא יביאנו, ונקרת'; ואם הקריב בשוגג, מביא חטאת קבועה (י רגילה).

ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה - אף על פי שלא העלה [הקריב] אותן - אם היה מזיד, חייב פרת, שנאמר: 'אשר ישחט שור או כשב או עז... דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך, ונקרת'. ואם שחט בשוגג, מביא חטאת קבועה.

ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש [י סמיכות הפסוקים]; נאמר: 'שם תעלה עלתיך', ונאמר: 'ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה'. מה העלה [ההקרה] בחוץ שענש עליה - הזהיר עליה בפרוש, שנאמר: 'השמר לך פן תעלה עלתיך', אף עשיה שבכללה השחיטה, שענש עליה בפרוש - הרי הוא מזוהר עליה, שלא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר.

מנחות' - יביא שתי מנחות ממין אחד. 'הרי עלי מיני מנחות' - יביא שתי מנחות משני מינים; וכן אם אמר: 'מיני מנחה' - יביא שני מינין. קבע נדרו במין מהן, ושכחו - מביא חמשתן.

ו. אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יתר מששים עשרון; ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי שני; שאין יכולין להכליל באחד אלא ששים, אבל יתר על ששים אין נכללין. אף על פי שאין הכלילה מעפכת כמו שבארנו, אמרו חכמים: 'כל הראוי לכלילה [י שיכול להתערב], אין הכלילה [בפועל] מעפכת בו; וכל שאינו ראוי לכלילה, הכלילה מעפכת בו'.

ז. אמר: 'הרי עלי מאה אחד ועשרים עשרון' - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד בכלי שלישי. אמר: 'הרי עלי עשרון' - מביא עשרון אחד. 'הרי עלי עשרונות' - יביא שנים; פרש נדרו, ושכח כמה עשרון פרש - יביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח כמה עשרון פרש, ובאיזה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מחמשת מיני מנחות. ח. קבע נדרו, ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר - הרי זה מביא מאחד ועד ששים, בששים כלי. כיצד? מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באיזה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלי מכל מין; ונמצא מביא מכל מין אלה ושמונה מאות ושלשים עשרון.

ט. האומר: 'הרי עלי מנחת שעורים', או 'מנחת חצי עשרון', או 'מנחת שלא שמן ולבונה' - הרי זה פטור, שלא התנדב דבר שקמוהו מקריבין. אמר: 'הרי עלי מנחה מן השעורים', או 'מן העדשים', או 'מנחה בלא שמן ולבונה', או 'מנחת חצי עשרון' - שואלין אותו; אם אמר: 'לא נדרתי אלא על דעת שמתר להקריב כזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה, לא הייתי נודר' - הרי זה פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר כדרך שמקריבין' - הרי זה חייב להקריב כדרך שמקריבין.

י. נדר עשרון ומחצה, ואמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר כדרך המתנדבין' - הרי זה מביא שנים. אמר: 'הרי עלי קמח', או 'הרי עלי חצי עשרון', ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור, כמי שלא נדר מעולם. וכן האומר: 'הרי עלי תודה בלא לחם', 'זבח בלא נסכים' - הרי זה פטור; ואם אמר: 'אלו הייתי יודע שאין מקריבין כן, הייתי נודר כדרך הנודרין' - הרי זה חייב להביא כדרך המקריבין.

יא. האומר: 'הרי עלי לחמי תודה' - יביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזכיר. אמר: 'הרי עלי לחם לפטר תודתו של פלוני' - יביא לחם תודה עם תודת חברו.

יב. מתנדב אדם או נודר זין בפני עצמו. ואין מתנדבין לג זין, ולא שני לגין - שאין בנסכים לא לג ולא שנים;

להיות פתוחות, ואחר כך יהיו ראויין לקרב לפני ה', כמו שבארנו. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה - בין לשמו בין שלא לשמו - חיב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.

יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח -] שהקדישה בעודה ברחם -] אסור לשחט אותה -] את האם -] בחוץ; ואם שחט - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה [עוברת] לבוא לפני ה'. יד. גנב והקדיש, ואחר כך שחט בחוץ - חיב. ומאימתי העמידה ברשותו, כדי לחיבו עליה פרת? משעה שהקדישה; והוא ששחטה אחר יאוש [בעלים מהגניבה]; אבל לפני יאוש, אינה קדושה.

טו. היתה בהמה פלה בחוץ וצוארה בפנים, ושחט - חיב, שנאמר: "אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה". אחד השוחט במקדש ושאר גוף בהמה לחוץ, או שהיה גופה בפנים וצוארה בחוץ - חיב, עד שתהיה בהמה פלה במקדש, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו". אבל השוחט בגגו של היכל - אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל, הרי זה פטור. טז. שנים שאחזו בסכין ושחטו בחוץ - פטורין, שנאמר: "אשר ישחט.. או אשר ישחט" - אחד, ולא שנים. ואחד ששחט בחוץ - אף על פי שלא נתכונן לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חיב, שנאמר: "דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך" - אף על פי שזה הדם במחשבתו פדום הנשפך, לא בקרבו - הרי זה חיב.

יז. השוחט בחוץ בלילה - חיב, הואיל והשחיטה [של חולין] בלילה כשרה בחוץ. וכן אם העלה [בחולין] בלילה מזה ששחט -] אותה שנשחטה בחוץ בלילה - חיב על ההעלה; אבל אם שחט בפנים [במקדש] בלילה והעלה בחוץ - פטור, לפי שלא העלה אלא דבר פסול, שאין לה שחיטה כשרה בלילה במקדש. וכן אם קבל בכלי חל בפנים וזרק בחוץ - פטור.

יח. וכן המולק [שחיטה מיוחדת בעוף] את העוף בחוץ, פטור; ואם העלהו, פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ - חיב על ההעלה; שחטו בפנים והעלהו בחוץ - פטור, שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב. שחט את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חיב שמים; שהשחיטה בחוץ כשרה, והרי היא כמליקה בפנים.

ה. השוחט קדשים והעלה אותם בחוץ, חיב שמים - אחת על השחיטה, ואחת על ההעלה. וכן אם שחט בפנים והעלה בחוץ - חיב על ההעלה; וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חיב על השחיטה.

ו. אינו חיב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב למזבח, אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח או מחטאות המתות - הרי זה פטור, שנאמר: "לפני משכן ה'" - כל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' אין חיבין עליו. ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים -] יבאר בהמשך - הואיל ואינו ראוי לבוא עתה בפנים, פטור. ח. איזה הוא מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבעת ימי הלדה, ותורין שלא הגיע זמן -] שטרם הזהיבו כנפיהם, ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהן היום, שאין השני ראוי עד למחר.

ט. ואיזה הוא מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדיין לא הגיע זמן בעליו להקריבו. כיצד? תזב והזכה והיולדת ששחטו חטאתו בחוץ בתוך ימי ספירה [לטהרת], פטורין; וכן מצרע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי ספירה, פטור; שעדיין לא נראו -] נהיו ראויין בעלי הקרבנות האלו לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה, חיבין; שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם הן עקר הכפרה. וכן גזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי גזירות, פטור; הקריב עולתו או שלמיו בחוץ, חיב; שהחטאת היא המעכבת אותו, והיא עקר הגזירות.

י. אשם תלוי -] מסופק אם חטא [וחטאת העוף הבאה על הספק -] אשה שהפילה וספק אם עובר הוא] שהקריבן בחוץ - פטור, שהרי לא נקבע האסור [והקרבן בא מספק]. אשם מצרע ששחטו בחוץ שלא לשמו - חיב, הואיל ושללא לשמו ראוי בפנים וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ, כך הוא פטור על העליתו [הקרבנות].

יא. שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ - אם עד שלא התודה עליהן, חיב פרת על שניהן, הואיל וראויין לבוא לפני ה' ליהודי; ואם אחר שהתודה - פטור על המשתלח [לטהרת], שהרי אינו ראוי לבוא לפני ה'.

יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיפתחו דלתות ההיכל - פטור; שהרי הן מחסרים מעשה -] כי בשחיטה על הדלתות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ז' ו"ג מרחשון ה'תש"ע

מצוות לא תעשה; וזה הוא פרט: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשביט שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה; (ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל שבועה; (ה) שלא יראה חמץ כל שבועה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבועה; (ז) לאכל

יום ראשון ז' מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש

[ממדרע"ה] בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח, שהוא "בין הערבים", והוא חצי היום.

ט. ואסרו חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי שלא יגע [יכשל] באסור תורה. ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנאה: שעה ששית מדברי סופרים, ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה. שעה חמישית, אין אוכלין בה חמץ - גזרה משום יום המקצו, שמא יטעה בין חמישית וששית. ואינו אסור בהנאה בשעה חמישית. לפיכך, תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית, שורפין הכל.

י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף שעה רביעית; ואין אוכלין בשעה חמישית, אלא נהנין בו; והאוכל בשעה ששית, מכין אותו מכת מרדות. והאוכל מתחלת שעה שביעית, לוקה.

יום שני ח' מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פ"ק ב

א. מצות עשה מן התורה, להשביח החמץ קדם זמן אסור אכילתו, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם"; מפי השמועה [שמסר משה רבנו] למדו, שראשון זה הוא יום ארבעה עשר. וראיה לדבר זה, מה שכתוב בתורה: "לא תשחט על חמץ דם זכחי", כלומר לא תשחט הפסח והחמץ קים; ושחיטת הפסח, הוא יום ארבעה עשר אחר חצות.

ב. ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שיבטל החמץ מלבדו ויחשב אותו כעפר, וישים בלבדו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו, הרי הוא כעפר ויכדור שאין בו צורך כלל.

ג. ומדברי סופרים, לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים, ולבדק ולהוציאו מכל גבולו. וכן מדברי סופרים, שבודקין ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר, לאור הגר, מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הגר יפה לבדיקה; ואין קובעין מדרש [שיעור] בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם לא יתחיל לקרות [ללמוד תורה] בעת זו - שמא ימשך וימנע מבדיקה, בתחלת זמנה. ד. אין בודקין לא לאור הלכנה, ולא לאור החמה, ולא לאור האבוקה - אלא לאור הגר. במה דברים אמורים? בחורים ובמחבואות; אבל אכסדרה [מרפסת] שאורה רב - אם בדיקה לאור החמה, דיו. ואמצע העצור, אינו צריך בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלין כל חמץ שיפל שם.

ה. חר שבאמצע הבית שבין אדם לחברו - זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבד; וכל מקום שאין מכניסין לו חמץ, אינו צריך בדיקה.

ו. חרי הבית התחתונים והעליונים, ונג היציע [חדרון שגגו משופע], ורפת בקר, ולולין, ומתבן [בית התבן], ואוצרות

מצה בלילי הפסח; (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות חמץ ומצה פ"ק א

א. כל האוכל פזית חמץ בפסח, מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחד ועשרים בניסן - במזיד, חייב כרת, שנאמר: "כי כל אכל חמץ, ונכרתה"; בשוגג, חייב קרבן חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן] - אחד האוכל, ואחד הממחה [ממיס] ושותה.

ב. החמץ בפסח, אסור בהנאה - שנאמר: "לא יאכל חמץ", לא יהא בו [שום] הטר אכילה. והמניח חמץ ברשותו בפסח - אף על פי שלא אכלו, עובר בשני לאוין, שנאמר: "לא יראה לך שאר בכל גבולך", ונאמר: "שאר לא ימצא בבתיכם"; ואסור החמץ ואסור השאור שבו מחמצין [בצק אחר -], אחד הוא.

ג. אינו לוקה משום "לא יראה" ו"לא ימצא", אלא אם כן קנה חמץ בפסח, או חמצו - כדי שיעשה מעשה. אבל אם היה לו חמץ קדם הפסח, וביא הפסח ולא בערו אלא הניחו ברשותו - אף על פי שעבר על שני לאוין - אינו לוקה מן התורה, מפני שלא עשה מעשה; ומכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנו].

ד. חמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה לעולם; ודבר זה - קנס מדברי סופרים: מפני שעבר על "כל יראה" ו"כל ימצא", אסורו, ואפלו הניחו בשנגה או באגס - כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו, כדי שיהיה בו אחר הפסח. ה. חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח, בין במינו בין שלא במינו - הרי זה אוסר בכל שהוא. וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח - אף על פי שהוא אסור בהנאה - אם נתערב בין במינו בין שלא במינו, הרי זה מתר לאכלו אחר הפסח; שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו, אבל התערבת מתרת באכילה לאחר הפסח.

ו. אין חייבין כרת, אלא על אכילת עצמו של חמץ. אבל ערב חמץ, כגון פתח הבבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] ושכר המדי [עשוי משעורה], וכל הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן - אם אכלן בפסח, לוקה ואין בו כרת, שנאמר: "כל מחמצת לא תאכלו". במה דברים אמורים? בשאכל פזית חמץ בתוך התערבות, בכדי אכילת שלש ביצים - הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערובת פזית [שמצטרף] בכדי [תוך כדי] אכילת שלש ביצים - אף על פי שאסור לו לאכל - אם אכל, אינו לוקה אלא מכת מרדות.

ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כל שהוא - הרי זה אסור מן התורה, שנאמר: "לא יאכל חמץ". ואף על פי כן, אינו חייב כרת או קרבן, אלא על כשעור שהוא פזית; והאוכל פחות מפזית במזיד, מכין אותו מכת מרדות.

ח. אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מתצות היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל בזמן זה, לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ", כלומר על קרבן הפסח; כך למדו מפי השמועה

חלדה וכפר בפיה - צריך לבדק; יצאת ועכבר וכפר בפיה, אינו צריך לבדק - שנה הכפר, הוא שהיה בפי העכבר. נחש שנכנס לחר ופת בפיו, אין חיב להביא חבד [צייד נחשים] להוציאו.

יד. כזית חמץ בשמי קורה, מחיבין אותו להביא סלם להורידו; שפעמים יפל משמי קורה. היה חמץ בבביר, אין מחיבין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבד, ודיו.

טו. כפת [חתיכת] שאור שיחדה לשיכה - אם טח פניה בטיט - הרי זו בטלה, ומתיר לקימה. בצק שבסדקי הערכה [קערה] - אם יש כזית במקום אחד, חיב לבכר. ואם לאו - אם היה עשוי לחזק בו שביר הערכה, או לסתם בו נקב - בטל במעוטו; ואם לאו, חיב לבכר. היו שני חציי זיתים בשני מקומות, וחוט של בצק ביניהן - רואין: כל שאלו נטל החוט נטלין עמו, חיב לבכר; ואם לאו, אינו חיב לבכר.

טז. במה דברים אמורים? בערכה; אכל בבית - אף על פי שאם נטל החוט אין נטלין עמו - חיב לבכר, מפני שפעמים מקבץ אותן. היה חצי זית בבית וחצי זית בעליה, חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה [מרפסת], חצי זית בבית וחצי זית בבית שלפנים ממנו - הואיל ואלו החציי זיתים דבוקין בכתלים, או בקורות, או בקרקעות - אינו חיב לבכר, אלא מבטל בלבד ודיו.

יז. המשכיר בית סתם בארבעה עשר [ו] לא פירש אם בדוק - הרי זה בחזקת בדוק, ואינו צריך לשאל; ואם החזק זה המשכיר שלא בדק, ואמרה אשה או קטן, 'אנו בדקנוהו' - הרי אלו נאמנין; שהכל נאמנים על בעור חמץ, והכל פשרין לבדיקה, ואפלו נשים ונעדים וקטנים - והוא, שהיה קטן שיש בו דעת לבדק.

יח. המשכיר בית לחברו - אם עד שלא מסר המפתח חל ארבעה עשר, על המשכיר לבדק; ואם משמסר המפתח חל ארבעה עשר, על השוכר לבדק. המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק, ונמצא שאינו בדוק - על השוכר לבדק; ואינו מקח טעות, ואפלו במקום שבודקין בשכר [בתשלום], שהרי מצנה הוא עושה.

יט. המפרש בים והיוצא בשירה, תוך שלשים יום - זקוק לבדק. קדם שלשים יום - אם דעתו לחזר קדם הפסח, צריך לבדק ואחר כך יצא, שמא יחזר ערב הפסח בין השמשות, ולא יהיה לו פנאי לבכר; ואם אין דעתו לחזר, אינו צריך לבדק. וכן העושה ביתו אוצר [מחסן תבואה], תוך שלשים יום - זקוק לבדק, ואחר כך כונס אוצרו לתוכו. קדם שלשים יום - אם דעתו לפנותו קדם הפסח, צריך לבדק ואחר כך עושה אוצר; ואם אין דעתו לפנותו קדם הפסח, אינו צריך לבדק.

יום שלישי ט' מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ג

א. כשבדק אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר, מוציא את החמץ מן החרים ומן המחבואות ומן הנזירות, ומקבץ

[מחסני] זין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן, ובית דגים גדולים - אינו צריכין בדיקה, אלא אם פן הכניס להן חמץ. אבל אוצרות שכר ואוצרות זין שמסתפק מהן, ובית המלח, ובית השעורה, ובית דגים קטנים, ובית העצים, ובית המורקס [שומן דג מלוח], וחרה הבית האמצעיים, וכיוצא באלו - צריכין בדיקה, שסתמן שמכניסין להן חמץ; ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה. וכשבדק המרתף, בודק ממנו שתי שורות [של חביות] החיצונות, שהן העליונה ושלמטה ממנה.

ז. אין חוששין שמא גררה חלדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ; שאם נחוש מבית לבית, נחוש מעיר לעיר, ואין לדבר סוף. בדק ליל ארבעה עשר, והניח עשר חלות ומצא תשע - הרי זה חושש, וצריך לבדק פעם שניה; שהרי גררה חלדה או עכבר בודאי.

ח. וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה - צריך לבדק פעם שניה. אף על פי שמצא פוררין באמצע הבית, אין אומרים: 'כבר אכל אותה הפת במקום זה, וחרה הפרורין', אלא חוששין שמא הניחה בחר או בחלון, ואלו הפרורין שם היו; ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא כלום, הרי זה בודק כל הבית; ואם מצא אותה הפת שנטלה העכבר ונכנס, אינו צריך בדיקה.

ט. ראה תינוק שנכנס לבית בדוק, ובגדו כפר, ונכנס אחריו, ומצא פוררין - אינו צריך בדיקה; שהחזקתו שאכלה, ואלו הפרורין שנפלו ממנו בשעת אכילה - שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו, ואין דרך עכבר לפרר. ואם לא מצא פוררין כלל, צריך לבדק.

י. הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, ובא עכבר ונטל, ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל, ונכנס לבית בדוק - צריך לבדק; שכל [איסור] הקבוע [ידוע מקומו], כמחצה על מחצה.

יא. שני צבורין, אחד חמץ ואחד מצה, ושני בתים, אחד בדוק ואחד שאינו בדוק, ובאו שני עכברים, זה נטל חמץ וזה נטל מצה, ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה שנטל החמץ; וכן שני בתים בדוקין, וצבור אחד חמץ, ובא עכבר ונטל, ואין ידוע לאי זה בית נכנס; או שידע שנכנס לאחד מהן, ונכנס אחריו ובדק ולא מצא כלום; או שבדק, ומצא כפר - בכל אלו, אינו צריך לבדק פעם שניה; שאין כאן קבוע.

יב. הניח החמץ בזוית זו, ומצאו בזוית אחרת; או שהניח תשע חלות, ומצא עשר; או שהניח תשעה צבורין {מצה} {חמץ} ואחד {חמץ} {מצה}, ופרש כפר מהן, ואין ידוע אם חמץ או מצה, ובא עכבר ונטל הכפר שפרש, ונכנס לבית בדוק; או שבא עכבר ונטל חמץ, וספק נכנס לבית זה או לא נכנס - בכל אלו, צריך לבדק.

יג. נכנס עכבר לבית וכפר בפיו, ויצא עכבר משם וכפר בפיו - אומרים: 'הוא הראשון שנכנס, הוא האחרון שיצא', ואינו צריך לבדק; היה הראשון שחר וזה שיצא לבדק, צריך לבדק. נכנס עכבר וכפר בפיו, ויצאת משם

ט. מי שיצא מביתו קדם שעת הבעור לעשות מצוה, או לאכל בסעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשואין, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו – אם יכול לחזור ולבעור ולחזור למצותו, יחזור; ואם לאו, יבטל בלבד. יצא להציל מיד הגיס [שודדים], מן הנזק, מן הדלקה, ומן המפלת – יבטל בלבד, ודין. יצא לצרף עצמו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו – יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד כביצה; הנה פחות מכביצה, מבטלו בלבד ודין.

י. מי שהניח עסה מגלגלת [שנילושה] בתוך ביתו ויצא, ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו, והיה ירא שמה שתחמץ; אבל אם התחמץ, אין הבטול מועיל כלום, אלא כבר עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", ותיב לבעור מיד כשיחזור לביתו.

יא. כיצד בעור חמץ? שורפו, או פורר וזורה לרוח, או זורקו לים; ואם היה החמץ קשה, ואין הים מתחתו במהרה – הרי זה מפררו, ואחר כך זורקו לים. וחמץ שנפלה עליו מפלת, ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יתר – הרי הוא כמבער; וצריך לבטל בלבד, אם עדין לא נכנסה שעה ששית.

יב. נתנו לנכרי קדם שעה ששית, אינו צריך לבעור. ואם שרפו קדם שעה ששית, הרי זה מתר להנות בפחמין שלו בתוך הפסח. אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה – הואיל והוא אסור בהנחה, הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים, ולא יאפה בו, ולא יבשל; ואם אפה או בשל – אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנחה. וכן הפחמין שלו אסורין בהנחה, הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנחה.

יום רביעי י' מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ד

א. כתוב בתורה: "לא יראה לך חמץ". יכול אם טמן אותו, או הפקיד אותו ביד גוים, לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "שאר לא ימצא בבתיכם", אפלו הפקידו או הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה החמץ בביתו, אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת, לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "בכל גבלך", בכל רשותך. יכול יהיה חייב לבעור מרשותו חמץ של גוי, או של הקדש? תלמוד לומר: "לא יראה לך", שלך אי אתה רואה; אבל אתה רואה של אחרים, או של גבה [הקדש].

ב. הא למדת, שחמץ של ישראל – אם הניחו ברשותו, אפלו טמון, ואפלו בעיר אחרת, ואפלו מפקד ביד גוים – הרי זה עובר משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; וחמץ של הקדש או של גוי שהיה אצל ישראל – אפלו היה עמו בבית – הרי זה מתר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] שיד ישראל שולטת עליו, אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח. אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי, שמה יבוא להסתפק ממנו; אבל של הקדש, אינו צריך,

הכל, ומניחו במקום אחד. עד תחלת שעה ששית ביום, מבערו; ואם רצה לבערו בלילי ארבעה עשר, מבערו.

ב. החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר, כדי שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות – אינו מניחו מפני ומפרד בכל מקום, אלא מצינו בכלי או בנות ידועה, ונזכר בו; שאם לא נזכר בו ומצאו חסר – צריך לחפש אחריו ולבדק פעם אחרת, שמה גרוהו העכברים.

ג. חל ארבעה עשר להיות בשבת – בודקין את החמץ בלילי ערב שבת [ליל שישי], שהוא ליל שלשה עשר; ומניח מן החמץ כדי לאכל ממנו, עד ארבע שעות ביום השבת, ומניחו במקום מצנע, והשאר מבערו מלפני השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות, מבטלו; וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון, ומבערו.

ד. היו לו כפרות רבות של תרומה, וצריך לשרפה ערב שבת – לא יערב הטהורה עם הטמאה, וישרף; אלא שורף טהורה לעצמה, וטמאה לעצמה, ותלויה [פסק טמאה] לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכל, עד ארבע שעות ביום השבת בלבד.

ה. מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר, בודק בארבעה עשר בשחרית; לא בדק בשחרית, בודק בשעת הבעור [שעה שישי]; לא בדק בשעת הבעור, בודק בתוך החג. עבר הרגל ולא בדק – בודק אחר הרגל, כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח, מפני שהוא אסור בהנחה.

ו. כשבודק החמץ בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר, או בתוך הרגל – מברך קדם שיתחיל לבדק: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצננו על בעור חמץ'; ובודק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ, כמו שבארנו. ואם בדק לאחר הרגל, אינו מברך.

ז. כשגומר לבדק – אם בדק בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר קדם שש שעות – צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו, ואינו רואהו; ויאמר: 'כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתי, הרי הוא בטל, והרי הוא כעפר'. אבל אם בדק מתחלת שעה ששית ולמעלה, אינו צריך לבטל – שהרי אינו ברשותו, ששכר נאסר בהנחה.

ח. לפיכך, אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה (ו)מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבד, ושכחו בשעת הבעור ולא בערו – הרי זה עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", שהרי לא בער ולא בטל; ואין הבטול מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והפתיב עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום "לא יראה" ו"לא ימצא". ותיב לבערו בכל עת שימצאו. ואם מצאו ביום טוב – כופה עליו כלי עד לערב, ומבערו; ואם של הקדש הוא – אינו צריך לכפות עליו, שהכל פורשין [מובדלים] ממנו.

יב. דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל, או שאינו מאכל כל אדם, כגון התרנאק וכיוצא בו – אף על פי שמותר לקימו, אסור לאכלו עד אחר הפסח; ואף על פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא, הרי זה אסור לאכלו.

יום חמישי י"א מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ה

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן בלבד – והם שני מיני החטים, שהן החטה והפסמית, ושלשה מיני השעורים, שהן השעורה ושבילת שועל והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן – אין בהן משום חמץ; אלא אפילו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בכגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ, הרי זה מותר באכילה – שאין זה חמוץ, אלא סרחון.

ב. חמשת מיני דגן אלו – אם לשן במי פרות בלבד, בלא שם מים בעולם – אינם באין לידי חמוץ; אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח כל הבצק, הרי זה מותר באכילה; שאין מי פרות מחמיצין, אלא מסריחין. ומי פרות, הן כגון: יין, וחקלב, וידבש, וזית, ומי תפוחים, ומי רמונים, וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמןים ומשקין – והוא, שלא יתערב בהן שם מים בעולם; ואם נתערב בהן מים כל שהוא, הרי אלו מחמיצין.

ג. אין מבשלין חטים במים – כגון ריפות [גרורי חיסה], ולא קמח – כגון לביבות; ואם בשל, הרי זה חמץ גמור – והוא, שיתבקעו בתבשיל [מנפחותם]. אין קולין [מטגנים] את הבצק בשמן על המחבת, אבל מבשלין את הפת ואת הקמח הקלוי. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר כך השליף לתוכן הקמח – הרי זה מותר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ; וכבר נהגו בשנער [בבבל] ובספרד ובכל המערב, לאסור דבר זה – גזירה, שמא לא ירתיח המים זפה זפה.

ד. מותר לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו במי פרות – אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת בשמן – הרי זה מותר, שמי פרות אינן מחמיצין.

ה. פרמל [שיבליס] שמהבהבין אותו [שורפין קצת] באור וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים – שמא לא נקלה באור זפה, ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו. וכן כשמוללים הקדרות התדשות [מבשלים בהם קמח עם מים לחזקם], אין מבשלין בהן אלא מצה אפוייה שחזרו וטחנו אותה; אבל קמח קלי [קלוי] אסור – שמא לא קלהו זפה, ויבוא לידי חמוץ.

ו. אין בוללין [מריביס] את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין [מתבקעים] ומחמיצין במהרה. ואם כלל – אם רפו כדי שאם הניחן על פי הכיב [כלי מנוקב] שאופין עליו החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה, הרי אלו מותרין.

ז. החטים – מותר לכלל אותן במים, כדי להסיר סבן, וטוחנין אותן מיד, כדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל

מפני שהכל פורשין [מובדלים] מן ההקדש, כדי שלא יבואו לידי מעילה.

ג. גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל – אם קבל עליו ישראל אתריות, שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו – הרי זה חייב לבצרו; הואיל וקבל עליו אתריות, נעשה כשלו. ואם לא קבל אתריות – מותר לקימו אצלו, ומותר לאכל ממונו אחר הפסח, שברשות הגוי הוא.

ד. גוי אדם שהפקיד חמצו אצל ישראל – אם יודע הישראלי שאם אבד או נגנב מחיבו לשלמו וכופהו ואונסו לשלם, ואף על פי שלא קבל אתריות – הרי זה חייב לבצרו; שהרי נחשב כאלו הוא שלו, מפני שמחייבו האנס באחריותו.

ה. ישראל שהרהיך [משכן] חמצו אצל הגוי – אם אמר לו: 'אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני, קנה חמץ זה מעכשיו' – הרי זה ברשות הגוי, ואותו החמץ מותר לאחר הפסח; והוא שיהיה הזמן שקבע לו [שיקנה] קדם הפסח. ואם לא אמר לו 'קנה מעכשיו' – נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל הגוי, ואסור בהנזה לאחר הפסח. ו. ישראל וגוי שהיו באין בספינה, והיה החמץ בידי ישראל, והגיעה שעה חמישית – הרי זה מוכרו לגוי או נותנו לו במתנה, וחוזר ולוקחו ממונו אחר הפסח; ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה.

ז. אומר ישראל לגוי: 'עד שאתה לוקח [קונה חמץ] במנה, בוא וקח במאתים' [כמות יותר גדולה, ורומז לו שיקנה ממנו בחזרה את החמץ], 'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח מישראל' – שמא אצטרף ואקח ממך אחר הפסח. אבל לא ימכר לו ולא יתן לו על תנאי; ואם עשה כן, הרי זה עובר על "בל יראה" ו"בל ימצא".

ח. תערבת חמץ, עוברין עליה משום "בל יראה" ו"בל ימצא" – כגון המורקס [שומן דג מלוח עם קמח] וכתח הבבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] ושכר המדי, שעושין אותו מן הקמח, וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלים; אבל דבר שיש בו תערבת חמץ, ואינו ראוי לאכילה – הרי זה מותר לקימו בפסח.

ט. כיצד? ערבת [קערת] העבדנין [מעבדי עורות] שנתן לתוכה קמח ועורות, אפילו נתנו שעה אחת קדם שעת הבעור – הרי זה מותר לקימו. ואם לא נתן העורות, ונתן הקמח קדם שלשה ימים לשעת הבעור – מותר, שהרי נפסד והבאיש; תוף שלשה ימים, חייב לבצרו.

י. וכן הקילור [משחה לעיון] והרטיה והאספלונית והתרנאק [מיני תחבושות] שנתן לתוכן חמץ – מותר לקימן בפסח, שהרי נפסדה צורת החמץ.

יא. הפת עצמה שעפשה [התעפשה] ונפסלה מלאכל הפלב, ומלגמה [מין תחבושת מעורבת קמח] שנסרחה – אינו צריך לבצרו. בגדים שכבסו אותן בחלב חטה, וכן גירות שדבקו אותן בחמץ, וכל כיוצא באלו – מותר לקימן בפסח, ואין בהן משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; שאין צורת החמץ עומדת.

הציור - שָׁמָּה יָבוֹאוּ אֲחֵרִים לַעֲשׂוֹתָן שְׁלֹא בְדָפוּס, וַיִּשְׁהוּ בַּעֲשִׂיתָן וַיִּחְמִיצוּ.

טז. מִים שְׂרוּחָצִין בּוֹ הַיָּדִים וְהַעֲרֵכָה אַחֵר שֶׁלִּישֵׁן, וְכֵן מִים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ בַּשַּׁעַת לִישָׁה - הָרִי זֶה יִשְׁפָּךְ בְּמָקוֹם מְדֻרָּן, כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַבֵּץ בְּמָקוֹם אֶחָד וַיִּחְמִיץ.

יז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַמָּרְסָן [קליפות תבואה] וּמִנִּיחִין לִפְנֵי הַתַּרְנָגוּלִין, שָׁמָּה יִחְמִיץ. אֲבָל חוֹלְטִין לֶהֱן הַמָּרְסָן בְּרוֹתְחִין, וּמִנִּיחִין לִפְנֵיהֶן; וְכֵכָר נִהְגוּ רַב הָעוֹלָם שְׁלֹא לְחַלֵּט - גִּזְרָה, שָׁמָּה לֹא יִרְתִּים הַמֵּים זָפָה.

יח. וּמִתֵּר לְלוֹשׁ לַתַּרְנָגוּלִין מָרְסָן אוֹ קֶמַח, וּמֵאֲכִילֵן מִיָּד, אוֹ נוֹתֵן לִפְנֵיהֶן, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶן - עַד שֶׁלֹּא יִשְׁהָה לִפְנֵיהֶן כְּדִי הַלּוֹף מִלֵּ. וְכָל זֶמֶן שֶׁהֵן מְנַקְרִין בּוֹ, אוֹ שְׁהוּא מִתְפָּךְ בּוֹ בִּידוֹ - אֵינוֹ מִחְמִיץ; וְכִשְׁפִּסְקוּ מִלֶּאֱכָל - יִשְׁטֹף הַכֵּלִי בְּמֵים, וַיִּשְׁפָּךְ בְּמָקוֹם מְדֻרָּן.

יט. לֹא תִשְׁרֶה אִשָּׁה אֶת הַמָּרְסָן, שְׁתוּלִיד בְּיָדָהּ לְמִרְחָץ; אֲבָל שָׁפָה [משפּפּוֹת בַּמִּזְרָן] הִיא עַל בִּשְׁרָהּ, יָבֵשׁ. וְלֹא יִלְעַס אָדָם חֲטִין וַיִּתֵּן עַל מִכְתּוֹ [לרפואה], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִחְמִיצוֹת. אֵין נוֹתֵנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹךְ הַחֲרֹסֶת; וְאֵם נִתֵּן - יִשְׂרֹף מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַהֵר לְהַחְמִיץ. אֵין נוֹתֵנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל; וְאֵם נִתֵּן, יֹאכַל מִיָּד.

כ. מִתֵּר לִתֵּן הַתְּבָלִין וְהַשְּׂמֶשֶׁמֶן וְהַקֶּצֶחַ [מִיּוֹ תְּבָלִין] וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, לְתוֹךְ הַבָּצֵק; וְכֵן מִתֵּר לְלוֹשׁ הָעֶסֶה בְּמֵים וְשֶׁמֶן, אוֹ דָּבֵשׁ וְחֵלֶב, אוֹ לִקְטָף בֵּהֶן [למרח מהם העיסה]. וּבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, אֲסוּר לְלוֹשׁ וּלְקַטֵּף אֲלֵא בְּמֵים בְּלֶבֶד - לֹא מִשּׁוּם חֶמֶץ, אֲלֵא כְּדִי שִׁיְהִיָּה "לֶחֶם עֲנִי"; וְכִרְאשׁוֹן בְּלֶבֶד הוּא שִׁצְרִיק לְהִיּוֹת זָרוֹן "לֶחֶם עֲנִי".

כא. כָּל כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן חֶמֶץ בְּצוּגוֹן, מִתֵּר לְהַשְׂתַּמֵּשׁ בֵּהֶן מִצָּה בְּצוּגוֹן - חוּץ מִכְּלִי שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ הַשָּׂאֹר [בַּצֵּק הַמְּחַמֵּץ אַחֲרֵים] וְכֵלִי שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ חֲרֹסֶת, מִפְּנֵי שֶׁחֲמוּצָן קָשָׁה; וְכֵן עֲרֻבוֹת שֶׁלִּישֵׁן בֵּהֶן הַחֲמִיץ, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ שֵׁם עַד שִׁיִּחְמִיץ - הָרִי הֵן כְּבֵית שָׂאֹר, וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בֵּהֶן בִּפְסָח.

כב. בֵּיב [שקע] שֶׁל חֶרֶשׁ שְׂאֹפִין עָלָיו חֲלוֹת חֶמֶץ כָּל הַשָּׁנָה, אֵין אוֹפִין עָלָיו מִצָּה בִּפְסָח; וְאֵם מִלֹּא גִחְלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שֶׁהִיָּה מְבַשֵּׁל בּוֹ הַחֲמֶץ, מִתֵּר לְבַשֵּׁל עָלָיו מִצָּה.

כג. כְּלִי מִתְּכּוֹת וְכֵלִי אֲבָנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן חֶמֶץ בְּרוֹתְחִין בְּכֵלִי רֵאשׁוֹן, כְּגוֹן קִדְרוֹת וְאֶלְפָסִין [קַעְרוֹת גְּדוֹלוֹת] - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כְּלִי גָדוֹל, וּמִמֶּלֶא עֲלֵיהֶן מֵים, וּמִרְתִּיחִין בְּתוֹכָן; וְאַחֵר כֶּף שׁוֹטֵף אוֹתָן, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן בְּמִצָּה. וְכֵן הַסְפִּיגִין, מִרְתִּים אֶת הַלֶּהֶב וְאֶת הַנֶּאֱבָב [- קַת] בְּכֵלִי רֵאשׁוֹן, וְאַחֵר כֶּף מִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן בְּמִצָּה.

כד. כְּלִי מִתְּכּוֹת וְאֲבָנִים וְכֵלִי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן חֶמֶץ בְּכֵלִי שֵׁנִי, כְּגוֹן קַעְרוֹת וְכוֹסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כְּלִי גָדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מֵים רוֹתְחִין, וּמִנִּיחִין בְּתוֹכָן עַד שִׁיִּפְלֹטוּ; וְאַחֵר כֶּף שׁוֹטֵף, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן בְּמִצָּה.

כה. כָּל כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּהֶן חֶמֶץ בְּחִמִּין - בֵּין כְּלִי רֵאשׁוֹן כְּגוֹן קִדְרוֹת, בֵּין כְּלִי שֵׁנִי כְּגוֹן קַעְרוֹת, בֵּין שְׁהִי

יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁנֵעַר וּבְאֶרֶץ הַעֲבִי וּבִסְפָּרַד וּבְעָרֵי הַמַּעֲרָב, שְׁלֹא יִכְלְלוּ הַחֲטִים בְּמֵים - גִּזְרָה, שָׁמָּה יִשְׁהוּ וַיִּחְמִיצוּ.

ח. תְּכַשִּׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, וְנִמְצָאוּ בּוֹ שְׁעוּרִים אוֹ חֲטִים - אֵם נִתְבַּקְעוּ - הָרִי כָּל תְּכַשִּׁיל אֲסוּר, שֶׁהִי נִתְעַרֵב בּוֹ הַחֲמֶץ. וְאֵם לֹא נִתְבַּקְעוּ - מוֹצִיאִין אוֹתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן, וְאוֹכְלִין שְׂאֵר תְּכַשִּׁיל; שָׁאִין הַדָּגָן שֶׁנִּכְלַל אוֹ נִתְבַּשֵּׁל וְלֹא נִתְבַּקְע, חֶמֶץ גָּמוּר שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵינוֹ אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוּפָּרִים.

ט. מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּשְׁמְרֵם אֶת הַמִּצְוֹת", כְּלוּמֹר: הַזֶּהוּר בְּמִצָּה וְשִׁמְרוּ אוֹתָהּ מִכָּל צַד חֲמוּץ; לְפִיכֶךָ אֲמָרוּ חֲכָמִים: צָרִיק אָדָם לְזַהֵר בְּדָגָן שֶׁאוֹכַל מִמֶּנּוּ בִּפְסָח, שְׁלֹא יָבוֹא עָלָיו מֵים אַחֵר שֶׁנִּקְצַר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שֵׁם חֲמוּץ. דָּגָן שֶׁנִּתְבַּע בְּנֶהֱרָה, אוֹ שֶׁנִּפְלַע עָלָיו מֵים - כִּשֵּׁם שֶׁאֲסוּר לְאָכְלוֹ, כֶּף אֲסוּר לְקִיּוֹ; אֲלֵא מוֹכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל וּמוֹדִיעוֹ, כְּדִי שִׁיאֲכִלְנוּ קֶדֶם הַפְּסָח; וְאֵם מְכָרוֹ לְגוֹיִם קֶדֶם הַפְּסָח, מוֹכֵר מַעֲט מַעֲט לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כְּדִי שִׁיִּכְלֶה קֶדֶם הַפְּסָח, שָׁמָּה יִחְזוֹר הַגּוֹי וְיִמְכְּרוּ לְיִשְׂרָאֵל.

י. דָּגָן שֶׁנִּפְלַע עָלָיו דֶּלֶף [טפסוף מים] - כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא טוֹרֵד טֶפֶה אַחֵר טֶפֶה, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם בָּלוּ - אֵינוֹ בָּא לִידֵי חֲמוּץ; אֲבָל כִּשְׁפּוֹסֵק - אֵם נִשְׁתַּהֵךְ בַּשַּׁעוּר [חִימוּץ], הָרִי זֶה אֲסוּר. יא. אֵין לִישֵׁן בִּפְסָח עֶסֶה גְדוֹלָה, שָׁמָּה תַחְמִיץ - אֲלֵא שְׁעוּר חֲלָה בְּלֶבֶד. וְאֵין לִישֵׁן לֹא בְּחִמִּין, וְלֹא בְּחִמִּי חֲמָה [שמש], וְלֹא בְּמֵים שֶׁנִּשְׁאָבוּ בּוֹ בִּיּוֹם - אֲלֵא בְּמֵים שֶׁלְּנוּ [עבר עליהם הלילה]; וְאֵם עֶבֶר וְלֹשׁ בְּאֶחָד מִכָּל אֱלוֹי, הָרִי הַפֶּת אֲסוּרָה.

יב. לֹא תִשָּׁב אִשָּׁה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְתִלּוֹשׁ; וְלֹא תַּחַת הָרָקִיעַ בִּיּוֹם הָעֵבִים, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שָׁאִין הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרְחָת בּוֹ. וְלֹא תִנִּיחַ אֶת הָעֶסֶה, וְתִתְעַסֵּק בְּדָבָר אַחֵר. וְאֵם הִיְתָה לִשָּׁה וְאוֹפָה, צָרִיכָה שְׁנֵי כֵלִים שֶׁל מֵים, אֶחָד שֶׁמִּקְשֶׁת בּוֹ [מזלפת על העיסה טרם אפיה], וְאֶחָד שֶׁמִּצְנֶנֶת בּוֹ יָדָהּ [מחוס התנור]. וְאֵם עֲבָרָה וְלִשָּׁה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹ שְׁלֹא צִנְנָה יָדָהּ, אוֹ שֶׁעָשְׂתָ עֶסֶה יָתֵר מִשְׁעוּר חֲלָה - הַפֶּת מִתְּרָת. וְכִמָּה שְׁעוּר חֲלָה? כְּמוֹ שֶׁלֹּשׁ וְאַרְבָּעִים וְחֹמֶשׁ בִּיצָה - כְּגוּף [כמידת] הַבִּיצָה הַבִּינוֹנִית, לֹא כְּמִשְׁקָלָהּ.

יג. כָּל זֶמֶן שֶׁאָדָם עוֹסֵק בַּבָּצֵק, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם בָּלוּ - אֵינוֹ בָּא לִידֵי חֲמוּץ. וְאֵם הַגְּבִיָּה יָדוֹ וְהַנִּחוֹ, וְשִׁהָה הַבָּצֵק עַד שֶׁהִגִּיעַ לְהַשְׂמִיעַ הַקּוֹל בְּזֶמֶן שֶׁאָדָם מִכָּה בִּידוֹ עָלָיו - כְּכֹר הַחֲמִיץ, וַיִּשְׂרֹף מִיָּד; וְאֵם אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמַע - אֵם שִׁהָה כְּדִי שִׁיְהָלֵף אָדָם מִלֵּ - כְּכֹר הַחֲמִיץ, וַיִּשְׂרֹף מִיָּד. וְכֵן אֵם הַכְּסִיפוֹ פָּנָיו, כְּאָדָם שֶׁעָמְדוֹ שְׁעוּרָתוֹ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכְלוֹ, וְאֵין חֲבִיזִין עָלָיו בֵּרֵת.

יד. הִיּוֹ שְׁתֵּי עֶסוֹת שֶׁהִגְבִּיהוּ הַיָּד מִתֵּן בַּעַת אַחַת, וְנִשְׁתַּהֲוּ וְהִאֲחַת מִתֵּן יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְהִאֲחַת אֵין לָהּ קוֹל - שְׁתֵּיהֶן יִשְׂרְפוּ, וְהָרִי הֵן חֶמֶץ גָּמוּר.

טו. אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמַּצְרִינִן [פֶּת עִם צִיּוּרִים] בִּפְסָח, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עֲלֵיהֶן [מתעכבת בעשייתן], וּמִתְחַמֵּץ בַּעַת עֲשִׂיתָן. לְפִיכֶךָ הַנִּתְחַמֵּץ מִתְרִין לַעֲשׂוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִיאִין בְּאֲמִנוּתָן, וּמִמְהָרִין לַעֲשׂוֹתָן; אֲבָל בְּעָלִי כֵתִים אֲסוּרִין, וְאֲפִלּוּ צָרוֹ אוֹתָן בְּדָפוּס [מסגרת בצורת

יוצאין בה - והוא, שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין ממנה בעת שפורסה. ויוצאין ברקיק השרוי [מצה שרויה במים] - והוא, שלא נמוח; אבל מצה שבשלה - אינו יוצא בה ידי חובתו, שהרי אין בה טעם פת.

ז. אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו, כגון שאכלה טבל [מתבואה שלא הופרשה], או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגזלה. זה הכלל: כל שמכרכין עליו ברפת המזון, יוצא בה ידי חובתו; וכל שאין מכרכין עליו ברפת המזון, אין יוצא בה ידי חובתו.

ח. הכתנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם; וכן יוצאין במצה של מעשר שני, בירושלים. אבל אין יוצאין במצה של בכורים, אפלו בירושלים; מפני שהבכורים, אין בהן התר [אכילה] בכל המושבות [אלא בירושלים], ומעשר שני, אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום, וכתוב: "כל מושבתיכם תאכלו מצות" - מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא שיוצאין בה ידי חובה.

ט. חלות תודה ורקיני [חלות] נזיר שעשה אותן לעצמו, אין יוצאין בהן, שגאמר: "ושמרתם את המצות" - מצה המשתמרת [שלא תחמין] לענין מצה בלבד, היא שיוצאין בה; אבל זו, משתמרת לענין הנבחר. ואם עשין למכר בשוק, הרי זה יוצא בה ידי חובתו; שהעושה למכר בשוק, בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותה, ונמצא בשעת עשייתו, שמרן לשם מצה.

י. הכל חביב באכילת מצה, אפלו נשים ונערים. קטן היכול לאכל פת - מחנכין אותו במצות, ומאכילין אותו פזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל מצה, שורין לו רקיק במים ומאכילין אותו - והוא, שלא נמוח.

יא. מדברי סופרים, שאין מפטירין [מסיימים הסעודה] אחר מצה בלוי, ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא אף על פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות אחרות ופרות וכיוצא בהן - חוזר ואוכל פזית מצה באחרונה, ופוסק.

יב. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי שיהיה הפך לאכילתה בערב; ומי שאכל מצה בערב הפסח, מפין אותו מכת מרדות [מלקות מדבנן]. וכן אסור לאכל ערב הפסח מקדם המנחה במעט, כדי שיגנס לאכילת מצה בתאנה; אבל אוכל הוא מעט פרות או ירקות, ולא ימלא כרשו [כרסו] מהן. וחכמים הראשונים היו מרעבין עצמן ערב הפסח, כדי לאכל מצה בתאנה ויהיו מצוות חביבים עליו; אבל בשאר ערבי ימים טובים, אוכל והולך עד שתחשך.

יום שבת קודש י"ג מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ז

א. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים, בליל חמשה עשר בניסן - שגאמר: "זכור את היום הזה", כמו שגאמר: "זכור את יום

משוחין ושועין [מרוחים] באבר שעושין אותן בעין זכוכית, בין שהיו חרש כמה שהן - אין משתמשין בהן במצה, אלא מניחן לאחר הפסח ומבשל בהן.

כו. כלי ראשון שרצה להרתיחו [להכשירו לפסח], ולא מצא כלי אחר גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו - הרי זה מקיף לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ, וממלאהו מים עד שיגברו המים על שפתו, ומרתים המים בתוכו, ודיו; ואחר כך שוטף אותו, ומשתמש בו במצה.

יום שישי י"ב מרחשון ה'תש"ע

הלכות חמץ ומצה פרק ו

א. מצות עשה מן התורה לאכל מצה בליל חמשה עשר, שגאמר: "בערב תאכלו מצת" - בכל מקום, ובכל זמן. ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח, אלא זו מצוה בפני עצמה; ומצותה כל הלילה. אבל בשאר הרגל, אכילת מצה רשות - רצה, אוכל מצה; רצה, אוכל ארז או דחן או קליות או פרות. אבל בליל חמשה עשר בלבד, חובה; ומשאכל פזית, יצא ידי חובתו.

ב. בלע מצה, יצא; בלע מרור, יצא. בלע מצה ומרור כאחד - ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא; שהמרור כטפלה למצה. כרכן בסיב [של עץ] וכיוצא בו ובלען, אף ידי מצה לא יצא.

ג. אכל מצה בלא פונה, כגון שאנסויה גוים לאכל - יצא ידי חובתו; אבל פזית מצה והוא נכפה בעת שטותו, ואחר כך נתרפא - חייב לאכל אחר שנתרפא; לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות.

ד. אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם כן אכלה מאחד מחמשת המינין - שגאמר: "לא יאכל חמץ", ונאמר: "תאכלו מצות": דברים הבאים לידי חמוץ - אם אכלן מצה, יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר הדברים, כגון ארז ודחן וקטניות - אין בהן [מצות] מצה, לפי שאין בהן חמץ.

ה. העושה עשה מן החטים ומן הארז - אם יש בה טעם דגן, יוצא בה ידי חובתו. עסת הקלבים [לאכילת כלבים] - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, יוצא בה ידי חובתו; אין הרועים אוכלין ממנה, אינו יוצא בה, שאין זו משמרת לשם מצה. מצה שלשה במי פרות, יוצא בה ידי חובתו בפסח. אבל אין לשין אותה ביין, או שמן, או דבש, או חלב - משום "לחם עני", כמו שבארנו; ואם לש ואכל, לא יצא ידי חובתו. ואין יוצאין לא בפת מרסן, ולא בפת סבין [מורסן וסובין - קליפות תבואה]; אבל לש הוא את הקמח בסבין שלו ובמורסנו ועושהו פת, ויוצא בה ידי חובתו. וכן פת סלת נקנה ביותר - הרי זו מתרת, ויוצא בה ידי חובתו בפסח; ואין אומרים בה, 'אין זה לחם עני'. ו. אחד מצה שגאפית בתנור, או באלפס [קערה גדולה], בין שהדביק הבצק באלפס ואחר כך הרתיח, בין שהרתיח ואחר כך הדביק, אפלו אפיה [אפאה] בקרקע - הרי זה יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא גאפית אפיה גמורה,

והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים, חייב לשנות בלילה הזה, ארבעה כוסות של יין – אין פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא יפחתו לו [גבאי הצדקה] מארבעה כוסות; שעור כל כוס מהן, רביעית.

ח. אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב. אשה אינה צריכה הסבה; ואם אשה חשובה היא, צריכה הסבה. וכן אצל אביו והשמש בפני רבו, צריכה הסבה; אבל תלמיד בפני רבו, אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסבת ימין, אינה הסבה; וכן המסב על ערפו, או על פניו – אין זו הסבה. ואימתי צריכה הסבה? בשעת אכילת כזית מצה, ובשתיית ארבעה כוסות האלו. ושאר אכילתו ושתייתו – אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך. ט. ארבעה כוסות האלו – צריך למזג אותן [לערבן עם מים], כדי שתהיה שתיה ערבה; הכל לפי היין, ולפי דעת השותה. ולא יפחות בארבעתן מרביעית יין חי – בכל כוס יהא רבע רביעית יין. שטה ארבעה כוסות אלו מיין שאינו מזוג – יצא ידי ארבעה כוסות, ולא יצא ידי חרות; שטה ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת – ידי חרות יצא, ולא יצא ידי ארבעה כוסות. ואם שטה מכל כוס מהן רבו, יצא.

י. כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו, מברך עליו ברכה בפני עצמו. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; וכוס שני, קורא עליו את ההגדה; כוס שלישי, מברך עליו ברכת המזון; כוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך עליו ברכת השיר [יהללך]. ובין הכוסות האלו – אם רצה לשנות, שותה; בין שלישי לרביעי, אינו שותה.

יא. התרסת – מצוה מדברי סופרים, וזכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה? לוקחין תמרים או גרוגרות [תאנים] או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין [מועכים] אותן, ונותנין לתוכן חמץ, ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן; ומביאין אותן על השלחן בלילי הפסח.

יב. אכילת מרור – אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח; שמצות עשה אחת לאכל בשר הפסח, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל המרור לבדו בליל זה, אפלו אין שם קרפן פסח.

יג. מרורים האמורים בתורה, הן הסוגרת והעלשין והתמכה והסרתה בינה והמרור; כל אחד מהמשת מיני ירק אלו, נקרא 'מרור'. ואם אכל מאחד מהן או מהמשותף כזית, יצא – והוא, שהיה לחין; ויוצאין בקלח [שורש] שלחן, אפלו יבש. ואם שלקן [בישול הרבה], או כבשן [בחומץ, או זמן רב במים], או בשלן – אין יוצא בהן.

השבת". ומנזן שביליל חמשה עשר? תלמוד לומר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה", בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפלו חכמים גדולים – חייבין לספר ביציאת מצרים; וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו, הרי זה משבח.

ב. מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאלו – שגאמר: "והגדת לבנך". לפי דעתו של בן, אביו מלמדו. כיצד? אם היה קטן או טפש – אומר לו: 'בני, בלנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא, ויצאנו לחרות'; ואם היה הבן גדול וחכם – מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים שנעשו לנו על ידי משה רבנו, לפי דעתו של בן.

ג. וצריך לעשות שני בלילה הזה – כדי שיכירא הבנים וישאלו ויאמרו: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?' עד שישבי להם ויאמר להם: 'כך וכך ארע, וכך וכך היה'. וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים, ועוקרין [מסירים] השלחן מלפניהם קדם שיאכלו, וחוטפין מצה זה מיד זה, וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן, אשתו שואלתו: אין לו אשה – שואלין זה את זה 'מה נשתנה הלילה הזה', ואפלו היו כלן חכמים. היה לבדו, שואל לעצמו 'מה נשתנה הלילה הזה'.

ד. וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. כיצד? מתחיל ומספר, שבתחלה היו אבותינו – בימי תרח ומלפניו – כופרין וטועין אחר ההבל, ורודפין עבודה זרה; ומסיים בדת האמת, שקרבנו הקדוש ברוך הוא לה, והדילגנו מן התועים, ונקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע, שעבדים היינו לפרעה במצרים, וכל הרעה שגמלנו; ומסיים בגסים ונפלאות שנעשו לנו, ובחרותנו. והוא שידרש מ'אראמי אבד אבי', עד שיגמר כל הפרשה; וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו, הרי זה משבח.

ה. כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר, לא יצא ידי חובתו [לספור ביציאת מצרים]; ואלו הן: פסח, מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום ברוך הוא על פתי אבותינו במצרים, שגאמר: "ואמרתי זבח פסח הוא לה"; מרורים, על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים; מצה, על שם שגאלו. ודברים האלו בלן, הן הנקראין 'הגדה'.

ו. בכל דור ודור, חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שגאמר: "ואותנו הוציא ממש". ועל דבר זה צוה בתורה: "וזה עבד הייתי"; כלומר, כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחרות ונפדת.

ז. לפיכך, כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג מרחשון ה'תש"ע

ודבש — לוקה אחת ואינו לוקה שנים, מפני שהוא לאו שבכללות כמו שבארנו שם, לפי שפבר נתברר לנו שלא שכללות לוקין עליו אחת, המשל בזה שהמקריב חמץ לוקה אחת, וכן המקריב דבש, וכן המקריב חמץ ודבש כאחת.

המצוה הס"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב מלח עם כל-קרפן, והוא אמרו יתעלה: "על כל-קרפןך תקריב מלח" (שם, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספרא (פרשת ויקרא) ובכמה מקומות במנחות (כא).

המצוה הצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרפן בלי מלח, והוא אמרו יתעלה: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך" (שם), כי משהזהיר מלהשבית המלח משמע שאסור להקריב תפל (שאינו לו טעם), והמקריב איזה דבר תפל — כלומר קרפן או מנחה — חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מזבחים (כא).

יום שני ח' מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה סג.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.

המצוה הס"ג — הצווי שנוצטוינו במעשה קרפן העולה, והוא שכל-קרפן עולה שקרב, בין שהיה קרפן יחיד או קרפן צביר, יהיה באפן כזה וכזה. והוא אמרו בויקרא: "אדם כי יקריב מכס קרפן לה' וגו' אם-עלה קרבנו מן-הבקר וגו'" (ויקרא א, ב-ג).

המצוה הקמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול מבשר העולה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשר עריך וגו' וכל-נדריך אשר תדר" (דברים יב, יז), כאלו אמר: לא תוכל לאכל נדריך אשר תדר. ובא הפרוש (ספרי פרשת ראה): "ונדריך" — זו עולה. לא בא הכתוב אלא ללמדך לאוכל עולה, בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים, בין לפני מן-הקלעים בין חוץ לקלעים שהוא עובר בלא-תעשה. ולאו זה הוא האזהרה לכל-מועיל.

יום ראשון ז' מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צח.

מצות עשה סב. מצות לא תעשה צט.

המצוה הס' — הצווי שנוצטוינו שיהא כל-קרפן שנקריב מן-הבהמה בן-שנה ימים ולמעלה ולא פחות מזה, וזו היא מצות מחסר זמן בגופו (של הקרבן). להבדיל מ"מחוסר זמן בבעליו" שהוא דין אחר. והוא אמרו יתעלה: "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" (ויקרא כב, כז). וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו: "שבעת ימים יהיה עם-אמו" (שמות כב, כט). ומצוה זו כוללת את כל-הקרפנות, קרפן יחיד וקרפן צביר, על סוגיהם השונים. וממה שאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה" — משמע שקדם לכן לא ירצה. הנה נתבררה האזהרה מלהקריב מחסר זמן; אלא שהוא לאו הבא מכלל עשה, ולפיכך אין לוקין עליו, שכן מי שהקריב מחסר זמן אינו לוקה, כמו שנתבאר בפרק 'אותו ואת-בנו' (חולין פ), ושם נאמר: "הנח למחסר זמן שהכתוב נתקן (מהלאו, ועשאהו) לעשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספרא (פרשת אמור) ובסוף זבחים (קב).

המצוה המשלימה מאה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב אתנן זונה ומחיר כלב לגבי המזבח, והוא אמרו יתעלה: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר כלב" (דברים כג, יט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' ממסכת תמורה. ומי שמקריב משהו מהם אף-על-פי שהקרפן פסול — הרי זה לוקה, כדן בעל מום.

המצוה הצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שאר ודבש (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות) לגבי המזבח, והוא אמרו יתעלה: "כי כל-שאר וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לה'" (ויקרא ב, יא). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "כל-המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ" (שם). וכבר בארנו בפלל התשיעי שהמקריב שאור

יום רביעי י' מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה פט.

מצות לא תעשה קמה. קמח. (קמט)*

(* בדפוסים שונים)

המצוה הפ"ט — הצווי שנוצטוי הפהנים לאכול בשר הקדשים, כלומר: החטאת והאשם שהם קדש קדשים, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו אתם אשר כפר בהם" (שמות כט, לג). ולשון ספרא (פרשת שמני): "מנין שאכילת קדשים כפרה על כל-ישראל? תלמוד לומר: "ואתה נתן לכם לשאת את-צוין העדה לכפר עליהם לפני ה'" (ויקרא י, יז), הא כיצד? הכהנים אוכלין וישראל מתפריין". ומתנאי מצוה זו שאכילה זו שהיא מצוה — אינה (מדין תורה) אלא ליום ולילה עד חצות. ואחרי-כן תאסר אכילת אותה החטאת או האשם, ואין אכילתה מצוה אלא בזמן הקבוע. וברור שגם מצוה זו מיחדת לזכרי הפהנים, ואינה חובה לנשים, לפי שקדשי קדשים — שבהם נאמר פסוק זה — אינם נאכלים לנשים; אבל שאר הקדשים, כלומר: קדשים קלים, נאכלים לשני ימים ולילה אחד, חוץ מתודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות אף-על-פי שהם קדשים קלים; וגם הנשים אוכלות קדשים קלים אלו. וגם אכילתם (של הקדשים קלים על-ידי הכהנים) נגזרת למצוה. וכן גם התרומה אכילתה נגזרת למצוה, אלא שאין אכילת קדשים קלים ותרומה פאכילת בשר חטאת ואשם. לפי שאכילת בשר חטאת ואשם נשלמת בה כפרת המתכפר כמו שבארנו, ובהן נאמר הצווי על האכילה — מה-שלא נאמר לא בקדשים קלים ולא בתרומה — ולפיכך הם נגזרים אחר אלו והאוכלם עשה מצוה. ולשון ספרי (פרשת קרח): "עבדת מתנה אמת את-פהנתכם" (במדבר יח, ז) — "לעשות אכילת קדשים בגבולין (מחוץ למקדש) כעבודת מקדש במקדש: מה עבודת מקדש במקדש מקדש (רוחץ) ידיו ואחר-כך עובד, אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר-כך אוכל". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בזבחים.

המצוה הקמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול

והעובר על לאו זה, כלומר: האוכל מבשר עולה או הנהנה משאר הקדשים שחייבין עליהם מעילה, כמו שנתבאר במסכת מעילה: אם הוא מזיד — לוקה; ואם הוא שוגג — מקריב קרבן מעילה, ומחזיר מה שנהנה ומוסיף חמש, כמו שנתבאר במסכת מעילה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג.) אמרו: "הזיד במעילה, רבי יהודה אומר: במיתה; וחקמים אומרים: באזהרה", והביאו ראיתם מאמרו "ומתו בו כי יחללהו" (ויקרא כב, ט) אמרו: "בו" — ולא במעילה.

המצוה הס"ד — הוא הצווי שנוצטוינו שיהא מעשה קרבן חטאת באפן הנזכר, איזו חטאת שתהיה (בין של יחיד בין של רבים וכו'). והוא אמרו יתעלה: "זאת תורת החטאת וגו'" (שם ו, יח). וגם באר שם בויקרא איך היא נשחטת ומה-ממנה נקטר ומה-נאכל.

יום שלישי ט' מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה קלט. קיב.

מצות עשה סה.

המצוה הקל"ט — האזהרה שהזהרנו הפהנים מלאכול בשר חטאות הנעשות בפנים (שדמן נכנס לפנים המקדש), והוא אמרו יתעלה: "וכל-חטאת אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" (ויקרא ו, כג). והאוכל ממנה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו): "לא תאכל באש תשרף" — כל שהוא טעון שרפה, לתן עליו בלא-תעשה על אכילתו.

המצוה הקי"ב — האזהרה שהזהרנו מלהבדיל (להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה (ועליו להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו יתעלה: "ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל — פסל. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' מזבחים.

המצוה הס"ה — הצווי שנוצטוינו שיהא מעשה קרבן אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו יתעלה: "וזאת תורת האשם" (שם ז, א). ובאר הכתוב איך קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

(יז), כִּאלוֹ אָמַר: לֹא תוּכַל לֵאמֹר נִדְבַתִּיךָ. וְכֵן בְּקִבְלָהּ (ספרי פרשת ראה שם): לֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלֶּא לֵאמֹר תּוֹדָה וּשְׁלָמִים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְגַם זֶה לֹקֵה.

הַמִּצְוָה הַסּוּ"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ שִׁיחָא מַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה בְּאִפְּן הַנִּזְכָּר בְּכָל-סוּג וְסוּג מִהֵן, וְהוּא אָמְרוּ: "וְנִפְשׁ כִּי-תִקְרִיב קֶרֶבֶן מִנְחָה לַה' וְגו'"; וְאִם-מִנְחָה עַל-הַמִּנְחָה קֶרֶבֶן וְגו'; וְאִם-מִנְחָה מִרְחֶשֶׁת" (שם ב, א. ה, ז). וְאָמַר לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה וְגו'"" (ויקרא ו, ז). וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ עַל חִלְקֵיהָ הַרְבֵּים מְבֹאָרִים בַּמִּסְכָּתָא הַמְּיַחֵדָת לָךְ, כְּלוּמַר: מִסְכַּת מְנַחֲתוֹ.

הַמִּצְוָה הַק"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלִּתֵּן שְׁמֵן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִשִּׁים עָלֶיהָ שְׁמֵן" (שם ה, יא). וְכֵן שְׁנוֹתֵן עָלֶיהָ שְׁמֵן — לֹקֵה.

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְהַקְרִיב מִנְחַת חוּטָא עִם לְבוֹנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה" (שם); וְכֵן שְׁנוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה — לֹקֵה. וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (מִנְחֹת נט): "וְיִחַיב עַל הַשְּׁמֵן בְּפָנֶי עֲצָמוֹ וְעַל הַלְבוֹנָה בְּפָנֶי עֲצָמָה", לִפִּי שֶׁהֵם שְׁנֵי לְאוּיִן בְּלִי סֶפֶק. וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: מִנְחַת חוּטָא, בְּפֶרֶק ה' מִמִּנְחֹת (שם).

הַמִּצְוָה הַק"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ (גַּם הַכֹּהֲנִים) מִלְאָכֹל מִנְחַת כֹּהֵן (אִם שְׂאֻכְלִים הַכֹּהֲנִים שִׁירֵי מִנְחַת יִשְׂרָאֵל), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכָל-מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" (שם ו, טז). וְנִכְפַּל הַלֵּאוּ בַּחֲבֹתֵי כֹהֵן גָּדוֹל שְׁגָם הִיא מִנְחָה, (וְנִקְרָאת כֵּךְ לִפִּי שְׁנַעֲשִׂית ב'מִחֲבַת'). וְהַעוֹבֵר עַל זֶה — לֹקֵה. וְלִשׁוֹן סֶפֶרָא (פְּרַשְׁת צו, שם): "כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" — כֹּל שֶׁהוּא ב'כָּלִיל תִּהְיֶה", לִתֵּן לֹא-תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

יום שישי י"ב מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקכ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְאָכֹל שִׁירֵי מִנְחֹת (הַנִּשְׂאָר לֵאחֹר הַקְּמִיצָה) — חֲמִץ,

חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם חוּץ לַעֲזָרָה וְאֶפְלוּ הַכֹּהֲנִים, וְהוּא אָמְרוּ כֵּן בְּפֶסוּק זֶה: "בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךְ" (דְּבָרִים יב, יז) כִּאלוֹ אָמַר: לֹא-תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֹׂר דִּגְנֶךָ בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ, וְכֵן הַפְּרוּשׁ (ספרי פרשת ראה): "בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ" — לֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלֶּא לֵאמֹר חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם חוּץ לְקִלְעִים (כַּתְּלֵי הָעֲזָרָה) שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְזֶה לֹקֵה. וְכֵן גַּם אוֹכַל קִדְשִׁים קָלִים חוּץ לַחֹמֶה לֹקֵה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּגִמְרָא מִכּוֹת (יז), לִפִּי שֶׁאוֹכַל כָּל-דָּבָר חוּץ לְמִקְוֶה אֲכִילָתוֹ "לֹא תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעְרֶיךָ" קָרִינָא בִּיה. וְזִכּוֹר זֹאת.

הַמִּצְוָה הַקמ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְאָכֹל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים (חֲטָאוֹת וְכִדּוּמָה), וְהוּא אָמְרוּ: "וְזֶר לֹא-יֹאכַל כִּי-קִדֵּשׁ הֵם" (שְׁמוֹת כט, לג). וְאִינוּ חִיב מִלְּקוֹת עַד שִׁיֹּאכַל בְּעֲזָרָה אַחֵר זְרִיקַת דָּמִים.

יום חמישי י"א מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קמז. מצות עשה סז.

מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

הַמִּצְוָה הַס"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ שִׁיחָא מַעֲשֶׂה זִבְחַת הַשְּׁלָמִים בְּאִפְּן הַנִּזְכָּר בְּאָמְרוּ: "וְאִם-זִבְחַת שְׁלָמִים קֶרֶבֶן וְגו'"" (ויקרא ג, א). וְאָמַר עוֹד לְהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה: "וְזֹאת תֹּרַת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים וְגו'"; אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ" (שם ז, יא-יב). אַרְבַּעַת הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה — כְּלוּמַר: מַעֲשֶׂה הָעוֹלָה וְהַחֲטָאֵת וְהָאֶשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים — הֵם כָּל-מַעֲשֵׂי הַקֶּרֶבֶן, לִפִּי שֶׁכָּל-קֶרֶבֶן בְּהֵמָה שֶׁמִּקְרִיב הֵיחָד אוֹ הַצִּבּוּר אֵינוֹ אֶלֶּא אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַסּוּגִים הָאֵלֶּה, חוּץ מִן-הָאֶשֶׁם שֶׁהוּא לְעוֹלָם קֶרֶבֶן יָחִיד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ כְּמָה פְּעָמִים. וּמִסְכַּת זִבְחִים כּוֹלֵלֶת גַּם דִּינֵי אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלוֹ וְהִנֵּסְפָה אֲלֵיהֶן מִן הַדּוּמָה לָהֶן, דְּבָרִים שֶׁחֻבָּה לַעֲשׂוֹתָם (וְעִשְׂיָתָם מִעֲבָתָה), וְדְבָרִים שֶׁחֻבָּה עֲלֵיהֶם (שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹתָם), וְדְבָרִים שֶׁאִם עָשָׂה פָּסֹל (אֵת הַקֶּרֶבֶן), וְהִנֵּסְפָה כְּתֻבָּתוֹ.

הַמִּצְוָה הַקמ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְאָכֹל בֶּשֶׂר קִדְשִׁים קָלִים קִדְשֵׁי זְרִיקַת דָּמִים, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעְרֶיךָ וְגו' וְנִדְבַתִּיךָ" (דְּבָרִים יב,

המקדש) איתי (הבא הקרבנות). ורפנן אמרי: לעשה הוא דאמא, הנה נתבאר לך, שנה שנה שנה ויהבאתם שמה" — מצות עשה, והוא: שביא כל-החובות לה' המטלות עליו. ויצא ידי חובתו בכל-רגל, בין שאלה הם ממיני הקרבנות ובין שהם דמים (האומר "דמי עלי") וערכים (האומר "ערכי עלי") (האומר על ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט ושכחה ופאה (אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת ידי החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו שנתבאר בגמרא ראש השנה.

המצוה הקנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאחר את-הנדרים והנדבות ושאר הקרבנות שאנו חייבים בהם, והוא אמרו: תעלה: "פי-תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו" (שם כג, כב), ובא בקבלה (ראש השנה ד): שאינו עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

יום שבת קודש י"ג מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנצטוינו להקריב כל-הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו: תעלה: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (דברים יב, יד), ובאשר רצו לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן שיהיה מפל-הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו: תעלה: "פן-תעלה עלתיד בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת ראה): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: ושם תעשה וגו', כמו שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה" הוא: שהמקריב עולה בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא-תעשה, על מצות לא-תעשה שנהאמר "פן-תעלה עלותיד"; ועל מצות עשה, שנהאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר: שעבר על

והוא אמרו: תעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי" (ויקרא ו, י), כאלו אמר שחלקם שהיה שירי המנחה לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותו חמץ — חייב מלקות, כמו שבארה המשנה (מנחות פרק ה משנה ב), ואמרה: ותיבין על אפיתה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות (נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שנצטוי הכהנים לאלל שירי (הקומץ מה)מנחות, והוא אמרו: תעלה: "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל" (שם ו, ט). ולשון ספרא (פרשת צו): "מצות תאכל — מצוה. פיוצא בו: יבמה יבוא עליה (דברים כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכילת שירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם במסכת מנחות (עב): ולשון התורה הוא שמצוה זו מיוחדת בזכרים, והוא אמרו: תעלה: "כל-זכר בבני אהרן יאכלנה" (ויקרא ו, יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שנצטוינו לצאת ידי כל-הקרבנות המטלים עלינו ברגל הראשון שיעבר עלינו משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל משלשה רגלים, אלא-אם-כן כבר הקריב כל-קרפן המטל עליו. והוא אמרו: תעלה: "לשכנו תדרשו ובאת שמה ויהבאתם שמה עלתיכם" (דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — חייב אתה להביא כל-קרפן המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה): "ובאת שמה, ויהבאתם שמה — למה נאמר? לקבעם חובה שביאו ברגל הראשון שפגע בו". ושם נאמר: "אינו עובר עליו משום 'בל תאחר' עד שיעברו עליו רגלי שנה כלה", כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא, אז יהא עובר על לאו; אבל אם עבר עליו רגל אחד — הרי זה עבר על עשה בלבד. ובגמרא ראש השנה (ו): אמר רבא: פיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה. ואמרו בתלמוד (שם צ): "מאי טעמיה דרבי מאיר? (האומר: כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב"בל תאחר") דכתיב: ובאת שמה ויהבאתם שמה (וכאילו אמר הכתוב): כי אתית (כשהנך בא לבית

דָּם שֶׁפָּךְ וְנִכְרַת" (ויקרא יז, ג-ד). וְהֶאֱזַהְרָה שְׁלוֹ, כְּלוּמָר: הֶאֱזַהְרָה עַל שְׁחִיטַת קִדְּשִׁים בַּחוּץ אֵינָה בְּפֹרוּשׁ, אֲבָל נִלְמְדַת בְּדִין: "לֹא עֹנֵשׁ הַכָּתוּב אֶל־אִם-כֵּן הִזְהִיר", כִּפִּי הַכָּלָלִים שֶׁקִּבְּעֵנוּ בַּהֲקַדְמוֹת שֶׁהִקְדַּמְנוּ לַמִּצְוֹת אֵלּוּ (כֻּלָּל יד). וְזֶה לְשׁוֹן גִּמְרָא זְבָחִים (קו): הַשׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ — חַיֵּב עַל הַשְׁחִיטָה וְחַיֵּב עַל הַהַעֲלָאָה. בִּשְׁלָמָא 'הַעֲלָאָה' כְּתִיב עֹנֵשׁ וְכְתִיב אֲזַהְרָה; עֹנֵשׁ — "וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבֹאוּ וְנִכְרַת" (שם); אֲזַהְרָה — "הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֹתֶיךָ". (דברים יב, יג) וְכִדְרַבִּי אֲבִין, דִּיאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַב לֵיא: כָּל-מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשְׁמֵר", "פֶּן" וְ"אֵל" — אֵינוֹ אֶלָּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה; אֶלָּא שְׁחִיטָה בִּשְׁלָמָא עֹנֵשׁ כְּתִיב: "וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבֹאוּ וְנִכְרַת", אֶלָּא אֲזַהְרָה מִנָּא לָן? וְאַחֵר מַשָּׂא וּמִתֵּן מִרְבָּה הַחֹלֵט הַדָּבָר בְּלִשׁוֹן זֶה, אָמְרוּ (נֹאמַר בַּפִּסּוּק): "שֶׁם תַּעֲלֶה וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה" — מְקִישׁ עֲלֶיהָ לַעֲשִׂיהָ: מִה עֲלֶיהָ עֹנֵשׁ וְהִזְהִיר, אֵף עֲשִׂיהָ עֹנֵשׁ וְהִזְהִיר. יוֹרוּ בְּאִמְרָם "שֶׁם תַּעֲלֶה וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה" עַל אֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה: "שֶׁם תַּעֲלֶה עֲלֹתֶיךָ" (שם, יד) — וְזוֹ הִיא הַהִקְרָבָה, כְּלוּמָר: הַהִקְטָרָה עַל גְּבִי הָאֵשׁ; וְאָמַר: "שֶׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" (שם) — זֶה כּוֹלֵל הַהִקְרָבָה וְהַשְׁחִיטָה, לְפִי שֶׁהוּא גַם צִוָּה בַּשְׁחִיטָה. וְדַע שֶׁהַשׁוֹחֵט בַּחוּץ בְּשׁוֹגֵג — חַיֵּב גַּם הוּא חֲטָאת קְבוּעָה. וּמִמֶּה-שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְדַעַת, שֶׁהַמְקַרֵּיב קִדְּשִׁים בְּזִמְנָה הַזֶּה חוּץ לַמָּקוֹם הַעֲזָרָה — חַיֵּב כֶּרֶת. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם קז): "הַמַּעֲלֶה בַּחוּץ בְּזִמְנָה הַזֶּה רַבִּי יוֹחֲנָן אוֹמַר: חַיֵּב". וְכֵן הִלְכָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לְקָרֵב, לְפִי שֶׁהַכָּלָל הַנִּכּוֹן אֶצְלָנוּ: מְקַרִּיבִין אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בֵּית (מִקְדָּשׁ). וְכִבְּרָה נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְבָּחִים (שם).

מִה-שֶׁאָמַר לוֹ "וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" בְּלִבְדּוֹ. וְנִתְבָּאֲרָ שֶׁם (בַּסְפָּרִי), שֶׁגַּם שָׁאֵר קִדְּשִׁים הֵם כֹּל־אֵת-תַּעֲשֶׂה נּוֹסֵף עַל הַעֲשִׂיָה. וְכִבְּרָה נִתְבָּאֲרָ בְּסוֹף מִסְכַּת זְבָחִים (קִיט); שֶׁכֹּל-הַקִּדְּשִׁים שֶׁהִקְרִיבִים בַּחוּץ — הָרִי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה וְחַיִּיבִים עֲלֵיהֶם כֶּרֶת. הִנֵּה נִתְבָּאֲרָ מִכָּל מִה-שֶׁאָמְרָנוּ, שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ" — מִצְוֹת עֲשֵׂה גִמְרָה.

הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַצִּוּוֹי שֶׁנֶּצְטָוִינוּ לְהִבְיֵא כֹל מִה-שֶׁנִּתְחַיֵּבֵנוּ — חֲטָאת וְעוֹלָה וְאֲשֶׁם וּשְׁלָמִים — לְבֵית-הַבְּחִירָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּלוּמָר: אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְחַיֵּבֵנוּ בָּהֶם בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, הָרִי נֶצְטָוִינוּ לְהִבְיֵאֵם לְבֵית הַבְּחִירָה. וְחוּבָה לְהַעֲלוֹתָם עַל אֵף רְחוּק הַדֶּרֶךְ (וְאֵינוֹ רִשְׁאֵי לַפְּדוּתוֹ), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רַק קִדְּשִׁיךְ אֲשֶׁר-יִהְיֶה לָךְ וּנְגִדְרִיךְ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם" (שם, כו). וּלְשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת רֹאדָה): "רַק קִדְּשִׁיךָ" — אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקִדְּשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, "תִּשָּׂא וּבָאתָ" — מְלַמֵּד שְׁחִיב בְּטַפּוֹל הַבָּאָתוֹ עַד שִׁיבִיאוֹנוּ לְבֵית הַבְּחִירָה. וְנִתְבָּאֲרָ שֶׁם, שֶׁזֶה אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּחֲטָאת וְאֲשֶׁם וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים שֶׁנִּתְחַיֵּב הָאָדָם.

הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה תַּשְׁעִים — הֶאֱזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְשָׁחוּט שׁוֹם דָּבָר מִן-הַקִּדְּשִׁים בַּחוּץ, וְזֶה נִקְרָא: "שׁוֹחֵט בַּחוּץ", וְכִשְׁמָנוּ בְּרִישׁ כֶּרֶתוֹת (פֶּרֶק א מִשְׁנָה א) כָּל-מִחְיָבִי כֶּרֶת, מִנּוּ הַשׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה — שְׁנַיִם. וְזֶה שֶׁהַשׁוֹחֵט בַּחוּץ חַיֵּב כֶּרֶת אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִעֲלָה (לְמִזְבֵּחַ — הַקְרִיב), אֶלָּא מִשְׁשַׁחֵט בְּלִבְדּוֹ, הוּא לְשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ-כֶשֶׂב אוֹ-עִז בַּמִּחְנָה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנָה וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבֹאוּ לְהִקְרִיב קָרְבָּן לַה' דָּם יִחֹשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא

שמואל א א כג-כח

כג וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֻקָּנָה אִישָׁה עָשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שְׂבִי עַד־גְּמֻלָּךְ אֹתוֹ אֵךְ יָקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרְךָ וַתָּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתִּינֶק אֶת־בְּנָהּ עַד־גְּמֻלָּהּ אֹתוֹ: כד וַתַּעֲלֶהּוּ עִמָּה בְּאֶשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וַאִיפָּה אַחַת קָמַח וְנֶבֶל יִיֵן וַתִּבְאֶהוּ בֵּית־יְהוָה שָׁלוֹ וַהֲנַעַר נָעַר: כה וַיִּשְׁחָטוּ אֶת־הַפֶּֿר וַיָּבִאוּ אֶת־הַנֶּֿעַר אֶל־עֲלִי: כו וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי חַי נַפְשֶׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצָּצֶכֶת עִמָּכָה בָּזָה לְהַתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה: כז אֶל־הַנֶּֿעַר הַזֶּה הַתְּפַלֵּלְתִּי וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֶת־שְׂאֵלְתִּי אֲשֶׁר שְׂאֵלְתִּי מֵעַמּוֹ: כח וְגַם אֲנֹכִי הַשְׂאֵלְתִּיהוּ לַיהוָה כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאוֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שֵׁם לַיהוָה:

רש"י

עשרון סולת לסאה חטין: ונבל יין. לנסך: והנער נער. (תרגום:) ורביא הוא יניק: (כה) ויביאו את הנער אל עלי. לראות שנתקיימה נבואתו. ורבותינו דרשו מה שדרשו: שהורה הלכה, שאינו צריך כהן לשחיטת קדשים, כדאיתא בברכות (לא ב): (כו) בי אדני. לתת ענין עליו שיהא תלמידך. ולפי מדרש רבותינו: שלא יענישהו מיתה: (כז) אל הנער הזה התפללתי. אל תאמר: זה ימות וינתן לך אחר: (כח) וגם אנכי השאלתיהו לה'. כאדם המשאיל כלי לרבו, או משאילו בנו לשמשו: הוא שאול. אנפרוצטי"ץ בלע"ז, כלומר אין אתה רשאי לענשו, הקב"ה נעשה עליו שואל, כי השאלתיו לו, ועליו להחזירו לי: וישתחו שם. שמואל, ויש אומרים אלקנה:

מצודת ציון

(כד) ואיפה. שם מדה בת שלש סאין: ונבל. נאד, והוא כלי היין: (כו) בי. ענין בקשה: (כח) השאלתיהו. מלשון שאלה:

(כג) אך יקם ה' את דברו. את ששאלת ממנו זרע אנשים, ועלי בישרך ברוח הקודש אלהי ישראל יתן את שלתך, יקם ה' את דברו, וזהו לפי פשוטו. ומדרש אגדה: רבי נחמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק אמר: בכל יום ויום בת קול יוצאת ומפוצצת בעולם ואומרת: עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל, וכל אשה שהיתה יולדת בן, היתה קוראה שמו שמואל, כיון שהיו רואים את מעשיו, היו אומרים אין זה שמואל, וכיון שנולד זה וראו מעשיו, אמרו דומה שזה הוא, וזהו שאמר: יקם ה' את דברו, שיהא זה שמואל הצדיק: (כד) ואיפה אחת קמח. שמעתי בשם רבינו יצחק הלוי, איפה אחת קמח, שלש סאין, להוציא ממנה שלשה עשרונים סלת הראוי לפר האחד, כדתנן (מנחות עו ב) לחם הפנים כ"ד עשרונים מכ"ד סאין,

מצודת דוד

(כג) הטוב בעיניך. רוצה לומר: כפי חפצך עשי, ושבי עד גמלך אותו: אך יקם ה' את דברו. רצה לומר: מה שאמרת פה שתשבי עד גמלך, הנה הדבר הזה מסור בידך לעשות בעצמך כאשר תרצי, אך אשר דברת על הנער, שהוא ישב

בבית ה' עד עולם, הנה דבר זה אין בידך להדירו, אך ה' יקם את הדבר אשר דברת על הנער, והוא יתן בלבב לבשת בביתו עד עולם (ומלת דברו מוסב על הנער, רצה לומר: דבר הנאמר בו ועליו): ותשב האשה. בביתה, ולא עלתה: (כד) בפרים שלשה. עם שלשה פרים לזבוח לה', והקמח למנחות, והיין לנסכים: ותביאהו. את הנער: והנער נער. רצה לומר: הנער היה עודנו נער קטן ורך, ועם כל זה לא נמנעה מלהביאו כאשר גמלתו: (כה) וישחטו וכו'. רוצה לומר: כאשר שחטו הפר הראשון, הביאו את הנער אל עלי, להראותו שנתקבלה תפלתו: (כו) בי אדני. בקשה מעלי והשביעתו בחיי נפשו, לשום עינו על הנער: הנצבת. אשר עמדתי פה בהיותך גם אתה יושב פה, כמו שכתוב למעלה: ועלי הכהן יושב וגו': (כז) אל הנער הזה התפללתי. רוצה לומר: התפלה שהתפללתי אז, היתה לשאלך בן, והנה זהו אשר ילדתי: (כח) וגם וכו'. רוצה לומר: גם בעת התפלה נדרתי אז להשאילו לה', להתבודד תמיד בעבודתו: אשר היה. כמו אשר יהיה, רוצה לומר: כל זמן אשר יהיה בזה העולם, הוא שאול לה': וישתחו שם לה'. השתחוה להודות לה', אשר שם חלקו מעובדי ה':

דברי הימים ב כ יז

י ועתה הנה בני-עמון ומואב והרשעיר אשר לא-נתתה לישראל לבוא בהם בבואם מארץ מצרים כי סרו מעליהם ולא השמידום: יא והנה-הם גמלים עלינו לבוא לגרשנו מירשתך אשר הורשתנו: יב אלהינו הלא תשפט-בם כי אין בנו פח לפני ההמון הרב הזה הפא עלינו ואנחנו לא נדע מה-נעשה כי עליך עינינו: יג וכל-יהודה עמדים לפני יהוה גם-טפם נשיהם ובניהם: יד ויחזיאל בן-זכריהו בן-בניה בן-יעיאל בן-מתניה הלוי מן-בני אסף היתה עליו רוח יהוה בתוך הקהל: טו ויאמר הקשיבו כל-יהודה וישבי ירושלם והמלך יהושפט כה-אמר יהוה לכם אתם אל-תיראו ואל-תחתו מפני ההמון הרב הזה כי לא לכם המלחמה כי לאלהים: טז מחר רדו עליהם הנם עלים במעלה הציץ ומצאתם אתם בסוף הנחל פני מדבר ירואל: יז לא לכם להלחם בזאת התיצבו עמ'ו וראו את-ישועת יהוה עמכם יהודה וירושלם אל-תיראו ואל-תחתו מחר צאו לפניהם ויהוה עמכם:

רש"י

תיראו ואל תחתו. מוסב על שאמרו אין בנו כח לפני ההמון והנביא אמר להם אף על פי שהם רבים מכם אל תיראו מהם: כי לא לכם המלחמה כי לאלהים. מוסב על ואנחנו לא נדע והשיב הנביא ודאי כאשר אמרתם שעל הקב"ה עיניכם ובטחונכם להושיעכם כן יעשה כי לא לכם המלחמה כי לאלהים: (טז) במעלה הציץ. שם מקום: (יז) התיצבו. מוסב על לא לכם המלחמה: וראו את ישועת ה'. מוסב למעלה הלא אתה אלהינו הורשתנו ואמר להם הקב"ה הדין עמכם עלי להחזיקה בידכם: מחר צאו. ואלחם בעדיכם והם האמינו ונזדרזו וישכימו בבקר:

מצודת ציון

(יא) גומלים. ענין תשלום שכר: הורשתנו. מל' ירושה: (טו) תחתו. ענין פחד ושבר:

(י) לבא בהם. לרשת את ארצם: (יא) והנה הם גומלים. ר"ל והנה ראה הגמול שמשלמים לנו לגרשנו וכו' וכי הוא הגמול הראוי: (יב) מה נעש'. להנצל מידם: כי עליך עינינו. אלא עינינו עליך להצילנו מידם: (יג) לפני ה'. לפני בית ה': (יד) בתוך הקהל. בעמדו בתוך הקהל: (טו) לא לכם המלחמה. לא עליכם ללחום עמהם כי ה' ילחם לכם: (טז) הנם עולים. עתה עולים הם במקום שעולים בה אל הציץ והוא שם מקום: ומצאתם. למחר תמצאו אותם בסוף הנחל לפני מדבר ירואל ונתן להם אות למען יחזק לבכם: (יז) בזאת. בהמלחמה הזאת: התיצבו. עמדו ועל תתגרו בם מלחמה ולרז כפל הדבר:

מצודת דוד

(י) לבא בהם. לרשת את ארצם: (יא) והנה הם גומלים. ר"ל והנה ראה הגמול שמשלמים לנו לגרשנו וכו' וכי הוא הגמול הראוי: (יב) מה נעש'. להנצל מידם: כי עליך עינינו. אלא עינינו עליך להצילנו מידם: (יג) לפני ה'. לפני בית ה': (יד) בתוך הקהל. בעמדו בתוך הקהל: (טו) לא לכם המלחמה. לא עליכם ללחום עמהם כי ה' ילחם לכם: (טז) הנם עולים. עתה עולים הם במקום שעולים בה אל הציץ והוא שם מקום: ומצאתם. למחר תמצאו אותם בסוף הנחל לפני מדבר ירואל ונתן להם אות למען יחזק לבכם: (יז) בזאת. בהמלחמה הזאת: התיצבו. עמדו ועל תתגרו בם מלחמה ולרז כפל הדבר:

1 הַלֵּכָה בְּדִבְרֵי חֲכָמִים הַסּוֹבְרִים שְׂכָל הַמוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה הוּא מוֹכֵר, וְרַב
2 יִרְמְיָה בֶּר אֲמָא אֲמַר בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, הַלֵּכָה בְּרַבִּי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שְׂכָל
3 הַמוֹכֵר בְּעֵין יִפְהָ הוּא מוֹכֵר. שׁוֹאֵל רַב יִרְמְיָה לֵרַב הוֹנָא: אֲמַר לֵיהּ רַב
4 יִרְמְיָה בֶּר אֲמָא לֵרַב הוֹנָא, הֵיאֵךְ פִּסְקַת בְּשֵׁם רַב שְׁהִלְכָה כַּחכְמִים, וְהָא
5 זְמַנֵּן סְנִינִין – וְהָרִי פַעֲמִים רַבּוֹת אֲמִירִיתָה קָמִיתָ דְרַב – אֲמַרְתִּי לְפָנֵי רַב
6 דְּהַלְכָתָא בְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְלֹא אֲמַר לִי וְלֹא מִיָּדִי – וְלֹא הָעִיר עַל דְּבָרִי.
7 מְשִׁיב רַב הוֹנָא: אֲמַר לֵיהּ רַב הוֹנָא, הֵיכִי תִּגְיִיתָה – הֵיאֵךְ שְׁנִית אֶת דְּבָרִיךְ
8 לְפָנֵי רַב. אֲמַר לֵיהּ רַב יִרְמְיָה, אִיפְכָא תְּנִינָא – שְׁנִית אֶת שִׁטּוּתֵיהֶם
9 לְהִיפֵךְ, שְׂרָבִי עֲקִיבָא סוֹבֵר מוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה מוֹכֵר וְחַכְמִים סוֹבְרִים שְׂבַעֲיָן יִפְהָ
10 מוֹכֵר. הַשִּׁיב לוֹ רַב הוֹנָא, מְשׁוֹם תְּכִי לֹא אֲמַר לְךָ וְלֹא מִיָּדִי – מִטַּעַם זֶה
11 לֹא הָעִיר רַב עַל דְּבָרִיךְ, שְׁהָרִי לְפִי גִירִסְתָּךְ הַהֹפְכָה, אֵף בְּפִסְקִיתָךְ כִּבְרִי
12 עֲקִיבָא נִמְצָאָת סוֹבֵר שְׁהִלְכָה הִיא שְׁמוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה מוֹכֵר כְּפִי שֹׁסֵב רַב.
13 מְבַרְרַת הַגְמָרָא: אֲמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, לִימָא – הָאֵם יֵשׁ לּוֹמֵר שְׂרַב
14 הַסּוֹבֵר מוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה מוֹכֵר וְשְׁמוּאֵל הַסּוֹבֵר בְּעֵין יִפְהָ מוֹכֵר, אֲמַר לְמַעֲמִיּהוּ
15 – הוֹלְכִים לְשִׁיטָתָם בְּמָקוֹם אַחֵר. דְּאֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר שְׁמוּאֵל, הָאֵחָיִן
16 שְׁחָלְקוּ שְׂדֵה שְׁהוּרִישׁ לְהֵם אֲבִיהֶם אַחֵר מוֹתוֹ, הָאֵחָד נָטַל אֶת הַחֶלֶק הַפְּנִימִי
17 שֶׁל הַשְּׂדֵה וְהַשְּׂנִי נָטַל אֶת הַחֶלֶק הַחִיצוֹנִי, אֵינִי לֵהָן לֹא דְרָךְ זֶה עַל זֶה,
18 כְּלוּמַר, אֵינִי הַפְּנִימִי רְשָׁאִי לְהַכְנֵס לְשִׁדְּהוֹ דְרָךְ הַחֶלֶק הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַשְּׂדֵה
19 בְּדֶרֶךְ שְׁנֵהָ אֲבִיו לְהַכְנֵס, מְשׁוֹם שְׁאֵחִים הַחוֹלְקִים בִּינֵיהֶם אֶת יִרְשׁוֹת אֲבִיהֶם
20 דִּינָם כְּמוֹכְרִים זֶה לְזֶה כָּל אֶחָד אֶת חֶלְקוֹ שֶׁל הַשְּׂנִי, וְכִיּוֹן שֶׁהַפְּנִימִי מְכַר לֵאחִיו
21 בְּעֵין יִפְהָ אֶת הַחֶלֶק הַחִיצוֹנִי, וְדָאִי לֹא שִׁיר לְעַצְמוֹ דְרָךְ לְעַבּוֹר בַּהּ לְשִׁדְּהוֹ.
22 וְכֵן אֵין לְהֵם לֹא סִלְּמוֹת זֶה עַל זֶה, כְּלוּמַר, בְּאֹפֶן שְׁחִלּוּקָתָם הִיתָה שְׁהֵאֵחָד
23 נָטַל חֶצֶר וּבֵית וְהַשְּׂנִי נָטַל אֶת עֲלִיַּת הַבֵּית, אֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה יִכּוֹל לְהַעֲמִיד
24 סוּלָם בַּחֲצִירוֹ שֶׁל אַחִיו כְּדִי לַעֲלוֹת לְעִלְיָתוֹ, עַל אֵף שְׁבָאוֹפֶן זֶה נִהְגָּ אֲבִיו
25 לַעֲלוֹת לְעִלְיָתוֹ. וְכֵן לֹא חִלּוּנוֹת זֶה עַל זֶה, כְּלוּמַר, אֵין אֶחָד מֵהָאֲחִים יִכּוֹל
26 לִמְנוּעַ מִזְּהַשְּׁנִי לְבִנוֹת כּוֹתֵל בְּרִשּׁוֹתָו כִּנְגַד חִלּוּנוֹתָיו וּלְגִרוֹם בְּכָךְ לְסִתִּימַת
27 אֹרֹחוֹ. וְכֵן אֵין לְהֵם לֹא אֲמַת הַפִּסִּים זֶה עַל זֶה, כְּלוּמַר, אֵין אֶחָד מִן הָאֲחִים
28 רְשָׁאִי לְהַעֲבִיר אֲמַת מִיָּם מִהַנְּהַר לְצוּרֵךְ הַשְּׁקִיטָה שְׁדִּדְהוֹ דְרָךְ חֶלְקוֹ שֶׁל הַשְּׂנִי,
29 שְׁמֵאֵחָר וְכָל אֶחָד מִן הָאֲחִים נִידוֹן כְּמוֹכֵר, כָּל הַמוֹכֵר בְּעֵין יִפְהָ מוֹכֵר וְלֹא
30 מְשִׁיר לְעַצְמוֹ כְּלוּם. וּמִסִּיִּים רַב נַחְמָן בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, וְהִזְהָרִי בְּהָן – בְּהַלְכוֹת
31 אֵלֶּה, לְפִי שְׁחָלְכוֹת קְבוּעוֹת הֵן – פִּסְקוֹת הֵן בְּהַלְכָה לְמַשֶּׁה מְסִינִי. וְנִמְצָא
32 שֹׁסֵב שְׁמוּאֵל כִּבְרִי עֲקִיבָא שְׁהֵמּוֹכֵר בְּעֵין יִפְהָ מוֹכֵר. וְרַב אֲמַר, יֵשׁ לֵהָן
33 לְאֲחִים, דְרָךְ, סוּלְמוֹת, חִלּוֹנוֹת וְאֲמַת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה, כִּיּוֹן שְׁמוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה
34 מוֹכֵר, וְכִשְׁמֵכֵר לֵאחִיו אֶת הַשְּׂדֵה הַחִיצוֹנִית שִׁיר לְעַצְמוֹ אֶת הַדְּבָרִים
35 הַנִּצְרָכִים לְשִׁימוּשׁוֹ בְּפִנִּימִית, כְּגוֹן דְרָךְ וְאוֹרָה. וְנִמְצָא שְׂמָה שְׂרַב פִּסַּק
36 כַּחכְמִים שְׂבַעֲיָן רַעְיָה הוּא מוֹכֵר, הִרִי זֶה כְּשִׁיטָתוֹ בְּאֲחִים שְׁחִלְקוּ שְׁמִשְׁרִירִים
37 לְעַצְמָם דְרָךְ זֶה עַל זֶה, וְשְׁמוּאֵל פִּסַּק כִּבְרִי עֲקִיבָא שְׂבַעֲיָן יִפְהָ הוּא מוֹכֵר,
38 הִרִי זֶה כְּשִׁיטָתוֹ שְׁאֵחִים שְׁחִלְקוּ אֵינָם מְשִׁירִים לְעַצְמָם דְרָךְ זֶה עַל זֶה.
39 הַשִּׁיב רַב אֲשֵׁי לְרַבִּינָא: אֵין הִכְרָא לְדַמּוֹת אֶת מַחְלּוּקָתָם כֵּאֵן לְמַחְלּוּקָתָם
40 בְּעֵינֵן אֲחִים שְׁחִלְקוּ, וְצִירִכָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת מַחְלּוּקָתָם בְּשֵׁן הַמְּקוּמוֹת. דְּאִי
41 אֲשָׁמוּעִינָן רַק בְּהִיא – גְּבִי אֲחִים שְׁחִלְקוּ, הֵינּוּ אֹמְרִים שְׁדוּקָא בְּהִיא
42 קְאָמֵר רַב שְׁמַכְרוּ זֶה לְזֶה בְּעֵין רַעְיָה וְשִׁיר לְעַצְמָם אֶת הַדְּבָרִים הַנִּצְרָכִים
43 לְשִׁימוּשָׁם, כְּגוֹן דְרָךְ סוּלְמוֹת וְאוֹרָה, מְשׁוֹם דְּאֲמַר לֵיהּ כָּל אֶחָד מֵהֶם
44 לֵאחִיו, בְּעֵינֵי לְמִיד בֵּית כִּי יְהִי דְרָדוּ בֵּית אֲבָהֵתִי – רְצוּנִי לְדוֹר בַּחֲלָק
45 שְׁאִנִי נוֹטֵל כְּפִי שְׁדָרוּ בּוֹ אֲבוֹתִי, וְכִשְׁם שְׁלֹאבִי הִיָּה דְרָךְ זֶה לִילֵךְ לְחֶלְקוֹ
46 הַפְּנִימִי, גַּם אֲנִי רְצוּנִי בְכָךְ, וְעַל דַּעַת כֵּן חִלְקֵנוּ. תִּדַּע שְׂכָךְ הִיא דְרָךְ הִירוּשָׁה,
47 דְּבָרִיב (תְּהִלֵּים מִה יז) יִתְחַת אֲבָתִיךָ יְהִי בְּנִיךָ, כְּלוּמַר, הַבְּנִים עוֹמְדִים
48 בִּירוּשָׁה בְּמָקוֹם הָאֵלֶּה, אֲכָל בְּהָא – לְעֵינֵן מַחְלּוּקָתָם שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וּרְבָנִי
49 בְּסִתָּם מְכִירָה אִימָא – הִיָּתִי אֹמֵר שְׂרַב מוֹדִי לֵיהּ לְשְׁמוּאֵל שְׁמוֹכֵר בְּעֵין
50 יִפְהָ מוֹכֵר. וְכֵן לְהִיפֵךְ, אִי אִימָמֵר – אֵם מַחְלּוּקָתָם הִיתָה נִאֲמַרְתָּ רַק בְּהָא
51 – לְעֵינֵן מַחְלּוּקָתָם שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וּרְבָנִי בְּסִתָּם מְכִירָה, שְׁמָא דוּקָא בְּהָא
52 קְאָמֵר שְׁמוּאֵל שְׁמוֹכֵר בְּעֵין יִפְהָ מוֹכֵר, אֲכָל בְּהָא – בְּאֲחִים שְׁחִלְקוּ אִימָא
53 – הִיָּתִי אֹמֵר שְׁמוּאֵל מוֹדִי לֵיהּ לְרַב שְׁמוֹכֵר זֶה לְזֶה בְּעֵין רַעְיָה וְשְׁמִשְׁרִירִים
54 לְעַצְמָם דְרָךְ, לְפִי שְׂרֻרָצָה כָּל אֶחָד אֶת חֶלְקוֹ בִּירוּשָׁת אֲבִיו כְּפִי שְׁחִשְׁתַּמְשׁ
55 בּוֹ אֲבִיו. לְפִיכָךְ צִירִכָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת מַחְלּוּקָתָם רַב וְשְׁמוּאֵל בְּשֵׁן
56 הַמְּקוּמוֹת.
57 מְבַרְרַת הַגְמָרָא כְּדַעַת מִי מֵהָאֲמֹרָאִים יֵשׁ לְפִסּוֹק הַלְכָה: אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן

58 תְּלַמִּידוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל לְרַב הוֹנָא, הָאֵם הַלְכָתָא בְּנוֹתִין – כְּמוֹתָנוּ שְׂכָל מוֹכֵר
59 בְּעֵין יִפְהָ הוּא מוֹכֵר, אִם הַלְכָתָא בְּנוֹתִיכֹו – כְּמוֹתָכֶם שְׂכָל מוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה
60 הוּא מוֹכֵר. אֲמַר לֵיהּ רַב הוֹנָא, הַלְכָתָא בְּנוֹתִיכֹו – הַלְכָה כְּמוֹתָכֶם וְכִרְב
61 נַחֲמָן, מְשׁוֹם דְּמִקְרָבִיתוֹ לְכָבֵד דְּרִישׁ וְלֹוֹתָא – שְׂאֵתָה קְרוֹב לְשַׁעַר בֵּית
62 הַנְּשִׂאִי וּמִצִּי שֶׁם תִּדִּיר בְּהִיּוֹתָךְ חֲתָנִי, וְהוּא מָקוֹם דְּשִׁכְחִי דִּינִי – שְׂרָגִילִים
63 הַדִּינִיִּים לְדוֹן שֶׁם, וְאַתָּה רּוֹאֵה בְּכָל יוֹם הֵיאֵךְ נוֹחָגִים לְפִסּוֹק.
64 בְּמִשְׁתַּנְיָנוּ נַחֲלָקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחַכְמִים בְּמוֹכֵר בּוֹר וְשִׁיר אֶת הַבֵּית לְעַצְמוֹ אֵם
65 מְכַר בְּעֵין יִפְהָ וְכָלֵל בְּמִכִּירָה גַּם אֶת הַדְּרָךְ לְבוֹר. עֵתָה דְנָה הַגְמָרָא בְּמוֹכֵר
66 אוֹ נוֹתָן שְׁנֵי בְתִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה לְשֵׁנִי בְנִי אֲדָם יָחַד, אֵם כָּלֵל בְּמִכִּירַת
67 הַפְּנִימִי אֶת הַדְּרָךְ שְׂבָחִיצוֹן: אִימָמֵר, שְׁנֵי בְתִים הַמְּצוּיִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה,
68 וְהַכְּנִיסָה מִרְשׁוֹת הָרַבִּים לְבֵית הַפְּנִימִי הִיא דְרָךְ הַבֵּית הַחִיצוֹן, וְהַקְּנָה בְּבֵית
69 אַחַת אֶת הַפְּנִימִי לְאֶחָד וְאֶת הַחִיצוֹנִי לְאֶחָד, אֵם שְׁנֵיהֶם בְּמִכִּירָה – לְשִׁנֵּיהֶם
70 הַקְּנָה אֶת הַבְּתִים עַל יְדֵי מְכִירָה, אוֹ בְּאֹפֶן שְׁלִשְׁנֵיהֶם נָתַן אֶת הַבְּתִים
71 בְּמִתְנָה, אֵין לֵהָן דְרָךְ זֶה עַל זֶה – אֵין בַּעַל הַפְּנִימִי רְשָׁאִי לְעַבּוֹר דְרָךְ
72 הַבֵּית הַחִיצוֹן עַד שִׁקְנָה לְעַצְמוֹ דְרָךְ מִן הַחִיצוֹן, מְשׁוֹם שִׁישׁ לָנוּ לְדוֹן אֶת
73 שְׁנֵיהֶם בְּאוֹתָהּ מִידָה, וְכִשְׁם שִׁישׁ סְבָרָא לּוֹמֵר שְׁהַבְּעִלִּים הָרַשְׁוֹנִים מְכַר אוֹ
74 נָתַן לְפָנִימִי אֶת חֶלְקוֹ בְּעֵין יִפְהָ וְכָלֵל עִמּוֹ אֶת הַדְּרָךְ, כְּכִי יֵשׁ סְבָרָא שְׁגָם
75 לְחִיצוֹן מְכַר אוֹ נָתַן אֶת חֶלְקוֹ בְּעֵין יִפְהָ, מְבַלִּי לְחַסֵּר מֵאוּמָה מַחֲלָק, וְלִכֵּן
76 אֵין אֹמְרִים שְׂחִירִס מִן הַחִיצוֹן אֶת הַדְּרָךְ כְּדִי לִיתֵנוּ לְפָנִימִי. וְכָל שְׁבָן בְּאֹפֶן
77 שְׁתֵּן אֶת הַבֵּית הַחִיצוֹן בְּמִתְנָה לְאֶחָד וְאֶת הַבֵּית הַפְּנִימִי הַקְּנָה בְּמִכִּירָה
78 לְאֶחָד, שְׁוֹדָאִי אֵין לְבַעַל הַפְּנִימִי דְרָךְ בְּבֵית הַחִיצוֹן, כִּיּוֹן שְׁלֹא מְסַתֵּב שְׂעִנִּי
79 יִפְהָ לְקוֹנָה וְרַעְיָה לְמַקְבֵּל מִתְנָה, שְׁהָרִי נוֹתָן אֶת הַמִּתְנָה לְמִי שְׁאֵהוֹב עֲלָיו,
80 וְעֵינֵנוּ טוֹבָה עֲלָיו יוֹתֵר.
81 מְבַרְרַת הַגְמָרָא: אֵם הַקְּנָה לְאֶחָד אֶת הַחִיצוֹן בְּמִכִּירָה וְלְאֶחָד נָתַן אֶת הַפְּנִימִי
82 בְּמִתְנָה, הָאֵם הַפְּנִימִי שְׁקָבֵל בְּמִתְנָה עֲדִיק עַל פְּנֵי הַקּוֹנָה אֶת הַחִיצוֹן, מֵאַחַר
83 וְנָתַנוּ לוֹ בְּעֵין יִפְהָ. וְיֵשׁ לוֹ דְרָךְ בְּבֵית הַחִיצוֹן, אוֹ שְׂאִינוּ עֲדִיק. מְבִיאָה
84 הַגְמָרָא: כְּבוֹר מִינָה – הִזִּיו מִן הַחַכְמִים שְׁסִבְרוּ לּוֹמֵר שְׂאֵין לֵהָן דְרָךְ זֶה עַל
85 זֶה, כְּלוּמַר, אֵין הַפְּנִימִי רְשָׁאִי לְהַכְנֵס לְבֵיתוֹ דְרָךְ הַבֵּית הַחִיצוֹן, שְׁמֵאֵחָר
86 וְהַבְּעִלִּים מְכַר וְנָתַן לְשִׁנֵּיהֶם בְּשׁוּהָ, אֵין לּוֹמֵר שְׁמַעְדִּיק אֶת הָאֵחָד עַל פְּנֵי
87 הַשְּׂנִי. דּוּחָה הַגְמָרָא: וְלֹא יְהִיא – אֵין זֶה כְּדִבְרִיהֶם. שְׁהָרִי מִי לֹא תֵּנִן – הָאֵם
88 לֹא שְׁנִינֵנוּ לְהֵלֵךְ (נֵא), גְּבִי קוֹנָה בּוֹר בְּשִׁדָּה חִבְרִי שְׁלִדְעַת רַבְנָן צִירִיךְ הַלּוֹקֵךְ
89 לְקִנּוֹת לְעַצְמוֹ דְרָךְ מִזְּהַמוֹכֵר, בְּמִתְנָה הַדְּבָרִים אֲמִירִים, דּוּקָא בְּמִכִּירָה, מְשׁוֹם
90 שְׂבַעֲיָן רַעְיָה הוּא מוֹכֵר, אֲכָל בְּנוֹתָן בְּמִתְנָה מוֹדִים רַבְנָן לְרַבִּי עֲקִיבָא שְׂבַעֲיָן
91 יִפְהָ נוֹתָן וְלִכְךָ נוֹתָן אֶת בּוֹלֵךְ, וְגַם אֶת הַדְּרָךְ, אֲלֵמָא – מוֹכֵר מְכַר שְׁלִדְעַת
92 רַבְנָן עַל אֵף שְׁמוֹכֵר בְּעֵין רַעְיָה מוֹכֵר מְכַל מָקוֹם מֵאֵן דִּיחִיב בְּמִתְנָה – מִי
93 שְׁנוֹתָן מִתְנָה בְּעֵין יִפְהָ יְהִיב – נוֹתָן, וְאֵם כֵּן הַבָּא נְמִי – גַּם בְּנִידוֹן שְׁלִפְנִינוּ,
94 מֵאֵן דִּיחִיב בְּעֵין יִפְהָ יְהִיב – הַנוֹתָן מִתְנָה בְּעֵין יִפְהָ נוֹתָן. וְלִפְיִכָךְ,
95 לְדַעַת רַבְנָן הַסּוֹבְרִים שְׁלִקוֹנָה מְכַר בְּעֵין רַעְיָה, וְלִמַּקְבֵּל מִתְנָה נָתַן בְּעֵין יִפְהָ,
96 וְדָאִי יֵשׁ לְפָנִימִי דְרָךְ בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל הַחִיצוֹן, וְאִפִּילוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שְׁגָם
97 הַמְכִּירָה הִיתָה בְּעֵין יִפְהָ, מְכַל מָקוֹם נִתִּינָה הַמִּתְנָה הִיתָה בְּעֵין יִפְהָ יוֹתֵר,
98 וְרְשָׁאִי הַפְּנִימִי לְעַבּוֹר דְרָךְ הַחִיצוֹן.

משנה

99 מִשְׁתַּנְיָנוּ הִיא הַמְשָׁכָה שֶׁל הַמִּשְׁנּוֹת הַקּוֹדֶמֹת, וּמוֹסִיפָה לְפָרֵשׁ מִזֶּה נִכְלָל
100 בְּמִכִּירַת בֵּית כֹּאשֶׁר הַמוֹכֵר לֹא פִירַט אֵלּוּ דְּבָרִים כּוֹלֵל בְּמִכִּירָתוֹ: הַמּוֹכֵר
101 אֶת הַבֵּית בְּסִתָּם, הַכָּלֵל בּוֹזָה הוּא, שְׂכָל תְּשִׁימִשִּׁי הַבֵּית הַקְּבוּעִים בּוֹ כְּלוּלִים
102 בְּמִכִּירָה, מְשׁוֹם שְׂכָל הַמְּחוּבָר לְקַרְקַע הָרִי הוּא בְּקַרְקַע, וְאִילוּ דְּבָרִים
103 הַמִּיטְלָטִין וְאֵינָם קְבוּעִים אֵינָם כְּלוּלִים בְּמִכִּירָה, לְפִיכָךְ כָּבֵד עִם הַבֵּית אֶת
104 הַדְּלֵת הַקְּבוּעָה בּוֹ, אֲכָל לֹא אֶת הַמִּפְתָּח הַמְשֻׁמָּשׁ לְפִתְיָתָו מִנְעוּל הַדְּלֵת,
105 מֵאַחַר וְהוּא מִיטְלָטֵל. וְכֵן מְכַר עִמּוֹ אֶת הַמִּכְתָּשֶׁת הַקְּבוּעָה בְּקַרְקַע, אֲכָל
106 לֹא אֶת הַמִּכְתָּשֶׁת הַמִּיטְלָטֵל. וְכֵן מְכַר עִמּוֹ אֶת הָאִצְטְרוּבָל – עֵיגוּל
107 שֶׁל עֵץ שְׁעָלִיו מוֹנְחִים אֲבָנֵי הָרִיחִים, שְׁקִבּוֹעַ בְּמָקוֹמוֹ וְאֵינוּ מִיטְלָטֵל, אֲכָל
108 לֹא אֶת הַתְּקָלָת – כְּלִי קִיבּוֹל הַמְּצִי בַּחֲלָק הָעֲלִיוֹן שֶׁל הָרִיחִים, שְׁבוּ נוֹתֵנִים
109 אֶת הַחֲטִים וּמִמֶּנּוּ הֵם יוֹרְדִים אֶל הָרִיחִים, כִּיּוֹן שְׁהוּא מִיטְלָטֵל וְאֵינוּ קְבוּעַ
110 בְּמָקוֹמוֹ. וְכֵן לֹא כָּלֵל בְּמִכִּירָה לֹא אֶת הַתְּנִיר וְלֹא אֶת הַכִּיִּרִים שְׂבִבָתוֹ,
111 מְשׁוֹם שְׂאִינָם מְחוּבָּרִים לְקַרְקַע אֲלֵא מִיטְלָטִלִּין. מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה: וְכֵן
112 שְׂאֲמַר לוֹ הוּא (וְהַבֵּית) וְכָל מִזֶּה שְׂבָתוֹכָו מְכוּרִין לָךְ,

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ע"י רש"י

הלכה בדברי חכמים – דמוכר בעין רעה מוכר. כרבי עקיבא – דבעין יפה מוכר (בבא בתרא ע"א, א). והכי הוויא מסקנא כרבי עקיבא, דאמר ליה רב הונא לרב נחמן: הלכתא כוותייהו, דמקריביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דיני. אמר ליה איפכא – לרבי עקיבא בעין רעה, ולרבנן בעין יפה. וגמרא הוא דקמפרש דאיפכא הוה תני רבי ירמיה, ומיהו, איהו לא אמר לרב הונא לשון

זו "איפכא תנינא". שאם היה יודע שאין רב הונא שונה במתו – לא היה לו לתמוה. דהיינו הך, דבין לרב הונא בין לרב ירמיה הלכתא דבעין רעה מוכר. משום הכי לא אמר לך ולא מירי – דהא את נמי הוה פסקת הלכתא דבעין רעה מוכר. אודו לטעמיהו – דלרב בעין רעה, ולשמואל בעין יפה. האחין שחלקו – שניהם מוכרין זה לזה. אין להן דרך זה על זה – אם חלקו שני שדות, אחד נטל חיצון ואחד נטל פנימי, ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך חיצון, בדרך שהיה אביו נכנס – אין לו לפנימי דרך על חיצון. משום דמוכר בעין יפה מוכר, ולא שייך דרך לעצמו, וכיון שמכר לו לאחיו חלקו שבחיצון – בעין יפה מכר לו כל השדה והדרך, ולא שייך לעצמו במכירה זו כלום. והיינו שמואל לטעמיהו, דפסק כרבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר, דלגבי פנימי שייך למימר עין יפה, דאף על פי שצריך לפרוח באור – לא שייך לעצמו את הדרך. אבל גבי חיצון – לא שייך עין רעה במה שאינו נותן לו את הדרך, שהרי אינו מוכר בשדה זו החיצון אלא לוקח, ובלוקח לא שייך עין יפה. אבל בשדה הפנימי הוי הוא מוכר, שמכר לאחיו חלקו, ובההוא שמכר לא שייך לעצמו כלום, וליכא עין רעה גביה כלל. ולא חלונות בו' – כבר מפורשת בפרק ראשון. ולא חלונות בו' – ואם רצה לבנות בחצירו כנגד חלון אחיו – בונה. קבועות – כלומר, שהלכה כן. ורב אמר יש להן – דמוכר בעין רעה מוכר, ומשייר לעצמו במה שמכר לאחיו דבר הצריך לו, כגון דרך ואורה. הכי

גרסינן: צריבא – ורב אשי הוא דקמהדר הכי לרבינא, דלא אודו לטעמיהו לגמרי ואין ללמוד מחלוקת מחבירתה. ומיהו, דרך גמרא הוא לומר "ואודו לטעמיהו" ו"צריבא", אבל הכא אמוראי הוא דאריירי בה בהדיא, ואמר: לימא אודו לטעמיהו – הלכך הוצרך לומר בלשון תירוץ: צריבא. דאי איתמר בהך – דאחין שחלקו. בהך קאמר רב – דיש להן דרך, משום דאמרי אחין: נידוד בה בו, וכמו שהיה לאבא דרך בהן – גם לי, שעל מנת כן חלקתי. תדע – דטענא מעלייתא היא גבי חלוקת יורשין, דכתיב "תחת אבותיך" וגו'. אבל בהך – דרבי עקיבא ורבנן – אימא מודי ליה רב לשמואל, דמוכר בעין יפה מוכר. הלכתא כוותין – שמואל, ורב נחמן תלמידו היה. דמקריביתו כי ריש גלותא – רב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה, ורגיל במקום הדיינים, דשכיחי דיני וראה מעשים בכל יום הדין דיני. אי נמי: דיני. כך פירש רבינו חננאל. זה לפנים מזה – ודריסת הפנימי על החיצון לרשות הרבים. שניהם במכר – שמכרן ביחד לשני בני אדם, או שניהם ביחד במתנה לשני בני אדם – אין לו דרך לפנימי על החיצון. דכי היכי דלפנימי ובין ויהב בעין יפה – לחיצון נמי בעין יפה יהב וחבין. ולא מקרי עין רעה אפילו לרבנן אלא היכא דמכר את הפנימי ועיבכ לעצמו את החיצון, כי מתניתין. אבל היכא דלא עיבכ לעצמו כלום – דכולי עלמא מודו דלוח מכר כל החיצון, ולוח כל הפנימי, ואין לפנימי על החיצון כלום, דלא תהיה עינו יפה לוח ורעה לוח. וכל שכן חיצון במתנה בו' – דודאי לא תהיה עינו יפה אצל לוקח ורעה אצל מקבל מתנה, דלההוא דיהבי ליה לדידיה רחם ליה. סבור מינה אין לו דרך – דכיון דלשנים מוכר ונותן, אין רע לזה וטוב לזה. מי לא תנן – בסוף פירקין. כמה דברים אמורים – דפליגי רבנן ואמרי דצריך לוקח ליקח דרך, אבל מוכר לא צריך משום דבעין רעה מוכר – הני מילי מוכר, אבל בנותן מתנה מודו דבעין יפה יהיב, ויהיב גם את הדרך. אלמא רבנן דסביא ליה מוכר בעין רעה מוכר, גבי נותן מודו דבעין יפה נותן. והלכך, הכא, לא מיבעיא לרבנן דיש דרך לפנימי על החיצון, דגבי חיצון שמכר לו הוי עין רעה, וגבי פנימי שנתן לו במתנה הוי עין יפה. אלא אפילו לרבי עקיבא דאית ליה עין יפה גבי מוכר, גבי נותן מיהא איכא עין יפה טפי, והלכך יש דרך לו לפנימי על החיצון, דמוכר מילתא דעינו יפה אצלו טפי מחיצון, דקא יהיב ליה מתנה. משנה המוכר את הבית סתם. מכר בו' – כללא מפרשת: כל תשמישי בית הקבועים – מוכרין בכלל בית, והמטלטלין אינם מוכרין. את הדלת – דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. אבל לא את המפתח – דמטלטלא. המכשתת הקבועה – בקרקע. איצטריבול – עגול ססביב הריחים, צריק"א בלעז. ודבר קבוע הוא, ואין מוזין אותו ממקומו. חקלת = האפרסכית, טרמוי"א בלעז, ומטלטלת היא. הכי גרסינן: לא את התנור ולא את הכיריים – דכל הנך מטלטלין הן, והכי נמי תניא בתוספתא. ובסדר המשנה גרס: מכר תנור מכר כיריים. ולא נהירא, ואם איתא – צריך לאוקמה במחוברת לקרקע.

הכי גרס רבינו חננאל: ואודו לטעמיהו וצריבא – והוצרך לפרש וצריבא, דלא תקשה: והא אפילו בה דאז זמנא, וכן היא סוגיית הגמרא בכל מקום. לא מכר לו את התנור ולא את הכיריים ולא את הריחים – להאי גירסא איירי בתלושין, דהא קתני מכר את המכשתת קבועה – אם כן כרבי אליעזר דגמרא אתיא, ואי בתנור וכירים מחוברים – הא רבי אליעזר הוא, דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, אי נמי, אומר רבינו שמשון בן אברהם: דאירי במחובר, דסתמייהו מחוברים, כדאמרין (כלים פרק חמישי משנה ז), וגורר את הטפילה ועד שהיא בארץ, אבל אין חבורי חשוב חבור. תדע, מדמקבלי טומאה, הלכך, לא מכר אפילו לרבי אליעזר תנור וכירים וריחים, אף על גב דלדידיה מכר את המכשתת, ולספרים דגרסי: מכר את התנור וכירים אבל לא את הריחים – צריך לומר דחשיב חיבורי חיבור, ולא דמו לקבלת טומאה, וחיבור הריחים לא חשיב כולי האי כמו של תנור וכירים. ואין להקשות: אמאי נקט בגמרא "ולא את הריחים", כיון דאפילו רבי אליעזר מודה דלא מכר את הריחים ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דנקט ליה משום דבעי למיתני: ובזמן שאמר ליה "הוא וכל מה שבתוכו" – כולן מכורים, ואפילו ריחים. נימא

הלכה בדברי חכמים, ורב ירמיה בר אבא אמר שמואל: הלכה כרבי עקיבא. אמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב הונא: והא זמנין סגיאינן אמריה קמיה דרב הלכתא כרבי עקיבא, ולא אמר לי ולא מירי – אמר ליה: היכי תנייתיה? – אמר ליה: איפכא תנינא. – משום הכי לא אמר לך ולא מירי. אמר ליה רבינא לרב אשי: לימא אודו לטעמיהו, דאמר רב נחמן אמר שמואל: האחין שחלקו – אין להן לא דרך זה על זה, ולא סולמות זה על זה, ולא חלונות זה על זה, ולא אמת הפנים זה על זה, והנהירו בהן שהלכות קבועות הן; ורב אמר: יש להן? צריבא, דאי אשמועינן בההיא – בתהיא קאמר רב, משום דאמר ליה: פשינא למידר ביה כי היכי דדרו ביה אבהתי, תדע, דכתיב: "תחת אבותיך יהיו בניך"; אבל בהא – אימא מודי ליה לשמואל. ואי איתמר בהא – בהך קאמר שמואל, אבל בהא – אימא מודי ליה לרב, צריבא. אמר ליה רב נחמן לרב הונא: הלכתא כוותין או הלכתא כוותיב? אמר ליה: הלכתא כוותיב, דמקריביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דיני. אימא: שני בתים זה לפנים מזה, שניהם במכר, שניהם במתנה – אין להן דרך זה על זה, סבור מינה: אין להן דרך זה חיצון במתנה ופנימי במכר. חיצון במכר ופנימי במתנה – סבור מינה: אין להן דרך זה על זה; ולא היא, מי לא תנן: כמה דברים אמורים – במוכר, אבל בנותן מתנה נותן את בולין? אלמא, מאן דיהיב מתנה – בעין יפה יהיב, הכא נמי מאן דיהיב מתנה – בעין יפה יהיב. משנה המוכר את הבית – מכר את הדלת אבל לא את המפתח, מכר את המכשתת קבועה אבל לא את המטלטלין, מכר את האצטריבול אבל לא את חקלת, ולא את התנור ולא את הכיריים. בזמן שאמר לו: "הוא וכל מה שבתוכו" הרי

הרי גרס רבינו חננאל: ואודו לטעמיהו וצריבא – והוצרך לפרש וצריבא, דלא תקשה: והא אפילו בה דאז זמנא, וכן היא סוגיית הגמרא בכל מקום. לא מכר לו את התנור ולא את הכיריים ולא את הריחים – להאי גירסא איירי בתלושין, דהא קתני מכר את המכשתת קבועה – אם כן כרבי אליעזר דגמרא אתיא, ואי בתנור וכירים מחוברים – הא רבי אליעזר הוא, דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, אי נמי, אומר רבינו שמשון בן אברהם: דאירי במחובר, דסתמייהו מחוברים, כדאמרין (כלים פרק חמישי משנה ז), וגורר את הטפילה ועד שהיא בארץ, אבל אין חבורי חשוב חבור. תדע, מדמקבלי טומאה, הלכך, לא מכר אפילו לרבי אליעזר תנור וכירים וריחים, אף על גב דלדידיה מכר את המכשתת, ולספרים דגרסי: מכר את התנור וכירים אבל לא את הריחים – צריך לומר דחשיב חיבורי חיבור, ולא דמו לקבלת טומאה, וחיבור הריחים לא חשיב כולי האי כמו של תנור וכירים. ואין להקשות: אמאי נקט בגמרא "ולא את הריחים", כיון דאפילו רבי אליעזר מודה דלא מכר את הריחים ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דנקט ליה משום דבעי למיתני: ובזמן שאמר ליה "הוא וכל מה שבתוכו" – כולן מכורים, ואפילו ריחים. נימא

הלכה בדברי חכמים, ורב ירמיה בר אבא אמר שמואל: הלכה כרבי עקיבא. אמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב הונא: והא זמנין סגיאינן אמריה קמיה דרב הלכתא כרבי עקיבא, ולא אמר לי ולא מירי – אמר ליה: היכי תנייתיה? – אמר ליה: איפכא תנינא. – משום הכי לא אמר לך ולא מירי. אמר ליה רבינא לרב אשי: לימא אודו לטעמיהו, דאמר רב נחמן אמר שמואל: האחין שחלקו – אין להן לא דרך זה על זה, ולא סולמות זה על זה, ולא חלונות זה על זה, ולא אמת הפנים זה על זה, והנהירו בהן שהלכות קבועות הן; ורב אמר: יש להן? צריבא, דאי אשמועינן בההיא – בתהיא קאמר רב, משום דאמר ליה: פשינא למידר ביה כי היכי דדרו ביה אבהתי, תדע, דכתיב: "תחת אבותיך יהיו בניך"; אבל בהא – אימא מודי ליה לשמואל. ואי איתמר בהא – בהך קאמר שמואל, אבל בהא – אימא מודי ליה לרב, צריבא. אמר ליה רב נחמן לרב הונא: הלכתא כוותין או הלכתא כוותיב? אמר ליה: הלכתא כוותיב, דמקריביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דיני. אימא: שני בתים זה לפנים מזה, שניהם במכר, שניהם במתנה – אין להן דרך זה על זה, סבור מינה: אין להן דרך זה חיצון במתנה ופנימי במכר. חיצון במכר ופנימי במתנה – סבור מינה: אין להן דרך זה על זה; ולא היא, מי לא תנן: כמה דברים אמורים – במוכר, אבל בנותן מתנה נותן את בולין? אלמא, מאן דיהיב מתנה – בעין יפה יהיב, הכא נמי מאן דיהיב מתנה – בעין יפה יהיב. משנה המוכר את הבית – מכר את הדלת אבל לא את המפתח, מכר את המכשתת קבועה אבל לא את המטלטלין, מכר את האצטריבול אבל לא את חקלת, ולא את התנור ולא את הכיריים. בזמן שאמר לו: "הוא וכל מה שבתוכו" הרי

נימא

מתניתין דלא כרבי מאיר – מרתנן דלא מכר את המפתח דיין, דהא מכח מפתח
מסיק דאיתא דלא כרבי מאיר. ולא כפירוש הקונטרס, דפירש דהשתא מדקתני
לא מכר את המכתשת המיטלטל קא פריך.

מחזורתא

דלא כרבי מאיר – ואם תאמר: והא קאמר ב"המוכר את הספינה" (בבא
בתרא עה, ב) דרבי אליעזר ורבי

מאיר קיימי כחאדא שיטה, מרתנן בפירקין (סו, ב).

רבי אליעזר אומר: המוכר את הבד מכר את

הקורה ויש לומר: דלאו ממש כחאדא שיטה

קאמר. תדע, דהא טעמא דרבי אליעזר מפרש

בברייתא – שלא נקרא בית הבד אלא על שם

קורה. **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את

המקוה – איכא לאוקמי אפילו בפרוץ משני

רוחות בדרך הצינור, ובכון שחטטו באמצע

לקבל צרורות. דבהאי בית קבול חשבי מים

שואבים, שעוברים על אותו בית קיבול, כדתנן

(מקואות פרק רביעי משנה ג): החוטט בצינור

כדי לקבל צרורות, בשל עץ – בכל שהוא, בשל

חרס – רביעית. רבי יוסי אומר: אף בשל חרס

בכל שהוא כו'. דאי לא חטטו, אפילו סתום

משלשה צדדים – לא חשיב כלי, כדמוכח

רבינו שמואל מהא דתנן (שם משנה ב): המניח

את הטבלא תחת הצינור, אם יש לה לבובו

מארובע רוות כו'. ואין נראה לאוקמי בצינור

סתום מכל צד. ודוקא שמים נופלין בצינור

למקוה, אבל אם נפלו מצינור לקרקע, ומקרקע

למקוה – המושכה היא. ואינו פוסל המקוה, אם

יש כבר במקוה עשרים ואחת סאה מי גשמים,

כדתנן בפרק קמא דתמורה (יב, א). **אילימא**

רבי אליעזר דבית – התם בהא פליגי. פירש

הקונטרס: ומיהו, רבנן דפליגי עליה לא ליהו

הנהו רבנן דאמר לעיל "לא רבי אליעזר ולא

רבנן". ונראה לרבינו יצחק דזה חזק: לפי מה

שמפרש לעיל "מכר את המכתשת חקוקה"

היינו קבעה ולבסוף חקקה, "אבל לא את

הקבועה" היינו חקקה ולבסוף קבעה – אלמא מפלגי רבנן בין חקקה ולבסוף קבעה ובין

קבעה ולבסוף חקקה, אם כן אתי שפיר כרבנן. ובהנך דחך לפרש, דמצין לפרש דחקוקה

– היינו שלא תלשה מעולם, שנחקקה בסלע היוצא מן החר, וקבועה – בין קבועה

לבסוף חקוקה בין חקוקה לבסוף קבועה. **דרי** היא בקרע – השתא קא סלקא דעתך

כדורת מחוברת איירי, וצריך לפרש "ודרי היא בקרע" – לקנותה בכסף ושטר וחוקה.

אבל לבסוף, דמסקין טעמא משום דאיתקש ליער – קאי אדבש שבתוך הכוורת, ולא

חיישין בדיבור הכוורת. ואומר רבינו יצחק: דהשתא הוה מצי למיפריך: ולישעמך, דלא

מוקמת טעמא משום היקשא דיער, אלא משום חיבור כוורת בטיט, אמאי חייב חטאת

הרודה ממנה בשבת? דהוה ליה כרודה פת מן התנור, דלא מייחבי, אף על גב דתנור

מחובר. ולענין טומאה נמי מקבל חדש טומאה, אפילו במקומה, כיון דלא בעי מחשבה.

ולענין פרוזבול נמי תיפוק ליה דהא איכא מקום ששוכנת עליו, כדפריך ב"השלוח" (גיטין

לו, א) גבי עצין נקוב. אלא על כרחך דמנח אסיכי, כדמשני התם. ואם כן אין טעמא

של רבי אליעזר משום שמחובר בטיט.

ומקבלת

הרי כולן מכורין. נמרא לימא, מתניתין דלא
פרבי מאיר, דאי רבי מאיר, הא אומר: מכר את
הכרם – מכר תשמישי כרם – אפילו תימא רבי
מאיר, התם קביע, הכא לא קביע. – והא מפתח
דומיא דדלת קתני, מה דלת דקביעא, אף מפתח
דקביע אלא מחזורתא, מתניתין דלא פרבי מאיר. תנו
רבנן: המוכר את הבית – מכר את הדלת ואת התנור
ואת המנעול, אבל לא את המפתח. מכר את המכתשת
החקוקה, אבל לא את הקבועה. מכר האיצימרוזיל,
אבל לא את הקלת, לא את התנור ולא את הכירים
ולא את הריחים; רבי אליעזר אומר: כל המחובר
לקרקע הרי הוא פקרקע; בזמן שאמר לו "הוא וכל
מה שבתוכו" – הרי כולן מכורין; בין כך ובין כך, לא
מכר לא את הכור ולא את הדות ולא את התניע.
תנו רבנן: צינור שחקקו ולבסוף קבעו – פוסל
את המקוה, קבעו ולבסוף חקקו – אינו פוסל את
המקוה. מני? לא רבי אליעזר ולא רבנן. – הי רבי
אליעזר? אילימא רבי אליעזר דבית, דלמא היינו
טעמא, דרבי אליעזר סבר: מוכר בעין יפה מוכר,
ורבנן סברי: מוכר בעין רעה מוכר ואלא רבי אליעזר
דכוורת דבורים. דתנן: פוורת דבורים – רבי אליעזר
אומר: הרי היא פקרקע, וכותבין עליה פרוזבול,
ואינה

בקרע – זימנן דשיילי לה, ולא קביעא בבית כל כך. והא מפתח דומיא דדלת קתני
מה דלת דקביעא – לעולם, שאין מוזין אותו משם להטלטל ממקום למקום, אף
מפתח – בשל עץ מיירי, דקביעא, שיש מפתחות שאין מוזין אותן מן הפותחת, כגון
של בני כפרים. ואפילו הכי לא מכר את המפתח. דאי איתא בדמפתח שאינו קבוע
מיירי – ליפלוג וליתני בדיד: המוכר את הבית מכר את המפתח קבוע אבל לא את
המיטלטלת, כדקתני גבי מכתשת, וכל שכן דלת דקביע טפי. אלא מדקתני דלת –
שמעינן דליכא לאיפלוגי אלא בין דלת למפתח. ואף על גב דקביע בדלת אינו מוכר,
שהרי תשמיש קל הוא ונזח לטלטלו, ופעמים שמטלטלת, אבל לא תדיר. נגר –
בריה, וקבוע בכותל. מנעול – קבוע בדלת. המכתשת החקוקה – כגון סלע היוצא
מן הכותל, וחקק שם מכתשת. אבל לא את הקבועה – שהיתה חקוקה ועשויה, ואחר
כך קבעה בקרקע, ודלא כמתניתין. ומתניתין רבי אליעזר דא, דפליג בספא, ואמר:
כל המחובר לקרקע – הרי הוא בקרקע. וכן פירש רבינו חננאל, וכן עיקר. **רבי אליעזר**
כו' – אמכתשת קבועה פליג. **בין כך ובין כך** – בין שאמר לו "כל מה שבתוכו", בין
שלא אמר. **לא מכר לא את הכור כו' –** דאינו בתוכו של בית, אלא בניינים בפני

עצמן הן. **צינור** – של עץ או של אבן, עשוי כמין סילון, ויורדין ממנו מים למקוה. **קבעו בקרקע פוסל את המקוה** – דמים שאובין פוסלין אותו. ובין שהיה תורת כלי עליו
קודם שקבעו – לא מיבטיל הוה שם כלי מנייה, ומשוי להו שאובין למים שבתוכו. **ולבסוף חקקו** – הרי הוא כעושה חריץ בקרקע. **מני** – חך ברייתא דקתני דמשום קביעות
בקרקע לא בטל שם כלי מנייה דמעיקרא? **לא רבי אליעזר ולא רבנן** – דפליגי עליה. **הי רבי אליעזר** – מאיזה דברי רבי אליעזר אתה למד דלא סבירא ליה דהך ברייתא?
והוא הדין דהוה ליה למימר "ודי רבנן", אך אין דרך גמרא להאריך כל כך. **אילימא רבי אליעזר דבית** – דמכתשת חקוקה ולבסוף קבעה בקרקע משוי לה, ומכורה בכלל
בית. ומיהו, רבנן דפליגי עליה לא ליהוה הנהו רבנן דאמר לעיל "לא רבי אליעזר ולא רבנן". **בעין יפה מוכר** – והלכך, אף על גב דאיכא תורת כלי עליו, כיון דמחובר – מכרן
המוכר. אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו – מוהי דפסיל מקוה. **ורבנן סברי כו' –** משום דרבי אליעזר נקט לה, ואכתי כדברי הכל אתיא. **כוורת דבורים** – מחוברת היא
בקרקע בטיט. **הרי היא בקרקע** – לכל דבר, להיות נקנית בכסף ובשטר ובחוקה, ולקנות על גבה מטלטלין, ולכתוב עליה פרוזבול כאילו היא קרקע. דתנן במסכת שביעית פרק
אחרון (משנה ו): אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, ואם אין לו – מוכה בתוך שדהו. ולשם מפורש: לפי שראה הלל שנמנעין העשירים מלהלוות לעניים מפני יראת שביעית
שמשמטת, ודיו עוברין על מה שכתוב "פן ידיה דבר עם לבכך בלעיל" וגו' – עמד הלל והתקין פרוזבול. "פרוז" – ריוח, כמו "שהפריז על מדותיו" דבמסכת נדה (ד, ב). "בול" –
עשירים, כמו "אלו ראשי בולאות שביהודה" (גיטין לו, א). כלומר, ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם. ותנן: גופו של פרוזבול: מוסרין לכס פלוני
ופלוני

רש"י

הרי כולן מכורין – כל הך תשמישין המיטלטלין. אבל שאר מיני תשמישתיה לא
מיזבני, ואף על גב דאמר "כל מה שבתוכו אני מוכר לך", שלא ריבה בלשון זה אלא
תשמישין המיוחדין לבית זה, שאינן רגילין להשאיל מפני כבידן. ומפתח נמי, עיקר
תשמישו לפותחת של דלת זו, ואין ראוי לאחרת. והיינו טעמא דלא זבין שאר מיני
תשמישתיה – דלא בטילי לגבי בית. אי נמי,
אינו רוצה להתרחק מן השכונה שלו, וידור
בבית אחר, וצריכין לו מטלטלין. אבל גבי
חצר תנן לקמן דאם אומר לו "כל מה
שבתוכה" – הרי כל מטלטלין מכורין, דהיינו
כל מאני תשמישתיה דאיקרו מטלטלי, לבד
מחייט ושערי, בפרק "מי שמת" (בבא בתרא
קג, א), דכיון דמסתלק מכל השכונה – מכר
את כולן. דטורח הוא לו להוציא כליו משם.
אי נמי, לגבי חצר שהוא דבר גדול – בטילי.
וגבי מוכר את העיר תנן דאם אמר "כל מה
שבתוכה" – מכר את הכל, אפילו בהמה
ועבדים דהוו מטלטלי דניידים, וכל שכן חייט
ושערי. דכיון דמסתלק מכל העיר – מכל וכל
רוצה להסתלק, דטורח הוא לו להוציא
מטלטלי לעיר אחרת. אי נמי, בטלין לגבי
העיר. כללא דמילתא: כל מכר הגדול מחבירו
– ריבה למכור יותר, הגדול לפי גדלו והקטן
לפי קטנו. **נמרא לימא מתניתין** – דקתני:
לא מכר מכתשת המיטלטל – דלא כרבי
מאיר. דאי כרבי מאיר – האמור בפרק
"המוכר את הספינה" בברייתא בגמרא: מכר
כרם – מכר תשמישי כרם, כגון קנים שבכרם
שחן לצרכה כדתנן במתניתין. והוא הדין
למוכר בית, שמוכר תשמישי בית. ומשני:
התם קביע – כלומר, התם בדברי מאיר
איכא למימר דלא איירי רבי מאיר אלא
בתשמישין הקבועין לעולם בתוך הכרם, שאין
מוזין אותם משם לעולם, ואף על גב דאינם
קבועין בקרקע, אבל מכתשת שאינה קבועה
בקרע – זימנן דשיילי לה, ולא קביעא בבית כל כך. והא מפתח דומיא דדלת קתני
מה דלת דקביעא – לעולם, שאין מוזין אותו משם להטלטל ממקום למקום, אף
מפתח – בשל עץ מיירי, דקביעא, שיש מפתחות שאין מוזין אותן מן הפותחת, כגון
של בני כפרים. ואפילו הכי לא מכר את המפתח. דאי איתא בדמפתח שאינו קבוע
מיירי – ליפלוג וליתני בדיד: המוכר את הבית מכר את המפתח קבוע אבל לא את
המיטלטלת, כדקתני גבי מכתשת, וכל שכן דלת דקביע טפי. אלא מדקתני דלת –
שמעינן דליכא לאיפלוגי אלא בין דלת למפתח. ואף על גב דקביע בדלת אינו מוכר,
שהרי תשמיש קל הוא ונזח לטלטלו, ופעמים שמטלטלת, אבל לא תדיר. נגר –
בריה, וקבוע בכותל. מנעול – קבוע בדלת. המכתשת החקוקה – כגון סלע היוצא
מן הכותל, וחקק שם מכתשת. אבל לא את הקבועה – שהיתה חקוקה ועשויה, ואחר
כך קבעה בקרקע, ודלא כמתניתין. ומתניתין רבי אליעזר דא, דפליג בספא, ואמר:
כל המחובר לקרקע – הרי הוא בקרקע. וכן פירש רבינו חננאל, וכן עיקר. **רבי אליעזר**
כו' – אמכתשת קבועה פליג. **בין כך ובין כך** – בין שאמר לו "כל מה שבתוכו", בין
שלא אמר. **לא מכר לא את הכור כו' –** דאינו בתוכו של בית, אלא בניינים בפני

1 הָרִי בּוֹלֵן – כל התשמישין שנזכרו במשנה ומיוחדים דווקא לבית זה,
2 מְבוֹרֵין עִם הַבֵּית.

נמרא

3 שואלת הגמרא: לִימָא מְתִנְתִּין דְּלֹא כְרָבִי מֵאִיר – האם נאמר שמשנתני
4 הסוברת שמכתשת המיטלטלת אינה כלולה במכירת בית, אינה כשיטת
5 רבי מאיר, דְּאִי כְרָבִי מֵאִיר נִשְׁנִית, הָא מֵאִיר רַבִּי מֵאִיר בְּרִייתָא (להלן עח),
6 מְכַר אֶת הַקֶּרֶם וְלֹא פִירֵט אֱלּו דְּבָרִים שֶׁבְּכֶרֶם כְּלוּלִים בְּמִכִּירָתוֹ, מְכַר עֲמו
7 אֶת תְּשֻׁמִּישׁ הַקֶּרֶם, כְּגוֹן קִנִּים שֶׁמִּעֲמִידִים תַּחַת הַגִּפְנִים כְּדִי לִזְלוּקֶם, וּבִשֶׁם
8 שְׁלִישִׁיתוֹ תְּשֻׁמִּישׁ כֶּרֶם כְּלוּלִים בְּמִכִּירַת הַכֶּרֶם, כִּךְ תְּשֻׁמִּישׁ בֵּית כְּלוּלִים
9 בְּמִכִּירַת הַבֵּית, וְנִמְצָא שֶׁמִּשְׁנֵתֵנִי הַסּוֹבֵרֶת שֶׁתְּשֻׁמִּישׁ בֵּית אֵינֶם כְּלוּלִים
10 בְּמִכִּירָה אֵינֶה כְרָבִי מֵאִיר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲפִילוּ הֵיכָא שֶׁמִּשְׁנֵתֵנִי כְרָבִי
11 מֵאִיר לֹא יִקְשֶׁה לָךְ, מִשּׁוֹם דְּהָתָם – בְּרִייתָא לְעֵנִין תְּשֻׁמִּישׁ כֶּרֶם, סוֹבֵר
12 רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵף הֵם כְּלוּלִים בְּמִכִּירַת הַכֶּרֶם, כִּיּוֹן דְּקָבִיעַ – שֶׁהֵם קְבוּעִים
13 בְּכֶרֶם וְאֵין מְזִיזִין אוֹתָם מִמְּקוֹמָם לְעוֹלָם, אֲבָל הֵכָא – בְּמִשְׁנֵתֵנִי, מְדוֹבֵר
14 בְּמִכְתֶּשֶׁת דְּלֹא קָבִיעַ – שֶׁאִינֶה קְבוּעָה בְּקִרְקַע לְעוֹלָם, שֶׁפְּעָמִים בְּעִלְיָה
15 מִשְׁאִילִים אוֹתָהּ לֵאחֲרֵיהֶם, וְבוֹזָה אֵף רַבִּי מֵאִיר מוֹדֵה שֶׁאִינֶה כְּלוּלָה בְּמִכִּירַת
16 הַבֵּית.

17 שואלת הגמרא: וְכִי אֲפֹשֶׁר לומר שמשנתני כרבי מאיר היא, וכפי שפירשנו
18 שֶׁאֵף לְדַעְתּוֹ לֹא נִכְלַל בְּמִכִּירָה אֲלֵא דְּבַר הַקְּבוּעַ בּו לְעוֹלָם, וְהָא – הִרִי
19 שֵׁנִי בְּמִשְׁנֵתֵנִי שֶׁאֵף מִפְתַּח אֵינוֹ כְּלוּל בְּמִכִּירַת הַבֵּית, וְכִיּוֹן שֶׁשֵּׁנִי קוֹדֵם
20 לְכֵן 'מֵכֵר אֶת הַדֶּלֶת אֲבָל לֹא הַמִּפְתָּח', בְּהִכָּרָה מוֹכַח דְּמִפְתָּח דְּיִמְיָא דְּדִלְתָא
21 קָתְנִי – שְׂדִין זֶה שֶׁל מִפְתָּח נִשְׁנֶה בְּאוֹפֶן הַדּוּמָה לְדִלְתָא, מִה דְּלִת דְּקָבִיעֵי
22 – כֵּשֶׁם שְׂבָדִין 'מֵכֵר אֶת הַדֶּלֶת' מְדוֹבֵר בְּדִלְתָא קְבוּעָה שֶׁאֵין מִטְלָטֵלִין אוֹתָהּ
23 לְעוֹלָם, אֵף בְּמִפְתָּח מְדוֹבֵר בִּשְׁל עַץ דְּקָבִיעַ – שֶׁקְבוּעַ בְּמִקְוֵמוֹ וְאֵינוֹ
24 מִיטְלָטֵל, כְּדוּגְמַת מִפְתָּח שֶׁל בְּנֵי הַכִּפְרִים. שְׁהִיר אֵם דִּין הַמִּשְׁנָה אֲמֹר
25 בְּמִפְתָּח שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ, לֹא הִיתָה הַמִּשְׁנָה צְרִיכָה לְחַלֵּק בֵּין דֶּלֶת שֶׁמִּחַמַּת
26 קְבִיעוּתָהּ כְּלוּלָה בְּמִכִּירַת הַבֵּית, לְמִפְתָּח הַמִּיטְלָטֵל שֶׁאֵינוֹ כְּלוּל בְּמִכִּירָה,
27 אֲלֵא הִיתָה יְכוּלָה לְהַשְׁמִיעַ חִילּוּק זֶה בְּמִפְתָּח עֲצָמוֹ, וְלַחֲלֹק בֵּין מִפְתָּח קְבוּעַ
28 לְמִפְתָּח שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ. וְמוֹזָה שֶׁהַמִּשְׁנָה לֹא חִילְקָה כֵן, מִשְׁמַע שֶׁמְדוֹבֵר אֵף
29 בְּמִפְתָּח הַקְּבוּעַ בְּדִלְתָא, וּמִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ כְּלוּל בְּמִכִּירַת הַבֵּית כִּיּוֹן שֶׁקֵּל וְנוֹחַ
30 לְטַלְטֵלוֹ, וְנִמְצָא שֶׁמִּשְׁנֵתֵנִי אֵינֶה כְרָבִי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁדְּבַר הַקְּבוּעַ הִרִי הוּא
31 כְּבִלֵּל הַמִּכִּירָה. אֲלֵא מְתוֹרְקָא – אֲכַן בְּרוּר וּמוֹכַח מִדִּין זֶה שֶׁל מִפְתָּח
32 דְּמִתְנִיתִין – שֶׁמִּשְׁנֵתֵנִי דְּלֹא כְרָבִי מֵאִיר הִיא.

33 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁנִּחְלָק בָּהּ מִה כְּלוּל בְּמִכִּירַת בֵּית: תִּנּוּ רַבִּנּוּן,
34 הַמּוֹכֵר אֶת הַבֵּית וְלֹא פִירֵט אִיזָה מִתְּשֻׁמִּישׁ הַבֵּית כְּלוּלִים בְּמִכִּירָתוֹ, מְכַר
35 עֲמו אֶת הַדֶּלֶת הַקְּבוּעָה בּו, וְכֵן אֶת הַנֶּגֶר – בְּרִיחַ הַדֶּלֶת הַקְּבוּעַ בְּכוֹתֵל
36 הַבֵּית, וְכֵן אֶת הַמִּנְעוּל הַקְּבוּעַ בְּדִלְתָא, אֲכַל לֹא מֵכֵר אֶת הַמִּפְתָּח, מִשּׁוֹם
37 שֶׁפְּעָמִים מִטְלָטֵלִין אוֹתוֹ מִחַמַּת קִלְתּוֹ. וְכֵן מְכַר בְּכִלֵּל הַבֵּית אֶת הַמִּכְתֶּשֶׁת
38 הַתְּקוּקָה – שֶׁנִּחְקָקָה בְּסֵעַ לְאַחַר שֶׁקְבִיעוּהָ בְּכוֹתֵל, אֲכַל לֹא אֶת הַמִּכְתֶּשֶׁת
39 הַקְּבוּעָה – שֶׁנִּחְקָקָה עוֹד בְּהִזְיֹתָהּ מִיטְלָטֵלָה, וְרַק לְאַחַר מִכֵּן קְבִיעוּהָ בְּקִרְקַע.
40 וְכֵן מְכַר בְּכִלֵּל הַבֵּית אֶת הָאֵיצְטְרוּבִיל – עֵיגוּל שֶׁל עֵץ שֶׁמִּנְחִים עֲלָיו אֶת
41 אֲבָנֵי הַרְחִיחִים, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא קְבוּעַ בְּמִקְוֵמוֹ וְאֵינוֹ מִיטְלָטֵל, אֲכַל לֹא אֶת
42 הַקֶּלֶת – כִּלִּי מִשְׁמַע הַרְחִיחִים שֶׁנּוֹתְנִים בּו אֶת הַתְּבוּאָה עַל מִנְתַּל לְטוֹחָנָה, כִּיּוֹן
43 שֶׁהוּא מִיטְלָטֵל. וְכֵן לֹא מֵכֵר אֶת הַתְּנֹזֵר וְלֹא אֶת הַפִּירִים וְלֹא אֶת הַרְחִיחִים,
44 כִּיּוֹן שֶׁהֵם דְּבָרִים הַמִּיטְלָטֵלִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, כָּל הַמְּחוּבָר לְקִרְקַע הִרִי
45 הוּא בְּקָבִיעַ, וְלִפְיָךְ אֵף מִכְתֶּשֶׁת שֶׁנִּחְקָקָה בְּעוֹדָה מִיטְלָטֵלָה וְלְאַחַר מִכֵּן
46 קְבִיעוּהָ בְּקִרְקַע, דִּינָה כְּדִבְרֵי הַמְּחוּבָר לְקִרְקַע שֶׁכְּלוּל בְּמִכִּירַת הַבֵּית. מוֹסִיפָה
47 הַבְּרִייתָא: בֵּין לְדַעְתָּ חֲכָמִים וּבֵין לְדַעְתָּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בִּזְמַן שֶׁאֲמַר לֹי הַמּוֹכֵר
48 'הוּא ו-הַבֵּית' וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכּוֹ מְכוּרֵין לָךְ, הָרִי בּוֹלֵן – אֵף דְּבָרִים

49 הַמִּיטְלָטֵלִין מְכוּרֵין. אֲמַנֵם בֵּין קָדָּ וּבֵין קָדָּ – בֵּין אֵם אֲמֹר 'הוּא וְכָל מַה
50 שֶׁבְּתוֹכּוֹ' וּבֵין אֵם לֹא אֲמֹר כֵן, לֹא מְכַר עִם הַבֵּית לֹא אֶת הַתְּנֹזֵר הַחֲפוּר בְּבֵית,
51 וְלֹא אֶת הַדֶּרֶת – בּוֹר שֶׁכְּתָלָיו מְחוּפִים בְּאֲבָנִים, וְלֹא אֶת הַיִּצְעֵי – בְּנִין נִמּוֹךְ
52 שֶׁבְּצִידֵי הַבֵּית, כִּיּוֹן שֶׁאֵינֶם בְּכִלֵּל הַבֵּית אֲלֵא בְּנוֹיִים בְּפָנֵי עֲצָמָם.
53 כִּיּוֹן שֶׁשֵּׁנִי מִחֲלוּקַת חֲכָמִים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדִין דְּבַר שְׁהִיה תְּלוּשׁ וְלִבְסוֹף
54 חִיבֵירוֹ לְקִרְקַע אֵם הִרִי הוּא בְּקִרְקַע לְעֵנִין מְכִירַת בֵּית, מְבִיאָה הַגְּמָרָא נִידוֹן
55 כַּעֲיֵן זֶה בְּעֵנִין כָּלִי שֶׁחִיבֵירוֹ לְקִרְקַע אֵם פּוֹסֵל אֶת הַמִּים שֶׁבְּתוֹכּוֹ מִשּׁוֹם
56 'מִים שְׂאוּבִין', וּמְבַרֵּרֶת אֵם הוּא תְּלוּי בְּנִידוֹן שֶׁלִּפְנֵינוּ: תִּנּוּ רַבִּנּוּן בְּתוֹסְפָתָא
57 (מְקוּאוֹת פ"ד ה"א), צִינּוֹר הַמְּבִיא מִים לְמִקְוֵה, שְׁהִיה עֲשׂוֹי בְּאוֹפֶן שֶׁחֲקָקוּ
58 בְּבִקְעַת עֵץ אֹר בְּאֶבֶן וְעִשָּׂאוֹ כָּלִי, וְלִבְסוֹף קָבִיעַ בְּקִרְקַע, וְהַעֲבִירוֹ בְּתוֹכּוֹ מִים
59 לְמִקְוֵה, הִרִי זֶה פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֵה, כְּלוּמֹר, הַמִּים שֶׁבָּאוּ מִהַצִּינּוֹר לְמִקְוֵה
60 פּוֹסֵלִים אוֹתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁאֵף אַחֵר קְבִיעַת הַצִּינּוֹר בְּקִרְקַע לֹא בְּטֵל מִמֶּנּוּ שֶׁם כָּלִי
61 שְׁהִיה עֲלָיו מִשְׁעָה שֶׁחֲקָקוּ, וְהַמִּים שֶׁעָבְרוּ דְּרָכּוֹ נִעְשׂוּ מִים שְׂאוּבִים וְפּוֹסֵלִים
62 אֶת הַמִּקְוֵה. אֲבָל אֵם בְּתוֹחִילָה קָבִיעַ בְּקִרְקַע וְלִבְסוֹף חֲקָקוּ, אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת
63 הַמִּקְוֵה, כְּלוּמֹר, הַמִּים שֶׁבָּאוּ מִצִּינּוֹר זֶה לְמִקְוֵה אֵינֶם פּוֹסֵלִים אוֹתוֹ, כִּיּוֹן
64 שֶׁבְּעוֹדוֹ תְּלוּשׁ לֹא הִיה לוֹ שֶׁם כָּלִי, וְהַחֲקִיקָה לְאַחַר שֶׁכָּבֵר חוֹבֵר לְקִרְקַע
65 דּוּמָה לְעוֹשֶׂה חֲרִיץ בְּקִרְקַע, שֶׁאֵינוֹ כָּלִי.
66 שואלת הגמרא: מְנֵי – כְּשִׁיתָ מִי נִשְׁנִית תּוֹסְפָתָא זוֹ שֶׁחִיבֵירוֹ הַצִּינּוֹר לְקִרְקַע
67 אֵינוֹ מְחוֹשְׁבֵי בְּקִרְקַע וּמְבִטֵּל מִמֶּנּוּ שֶׁם כָּלִי, הִרִי אֵין זֶה לֹא כְּשִׁיתָ רַבִּי
68 אֱלִיעֶזֶר לֹא כְּשִׁיתָ רַבִּנּוּן הַחוּלְקִים עֲלָיו.
69 הַמִּשְׁקֵן סֹתֵם וְלֹא פִירֵשׁ עַל אִיזָה מְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּנּוּן כּוּוֹנוֹת. וּמְבִיאָה
70 הַגְּמָרָא כִּמְה מְקוּמוֹת שֶׁנִּחְלָקוּ בָּהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּנּוּן בְּנִידוֹן כַּעֲיֵן זֶה,
71 וּמְבַרֵּרֶת אֵם אֲכַן מִשּׁוֹם מוֹכַח שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּנּוּן אֵינֶם סוֹבְרִים כִּהַתּוֹסְפָתָא.
72 מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: הִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – מֵאִיזָה דְּבַרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּנּוּן לְמַדִּים
73 שֶׁאֵינֶם סוֹבְרִים כִּהַתּוֹסְפָתָא. אֲלֵימָא – אֵם נִאֲמַר שֶׁלְּמַדִּים זֹאת מְדִבְרֵי רַבִּי
74 אֱלִיעֶזֶר דְּבִית – שֶׁנִּשְׁנֶה בְּרִייתָא לְעֵיל לְעֵנִין מְכִירַת בֵּית, שֶׁמִּכְתֶּשֶׁת
75 שֶׁחֲקָקָה בְּעוֹדָה מִיטְלָטֵלָה וְלִבְסוֹף קְבִיעוּהָ בְּקִרְקַע כְּלוּלָה בְּמִכִּירַת הַבֵּית,
76 כִּיּוֹן שֶׁחִיבֵירוֹהָ מְחוֹשְׁבָה לְקִרְקַע, וְנִמְצָא לִפִּי זֶה שֶׁגַּם צִינּוֹר שֶׁחֲקָקוּהָ בְּעוֹדוֹ
77 תְּלוּשׁ וְלִבְסוֹף חִיבֵירוֹהָ לְקִרְקַע הִרִי הוּא בְּקִרְקַע וּבְטֵל מִמֶּנּוּ שֶׁם כָּלִי, וְאֵין
78 מִימֵיו פּוֹסֵלִים אֶת הַמִּקְוֵה מִשּׁוֹם שְׂאוּבִים, וְלֹא כִּהַתּוֹסְפָתָא.
79 דּוּחָה הַגְּמָרָא: דְּלָמָּא – שְׁמָא אֵין הוֹכָחָה מִדִּין מְכִירַת בֵּית לְדִין מְקוֹה, שֶׁכֵּן
80 מַה שֶׁמִּצִּינוּ גְּבִי מְכִירַת בֵּית שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁמִּכְתֶּשֶׁת שֶׁחִיבֵירוֹהָ לְקִרְקַע
81 הִרִי הִיא מְכוּרָה עִם הַבֵּית, תִּינּוּ מִטְעָמָא – טַעְמוֹ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִשּׁוֹם דְּכָבֵר
82 שִׁסְתָּם מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה הוּא מוֹכֵר, וְלִפְיָךְ אֵף שֶׁנִּשְׁאָר עֲלֵיהָ שֶׁם כָּלִי אַחֵר
83 חִיבֵירוֹהָ לְקִרְקַע, מִכָּל מְקוֹם דַּעַת הַמּוֹכֵר לְכִלּוֹל בְּמִכִּירַת הַבֵּית אֶת הַדְּבָרִים
84 הַמְּחוּבָּרִים בּו, וְרַבִּנּוּן הַחוּלְקִים עֲלָיו כְּכָרִי, שִׁסְתָּם מוֹכֵר בְּעֵין רָעָה הוּא
85 מוֹכֵר, וְלִכְךָ אֵינוֹ כּוֹלֵל בְּמִכִּירָתוֹ אֶת הַמִּכְתֶּשֶׁת שִׁישׁ עֲלֵיהָ שֶׁם כָּלִי אֵף אַחֵר
86 שֶׁחִיבֵירוֹהָ לְקִרְקַע. וְנִמְצָא שֶׁאֵין זֶה טַעַם אֲלֵא גְבִי מְכִירַת בֵּית, אֲבָל בְּצִינּוֹר
87 שֶׁחֲקָקוּ וְלִבְסוֹף קְבִיעוּהָ, אֲפֹשֶׁר שְׁמוּדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵף אַחֵר הַקְּבִיעָה
88 בְּקִרְקַע נִשְׁאָר עֲלָיו שֶׁם כָּלִי וּמִימֵיו פּוֹסֵלִים אֶת הַמִּקְוֵה.
89 מְבִיאָה הַגְּמָרָא רֵאזִי לְכָךְ מְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִקְוֵה אַחֵר: וְאֲלֵא כּוּוֹנָה
90 הַמִּשְׁקֵן לְעֵיל לְהוֹכִיחַ מְדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דִּנְשֵׁנוּ גְבִי דִין בְּזוֹרֵת דְּבָזוֹרִים
91 שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵר כִּהַתּוֹסְפָתָא. דְּתִנּוּ בְּמִשְׁנָה (שְׁבִיעִית פ"י מ"ז), בְּזוֹרֵת דְּבָזוֹרִים
92 הַמְּחוּבָּרֶת לְקִרְקַע בְּטִיט, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר הִרִי הִיא בְּקָבִיעַ לְכָל דְּבַר,
93 וְנִקְנִית בְּכִסֵּף שֶׁטֶר חֻזְקָה כְּדִין קִרְקַע, וְכֵן נִקְנִים הַמִּטְלָטֵלִין עֲמָה בְּקִנְיָן אֲגַב.
94 וְכֵן בְּתוֹכֵן עֲלֵיהָ פְּרוֹזְבוּל, כְּלוּמֹר, תִּקְנַת הַלֵּל שֶׁמְלוּהָ הִרְצָה שֶׁלֹּא תִשְׁמַט
95 שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה מִמּוֹן שֶׁהִלּוּהָ קוֹדֵם שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה וַיִּפְסִיד מִמּוֹנוֹ, כּוֹתֵב שֶׁטֶר
96 פְּרוֹזְבוּל שְׁבוּ הוּא מוֹסֵר אֶת חוֹבוֹ לְבֵית דִּין לְגִבּוּתוֹ, וּבְאוֹפֶן זֶה אֵין הַשְּׁמִיטָה
97 מִשְׁמַטָּה אֶת הַחוֹב, וּפְרוֹזְבוּל זֶה נִכְתָּב רַק אֵם יֵשׁ לְלוֹה קִרְקַע, וְדַעַת רַבִּי
98 אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵף כּוּוֹרֶת נִחְשָׁב בְּקִרְקַע לְגַבִּי זֶה.

1 וכן כוורת זו אינה מקבלת טומאה כל זמן שהיא במקומה, לפי שחיבורה
2 לקרקע מבטל ממנה שם כלי, ודבר שבטל ממנו שם כלי אינו מקבל טומאה,
3 וכן הרוצה דבש מןה – מחלות הדבש שבכוורת בשבת בשוגג, תיב
4 חמאת, כתולש מן הקרקע, שהרי תלש את הדבש ממקום גידולו. וחקמים
5 אומרים, שכוורת אף אחר חיבורה לקרקע אינה בקרקע, אלא ככלי. וכיון
6 שאינה בקרקע אין בותבין עליה פרוזבול, וכן כיון שלא בטל ממנה שם
7 כלי, הרי היא מקבלת טומאה אפילו אם נמצאת במקומה המיוחד לה,
8 כדן כלי, והרוצה מןה דבש בשבת פטור, כיון שאינו תולש מן הקרקע.
9 ונמצא מוכח ממשנה זו שהתוספתא שחילקה בצינור בין חקקו ולבסוף קבעו
10 לקבעו ולבסוף חקקו אינה כרבי אליעזר, שכן מבואר בדבריו כאן שאף
11 כוורת שחקקה ולבסוף קבעה הרי היא בקרקע, אלא היא כרבנן הסוברים
12 שאף אחר שחיברה לא בטל ממנה שם כלי.

13 דוחה הגמרא את הראיה מכוורת: מדברי רבי אליעזר האמורים בכוורת אין
14 הוכחה שהוא סובר שתלוש ולבסוף חיברו הרי הוא כמחבר והתוספתא
15 לעיל אינה כשיטתו, כיון דהתם – שם גבי כוורת מחלוקתם של רבי אליעזר
16 וחקמים אינה על דין הכוורת, אלא על דין הדבש הנמצא בתוכה במקום
17 גידולו, אף שהכוורת עצמה אינה מחוברת לקרקע, כדאמר רבי אליעזר
18 מעמא – כפי שביאר רבי אלעזר בטעם הדבר, דאמר רבי אליעזר, מאי
19 מעמא דרבי אליעזר שמחשיב את הדבש למחבר, דכתיב (שמואל א' יד כו)
20 גבי יהונתן שהלך עם מטהו ויטפל אותה פיערת הדבש, וקשה מה ענין
21 יער לדבש, אלא בהכרח קרא הכתוב לדבש 'יער' כדי להשוות את דינם
22 וללמד, מה יער התולש ממנו בשבת בשוגג תיב חמאת משום מלאכת
23 קוצר, אף דבש הרוצה ממנו בשבת בשוגג תיב חמאת, והיינו, שהדבש
24 עצמו נחשב למחבר במקום גידולו, אפילו אם הכוורת עצמה אינה
25 מחוברת לקרקע. ומעתה אין להוכיח מכאן שהתוספתא במקואות אינה
26 כרבי אליעזר בכוורת, ויתכן שאף רבי אליעזר מודה שצינור שחקקו ולבסוף
27 קבעו לא בטל ממנו שם כלי, ופוסל את המקוה.

28 הגמרא מביאה שראיית המקשן שרבי אליעזר ורבנן אינם סוברים
29 כהתוספתא היא ממקום אחר: אלא המקשן למד מדברי רבי אליעזר דנשנו
30 לגבי דף של נחתומים שאינו סובר כהתוספתא. דתנן בכלים (פס"ו מ"ב), דף

31 של נחתומין – מדף שעליו מניחים הנחתומים את ככרותיהם למכור, ואין
32 לו בית קיבול, שקבעו ו-חיברו כבולת, רבי אליעזר מטהר, כיון שכל
33 המחבר לקרקע דינו כקרקע, וחקמים מטמאין, שאף אחר שקבעו אינו
34 בטל לקרקע, ומקבל טומאה. וממה שלא חילקה המשנה בין תיקן והחליק
35 את המדף ואחר כך קבעו לבין קבעו ואחר כך תיקנו, מוכח שלדעת רבי
36 אליעזר בשני האופנים המדף טהור כיון שמחבר לקרקע, ולדעת רבנן
37 המדף טמא בשניהם כיון שאין החיבור לקרקע מבטל ממנו שם כלי. ואם כן
38 התוספתא לעיל שחילקה בין קבע את הצינור ולבסוף חקקו לבין חקק את
39 הצינור ולבסוף קבעו מני – כשיטת מי נשנית, אי כרבי אליעזר, אם כן היה
40 לה להכשיר את המקוה אפילו אם חקקו לצינור ולבסוף קבעו, כיון
41 שהוא מחבר לקרקע, כשם שמטהר רבי אליעזר בדף של נחתומים אף
42 בתיקנו ולבסוף קבעו בכותל, ואי כרבנן, היה לה לפסול את המקוה אפילו
43 אם קבעו לצינור ולבסוף חקקו נמי, כשם שטימאו חכמים בדף של
44 נחתומים אף אם קבעו ולבסוף תיקנו, מאחר ולא בטל ממנו תורת כלי.
45 ונמצא מוכח ממשנה זו שרבי אליעזר ורבנן אינם סוברים כהתוספתא
46 במקואות.

47 דוחה הגמרא: לעולם אפשר ליישב שהתוספתא כדעת רבי אליעזר היא,
48 ולדעתו צינור שחקקו ולבסוף קבעו אינו בטל לקרקע ולא בטל ממנו שם
49 כלי שהיה עליו קודם שקבעו, ופוסל את המקוה. וממה שטיהר רבי אליעזר
50 בדף אף אם תיקנו ולבסוף חיברו לכותל אין ראיה, משום דשאני פשוטי
51 כלי עץ – שונה דינם של כלי עץ שאין להם בית קבול בכך דקבלת טומאה
52 שלהם קודם שחוברו לכותל אינה אלא מדרבנן, ומאחר והטומאה במדף
53 עץ שאין לו בית קיבול עוד בהיותו תלוש אינה אלא מדרבנן, מיקל רבי
54 אליעזר ומטהרו לגמרי לאחר שנתחבר לכותל. מה שאין כן לגבי מים
55 שאובים הפוסלים את המקוה מן התורה, מודה רבי אליעזר שצינור שחקקו
56 לא בטל ממנו תורת כלי גם לאחר שקבעו בקרקע.
57 מקשה הגמרא על יישוב זה: מכלל – מתוך יישוב זה שרק גבי דף שדין
58 טומאתו מדרבנן היקל רבי אליעזר, משמע דשאני דאורייתא – שבאופן
59 זה של צינור המוליך מים שאובים למקוה הרי המקוה נפסל מן התורה,
60 ולכך החמיר בו רבי אליעזר,

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' א

1 דוחה הגמרא את הראיה ומיישבת: מי סברת – וכי סבור אתה מאי הם
2 'שלחין', באני – שדות, לא – אין הפירוש כן, אלא מאי שלחין, גינונייתא
3 – גינות שסמוכות לעיר ושבתוך העיר, ונקראים 'שלחין' על שם האילנות
4 שבהם שמשלחים פירות בכל שנה, כמו שפירשנו (שיר השירים ד יג) 'שלחין'
5 פרום רמזים, כלומר, גינותיך המגדלים פירות כל שנה הרי הם כפרס
6 רימונים, וכיון שגינות אלו עשויות לטייל בהן כדוגמת בית, הרי הם שייכות
7 לעיר יותר משדות הנקראות 'באני', וסובר תנא קמא שהם כלולות במכירת
8 העיר, אכל באני – השדות שסביב העיר, לא מיודבני – אינם כלולות
9 במכירת העיר. ואתא ו-בא רבן שמעון בן גמליאל למימר – לחלוק על
10 תנא קמא ולומר דאפילו באני – שדות שאינן שייכות לעיר כגינות נמי
11 מיודבני – גם הן כלולות במכירת העיר.

12 הגמרא מביאה שמועה זו באופן אחר: איכא דאמרי – יש שאמרו שמועה
13 זו באופן אחר. סבריה בני הישיבה לפרש מאי שלחין – מה הם 'בית
14 השלחין' שאמר תנא קמא שכלולין במכירת העיר, גינונייתא – גינות
15 הסמוכות לעיר. שואלת הגמרא: בשלמא – המחלוקת במשנתנו מובנת רק
16 למאן דאמר – לשמעון בן אבטלמוס שפירש ש'סנטר' היינו באני – שדות,
17 שלפי דבריו תתבאר המחלוקת בדרך זו, אמר תנא קמא שרק גינונייתא –
18 גינות השייכות לעיר מיודבני – נמכרות עם העיר, אך באני – שדות שפחות
19 שייכות לעיר לא מיודבני – אינן נמכרות עמה, ואתא ו-בא רבן שמעון בן
20 גמליאל למימר – לחלוק על דבריו ולומר דאפילו באני – שדות שאינן
21 שייכות לעיר כגינות מיודבני – נמכרות בכלל העיר.

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" פא רש"י תוספות

1 ופלוני הדיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי אצל פלוני – שאגבנו כל זמן
2 שארצה. והדיינין חותמין עליו מלמטה, או העדים. והלכך משמסר שטרותיו לבית
3 דין לגבותו, ואידו לא קגבי – לא קרינא ביה "לא יגוש", דדיינין קמגבו ליה, והפקר
4 בית דין הפקר. והני מילי כשיש לו קרקע ללוה, דדמי כאילו יש למלוה משכון,
5 דבמשכון כל שייך "לא יגוש". שכל מה
6 שיוכלו להמסר לתקן כדי שלא יהו נראין
7 עוקרין דבר מן התורה – התקינו. כן נראה
8 הטעם בעיני. ומרבי זקני זכר צדיק לברכה
9 שמעתי דהיינו טעמא: דסתם לזה אין רגילין
10 להלוותו אלא אם כן יש לו קרקע
11 להשתעבד למלוה, ובמילתא דשכיחא תקינו
12 רבנן, אבל בשאין לו קרקע – מילתא דלא
13 שכיחא היא, ולא תקינו רבנן פרוחבול. ואתא
14 רבי אליעזר למימר דאם יש ללוה כוורת
15 דבורים – כותבין פרוחבול. דסלקא דעתך
16 אמינא: אף על גב דהרי היא כקרקע לשאר
17 דברים, לגבי חך תקנה לא חשיבא קרקע.
18 דלא סמכא דעתיה דמלוה עליוהי, הואיל
19 ויכולין לטלטלה. קא משמע לן. ואינה
20 מקבלת טומאה – זו הכוורת במקומה.
21 דכיון דמחוברת היא לקרקע – יצאה
22 מתורת כלי. וגם הדבש שכתובה אינו מקבל
23 טומאה, דבטל לגבי כוורת. ודוקא במקומה.
24 אבל אם נטלה משם – או מקבל הדבש
25 טומאה, כמאן דאמר בפרק "המוכר את הספינה" דלא בעי מחשבה. דאיכא מאן
26 דמצריך מחשבה, והלכך אצטריך הכא גבי טומאה למיתני "במקומה", והוא הדין
27 לכל הך מילי. והרודה ממנה – כשהיא במקומה, דהיינו מקום גידולו של דבש
28 – חייב חטאת, כתולש מן הקרקע. אלמא לרבי אליעזר חקקו ולבסוף קבעו –
29 כקרקע משוי ליה. ובריייתא דלעיל דלא כרבי אליעזר היא. ומיהו, הך רבנן היא.
30 אינה כקרקע – משום דחיבור כקרקע לא בטיל תורת כלי מינה, ומקבלת טומאה
31 במקומה. וגם הדבש דלא בעי מחשבה, כדנתיא לקמן ב"המוכר את הספינה". הכי
32 גיסינן: ה"מ אמר רבי אליעזר מאי טעמא דרבי אליעזר – דחשיב לכוורת דבורים
33 כמחבור – דכתיב "ויטבול אותה ביערת הדבש". ביהנותן כתיב, ובדבש במקום
34 גידולו מיירי, וקרי ליה יער, והלכך חשיב ליה מחובר ואפילו אין הכוורת מחוברת
35 ממש כקרקע. אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו – מודי רבי אליעזר דחשיב כלי
36 ופסיל מקוה, כדקתני ברייתא. ואכתי לא ידעין די ניהו רבי אליעזר דלית ליה דך
37 ברייתא. דל של נחתומין – נסר רחב לערוך עליו וללוש את הפת. ולי נראה: הוא
38 שקבוע בכותל ליתן עליו את הפת למכור, כעין שעושין פלטרין שלנו בכותל בתיוון
39 מבחין, ולקמן מוקיין של מכתב. דפשוטין טמאין. רבי אליעזר מטהר – דכל
40 המחבור לקרקע הרי הוא כקרקע. והכמים מטהרין – דלא בטיל לגבי קרקע,
41 ותיקון הדף שמחליקין אותו לכך הוא במקום חקיקת הצינור, דתיקון משוי לה גמר
42 כלי לקבל טומאה. ומדלא קמפליג בין תקנו ולבסוף קבעו ובין קבעו ולבסוף תקנו
43 – אלמא לרבי אליעזר הכל טהור, לא שניא חקקו ולבסוף קבעו, לא שניא קבעו
44 ולבסוף חקקו. ולרבנן הכל טמא. אלמא הדיא ברייתא דצינור דלעיל, דקמפליג בין
45 קבעו ולבסוף חקקו, ובין חקקו ולבסוף קבעו – לא רבנן ולא רבי אליעזר. דאי רבי
46 אליעזר – אפילו חקקו ולבסוף קבעו היה לו להכשיר, ואי רבנן – אפילו קבעו
47 ולבסוף חקקו נמי יפסול את המקוה. לעולם רבי אליעזר – סבירא ליה כברייתא.
48 דצינור שחקקו ולבסוף קבעו אכתי כלי הוא, ולא בטיל לגבי קרקע, ופסיל את המקוה.
49 והכא גבי דף – היינו טעמא דרבי אליעזר דמטהר ליה אפילו בתקנו ולבסוף קבעו,
50 דשאני פשוטי כלי עץ כגון האי, דאפילו קודם שקבעו אין לו טומאה אלא מדרבנן, והלכך קבעו –
51 מן התורה. כדנתיא בתורת כהנים: יכול מלא מים על כתפו ועשה מקוה בתחלה היא טהור? תלמוד לומר "מעין", מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים – ה"מ מודי
52 רבי אליעזר דפסיל מקוה, דמשום קביעותו כקרקע לא בטיל מניה תורת כלי מעיקרא. ומיהו, לא אשכחן טומאה לפשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן חוץ מאותן הראוין למדרס,
53 וכדתנן במסכת נדה (נט, א): כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת. ובמסקנא נמי מוקמינן לה דף של מכתב. וזאתה גמרא: מכלל דשאיבה דאורייתא – דמדקא משני הכי
54 – שמעינן דברייתא דלעיל בפסול שאיבה דאורייתא מיירי. והלא מדרבנן הוא. כדאמרין במסכת יבמות (פב, ב) שאם היה מקוה ארבעים סאה ונתן סאה שאובין ונטל סאה
55 – כשר. עד כמה? רבי יוחנן אמר: עד רובו. והיינו טעמא, דמדאורייתא הוא דבעין מקוה ממין מכוונסין לכתחלה בלא שאיבה, דאיתקש למעין, כדפרישית לעיל. ואפילו
56 נפלו בתר הכי שאובין – בטלו ברובא. אי נמי, קמא קמא בטיל. ולעיל נמי גבי צינור – המקוה היה עשוי כבר כהוגן, ואחר כך קבעו שם צינור, כדקתני: פוסל את המקוה
57 – מכלל דהיה שם מקוה מעיקרא, הלכך פסולא מדרבנן הוא. [ומאן שייך לעמוד ב] ועוד – אפילו אם תמצא לומר דאחמירו ביה רבנן כשל תורה, הכא גב דף נמי בדאורייתא
58 מיירי, ורבה של מכתב מיירי, דטמאתו מן התורה. דבשלמא עץ – אתקש לשק, ודכתיב "כלי עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא) כשה של מיטלטל מלא וריקן – אף כלי
59 עץ כו'. אבל כלי מכתב בפרשת מדין הוא [ודכתיב] (במדבר לא) "אך את הזהב" וגו', ולא אתקש לשק, ואכתי דלא כרבי אליעזר היא ההיא דצינור, דרבי אליעזר לא קמפליג
60 מדין בין חקקו מעיקרא לחקקו ולבסוף קבעו. האמר רבי יוסי כרבי חנינא כו' – משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל, הלכך אוקמה דף של מכתב.

1 [ומקבלת
2 חילוק בין במקומה בין שלא במקומה, דהא לאו מחוברת היא ואומר רבינו
3 תם: דשלא במקומה מקבלת טומאה, כיון דמטלטלין אותה ממקום למקום, דמי לשאר
4 כלים שבבית. וגורו בה רבנן טומאה, דלמא אתי לאיחלופי.
5 ושאני פשוטי כלי עץ דרבנן – ואם תאמר:
6 דבתוך דחו למדרסות איכא טומאה
7 דאורייתא, דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת,
8 קל וחומר מפכין קטנים, כדאמרין בפרק "כיצד
9 הרגל" (בבא קמא כה, ב) ובפרק על "אלו מומין"
10 (בכורות לה, א) נמי פריך: ואין לו תוך בכלי
11 שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא? והא
12 דומיא דשק בעינן ומשני: בתוך דחו למדרס. והא
13 בשאר פשוטי כלי עץ דלא חזו למדרס – הגדו
14 אפילו מדרבנן לא מקבלי טומאה, כדמוכח בריש
15 חולין (ג, א) דאמר: הכל שוחטין – ואפילו טמא
16 במקדשין. האי טמא דאיטמי במאי כו'. ומשני:
17 כגון שברק קרומית של קנה ושחט בה. ואי
18 מקבלי טומאה מדרבנן – מאי משני? וכי תימא:
19 ה"מ בבלא עברה כעין כלי. דעל כרחך איירי
20 בדעבדה כעין כלי, דקדשים טעונים שחיטה
21 בכלי, כדאמרין ב"התורה" (מנחות פב, ב)
22 מ"זיקא את המאכלת". ועוד, תנן במסכת כלים
23 (פרק שני משנה א) ומייתני לה בפרק קמא דשבת
24 (טז, א): כלי עץ וכלי עצם וכלי זכוכית –
25 פשוטיהם טהורים, ומקבלים טמאים, ועל כרחך טהורים אפילו מדרבנן, דכלי זכוכית
26 אפילו מקבליהם ליכא טומאה אלא מדרבנן, כדאמרין במסכת שבת (שם) ופירש רבינו
27 שמואל: דהיא אין להם טומאה אפילו מדרבנן, ומסקנא לא קיימא הכי, אלא מוקי לה
28 דף של מכתב. ויש מפרשים: דף של נחתומין, אף על פי שהוא פשוטי כלי עץ – מקבל
29 טומאה מדרבנן, כיון שהוא משמש אדם ואת משמש אדם. דריש בתורת כהנים בפרשת
30 "ויזה ביום השמיני": "כלי", יכול אפילו הסולם והקובל כו' – תלמוד לומר "כלי עץ" ולא
31 "כל כלי עץ". יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי – תלמוד לומר
32 "כל כלי עץ", ריבה. ומה ראית לרבות את אלו כו' – תלמוד לומר "שק", מה שק שהוא
33 משמש אדם ואת משמש אדם – אף אני ארבה את השולחן כו'. ועל כרחך כשאין ראוין
34 למדרס – מדלא נקט מטה כסא וספסל, והוה ליה לרבינוהו מקראי דמשכב ומושב. ובאין
35 להם בית קבול איירי – מדלא קאמר "מה שק מטלטל מלא וריקן". אלמא מקבלי
36 טומאה. ואף על גב דמפיק להו מקרא – לא הוי אלא אסמכתא, כמו במה דרשות תורות
37 כהנים ובספרי דלא הוי אלא אסמכתא. וכן משמע בפרק "שתי הלחם" (מנחות צו, ב),
38 אמר רבי יוחנן: לדברי האומר מסרתו למטה היתה, פירוש: למטה רגלי השולחן ואת
39 שולחן – טבלא המתהפכת טמאה. פירוש, דרשנין: "השולחן הטהור" – מכלל שהוא
40 טמא. לדברי האומר מסרתו למעלה היתה – טבלא המתהפכת תיבעי. דהא דשולחן של
41 מקדש מקבל טומאה, לפי שהיה לו בית קבול. אבל טבלא המתהפכת, שאין לה בית קבול
42 – תיבעי. ואי דרשה גמורה היא תורות כהנים – אמאי תיבעי? תיפוק ליה מקרא דהם
43 אלא ודאי אסמכתא היא. ובטבלא המתהפכת מספקא ליה אי מקבלא טומאה מדאורייתא,
44 כדפירש הקונטרס תהם, משום דיערפא משאר פשוטי כלי עץ, לפי שראוי להשתמש בה
45 משני צדדין. ולמאן דאמר למטה היתה – טמא, מדכתיב "הטהור"
46 מכלל דשאיבה דאורייתא – רשבי' ורבינו תם מפרשי דכולו שאוב הוי דאורייתא,
47 ומביאים ראיה מדנתיא בתורת כהנים, בפרשת "ויזה ביום השמיני": "מקוה
48 מים ייזה טהור", יכול מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה
49 ידא

1 יחא טהור? תלמוד לומר "אך מעין ובור מקוה מים זיהי טהור", מה מעין בידי שמים –
2 אף מקוה בידי שמים. ויש לדחות, דאסמכתא היא, כמו כמה דרשות דתורת כהנים. ועוד
3 מביא ראייה רבינו תם, דהנן במסכת מקואות בפרק שני (משנה ד), רבי אליעזר אומר:
4 רביעית בתחלה פוסל את המקוה, ושלשה לוגין על פני המים. ומדמחזיר בתחלה טפי
5 במסוף – שמע מינה דבתחלה פוסלן

6 מדאורייתא. ויש לדחות: דהא דאדמיר רבי
7 אליעזר בתחלה ברביעית – משום דרביעית
8 הוא שיעור טבילה למחטין ולצינורות, וכבר יש
9 שם פסול מקוה עליהם. ולרבינו יצחק נראה
10 דאפילו כולו שאוב דרבנן, כדמשמע בתוספתא
11 דמקואות, דתניא בפרק שני: מקוה שהניחו ריקן,
12 ובא ומצאו מלא – כשר, מפני שזה ספק מים
13 שאובין למקוה. ומדקא מבשר ליה זה מספק –
14 שמע מינה דכולו שאוב מדרבנן. וליכא למימר
15 דלאו בכולו שאוב איירי, אלא כשהיה בו מים
16 אך שהיה חסר – דאם כן הוה ליה למימר
17 "שהניחו חסר". ד"ריקן" משמע לגמרי ריקן,
18 שלא היה בו מים כלל. ועוד אמר בפרק קמא
19 דפסחים (יז, ב) גבי משקין בית מטבחיא, בכלים
20 – טמאים, בקרקע – טהורים. ומפרש התם

21 דבקרקע טהורים משום דחוי להטביל בהן מחטין וצינורות. אלמא, אפילו כולו שאוב חוי
22 להטביל בו. בדשאוב מיירי, מדמפלגי בין כלים לקרקע, וסתם משקין בית מטבחיא נמי
23 שאובין הם. ורבינו שמעון בן אברהם דוחה: דהכי קאמר בכלים טמאים – פירוש: שהיו
24 בכלים, אף על גב דהשתא הן בקרקע. ולפי שהיו שאובים בקרקע, שלא היו מעולם בכלים
25 טהורים. ודבר רבינו משה מפונטוידא דוחה: דאף על גב דשאיבה דאורייתא היא –
26 בקרקע טהור, משום שאפשר כלא המשכה, כדי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה
27 מימשכי אילך ואילך, והוה ליה כשאיבה שהמשיכה כולה, כדשדה. ובפרק קמא דתמורה
28 (יב, א) דלא מבשר המשכה אלא כי איכא עשרים ואחת סאה במקוה – אפשר דהיינו
29 מדרבנן, ואם תאמר: שלמא אי כולו שאוב מדאורייתא – היינו דגורו בהמים שלשה לוגין
30 מים שאובין פוסלים אטו כולו שאוב, דדוקא בשלשה לוגין גזרו שהן ראוין לרחיצת אדם,
31 כדאמרין בפרק קמא דשבת (יד, א), בתחלה היו טובלין במערות סרחים, ונותנין על גביהן
32 שלשה לוגין מים שאובין בו, אבל אי כולו שאוב דרבנן – אמאי גזרו כלל בשאיבה? ויש
33 לומר: גזירה שמא יטבול בכלי. דדומיא דמעין אמר רחמנא, שהן בקרקע. ומהוהא מקוה
34 שהניחו ריקן, אומר רבינו שמעון בן אברהם: דאדרבה, יש להוכיח דכולו שאוב דאורייתא.
35 דקתני: כשר, מפני שזה ספק מים שאובין חזקה המקואות כשרות. שאדם אינו עושה מקוה
36 אלא לטבול בו, ואינו מלא אותו מסתמא מים שאובים, אלא מים כשרים לטבילה משמע:
37 דוקא משום חזקה הוא דכשר, הא לאו הכי – פסול, דספיקא דאורייתא לחומרא. תדע,
38 דקתני סיפא: צינור המקוה למקוה ומכתשת תנונה בצדו, ספק מן הצינור למקוה ספק מן
39 המכתשת למקוה – פסול, מפני שהפסול מוכיח, ואם יש בו רוב מקוה – כשר, מפני שיש
40 ספק מים שאובים למקוה. ומדמכשר בשיש בו רוב מקוה מספק, וכשאין רוב פסול –
41 משמע דרובו שאוב דאורייתא. ועוד, תניא התם: שני מקואות, אחד שאוב ואחד כשר,
42 וטבל באחד מהן מטמאה חמורה, ועשה טהרות – הרי הן תלויות. ומדלא מטהרין מספק
43 – אלמא כולו שאוב דאורייתא. והראיות לא נראו לרבינו יצחק, עד האריך רבינו שמעון
44 בן אברהם. ועוד אומר רבינו תם: דדוקא במקוה חסר פוסלים מים שאובין, אבל במקוה
45 שלם – לא מים שאובים שבעלם אין פוסלין אותו. ושהם כתב ראיות ממסכת מקואות, ואין להאריך.

46 סאה ובתחתון אין כלום – ממלא בכתף ונותן בעליון, עד שירדו בתחתון ארבעים סאה. משמע, אף על פי שרוב מים שאובין – אין נפסל, כיון שהיה שלם. דהא אי אפשר אם לא
47 נתן בעליון יותר מארבעים סאה. **בעי** רב יוסף מן גשמים שחישב עליהם להדיח בהן את האיציטורבולין מהו להכשיר בהן את הורעים – פירש הקונטרס: דבכל תלוש ובסוף חיברו
48 מיביעא ליה לענין הכשר וזרעים, ואין נראה לרבינו יצחק, דאם כן לימא סתמא: תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר וזרעים לרבנן, מהו? כדנקט בפרק קמא
49 דחולין (טז, א), ולא הוה ליה למינקט איציטורבול טפי משאר מילי. ועוד: דאין סברא לדמות הכשר וזרעים למכר, שתהא מכתשת חשובה כתלוש לענין הכשר וזרעים כמו שחשבה
50 לענין מכר. ועוד: דלענין שחיטה נמי תיבעי לרבנן תלוש ולבסוף חיברו, מהו? אי הוי כתלוש או לא. ועוד: דפירש דלרבנן דדף לא מיביעא ליה, דלדידיה דאי הוי כתלוש, אם כן,
51 ארמיביעא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כרבי אליעזר או כרבנן דדף, לענין הכשר וזרעים – תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה, דאפילו בה רבי אליעזר רבנן ועוד: כיון
52 דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש – הכי נמי לרבנן דמכתשת, דאמאי אית לן למימר דלענין דלענין רבנן דרבי אליעזר אהנן רבנן דרבי אליעזר? ועוד: דאני מחלק בין דף המכתשת
53 לכותל ואיציטורבול. ובפרק קמא דחולין (טז, ב) מחלק בין סכין הקבועה לצור היוצא מן הכותל, דקאמר: שאני סכין דלא מבטל ליה. ונראה לרבינו יצחק: דלרבנן דדף מיביעא ליה,
54 דחשבי ליה לדף תלוש לענין טומאה, והוא הדין לענין הכשר וזרעים, דהכשר וטומאה דמו אהדדי. ואליבא דנאן דאמר בפרק קמא דחולין (טז, א) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל
55 בנין, לענין הכשר וזרעים הוי כמחומר. והשתא מיביעא ליה לרבנן דדף ומכתשת, דכולו רבנן דרבי אליעזר מסתמא חדא נינהו, באיציטורבול מהו? ובאיציטורבול דוקא מיביעא ליה,
56 והכי קמביעא ליה: איציטורבול דבטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת, אי הוי בטל לגמרי כמו כותל, וחשיב נמי מחומר לענין הכשר וזרעים. או דלמא לענין הכשר וזרעים לא
57 חשיב מחומר כמו כותל, אלא דוקא לענין מכר, משום עין יפה. אף על גב דלא מהני עין יפה לענין מכתשת – היינו משום שאין סופה כל כך להתעכב בבית כמו האיציטורבול.
58 ומיהו, לענין הכשר וזרעים לא חשיב האיציטורבול מחומר, לפי שעשוי לינטל יותר מכותל. ואליבא דרבי אליעזר לא מיביעא ליה, דהא חשיב דף טהור לענין טומאה, והוא הדין
59 לענין הכשר וזרעים, וכל שכן איציטורבול. והא דקאמר "אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך", דאמר כל המחומר לקרקע הרי הוא כקרקע" – לאו דוקא נקט ההוא לישנא, דהא ממכר
60 אין להוכיח אהכשר וזרעים, אלא אמאי דמטהר בדף קא סמיך.

והא קיימא לן: דרבנן ועוד, האמר רבי יוסי בן
רבי חנינא: בדר של מכתת מחלוקת – לעולם
רבנן היא, ושאיני שאיבה דרבנן. – אי הכי,
אפילו חקקו ולבסוף קבעו נמי – שאני התם,
דאיכא תורת כלי עליו בתלוש. בעי רב יוסף:
מי גשמים שחישב עליהם להדיח את האיציטורבולין,
מהו לזרעים? אליבא דרבי אליעזר דאמר: כל המחומר
לקרקע הרי הוא כקרקע – לא תיבעי לך, כי תיבעי
לך – אליבא דרבנן דאמר: אינו כקרקע, מאי? תיקו.
שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בריה דרב
הונא וזמי לנהרדעא: פי אתאי תך איתתא לקמך,
אנבה

ראשון משנה א: כל משקה שתחתלו לרצון, אף על פי שאין סופו לרצון – מכשיר.
והכא נמי, כיון דניחא ליה בידידתו לצורך איציטורבול, אף על גב דלא ניהא ליה
בידידתו על הפירות – הוי הכשר. ובלבד שהיה איציטורבול חשוב כתלוש, ולא מהני
מכתשתו, ולא קרינא ביה "וכי יתן", אלא היכא דמחשב שירדו על דבר תלוש.
כדאמרין בפרק קמא דשחיטת חולין (טז, א): תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר וזרעים
מחלוקת, דתנן: הכופה קערה על גבי הכותל בו, ופרכין רישא לסיפא, ודייקין מניה
דכותל בנין חשוב תלוש, ואם חישב שירדו – הרי זה כבי יותן, אבל בכותל מערה,
שהוא מחומר מעיקרו – לא מהניא מחשבתו להכשיר וזרעים. ובתורת כהנים יליף
מקראי דבעינן מחשבה לצורך דבר התלוש. והאי איציטורבול נמי, תלוש ולבסוף
חיברו הוא. ואליבא דרבנן דלעיל דפלגי במכתשת קבועה קמביעא ליה, כדמפרש
ואזיל, אי סבירא להו דתלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר וזרעים הוי תלוש, או לא.
אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך – דודאי חשיב מחומר. ולא מיביעא איציטורבול
דמי לקרקע טפי ממכתשת קבועה, דודאי חשיב מחומר. אלא אפילו מכתשת קבועה
דחשבו לה רבנן תלוש – פליג איהו, ואמר: כל המחומר בו, והא ליכא למימר
דטעמיה התם משום דבעין יפה מוכר – דהא כללא קאמר. ועוד: דשמעין ליה גבי
דף דמטהר, אפילו בתקנו ולבסוף קבעו. ואליבא דרבנן דדף נמי לא קמביעא ליה,
דודאי תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש, כדאק חשיבי ליה תלוש גבי טומאה אפילו
בקבעו ולבסוף תקנו, והוא הדין להכשיר. מאי מן **אליבא** – דהנהו רבנן דלעיל,
דפליגי עליה דרבי אליעזר במכתשת קבועה, מאי מן **אליבא** – היינו טעמיהו,
דסבירא להו דכל תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש, והלכך לא מכר את הקבועה,
והוא הדין לגבי הכשר וטומאה. וכיון דטעמיהו משום דחשיבי ליה תלוש – לא
מביעא היכא דחשיב להדיח מכתשת קבועה, דמכשירין, אלא אפילו חשיב להדיח
בהן איציטורבול – מכשיר את הורעים. דעל כרחך דטעמיהו גבי
אציטורבול

ואכתוב ואכתוב ראייה אחת, דתנן התם פרק ששי (משנה ח): היה בעליון ארבעים
סאה ובתחתון אין כלום – ממלא בכתף ונותן בעליון, עד שירדו בתחתון ארבעים סאה. משמע, אף על פי שרוב מים שאובין – אין נפסל, כיון שהיה שלם. דהא אי אפשר אם לא
נתן בעליון יותר מארבעים סאה. **בעי** רב יוסף מן גשמים שחישב עליהם להדיח בהן את האיציטורבולין מהו להכשיר בהן את הורעים – פירש הקונטרס: דבכל תלוש ובסוף חיברו
מיביעא ליה לענין הכשר וזרעים, ואין נראה לרבינו יצחק, דאם כן לימא סתמא: תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר וזרעים לרבנן, מהו? כדנקט בפרק קמא
דחולין (טז, א), ולא הוה ליה למינקט איציטורבול טפי משאר מילי. ועוד: דאין סברא לדמות הכשר וזרעים למכר, שתהא מכתשת חשובה כתלוש לענין הכשר וזרעים כמו שחשבה
לענין מכר. ועוד: דלענין שחיטה נמי תיבעי לרבנן תלוש ולבסוף חיברו, מהו? אי הוי כתלוש או לא. ועוד: דפירש דלרבנן דדף לא מיביעא ליה, דלדידיה דאי הוי כתלוש, אם כן,
ארמיביעא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כרבי אליעזר או כרבנן דדף, לענין הכשר וזרעים – תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה, דאפילו בה רבי אליעזר רבנן ועוד: כיון
דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש – הכי נמי לרבנן דמכתשת, דאמאי אית לן למימר דלענין דלענין רבנן דרבי אליעזר אהנן רבנן דרבי אליעזר? ועוד: דאני מחלק בין דף המכתשת
לכותל ואיציטורבול. ובפרק קמא דחולין (טז, ב) מחלק בין סכין הקבועה לצור היוצא מן הכותל, דקאמר: שאני סכין דלא מבטל ליה. ונראה לרבינו יצחק: דלרבנן דדף מיביעא ליה,
דחשבי ליה לדף תלוש לענין טומאה, והוא הדין לענין הכשר וזרעים, דהכשר וטומאה דמו אהדדי. ואליבא דנאן דאמר בפרק קמא דחולין (טז, א) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל
בנין, לענין הכשר וזרעים הוי כמחומר. והשתא מיביעא ליה לרבנן דדף ומכתשת, דכולו רבנן דרבי אליעזר מסתמא חדא נינהו, באיציטורבול מהו? ובאיציטורבול דוקא מיביעא ליה,
והכי קמביעא ליה: איציטורבול דבטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת, אי הוי בטל לגמרי כמו כותל, וחשיב נמי מחומר לענין הכשר וזרעים. או דלמא לענין הכשר וזרעים לא
חשיב מחומר כמו כותל, אלא דוקא לענין מכר, משום עין יפה. אף על גב דלא מהני עין יפה לענין מכתשת – היינו משום שאין סופה כל כך להתעכב בבית כמו האיציטורבול.
ומיהו, לענין הכשר וזרעים לא חשיב האיציטורבול מחומר, לפי שעשוי לינטל יותר מכותל. ואליבא דרבי אליעזר לא מיביעא ליה, דהא חשיב דף טהור לענין טומאה, והוא הדין
לענין הכשר וזרעים, וכל שכן איציטורבול. והא דקאמר "אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך", דאמר כל המחומר לקרקע הרי הוא כקרקע" – לאו דוקא נקט ההוא לישנא, דהא ממכר
אין להוכיח אהכשר וזרעים, אלא אמאי דמטהר בדף קא סמיך.

1 וְהָא קְרִיבָא לָן שְׁמִים שְׁאוּבִין שְׁנַפְלוּ לְמִקּוּדָּה קִיִּים שְׁכַבְרָהּ הִיוּ בּוּ מִי גִשְׁמִים,
2 לֹא פִסְלוּהוּ אֵלָּא מִדְּרַבְנָן, וְכִינן שְׁגַם בְּתוֹסְפָתָא לְעִיל מִשְׁמַע שְׁמִדוּבָר
3 בְּצִינּוּר שְׁקִבְעוּהוּ לְהוֹלִיךְ מִיָּם לְמִקּוּדָּה קִיִּים, וְאִין הַמִּים שֶׁנִּשְׁאָבוּ בְּצִינּוּר
4 פוֹסְלִין אוֹתוֹ אֵלָּא מִדְּרַבְנָן, אִם כֵּן מְדוּעַ לְדַעַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הַחֲמִירוּ לְפִסּוֹל
5 בְּצִינּוּר זֶה כְּשֹׁחֲקוֹ וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ.
6 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עַל יִישׁוּב זֶה שֶׁרַק בְּדָף הֵיכָל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מִשּׁוּם
7 שְׁפִשּׁוּטִי כָּלִי עֵץ אֵינָם מְקַבְּלִים טוּמְאָה אֵלָּא מִדְּרַבְנָן: וְעוֹד, אֲפִילוּ אִם נִתְרַץ
8 אֶת הַקּוּשִׁיָּה הָרֵאשׁוֹנָה, וְנִפְרַשׁ שֶׁאֵף שְׁמִים שְׁאוּבִין אֵינָם פוֹסְלִים אֵלָּא
9 מִדְּרַבְנָן מִכָּל מְקוֹם חֲכָמִים הַחֲמִירוּ בְּפִסּוֹל מִיָּם שְׁאוּבִין כְּאִסּוּר תּוֹרָה, עֲדִינן
10 יִקְשֶׁה הֵיאֵךְ יִישְׁבָה הַגְּמָרָא שְׁטַעֲמֻ שֶׁל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁהֵיכָל בְּדָף הוּא מִשּׁוּם
11 שְׁפִשּׁוּטִי כָּלִי עֵץ טוּמְאָתָן אֵינָה אֵלָּא מִדְּרַבְנָן, וְלִכְּן טִיְהָר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֲפִילוּ
12 בְּתִיקְנוּ וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ בְּכוֹתֵל, הָאֵמֶר רַבִּי יוֹסֵף בֶּן רַבִּי הֲנִינָא, שֶׁלֹּא נִחְלַק
13 בְּדָף שֶׁל עֵץ, כִּינן שְׁפִשּׁוּטִי כָּלִי עֵץ אֵינָם מְקַבְּלִים טוּמְאָה כָּלִל, אֵלָּא בְּדָף
14 שֶׁל מִתְּכַת נֶאֱמָרָה מְחֻלָּקֶת, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחֲכָמִים, וְכִינן שְׁפִשּׁוּטִי כָּלִי מִתְּכַת
15 שְׁאִין לָהֶם בֵּית קִיבּוּל מְקַבְּלִים טוּמְאָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי כֵּן טִיְהָרוּ רַבִּי
16 אֲלִיעֶזֶר אַחֵר שְׁחִיבְרוּ לְכוֹתֵל אֵף אִם תִּיקְנוּ קוֹדֵם לָכֵן, נִמְצָא שֶׁהוֹסֵפְתָּא
17 לְעִיל בְּצִינּוּר שְׁחָקוֹ וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ שְׁפוֹסֵל אֵינָה כְּשִׁיתָּהּ, שְׁהָרִי לְדַבְּרוּ אֵף
18 דְּבָר שְׁדִּינוּ מִן הַתּוֹרָה אִין חִילּוֹק בֵּין חָקְקוֹ וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ לְקִבְעוּ וּלְבִסּוֹף
19 חָקְקוּ, שְׁבִשְׁנִיהֶם בְּטֵל מִמֶּנּוּ שֶׁם כָּלִי אַחֵר חִיבּוּרוֹ לְקִרְקָה, וְאִילוּ בְּתוֹסְפָתָא
20 מְבֹאֵר שֶׁאִם בְּתַחֲלִיל חָקְקוּ, אֵף אַחֵר חִיבּוּרוֹ לְכוֹתֵל לֹא בְּטֵל מִמֶּנּוּ שֶׁם
21 כָּלִי, וְאִם כֵּן הֵיאֵךְ הַעֲמִידוּ אֶת הַתּוֹסְפָתָא כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר.
22 מִחֲמַת קִשּׁוּיֹת אִלוּ חֲזוּרָת בְּהַ הַגְּמָרָא, שֶׁאִכֵּן אִי אֲפֻשֶׁר לִישֵׁב אֶת
23 הַתּוֹסְפָתָא כְּדַעַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וּמִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא אֶת הַתּוֹסְפָתָא כְּדַעַת רַבְנָן
24 הַמְּטַמְּאִים בְּדָף שֶׁל נִחְתוּמִין. מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם הַתּוֹסְפָתָא כְּרַבְנָן
25 הָיָא, וְאֵף שֶׁלְּדַעַתָּם דָּף נִחְשָׁב כְּכָלִי וּמְקַבֵּל טוּמְאָה בֵּין אִם תִּיקְנוּ וּלְבִסּוֹף
26 חִיבּוּרוֹ בֵּין אִם חִיבּוּרוֹ וּלְבִסּוֹף תִּיקְנוּ, מִכָּל מְקוֹם גְּבִי צִינּוּר מוֹדִים רַבְנָן שֶׁאִם
27 קִבְעוּ וּלְבִסּוֹף חָקְקוּ אֵינָם נִחְשָׁב כְּכָלִי לְפִסּוֹל אֶת הַמִּים שְׁבוּ מִשּׁוּם שְׁאוּבִין,
28 וְשִׁנְיָא שְׁאִינָה דְּרַבְנָן מִשּׁוּם שְׁפִסּוֹל מִיָּם שְׁאוּבִים הַבָּאִים מִהַצִּינּוּר לְמִקּוּדָּה
29 קִיִּים אֵינָם אֵלָּא מִדְּרַבְנָן, וְלִכְּן הִקִּילוּ שְׁאִינוּ פוֹסֵל אִם קִבְעוּ וּלְבִסּוֹף חָקְקוּ.
30 מִה שְׁאִין כֵּן בְּדָף שֶׁל נִחְתוּמִים הַעֲשׂוּ מִתְּכַת שְׁטוּמְאָתָהּ מִן הַתּוֹרָה, הִרִי הוּא
31 טוּמָא אֵף אִם קִבְעוּ וּלְבִסּוֹף תִּיקְנוּ, כִּינן שֶׁל הַמְּחוּבֵּר לְקִרְקָה אֵינוֹ כְּקִרְקָה.
32 שׁוֹאֵלָת הַגְּמָרָא: אִי הָיָא – אִם אִכֵּן לְדַעַת רַבְנָן מַעֲיָקָה הֲדִין אִין חִילּוֹק בֵּין
33 קִבְעוּ וּלְבִסּוֹף חָקְקוּ אוֹ חָקְקוּ וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ, כֹּאשֶׁר הִקִּילוּ רַבְנָן בְּצִינּוּר מִשּׁוּם
34 שְׁפִסּוֹל מִיָּם שְׁאוּבִים מִדְּרַבְנָן, מְדוּעַ הִקִּילוּ רַק בְּאוֹפֵן שְׁקִבְעוּ וּלְבִסּוֹף חָקְקוּ,
35 אֲפִילוּ בְּאוֹפֵן שְׁחָקְקוּ וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ נִמְי' – גַּם הִיָּה לָהֶם לְהַקֵּל שֶׁלֹּא יִפְסוֹל
36 אֶת הַמְּקוּדָּה. מִשְׁבִּיָּה הַגְּמָרָא: שְׁאִנִּי הָתָם – שׁוֹנֵה דִּינוֹ שֶׁל צִינּוּר שְׁחָקְקוּ
37 וּלְבִסּוֹף קִבְעוּ בְּמֵה דְּאִיבָא תּוֹרַת כָּלִי עָלָיו בְּתַלּוּשׁ, וְאִם הִיוּ מְקִילִים אֵף
38 בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁאַחֵר שְׁקִבְעוּ וַיְבֵט שֶׁם כָּלִי מִמֶּנּוּ, הִיָּתָה בְּטֵלָה גִּזְרֵת חֲכָמִים
39 שְׁפִסְלוּ מִיָּם שְׁאוּבִין.
40 מֵאַחַר הַזֶּה לְעִיל (סו:) מִחְלּוֹקֶת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וּרְבָנָן בְּדִין תַּלּוּשׁ וּלְבִסּוֹף
41 חִיבּוּרוֹ אִם הִרִי הוּא כְּמִחוּבֵּר לְעִנִּין מְכִירַת בֵּית, הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְעִסּוֹק
42 בְּנִידוּן זֶה לְעִנִּין הַכֹּשֶׁר זִרְעִים לְקַבֵּל טוּמְאָה. וְהִינּוּ, שְׁנֵאִמֵּר בְּתוֹרָה (וַיִּקְרָא
43 יֵאָדָּם) 'מִכָּל הָאֶבֶל אֲשֶׁר יִצְאֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטָּמָא', וְדִרְשׁוּ מִכָּן (חולין
44 לו.) אוֹכֵל הָבָא בְּמִים הוֹכֵשֶׁר לְקַבֵּל טוּמְאָה וְשֶׁלֹּא בָּא בְּמִים לֹא הוֹכֵשֶׁר.
45 הַכֹּשֶׁר זֶה אֵינוֹ אֵלָּא בְּשֵׁנֵי תְּנָאִים: א. שֶׁהַמְשַׁקֵּין יִתְּנוּ עַל הָאוֹכֵל בְּרִצּוֹן
46 הַבְּעִלִּים. וְאִם תַּחֲלִיל יִרְדָּתָן הִיָּתָה בְּרִצּוֹן, אֵף עַל פִּי שְׁבִשְׁעָה שִׁירְדוּ עַל
47 הָאוֹכֵל עֲצֻמוֹ לֹא הִיָּה בְּרִצּוֹן, הִרִי הֵם מְכַשִּׁירִין אֶת הָאוֹכֵל לְקַבֵּל טוּמְאָה,

48 כְּמִבּוּאָר בְּמַכְשִׁירִין (פ"א מ"א). ב. שִׁירְדוּ הַמִּים לְצוּרָךְ דְּבַר הַתַּלּוּשׁ וְלֹא
49 לְצוּרָךְ דְּבַר הַמְּחוּבֵּר לְקִרְקָה, כְּמִבּוּאָר בְּחולין (טו:).
50 מִסְתַּפְקָה הַגְּמָרָא: בְּעֵי רַב יוֹסֵף, מִי גִשְׁמִים שְׁבִשְׁעַת יִרְדָּתָם הָשִׁב עָלֵיהֶם
51 הַבְּעִלִּים לְהִדָּיָת בָּהֶם אֶת הָאִיצְטְרוּבָלִין – עֵיגוּל שֶׁל עֵץ הַמְּחוּבֵּר לְקִרְקָה
52 שְׁעָלָיו מְנִיחִים אֶת אֲבָנֵי הַרִיחִים, מֵהוּ לְזִרְעִים – הָאִם יֵשׁ בְּכוּחָם שֶׁל אוֹתָם
53 מִיָּם לְהַכְשִׁיר זִרְעִים לְקַבֵּל טוּמְאָה אִם נִפְלו עֲלֵיהֶם. וְעַל אֵף שֶׁנִּפְלָת הַמִּים
54 עַל הַזִּרְעִים הִיָּתָה שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹן הַבְּעִלִּים, מִכָּל מְקוֹם כִּינן שְׁבִעַת נִפְלָתָם הִיָּה
55 רִצּוֹן הַבְּעִלִּים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְצוּרָךְ הַדָּחַת הָאִיצְטְרוּבָלִין, הִרִי זֶה מִשְׁקָה
56 שֶׁתַּחֲלִיל נִפְלָתוֹ לְרִצּוֹן שֶׁאֵף שֶׁאִין סוּפוֹ לְרִצּוֹן הִרִי הוּא מְכַשִּׁיר. אִמֵּנָם זֶהוּ
57 דּוּקָא אִם הָאִיצְטְרוּבָלִין נִחְשָׁב לְדֵבַר תַּלּוּשׁ, אֲבָל אִם נִחְשָׁב לְמִחוּבֵּר אִין
58 בְּכוּחָם שֶׁל אוֹתָם מִיָּם לְהַכְשִׁיר אֶת הַזִּרְעִים. וּמַעֲתָה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק
59 בְּאִיצְטְרוּבָלִין שֶׁהִיָּה תַלּוּשׁ וּלְבִסּוֹף חִיבּוּרוֹ לְקִרְקָה הָאִם עֲדִינן נִחְשָׁב הוּא
60 לְתַלּוּשׁ וְהַמִּים שִׁירְדוּ לְצוּרָךְ הַדָּחַת דְּבַר מְחוּבֵּר מְכַשִּׁירִין אֶת הַזִּרְעִים.
61 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת לְשִׁיטַת מִי יֵשׁ מְקוֹם לְהַסְתַּפֵּק בִּכְךָ, וּמֵהֶם צִדִּי הַסֵּפֶק:
62 אֲלִיבָא וְלִשְׁיטָתוֹ דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר דְּאִיבָא בְּבִרְיָתָא לְעִיל (סו:) שְׁמַכְתַּשְׁתָּ
63 שֶׁנִּחְקָה וְלֵאחֵר מִכֵּן נִקְבַּעָה כְּלוּלָה בְּמִכִּירַת הַבֵּית, לְפִי שֶׁל דְּבַר הַמְּחוּבֵּר
64 לְקִרְקָה הִרִי הוּא בְּקִרְקָה, לֹא תִּיקְנוּ לָךְ – אִין לָךְ לְהַסְתַּפֵּק בִּכְךָ, שֶׁכֵּן לֹא
65 רַק אִיצְטְרוּבָלִין שֶׁהוּא דּוּמָה לְקִרְקָה יוֹתֵר מִמְּכַתַּשְׁתָּ קְבוּעָה וְדֹאִי נִחְשָׁב
66 לְקִרְקָה, אֵלָּא אֲפִילוּ בְּמַכְתַּשְׁתָּ קְבוּעָה שֶׁהַחֲשִׁיבָהּ רַבְנָן כְּתַלּוּשָׁה חֵלֶק
67 עֲלֵיהֶם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְהַחֲשִׁיבָהּ כְּקִרְקָה, וְלִשְׁיטָתוֹ דְּרַבִּי שְׁאִין הַמְשַׁקֵּין לְצִרְכָּם
68 מְכַשִּׁירִין אֶת הַזִּרְעִים, כִּי תִיקְנוּ לָךְ – אֵלָּא יֵשׁ לָךְ לְהַסְתַּפֵּק רַק אֲלִיבָא
69 דְּרַבְנָן דְּחולקים בְּבִרְיָתָא לְעִיל (סו:) עַל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְאִיבָא שְׁמַכְתַּשְׁתָּ
70 שֶׁנִּחְקָה וְלֵאחֵר מִכֵּן נִקְבַּעָה אִינִי בְּקִרְקָה וְאֵינָה כְּלוּלָה בְּמִכִּירַת הַבֵּית,
71 מֵאִי – מִה דִּין הָאִיצְטְרוּבָלִין לְעִנִּין הַכֹּשֶׁר קַבֵּל טוּמְאָה, הָאִם נִחְשָׁב
72 לְמִחוּבֵּר לְקִרְקָה אוֹ לֹא. הָאִם נִאֲמַר שֶׁסְּבִירַת רַבְנָן מְכַתַּשְׁתָּ קְבוּעָה אֵינָה
73 כְּלוּלָה בְּמִכִּירַת הַבֵּית, מִשּׁוּם שֶׁכֵּן דְּבַר תַּלּוּשׁ אֵף אַחֵר שְׁחִיבְרוּ לְקִרְקָה
74 אֵינוֹ כְּקִרְקָה, וְהוּא הֲדִין לְעִנִּין הַכֹּשֶׁר זִרְעִים לְקַבֵּל טוּמְאָה יֵשׁ לְדוֹנוֹ כְּדֵבַר
75 תַּלּוּשׁ, וְלֹא רַק בְּמַכְתַּשְׁתָּ הֲדִין כֵּן שֶׁאִם חִישַׁב לְהִדָּחָה הִרִי הַמִּים מְכַשִּׁירִין,
76 אֵלָּא אֵף בְּאִיצְטְרוּבָלִין שֶׁהוּא נִמְכֵּר עִם הַבֵּית אִם חִישַׁב לְהִדָּחָה הִרִי הַמִּים
77 מְכַשִּׁירִין. אוֹ אֲפֻשֶׁר, שֶׁהִטַּעַם שֶׁלְּדַעַת רַבְנָן מְכַתַּשְׁתָּ קְבוּעָה אֵינָה כְּלוּלָה
78 בְּמִכִּירַת הַבֵּית אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁנִּחְשָׁבַת כְּתַלּוּשָׁה, אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁכֵּן מוֹכֵר בְּעִין
79 רַעָה מוֹכֵר, וְסִבְרָא זֹו שִׁיבְתָּ רַק לְדִינִי מְכִירָה, אֲבָל לְגַבִּי הַכֹּשֶׁר לְטוּמְאָה
80 סוּבְרִים רַבְנָן כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁכֵּן הַמְּחוּבֵּר לְקִרְקָה דִּינוֹ כְּקִרְקָה, וְאִין מִחְשַׁבַת
81 הַמְשַׁקֵּין לְצִרְכָּם מְכַשִּׁירָה אוֹכְלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה. תִּיקְנוּ – יַעֲמוּד נִידוּן זֶה
82 בְּסֵפֶק, שֶׁלֹּא נִפְשֵׁט.
83 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְעִסּוֹק בְּדִין תַּלּוּשׁ וּלְבִסּוֹף חִיבּוּרוֹ לְעִנִּין 'עִישׁוֹר נִכְסִים'.
84 וְהִינּוּ, שְׁעַל אֵף שֶׁבֵּית אֵינָה יוֹרֶשֶׁת אֶת אֲבִיהָ בְּמִקּוֹם שִׁישׁ בֵּן, מִכָּל מְקוֹם
85 תִּיקְנוּ חֲכָמִים שֶׁתִּיטוֹל מִן הַנִּכְסִים שְׁנַפְלוּ מֵאֲבִיהָ בִּירוּשָׁה לְבָנָיו 'עִישׁוֹר
86 נִכְסִים', כְּלוֹמֵר עֲשִׁירֵית מִן הַנִּכְסִים לְצוּרָךְ נִישׁוּאִיָּה, כְּמִבּוּאָר בְּבִתּוּבוֹת (סו:).
87 וְאֵינָה גּוֹבֵה אוֹתָם אֵלָּא מִן הַקִּרְקָעוֹת.
88 מְבִיאָה הַגְּמָרָא: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהִיָּה לֶה זְכוּת לִיטוֹל 'עִישׁוֹר נִכְסִים',
89 וְבִאֵה לֶרֶב נַחֲמִיהָ וּבְקִשָּׁה שִׁישְׁלָח לֶרֶבָה בֶּר רַב הוֹנָא שִׁישְׁתַּדֵּל בְּדִינָהּ, כִּינן
90 שְׁאוֹתָם נִכְסִים הִיוּ בְּמִקּוּמוֹ שֶׁל רֶבָה בֶּר רַב הוֹנָא, שֶׁלֹּא לִיָּה רַב נְחִמְיָה בְּרִיהָ
91 דְּרַב יוֹסֵף לְרֶבָה בְּרִיהָ דְּרַב הוֹנָא וְזוּמִי לְנִתְרַדְעָא, כִּי אֲהִיָּא הָךְ אִיתְּתָא
92 לְקִנְיָן – כְּשֶׁתְּבֹאֵר אִשָּׁה זֹו לְפָנֶיךָ,

1 **אָנְהָ** – תגבה עבודה מירושת אביה, 'עישור נָכֶס' אִפִּילוּ מֵאַצְטְרוּבְּלִי
2 דְּרִיחִיִּים – מתושבת הריחים, לפי שנחשבת כקרקע, כדעת רבי אליעזר
3 הסובר שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.
4 אגב כך מביאה הגמרא עוד חידוש בדין גביית עישור נכסים: **אָמַר רב אשי**,
5 **כִּי הָיוּ** – כשהיינו מצויים **כִּי רב פהנא**, מְנַבִּינָן – היינו גובים 'עישור
6 נכסים' לצורך פרנסת הבת אִפִּילוּ מֵעֶמְלָא דְּבִתִּי – מדמי שכירות הבתים
7 שהוריש אביה לבניו, לפי ששכר המגיע מקרקע נחשב לקרקע.

משנה

8 **הַמּוֹכֵר אֶת הַחֶצֶר** ולא פירט אלו דברים כולל עמה במכירה, **מִכָּר** עמה
9 גם את ה**בָּתִּים** שיש להם פתח לחצר. ואת ה**בּוֹדֵרוֹת וְשִׁיחִין וְעִמְּרֹת** שבתוך
10 הבית. **אֲכָל לֹא** מכר עמה **אֶת** תשמישי הבית ה**מְסֻלָּסִין** שנזכרו במשנה
11 לעיל (סה). שאינם כלולים במכירת הבית. אך **בְּזֶמַן שֶׁאִמַּר לוֹ** – ללוקח
12 'הוא' – החצר ו**כָּל מֶה שֶׁנִּתְּנוּ** מכורין לך, הרי **בּוֹלֵן מְכוּרִין**, כלומר, אף
13 תשמישי הבית המיטלטלין מכורים עם החצר. מוסיפה המשנה: **בֵּין כֶּךָ וּבֵין**
14 **כֶּךָ** – בין באופן שאמר 'החצר וכל מה שבתוכה מכורין לך' ובין באופן שלא
15 אמר כן, **לֹא מִכָּר** עם החצר **לֹא אֶת הַמְּרֻחָץ** שבחצר, ו**לֹא אֶת בֵּית הַכֹּר**
16 **שֶׁסּוֹחֲטִים** בו זיתים לשמן ש**נִמְצָא בְּתוֹכָהּ**, כיון שאינם בכלל החצר. **רַבִּי**
17 **אֱלִיעֶזֶר אָמַר**, ה**מּוֹכֵר אֶת הַחֶצֶר** סתם, **לֹא מִכָּר** עמה **אֶלָּא אֲוִירָה שֶׁל**
18 **חֶצֶר**, כלומר את המקום הפנוי שבחצר, ולא את הבתים או כלי תשמיש
19 אחרים שבחצר.

גמרא

20 הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת יותר את הדברים הכלולים ושאינם
21 כלולים במכירת החצר: **תָּנוּ רַבָּנֵינוּ** בתוספתא (נ"ב פ"ג ה"ה), **הַמּוֹכֵר אֶת הַחֶצֶר**
22 ולא פירט מה כולל עמה במכירתו, **מִכָּר** עמה את ה**בָּתִּים הַחִיצוֹנִים**
23 הפתוחים לחצר, ו**אֶת הַבָּתִּים הַפְּנִימִים** הפתוחים לבתים החיצוניים
24 שפתוחים לחצר, ו**אֶת בֵּית הַחֲלוּסָאוֹת** – קרקע שעפרה חול ומוציאים
25 ממנה זכוכית. וכמו כן **חֲנוּיֹת הַפְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ** ומוכרות רק לבני החצר
26 **נִמְכְּרוֹת עִמָּה** – עם החצר, ו**חֲנוּיֹת שֶׁאֵין פְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ** – לחצר אלא
27 לרשות הרבים **אֵין נִמְכְּרוֹת עִמָּה**. וחנויות הפתוחות **לְבָאן וּלְבָאן** – שיש
28 להם פתח הן לחצר והן לרשות הרבים, **[אָלוּ] וְאֵלּוּ נִמְכְּרוֹת עִמָּה** – הרי
29 אלו נמכרות עם החצר. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר**, ה**מּוֹכֵר אֶת הַחֶצֶר** סתם, **לֹא**
30 **מִכָּר** בכללה **אֶלָּא** את **מִילּוּכָא שֶׁל הַחֶצֶר** – אויר החצר, כלומר, חלק
31 החצר הפנוי מבתים, אבל לא את הבתים או את כלי התשמיש שבה.
32 הגמרא מבררת את דברי התוספתא. מתי כלולות החנויות הפתוחות הן
33 לחצר והן לרשות הרבים במכירת החצר: **אָמַר מִר** – שנינו בתוספתא,
34 **חֲנוּיֹת הַפְּתוּחוֹת לְבָאן וּלְבָאן** – לחצר ולרשות הרבים **נִמְכְּרוֹת עִמָּה** –
35 עם החצר. מקשה הגמרא: וְהֵא **תָּנִי רַבִּי חֵיטָא** בברייתא שחנויות הפתוחות
36 ל**בָּאן** ול**בָּאן אֵין נִמְכְּרוֹת עִמָּה** – עם החצר. מתרצת הגמרא: **לֹא כִּשְׂאִי**,
37 **הָא** – בתוספתא מדובר בחנויות **דְּרוֹב תְּשֻׁמִּישְׁתֵּיהוּ לְגֹן** – לצד הפנימי,
38 דהיינו שמשמשים את בני החצר יותר מבני רשות הרבים, ולכן הם כלולים
39 במכירת החצר, ואילו **הָא** – בברייתא ששנה רבי חיטא מדובר בחנויות **דְּרוֹב**
40 **תְּשֻׁמִּישְׁתֵּיהוּ לְבָר** – לצד החוץ, דהיינו שמשמשים את בני רשות הרבים
41 יותר מבני החצר, ולכן אינם כלולים במכירת החצר.
42 שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר**, ה**מּוֹכֵר אֶת הַחֶצֶר** בסתם, **לֹא מִכָּר אֶלָּא**
43 **אֶת אֲוִירָה שֶׁל הַחֶצֶר**, שלא כדעת חכמים הסוברים שאף הבתים והבורות
44 שבה כלולים במכירתה. הגמרא מבארת בשני אופנים במה נחלקו רבי
45 אליעזר וחכמים. אופן ראשון: **אָמַר (רבה) [רַבְּהִי], אִי – בִּאֹפֶן דְּאָמַר לִיה**

46 ללוקח בעת מכירת החצר, **דְּרִיחִיִּים** אני מוכר לך, ולא 'חצר זו אני מוכר',
47 **דְּבּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי** – אין חכמים ורבי אליעזר חלוקים **דְּבִתִּי מִשְׁמַע** –
48 שמשמעות דבריו מורה שאף הבתים כלולים במכירה, שכן אין דרים בחצר
49 אלא בבתים, ואף רבי אליעזר מודה בזה. **כִּי פְּלִיגִי** – אימתי נחלקו חכמים
50 ורבי אליעזר, רק באופן דְּאָמַר לִיה 'דְּרִיחִיִּים' אני מוכר לך, שלשון 'דרתא'
51 הוא תרגום של חצר, **מִר** – רבי אליעזר **קָבַר** ש'דרתא' תְּרַבִּינָא מִשְׁמַע –
52 משמעותו אויר החצר, כלומר, כלל במכירתו רק את החלק הפנוי שבחצר
53 בלבד, ו**מִר קָבַר** – חכמים סוברים שלשונות 'דרתא' ו'דרתא' אחת הן,
54 ושתייהן **כְּתִי מִשְׁמַע** – משמעותן בתים, ולכן אף כשאמר 'דרתא' כוונתו
55 לכלול הן את הבית והן את החצר.
56 מביאה הגמרא אופן אחר בביאור מחלוקתם: **אִיבָא דְּאָמַרִי, אָמַר (רבה)**
57 **[רַבְּהִי], אִי** – באופן דְּאָמַר לִיה 'דְּרִיחִיִּים' אני מוכר לך, **דְּבּוּלִי עֲלֵמָא לֹא**
58 **פְּלִיגִי** – אין רבי אליעזר ורבנן חלוקים **דְּבִתִּי מִשְׁמַע** – שמשמעות דבריו
59 בתים, לפי שמחמת הבית המצוי בה נקראת החצר 'דרתא', ולכן אף הבתים
60 כלולים במכירה, **כִּי פְּלִיגִי** – אימתי נחלקו חכמים ורבי אליעזר, רק באופן
61 דְּאָמַר לִיה 'חֶצֶר' אני מוכר לך, **מִר** – רבי אליעזר **קָבַר**, שלשון 'חֶצֶר'
62 **אֲוִירָא מִשְׁמַע** – משמעותה אויר החצר, ולכן לא כלל במכירתו אלא את
63 המקומות הפנויים שבחצר, ו**מִר קָבַר** – חכמים סוברים שלשון 'חצר' כולל
64 אף את הבתים הבנויים בה, ו**בְּחֶצֶר הַמְּשֻׁכָּן** – כשם שמצינו בחצר שהיה
65 בה המשכן, שבמידותיה נאמר (שמות כו יח) 'אֶרֶץ הַחֶצֶר מִמָּה כָּאמֹה וְרֹחַב
66 חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים', ונמצא שכללו במידות אלו גם את קודש הקדשים וגם
67 את אהל מועד שהם כבתים, והכתוב קראן 'חצר', ונמצאו למדים שגם
68 בתים שבחצר קרויים 'חצר', ולכן הרי הם כלולים במכירת החצר.
69 אגב ששנינו בתוספתא לעיל ש'בית החולסאות' כלולה במכירת חצר,
70 מביאה הגמרא עוד נידון בענין 'חולסית' ו'מצולה', אם מעשה קנין באחד
71 מהם מועיל לקנות גם את השני עמו, ומביאה שתי לשונות בנידון: ו**אָמַר**
72 **(רבה) [רַבְּהִי] אָמַר רב נחמן, מִכָּר לוֹ** – ללוקח **חֲלוּסִית** – קרקע שעפרה
73 חול ומוציאים ממנה זכוכית, ומכר לו יחד עמה **מְצוּלָה** – קרקעית הנהר
74 שמוציאים ממנה כסף וזהב, אם הלוקח **הַחֲזִיק** – עשה קנין חזקה רק
75 **בְּחֲלוּסִית**, **לֹא קָנָה** עמה את ה**מְצוּלָה**, וכן אם **הַחֲזִיק** רק **בְּמְצוּלָה**, **לֹא**
76 **קָנָה** עמה את ה**חֲלוּסִית**. מקשה הגמרא: **אִיני** – האם כך הוא הדין שאין
77 קנין החזקה באחת מן הקרקעות מועילה לקניית השניה, והא **אָמַר שְׁמוּאֵל**
78 (קדושין כז) שאם **מִכָּר לוֹ** – ללוקח **עֶשֶׂר שָׁדוֹת** המצויות **בְּעֶשֶׂר מדינות**,
79 כלומר, במקומות נפרדים, ושילם הלוקח למוכר את דמי כולן, נשתעבדו כל
80 השדות ללוקח, ומעתה **בֵּינָן שֶׁהַלּוֹקֵחַ הַחֲזִיק** – עשה קנין חזקה **בְּאַחַת**
81 **מֵהֶן**, **קָנָה** את **כּוֹלָן**, ומדוע חזקתו בחולסית או במצולה אינה מועלת
82 לקניית השני. מתרצת הגמרא: אין לדמות את נידונו של רב נחמן לנידונו
83 של שמואל, שכן דווקא **הָתָם** – במכירת עשר שדות בעשר מדינות, הוא
84 שאומרים שהחזקה באחת השדות מועילה לקניית השאר, כיון ד**פְּסָדָנָא**
85 **דְּאִרְעָא חד הוא** – שכל הקרקעות מחוברות לקרקעו של עולם שהוא אחד,
86 ו**כּוֹלָהּ** – וכל השדות **חֲדָא תְּשֻׁמִּישְׁתָּא** הוא – תשמישן אחד, שכן כולן
87 עומדות לזריעה, ולפיכך חיבור השדות מחשיבן לשדה אחת, **אֲכָל הָכָא**
88 במוכר חולסית ומצולה, על אף שקרקעו של עולם אכן מחבר ביניהן, אין
89 החזקה באחת מהן מועילה לקניית השניה, כיון ד**הָא תְּשֻׁמִּישְׁתָּא לְחֹד**
90 **וְהָא תְּשֻׁמִּישְׁתָּא לְחֹד** – שכל אחת מהן נועדה לשימוש אחר זו להוציא
91 ממנה חול וזו להוציא ממנה כסף וזהב, ולפיכך אף אם הם סמוכין זה לזה
92 אין חזקת אחת מהן מועילה לקניית השניה.
93 הגמרא מביאה לשון שניה בנידון זה: **וְאִיבָא דְּאָמַרִי** – יש שאמרו שדברי
94 רבא נאמרו להיפך.

בבא בתרא. פרק רביעי - המוכר את הבית דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) פה רש"י תוספות

אצטרוביל דאמרי מכור — לא משום דחשיב מחובר, דהא גבי מכר מכתשת חשבי ליה לתלוש ולבסוף חיברו כתלוש, ואצטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא, דקודם שיקבענו בקרקע הוי בניו ועומד. ולא היינו טעמייהו: משום דעיקר עשייתו לקביעות בקרקע טפי ממכתשת, חשיב כבית לענין מכירת בית. דומיא דכותלי הבית, דחשיבי תלוש לענין הכשר זרעים, ולגבי מכר הרי זון בכלל בית חשיבי בקרקע. או דלמא טעמייהו גבי מכתשת משום דבעין רעה מוכר, אבל לגבי הכשר — כקרקע משוה ליה, וכרבי אליעזר סבירא להו. תיקו. האי דנקט "להדיח בהן את האצטרוביל" ולא נקט מכתשת — אורחא דמילתא נקט, שהיו רגילין להדיחו. אי נמי רבותא הוא דנקט, כדפרשית, דאף על גב דאמרי רבנן מכר את האצטרוביל — איכא

מעמלא דבתי — ואם תאמר: היכי דמי? אי כבר בא השכירות ליד האחזן — אם כן מטלטלי ניהו, ולא גביא מניה. ואי אתא לאשמועינן שיכולה להשכיר לצורך נדונייתה — פשיטא, דאפילו למכור יכולה וש לומר: כגון שהשכירו הבית לשנה, וכבר עבר חצי הזמן, וקא משמע לן דאפילו שכירות מומן שעבר תטול, דאין השכירות משתלמת אלא לבסוף, ולא דמי למטלטלין.

ביתים החיצונים ובתים הפנימים ובית החולסאות; הנויות פתוחות לתוכה - נמכרות עמה, ושאינן פתוחות לתוכה - אין נמכרות עמה; פתוחות לכאן ולכאן - [אלו] ואלו נמכרות עמה. רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר - לא מכר אלא מילוסא של חצר. אמר מר: פתוחות לכאן ולכאן - נמכרות עמה. והא תני רבי חיאי: אין נמכרות עמה - לא קשיא: הא דרוב תשמישתייהו לגו, הא דרוב תשמישתייהו לבר. רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר - לא מכר אלא אוירה של חצר. אמר רבה: אי דאמר ליה "דירתא" - דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע, כי פליגי - דאמר ליה "דירתא", מר סבר: תרביצא משמע, ומר סבר: בתי משמע. איכא דאמרי, אמר רבה: אי דאמר ליה "דירתא" - דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע, כי פליגי - דאמר ליה "חצר", מר סבר: חצר - אוירא משמע, ומר סבר: פתח המושבין. ואמר רבה אמר רב נחמן: מכר לו חולסית ומצולה, החזיק בחולסית - לא קנה מצולה, החזיק במצולה - לא קנה חולסית. איני? והא אומר שמואל: מכר לו עשר שדות בעשר מדינות, פיון שהחזיק באחת מהן - קנה פולין. - ה"ה הוא דסדנא דארעא חד הוא, וכולה חדא תשמישתא הוא, אבל הכא - הא תשמישתא לחוד, והא תשמישתא לחוד. ואיכא דאמרי, אמר

דשכר מקרקעי חשיב מקרקעי. **משנה המוכר את החצר** — סתם, מכר בתים הפתוחים לחצר, ובורות שיחין ומערות שבתוך הבית. אף על גב דהמוכר את הבית לא מכר בורות שיחין ומערות — לגבי חצר מיהא בטלי, ונמכרין בכלל חצר. אבל לא את המטלטלין — תשמישי הבית שאינן קבועין כל כך. ה"ה דאמרין לעיל דאינן מוכרין בכלל בית, וכל שכן שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי בית. הרי כולן מוכרין — המטלטלין — תשמישי בית כולן, דאיכא מטלטלי, כדאמרין לקמן ב"מ שמת" (ק, א): מאני תשמישתייהו איקרו מטלטלי, ולא חשבי טעמייהו. בין כך ובין כך — בין שאמר לו "כל מה שבתוכה" בין לא אמר. לא את המרחץ — דאינו בכלל חצר. אלא אוירה — אבל בתים ובורות לא מכר כלל. ודמים ודריעים ליכא למימר, דאין אונאה לקרקעות. **גמרא** החיצונים — הפתוחין לחצר. חולסאות — פירש רבינו חננאל: קרקע שעפרו חול, שמוציאן ממנו וכוכית. ובפרק קמא דשבת (טו, ב) אמרין בוכיית שחלתל בריתו מן החול, והלכך מקום חשוב בפני עצמו. הנויות פתוחות לתוכה — שאין מוכרין אלא לכני חצר זו. שאין פתוחות לתוכה — אלא לרשות הרבים. מילוסא = אוירא. והתני רבי חיאי — דפתוחות לכאן ולכאן אין נמכרות עמה הא — דרבי חיאי — דרוב תשמישתייהו לבר, פתח של צד החוץ פתוח יותר להשתמש בו מפתח הפנימי. **אמר רבא כל היכא דאמר ליה דירתא** — שאמר לו מוכר ללוקח "דירה זו אני מוכר לך", ובלשון זה מכר לו את החצר, שלא אמר "חצר זו אני מוכר לך" אלא "מדור זה" — דכולי עלמא לא פליגי דבתים משמע, דבחדא אין דירן, אלא בבתים. והלכך הכא מודי רבי אליעזר דחצר ובתים מכר לו, שהכל ביחד קרוי דירה. **כי פליגי דאמר ליה דרתא** — חצר מתרגמין: דרתא. רבי אליעזר סבר תרביצא משמע — אויר משמע, כאילו אמר לו "חצר זו אני מוכר", דאמרי לבר קרוי "חצר". **ורבנן סברי בתי משמע** — "דירתא" ו"דירתא" אחת הם, שניהם לשון דירה הם. ולהך לישנא קמא דרבא משמע דהכא דאמר ליה "חצר זו אני מוכר לך" — הכל מודין דלא מכר אלא אוירה של חצר. ומתנינן הכי קתני: המוכר חצר באותו לשון שרגילין לקרותה, דהיינו "דירתא" — מכר את הבתים בו. רבי אליעזר אומר: המוכר את החצר, אפילו בלשון "דירתא" — לא מכר אלא אוירה של חצר. הכי גרסינן: איכא דאמרי אמר רבא כל היכא דאמר ליה דרתא כולי עלמא לא פליגי דבתי משמע — דגם הוא לשון דירה, דעל שם דירה נקראת החצר דרתא. הכי גרסינן: **כי פליגי דאמר ליה חצר** — כדקתני מתנינן "המוכר את החצר", מר סבר: "חצר" אוירא משמע. ומר סבר: **בתי המשכן** — חכמים סברי: "חצר" כחצר המשכן, כדכתיב: "אורח החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים" (שמות כו), ובכלל אלו מאה אמה קרש הקדשים ואהל מועד שהם כמו בתים וקראן הכתוב חצר, מכאן שהבתים נמכרין בכלל חצר. כן פירש רבינו חננאל, ועיקר. ומסתברא כהאי לישנא בתרא, דבדאמר ליה "חצר" פליגי, דהכי תנן מתנינן, והלכך, לא שנא אמר ליה "דירתא" ולא שנא אמר ליה "חצר" — מכר את הבתים. מצולה — קרקעית הנהר שמוציאן בו קסף וזהב. כן פירש רבינו חננאל. ויש מפרשים: לדגים. החזיק בחולסית — לא בחוקת שלש שנים מיירי, אלא בחוקת כדי לקנות, שלא יוכל מוכר לחזור בו. דקימא לן: קרקע נקנית בכסף בשטר ובחוקה. לא קנה מצולה — שהרי שני תשמישין הן, זה לחול וזה לבסוף וזהב, ושני שמות הן, ואף על פי שסמוכין זה לזה לא מצינא חוקת חולסית לקנות מצולה. והיינו טעמא: דמהאי קרא נפקא לן חוקת הקונה קרקע במסכת קדושין (כו, א): "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (בה) במה תפשתם — בישיבה, ועוד קרא אחרינא: "וירשתם אותה וישיבתם בה" במה ירשתם — בישיבה — משם למדנו שאותו קרקע שהוא יושב בו או אותה העיר שהוא יושב בה, הוא קונה בחוקת ישיבה, אבל עיר אחרת אינו קונה בישיבת תבירתה. הלכך חולסית ומצולה שזן שני דברים חלוקין זה מזה, באותו שהוא מחזיק הוא וזכה ולא בחבירו. כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן — וכדמפרש בפרק קמא דקדושין (כו, ב) שנתן לו דמי כולן. דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות, הרי אשתעבד כולוה ללוקח בשביל מעותיו שנתן לו, ודי לן בחוקת אחת מהן. וכדמפרש טעמא בבבא קמא: דסדנא דארעא חד הוא — כל השדות אדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד, וכמו שהחזיק בכולוה דמי. והא דאמרין בחוקת הבתים (בבא בתרא נג, א): שני שדות ונמצא אחד ביניהן, החזיק באחת מהן לא קנה תבירתה — לא תקשי לשמואל, דהתם בבבא הגר קא, דממילא קא קני בלא מהן

פ' בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

י' טלפא – היינו עדשים דסוף מסכת עבודה זרה (עה, א) דאמר: בעו מיניה מרב
הוא הני גורגא דארמאי מאי? אמר ליה: תניתנה: מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים
– הדפין והולבין והעדשים מדיחין. ופירש נמי הקונטרס התם דערישה היינו גת עצמה.
וקשה: דהתם תנן דגת צריכה ניגוב ואומר בקונטרס: דאברייאטא סמיכין דלא נהיגין למעבר
ניגוב בגת. ורש"י מגיה התם בברייאטא "נגנבן",

על פי התוספתא, ומצריך ניגוב לגת. ורבינו הם
אומר דאפילו אי גרסינן "מדיחין" לא פליג
אמתניתין, דעדשים לאו היינו גת, אלא כמו
שפירש בערוך בערך "טלפא": מביאין טט
ומערבין בו תבן ונעורת של פשתן ועושים כמין
ריחים גדולים, ונותנין על הויתים שיצא שומנן.
והוא סגי ליה בהדחה. ואם תאמר: לרבינו תם,
אמאי לא חשיב במתניתין בד עצמו דמכר? ויש
לומר: דפשיטא הוא, שהוא עיקרו של מכר, ולא
נקרא בית הבד אלא על שם בד. ויקבים נמי
דקתני בגמרא – אינו בד עצמו, אלא כמו
שפירש בערוך: יקבים – סלים שמביאים בו
זיתים. והתם נמי גבי מי שהיו גיתיו ובית בדיו
טמאים, הא דלא חשיב גת עצמו – מפני שאין
רגילות שיטמא, לפי ששומרים אותו מליטמא
מפני חשיבותו, שלא ימצאו אחר מזומן אם
יטמא זה. וגם אין כל היד ממשמשין בו, שהוא
כבד, ואי אפשר לטלטל. ועוד, שכבר פירש דין
גת לענין יין נסך דבעי ניגוב, והוא הדין לענין
הטהרות. ואם תאמר: בשלמא לפירוש הקונטרס
דכל הנהו דמכר דא מחוברין, אלא לרבינו תם
שמפרש טלפא עיגול של טט שאינו מחובר,
ויקבים סלים – אמאי מכר, כיון שאינן מחוברין?
ויש לומר: מפני שאינן חסובין כל כך, ובטלים
אגב בד גופיה. אי נמי, לפי שאין עובדין אלא
לכך.

לא מכר את הנסרים – נראה לרבינו יצחק
דהיינו נסרים שמכסין בהן את החמין,
כדאשכחן בפרק "כירה" (שבת מ, א): אלא אם
כן היו חמין שלו מוחפין בנסרים.
אלא

וְאֵת בֵּית הַסְּפָלִים וְאֵת בֵּית הַוִּילָאוֹת, אָכֵל לֹא אֶת הַנְּסָרִין עֲצָמָן וְלֹא יִקְמִין עֲצָמָן,
וְלֹא סְפָלִים עֲצָמָן וְלֹא וִילָאוֹת עֲצָמָן, וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ: "הִיא וְכָל מֶה שֶּׁבִּתּוֹכָהּ" – הָרִי
פּוֹלֵן מְכוּרִין; בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד, לֹא מְכַר לוֹ אֶת הַפְּרִיכוֹת הַמְּסֻפָּקוֹת לוֹ מִיָּם, בֵּין

מזה לזה, ומעמידין הקורה על הברית. ובלעז קורין להן זמייאלין = תאומים. ויש מקומות שקורין שרור"ש = אחיות. כיבשי – נסרים שנותנין על הויתים בבית הבד כשמורידין
הקורה עליהן לכבשן, ומשום דמיטלטלי לא מודבני. חומרתא = ויין? בלעז, שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה. קורה – דמתניתין היינו קורה כמשמעה, שגם
בבבא קורין לה כן. **מכר את הנסרים** – אינם כיבשי, דאם כן תקשי אמתניתין, דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר. אלא הן כעין נסרים נתונים סביב הויתים בבית הבד כדי
שלא יתפזרו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם. ונראה בעיני שמחוברים שם וקבועים הם שם לעולם. ובתוספתא גרס: מכר את היצרים. ונראה ד"יצרים" גרס, והיינו עקל
בית הבד, שקושרין בהם הויתים כדי שלא יתפור. יקבים – היינו ים, החקוקה ועשויה כעין יקב, וכדכתיב (ויאל ב) "והשקו ידקבים תירוש ויצהר", והשקו – לשון הומה
ורעש שהיון עושה כשנופל מן היקב. **המפרכות** – היינו ממל דמתניתין, דפרישנא לעיל: מפרכא. הריחים התחתונה – קבועה היא, וטוחנין בה זיתים. שבתחלה מפרכין
אותן במפרכות. ואחר כך טוחנין בריחים. ואחר כך עוצרין אותן בבית הבד. והכי אמרינן במנחות (פז, א). ושקין ומרצופין – לשאת בהן זיתים בבית הבד. אלא שהמרצופין
הן של עור, והשקין מנוצה של עוים. וכל דמיטלטל לא מודבן. **משנה** הכי גרסינן בסדר המשנה: המוכר את בית המרחץ – בית שעשוי לרחוץ בו. ושלשה בתים הן, זה
לפנים מזה, כדאמרינן ב"יצאוא חשבת" (שבת י, א). פנימי – לרחיצה, חיצון – שעומדין שם מלושכין. בינוני – שפושטין שם בגדיהם. ובתוספתא קתני בהדיא: המוכר את
המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים. הנסרים – ספלים – לתת בהן מים לרחוץ, ומיטלטלין. ווילאוות – מסך כנגד הפתח. ולי נראה: בגד שמסתפקין בו, דהיינו אלונטית. **לא מכר**
מגורות של מים – בריכות מים ששופכות מים למרחץ. **ולא אוצרות של עצים** – שהיו לחמם בהן המרחץ. והיינו טעמא, דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הן
לעיל, ואין אלו מאני תשמישית, אלא ממנו הן ליהנות בהם אפילו בתוך ביתו. דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולצלוח בהן, כמו חטי ושעיר. מגורות – כמו
"נהרסו ממגורות" (ויאל א). כיצא בו – "מגורה שהיא מליאה פירות" (פסחים ט, א). **גמרא** בית הנסרין – בית שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה. **את בית היקבים גרסינן**
בתוספתא – יש מפרשים: חדר שמצניעין בו הגיגות שמשמיין בו מים חמין. ולא נהירא לי, דהיינו נמי בית היורות דקתני בתוספתא. ויש מפרשים יקבים – סודר שמעטפין
בהן ראשן מפני חום המרחץ. וכל הני בתים מחברי לבית המרחץ. **אבל לא את הנסרים** – דמיטלטלי. **ולא הספלים** – גרסינן. ואית דגרסי: ספלין, שיושבין עליהן בבית
המרחץ. וראשון עיקר, דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן.

מתן מעות, הלכך לא קנה אלא אותו שהחזיק. דהא הך דשמואל נמי, אילו לא נתן
מעות – לא קנה אלא מה שהחזיק, ואם נתן דמי חציו – לא קנה בחזקת אחת מהן
אלא כנגד מעותיו. ואם תאמר: כיון דבנתן דמי כולן מיירי שמואל, מה לנו לחזקת
אחת מהן? והלא קרקע נקנה בכסף, ולא צריכה תו חזקה איכא למימר דבמקום

שכותבין השטר מיירי, דהתם לא קני קרקע
במעות, אלא בשטר או בחזקה, כדאמרין
בפרק קמא דקדושין (כו, א) עלה דרך משנה
"נבסים שיש להן אחריות נקנין בכסף" כו,
אמר רבא: לא שנו אלא במקום שאין כותבין
את השטר, אבל במקום שכותבין את השטר
– לא קנה עד שיכתוב את השטר, אי נמי עד
שיחזיק. **חיא תשמישתא** – כל העשר שדות
עומדין לזריעה, והלכך כשדה אחת חשובין
על ידי סדנא דארעא שמחבר אותן. **משנה**
המוכר את בית הכר – בית שהבד בו, ואותו
בית לתשמש בד לבדו עשוי. מכר את הים
– בגמרא מפרש דהיינו בד עצמו, כדמפרש
ואזיל, ונראה בעיני דכל הך דקתני בהו מכר
קבועין הן שם, ואינן דאינן מכוירים בכלל
בית הבד – מיטלטלי הן, כדאמרין נמי (בבא
בבא סד, א) גבי בית, שמכר מכתשת קבועה
ולא המיטלטלת. הפמל הבתולות – בגמרא
מפרש, וקבועין הן. **עבירים ונלגל וקורה** –
מיטלטלי הן. ובגמרא מפרשי כוליה. ובזמן
שאמר לו הוא – הובית שם בד, וכל מה
שבתוכו אני מוכר לך – כולן מכוירין. ודוקא
הני הצריכין לבית הבד, אבל שאר תשמישין
שמוחזין בתוכו להשמר – אינן מכוירין. מכר
את הקורה – כדמפרש טעמא בגמרא,
דהיינו עיקר בית הבד. **גמרא טלפא** –
היא עריבה שקורין מיין, עגולה כעדשה.
ועדשה קרי לה בברייאטא במסכת עבודה זרה
(עה, א). עדשים מתגרמינן טלופחין. **ממל**
אמר רבי אבא בר ממל מפרכתא – אבן
נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הויתים
בבית הבד. דהיינו דומיא דמכתשת. ויש
מפרשים דהיינו עץ עצמו שמפרכין בו את
הויתים, ולפי שהוא תשמישי בית הבד הוא
מכור בכלל בית הבד, ואף על גב דמיטלטל.
ולשון ראשון מפירושי רבינו חננאל, ועיקר.
כלונסות – אותן שנועצין בראש הגת מכאן
ומכאן ונקבים זה כנגד זה, ונותנים בריחים

ביתם
מזה לזה, ומעמידין הקורה על הברית. ובלעז קורין להן זמייאלין = תאומים. ויש מקומות שקורין שרור"ש = אחיות. כיבשי – נסרים שנותנין על הויתים בבית הבד כשמורידין
הקורה עליהן לכבשן, ומשום דמיטלטלי לא מודבני. חומרתא = ויין? בלעז, שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה. קורה – דמתניתין היינו קורה כמשמעה, שגם
בבבא קורין לה כן. **מכר את הנסרים** – אינם כיבשי, דאם כן תקשי אמתניתין, דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר. אלא הן כעין נסרים נתונים סביב הויתים בבית הבד כדי
שלא יתפזרו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם. ונראה בעיני שמחוברים שם וקבועים הם שם לעולם. ובתוספתא גרס: מכר את היצרים. ונראה ד"יצרים" גרס, והיינו עקל
בית הבד, שקושרין בהם הויתים כדי שלא יתפור. יקבים – היינו ים, החקוקה ועשויה כעין יקב, וכדכתיב (ויאל ב) "והשקו ידקבים תירוש ויצהר", והשקו – לשון הומה
ורעש שהיון עושה כשנופל מן היקב. **המפרכות** – היינו ממל דמתניתין, דפרישנא לעיל: מפרכא. הריחים התחתונה – קבועה היא, וטוחנין בה זיתים. שבתחלה מפרכין
אותן במפרכות. ואחר כך טוחנין בריחים. ואחר כך עוצרין אותן בבית הבד. והכי אמרינן במנחות (פז, א). ושקין ומרצופין – לשאת בהן זיתים בבית הבד. אלא שהמרצופין
הן של עור, והשקין מנוצה של עוים. וכל דמיטלטל לא מודבן. **משנה** הכי גרסינן בסדר המשנה: המוכר את בית המרחץ – בית שעשוי לרחוץ בו. ושלשה בתים הן, זה
לפנים מזה, כדאמרינן ב"יצאוא חשבת" (שבת י, א). פנימי – לרחיצה, חיצון – שעומדין שם מלושכין. בינוני – שפושטין שם בגדיהם. ובתוספתא קתני בהדיא: המוכר את
המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים. הנסרים – ספלים – לתת בהן מים לרחוץ, ומיטלטלין. ווילאוות – מסך כנגד הפתח. ולי נראה: בגד שמסתפקין בו, דהיינו אלונטית. **לא מכר**
מגורות של מים – בריכות מים ששופכות מים למרחץ. **ולא אוצרות של עצים** – שהיו לחמם בהן המרחץ. והיינו טעמא, דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הן
לעיל, ואין אלו מאני תשמישית, אלא ממנו הן ליהנות בהם אפילו בתוך ביתו. דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולצלוח בהן, כמו חטי ושעיר. מגורות – כמו
"נהרסו ממגורות" (ויאל א). כיצא בו – "מגורה שהיא מליאה פירות" (פסחים ט, א). **גמרא** בית הנסרין – בית שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה. **את בית היקבים גרסינן**
בתוספתא – יש מפרשים: חדר שמצניעין בו הגיגות שמשמיין בו מים חמין. ולא נהירא לי, דהיינו נמי בית היורות דקתני בתוספתא. ויש מפרשים יקבים – סודר שמעטפין
בהן ראשן מפני חום המרחץ. וכל הני בתים מחברי לבית המרחץ. **אבל לא את הנסרים** – דמיטלטלי. **ולא הספלים** – גרסינן. ואית דגרסי: ספלין, שיושבין עליהן בבית
המרחץ. וראשון עיקר, דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן.

אמר (רבה) [רבא] אמר רב נחמן, הלוקח חולטית ומצולה והתקוין – עשה
קנין חזקה רק בחולטית, קנה עמה גם את המצולה. שואלת הגמרא:
פשיטא, ומה חידש לנו רב נחמן בדבריו, דהא כבר אמר שמואל שאם מכר
לו – ללוקח עשר שדות וכו', בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה
את כולן. מיישבת הגמרא: יש חידוש בדינו של רב נחמן, שלולא דבריו מהו
דיתא – שמא תאמר שדווקא ה'תם גבי עשר שדות הוא שחזקה באחת
מועלת לקניית שאר השדות, כיון דפסקנא דא'עא דהוה – שכן כל
הקרקעות מחוברות לקרקעו של עולם והשימוש בהם שוה, ולכן חשבות
כשדה אחת, אבל ה'תם גבי מוכר חולטית ומצולה דהא תשמישתא לחוד
והא תשמישתא לחוד – זו משמשת להוציא ממנה חול וזו להוציא ממנה
כסף וזהב, חזקה באחת לא תועיל לקניית השניה, קא משמע לן – משמענו
רב נחמן שאף באופן זה מועילה חזקה האחת לקניית השניה.

משנה

המוכר בית הקבר – בית שסוחטים בו את הזיתים בבד הקבוע בו, מוכר עמו
גם את ה'תם – קערת אבן עגולה הקבועה בקרקע שבה מניחים את הזיתים
לסוחטם, וכן מכר את הממל ואת התולדות, שהם תשמישי בית הבד
הקבועין בו, כפי שיתבאר להלן בגמרא. אבל לא מכר את העבירים, ולא
את הגלגל ולא את הקורה שאף הם תשמישי בית הבד כפי שיתבאר להלן
בגמרא. אך אינם קבועין בקרקע אלא מיטלטלין, ולכן אינם כלולים
במכירת בית הבד. שהכלל בזה הוא שרק דברים הקבועים בקרקע כלולים
במכירה ולא דברים המיטלטלין. מוסיפה המשנה: ובין שאתמו לו המוכר
לקונה, 'הוא' (בית הבד) וכל מה שבתוכו מכורין לך, הרי בולין – כל
תשמישי בית הבד מכורין עמו, ואף הדברים שאינם קבועים בקרקע. רבי
אליעזר אומר, המוכר בית הקבר בסתם, מוכר עמו גם את הקורה שבה
כובשים את הזיתים, על אף שאינה קבועה בקרקע, משום שהיא עיקרו של
בית הבד.

גמרא

הגמרא להלן מבארת מהם אותם תשמישי בית הבד השנויים במשנתנו:
'תם' המוזכר במשנתנו שכלול במכירת בית הבד, פירושו מלפחא – קערת
אבן עגולה המחוברת לקרקע, ונקראת 'עדשה' לפי שדומה לה בצורתה
העגולה, ובה מניחים את הזיתים לכתישו. 'ממל' המוזכר במשנתנו
שכלול במכירת בית הבד, אמר (ביאר) רבי אבא בר ממל שהכוונה
למפרקתא – אבן נקובה שמכניסים בה עץ, וכותשים בה את הזיתים קודם
טחינתם, ודומה לכשת. 'בתולות' הנזכרים במשנתנו שהם כלולים
במכירת בית הבד, אמר (ביאר) רבי יוחנן שהכוונה לפלונסות – עמודים
של עץ ארוז הנעוצים משני צידי הגת, שמעמידין בהן את הקורה, כלומר,
נוקבים בהם חורים זה מול זה ומכניסים בהם בריח, ועליו מניחים את קורת
בית הבד. 'עבירים' הנזכרים במשנה שאינם בכלל מכירת בית הבד, פירושו
פבשי – נסרים שמניחים על הזיתים בבית הבד, והקורה יורדת ומכבידה
עליהם בזמן הכבישה. 'גלגל' הנזכר במשנה שאינו בכלל מכירת בית הבד,
פירושו חומרתא – כמין גלגלת, שעל ידה מעלים ומורידים את הקורה
הכובשת את הזיתים. 'קורה' הנזכרת במשנה שאינה בכלל מכירת בית
הבד, הכוונה לקורה של בית הבד שמורידים על הנסרים המונחים על
הזיתים, ומחמת כובדה נכבים הזיתים.

הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה עוד דברים שלא נזכרו במשנתנו: תנו
רבנן בברייתא, המוכר את הפרחין ולא פירש מה כולל במכירתו, מוכר
עמו את בית הנקריין – בית המחובר למרחץ שמניחים בו את הנסרים
לאחר הרחיצה, וכן את בית הקניין – בית המחובר למרחץ שמניחים בו
את הסודרים שהרוחצים עוטפים בהן את ראשם שלא ינזקו מחום המרחץ,
וכן את בית הספלים – מקום הנחת הספלים שנותנים בהם מי הרחיצה,
וכן את בית הוילאות – מקום הנחת המגבות שמסתפגים בהן. אבל לא
כלל במכירתו את הנקריין עצמן, ולא את הקניין עצמן, ולא את הספלים
עצמן, ולא את הוילאות עצמן, כיון שכל אלו מיטלטלין ואינם קבועים
במרחץ. ובין שאתמו לו המוכר 'הוא' (בית המרחץ) וכל מה שבתוכו
מכורין לך, הרי בולין מכורין, ואף הדברים המיטלטלין. מוסיפה הברייתא:
בין כך ובין כך – בין שאמר 'הוא' וכל מה שבתוכו' ובין שלא אמר כן, לא
מכר לא את הקריבות המספקות לו (למרחץ) מים, בין אם המכירה
היתה

בשעה שמניח עליהם את הקורה לכובשם, ואותם נסרים מחוברים לקרקע.
וכן את הקנינים, כלומר, קערת אבן עגולה הקבועה בקרקע שבה מניחים
את הזיתים לסוחטם, והוא ה'תם' הנזכר במשנתנו, וכן את המפרכות –
אבן נקובה שמכניסים בה עץ, וכותשים בה את הזיתים בבית הבד, וכן את
הקריחים התחתונים הקבועות בקרקע, שטוחנים בהם את הזיתים קודם
שעוצרים אותם בבית הבד, אבל לא כלל במכירתו את הריחים העליונה,
כלומר את האבן העליונה של הריחים שאינה מחוברת לקרקע. ובין
שאתמו לו המוכר לקונה 'הוא' (בית הבד) וכל מה שבתוכו מכור לך, הרי
בולין מכורין, אף אלו שהוזכרו שאינם בכלל המכירה. מוסיפה הברייתא:
בין כך ובין כך – בין אם אמר 'בית הבד' וכל מה שבתוכו מכורין לך, ובין
אם לא אמר כן, לא מכר עמו לא את העבירים – נסרים המונחים על
הזיתים הנכבשים בבית הבד, והקורה יורדת ומכבידה עליהם בזמן
הכבישה, וכן לא כלל את השקין העשויים מנוצות עזים, ולא את
המפרצין העשויים מעור, שבהם נושאים את הזיתים לבית הבד, כיון
שאינם קבועין בקרקע אלא מיטלטלין. רבי אליעזר אומר, המוכר בית
הקבר בסתם, מוכר עמו גם את הקורה שכובשים בה את הזיתים, אף על פי
שהיא מיטלטלת, לפי שלא נקרא מקום כבישת הזיתים 'בית הקבר' אלא
על שום הקורה שכובשת אותם.

משנה

המוכר את בית הפרחין – בית שאנשים רוחצים בו, ולא פירש מה כלל
במכירה, לא מכר עמו את הנקריין שמניחים על ריצפת בית המרחץ
לעמוד עליהם כדי שלא יכוו או כדי שלא יתלכלכו רגליהם, ולא את
הספלין – כלים שנותנים בהם מי הרחיצה, ולא את התולדות – אלונטיות
(מגבות) שמסתפגים בהן לאחר הרחצה. אבל בין שאתמו לו המוכר 'הוא'
(בית המרחץ) וכל מה שבתוכו מכורין לך, הרי בולין מכורין – כל
הדברים שהם תשמישי בית המרחץ ואף הדברים המיטלטלין כלולים
במכירה. מוסיפה המשנה: בין כך ובין כך – בין שאמר לו 'בית המרחץ'
וכל מה שבתוכו מכורין לך, ובין שלא אמר כן, לא מכר עמו לא את
הקנורות של מים – בריכות מים המספקות מים למרחץ, וכן לא כלל
במכירתו את אוצרות של עצים – מקום הנחת העצים שמחממים בהם את
המרחץ, משום שהמים והעצים אינם תשמישים המיוחדים למרחץ, אלא
דברים שיכול ליהנות מהם אף בביתו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה עוד דברים שלא נזכרו במשנתנו: תנו
רבנן בברייתא, המוכר את הפרחין ולא פירש מה כולל במכירתו, מוכר
עמו את בית הנקריין – בית המחובר למרחץ שמניחים בו את הנסרים
לאחר הרחיצה, וכן את בית הקניין – בית המחובר למרחץ שמניחים בו
את הסודרים שהרוחצים עוטפים בהן את ראשם שלא ינזקו מחום המרחץ,
וכן את בית הספלים – מקום הנחת הספלים שנותנים בהם מי הרחיצה,
וכן את בית הוילאות – מקום הנחת המגבות שמסתפגים בהן. אבל לא
כלל במכירתו את הנקריין עצמן, ולא את הקניין עצמן, ולא את הספלים
עצמן, ולא את הוילאות עצמן, כיון שכל אלו מיטלטלין ואינם קבועים
במרחץ. ובין שאתמו לו המוכר 'הוא' (בית המרחץ) וכל מה שבתוכו
מכורין לך, הרי בולין מכורין, ואף הדברים המיטלטלין. מוסיפה הברייתא:
בין כך ובין כך – בין שאמר 'הוא' וכל מה שבתוכו' ובין שלא אמר כן, לא
מכר לא את הקריבות המספקות לו (למרחץ) מים, בין אם המכירה
היתה

1 **בַּיּוֹמֹת הַחֹמֶה**, שעל אף שאז המים בבריכות מועטים אינם בטלים לגבי
2 המרחץ ואינם כלולים במכירה, וכל שכן אם היתה המכירה **בַּיּוֹמֹת**
3 **הַנְּשָׁמִים** שהמים בבריכות מרובים ויש להם חשיבות בפני עצמן, שאז ודאי
4 אינם בטלים למרחץ. וכן לא כלל במכירתו את **בֵּית הַכֵּינֹס הַעֲצִים** – מקום
5 אכסנת העצים. **וְאִם אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר בֵּית הַמֶּרְחָץ וְכָל תַּשְׁמִישָׁיו אֲנִי**
6 **מוֹכֵר לָךְ**, הרי **בוֹלָן מְכוּרֵן**, כלומר, אף הבריכות ואוצרות של עצים, לפי
7 שבאומרו 'וכל תשמישיו' התכוין לרבות אף את הבריכות ואוצרות העצים
8 המשמשים במקצת את המרחץ.

9 שנינו בברייתא זו שאם אמר 'בית המרחץ וכל תשמישיו' הרי כולן מכורין,
10 מביאה הגמרא נידון במוכר בית הבר וכל תשמישיו מה כלול במכירתו:
11 **הָהוּא – מַעֲשֵׂה בֶּחֱדָה דְּאָמַר לֵיהּ לְחִבְרָה בֵּית הַבֵּר וְכָל תַּשְׁמִישָׁיו אֲנִי**
12 **מוֹכֵר לָךְ**, הֲוֵיתָ הִנְהוּ הִנְהוּתָא אֲפֵרָא – והיו למוכר כמה חנויות מחוץ
13 לבית הבר המשמשים בעיקר לממכר פת ויין, הָוֵו שְׁמַחַו בְּהוּ שוּמְשָׁמִי –
14 שמלבד שימוש זה היו שוטחים שם שומשומים לייבשם כדי לכבוש אותם
15 באותו בית הבר הסמוך. והלוקח טוען שאף חנויות אלו כלולים במכירה.
16 **אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב יוֹסֵף – בֹּא לַפְנֵי רַב יוֹסֵף לְבַרֵּר אֶת הַדִּין בֹּה.** **אָמַר לֵיהּ**
17 **רַב יוֹסֵף, תִּנְיָנָא בְּרִייתָא שְׁהוּבָא לַעִיל, אִם אָמַר הַמוֹכֵר בֵּית הַמֶּרְחָץ**
18 **וְכָל תַּשְׁמִישָׁיו אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, הֲרִי בּוֹלָן מְכוּרֵן**, ואף אוצרות העצים
19 שאינם משמשים דווקא לבית המרחץ, ולכך אף כאן שאמר המוכר 'בית
20 הבר וכל תשמישיו אני מוכר לך', הרי כלל אף את אותם חנויות במכירתו.
21 מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ אֲפִי**, היאך פסקת שכיון שאמר 'וכל תשמישיו'
22 כלל אף את החנויות במכירה, וְהָא תִּנְיָ רַבִּי חֵיטָא שאף באופן שאמר 'וכל
23 תשמישיו' אִין בּוֹלָן מְכוּרֵן, כיון שתשמישם של אותם חנויות אינו מיוחד
24 לבית הבר.

25 מפרשת הגמרא באופן אחר: **אָלָא אָמַר רַב אֲשִׁי, הָוִינָן – רואים אנו בנוסח**

26 הדברים שאמר המוכר, אִי אָמַר לֵיהּ בֵּית הַבֵּר וְכָל תַּשְׁמִישָׁיו מְכוּרֵין לָךְ

27 **וְאִלֵּין מִצְרִינָהּ** – ואלו הן מיצריה, כלומר, סימן את גבולות בית הבר, קִנְיָ

28 אף את החנויות, כיון שהם משמשים במקצת את בית הבר ונמצאים בתוך

29 גבולות המיצרים, וְאִי לֹא – אם לא סימן מצריה או לא הוסיף 'וכל

30 תשמישיו', לֹא קִנְיָ הלוקח את החנויות, ואף הברייתא לעיל בענין מכירת

31 בית המרחץ מתפרשת כך, שאם אמר 'בית המרחץ וכל מה שבתוכו אני

32 מוכר', אף שסימן את המיצרים, לא קנה הלוקח את בריכות המים ואת

33 אוצרות העצים שבתוך המיצרים, כיון שבאופן זה אנו אומרים ש'מיצרים

34 הרהיב לו', כלומר סימון הגבולות אינו ראייה, כיון שרגילות לעשותם באופן

35 נרחב, מאחר וקשה לסמנם בצימצום. אבל אם אמר 'בית המרחץ וכל

36 תשמישיו מכורין לך' וגם סימן את המיצרים, אף הבריכות והאוצרות שתוך

37 המיצרים כלולים במכירה, מאחר והם ראויים במקצת לשימוש בית

38 המרחץ.

משנה

39 המשנה מבארת מה כלול במכירת 'עיר' כאשר המוכר לא פירט אלו דברים
40 כולל עמה במכירתו: **הַמוֹכֵר אֶת הָעִיר בְּסֹתָם, מִכֵּר עִמָּה אֶת הַבָּתִּים**
41 **שֶׁבִּתְּכָהּ, וְכֵן שֶׁכָּל הֵם בְּכָלל 'עיר', וְאֵת הַבְּזוּרֹת שִׁלְחִין וּמַעְרֹת, וְכֵן אֶת**
42 **הַמֶּרְחָצִים – בְּתֵי מֶרְחָץ, וְשׁוֹכְבוֹת שֶׁל יוֹנִים, וְבֵית הַבְּרִין שֶׁבֶּה הַמִּשְׁמַשׁ**
43 **לַעֲצִירַת זֵיתִים לְשֶׁמֶן, וְבֵית הַשְּׁלָחִין הַסְּמוּכִין לַעִיר וְוִיתְבָּאָר לַחֵלֶן בַּגְּמָרָא**
44 **מִדְּהוּ. אֲבָל לֹא כֻלָּל בְּמִכְרֵתוֹ אֶת כְּלֵי הַתַּשְׁמִישׁ הַמְּטַלְטְלִין שֶׁבֶּה, כְּגוֹן תַּנּוּר**
45 **וְכִירִים וְשֹׂאֵר הַמְּטַלְטְלִין שֶׁנִּמְנוּ בַּמִּשְׁנָה לַעִיל (סו). שְׁאִינֵם בְּכָלל מְכִירַת בֵּית,**
46 **וְכֵן שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא כֻלָּל אֶת הַחִטִּים וְהַשְּׁעוּרִים שֶׁבֶּה. מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה: וּבִזְמַן**
47 **שֶׁאָמַר לוֹ 'הִיא –הָעִיר' וְכָל מֶה שֶׁבִּתְּכָהּ מְכוּרֵין לָךְ, אֲפִילוּ הִיוּ בָּהּ**
48 **בְּהֶמָּה וְעֶבְרִים שֶׁהֵם מְטַלְטְלִין שְׁאִינֵם קְבוּעִים בְּעִיר כְּיוֹן שֶׁהוֹלְכִים מִמָּקוֹם**
49 **לְמָקוֹם, הֲרִי בּוֹלָן מְכוּרֵן**, וכל שכן ששאר מטלטלין כגון חִטִּים ושְׁעוּרִים
50 וְכֹסֶף וְחֶבֶר כְּלוּלִים בְּמִכְרֵהּ. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, הַמוֹכֵר אֶת
51 הָעִיר בְּסֹתָם, מִכֵּר עִמָּה אֶת הַסְּנִיטָר וְוִיתְבָּאָר לַחֵלֶן בַּגְּמָרָא מִדְּהוּ.

גמרא

52 הגמרא מבררת האם יש ראייה ממשנתנו שבדעת בני אדם עבד נחשב
53 למטלטלין, ויפשט מכאן מה שהסתפקו בגמרא לקמן (ק). בנידון זה, שואלת
54 הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַב אֲוִי לְרַב אֲשִׁי**, הרי מתוך דברי
55 המשנה שמטלטלין אינם כלולים בסתם מכירת עיר, ואם אמר 'העיר וכל

56 מה שבתוכה מכורין' אף העבדים כלולים במכירה, שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה – נשמע
57 מִכֵּר דְּעֶבְדָּא בְּמִטְלָטְלָא דְּמִי – שבדעת בני אדם עבד נחשב למטלטלין,
58 **דְּאִי בְּמִקְרָקֵן דְּמִי** – שאם העבד נחשב לקרקע, אם כן אף באופן שלא אמר
59 'היא וכל מה שבתוכה מכורין' נִיזְדָּבֵן אֲנִי מִתָּא – יהא העבד כלול
60 במכירה, שהרי אמנם באופן זה אין חונותו לכלול את המטלטלין, אך עבד
61 שנחשב כקרקע מדוע לא יהא כלול במכירה. אלא בהכרח מוכח ממשנתנו
62 שעבד נחשב כמטלטלין, ואם כן מדוע הסתפקו בנידון זה לקמן (ק). ולא
63 פשוטו ממשנתנו.

64 דוחה הגמרא את ההוכחה ומיישבת: **וְאֵלָּא** לדבריה רב אחא, **מָא –** מה
65 עולה ממשנתנו דְּעֶבְדָּא בְּמִטְלָטְלָא דְּמִי – שעבד נחשב למטלטלין, ולכך
66 אינו כלול בסתם מכירת עיר, הלא עדיין יקשה **מָא אֲפִילוּ** – מהו ששנינו
67 בהמשך המשנה שאם אמר היא וכל מה שבתוכה מכורין 'אפילו היו בה
68 בהמה ועבדים הרי כולן מכורין', ומלשון 'אפילו' משמע שיש חידוש בעבד
69 יותר משאר מטלטלין, ואילו לדבריה עבד שוה לשאר מטלטלין שנקנים
70 באופן זה. **אֵלָּא מָא אִית לָךְ לְמִיכָר –** מה יש לך ליישב, **דְּשִׁאֲנִי בִין**
71 **מִטְלָטְלָא דְּנִייד מִטְלָטְלָא דְּלֹא נִייד** – ששונה דינם של מטלטלין שניידים
72 מעצמם כדוגמת עבדים, ממטלטלין שאינם ניידים מעצמם, והיה מקום
73 לומר שכאשר אמר 'היא וכל מה שבתוכה' רק מטלטלין שאינם ניידים
74 בטלים לעיר וכלולים במכירתה, אך עבדים הניידים אינם כלולים במכירה
75 והואל ואינם בטלים לה, לכך נקטה המשנה ש'אפילו' עבדים בכלל מכירת
76 העיר. וכיון שכן, באותו אופן יש לדחות את הראיה שהבאת מן המשנה
77 שעבד כמטלטלין, שכן **אֲפִילוּ תִּימָא דְּעֶבְדָּא בְּמִקְרָקֵן דְּמִי** – שעבד הוא
78 כקרקע, מכל מקום **שִׁאֲנִי בִין מִקְרָקֵן דְּנִייד** – יש חילוק בין קרקע ניידת
79 כדוגמת עבד, לְמִקְרָקֵן דְּלֹא נִייד – לשאר קרקעות שאינם ניידים, ועל אף
80 שבסתם מכירת עיר הקרקעות שאינם ניידים כלולים במכירה, מכל מקום
81 עבדים אינם כלולים, כיון שאין חונותו לכלול אלא את הדברים הקבועים
82 בעיר ונקראין על שם העיר, ולא את העבדים שיכולים לצאת מן העיר
83 ואינם קבועים בה.

84 שנינו במשנה: **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, הַמוֹכֵר אֶת הָעִיר סֹתָם, מִכֵּר**
85 **עִמָּה גַם אֶת הַסְּנִיטָר**, מבררת הגמרא: **מָא סְנִיטָר**, מבארת הגמרא: **הָכָא**
86 **תִּרְגִּימוּ –** כאן בבבל ביארו, שהכוונה לְכַר מְחֻוּנִיתָא – עבדו של שר העיר
87 הבקי בתחומי העיר וממונה להראות את תחומי השדות של כל אחד, ולפי
88 שאי אפשר לעיר בלא עבד זה, הרי הוא כלול במכירה. **שְׁמַעוֹן בֶּן**
89 **אֲבָטוּלָמוֹס אָמַר**, 'סנטר' פירושו **בָּנִי** – שדות שמסביב לעיר. מבארת
90 הגמרא את מחלוקתם: **מָאן דְּאָמַר –** בני בבל שפירשו ש'סנטר' היינו **כֵּר**
91 **מְחֻוּנִיתָא** – עבד הבקי בתחומי העיר, ומכר עם העיר על אף ניידותו, **כֵּל**
92 **שְׁכִין בָּנִי** – שדות שמסביב לעיר נמכרות עמה כיון שקבועות במקומן,
93 אבל **מָאן דְּאָמַר –** שמעון בן אבטולמוס שפירש ש'סנטר' היינו **בָּנִי** –
94 שדות שמסביב לעיר, סובר שדווקא שדות אלו נמכרות עם העיר כיון
95 שקבועות במקומן, **אֲבָל כֵּר מְחֻוּנִיתָא –** עבד הבקי בתחומי העיר **לֹא**
96 **מִיזְדָּבֵן** – אינו נמכר עם העיר מבלי שיפרש זאת המוכר, משום שהוא נייד
97 ואינו קבוע.

98 הגמרא מקשה מתחילת משנתנו על מי שפירש ש'סנטר' היינו 'באג': **תִּנְן**
99 בתחילת משנתנו, שלדעת תנא קמא **בֵּית הַבְּרִים וְבֵית הַשְּׁלָחִין כְּלוּלִים**
100 **בְּמִכְרֵת עִיר סֹתָם**. מבארת הגמרא: **סְכָרוֹה –** סברו בני הישיבה לפרש **מָא**
101 **שְׁלָחִין** – מה הם 'שלחין', **בָּנִי** – שדות שמסביב לעיר, ונקראים 'שלחין'
102 על שם שנצרכים לגשמים ששייך בהם לשון זו, **דְּכָתִיב (איוב ה') יִבְחֶנּוּ מִסֵּר**
103 **עַל פְּנֵי אֶרֶץ וְיִשְׁלַח מִים עַל פְּנֵי הַצִּוְתָּה**. שואלת הגמרא: **בְּשָׁלָמָא –**
104 המחלוקת במשנתנו מובנת רק לְמָאן דְּאָמַר – לבני בבל שפירשו ש'סנטר'
105 היינו **כֵּר מְחֻוּנִיתָא**, שלדבריהם יתפרש המחלוקת במשנתנו כך, **אָמַר**
106 **תִּנְנָא קָמָא שֶׁרַךְ בָּנִי** – השדות שקבועות במקומן מִיזְדָּבֵן – מכורות בכלל
107 העיר, אך **כֵּר מְחֻוּנִיתָא** – העבד הממונה על השדות שאינו קבוע במקומו
108 **לֹא מִיזְדָּבֵן** – אינו מכור בכלל העיר, וְאָתָּא (בא) רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
109 **לְמִיכָר –** לחלוק על תנא קמא ולומר **אֲפִילוּ כֵּר מְחֻוּנִיתָא –** עבד זה
110 שאינו קבוע נִיזְדָּבֵן – גם כלול במכירה. **אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר –** לשמעון
111 בן אבטולמוס שפירש ש'סנטר' היינו **בָּנִי** – שדות, קשה מה בא רבן שמעון
112 בן גמליאל להוסיף על תנא קמא, הרי **תִּנְנָא קָמָא** עצמו נִיזְדָּבֵן **כֵּר קָאָמַר –**
113 גם אמר כן ששדות כלולות במכירת העיר. ואם כן מוכח ש'סנטר' פירושו
114 'בר מחוניתא'.

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פט רש"י תוספות

בין בימות החמה – שחן מועטין, וסלקא דעתך אמינא ליבטלו גבי המרחץ. ולא בית כניסת העצים – גרסינן בתוספתא: לא מכר לא את הבית ולא את העצים. דכי היכי דעצים לא תשמישין נינהו – גם הבית שעשו לצרכו לא מיקרי תשמיש מרחץ כל כך. וכל תשמישיו – לטפוי אתא בריכות ואוצרות של עצים, דהוו תשמיש למרחץ פורתא. וכדמפרש לקמן: שכתב לו מצרים

החיצונים, והגם בתוך המצר. תנוא – חנויות למכור בו פת ויין. שטחו בה שומשמי – ליבשן, כדי לעשות מזה שמן בבית הבד זה, כדנתן (שבת כד, ב): בשמן שומשמי. אבל עיקר תשמישן למכור פת ויין הוא. הרי בולן מכורין – ואפילו אוצרות של עצים, והוא הדין לחנות זה. אין בולן מכורין – שהרי אין מיוחדין לבית הבד. הכי כתוב בפירוש רבינו חננאל וכן עיקר: אמר רב אשי: חזינן אי אמר ליה "בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהו", והני בכלל הנהו מצרני – קנה לחו, ואי לא – לא קנה. וסוגיא דשמעתא דאמר הכי סלקא, וקיימא לן כרב אשי דהוא בתרא. ושמינן מניה: בזמן שאמר ליה "בית המרחץ וכל מה שבתוכו אני מוכר" אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים – לא קנה בריכות של מים, ולא בית כינוס עצים, דקיימא לן מצרים הריזבי. אבל אם אמר ליה "מרחץ וכל תשמישיו" ומצר לו מצרים, והגם בתוך המצר – הרי הן מכורין, והאיל חזו פורתא לתשמיש בית הבד. ואף על גב דאמרן לעיל בריש פירקין: מצרים הרחיב לו – הכא לא אמרין הכי, דכיון דחזו להך בית קצת לתשמיש בית הבד, והוא בתוך המצר – ודאי מכרו לו, דלכך תיחם את המצר חוצה לו. לשון אחר כתוב בספרים: אי אמר ליה "בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהו" – לא קני. דהשתא לא קאי "ואלין מצרנהו" אתשמישין, אלא אבית הבד קאי, הלכך לגבי תשמישין נאמר מצרים הרחיב לו. אבל אי אמר "אלין מצרני בית הבד וכל תשמישיו" – קני, דהשתא אתרווייהו קאי, וכמאן דאמר "אלו מצרני בית הבד ואלו מצרני כל תשמישיו" דמי. ולא תנרא, דלא שנת הכי ולא שנת הכי, אתרווייהו קאי. וראשון עיקר. משנה מכר את הבתים – דבתים בכלל עיר. ומכר את החצרות לא איצטריך למיתני, דהיינו עיקר עיר, דעיר משמע אורח העיר. בית השלחין – שחור לעיר וסמוכין לעיר. ובגמרא מפרש מאי שלחין, אבל לא את המטלטלין – מאני תשמישיתיה, כגון תנור וכירים וכל הנך מטלטלין דלעיל דאמרן בהו לא מכר, וכל שכן חסתי ושערי. ואפילו היו בה כו' – בגמרא מפרש מאי "אפילו",

בימות החמה ובימות הגשמים, ולא בית כינוס העצים; ואם אמר לו: "בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך" – פולין מכורין. והוא דאמר ליה ללחבריה: "בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך", הוויא הנהו חנואיתא אפריא דהווי שטחו בהו שומשמי, אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: תנינא, אם אמר: "בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך" – הרי פולין מכורין. אמר ליה אבוי, והא תני רבי חיאי: אין פולין מכורין אלא אמר רב אשי: חזינן, אי אמר ליה: "בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהו" – קני, ואי לא – לא קני. משנה המוכר את העיר – מכר בתים, בורות שיחין ומערות, מרחצאות ושוכלות, בית הפדיון ובית השלחין, אבל לא את המטלטלין; ובזמן שאמר לו: "היא וכל מה שבתוכה", אפילו היו בה בהמה ועבדים – הרי פולין מכורין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בהמוכר את

מאי עבדא כמטלטלי דמי מאי אפילו – לאו משום דאי כמקרקעי דמי אתי שפיר, דהא מכל מקום מבהמה איכא לאקשווי: מאי "אפילו". אלא לומר דלא מפלגין בין מטלטלי דניידי למטלטלי דלא ניידי פריך, והוא הדין דחזי מצי למיפרך: אי כמטלטלי דמי – אפילו גבי חצר יהו מכורין. מי סברת מאי שלחין כו' – ואם תאמר: דבבולי גמרא הווי בית השלחין – באגי, שדות שמשקן אותן, ומאי שנא הכא דמשנין להו מכל בית השלחין שבגמרא? ויש לומר: דפשטא ליה לגמרא דאין חילוק בין שדה בית השלחין ושדה בית הבעל לענין מכר, ויש חילוק בין באגי לנינוניתא, לכך לא ניהא לפרש שלחין כמו בעלמא, דהווי משמע דאתא למעוטי שדה בית הבעל. שלחין פרסד וגו' – על שם האילן שעושה בדים ושולח פאות, כדכתיב "ותעש בדים ותשלח פאות" וגו' (יחזקאל יז). ושייך לעמוד בו אמר תנא קמא באגי לא מודבני ומחדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווינתא מודבן – ואף על גב דשמעין מקל וחומר דבאגי מודבני, מכל מקום כיון דתנא קמא אית ליה דאפילו באגי לא מודבני – הווי ליה לרבן שמעון בן גמליאל לפרושי שפיר, ולמימר דבאגי ובר מחווינתא מודבן.

העיר – מכר את הפנסר. גמרא אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי, שמעת מניה: עבדא כמטלטלא דמי, דאי כמקרקע דמי, גידפן אנב מתא. – ואלא מאי? עבדא כמטלטלא דמי, מאי "אפילו"? אלא מאי אית לך למימר, שאני בין מטלטלא דנייד כמטלטלא דלא נייד? אפילו תימא: עבדא כמקרקע דמי, שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: המוכר את העיר – מכר את הפנסר. מאי סברת? הכא תרנימו: בר מחווינתא; שמעון בן אבטלמוס אומר: באגי. מאן דאמר בר מחווינתא, כל שכן באגי; מאן דאמר באגי, אכל בר מחווינתא לא מידפן. תנן: בית הפדיון ובית השלחין; סבריה: מאי "שלחין" – באגי, דכתיב: "ושלח מים על פני חצות"; בשלמא למאן דאמר בר מחווינתא, אמר תנא קמא: באגי מידפני, בר מחווינתא לא מידפני, ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו בר מחווינתא נמי מידפני; אלא למאן דאמר באגי, תנא קמא נמי הכי קאמר – מי סברת מאי "שלחין" – באגי? לא, מאי "שלחין" – גינונייתא, שנאמר: "שלחין פדוס רמונים", אכל באגי לא מידפני; ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו באגי נמי מידפני. אפיא דאמר: סבריה מאי "שלחין" – גינונייתא; בשלמא למאן דאמר באגי, אמר תנא קמא: גינונייתא מידפני, באגי לא מידפני, ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו באגי מידפני, אלא

בגמרא מפרש מאי "אפילו", כל שכן חסתי ושערי. ואפילו היו בה כו' – בגמרא מפרש מאי "אפילו", ממה חמור יותר משאר מטלטלין לימכר בכלל העיר. בהמה ועבדים – אין נקראי מאני תשמישיתיה, ומאחר שחן מכורין – כל שכן חסתי ושערי וכסף וזהב דהוו מטלטלי דלא נייד, כדמוכח בגמרא. הסנפיר – בגמרא מפרש. גמרא שטע מניה – ממתניתין דקתני ברישא: לא מכר את המטלטלין, וקאמר בספא: אבל אם אמר לו "כל מה שבתוכה" או העבדים מכורין. מכלל דמקרא לא הווי מודבני אגב מתא, משום דמטלטלי נינהו בתמיה: ואנן מיבעיא לן בפרק "מי שמת" אי כמטלטלי אי כמקרקעי דמי כלומר, הא מיבעיא ליה אם לפי לשון בני אדם קרוי מטלטלי או מקרקעי. דמדאורייתא ודאי כמקרקעי דמי לקנות בכסף בשטר ובחוקה, כדנתן בקידושין (כב, ב) משום דאיאקשו לקרקעות, דכתיב "והתנחלתם אותם". אבל לגבי לשון בני אדם, לגבי מאן דאמר "מטלטלי לפלניא" מיבעיא לן הווי אית דעתו של אדם ליתן עבדו בשטר וזהו לא. ולא איפשר חתם, דאמאי? הא איכא למפסטה ממתניתין דהכא, דלפי דעת בני אדם חשוב מטלטלי, שהרי המוכר את העיר סתמא דעתו אמקרקעי, ואפילו הכי לא מכר את העבדים מאי אפילו – דמשמע: אפילו עבדים, שאין להם דין מטלטלי אלא מאי אית לך למימר – אמאי קתני "אפילו" – משום דשאני מטלטלי דנייד, שיש בו רוח חיים ויכול להוליכו לעיר אחרת, ממטלטלי דלא נייד. סלקא דעתך אמינא אפילו כי אמר "כל מה שבתוכה" ונמכרו מטלטלי דלא נייד, אלו העבדים והבהמות אינן מכורין, דלא מנכסלו אגב מתא – קא משמע לן דמכורין הן. ואפילו תימא נמי דעבדא לגבי שאר דיני כמקרקעי דמי, ואמאי לא קני להו הכא גבי מקרקעי – משום דשאני כו', דאין דעתו של מוכר עיר אלא לדברים הקבועים בעיר, ונקראין על שם העיר, אבל זה שיכול לצאת מן העיר – אינו בכלל עיר. בר מחווינתא – עבד הממונה להגיד ולאחוזי תחומי השדות של מי זה ושל מי זה, והוא עבד לשר העיר, ואי אפשר לעיר בלא אותו. ורבינו חננאל פירש: סנפיר – הוא שומר העיר, לשון "נותרה את הכרמים" (שיר השירים א). שמעון בן אבטלמוס – כפירוש רבינו חננאל. באגי – שדות שסביב המדינה. כל שכן באגי – דלא נייד. לא מודבן – משום דנייד. דכתיב "ושולח מים" – כלומר, להכי נקראין שלחין – שצריכין לגשמים. הכא לא גרסינן "אבל בר מחווינתא לא", אלא הכי גרסינן: ושולח מים וגו'. בשלמא למאן דאמר בר מחווינתא כו' – אלא למאן דאמר סנפיר דרבי שמעון היינו באגי – מה בא להוסיף על תנא קמא? היינו שלחין דקאמר תנא קמא גינונייתא – גנות הסמוכין לעיר ושבחוך העיר, דשייכי לעיר טפי מבאגי, שהרי גן ראוי לטיל בו כמו בבית. שלחין – גנות, המשלחין פירות בכל שנה. בשלמא למאן דאמר – דסנפיר היינו באגי – היינו דקאמר תנא קמא: גינונייתא, דהיינו שלחין – מודבני, אבל באגי – לא. ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: אפילו באגי מודבני.

הבי גריס רבינו חננאל, וכן בתוספתא (פרק שלישי): תא שמע, רבי יהודה אומר: סנטר
מכור אנקולמוס אינו מכור. מאי לאו מדאנקולמוס גברא, סנטר נמי גברא. דא
כדאייתא דא כדאייתא. הכי נמי מסתברא דקתני סיפא כו', מאי ביזילי פיסקי באגני, פיסקי
באגני הוא דלא מוזבני, אבל באגני עצמם מוזבני. פירוש: ומדקאמר "אבל לא את שיריה",
דהיינו פיסקי באגני – מכלל דאיירי לעיל
בבאגני. אקאמר: מי סברת רבי יהודה כרבי
שמעון סבירא ליה, וקאי בוותיה? דא לא מצית
אמרת הכי, דהא פליג עליה בבנותיה, והוא
הדין דפליג עליה בסנטר. אלמא דסנטר דרבן
שמעון בן גמליאל בר מחווייתא, ואם כן תרי
גוויי סנטר נינהו, דסנטר דרבן שמעון בן
גמליאל גברא הוא, ודרכי יהודה באגני. דבלאו
הכי צריכין אנו לומר דתרי גוויי סנטר נינהו,
כדאמרין ב"חזק" בגיטין (פ, ב): אפילו לא
כתב לה אלא לשם סנטר שבעיר – הרי זו
מגורשת. ובבראשית רבה (פרק טז): אתנסיבת
לסנטירא יקרא. ובתוספתא דבבא מציעא: נכר
שעשה לישראל אפטרופוס או סנטר. משמע
מכל דני דסנטר גברא, ודרכי יהודה הוי באגני.
ותא

מאי שְׁיִירָהּ? ביזילי, מאי ביזילי? אָמַר רַבִּי אֶבְיָא: פִּסְקִי בָּגִי. פִּסְקִי בָּגִי הוּא דְלָא מְוֻדָּבְנִי,
הָא בָּגִי עֲצָמָן מְוֻדָּבְנִי – אִיפּוֹדִי, רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי: סְנַטְר מְכּוּר, אֲנָקּוּלְמוֹס אִינוּ מְכּוּר. – וּמִי
מְצִית אֲמִירָתִי: רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לִיה? וְהָא רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבְּנָן סְבִירָא
לִיה דְּקִתְּנִי סִיפָא: אָבֵל לֹא שְׁיִירָהּ וְלֹא בְּנוּתֶיהָ, וְאִילוּ רַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הָאָמְרִי: מְכּוּר
אֶת הָעִיר – מְכּוּר בְּנוּתֶיהָ, דִּתְּנִיא: הַמוֹכֵר אֶת הָעִיר – לֹא מְכּוּר אֶת בְּנוּתֶיהָ, רַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל אֹמְרִי: הַמוֹכֵר אֶת הָעִיר – מְכּוּר בְּנוּתֶיהָ – רַבִּי יְהוּדָה סָבֵר לִיה בְּנוּתֶיהָ בְּחֵדָא, וּפְלִיג
עָלֶיהָ בְּחֵדָא. "וְלֹא בִּיבְרִין שֶׁל חֵיהָ וְשֶׁל עוֹפּוֹת וְשֶׁל דָּגִים". וְרַמְיָנִיהּ: הִיוּ לָהּ בְּנוֹת – אֵין
נִמְכָּרוֹת עִמָּה; הִיָּה לָהּ חֵלֶק אֶחָד בֵּינָם וְחֶלֶק אֶחָד בִּיבִשָּׁה, בִּיבְרִים שֶׁל חֵיהָ וְשֶׁל עוֹפּוֹת
וְשֶׁל דָּגִים – הִרִי אֵלּוּ נִמְכָּרִים עִמָּה – לֹא קִשְׁיָא: הָא דְּגִינִי קִאִיהִי לָנוּ, וְהָא דְּגִינִי קִאִיהִי
לָבֵר. – וְהָא קָא תִּנִּי: וְלֹא אֶת חוֹרְשֵׁין הַמוֹקְצִין לָהּ – אִימָא: הַמוֹקְצִין הֵימָנָה. מִשְׁנָה
הַמוֹכֵר אֶת הַשְּׂדֵה – מְכּוּר אֶת הָאֲבָנִים שֶׁהֵם לְצִרְפָּה, וְאֶת הַקְּנִים שֶׁכִּפְרָם שֶׁהֵם לְצִרְפּוֹ,
וְאֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהִיא מְחֻבֶּרֶת לְקֶרֶק, וְאֶת חֵיצַת הַקְּנִים שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִבֵּית רוֹבְעָה, וְאֶת
הַשּׁוּמְרִיה שֶׁאִינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט, וְאֶת הַחֲרוּב שֶׁאִינוּ מוֹרְכָב, וְאֶת בְּתוּלַת הַשְּׁקָמָה; אָבֵל
לֹא מְכּוּר לֹא אֶת הָאֲבָנִים שֶׁאִינוּ לְצִרְפָּה, וְלֹא אֶת הַקְּנִים שֶׁכִּפְרָם שֶׁאִינוּ לְצִרְפּוֹ, וְלֹא
אֶת הַתְּבוּאָה שֶׁהִיא תְּלוּשָׁה מִן הַקֶּרֶק, בְּזִמְנָן שֶׁאִמְרִי לֹא: "הִיא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ" – הִרִי
כּוֹלֵן מְכוּרִיו; בֵּין קֶד וּבֵין קֶד, לֹא מְכּוּר לֹא אֶת חֵיצַת הַקְּנִים שֶׁהִיא בֵּית רוֹבְעָה, וְלֹא
אֶת הַשּׁוּמְרִיה שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה בְּטִיט, וְלֹא אֶת הַחֲרוּב הַמוֹרְכָב, וְלֹא אֶת סֵדֵן הַשְּׁקָמָה.

יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור – באגני. והיינו דקאמר סנטר מכור, דהיינו באגני, אבל שיריה, דהיינו פיסקי באגני – לא מוזבני.
והשתא סבירא ליה לרבי יהודה בסנטר כרבן שמעון בן גמליאל. והיינו דקפרי: ומי מצית אמרת רבי יהודה כרבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה? דהקני בסיפא דמילתיה
דרכי יהודה: ואם אמר לו "כל מה שבתוכה" הרי כולן מכורין, בין כך ובין כך לא מכר לא את שיריה ולא את בנותיה. ואילו כו', ומשני: סבר ליה בוותיה בחדא ופליג
עליה בחדא – רבי יהודה בסנטר סבר לה כרבן שמעון בן גמליאל, ובבנותיה פליג עליה. הכי נמי מסתברא – לא גרסינן בכולה סוגיא. הכי גרסינן: ולא ביבירין של
חיה ועופות ודגים – כעין "אמר מר". ורמינניה כו' – בהך ברייתא גרסינן: הרי אלו נמכרין עמה. הכי גרסינן: היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה וביבירין של חיה
ועופות ודגים הרי אלו נמכרין עמה – וחלק אחד בים נמי אעיר קאי. דכיון דקתני רישא: היו לה בנות אין נמכרות עמה, משמע: בנות הוא דלא מוזבני, דמופלגין מן העיר
ואינם מאותה העיר ממש, שהרי שם אחר יש להם. אבל אם יש לעיר חלק אחד בים, ונקרא בשם העיר – נמכר עמה, דהא עיר אחת היא בין הכל. אי נמי, חלק אחד ביבשה
במד שאר העיר, אלא שמושלג מן העיר, ומיהו על שם העיר נקרא. דגניח קיהו לנאו – פתיתוך לצד העיר – נמכרין עמה. אבל דך מוקייתא – ברנתיא קיהו לבר – והקני
– כחך מוקייתא: ולא את החורשין המוקצין לה. דמשמע דגניח קיהו לגא, ואפילו הכי לא מכר אימא המוקצין הימנה – ופתוחין לחין. מִשְׁנָה האבנים שהן לצרכה –
בגמרא מפרש. ואף על גב דתשמישין המטלטלין הן, כיון דקביעי להאי תשמיש, ואין מוזיקן אותה מהאי שדה לעולם – כמחבר חשיב להו. את הקנים שבכרם שהן לצרכו
– בגמרא מפרש. וממילא שמעין דהמוכר את השדה מכר את הכרם, שכל אילנות בכלל שדה, אחד גפנים ואחד כל האילן, חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה. כדמוכח
במתניתין ובגמרא. דאמרין בגמרא: אי אית ליה גופי – לבר מגופי. כלומר, ארס שאומר לחבירו "שדה אני מוכר לך חוץ מן האילנות", ויש בו גפנים – חוץ מן הגפנים
אמר לו, מכלל אילו שתק היו מכורין בכלל שדה. חיצת הקנים – טרו"ק בלעז, קנים הרבה גיליים בקלח אחד. שהיא פחותה – בטילה לגבי שדה. שומירה – סוכת נוצרים.
שאינה עשויה בטיט – טוחה בטיט. ואת החרוב שאינו מורכב – דהיינו בבחרותו. אבל כשמוקץ ומתגבר מרכיבין אותו, ויש לו שם בפני עצמו, ולא בטיל לגבי שדה. אבל
כל שאר אילנות בכלל שדה. בתולת השקמה – בבחרותה, קודם שנחתכו ענפיה. אבל כשמוקץ וגדל החרוב – קוצצין הענפים, ובאים אחרים במקומן, ונקרא סדן השקמה
= טרו"ה בלעז. לא את חיצת הקנים כו' – שכל אלו חשובין שדה בפני עצמן, והרי הוא כמו שמוכר לחבירו שתי שדות ויש לו שדה אחרת בתוך השתים, ואם אמר לו
"שתי השדות וכל מה שבתוכן אני מוכר לך" – דאין שדה השלישית שביניהן מכור. אף כאן, שדה אחת מכר לו ולא שתי שדות, וחיצת קנים וחרוב המורכב וסדן השקמה
חשובין שדה בפני עצמן.

את העיר מכר גם את גנותיה עמה, דתנא בברייתא, המוכר את העיר
לא מכר את גנותיה עמה, דבן שמעון בן גמליאל אומר, המוכר את
העיר מכר את גנותיה, ונמצא שרבי יהודה סובר כרבנן ולא כרבן שמעון
בן גמליאל.
מתרצת הגמרא: אמנם מוכח מן הסיפא שרבי יהודה חולק על רבן שמעון
בן גמליאל לגבי 'בנותיה', אך אין מכר ראהה שחלוקים הם אף ברישא לגבי
סנטר, אלא דבן יהודה מכר ליה גנותיה – כמותו בחדא – בדין אחד,
דהיינו בדין הרישא שאף ה'סנטר' כלול במכירת העיר, ופליג עליה בחדא
– וחלוק עליו בדין אחד, דהיינו בדין הסיפא לגבי 'בנותיה'.
שנינו בתוספתא שהובאה לעיל: ולא כלל במכירת העיר את הביקין של
חיה ושל עופות ושל דגים. מקשה הגמרא על כך סתירה מברייטא אחרת:
ורמיה, שנינו בברייתא, היו לה – לעיר גנות – כפרים סמוכים לה, אין
נמכרות עמה, כיון שאינם מחוברים לעיר ואינם קרובים כשם העיר. אבל
אם היה לה – לעיר עצמה חלק אחד בים – מקום ישוב בים המחובר עמה
ושמו כשם העיר, וחלק אחד ביבשה – או שהיה לעיר חלק אחד ממנה
שאינו מחובר עמה ממש אך קרוי בשם העיר, או שהיו סמוך לעיר ביבשים
– כלובים של חיה ושל עופות ובריכות של דגים, הרי אלו נמכרים עמה.
והיאך שנינו בתוספתא לעיל שביבין אינם מכורים עם העיר. מתרצת
הגמרא: לא קשיא, הא – מה ששנינו בברייתא שאף הביבין נמכרים עמה
מדובר באופן דגניה קאיהי לנו – שפתחם של הביבין פונה כלפי פנים,
כלומר לצד העיר, ולכן נמכרים עמה, והא – ואילו מה ששנינו בתוספתא
שאינם מכורים עם העיר מדובר באופן דגניה קאיהי לבר – שפתחם של
הביבין פונה כלפי חוץ, ולכן אינם נמכרים עמה.
שואלת הגמרא: היאך אפשר ליישב את התוספתא שפתח הביבין פונה
כלפי חוץ ולא לצד העיר, ולכן אינם מכורים, והא קא תני – והרי באותה
תוספתא שנינו, ולא כלל במכירתו את חורשין המוקצין לה' – היערות
הסמוכים לעיר ופתוחים לצד העיר, ומבואר שאפילו באופן שפתוחים לצד
העיר אינם מכורים.
מיישבת הגמרא: אימא – תגרסו בתוספתא 'המוקצין תימנה' – ממנה, ולא
'המוקצין לה', והיינו שפתח אותם יערות פונים ממנה כלפי חוץ, ולכן אינם
נמכרים עם העיר.

משנה

המשנה מבארת מה כלול במכירת 'שדה' כאשר המוכר לא פירט אלו
דברים כולל עמה במכירתו: המוכר את השדה ולא פירש את מה כלל
במכירתו, מכר עמה את האבנים שבתוכה שהם מיוחדים לצרכה –
לצורך השימוש בשדה ובגמרא יתבאר למה הם משמשים, ועל אף שהם
מטלטלין, מכל מקום כיון שקבועים לתשמיש שדה זו ואין מזוים אותם
מהשדה לעולם, הרי הם כמחוברים לקרקע. וכן כלל במכירתו את הקנים
ששכרם, שהם לצרכו – שמייוחדים לצורך תשמיש הכרם ויתבאר
בגמרא. וכן את התבואה שהיא מחוברת לקרקע, ואת חיצת הקנים –
הרבה קנים הגדלים בקלח אחד שמקום גידולם היא בקרקע הפחותה
מבית רובע – שאפשר לזרוע בו חתום מרובע קב תבואה, שכיון שהיא
קטנה בטילה היא לשדה. וכן כלל את השומריה – סוכת השומר שאינה
עשויה בטיט, שכיון שאין כתליה טוחים בטיט, אינה חשובה, ובטילה היא
לגבי השדה. וכן את עץ החרוב שאינו מורכב – שעדיין צעיר ולא הרכיבו
בו ענף ממין אחר. ואת בתולת השקמה – עץ שקמה צעיר שעדיין לא
קצצו ממנו את ענפיו, כיון שבעודם צעירים אינם חשובים ואין להם שם
בפני עצמם, ונמכרים עם השדה ככל שאר אילנות המכורים עם השדה.
אבל לא מכר עם השדה, לא את האבנים שבתוכה שאינם מיוחדים
לצרכה – לצורך תשמיש השדה. ולא את הקנים ששכרם שאינם לצרכו
– לצורך תשמיש הכרם. ולא את התבואה שהיא תלושה מן הפרקע.
והטעם בכל אלו, כיון שהם מטלטלין שאינם קבועים לתשמיש השדה,
ואינם צריכים לשדה, לכן אינם נחשבים כחלק ממנה. מוסיפה המשנה:
אולם בזמן שאמר לו המוכר 'היא וכל מה שבתוכה מכורין לה', הרי
כולן מכורין – אף הדברים המטלטלין השנויים לעיל מכורין, שהרי פירש
שמוכר לו את כל מה שבתוכה. אמנם בין קד ויין קד – בין באופן שאמר
'היא וכל מה שבתוכה מכורין' ובין כשלא אמר כן, לא מכר עמה, לא את
חיצת הקנים הגדלים בקרקע שהיא בית רובע – שאפשר לזרוע בה רובע

המשך בעמוד צה

אלא למאן האמר – לבני בבל הסוברים ש'סנטר' פירושו בר מחונייתא –
עבד הממונה על השדות, היאך יתפרש מחלוקתם של תנא קמא ורבן
שמעון בן גמליאל במשנה, וכי יתכן שאמר תנא קמא שרק גינונייתא –
גינות נמכרות עמה ולא שדות, ומתדר ליה – והשיב לו רבן שמעון בן
גמליאל שאף בר מחונייתא נמכר עם העיר, ולא הזכיר שאף השדות
עצמם נמכרות עם העיר, הרי היה על רבן שמעון בן גמליאל לפרש
בתחילה שחולק הוא על דברי תנא קמא עצמם וסובר שהשדות כלולות
במכירה, ולחוסף על כך שגם הסנטר שהוא העבד כלול במכירה. אלא
בהכרח שסנטר פירושו שדות, וזהו שהשיב רבן שמעון בן גמליאל, לא רק
הגינות מכורות כדברי תנא קמא, אלא אף השדות מכורות.
דוחה הגמרא את הראיה ומיישבת: מי ככרת – וכי סבור אתה לפרש מאי
שליחין, גינונייתא – גינות, ומתוך כך הוכיח ש'סנטר' פירושו שדות, לא –
אין הפירוש כן, אלא מאי שליחין, בני – שדות, ונקראים 'שליחין' משום
שצריכים לגשמים ששייך בו לשון זה, דכתיב (איוב ה' ז') 'ושלח מים על פני
חוצות', וסובר תנא קמא שכיון שהשדות קבועות בעיר הרי הם נמכרות
עמה, אבל בר מחונייתא – עבד הממונה על השדות לא מודפן – אינו
נמכר עמה לפי שאינו קבוע במקומו כקרקע, ועל זה אהא – [בא] דבן
שמעון בן גמליאל לחלוק ולמימר דאפילו בר מחונייתא שאינו קבוע
כקרקע נמי מודפן – גם הוא נמכר עם העיר.
הגמרא מביאה ראיה מברייטא ש'סנטר' הוא עבד הממונה על השדות: תא
שמע, ממה שנינו, רבי יהודה אומר, המוכר את העיר סנטר אינו מכור
עמה ואילו אנקולמוס – סופר המלך הממונה לכתוב את מנין הבתים
השדות והאנשים לצורך גבית מס, מכור עמה, וסברה הגמרא לפרש מאי
לאו – האם לא מסתבר דמאנקולמוס נכרא – מזה שאנקולמוס' היינו
אדם [וסופר המלך], אף 'סנטר' השנוי בהמשך נמי נכרא – גם הוא אדם ולא
שדה, ונמצא מוכח ש'סנטר' היינו 'בר מחונייתא'. דוחה הגמרא: מיד
אריא – וכי ראהה היא זו, כלומר וכי זה ש'סנטר' ואנקולמוס' שנינו יחד
בדברי רבי יהודה מחייב להשוותם, והרי אפשר דהא כדאיתא והא
כדאיתא – שכל אחד מתפרש לעצמו, 'אנקולמוס' היינו אדם ו'סנטר' היינו
שדות.
שואלת הגמרא: ומי מצית אמרת הכי – וכי יכול אתה לפרש ש'סנטר'
השנוי בתוספתא פירושו שדות, ולגביהם אמר רבי יהודה שאינם מכורות עם
העיר, והא קתני סיפא – הרי שנינו בסיפא של תוספתא זו, אבל לא מכר
עם השדה את שרייה ויתבאר להלן בגמרא, ולא את גנותיה – כפרים
הסמוכים לעיר, ולא חורשין המוקצין לה – יערות הסמוכים לעיר
ופתוחים לה, ומיוחדים לשימוש בני העיר. ולא ביבין – כלובים של חיה
ושל עופות ושל דגים, ואמרינן – וביארו בני הישיבה מאי 'שרייה' של
העיר, ביולי. ומאי 'ביולי', אמר רבי אבא, פיסקין בני – חלקים מבקעה
גדולה הסמוכה לעיר, שמופדרים ממנה מעט מחמת סלע שביניהם, ונמצא
שהם מרוחקים מן העיר יותר משאר שדות. מדייקת הגמרא: משמע
בתוספתא שרק פיסקין בני – חלקי הבקעה הוא דלא מודפני – הם אלו
שאינם כלולים במכירה לפי שמרוחקים מן העיר, הא בני עמקן מודפני –
אבל השדות הסמוכות לעיר מכורות עמה. ואיך אפשר לפרש שמה ששנו
ברישא ש'סנטר' אינו מכור לדעת רבי יהודה הכוונה ל'באג' [ושדות].
מיישבת הגמרא: איפוך – הפוך את הגירסה בתחילת התוספתא ותשנה,
רבי יהודה אומר, סנטר מכור ואנקולמוס אינו מכור. ולפי זה אפשר
לפרש ש'סנטר' היינו 'באג' שהם שדות הקרובות לעיר ונמכרות עמה,
ולכן שנינו בסיפא שרק 'שרייה' דהיינו 'פיסקין בני' שריחות מן העיר אינן
מכורות.
מאחר ולדעת הסוברים ש'סנטר' הוא 'באג' הוצרכו להפוך את הגירסא
בתוספתא, נמצא שרבי יהודה בתוספתא סובר כדעת רבן שמעון בן גמליאל
במשנתנו ש'סנטר' נמכר עם העיר. מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת – וכי
יכול אתה לומר שרבי יהודה פרשן שמעון בן גמליאל ככרת ליה
ש'סנטר' נמכר עם העיר, והא – הרי מדברין רבי יהודה בהמשך התוספתא
מבואר דכרפן ככרת ליה – שסובר כרבנן החולקים על רבן שמעון בן
גמליאל בענין מכירת עיר, דקתני בסיפא של התוספתא, שרבי יהודה סובר
שאם אמר 'העיר וכל מה שבתוכה מכורין' כלל את כל הדברים השנויים
בתחילה, אבל לא כלל את שרייה ולא את גנותיה – כפרים שסביבות
העיר. ואילו רבן שמעון בן גמליאל אינו סובר כן, שהרי האמר שאם מכר

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור 'אבנים שהם לצרכה' השנויים במשנתנו. מבררת הגמרא: **מאי אבנים שהן לצרכה** הכלולים במכירת השדה. מבארת הגמרא: **הכא תרגמו** – בבבל פירשו שהם **אבני דאכפא** – אבנים גדולות שמניחים על העומרים כדי שלא יתפורו ברוח, וכיון שמיזירות לשדה זו ואין מיזיים אותם ממנה לעולם, נחשבות כמחבורות לשדה. **עולא אמר**, הם **אבנים הפסודות בשדה לגדר** – לצורך בניית גדר לשדה. שואלת הגמרא: וכי רק אבנים ה'סדורות' בשדה הם בכלל המכירה, **והא תני רבי חייא בברייתא**, שמכר בכלל השדה **אבנים צבורות לגדר** – אבנים שנאספו לצורך בניית הגדר, אף על פי שאינם סדורות. מיישבת הגמרא: אין לגרוס 'צבורות', אלא **תני** – תשנה בברייתא, אבנים סדורות לגדר.

שנינו בברייתא (לקמן עה), שנחלקו רבי מאיר ורבנן מה כלול במכירת כרם, דעת רבנן שרק תשמישים הקבועים ומיוחדים לכרם כלולים במכירה, ורבי מאיר סובר שגם תשמישים שאינם קבועים כל כך הרי הם מכורים בכלל הכרם. וכן גבי מכירת שדה מחלוקתם קיימת. וכיון שבדין תשמישי השדה השנויים במשנתנו לא נחלקו רבי מאיר ורבנן, לכן תבאר הגמרא להלן כל תשמיש ותשמיש המובא במשנתנו, באיזה אופן הוא מכור לפי רבי מאיר ובאיזה אופן אף רבנן מודים שהוא כלול במכירה. עתה מבארת הגמרא באיזה אופן 'אבנים שהם לצרכה' כלולות במכירה לפי רבי מאיר ולפי רבנן: **הכא תרגמו** – לפי מה שפירשו בבבל, שאבנים אלו הם **אבני דאכפא** – אבנים שמניחים על העומרים, יש לפרש שלרבי **מאיר** מדובר באופן **דמתקנן** – שרק התקין וזימן אותם לצורך שימוש בשדה, **אף על גב דלא מתקן** – שעדיין לא הניחם בתוך השדה, שכיון שעשויות לשמש בשדה הרי הם מכורות בכללה. ואילו **לרבנן** הסוברים שרק תשמישים הקבועים בשדה מכורים עמה, צריך לפרש שדין זה שהאבנים מכורות **הוא** דווקא באופן **דמתקן** – שמונחות בתוך השדה, כיון שרק באופן זה הם נחשבות לתשמיש קבוע, אבל אם היו מתקנות ועדיין לא היו מונחות בשדה, אינם מכורות בכלל השדה. **וכן עולא דאמר** ש'אבנים שהם לצרכה' הם **אבנים הפסודות לגדר**, יש לפרש שלרבי **מאיר** מדובר באבנים **דמתקנן** – שהתקנים לצורך בניית הגדר, **אף על גב דלא מתקן** זו על גב זה, שאף הם כלולות במכירה, ואילו **לרבנן**, דין זה שהאבנים מכורות **הוא** דווקא באופן **דמתקן** זו על גב זו בשדה לצורך בניית הגדר, שכיון שעשה בהם מעשה גדול, הרי הם נחשבות כתשמיש קבוע וחשוב.

שנינו במשנה: **וכן כלל במכירה את הקנים שפכרם שהן לצרכה**. בתחילה סברה הגמרא שכונת המשנה לקנים הגדלים בקרקע. שואלת הגמרא: **קנים מאי צדייתיהו** – לאיזה צורך משמשים קנים אלו בכרם. מיישבת הגמרא: **אמר רבי ינאי** – בבית מדרשו של רבי ינאי, אין הכוונה לקנים הגדלים בכרם, אלא לקנים **המחולקין** ומפוצלים בראשם **שמעמידים אותם תחת התפנים**, כדי שיהיו ענפי הגפן זקופים ולא יגררו האשכולות על גבי הקרקע.

מבארת הגמרא באיזה אופן הקנים כלולים במכירה לפי רבי מאיר ולפי רבנן: **לרבי מאיר** הקנים כלולים במכירה באופן **דמשפין** – שהוחלקו לצורך שימוש בכרם, **אף על גב דלא מוקמן** – שאינם נעוצים ועומדים בקרקע, כיון שעשויים לשמש את השדה. ואילו **לרבנן**, דין זה שהקנים מכורים **הוא** דווקא באופן **דמוקמן** – שכבר נעוצים ועומדים בקרקע. שנינו במשנה: **וכן כלל במכירה את התבואה המחופרת לפירקע וכו'**. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: **ואף על גב דממאי למיחצר** – שהגיע זמנה של התבואה ליקצר, וכל העומד ליקצר כקצור דמי, מכל מקום לגבי מכירה היא עדיין נחשבת כמחבורת לקרקע ונמכרת עם השדה.

שנינו במשנה: **וכן כלל את היצת הקנים** – הרבה קנים היוצאים מקלח אחד שגדלים בקרקע **הפחותה מבית רובע**. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: **ואף על גב דאלימי** – שהקנים היו גסים ועבים, אין אומרים שהם חשובים ולא יכללו במכירה, אלא כיון שגדלים בקרקע פחותה מבית רובע, הרי הם בטלים לגבי השדה ונמכרים עמה.

שנינו במשנה: **וכן כלל את השומריה** – סוכת השומרים **שאינה עשויה בטיט**. מבארת הגמרא: החידוש בדין זה **דאף על גב דלא קביעא בארעא** – שאינה מחוברת לארץ, כלולה במכירה, שכיון שהשומריה עצמה אינה עשויה בטיט, אינה חשובה בפני עצמה ובטלה לשדה.

שנינו במשנה: **וכן כלל את החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה**. מבארת הגמרא: החידוש בדין זה **דאף על גב דאלימי** – שהחרוב ובתולת השקמה היו גסים ועבים, אינם חשובים ונמכרים עם השדה. עתה מבארת הגמרא את הדברים שאינם כלולים במכירה שנשנו בסוף המשנה, אימתי אינם כלולים לפי רבי מאיר ואימתי לפי רבנן. שנינו במשנה: **אכל לא מכר עמה לא את האבנים שאינן לצרכה**. מבארת הגמרא: לשיטת בני בבל שהמשנה עוסקת באבנים שמניחים על העומרים, אם כן **לרבי מאיר** הסובר שאף תשמישים שאינם קבועים כל כך כלולים במכירה, צריך לפרש שהכוונה כאן לאבנים **דלא מתקנן** – שאפילו לא הותקנו לצורך שימוש השדה, ולכן אינם מכורות עמה. ואילו **לרבנן** הסוברים שרק תשמישים המיוחדים לשדה מכורים עמה, כוונת המשנה כאן אפילו לאבנים שהתקינו אותם לצורך השדה, אלא **דלא מתקן** – שלא הניחם בשדה, ולכן אינם נחשבות כתשמיש קבוע וחשוב. **וכן עולא דאמר** לעיל שהמשנה עוסקת **באבנים הפסודות לגדר**, יש לפרש שלרבי **מאיר** הכוונה כאן לאבנים **דלא מתקנן** – שאפילו לא התקינו אותם לצורך בניית הגדר. ואילו **לרבנן** אפשר לפרש שהכוונה לאבנים שכבר התקנים אלא **דעדיין לא מתקן** זו על גב זו, שאף באופן זה אינם כלולות במכירה. שנינו במשנה: **ולא כלל במכירה את הקנים שפכרם שאינן לצרכה**. מבארת הגמרא את אופן דין זה לפי רבי מאיר ולפי רבנן: **לרבי מאיר** יש לפרש שהכוונה כאן לקנים **דלא משפין** – שאפילו לא החליקו אותם בשביל להעמידם תחת הגפנים, ולכן אינם כלולים במכירה. ואילו **לרבנן** אפשר לפרש שהכוונה כאן לקנים משופים אלא **דעדיין לא מוקמן** – אינם נעוצים בקרקע, שאף באופן זה אינם כלולים במכירה.

שנינו במשנה: **ולא כלל במכירה את התבואה התלושה מן הקרקע**. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: **ואף על גב דצריכא לארעא** – שהתבואה עדיין נצרכת לקרקע, כגון שצריך לשטוח את התבואה בקרקע בשביל שתתייבש, אינה נמכרת עם השדה כיון שאינה מחוברת לקרקע. שנינו במשנה: **ולא כלל במכירה את היצת הקנים שהיא גדילה בקרקע ששעורה בית רובע**. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: **ואף על גב דקמיני** – שהקנים דקים, מכל מקום כיון שגדלים בקרקע גדולה ששעורה 'בית רובע', הרי הם חשובים ואינם נמכרים עם השדה.

מביאה הגמרא תוספת לדין זה: **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן**, **לא על היצת הקנים בלבד מחזקת 'בית רובע'** אמרו במשנה שהיא חשובה ואינה נמכרת עם השדה, **אלא אפילו צריכה קמנה של בשמים** שאינה מחזקת 'בית רובע', **ויש לה שם בפני עצמה, אינה נמכרת עמה**. מבארת הגמרא אימתי יש לערוגה שם בפני עצמה: **אמר רב פפא, והוא דקרו לה** – לערוגה **'וורדא דפליניא'** – ערוגת בשמים של פלוני. שנינו במשנה: **ולא כלל את השומריה** – סוכת השומרים **העשויה בטיט**. מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: **ואף על גב דמחברא בארעא** – שהשומריה מחוברת בטיט לקרקע ואינה מיטלטלת, מכל מקום כיון שהיא עצמה עשויה בטיט, הרי היא חשובה בפני עצמה, ודינה כבית שאינו נמכר עם השדה.

(שנינו במשנה: **ולא כלל לא את הריב המורכב ולא סדן השקמה**). מבארת הגמרא את החידוש בדין זה: **ואף על גב דקמיני** – שהחרוב וסדן השקמה היו דקים וקטנים, מכל מקום כיון שהם חשובים ויש להם שם בפני עצמם, אינם מכורים עם השדה).

כיון ששנינו שיש חילוק בין שומריה העשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט, מביאה הגמרא נידון לגבי מלכנות של פתחים, ומבארת שגם בזה יש חילוק אם מחוברת בטיט או בידרות: **בעי רבי אלעזר**, המוכר בית ולא פירש מה כלל במכירה, **מלכנות של פתחים** – מסגרות העשויות סביב המשקוף והמוזות שבפתח, **מהו** – מה דינם, האם הם כלולות במכירת הבית. מבארת הגמרא את אופן הספק: **הכא דמתפרי בטיטא** – כשהמסגרות מחוברות לבית בטיט, **לא תיבעי לה** – אין לך להסתפק, **הא מחבר** – שהרי מחוברות הם לבית ונמכרות עמו. **כי תיבעי לה** – באיזה אופן יש לך להסתפק, **דקמיני בטיטא** – כשהם מחוברות לבית בידרות ונוח לפרקם, **מאי**, האם כיון שאינם נצרכות כל כך לפתח אינם מכורות עם הבית, או כיון שסוף סוף הם מחוברות לבית הרי הם נמכרות עמו. **תיקי** – יעמוד הגידון בספק.

מסיפה הגמרא להסתפק: **בעי רבי יורא**, אף אם נאמר שמלכנות של

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צג

והוא – רש"ם גריס ברישא "שאין עשויה בטיט", ובסיפא, גבי לא מכר, גריס "העשויה". ורבינו חננאל גריס איפכא.
ומהא דמתחן – אין נראה לפרש לרבינו יצחק דמחתי על העומרים. דמה אנו צריכין שיהיו מונחים על העומרים, והואיל והעומרים שהן תלושין אינן מכוזרין ונראה לרבינו יצחק דלא מחתן – היינו שמעולם לא תצונו על העומרים, ומחתן – היינו שכבר הונחו, ולאו דמחתי השתא.
מחולקין – בערוך פירש: שהסירו הקליפות כדי שלא יתלעו. ולא את חיצת הקנים בו, אף על גב דקטיני – עדי יאריך לקמן על משנה זו, ובהחיא דשומירה וחרוב. אלא כן דרך הגמרא שמתחלה מפרש המשנה ואחר כך מאריך.
בעי רבי אלעזר מלבנות פתחים – לא כפירוש הקונטרס דאפתח הבית קאי, דהא לא איירי כלל במכר בית, אלא נראה לרבינו יצחק דאפתח שומירה קאי, ואשומירה דרישא קאי, דקתני דמכר את השומירה, ארעא

גמרא אבני דאכפא – לאחר שקצרו העומרים מניחין אותן לייבשן, ומניחין עליהם אבנים כדי שלא יפורם הרוח. הסדורות – בתוך השדה, לעשות גדר לשדה. צבורות – ואף על גב דאינן סדורות חשיב להו תשמיש קבוע דשרה לימכר עמו. הכא תרינימו אבני דאכפא – כעין "אמר מר", הדר למילתיה לפרושי אליבא דרבי מאיר ואלבא דרבנן. לרבי מאיר – דאמר פרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא עה, ב); מכר כרם – מכר תשמישי כרם. ושמייען דאתא לאיפולוגי אדרבנן, ולמימר דאפילו אותן תשמישין שאינן נמכרין לרבנן עם הכרם, דלא קביעי כל כך – לרבי מאיר מכוזרין הן. והלכך, בכל תשמישי כרם ושדה השנוין במשנתנו בעינן לפרושי היכי דמי דלרבי מאיר מכור ולרבנן אינו מכור. והלכך, לרבי מאיר הני אבני דאכפא מכוזרין הן בכלל שדה, כיון דמתקנות ומוזמנות לצורך העומרים. ואף על גב דלא מחתן – שאינן מונחות בתוך השדה אלא חוץ לשדה, דלחבי אהני מאי דאמר רבי מאיר מכר כל תשמישי כרם – לטפוי במכירת השדה אפילו הנהו תשמישין שאינן מונחין בתוכו, הואיל ולצורך השדה נתקנו. והא דאמרן לעיל (סד, ב); אפילו תימא רבי מאיר הותם קביעי בו – הני אבני דאכפא דמתקני קרי קביעי, אף על פי שאין מחוברין בקרקע הרי קבועין לתשמיש שדה, ואין דרך לטלטלן לשדה אחר, ולא להשאילן, לרבנן – דאמרן: לא מכר כל תשמישי כרם אלא המיוחדין הרבה לתשמיש – אין נמכרין אלא אם כן מחתן לתוך השדה. ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר – ובעל כרחך סתמא כרבנן נקט למילתיה. דלרבי מאיר לא בעינן סדורות, אלא דמתקן לצורך גדר שדה זו. אף על גב דלא סדרים – זו על גב זו, דבכלל כל תשמישי כרם הוא. לרבנן לא מודבני עד דסידרן לכך, דהיינו מעשה גדול ותשמיש קבוע. קנים מאי עבידתיהו – מה צריכין לכרם קנים הגדילים בקרקע? דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן, כמו חיצת הקנים. קנים המחולקין – מפרעלין, שמעמידים תחת הגפנים כדי שיהיו הגפנים זקופין, והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקלו בקרקע, וקורין להו פאשיל"ש.

דמשפין – משופין ומתוקנן לכך. אף על גב דלא מוקמן – שאינן זקופין ונעוצים עדיין בקרקע. ואף על גב דמטאי למיחצד – הגיע זמן קצירתה, וסלקא דעתך אמינא: כל העומד לקצור כקצור דמי – אפילו הכי, לגבי מכירה מכוזרם בכלל שדה. ובדלא מטאי לא איצטרך למיתני מכר, דפשיטא היא, שהרי השדה מוכר עכשיו לגמרי, וזה הלוקח לא יניח למוכר לבשל כאן פירותיו, וללקיטה השתא לא חזו, הלכך פשיטא דהוא מכר. אף על גב דאלימי – דבחר תפיסת הקרקע אוליין, ופרושי הוא דקמפרש גמרא למתניתין אולי. דלא קביעא – בקרקע. לרבי מאיר דלא מחתן – דהשתא אינן תשמיש כלל. ולרבנן – דלא מחתן, דלא תשמיש קבוע וחושבו. דצריכא לארעא – לשטחה בשדה לאחר קצירה, להנפח התבואה מריח הקרקע ולייבש. דקטיני – קנים דקים. נראה בעיני לפי שטת המשנה דקתני: בין כך ובין כך לא מכר את חיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את חרוב בו, ובסיפא דרישא לא תנינן להו במתניתין – שכן סדר שמועה זו, והכי גרסינן לה: ולא את התבואה התלושה מן הקרקע ואף על גב דצריכא לארעא, ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע ואף על גב דקטיני. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן לא את חיצת הקנים בלבד בו, עד אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא. ולא את השומירה העשויה בטיט ואף על גב דקביעא. בעי רבי אלעזר מלבנות של פתחים בו, בעי רבי זירא בו. בעי רבי ירמיה בו? עד היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו. ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה אף על גב דקטיני. מנחני מולי אמר רבי יהודה שאמר רב דאמר קרי ויקם בו, ולפי שיש דברים קצרים שמועה זו טעו הסופרים ונשתבשו הספרים, ולפי סדר שסדרתי אפרשנה. לא את חיצת הקנים בלבד – שחור דבר חשוב ומיוחד בין רובע בקרקע, אמרו דאינו מוכר עם השדה. אלא אפילו ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע. ואורחא דמילתא נקט של בשמים, לפי שדרך לקרות לה שם בפני עצמה, והוא הדין לכל דבר שיש לו שם בפני עצמו. ובחיצת קנים בלבד פירש לך שיעורא, דמילתא דפסיקא היא, דאי הוי בית רובע – יש לו שם בפני עצמו, ואי לא – לא. אמר רב פפא והוא דקרו בו – לפרושי אתא, היכי דמי "יש לה שם בפני עצמה" דקאמר רבי יוחנן. וורדא דפלניא – ערוגת בושם של פלוגי. אף על גב דקביעא – השומירה בקרקע, כיון דטוחה בטיט – אינה מיטלטלת עדי, וחשיבא, ויש לה שם בפני עצמה. והרי הוא כמוכר את השדה שלא מכר את הבית, דאין בית בכלל שדה אלא בכלל חצר. בעי רבי אלעזר בו – משום מתניתין דקמיפלגא בשומירה בין עשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט נקט לה הכא לזה בעיא, דקמיפלגא נמי בין עשויה בטיט לבטיט בסיכא. ובמוכר את הבית לחבירו קבעי, אם מכר בכלל הבית מלבנות של פתחים אם לאו. והוא תיקון שעושין סביב מלבוות ומלמעלה ומלמטה, שהדלת שוקף עליהן. דמחברי כפינא – מחוברין בכותל אבנים בטיט. דהא מחברי – והיו מן הבית עצמו. כפיכי – יתירות, קביל"ש, נוח לפרקן. מאי – מי אמרינן אינן צריכין לפתח כל כך, ולא מכרין, או לא? תיקו. בעי רבי זירא – אם תמצא לומר מלבנות של פתחים דנקיטי בסיכא מכוזרין בכלל הבית – היינו משום דלחזוק עבידן. אבל מלבנות של חלונות דנקיטי בסיכא מכוזרין, או דלמא כיון דמחברי בסיכא הא מחברי, ונמכרין, דאמרין גבי מלבנות פתחים: אבל מחברי בטיט – לא מיבעיא לן, כן נראה בעיני. מלבנות של כרעי המטה – חתיכות עץ היו נתונים תחת כרעי המטה כדי שלא ירקבו בקרקע. ואם תמצא לומר גבי פתחים וחלונות דמודבני – היינו משום דמחברי מיהא בסיכא, אבל הכא בדלא מחברי למטה כלל, כדמפרש ואולי, קמיבעיא ליה אם הוא מכור עם המטה, או לא. דמיטלטלי בהדה – שמחוברין במסמרות או בסיכא.

צד בבתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

רש"י

מנהגי מילי – דחרוב המורכב וסדן השקמה אין נמכרין בכלל שדה; וכיון דמשכחין דאינן בכלל שדה – ממילא ידעינן דאפילו אם אמר "כל מה שבתוכה" – אין נמכרין, כדקתני מתניתין: בין כך ובין כך לא מכר בו. ד"כל מה שבתוכה" לא מהני אלא לטפוי תשמישי שדה שאינן קבועין כל כך, כגון קנים ואבנים שאינן מתקננין לצרכה, ומיהו, להבי קיימי. אבל חרוב המורכב וסדן השקמה – אשמעינן קרא דחשיבי שדה בפני עצמן, ומי שיש לו שלש שדות ומכר שנים החיצוניים, ואמר לו "כל מה שבתוכן אני מוכר לך" דלא מכר שדה השלישי שביניהן, אף כאן לא מכר חרוב המורכב וסדן השקמה. דכתיב ויקם שדה עפרון וגו' – עפרון מכר לו השדה לאברהם בסתמא, כדכתיב "נתתי כסף

השדה" וגו', וקמחר ליה עפרון "אריך ארבע מאות" וגו', ואפילו הכי קנה אברהם כל האילנות, כדכתיב "ויקם שדה עפרון וגו' וכל העץ אשר בכל גבולו סביב", על ידי קניית השדה סתם קנה גם את כל האילנות. והאי "אשר בכל גבולו" קרא יתירא הוא, דמצי למיכתב "וכל העץ אשר בשדה" דהיינו בתוך גבולי השדה, ולמידרש אתא: מי שצריך לגבול – אותן אילנות קנה, שצריכין להיות להו גבול סביב, שלא יערער אדם עליהם לומר: בתוך שלי נטועים ושלי הם, דהיינו כגון אילנות דקין שאין להם שם, והדר שכוח מי נטעם, לפיכך צריך לעשות להם גבול סביב. אבל כל חרוב המורכב וסדן השקמה – גזולים וחשובים, ואוושא מלתייהו, וידוע של מי הן ובקרקע מי הן נטועין, ואין צריכין גבול. הלכך, אינן בכלל השדה סביב. אמר רב משרשיא מכאן למצרים מן התורה – שהקונה את השדה קנה את המצרים עצמן, וכל האילנות הנטועין במצר, דמצרים בכלל שדה. דהבי משמע "סביב" – כל האילנות הנטועין

בקרע המצר שהוא סביב השדה קנה אברהם. כן נראה בעיני. דיקל – שגדלו כל צרכן. תאלין – שתליון, נטעים בחורים. חוצין וציצין – גם הם מיני דקלים, כדתנן (סוכה כט, ב): ציני הר הברול כשרין. ויש מפרשים: שאין אלו נטועין פירות. ואף על גב דבי לא כתב ליה הכי קני – כדתנן: המוכר את השדה סתם – מכר חרוב שאינו מורכב, ובתולת השקמה, וכל שכן שאר אילנות, דהא לא משייר במתניתין אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. שופרא דשטרא – ייפ"ח השטר. דאפילו אי אתו לפני בית דין טועין – יחייב ליה, שהרי מפורשין בתוך השטר. אמר ליה לבר מדיקלא פלניא בו' – הכא לא גרסינן, אלא לקמן בסמוך, אחר "דחויא לדיקלי קאמר ליה. קפסיק נמרא: אמר ליה – מוכר ללוקח "ארעא דיקלי מזבנינא לך" – שני מכירות הן: שדה זו אני מוכר לך, וקנה את השדה ואת הדקלים שבתוכו. ודיקלי נמי מזבנינא לך במקום אחר, דהא לא קאמר "ארעא בדיקלי" כדלקמן, דהו משמע דקלים שבתוכה. הכי גרסינן: אי אית ליה דיקלי יחייב ליה תרי דיקלי – לבר אותן שבשדה, המכורין בכלל שדה. דמכירה אחרת היא זו, ומיעוט דיקלי שנים. ויש ספרים שכתבו בהן: אי אית ביה דיקלי – יחייב ליה תרי דיקלי. דמשמע דאם יש שם דקלים הרבה באתו שדה שמכר לו – יתן לו מהן שנים ולא יותר, והשאר יעבכ לעצמו. ולא נהירא כלל, דאילו אמר ליה "האי ארעא מזבנינא לך" – קנה הכל, אפילו הדקלים, וכשהוסיף לפרש ארעא דיקלי יפסיד הלוקח? כל שכן שיפיה כחו, כדאמרן לעיל: צריך למכתב ליה קני לך דיקלן ותאלין בו', דהו שופרא דשטרא. ולא אמרינן שני דקלים מכר לו והשאר עיבכ לעצמו ועוד, הכי איבעי ליה למימר: חוצין, אי אית ביה דיקלי – לא יחייב ליה אלא תרי דיקלי. שהרי כולן היו מכורין מסתמא, ואהני יתור לשון זה ושחיר לעצמו. ומדלא קאמר הכי, אלא קאמר "יהיב ליה תרי דיקלי" – שמע מינה דהכי קאמר: אם יש שיש עדיין רעים ממנו, אלא דקרו ליה אינשי להאי "דיקלא השדה, שון בתוך השדה – יחייב ליה תרי דיקלי. ובין ליה תרי דיקלי – יקנה לצרכו של זה שני דקלים. שלא יתא מחוסר אמנה, שכך התנה לו: אני מוכר לך אילנות שאקנה לצרכך. או יחזיר לו מן המעות כנגד דמי שני דקלים. ואי משעבדי – למלוא. ארעא בדיקלי" – שדה עם דקלים שבתוכו אני מוכר לך. הכי גרסינן: אי אית ביה. מקח טעות הוא – ששיקר בו, והדרי מעות. ונהי דאין אונאה לקרקעות היכא דמוכר ביוקר, אפילו יותר משתות – מקח טעות מיהא הו, ודלעת כן לא לקח, אלא היה סבור שיש בה דקלים כמו שאמר ליה. ארעא ביה דיקלי – מקום הראוי לדקלים – לית ליה ללוקח דיקלי. שאם אין דקלים בשדה – אין זה מקח טעות; מאי טעמא – דחויא לדיקלי קאמר ליה, קרקע יפה לגדל דקלים. ומיהו, אי אית ביה דיקלי – הרי זה של לוקח, דכל שכן דהכי קאמר: ארעא דחויא לדיקלי מזבנינא לך, כלומר שהדקלים שבה טוענין פירות הרבה. אמר ליה – מוכר: שדה אני מוכר לך, לבר מדיקלא פלניא. חוצין אי דיקלא טבא הוא – כלומר, מן הבינונים שטוענין פירות קצת – לחודיה שיריה, דדעתו ליהנות מפירות שדהו פורתא, וקנה הלוקח כל השאר בכלל השדה. ואי דיקלא בישא הוא – אף על פי שיש עדיין רעים ממנו, אלא דקרו ליה אינשי להאי "דיקלא בישא". כגון דלא טעין קבא, דאילו טעין קבא – לאו דיקלא בישא הוא, כדאמרין בעלמא (בבא בתרא כו, א): דיקלא דטעין קבא – אסור למקציה. כל שכן הנך – המוטבים ממנו, ששייך לעצמו. דהכי קאמר: אפילו ההוא דיקלא בישא אני משייר לעצמי. ומיהו, אם יש בשדה דיקלי בישא טפי מהאי – אינהו מזבנינא בכלל. דהא דאמרין "כל שכן הנך" – אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי. הכי גרסינן: לבר מאילני לבר מאילני – כלומר, אם אמר מוכר ללוקח: שדה אני מוכר לך לבר מאילני, חוצין אי אית בה שאר אילנות, כגון זיתים ותאנים ותפוחים וכל שאר אילנות, חוץ מדקלים וגפנים שאין נקראין אילני. לבר מאילני – מכר לו את השדה, אבל האילנות אינן מכורין, שהרי הוציאן מכלל שדה ושייר לעצמו. והאי מילתא דפשיטא הוא, אבל משום דבעי למימר לקמן: אילני וגופני לבר מאילני, נקט לה. אי אית ביה דיקלי" – בהוהא שדה, ואין בו שאר אילנות, ואיהו אמר ליה "לבר מאילני" – ודאי לבר מאילני מכר השדה, והנהו דקלין שיר לעצמו. ואף על גב דאין סתמן קרוין אילנות, אלא רגילין הוהו לקרותן דקלין מתוך חשיבותן, ומתוך שהיו רוב אילנות שלהן דקלים, כיון דאין כאן שאר אילנות אלא דקלים, דהי קאמר "לבר מאילני" – ארעא קאי. אי אית ביה גופני – בהוהא שדה, והמוכר את השדה מכר את הגפנים, וכיון דאמר "לבר מאילני", ובשדה זו אין בו אלא גפנים – לבר מגופני קאמר. ואם יש בשדה אילני וגופני, ואיהו אמר "לבר מאילני" – הכל מכר, ואפילו הגפנים, לבר מאילני. דגפנים אין קורין לון אילנות, ועליה דמוכר רמאי לגלויי דגם הגפנים שיר לעצמו, הלכך יד הלוקח על העליונה. אילני ודיקלי לבר מאילני – הכל מכר לבר מאילני, שהדקלים אין קורין להם אילני. גופני ודיקלי לבר מגופני – אי אמר ליה "לבר מאילני" ואין בשדה אלא דקלים וגפנים – הדקלים מכר, והגפנים שייר. דגפנים לגבי דקלים נקראין אילני, ובכלל אילני הן טפי מדיקלי. כן נראה בעיני. ויש מפרשים: דאין זה וזה בכלל אילני, ואין זה נקרא אילן יותר מזה, והלכך המוטב דהיינו גפנים שיר לעצמו. ולא נהירא, דאם איתא דשניהן שוין, ואין זה נקרא אילן יותר מזה, ואיהו אמר "לבר מאילני" – הוה לן למימר דתרויהו שיר לעצמו, שהרי גילה דעתו שחבל קרא אילני, מאחר שאין כאן שום אילן אחר שיקרא אילן אלא אלו. הכי גרסינן: אמר רב כל שעולין בו' – ולעיל קאי, דהכי דהיינו ליה "לבר מאילני". וקמפרש רב אלו הן אילנות ששייר, שאם קטנין הן הרבה – לא מיקרי אילני. ולא גרסינן: לבר מדיקלי, ואילני אמר רב בו', ופירוש בעלמא הוא. כל שעולין לו בחבל – ללקט פירותיו – חשיב אילן, ובדקל מיירי, כדמפרש לקמיה, שגבוה הרבה ופירותיו בראשו.

דייני

שני דקלים ויתן לו, כדי שלא יהא 'מחוסר אמנה' שאינו עומד בדיבורו, ואם
לא יעשה כן, חייב לנכות לו מהדמים ששילם את דמי שני הדקלים. ואי
משעבדי – אם יש לו דקלים המושעבדים לבעל חובו, הרי קנה הלוקח שנים
מן הדקלים המושעבדים, ולכן פריך ליה תרי דיקלי – יפרה שני דקלים
משעבדו בעל חובו ויתן לו. אופן שני: אמר ללוקח, הריני מוכר לך ארעא
בדיקלי – שדה עם הדקלים שבתוכה, חוון – אנו רואים, אי אית בה דיקלי
– אם יש בשדה זו דקלים (הייב ליה) [וביניה וביני] – הרי המקח קיים, ואי
לא – אם אין בשדה דקלים, מקח טעות הוא והמקח בטל, שהרי הוא קנה
לו השדה על דעת שיש בו דקלים. אופן שלישי: אמר ללוקח, הריני מוכר
לך ארעא בדיקלי – שדה הראויה לדקלים, לית ליה דיקלי – אינו חייב
ליתן ללוקח דקלים, ואף אם אין בשדה דקלים המקח קיים, שהרי לא אמר
שמוכר לו שדה שיש בה דקלים, אלא דחיוא דדיקלי קאמר ליה – שדה
יפה הראויה לדקלים אמר לו. אופן רביעי: אמר ליה ללוקח, הריני מוכר לך
את השדה לבר מדיקלא פלניא – חוץ מדקל פלוני, חוון – רואים, אי
דיקלא – הדקל ששייר מכתא הוא – הוא דקל טוב שמוציא קב תמרים,
שיורי שייריה – רק את אותו הדקל שייר המוכר לעצמו, אך את שאר
הדקלים מכר, שכן אנו אומרים שכונתו לשייר לעצמו קצת מפירות שדהו
ליהנות מהם, אבל אי דיקלא בישא הוא – אם הדקל ששייר הוא גרוע
שאינו מוציא אפילו קב תמרים, כל שכן – שגם את שאר הדקלים
שהם טובים ממנו שייר לעצמו, שכן כונתו לומר שאפילו דקל זה הגרוע
משייר לעצמו וכל שכן את הטובים ממנו. אופן חמישי: אמר ליה ללוקח,
השדה מכורה לך לבר מאילני – חוץ מהאילנות שבה, אנו רואים, אי אית
ליה אילני – אם יש לו בשדה עצי פרי כגון זיתים תאנים ותפוחים, הרי היא
מכורה לבר מאילני – חוץ מאילנות אלו שבה, ואולם דקלים וגפנים שבה
אינם משויירים למוכר כיון שבסתם אינם קרויים אילנות כפי שיתבאר
להלן. אך אי אית ליה בשדה רק דיקלי – דקלים, הרי היא מכורה לבר
מדיקלי – חוץ מדקלים שבה, ואף על פי שמשום חשיבות הדקלים אין
רגילים לקרותם אילנות סתם, מכל מקום כיון שאין בשדה אילנות אחרים,
ודאי כשאמר 'חוץ מאילנות' כונתו היתה לשייר את הדקלים לעצמו. וכן
אי אית ליה בשדה רק גופני – גפנים, הרי היא מכורה לבר מגופני – חוץ
מגפנים שבה, ואף על פי שגם גפנים איך רגילים לקרותם אילנות סתם משום
חשיבותם, מכל מקום כיון שאין בשדה אילנות אחרים, ודאי כונתו היתה
לשייר את הגפנים לעצמו. אבל אם יש לו בשדה גם אילני – עצי שאר מיני
פירות וגם גופני – גפנים, הכל מכור ואף הגפנים לבר מאילני – חוץ מעצי
שאר מיני פירות, כיון שבסתם אין הגפנים קרויים אילנות, ואינם בכלל
השיור. ואם רוצה המוכר לשייר אף אותם לעצמו צריך לגלות דעתו
בפירוש. וכן אם יש בשדה אילני – מיני עצי פירות ודיקלי – דקלים, הכל
מכור ואף הדקלים לבר מאילני – חוץ משאר מיני עצי פירות, כיון שבסתם
אין הדקלים קרויים אילנות, ואינם בכלל השיור. אך אם אין לו בשדה שאר
מיני עצי פירות אלא רק גופני ודיקלי – גפנים ודקלים, הכל מכור ואף
הדקלים לבר מגופני – חוץ מהגפנים, שהרי הגפנים קרויים אילנות יותר
מהדקלים, וכאשר אמר 'חוץ מאילנות' ודאי כונתו היתה לשייר את
הגפנים ולא את הדקלים.

מבואר לעיל שהמוכר שדה 'חוץ מהאילנות שבה' אין האילנות מכורים,
ועתה מבארת הגמרא אלו אילנות כלולים בשיור, ואלו אינם כלולים בשיור
זה ונמכרים עם השדה: אמר רב, כל שעולין לו בכתב – כלומר, כל
שהאילן גבוה וצריך לעלות בחבל כדי ליטול את פירותיו, הרי זה קרוי אילן
ותי בכלל השיור, אך כל שאין עולין לו בכתב – כל אילן שהוא נמוך
ואין צריך לעלות בחבל כדי ליטול את פירותיו, אינו קרוי אילן, ולא תי
שיור – אינו בכלל השיור.

מבארת הגמרא: מנא הני מילי – מנין למדים את דין זה שאף אם אמר 'היא
וכל מה שבתוכה מכורין', לא כלל עמה את החורב המורכב וסדן השקמה.
מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא – נאמר בפסוק גבי
קניית שדה עפרון על ידי אברהם (בראשית כג יז) ויקם שדה עפרון אשר
במכפלה וגו' אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר
בשדה אשר בכל גבולו סביב, והיינו, שאף על פי שלא פירשו מה כלול
במכירת השדה, שהרי אברהם אמר לעפרון בלשון סתם 'נתתי כסף השדה
קח ממני' (בראשית כג יג), ועפרון השיב לו בלשון סתם 'אך ארבע מאות
שקל כסף ולא הזכיר מה כלול במכירת הארץ, מכל מקום קנה עמה את
'כל העץ אשר בשדה'. אך עדיין בהמשך הפסוק 'אשר בכל גבולו' מיותר,
שהרי מ'וכל העץ אשר בשדה' כבר למדים שהעצים הנמצאים בתוך
גבולות השדה מכורין, לכן דורש רב שתיבות אלו באו ללמד איזה עצים
מכורים בכלל השדה ואיזה אינם מכורים, וכך נדרש 'אשר בכל גבולו', אין
נמכר בכלל השדה אלא מי שצריך לגבול סביב, כלומר, עצים שאין שם
בעליהם עליהם כיון שאינם חשובים, וכדי שלא יערער אדם לומר שהם
שלו ובקרקע שלו הם נטועים צריך בעל העץ לעשות גבול סביבם שידעו
שהם נטועים בתוך שדהו, וכיון שאינם חשובים הרי הם בכלל השדה
ונמכרים עמה, אך יצאו אלו – חרוב המורכב וסדן השקמה, שאין צריך
לגבול – שאין צריך לעשות גבול סביבם, שכיון שהם עצים חשובים שם
בעליהם עליהם והכל יודעים מי נטעם והיכן נטעם, וכיון שהם חשובים הרי
הם כשדה בפני עצמה ואינם כלולים במכירת השדה. ומאחר ולמידים
מפסוק זה שחורב המורכב וסדן השקמה נחשבות כשדה בפני עצמה,
ממילא נדע שאף אם אמר 'היא וכל מה שבתוכה מכורין' אין החורב
והשקמה בכלל המכירה, כיון שאמירה זו מועלת רק לענין שיכללו במכירה
אף תשמישי השדה שאינם קבועין כל כך בשדה, כגון אבנים וקנים שעדיין
לא תיקנום לצורך השדה, אך אינה מועלת לכלול את החורב והשקמה
שנחשבים כשדה בפני עצמה.

הגמרא מוסיפה לדרוש את הפסוק: הרי עדיין היה די בכך שיכתב 'אשר
בכל גבולו', ולשם מה נוספה תיבת 'סביב'. אמר רב משירא, מנא
למידים למצרים מן התורה – שהקונה את השדה קנה גם את המיצרים
שסביב השדה ואת האילנות הנטועים בתוך המיצרים, שכן תיבת 'סביב'
משמעה 'מיצרים' שמסביב לשדה.

הגמרא מבארת כיצד יש לכתוב את שטר מכירת השדה: אמר רב יהודה,
האי מאן דמזין ארעא לתבירה – אדם המוכר שדה לחבירו, צריך לכתב
ליה בשטר המכירה, קני לך בכלל השדה דיקלין – דקלים גדולים שגדלו
כל צרכם, ותאלין – שתילים שניטעו ועדיין לא גדלו, והוצין וציצין שהם
מיני דקלים. ואנאם אף על גב דכי לא כתב ליה תבי – גם אם לא יכתוב
לו כן בשטר קני – הרי הוא קונה את כל האילנות האלו וכמבואר
במשנתנו, אפילו תבי יש לכתוב כן, משום ששופרא דשטר הוא – לשון
זו מיפה את כחו של השטר, שאם יבוא הדבר לידי בית דין טועים, שאינם
יודעים שגם במוכר שדה סתם האילנות כלולים במכירה, יזכו את הלוקח
באילנות שהרי מפורש כן בשטר.

הגמרא מביאה כמה אופני אמירה במכירת שדה, ומבארת כיצד יש
לפרשם. אופן ראשון: אמר ליה המוכר ללוקח, הריני מוכר לך ארעא
ודיקלי – קרקע ודקלים, הרי דבריו מתפרשים שיש כאן שני מכירות
חלוקות, האחת מכירת השדה עם כל הדקלים שבה, וכן הוסיף ומכר לו
דקלים שיש לו במקום אחר, ולכן חוון – אנו רואים, אי אית ליה דיקלי –
אם יש לו דקלים מחוץ לשדה זו, תיב ליה תרי דיקלי – יתן לו מהם שני
דקלים שהקנה לו, שהרי אמר שמוכר לו דקלים ומיעוט רבים שנים. ואי
לית ליה – אם אין לו דקלים נוספים מחוץ לשדה זו, ודאי כונתו היתה
למוכר לו דקלים שיקנה לצרכו, ולכן ובין ליה תרי דיקלי – יקנה בשבילו

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

4 את ענפיו ויצאו ענפים חדשים, משום שכל אלו חשובים ויש להם שם בפני
5 עצמם, ולכן הרי הם נחשבים כשדה אחרת, ואינם כלולים במה שאמר
6 'היא וכל מה שבתוכה'.

1 קב תבואה. ולא את השומריה – סוכת השומרים שהיא עשויה בטיט –
2 שטחו אותה בטיט, ולא את התרוב המורכב – שהוקן והרכיבו בו ענף
3 מעץ אחר, ולא את סדן השקמה – עץ שקמה שהוקן וגדל הרבה, וקצצו

1 זאילו שמואל וקרנא שהיו דייני גולה אמרי כלל אחר בזה, כל שהעול
2 בוקשו – כל אילן רך עד כדי שהעול המונח בצווארי השוורים כופפו ואין
3 האילן מעכב את השור מלחרוש כדרכו סביב האילנות, אינו אילן חשוב,
4 ולא הני שיעור – אינו בכלל מה ששייר המוכר לעצמו כשאמר 'חוץ
5 מהאילנות', אלא הוא כלול במכירה. וכל אילן שאין העול בוקשו – כופפו,
6 והוא מעכב את חרישת השוורים, הרי זה אילן חשוב, והני בכלל השייר.
7 מבארת הגמרא את דברי רב ודייני גולה ושמואל וקרנא: ולא פליגי – לא
8 נחלקו אמוראים אלו מה כלול בשיורו של המוכר, אלא הא – דברי רב
9 נאמרו פריקלי – כשהיו בשדה רק עצי דקלים ואותם שייר לעצמו, שבהם
10 שייר שיעור זה של 'כל שעולים לו בחבל', כיון שאי אפשר לעלות לדקלים
11 גבוהים אלא בחבל, ואילו שיעור של 'כל שאין העול כבשו' לא שייר
12 בדקלים, כיון שגם דקל שהעול כופפו עדיין חשוב הוא אם עולים לו בחבל.
13 והא – דברי דייני גולה נאמרו פליגי – כשהיו בשדה אילנות אחרים
14 ואותם שייר לעצמו, שבהם לא שייר שיעור זה של 'כל שעולים לו בחבל',
15 שהרי עליהם עולים על ידי הענפים היוצאים מצדי האילן ואין צריך להם
16 חבל, אלא שיעור חשיבותם הוא במה שאין העול כובשם.

17 הגמרא חוזרת לדון במה ששינו ססדן השקמה וחורב המורכב אינם
18 כלולים במכירת השדה. מסתפקת הגמרא: בעא מיניה רב אחא בר הונא
19 מרב ששת, אם היו לו בשדה הרבה עצי חורב מורכבים וסדני שקמה,
20 ואמר לקונה 'השדה מכורה לך חוץ מהחורב המורכב פלוני', או 'חוץ מן
21 השקמה פלוני', מהו – מה דינם של שאר החורבים והסדנים שבשדה.
22 שהרי אמנם אם היה שותק, כל החורבים והסדנים שבשדה לא היו כלולים
23 במכירה וכמבואר במשנתנו, אך באופן זה שאמר 'חוץ מחורב פלוני', שמא
24 כוונתו היתה למעט בשיורו ולשייר רק את החורב המסוים ולא את שאר
25 חורבים, ולכן רק את אותה חורב המוכר לעצמו הוא דלא קני
26 הלוקח, הא את שאר חורבים שלא שייר, קני. או דלמא – שמא נאמר,
27 שאף על פי שלא הרצח לשייר לעצמו בפירוש את החורב והסדן, מכל
28 מקום לא נתכוין לגרע כוחו במה שפירש שמשיר את החורב והסדן, ולכן
29 את שאר חורבים נמי לא קני. אמר ליה – השיב לו רב ששת, באופן זה לא
30 קנה הלוקח לא את אותו חורב ולא את שאר חורבים המורכבים שבשדה.
31 מקשה הגמרא על רב ששת: אייתיביה, שנינו בברייתא, אם אמר המוכר
32 שדי מכורה לך חוץ מהחורב המורכב פלוני, או 'חוץ מן השקמה
33 פלוני', לא קנה. וסברה הגמרא לפרש, מאי לאו – האם אין כוונת
34 הברייתא שרק את אותה חורב ששייר הוא דלא קנה, הא – אבל את שאר
35 חורבים שבשדה קנה, ואין סבר רב ששת שלא קנה אף את שאר החורבים.
36 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב ששת, לא – אין כוונת הברייתא שרק את
37 החורב והסדן ששייר לא קנה הלוקח, אלא כוונתה שאפילו את שאר
38 החורבים שבשדה נמי לא קנה.

39 מבאר רב ששת שאכן מסתבר כדבריו: תדע שגם את שאר חורבים לא קנה
40 דאילו – שהרי אילו אמר ליה מוכר ללוקח 'שדי מכורה לך חוץ מן השדה
41 פלונית' הסמוכה לשדה זו, ויש לו למוכר עוד שדות אחרים. וכי נאמר
42 שכיון ששיר שדה אחת, רק את ההיא – השדה ששייר הוא דלא קני, הא
43 אחרנייתא – אבל את שאר שדותיו האחרים קני הלוקח, והלא אי אפשר
44 לומר כן שהרי רק שדה אחת מכר לו. אמלא פשוט באופן זה שהלוקח לא
45 קנה גם את שאר השדות חוץ מאותה שדה שמכרו לו. ואם כן הלא נמי –
46 אף כאן שאמר 'חוץ מחורב פלוני', אין לפרש ששייר רק את אותו חורב,
47 אלא לא קנה הלוקח אף את שאר החורבים המורכבים שבשדה, שהרי כל
48 חורב חשוב כשדה בפני עצמו, והוא לא מכר לו אלא שדה אחת.

49 הגמרא מביאה שיש שאמרו שהסתפק רב אחא בר הונא ספק אחר: ואיכא
50 דאמרי, בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת ספק אחר, אם אמר
51 המוכר 'שדי מכורה לך חוץ מהחורב המורכב פלוני', או אמר לו 'חוץ
52 מהחורב פלוני' שקמה פלוני, מהו – מה הדין באופן זה. מבארת הגמרא את
53 הספק: לגבי דין שאר חורבים שבשדה אין להסתפק, שאותם לא קני
54 הלוקח, שכן פשוט שלא התכוין למוכרם לו, אלא הספק בהא מה ששייר
55 באותו חורב – כלומר, על חצי השני של אותו חורב ששייר בו המוכר
56 מחצה לעצמו, האם אותו קני הלוקח, שכן המוכר גילה דעתו שמשיר רק

57 חצי חורב פלוני, ולא את חצי השני, או דלמא – שמא אפילו את מה
58 ששייר המוכר בדבריו באותו חורב ולא אמר שאינו כלול במכירה וכלומר,
59 את חצי השני, נמי לא קני הלוקח, ואף על פי ששייר לעצמו רק חצי חורב,
60 אין כוונתו שהחצי השני מכור. אמר ליה – השיב לו רב ששת, לא קני
61 הלוקח גם את חצי החורב שלא שייר המוכר לעצמו.
62 מקשה הגמרא על רב ששת: אייתיביה, שנינו בברייתא, אם אמר המוכר
63 'שדי מכורה לך חוץ מהחורב המורכב פלוני', או אמר 'חוץ מהחורב פלוני'
64 שקמה פלוני, את שאר חורבים שבשדה לא קנה הלוקח. וסברה הגמרא
65 לפרש, מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא שרק את שאר החורבים הוא
66 דלא קנה, אבל הא מה ששייר באותו חורב – את חצי החורב ששייר
67 בדבריו ולא אמר שאינו כלול במכירתו קנה הלוקח, ונמצא מבואר
68 בברייתא דלא כרב ששת. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב ששת, לא – אין
69 כוונת הברייתא שרק את שאר החורבים לא קנה הלוקח, אלא אפילו את
70 מה ששייר בדבריו המוכר באותו חורב ולא אמר שאינו כלול במכירתו,
71 נמי לא קנה הלוקח, ואין אומרים שכוונת המוכר היתה לשייר את חצי
72 האחר ולמכור את חצי השני.

73 מבאר רב ששת שאכן מסתבר כדבריו: תדע שגם את חצי השני לא קנה
74 הלוקח, דאילו – שהרי אילו אמר ליה מוכר ללוקח 'שדי מכורה לך חוץ
75 מהחורב פלוני', וכי נאמר שכיון שהוכר שמשיר לעצמו חצי שדה, רק
76 ההוא – אותו חצי שדה הוא דלא קנה הלוקח, הא אידך – אבל את חצי
77 השני קנה הלוקח, והלא אי אפשר לומר כן, שהרי רק שדה אחת מכר לו,
78 אמלא פשוט באופן זה שהלוקח לא קני אף את חצי השני, ואם כן הלא
79 נמי כשאמר 'חוץ מחצי חורב פלוני', לא קני הלוקח אף את חצי השני של
80 אותו חורב.

81 אגב שהובא לעיל מחלוקת רב ודייני גולה, מביאה הגמרא נידון אחר
82 שתלוחו במחלוקת דייני גולה עם דייני ארץ ישראל. מסתפקת הגמרא: בעא
83 מיניה רב עקיבא מרב חקדא, המפקיד אצל חבירו מעות בשטר, כלומר,
84 כתב לו הנפקד שטר שהפקיד אצלו וחתמו עליו עדים, וכשבא המפקיד
85 לתובעם אמר לו הנפקד החרוטים לך, מהו, האם כאשר יש שטר ביד
86 המפקיד נאמן הנפקד לומר שהחזיר את הפקדון. מבארת הגמרא את הספק:
87 מי אמרינן שנאמן הוא לומר החזרתו, שהרי מינו – מתוך דאי בעי אמר
88 נאנסו – שאם היה רוצה היה יכול לפטור עצמו בכך שהיה טוען שהפקדון
89 אבד באונס, והיה מתיימן בטענה זו בשבועה, שהרי אין השטר שביד
90 המפקיד סותר טענה זו, לכן השהא נמי – גם עכשיו שטוען החזרתי את
91 הפקדון, יש לו להיות מתיימן בטענתו, ואין לחשוש שמא משקר הוא בטענת
92 החזרתי, כיון שאם היה שקרן היה יכול נאנסו ואבד הפקדון והיה נפטר
93 בכך, ככל שומר הטוען נאנסו שהאמינה לו תורה בשבועה, ומה לו לשקר
94 ולטעון החזרתי. או דלמא – שמא אין הנפקד נאמן לומר החזרתי, משום
95 דאמר ליה המפקיד, אם כדברך שהחזרת את הפקדון, שטרך ביד מי בעי
96 – מדוע נמצא שטר ההפקדה ביד, והרי דרך הנפקד לקחת את השטר
97 בשעה שמחזיר את הפקדון וכדי שלא יחזור ויתבענו, ואף משום 'מיגו' אין
98 להאמינו, שהרי זה כמיגו נגד עדים החתומים בשטר שמכחישים אותו. אמר
99 ליה – השיב לו רב חסדא, מתיימן – הרי הוא נאמן, שהרי סברת 'מיגו'
100 מסייעתו. שאל אותו רב עמרם, מדוע הוא נאמן בטענתו, ולימא ליה – הרי
101 יאמר לו המפקיד, אם אכן החזרת לי, שטרך ביד מי בעי – מדוע
102 השארת את שטר ההפקדה ביד, והרי זה כמיגו כנגד עדים החתומים בשטר
103 שמעידים שלא נפרע. אמר ליה רב חסדא, ולימא מיד – לשיטתך שאתה
104 רוצה לומר שמחמת טענת המפקיד שהשטר שבידו מוכיח שלא החזירו לו
105 אין הנפקד נאמן לומר החזרתי, וכי אמר ליה נאנסו – אם היה טוען הנפקד
106 נאנסו, מי צאי אמר ליה – האם יכול המפקיד לטעון כנגדו שטרך ביד
107 מי בעי, הרי ודאי אף אתה מודה באופן זה שאין זה טענה, שהרי אין
108 השטר סותר את טענת 'נאנסו', ונאמן הנפקד בטענתו, אם כן אף כשטוען
109 הנפקד החזרתי יש לו להיות נאמן במיגו, ואין זה כמיגו כנגד עדים, משום
110 שאפשר שלא הקפיד הנפקד לקחת את השטר בשעה שהחזיר את הפקדון,
111 שהרי אף אם יתבענו הנפקד עם השטר הרי יוכל לפטור עצמו בטענת
112 נאנסו. אמר ליה רב עמרם,

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף ע עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

דייני גולה – שמואל וקרא, בפרק קמא דסנהדרין (יז, ב). כל שהעול כובשו –
 חורשין היו בבקר סביב האילנות, ואם העול כופה את האילן ועובר השור לדרכו,
 ואין האילן מעכב השור – לא חשיב. ומיהו, אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו
 – הווי שויר, כדאמרן גבי דיקלי. הא בדיקלי – מילתיה דרב. הא באילני – שהעול
 כובשו. דשיעור דעליית חבל לא שייך בהו,
 דבאל חבל עולין בכל שאר אילנות על ידי
 ענפים המתפצלים לכל צד. ושיעורא
 דכבישת עול נמי איכא למימר דלא שייך
 בדיקלי, דאפילו היכא דכביש ליה עול חשיב
 הוא אם עולין לו בחבל. חוץ מחריב –
 המורכב פלוני, חוץ מסדן השקמה פלוני, והוי
 בה הרבה חרובין וסדנא, מהו? דאם הוה
 שתק – לא הווי מחורבן בכלל שדה, אבל
 עכשיו ששייר אחד איכא למימר דשאר
 חרובין מכר לו. או דלמא שויר לא יגרע כחו,
 אלא אפילו שאר חרובין נמי לא קני הלוקח.
 דבשביל שיהא המוכר את כח שלו, שפירש
 בפירוש "איני מוכר לך ההוא חרוב" אין לנו
 לגרע כחו בשאר. אלא אי איכא מילתא
 לטפוי בהאי "חוץ", כגון דרך – מטפינן ליה.
 כדאמר במתניתין: ומודי רבי עקיבא בזמן
 שאמר לו "חוץ מאלו" שאינו צריך ליקח לו
 דרך. והאי "חוץ מחריב פלוני" דקאמר –
 לשייר דרך להאי דקל נתכוין, ולא למעט
 השאר. ואפילו לרבנן נמי איכא למימר:
 לפיכך אמר "חוץ מחריב פלוני" – דבההוא
 חרוב היה חפץ יותר, ולא היה רוצה שיתבענו
 לוקח לדין. ולחרוב זה איכוין, לשופרא
 דשטרא. אבל על שאר חרובין – לא חשיב
 לכתוב שופרא דשטרא, דמכל מקום בוטח
 הוא במאי דקימא לן שאין חרוב המורכב
 נמכר בכלל שדה. כן נראה בעיני, ועיקר.
 (הגה"ה) אמר ליה לא קנה – לא הוא ולא
 זולתו. דכיון שאפילו לא פירש ליה "חוץ",
 כגון אלו אינן נמכרין בכלל שדה – הכא נמי
 לא קנה, ולא פירש הללו אלא להודיעו שכל
 אילן שבאותה שדה הרי הן כמו אלו ולא
 נמכרו. עד כאן. הכי גרסינן: אייתיביה חוץ
 מחריב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה –
 ולא גרסינן "אותו חרוב לא קנה". דאם כן קשיא מעלייתא היא, ולא מצי לתרציה לקמיה: שאר חרובין נמי לא קנה. לא קנה. דהאי דקתני "לא קנה"
 – אשאר חרובין קאי, וכל שכן האי דקמשייר. ולא שמוענין אתא, דלא הפסיד שאר חרובין בשביל ההוא ששייר יחידי. תדע – דלא קני. חוץ משרה פלוני – הסמוך לו חוץ
 למיצר. הא אחרני קני – בתמיה, והלא שדה אחת מכר לו ולא השאר הכי גרסינן: אלא לא קני הכא נמי לא קני – כלומר, אלא פשיטא לן דלא קני הלוקח שאר שדות,
 דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל. ובשביל שאמר שטות זה "חוץ משרה פלוני" אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור, דשדה אחת נתכוין למכור ולא
 שתי שדות. הכא נמי, המוכר את השדה – לא מכר חרוב וסדן, דחשיבי שדה בפני עצמן, והלכך, בשביל ששייר אחת מהן בלא צורך – אין לנו לומר שמכר השאר. ואית
 הגרס: אלא לרמי הכא נמי לרמי – כלומר, באותו שדה שמכר שיר לעצמו דמי ההוא שדה דקאמר "חוץ משרה פלוני", הכא נמי הכי קאמר: שדה מכור לך חוץ מדמי
 חרוב פלוני. ויש עוד פירושים אחרים. ולא נחירא כלל גירסא זו, ופירושה משובש היה בספרים ליתן טעם בדבר, כיון דלא קני אמאי קאמר "חוץ משרה פלוני". ומיהו הטעם
 דפרישית, לשייר ליה דרך להחוא חרוב או להחוא שדה ששייר נתכוין, וכדאמרין נמי (בבא בתרא סג, ב) גבי "על מנת שהדיטא העליונה שלי" – ששייר מקום זיון. ומיהו,
 היכא דליכא לטפוי שום דבר – אין לנו לומר: כיון דליכא לטפוי, לגרועי נתכוין. דדי לנו אם אינו מטפ ומוריה בשוירו, אלא שפסיד? בתמיה. חוץ מחצי סדן פלוני מהו
 – ולהאי לינשא פשיטא ליה ד"חוץ מסדן פלוני" לא קנה נמי שאר סדנין. שאר חרובין פשיטא הוא דלא קני – כדאמרן טעם לעיל: תדע דאי אמר ליה כו', ומשני: לא מה
 ששייר באותו חרוב נמי לא קנה – והא דקתני "שאר חרובין לא קנה" – הכל קורא שאר חרובין, אפילו חצי חרוב הנשאר. והכי נמי גרסינן: אלא לא קני הכי נמי לא קני.
 בעא מיניה רב עמרם כו' – משום דדייני גולה נקט לה הכא. בשפיר – שכתב כמה הפקיד לו וחתמו בעדים, ואהני ליה האי שטרא דלא מצי טעין נפקד "לא היו דברים
 מעולם". ואמר לו – נפקד: היום ולמחר החזרתיו לך, מהו? דהא קיימא לן ב"חזקת היתום" (בבא בתרא מה, ב) דהמפקיד את חבירו בעדים אין צריך להחזיר בעדים. אבל
 הכא, דאיכא שטר ביד המפקיד – מי אמרינן דהכי נמי מהימן? מיגו דאי בעי אמר נאנסו והוה מהימן, ובשבעה כדלקמן, וכדכתיב "שבעת ה' תהיה בין שניהם" (שמות כב)
 שהתורה האמינתו לנפקד – השתא נמי מהימן, ובשבעה כדלקמן, דמה לו לשקר, אי בעי הוה פטר נפשיה בטענת שקר דנאנסו, ומשום דלא רצה לשקר ואמר החזרתיו –
 נאמן. או דלמא אמר ליה – מפקד: שטרך בידי מאי בעי? לא היה לך להניח השטר בידי אילו החזרת לי פקדוני, כדי שלא אחזור ואתבענו. וכמו "מה לי לשקר" במקום
 עדים דמי, ולא אמרינן מה לו לשקר. וליטעמין אילו אמר ליה נאנסו כו' – הלכך לא מצי למיטען מפקד "שטרך בידי מאי בעי". ול"מה לי לשקר" במקום עדים לא דמי,
 דהא עביד איניש למדידו ואמר "אבדתי את שטרי". ונפקד נמי לא הוה חייש לשטרא, משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בטענת אונס. אבל מלוה את חבירו בשטר – לא מצי
 טעין ליה "פרעתי", דאמר ליה אידך "שטרך בידי מאי בעי?" וגבי לזה ליכא שום מיגו, דאפילו טעין נאנסו צריך לשלם, דמלוה להוצאה ניתנה.

סוף סוף כי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי – תימה: למאי דמפרש רבינו תם ב"הגוזל קמא" (בבא קמא קו, א) בשמעתא דהוה נאנסו עטנת גב בפקדון, דלא מייחב שבועת שומריין אלא היכא דאיכא הודאה במקצת, דהכי קאמר: לאו שבועה בעיין אין הכי נמי, דלא מייחב שבועה דאורייתא ואין לומר: לאו שבועה בעי – שבועת היסט קאמר. דהכי תיסק אדעתיה דרבי עמרם דנאמן דקאמר רב

חסדא ליפטר אפילו שבועת היסט? ועוד: דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, ב) גבי רמי בר תמא ורבא: מכלל דתרווייהו סברי המפקיד אצל חבריו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים, בשטר – צריך להחזיר לו בשטר. וצריך לפרש: וצריך להחזיר לו בשטר – אם אין רוצה לישבע. אבל בשבועה – נאמן, כי דהכי דלא תיקשי דרבא אדרבא. דרבא אמר לקמן דמהימן לומר "החזרתי לך" במינו דנאנסו, דקאמר רבא: הלכתא דנשבע וגובה מחצה, ואי בשבועת היסט איירי – דהכי קאמר: בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים, ומהימן לומר "החזרתי לך" בלא שבועה? הא לעולם בעי שבועת היסט ואומר רבינו תם: דהך שבועה דהכא מדרבנן, ונתקנה קודם שבועת היסט. כמו ההיא ד"הכותב" (כתובות פו, ב) דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שזיאה פרועה, דקאמר ההם דהויא שבועה דרבנן. מאן דאמר נשבע וגובה כולו לית ליה דרב חסדא – ואם תאמר: אבתי, אמאי גובה כולו? דנישען ליתמי נאנסו ויש לומר: דמלתא דלא שכיח היא לך טענין ליתמי, דנאנסו קלא אית ליה, ואף על גב דאבוהון היי מהימן לומר שנאנסו, מיהו לא טענין להו. ומאן דאמר נשבע וגובה מחצה – סבר דלא מצי אמר ליה "שטרך בידי מאי בעי",

וטענין להו "החזרתי לך" אף על גב דלא טענין להו נאנסו, כיון דאבוהון היה מהימן בטענה זו מינו דאי בעי אמר נאנסו. ואין להקשות: לרבי אבא, דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם, אמאי פטרינן להו? הא מוחיבין הן שבועה ואין יכולין לישבע דלגבי יורשין לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, כדדרשינן בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה, א) "שבועת ה' תהיה בין שניהם" – ולא בין הורשין, ואם תאמר: לרב ושמואל דקאמרי ההם: אין אדם מוריש שבועה לבניו, פירוש: אין אדם מוריש ממון שיש בו שבועה לבניו, אמאי פטורין מלשלם? ויש לומר: דהא דאין אדם מוריש – היינו דאין נוקקין לא לשבועה ולא לפירעון, כדפרש הקונטרס ההם, ואם באין לגבות בשטר – אין גובין, אבל אם מוחזקין וכן באין לגבות מתוך, אין מוציאין מתוך, ופטורין. וכן מוכח בהדיא בפרק "כל הנשבעין" (שם מה, ב) דמשנה: הא מני בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי. אלמא בדבר הגבוי אדם מוריש שבועה לבניו. נשבע וגובה מחצה – נראה דאינו נשבע על הכל, דלמה ישבע בחנם, כיון דאין משלמין לו אלא החצי? הלכך ישבע שבועה "שיש לי בידם, ואין לי בידם פחות מחצי", דלא ליהוי מרע ליה לדיבוריה, כי הדיא ד"שנים אווחין בטלית" (בבא מציעא ה, ב).

דאם איתא דפרע מימר הזה אמר – דוקא הכא שיש שטר על בניו היה לו להודיעם דפרעו הוא. אבל מלוה על פה אמרינן דאין גובה מן הורשין ואפילו הניח קרקעות, ואפילו מגדולים, אלא כשהודה ומה, אי נמי דשמתוהו ומית בשמא. דהתם לא אמרינן אם איתא דפרע מימר הזה אמר, דאין לו להודיעו כל מה שלוה ופרע כל ימי חייו, אלא דוקא הכא שיש שטר, כדפרשית. אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה – ומה שקשה דרבא אורבא בשבועות, פירשתי לעיל. ורבינו יצחק בן מרדכי מפרש: דהיינו קשיא מימי, דהכי איתא ההם: אמר ליה רבא: מאי מעלייתא, אם כן שבועת שומריין דהכי דרמנא דהכי משכת לה? מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם – יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בעדים. דאפקיד ליה בעדים נמי, מתוך שיכול לומר החזרתי לך יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בשטר. פירוש, כיון דאפקיד ליה בשטר – איכא שבועה בנאנסו, דאו אין לומר מתוך שיכול לומר החזרתי לך והיה נאמן בלא שבועה, דהא המפקיד אצל חבריו בשטר צריך להחזיר לו בעדים. ומן הדין אפילו בשבועה לא היה נאמן, אי לאו משום דמהימן במינו דנאנסו בשבועה. והשתא אין להקשות כלום משם.

האנחין

דאנסייה – ולא הספיק לצוות. תרתי – בתמייה, דסתרין אהדדי, דכיון דנאמן –

לאו שבועה בעי – בתמייה, והשתא אמרת נאמן בלא שבועה? ועל ידי מינו לא מצית למיפטריה משבועה על ידי טענתו לקיימה בלא שבועה, כדכתיב "שבועת ה' תהיה בין שניהם". לימא בפלוגתא – הא דרב חסדא. שטר כים היוצא על היתומים – ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שטר, וכתב לו שטר כמה הפקיד לו. ומת שמעון, והוציא ראובן אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונו. והיתומים טוענין: שמא אבינו החזירו לך. אי נמי טענת ברי טענו. ואילו היה מלוה בעלמא, שהלוח ראובן לשמעון ומת שמעון – כולי עלמא מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן היתומים, דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוה, ולא מצי טעין נאנסו, אלא היה נשבע שלא התקבל מן הלוח כלום, וכגון שהיה טוענו הלוח: אשתבע לי דלא פרעתיך, כדאמרינן בשבועות (מא, א). וגבי יתמי ידידיה דלא ידעי למיטען – טענינן להו, ונשבע וגובה חובו וכו'. אבל השתא דלא היו כולו מלוה, אלא פלגא מלוה ופלגא פקדון, כדן כל מעות הנתונות למחצית שטר, כדמפרש ואזיל – הוא דפליגי דיני גולה, דהיינו שמואל וקרא, ודייני ארץ ישראל, דהיינו רבי אמי ורבי אסי, בפרק קמא דסנהדרין (זו, ב). נראה בעיני דהכי גרסינן: ודכולי עלמא אית להו דנהרדעי. וכן פירש רבינו עמרם. אלא גרס: סבורה, דמסקנא נמי הכי סבירא ליה. דאמר נהרדעי – בבבא מציעא, בפרק "המקבל": האי עיסקא דיהבי איניש לחבריה למחצית שטר – פלגא היי מלוה להתחייב באחריות המקבל, דהיינו אותו חצי שנוטל ממנו

הריוח, ופלגא היי פקדון גביה, ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דקשקיל ממנה מפקיד רוחא. והתם מפרש טעמא: עבד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה, דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה, ואם נגב או אבד הכל – אין האחד מפסיד הכל, אלא בין שניהן. והלכך, כיון דסתמא דמילתא כן הוא, דפלגא היי מלוה גביה – צריך הנותן לקבל עליו תרי תולתי בהפסד, הואיל ושקיל פלגא באגר, כי דהכי דלא להוי רבית מאי דסר מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא מלוה שהלוחו. דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא – הוי שטר למקבל, כשבביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון. או פלגא קיין הנותן בהפסד ויתלתא באגר, ומקבל יטול תרי תולתי. דהאי דקשקיל מקבל רוחא טפי מפלגא – דהו שטר טירחא, ואין כאן רבית. והכי מפרש ב"איהו נשך" (בבא מציעא סו, ב). מאי לאו – בפלגא דפקדון קמפלגי, בדרב חסדא, דאמר לעיל: נאמן? דבפלגא דמלוה הכל מודין דנשבע וגובה אותו, דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא מצי טעין "החזרתי", דאמר ליה "שטרך בידי מאי בעי", וטענת מינו ליכא, דאפילו אם נאנסו צריך להחזיר, דהא מלוה היא גביה. הלכך נשבע וגובה, כדן חבא ליפרע מנכסי יתומים. אלא בפלגא דהוי פקדון קמפלגי, ובדרב חסדא, דדייני גולה דאמרי נשבע וגובה כולו – לא סבירא להו כרב חסדא דאמר נאמן, אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר "החזרתי לך", ואף על גב דאיכא מינו דטענת אונס, משום דאמר ליה איך "שטרך בידי מאי בעי". הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים, אפילו פלגא דפקדון. ודייני ארץ ישראל סברי לה כרב חסדא. דאילו היה אבוהון קיים הוה מצי למיטען "החזרתי לך", במינו דהוה מצי למימר נאנסו, ולא הוי איך מצי למימר "שטרך בידי מאי בעי". וטענין נמי הכי בשביל יתמי. ומשתבע יתמי שבועת יורשין, כדמפרש בשבועות: שבועה שלא פקדנו אבא כן כדמפרש התם. הלכך נשבע וגובה מחצה מלוה, אבל פלגא פקדון לית ליה. הכי גרסינן: לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא כו' – דייני גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא, דנאמן לומר "החזרתי לך". אבל גבי יתמי ליכא למימר הכי, דכיון דאיכא שטרא ביד נותן, ואידו לא קטעין "פרעתיך" – אגן לא טענין ליתמי. דאם איתא דפרעיה – מימר הוה אמר בשעת צואת מיתה. והשתא דאיכא תרתי: שטר ביד הנותן, וגם לא צוה בשעת מיתה – הלכך נשבע וגובה כו'. אמאי נשבע וגובה כולו? והא מצי אבוהון למיטען: החזרתי לך פלגא פקדון, ונשען

הריוח, ופלגא היי פקדון גביה, ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דקשקיל ממנה מפקיד רוחא. והתם מפרש טעמא: עבד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה, דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה, ואם נגב או אבד הכל – אין האחד מפסיד הכל, אלא בין שניהן. והלכך, כיון דסתמא דמילתא כן הוא, דפלגא היי מלוה גביה – צריך הנותן לקבל עליו תרי תולתי בהפסד, הואיל ושקיל פלגא באגר, כי דהכי דלא להוי רבית מאי דסר מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא מלוה שהלוחו. דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא – הוי שטר למקבל, כשבביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון. או פלגא קיין הנותן בהפסד ויתלתא באגר, ומקבל יטול תרי תולתי. דהאי דקשקיל מקבל רוחא טפי מפלגא – דהו שטר טירחא, ואין כאן רבית. והכי מפרש ב"איהו נשך" (בבא מציעא סו, ב). מאי לאו – בפלגא דפקדון קמפלגי, בדרב חסדא, דאמר לעיל: נאמן? דבפלגא דמלוה הכל מודין דנשבע וגובה אותו, דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא מצי טעין "החזרתי", דאמר ליה "שטרך בידי מאי בעי", וטענת מינו ליכא, דאפילו אם נאנסו צריך להחזיר, דהא מלוה היא גביה. הלכך נשבע וגובה, כדן חבא ליפרע מנכסי יתומים. אלא בפלגא דהוי פקדון קמפלגי, ובדרב חסדא, דדייני גולה דאמרי נשבע וגובה כולו – לא סבירא להו כרב חסדא דאמר נאמן, אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר "החזרתי לך", ואף על גב דאיכא מינו דטענת אונס, משום דאמר ליה איך "שטרך בידי מאי בעי". הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים, אפילו פלגא דפקדון. ודייני ארץ ישראל סברי לה כרב חסדא. דאילו היה אבוהון קיים הוה מצי למיטען "החזרתי לך", במינו דהוה מצי למימר נאנסו, ולא הוי איך מצי למימר "שטרך בידי מאי בעי". וטענין נמי הכי בשביל יתמי. ומשתבע יתמי שבועת יורשין, כדמפרש בשבועות: שבועה שלא פקדנו אבא כן כדמפרש התם. הלכך נשבע וגובה מחצה מלוה, אבל פלגא פקדון לית ליה. הכי גרסינן: לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא כו' – דייני גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא, דנאמן לומר "החזרתי לך". אבל גבי יתמי ליכא למימר הכי, דכיון דאיכא שטרא ביד נותן, ואידו לא קטעין "פרעתיך" – אגן לא טענין ליתמי. דאם איתא דפרעיה – מימר הוה אמר בשעת צואת מיתה. והשתא דאיכא תרתי: שטר ביד הנותן, וגם לא צוה בשעת מיתה – הלכך נשבע וגובה כו'. אמאי נשבע וגובה כולו? והא מצי אבוהון למיטען: החזרתי לך פלגא פקדון, ונשען

ונמצא, שדייני גולה חולקים על רב חסדא וסוברים שאינו נאמן במיגו לומר
החזרתי כאשר השטר ביד המפקד, ודייני ארץ ישראל סוברים כמותו.
דוחה הגמרא: **אמר, לא** בזה נחלקו דייני גולה ודייני ארץ ישראל, אלא
דבולי עלקא – כל האמוראים **אית להו דרב חסדא** – סוברים כרב חסדא
שנאמן הנפקד לומר החזרתי מחמת 'מיגו' אף נגד טענת 'שטרך בידי מאי
בעי', **והקא בהא קמיפלגי** – וגבי הנידון אם גובה את הפקדון מהיתומים
בדבר זה נחלקו, **דמר סבר** – דייני גולה סברו שגובה מהם גם את הפקדון,
והיתומים אינם יכולים להיפטור בטענה שאביהם החזירו, משום **דאם איתא**
דפרעיה – אם אכן החזיר אביהם את הפקדון בחייו, **מימר הנה אמר** – היה
אומר להם בשעת מיתו שהחזירו, וכיון שאביהם לא אמר כן בשעת
מיתו, וגם השטר נמצא ביד התובע, אין אנו טוענים עבור היתומים
שאביהם החזירו. **ומר סבר** – דייני ארץ ישראל סברו, שאין זה ראייה ממה
שאביהם לא אמר כן בשעת מיתו, משום **דאימור מלאך המות הוא**
דאנסייה – שמא מלאך המות הרגו פתאום ולא הספיק לומר כן לבניו. ולכך
טוענים עבור היתומים שאביהם החזיר את הפקדון, ואין התובע יכול
להוציא מהם אלא את חלק המלוה.
הגמרא מביאה שני דינים שאמר רב הונא בר אבין שלכאורה סותרים זה
את זה, ומיישבת זאת על פי החילוק האמור: **שלח רב הונא בר אבין שני**
דינים, האחד, **המפקד אצל חברו בשטר ואמר לו החזרתיו לה, נאמן**
במיגו שהיה יכול להיפטור בטענת נאנסו, ואין המפקד יכול לטעון כנגדו
'שטרך בידי מאי בעי' וכשיטת רב חסדא לעיל. והשני, **שטר בים היצא**
על היתומין שנתן לאביהם מעות ב'עיסקא' שחציה מלוה וחציה פקדון וכפי
שנתבאר לעיל, **נשבע הנותן** שלא החזיר לו אביהם את המעות ו**גובה**
כולו – את כל המעות שנתן וכשיטת דייני גולה לעיל. מקשה הגמרא:
תנתי – שני דינים אלו סותרים זה את זה, שהרי כיון שהנפקד נאמן לומר
החזרתי את הפקדון, אף אנו נטען כן ליתומים שאביהם החזיר את מחצית
המעות שהם פקדון, ומדוע גובה את כל השטר מן היתומים. מתרצת
הגמרא כמו שחילקו לעיל: **שאני התם** – שונה הדבר בבא לגבות את
הפקדון מהיתומים, משום **דאם איתא דפרעיה** – שאם אכן אביהם החזיר
את הפקדון, **מימר הנה אמר** – היה אביהם אומר להם בשעת מיתו שכבר
החזיר את הפקדון, וכיון שאביהם לא אמר כן בשעת מיתו, וגם השטר
נמצא ביד המפקד, אין אנו טוענים עבור היתומים שאביהם החזירו.
הגמרא מפרשת כמי ההלכה בנידון שטר כיס היצא על היתומים: **רבא**
אמר, הלכתא כדייני ארץ ישראל, שבשטר כיס היצא על היתומים **נשבע**
המפקד ו**גובה** מהם רק את **המחצת** שהוא מלוה. **אמר מר זוטרא, הלכתא**
בדייני גולה, שהמפקד נשבע ונטול את כל המעות. שואלת הגמרא: **אמר**
ליה רבינא למר זוטרא, איך אתה אומר שהלכה כדייני גולה שנשבע וגובה
את כולו, והא **אמר רבא** שההלכה היא **שנשבע וגובה מחצתה**. משיבה
הגמרא: **אמר ליה מר זוטרא, אמן** – אנחנו, את דינים דדייני גולה

סוף סוף הרי גם **בי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי** – וכי לא היה צריך
להשבע על כך כדי להיפטור, שנאמר (שמות כב ט) **'שבועת תהיה בין שניהם**
אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ואם כן אף כשטוען החזרתי אין לו להיות
נאמן מחמת המיגו בלא שישבע על כך, ואילו מדבריו שאמרת נאמן סתם,
משמע שנאמן בלא שבעה. אמר לו רב חסדא: אכן כשם שבטענת נאנסו
נאמן רק בשבעה, **הקא נמי** – כך גם בטוען החזרתי **מאי נאמן** – מה
שאמרת שנאמן, כוונתי **שנאמן בשבועה**.
מבררת הגמרא האם דינו של רב חסדא מוסכם: **לימא בפלוגתא דהני תנאי**
– האם דינו של רב חסדא שהנפקד נאמן לומר החזרתי, תלוי במחלוקת.
דתנאי, שכן מצינו מחלוקת גבי **שטר בים היצא על היתומים** – כלומר,
בא אחד והוציא ליתומים שטר שכתוב בו שהוא מסר לאביהם מעות כדי
שיתעסק בהם ויתן לו חצי מן הריח שישתכרו המעות, ותובע אותם
שיחזירו לו את המעות שנתן לאביהם, והיתומים אינם יודעים אם אביהם
החזיר המעות, שמואל וקרנא שהיו **דייני גולה אמרי, נשבע** בעל השטר
שלא החזיר לו אביהם את המעות ו**גובה** מן היתומים **כולו** – את כל
המעות שנתן, ורב אמי ורב אסי שהיו **דייני ארץ ישראל אמרי, נשבע** בעל
השטר שאביהם לא החזיר לו את המעות ו**גובה** מן היתומים רק **מחצתה** –
מחצית מן המעות שנתן. מבארת הגמרא את מחלוקתם: **ודבולי עלקא** –
בין דייני גולה ובין דייני ארץ ישראל **אית להו דנהרדעי** – סוברים הם את
דינים של חכמי נהרדעא, **דאמרי נהרדעי** (ב"מ קד), **האי עסקא** – המוסר
מעות לחבירו כדי שיתעסק וירחיב בהם ויחלקו ביניהם הרווחים, ויקנו
חכמים שהיו המעות **פלגא מלוה** – מחציתם היא מלוה אצל מקבל
המעות, והרי הוא חייב באחריותם אף אם יאנסו, ו**פלגא פקדון** –
ומחציתם פקדון ביד המקבל, ואינו חייב באחריות אונסים. ומשום כך, כולם
מודים שאת מחצית המעות שהם מלוה גובה הנותן מן היתומים בשבועה,
כיון שעל מעות הללו אם היה אביהם טוען החזרתים, לא היה לו 'מיגו'
שיכל לטעון נאנסו, שהרי גם אם היה טוען 'נאנסו' היה חייב באחריותם,
ולכך אינו נאמן בטענת החזרתים, שהרי יאמר לו התובע 'שטרך בידי מאי
בעי', אבל לגבי המחצית שהיא פקדון נחלקו, וסברה הגמרא לפרש, **מאי**
לאו בהא קא מיפלגי – האם לא בדבר זה נחלקו דייני גולה ודייני ארץ
ישראל, **דמר סבר** – דייני גולה סוברים, שאביהם לא היה נאמן לטעון
החזרתי ולהיפטור, על אף שיש לו טענת 'מיגו' שהיה יכול לומר נאנסו,
משום **דמיצי אמר ליה** – יכול הנותן לטעון כנגדו, אם אכן החזרת לי את
המעות **שטרך בדי מאי בעי**, ולכך אף ליתומים אין טוענים כן, ומשום כך
גובה מהם הנותן גם את מחצית הפקדון. **ומר סבר** – דייני ארץ ישראל
סוברים, **לא** – אין הנותן יכול לטעון לאביהם 'שטרך בידי מאי בעי', משום
שהיה לאביהם מיגו שהיה יכול לטעון נאנסו ולהיפטור, וכיון שהיה האב
נאמן לומר החזרתי את הפקדון, לכך אף אנו טוענים עבור היתומים
שאביהם החזיר את הפקדון, ואינו יכול לגבות מהם את מחצית הפקדון.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

המיטה כדי שלא ירקיבו מהקרקע, **מהו**, האם הם נמכרות עם המיטה.
מבארת הגמרא את אופן הספק: **כל היכא דמיטלטלי ביהרה** – במקום
שחתיכות אלו מחוברות למיטה במסמרים או ביתרות, ומיטלטלים עם
המיטה, **לא תיבעי לה** – אין לך להסתפק, שודאי מכורים הם, **דהא**
מיטלטלי – שהרי הם מיטלטלים עם המיטה, ולכן הם חלק ממנה, **כי**
תיבעי לה – באיזה אופן יש לך להסתפק, **היכא דלא מיטלטלי** – כשאין
המלכונות מחוברות למיטה, **מאי**, האם כיון שאינם מחוברות אינם נמכרות
עמה, או כיון שהם משמשות את המיטה הרי הם כחלק ממנה ונמכרות
עמה. תיקו.
שנינו במשנה: ולא כלל במכירה **לא את הרוי המורקב ולא סדן השקמה**
(וב').

פתחים המחברות בסיכי נמכרות עם הבית, עדיין יש להסתפק **במלכונות**
של חלונות – מסגרות העשויות סביב לחלונות הבית ומחברות בסיכי,
מהו, מי אמרינן שדווקא מלכונות הפתחים שנעשו לחזק את הבנין מכורות,
אבל מלכונות החלונות שלא נעשו לחזק את הבנין, אלא **לנוי בעלקא הוא**
דעבדי – עשויות לנוי בלבד, אינם נחשבות כחלק מן הבית ואינם מכורות
עמה, **או דלמא** – שמא, **כיון דמתכרי** – שהם מחוברות ביתדות לבנין,
מתכרי – הרי חבורם מחשיבים כחלק מהבנין ונמכרות עם הבית. ומסקנת
הגמרא: **תיקו**.
מוסיפה הגמרא להסתפק: **בעי רבי ירמיה**, אף אם נאמר שמלכונות
הפתחים והחלונות נמכרות עם הבית, כיון שהם מחוברות לבנין, עדיין יש
להסתפק **במלכונות של פרצי המקה** – חתיכות עץ שמניחים תחת רגלי

1 **אִיפְכָא מְתִינִין לָהּ** – שְׁנִינוּ לְהִיפֵךְ, שְׁדִינִי גֹלָה אִמְרוּ גֹבֵה מִחֲצָה וּדְיִינִי
2 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ גֹבֵה כֹּלֹו, וְנִמְצָא שֶׁאֵף אֲנִי סוֹבֵר שְׂגוּבָה מִחֲצָה.

משנה

3 משנתינו היא המשך למשנה הקודמת, והיא מונה דברים נוספים שמוכר
4 שדה אינו כולל אותם במכירתו: המוכר את השדה, אפילו אם אמר 'היא
5 וכל מה שבתוכה מכורין', לא כלל במכירה זו **לֹא אֶת הַבּוֹר** שבשדה
6 המשמש להשקיייתה, **וְלֹא אֶת הַנֶּת** שבשדה, שדורכים בה ענבים לעשות
7 יין, **וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵךְ** שבשדה, שמגדלים בו יונים, **בֵּין אִם הֵם חֲרִבִּין**, כלומר,
8 אין מים בבור ולא כרמים סמוך לגת ולא יונים בשובר, **בֵּין אִם הֵם יְשׁוּבִין**,
9 כלומר, יש מים בבור וענבים בגת ויונים בשובר. משום שדברים אלו
10 חשובים בפני עצמם ואינם בכלל השדה.

11 מוסיפה המשנה: וכדי שיוכל המוכר לעבור בשדה לבורו ולגתו **צָרִיךְ**
12 המוכר לִיקַח – לקנות לו דָּרֶךְ מִן הַקּוֹנֶה, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, משום שסבר
13 שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ולא שייר לעצמו דרך בשדה. **וְחֻקְמִים**
14 **אֹמְרִים**, **אִינִי צָרִיךְ** לקנות לו דרך, כיון שהמוכר בעין רעה מוכר, ושייר
15 דרך לעצמו. **וּמִן דָּרֶךְ רַבִּי עֲקִיבָא** לחכמים, **בִּזְמַן שֶׁאִמְרַם** שמוכר לו את
16 השדה חוץ מֵאֵלֶּי הַדְּבָרִים וְהַבּוֹר הַגָּת וְהַשּׁוֹבֵךְ, שֶׁבִּאֲפֻן זֶה הַמּוֹכֵר **אִינִי**
17 **צָרִיךְ לִיקַח** לוֹ דָּרֶךְ מִן הַקּוֹנֶה. מפני שהוסיף אמירה זו שלא לצורך, שהרי
18 אף בלא שיתנה כן אין הבור והגת והשובך כלולים במכירה, אלא בהכרח
19 הוסיף ואמר 'חוץ מאלו' כדי לשייר לעצמו גם את הדרך. המשנה דנה
20 באופן הפוך: **לֹא אַחֵר** – אם מכר את הבור הגת או השובך לאחר ושייר
21 את השדה לעצמו, **רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרַם**, הקונה **אִינִי צָרִיךְ** לִיקַח לוֹ דָּרֶךְ מִן
22 המוכר, שהרי מכר לו אותם בעין יפה, וכלל את הדרך עמם, **וְחֻקְמִים**
23 **אֹמְרִים**, **צָרִיךְ לִיקַח** לוֹ דָּרֶךְ, שהמוכר בעין רעה מוכר, ולא כלל את
24 הדרך.

25 עד כאן דנה המשנה (והמשניות הקודמות בפרק זה) בענין מכירה, ועתה
26 מבארת המשנה מה כלול במתנה, חלוקת ירושה, זביה מהפקד, והקדש.
27 מבארת המשנה: **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים** שהבור הגת והשובך אינם כלולים
28 בהקנתא השדה, רק **בְּמִשְׁכָּר**, שאף אם מוכר בעין יפה, מכל מקום אינו כולל
29 במכירתו דברים אחרים שאינם בכלל השדה. **אֲכָל בְּנוֹתֵן** שדה **בְּמִתְנָה**,
30 **נֹתֵן אֶת בּוֹלָה**, ואף הבור והגת והשובך בכלל נתינתו. משום שמתנה
31 ניתנת בעין יפה יותר, ואף דברים שאינם בכלל השדה וחשובים בפני עצמם,
32 כוונתו לכלול בנתינתו, אם הם קבועים בתוך השדה. וכן **הַחֲזִין שֶׁחֲלָקוֹ**
33 ירושת אביהם, זה נטל שדה אחת וזה נטל שדה אחרת, כאשר **זְכוּ בְּשִׁדָּה**
34 – כל אחד מהם בשדה שנפלה בחלקו, **זְכוּ בְּבִזְלָה** – זכו אף בבור בגת
35 ובשובך שבתוכה. שכיון שחלוקתם היא בכך שזה נטל שדה אחת ואחיו
36 נטל שדה אחרת כנגדו, מן הסתם מתכוונים הם להסתלק זה מחלקו של
37 זה, ואין דעתם לשייר לעצמם דברים בשדה השניה. וכן **הַחֲזִין בְּנִגְשִׁי**
38 **הַגֵּר שֶׁמֶת** ואין לו יורשים לזכות בהם מן ההפקד על ידי קנין חזקה, אם
39 **הַחֲזִין בְּשִׁדָּה** הגר, **הַחֲזִין בְּבִזְלָה** – זכה בכולה. וכן **הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשְּׂדֵה**,
40 **הַמְקַדֵּשׁ אֶת בּוֹלָה** – אף את הבור הגת והשובך שבתוכה, שהמקדיש בעין
41 יפה הוא מקדיש כמו נותן מתנה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרַם**, **הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשְּׂדֵה**,
42 **לֹא הִקְדִּישׁ עִמָּה אֲלֵא אֶת הַחֲרוֹב הַמְדֻרָּב וְאֶת סָדֵן הַשְּׁקֵמָה**, אך לא
43 כלל בהקדשו את הבור הגת והשובך שבתוכה, משום שסבר שמקדיש הרי
44 הוא כמוכר, ואין כוונתו להקדיש דברים שלא פירש בהקדשתו, חוץ מחרוב
45 המורכב וסדן השקמה שיונקים הרבה מן השדה.

נמרא

46 שואלת הגמרא: **מָאי שְׁנָא** דִּין מִכָּר, ששנינו בו שלא כלל במכירתו את
47 הדברים שאינם בכלל השדה, **וּמָאי שְׁנָא** דִּין מִתְנָה ששנינו בו שכלל

48 בנתינתו את כל הדברים הקבועים בשדה, הלא אף שמתנה נותנים בעין יפה
49 יותר ממכר, מכל מקום פעמים שאין כוונתו ליתן אלא מה שמפרש בפיו
50 ולא את שאר דברים, ומדוע שנינו שלעולם נתן את הכל. משיבה הגמרא:
51 **פִּירֵשׁ יְהוּדָה בֶּן נְקִיטָא לְפָנֵי רַבִּי, זֶה – נותן מתנה פִּירֵשׁ שנותן למקבל**
52 **את הכל, ולכן קנה הכל, וְזֶה – מוכר לֹא פִירֵשׁ שמוכר הכל.** מקשה הגמרא:
53 **הֲאִי זֶה פִירֵשׁ וְזֶה לֹא פִירֵשׁ –** וכי במשנתנו מדובר שבמתנה פירש שנותן
54 הכל ובמכר לא פירש, הלא **זֶה לֹא פִירֵשׁ וְזֶה לֹא פִירֵשׁ הוּא** – משנתנו
55 מדברת בסתם מוכר וסתם נותן מתנה, ששניהם לא פירשו כלום. לכך
56 מיישבת הגמרא באופן אחר: **אֲלֵא** החילוק בין מכר למתנה הוא, **זֶה –**
57 מתנה, כיון שרגילות ליתנה בעין יפה, אם ארע שאינו רוצה ליתן את הכל
58 הִיָּה לוֹ לְפָרֵשׁ שמשיר לעצמו ובור גת ושובך וכל המנויים במשנה לעיל,
59 וכיון שלא פירש כן הפסיד, **זֶה –** מוכר, **לֹא הִיָּה לוֹ לְפָרֵשׁ** שמשיר
60 לעצמו, שהרי לא מכר אלא מתוך הכרח שהיה צריך למעוה, וידוע שאינו
61 מוכר בעין יפה.

62 הגמרא מביאה מעשה שדינו נלמד מן החילוק שחילקה משנתנו בין מכר
63 למתנה: **הָהוּא –** מעשה באדם **דְּאִמְרַם לָהּ** – שצויה קודם מותו לעומדים
64 לפניו, **הָבו לִיה לְפָלְגִינָא** – תנו לו לפלוגי, מנכסי **בֵּיתָא דְּמַחְזִיק מִמָּה גִּלְפִי**
65 – בית שגודלו כשיעור שיכול להחזיק מאה חביות ועשר חביות אורך על
66 עשר חביות רוחב, וכשביקשו לעשות כדבריו **אֲשֶׁתִּתְּבָה** – נמצא בנכסיו בית
67 **דְּתָהָה מְחִזִּיק בְּקִרְקָעוֹ כְּשִׁיעוֹר מִמָּה וְעֶשְׂרִין חביות.** ולא היה לנותן בית אחר
68 המחזיק מאה חביות, ונשאלה השאלה, אם יש ליתן לפלוגי את הבית
69 הנמצא. ונחלקו האמוראים בנידון זה, **אִמְרַם מִר זִימְרָא**, המקבל לא יטול
70 בבית אלא חמשה חלקים (וכשיעור מאה חביות) וחלק הששי (וכשיעור
71 עשרים חביות) יפסיד, משום שרק **מִמָּה אִמְרַם לִיה** – שיתנו לו, אך **מִמָּה**
72 **וְעֶשְׂרִין לֹא אִמְרַם לִיה.** רַב אֲשִׁי אִמְרַם, יש ליתן למקבל את כל הבית, ולמד
73 זאת ממשנתנו, **מִי לֹא תֵּנֵן –** וכי לא שנינו, **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּמִשְׁכָּר**,
74 **אֲכָל בְּנוֹתֵן מִתְנָה נֹתֵן אֶת בּוֹלָה, אֲלֵמָא –** יש ללמוד מכאן, **דְּמָאן דִּיהִיב**
75 – מי שנותן מִתְנָה, **בְּעֵין יָפָה יְהִיב –** נותן, **הִקָּא נְמִי –** כך גם בעניינו, **מָאן**
76 **דִּיהִיב –** מי שנותן מִתְנָה **בְּעֵין יָפָה יְהִיב**, ובדאי כוונתו ליתן את כל הבית,
77 ומה שאמר שמחזיק מאה חביות, מפני שהיה סבור שאינו מחזיק יותר, ולא
78 הזכיר את גודל הבית כדי להגביל מתנתו, אלא לומר שנותן לו מתנה
79 גדולה וחשובה.

80 שנינו במשנתנו: **הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַשְּׂדֵה הַקָּדִישׁ וְכוּ' את כולה,** רבי שמעון
81 אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב המורכב ואת סדן
82 השקמה. מביאה הגמרא את דינו של רב הונא ומקשה עליו ממשנתנו:
83 **אִמְרַם רַב הוּנָא, אֵף עַל גַּב דְּאִמְרַם רַבִּין במשנה (למקן פא), הַקּוֹנֶה שְׁנֵי**
84 **אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה שְׁלֵל חֲבִירוֹ, הֲרִי זֶה לֹא קָנָה קִרְקַע שְׁבִינִיָּהּ וּשְׁמִחוּץ**
85 **להם, ואף לא קנה הקרקע שתחת האילנות לענין שיוכל ליטע אחרים**
86 **במקומם אם ימותו, מכל מקום באופן הפוך, אם מִכָּר קִרְקַע לחבירו וְשִׁייר**
87 **בתוכה שְׁנֵי אֵילָנוֹת לְפָנָיו –** לעצמו, **יֵשׁ לוֹ לְמוֹכֵר גַּם את הקרקע**
88 **שתחתיהם, וכשימותו יוכל ליטע אילנות אחרים במקומם, כיון שמכר את**
89 **הקרקע בעין רעה וכוונתו לשייר לעצמו עם האילנות גם את הקרקע**
90 **שתחתיהם.** וסברה הגמרא בתחילה שרב הונא אמר את דינו **אֲפִילוּ לְרַבִּי**
91 **עֲקִיבָא** המובא במשנתנו ובמשנה לעיל (סד). דָּאף על פי ש**אִמְרַם** רבי
92 עקיבא **מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר, הֲנִי מִילִי –** דבריו אמורים דווקא גְּבִי מוכר
93 בית ושייר לעצמו בּוֹר וְדוֹת, שלדעת רבי עקיבא לא שייר לעצמו קרקע
94 סביב הבור, ולא דרך, משום **דְּלֹא קָא מְבַחְשִׁי בְּאִרְעָא –** שאין הבור והדות
95 מבחישים את קרקעו של הקונה, ולכן לא חשש המוכר שיתבענו הקונה ולא
96 הוצרך לשייר לעצמו את אותה קרקע, **אֲכָל** המוכר שדה ושייר לעצמו
97 **אֵילָנוֹת, כיון דְּקָא מְבַחְשִׁי בְּאִרְעָא –** שהם מקלקלים את הקרקע, באופן
98 זה המוכר משייר לעצמו הקרקע שתחתיהם, שאפילו כשיזקינו אילנות אלו
99 יוכל ליטע אילנות אחרים במקומם.

בבא בתרא. פרק רביעי - המוכר את הבית דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קא רש"י תוספות

1 ונטעון נמי ליתמי אמר רבא הלכתא נשבע וזוכה מחצה — פלגא מלוה. אבל פלגא
2 פקדון — לא גבי. דטענינן להו ליתמי אביהם החזיר לך. ומשבעתך שבועת יורשין,
3 ופטורין. וחק דאמרין בפרק 'על הנשבעין' (שבועות מוה, ב) אמר רבי רי חמא: כמה
4 מעליא אה שמעתא, אמר ליה רבא: ממי מעליתא בו'. עד: מכלל דתרוויהו סבירא
5 להו המפקד אלץ חבורי בעדים אין צריך

6 להחזיר לו בעדים, בשטר מיהא צריך להחזיר
7 לו בשטר — פירש רבינו חננאל: ואי נמי
8 בעדים. והכא קפסיק רבא נשבע וגובה
9 מחצה, דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים,
10 כרב חסדא איבין למימח, דהאי דקאמור הוה:
11 מכלל דתריייהו סבירא להו — לא קאי אלא
12 אהמפקד את חבירו בעדים, אבל אהמפקד
13 בשטר — לא קאי. ואי נמי קאי — לאו דוקא,
14 דהא דמרמי בר חמא דשני לרבא דאפקד
15 ליה בשטר, איכא למידק דסבירא ליה לרמי
16 בר חמא איבין, אבל מדשותיק רבא ליכא
17 למידק, דהאי דשתקי — משום דלפי סברת
18 רמי בר חמא, דסבירא ליה דמפקד בשטר
19 צריך להחזיר לו בעדים — ליכא לאקשויי תו.
20 ומיהו, רבא אחתי בקושיא קאי, דלא מעליא
21 הדיא שמעתא כדפסיק הלכתא הכא: נשבע
22 וגובה מחצה ואין צריך להחזיר לו בעדים.
23 **איכבא מתינין** — דיני גולה אמרי: נשבע
24 וגובה מחצה, דהיינו נמי כרבא. **משנה לא**
25 **את הבור** — כששדה, אף על פי שאמרו לו
26 "כל מה שבתוכה" — **מבין לאחר** — והשדה
27 עייב לעצמו. כמה דברים **אמורי** — כל הני
28 לא מבר דמתינין. **במזכר** — דאפילו למאן
29 דאמר מוכר בעין יפה מוכר, הני מילי דמה
30 שמפרש במכירתו מוכר הכל, ולא עייב
31 לעצמו כלום ממה שמכר לחבירו, כגון
32 המוכר בית ושרה, שלא עייב דרך ילמד
33 לבויר ולדלות ולגותו. אבל למוכר יותר מזה
34 שפירש — לגבי הכי לא חזי עין יפה למכור

35 בכלל שדה דברים אחרים שאינן בכלל שדה. אבל בנותן מתנה נתן את כולה —
36 השקמה, ובור וגת ושובך. והכי מוכח גבי הקדש, והוא הדין לכל הנך. וטעמא, משום
37 השדה. ומיהו, אם יש מעות בשדה, או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע, או כל
38 דאינו בכלל שדה כלל — ההיא דאי לא קנה לה מקבל מתנה. ובה בבולה — אפילו
39 זה משל זה נתכוונו. ומיהו, להיות לו דרך לפנימי על החיצון איכא למימר דאית לי
40 אבהתא, כדכתיב "תחת אבותיך ידיו בניך". החזיק בבולה — אפילו בחרוב וסדן, ו
41 באחת מקול על מנת לתת אותה ואת הכבירה, אמרינן "חזוקת הבתים" (בבא בתרא
42 לשדה ולחרוב המורכב, מיהו ליכא מצר ביניהן, דכשני שדות ואין מצר אחר ביניהן
43 את השדה לא הקדיש כלום — מכל אותן דברים שאמרנו גבי מוכר דלא מכר. ד
44 ב' — דאף על גב דגבי מכירת השדה אינן מבורין, הכא מוקדשין. וטעמא מפרש
45 ממוכר, אפילו הכי, זימנן שאינו נתון אלא מה שמפרש בפיו. אבל מיד שאינו בכלל
46 קנה הכל. ולקמיה פריך עלה. ומתמהו: האי ב' והרי זה לא פירש וזה לא פירש
47 בעין יפה, אם איתא דאפילו לא בעין יפה יחייב — היה לו לפרש ולשטיר בור וגת וש
48 אלא מה שפירש. והדאילן אם יש שרגול למכור בעין יפה — משתמא אין למכר
49 לפרש. דכין שנותן דמים אינו מתבייש אין המוכר, ומדלא חזיק למכור לפרש לו
50 לו בור וגת ושובך. הלכך עליה דנותן רמאי לגלויי, ואם לא פירש — קנה הכל.
51 עשר חבית אורך על עשר חבית רוחב. דהוה מחזיק מאה ועשרים — ולא היה
52 וחלק ששי הדיינו עשרים חביות, ופסידי. בעין יפה יחייב — כל חבית כולה. והאי
53 כן, דמתנה גדולה כזאת נתון לו. דאמור רבנן — במתנתין ד"המוכר את הספינה" —
54 הוצאה להן כבלא אורה וסלן, ואם מתו יו שו. קרקע. בדנתן לקמן ב"המוכר את ה
55 לישט אחרים במקומן, דנתן לקמן באידך פירקין. ואי קנה אלא פירותיו, כל זמ
56 עקיבא יש לו קרקע לישט אחרים במקומן אם ימותו אלו. דכמוכח לקמן בשמעתין
57 עקיבא — הא מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן מקדיש. אלאמא, במוכר שני אילנות
58 נמי אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב): מכר אילנות ושייר קרקע לפני —
59 באידך פירקין אפילו חרבי עקיבא. מיהו ירשאו לאו רבי עקיבא היא. אם יש לו קרקע
60 קאמר ליה, דאפילו לחרי עקיבא אמרה דרבי חזא. דאי לרבנן — פשיטא, דכפרין
61 דהא לא מכחשי בארעא, והלכך לא חש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור, ו
62 לחזור ולישט במקומו אם יקיטו אלו. משום דלא

1 שחלקו זכו בשדה זכו בכולה — ואם תאמרו: לרב דאמר לעיל (סה, א) יש לזק
 2 דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר, היכי אמר הכא זכו בכולה כמו
 3 ובגמ' מתנה? ויש לומר: הכא לא משום עין פיה הוא, אלא משום דרצון להשתלק זה מזה,
 4 ואין משירין לכל אחד אלא הציץ לחלקו, כגון דרך. **אמר** רב הונא אף על גב דאמר
 5 רבנן הקונה שני אילנות בו — ואם תאמר:
 6 לפרוש רבנן שמואל, דלרבי עקיבא דאמר
 7 בעין רעה מוכר, אלא אילן אחד יש לו קרקע,
 8 מאי קאמר רב הונא: אף על גב דאמר רבנן
 9 הקונה שני אילנות אין לו קרקע בו, משמע דאי
 10 היה אמר דקנה קרקע — אז לא היה חידוש
 11 במשיר שני אילנות, דיש לו קרקע. אם כן מאי
 12 קאמר ואפילו לרבי עקיבא וכו', מה אפילו? הא
 13 לדידיה קא אילן אחד יש לו קרקע ועל שני
 14 דהכי קאמר: דאף על גב דאמר רבנן דיש
 15 אילנות לא קנה קרקע ובשלשה קנה — משום
 16 דלא אויל קרקע בטר אילנות אלא כשיש
 17 שלשה ולא בשנים, ולא מטעם עין פיה, אפילו
 18 הכי, כשייר — אויל קרקע בטר שני, והשתא
 19 דאי אי לאו טעמא דעין פיה, הוה אמינא
 20 דבשנים קנה קרקע — כל שכן כשייר שני
 21 אילנות לפניו דיש לו קרקע.

שָׁמַר מִתִּנְהָ? פִּירֵשׁ יְהוֹדָה?
וְזֶה לֹא פִירֵשׁ. הָאֵי זֶה פִירֵשׁ וְזֶה לֹא פִירֵשׁ, זֶה לֹא פִירֵשׁ וְזֶה לֹא
פִירֵשׁ, וְזֶה לֹא הִיָּה לוֹ לְפִירֵשׁ. הֵהוּא דְאָמַר לְהוֹ: חֲבֹ לִיָּה לְפִלְקִיָּא
תִּפְחַ דְּהוֹה מִחֻק מֵאָה וְעֶשְׂרִין. אָמַר מִר וּזְמִירָא: מֵאָה אָמַר לִיָּה,
כִּי אֲשִׁי אָמַר, מִי לֹא תִנֵּן: בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים - בְּמוֹכֵר, אָבֵל
יִנֵּן? אֲלֵכֵהּ מֵאֵן דִּיהִיב מִתִּנְהָ - בְּעֵזֶן יָפָה יְהִיב, חֵקֵא נְמוֹ מֵאֵן
בִּי. "הַמְקִדֵּשׁ אֶת הַשְּׂדֵה - הַקִּדִּישׁ" וְכו'. אָמַר רַב הוֹנָא, אֵף
שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹ חֲבִירוֹ - הָרִי זֶה לֹא קִנָּה קִרְקַע, מְכַר
יוֹ - יֵשׁ לוֹ קִרְקַע; וְאִפִּילוּ לְרַבֵּי עֲקִיבָא דְאָמַר: מוֹכֵר בְּעֵזֶן יָפָה
יֵת דִּלָּא קֵא מְכַחְשֵׁי בְּאַרְעָא, אָבֵל אֵילָנוֹת דְּקֵא מְכַחְשֵׁי בְּאַרְעָא,

היה דאמרו לא מכר, ואפילו הני דאיני בכלל מה שבחובה, כגון חרוב המורכב וסוֹך ונתן בעין יפה נותן יותר מודא, ואפילו מאי דלא הוי בכלל שדה, הואיל וקבוע בתוך שלא הוצרך לחנא דמתניתין להזכיר ולומר לא מכר, משום דמילתא דפשטא הוא רגו ושובר שבשדה קנה. שכיין שזה נוטל שדה אחת וזה אחת בגבדו — להסתלק ב,ב, כדפרישנא טעם לעיל (סו, א) דאמרו ליה: אדור בשדה שלי כי היכי דדרו בה ג,ב דחשיבנא ליה בגמרא כשתי שדות, וגבי שתי שדות ומצר אחד ביניהו והחזיקו (ב) אותה קנה חבירתה דלא קנה — אפילו אכל קנה. נודי נמי שדתי שדתי חשבינן ממו. הקדיש את כולו — דבעין יפה מקדיש כמו נותן. רבי שמעון אומר המקדיש מקדיש דעתו כדעת מוכר, שלא הקדיש אלא מה שפרש. **אלא את חרוב המורכב ר.א. גמרא מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה** — נודי נמי דנותן בעין יפה נותן טפי לא קדיה. כגון הך דנתן בה: לא מכר. זה פירש — נותן פירש לו את הכל, והלכך — דהמוכר והנותן סתמא קתני זה היה לו **לפרש** — נותן מתנה, כיון דרגיל ליתן וכל הך דמתניתין, ומודלא שייך — הפסיד. אבל מוכר — איז, אנסוהו, דלא מכר וכל הך דמתניתין, ומודלא שייך — הפסיד. ארבעה חזקין היו להו — חזקת הדין על התחתונה, דלא היה לו לפרש. ורבינו חננאל פירש: הקונה היה לו — הפסיד. אבל מקבל מתנה — בושט יש לו מן הנותן, ואין לו לפרש ולשאול חזקת מזה גולפי' — בקרקע, רוחב ואורך הבית יכולין לסדר מאה חביות, דהיינו בית אחר של מאה. **מאה ועשרים לא אמר ליה לו** — ויטול בבית חמשה חלקים, מאמר מחזיק מאה גולפי' — סבור היה שלא היה מחזיק יותר, ולשם חשיבות אמר בתרא פא, א). **שני אילנות** — אבל שלשה חשיבי שדה אילן, וקנה קרקע ביניהן ונתן. **הרי זה לא קנה בקרקע** — ביניהן תוצעה להן. וגם אם מתו — אין לו קרקע ויתקיים האילן. ואילנות דרבנן איתאי, דאמרין דלא קנה מוכר, אבל אילנא דרבי מקדיש שלשה אילנות בזה אחר זה, דאמרין ליה הקדיש קרקע, אמרין: אי רבי מירי, דהיינו דומיא דשלשה אילנות בזה אחר זה — דקנה קרקע עם האילן, והכי נגזא דרבי עקיבא ורבנן. ואף על גב דסיפא דמירי בשלשה אילנות מוקמינן לקמן ליטע אחר במקומו, דבעין רעה מכר לו הקרקע, ו**ואפילו לרבי עקיבא** — גמרא קן. **הני מילי** — גבי מכר את הבית ושעיר בור דותו, דלית ליה שום היזק ללוקח, ודחרך. אבל אילנות שמקלקלין את הקרקע — שייך מן הקרקע עם האילנות, וליה לזכות. עומד אילנא בשמיטתא, ודחפינן כמאן.

לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל – פירש הקונטרס: עקור אילנך לכשייבש. ותימא: דמה כח הוא זה? דמנא ליה שאניו רוצה לעולם להסתלק מן הקרקע? ואין הכי נמי, דמצי אמר ליה: עקור אילנך לכשייבש ועוד, מדמסיק ביה הכי: דאי נפלי הדר שתיל להו, משמע דעד השתא הא דקאמר יש לו קרקע – היינו לזרוע תחת האילן, ועל זה אינו מפרש שום טעם ועוד קשה:

השתא משמע דטפי אית ליה בפרקע דמשייר: לפניו שני אילנות ממאי דאית ליה דרך כשמשיר בור דות לרבי עקיבא. ובזקוק הו' איפכא, דקנה שנים – לא קנה קרקע, לפי מה דפרישית בפרק "חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, א), וקנה בור דות – יש לו דרך לרבי עקיבא על כן נראה לרבינו יצחק לפרש: דאי לא דלא שיר כלל קרקע, לימא ליה "עקור אילנך לאלתר", ולכן זקוק הוא לשירי הקרקע ליניקת האילן, ומיגו דנחת לשירותא – משירי נמי קרקע לזרוע סביב האילן וליטע אחר במקומו

לכשייבש, כדמסיק, אבל גבי לזקח – לא שיר למימר הכי: מנו דובין קרקע ליניקת האילן ובין נמי לזרוע סביב וליטע אחר במקומו. שהמוכר, מה שהוא רוצה מוכר ומה שרוצה משיר, אבל הלוקח אינו קנה מה שרוצה, אלא מה שהמוכר רוצה למכור לו. ואם תאמר: והשתא משמע דטפי משירי קרקע עם האילן ממה שמשירי דרך לבור דות, ולעיל משמע דאי לאו דרב הונא הוה אמינא: מוכר קרקע ושירי אילנות שנים – אין לו קרקע אפילו לרבנן, כדמסיק דאי נפלי הדר שתיל להו, ואמאי? הא לרבנן כששירי בור דות יש לו דרך, אם כן כל שכן שיש לו קרקע עם האילנות ששירי, כדפרישתי ויש לומר: דהני מילי מעיקרא, דלא ידעינן טעמא דמיגו דנחת לשירותא משירי טפי דרך לבור דות, לפי שהוא צריך יותר דרך לבור דות ממה שצריך לקרקע שבשיל האילן. אבל השתא, דאשמועינן רב הונא טעמא מיגו דנחת לשירותא – שיר טפי קרקע עם האילן מדמשירי דרך עם בור דות, דהא ודאי ביניקת האילן משירי טפי מדרך, לכולי עלמא, שאינו רוצה לקרוע לאלתר.

ואי סלקא דעתך שירי משירי ב' – תימא לרבינו יצחק ולרבינו תם: דבמל מקום לאו מדנפשייהו ינקי, דלא שירי אלא חוצה לו כמלא אורה וסלו, כדאמרין בפרק "הספינה" (בבא בתרא פב, א), והאילן יונק שש עשרה אמה ויש לומר: דלא מפליגי רבי שמעון ואמר אפילו חרוב ושקמה שענפין יוצאים חוץ לשש עשרה אמה קאמר דהקדיש, ואמאי? הא לא ינקי משדה הקדש, שקנה כל הקרקע שתחת ענפיו ורוצה לזון כמלא אורה וסלו. אי נמי, כשהוא מוכר לאחרים אל קנה הלוקח אלא חוצה לזון כמלא אורה וסלו. אבל הכא, כשמשירי לעצמו – משירי כל צורך יניקת האילן, **מדנפשייהו** קא ינקי – תימא: מאי קשיא ליה? נניד דגבי מוכר אמר דמשירי קרקע בהדי אילן, גבי הקדש לא משירי, דמקדיש טפי בעין יפה מקדיש ממוכר וכי האי גוונא פריך לקמן לרבי שמעון, אליבא דמאן דאמר מקדיש אילן אחד לא הקדיש קרקע: אי אליבא דרבי עקיבא – האמר מוכר בעין יפה מוכר לענין דרך, כל שכן מקדיש, דמקדיש טפי בעין יפה הוא מקדיש להיות קרקע קדושה לגבי אילן, אף על גב דבמכר אין הקרקע מכורה עם האילן. דכן צריך לפרש, כדפרישית ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב), והיה רבינו יצחק מותר: דהכא לא בעי לשנויי הכי, משום דאית לן לדמיני קדש או למכר או למתנה, ואם כן לא הוה דמי לחד מנייהו, דבמכר משירי בהדי אילן קרקע, ולמתנה נמי לא דמי, דבמתנה נתן את כולו, אבל לקמן פריך שפיר, דכיון דסבר רבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר – אם כן מקדיש בעין יפה מקדיש כמו במתנה, דבמתנה נמי הוי דינא דכי יחייב שלשה אילנות בזה אחר זה – יחייב נמי קרקע. וחזר בו רבינו יצחק, דאם כן מגופה דמתניתין תפשוט דרבי שמעון דלא כרבי עקיבא, דבמתנה לכולי עלמא נתן את כולו, ובהקדש קאמר רבי שמעון דלא הקדיש את כולו, ובמסקנא נמי מפרש דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר. פירושו: די לכם אם תעשו עין יפה דהקדש מעט יותר ממכר, והקדיש כל הקרקע, ולא תאמרו בהקדש בעין יפה כמו במתנה. ואומר רבינו יצחק: רבי

שמעון, דהואיל לא עבדי בהקדש כוח במתנה – אין נראה לגמרא שיהא בריבוי קרקע, לעי' דבמכר לא מוכר קרקע עם האילן, אבל עין יפה הוא, שיהא קרקע של חרוב קדוש בהדי שדה – כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לרבי שמעון, והשתא, לפירוש זה, משמע דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מוכר עם האילן, מדמינא כשמוכר שדה שיהא הקרקע הצריך לאילן המשור מוכר עם השדה. ותימא: דמשמע דאי לא מילתא דרב הונא הוה אמינא מוכר קרקע ושירי אילנות לפניו – אין לו קרקע, אלא מוכר הקרקע הצריך לאילן בהדי שדה, אף על גב דכשמוכר אילן – לא מוכר קרקע הצריכה לאילן ויש לומר: דהיינו משום דאי לאו דרב הונא, הוה סלקא דעתך דכשמוכר שדה ושירי אילן – מוכר כל השדה, אף הצריך לאילן, ששם שדה על הקרקע יותר ממה ששם אילן על הקרקע הצריכה לו. אבל השתא דאשמועינן רב הונא דשם שדה לא מהני ליה לאדובוני בהדי שדה, משום דנחת לשירותא – סברא היא למשדייה ביה אילן המשור, לפי שהיא צריכה לאילן, מבתר שדה המשור. ואם תאמר: אכתי, והא במסקנא דשמעתין אמר: לדבריהם דרבנן קאמר, דאדור לי מיתה דלא ליהוי הקדש כמו מתנה, אלא לכל היתור לא הקדיש אלא חרוב וסדן, ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממכר, ואף על גב דבמכר לא מוכר חרוב ולא קרקע הצריך לו, כשהקדיש – הקדיש כל הקרקע, ולכן הקדיש גם חרוב, וכמו שאמר רבי שמעון לרבנן כן נאמר עתה אליבא דרבי שמעון, כל זמן שלא ידע הברייתא דמיתת מינה דלא הקדיש טפי ממכר ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דקאמר הכי רבי שמעון לרבנן במסקנא, מכל מקום נראה לגמרא דוחק לרבי שמעון לומר שישבור דכולי האי מקדיש בעין יפה טפי ממכר. רבינו יצחק.

רב הונא רבנן פשיטא – תימא לרבינו שמעון בן אברהם: מנן פשיטא לו זה? על כרחך היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשירי בור דות, וכל שכן כשמשירי

דאם איתא דלא שירי ב' – ואנן סהדי דלדעת כן עיכב את האילנות לעצמו – שיהיו כאן לעולם, אף לחזור וליטע אחרים במקומן, כדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד עכשיו. אבל לזקח אילנות – אין לומר לצורך כל הימים לקחו וליטע אחרים במקומן, דעבדי איניש דובין ארעא לימיה, ולפירות קנאו. **לא** הקדיש – מכל הני דאמרן: לא מכר. **אלא** חרוב המורכב ב' –

אבל שאר אילנות משילא קדושיהם הם בבבל שדה, כמו שמכורין מסתמא בבבל שדה. **אמר רבי שמעון מה טעם** – הו' מוקדשין חרוב וסדן טפי מכל הני דלעיל: דסבירא ליה מקדיש כמוכר, שלא הקדיש אלא דברים דשייכי לשדה טובא, דהו' נמי מכורין לענין מכר, והלכך חרוב המורכב אינו מוקדש בבבל שדה. **הואיל** ויונקין משהו הקדש – הוא הקדיש את השדה בעין יפה, אפילו מקום החרוב והסדן, וכששירי לעצמו – לא שירי עמון קרקע. נמצאו גדלים

מקרקע הקדש, וגידולי הקדש הקדש נינהו. אלמא: המשירי אילנות לעצמו – אינו משירי קרקע, אלא בעין יפה מוכר ומקדיש כל הקרקע. **ואי אפסרת** – דמאן דמובין קרקע לאחור ומשירי אילנות לעצמו – משירי כמו כן קרקע יניקת האילנות, והוא הדין למקדיש אליבא דרבי שמעון, דהא כי הדידי נינהו – אם כן אמאי קדשי חרוב וסדן משום שיונקין משהו הקדש? הא כי ינקי – מדנפשייהו קא ינקי, ממה ששירי לעצמו, ולא מקרקע הקדש ומשני: **רבי שמעון דאמר כרבי עקיבא** – רבו, דמוכר בעין יפה מוכר הכל, ולא שירי מן הקרקע כלום, בין לצורך דרך בור דות שעיב, בין ליניקת האילנות ששירי לפניו. ומצי לזקח למימר ליה: היום ולמחר כשייבש האילן – עקור אילנך שקול וזיל, והוא הדין להקדש. ומיהו, לגבי מוכר בכלל שדה דברים שאינן בכלל – לא שירי למימר עין יפה ועין רעה, דמה שכל פירש – לא מוכר, והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל: ואפילו לרבי עקיבא ב'. **ורב הונא** – דמשירי קרקע עם האילנות, דאמר כרבנן, דבעין רעה מוכר, ושירי לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו, דומיא דדרך בור דותו ששירי עם הבור והדות. ומיהו, במסקנא דשמעתא מיתוקמא הא דרב הונא אפילו לרבי עקיבא. והכי נמי אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, א), פשיטא, מוכר קרקע ושירי האילנות לפניו – יש לו קרקע, ואפילו לרבי עקיבא ב'. והא דמשני גמרא: רבי שמעון דאמר כרבי עקיבא, ולא קמשני: רבי שמעון סבירא ליה המקדיש בעין יפה מקדיש טפי ממוכר, דאילו מוכר ושירי אילנות לפניו כמו כן שירי קרקע לעצמו כדבר הונא, אבל מקדיש בעין יפה הקדיש הכל ולא שירי אלא החרוב לבדו בלא קרקע. ליכא למימר הכי, דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל, ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל, אלא קצת מדמי ליה למוכר – דלא הקדיש אלא דברים שבכלל שדה, ולנותן מתנה מדמי ליה – שלא שירי כלום לעצמו במה שפירש והקדיש, וכל הקרקע הקדיש ולא שירי מקום יניקת חרוב. והא לאו סברא הוא, אלא או לנותן מתנה מדמי ליה לגמרי, כרבנן דאמרי הקדיש את כולו, או למוכר מדמינא ליה מכל וכל, דכי היכי דמוכר שדה לא מוכר בור וגו' ושובך – הוא הדין למקדיש, וכי היכי דמוכר בעין יפה מוכר, כל מה שפירש במכירתו ולא שירי מן הקרקע כלום, אפילו ליניקת אילנותיו – הוא הדין למקדיש. וקמחמיה: **כרבנן פשיטא** – כיון דבעין רעה מוכר. ועוד, דמצי לזקח למימר ליה: עקור אילנך, שקול וזיל, משום דמכשחי בארעא – קח וחומר הוא: לגבי בור דות דלא מכשחי בארעא, ואפילו הכי אמרי רבנן דשירי דרך לעצמו לבורו ולדותו – כל שכן גבי אילן **נפקא מינה** – הא דרב הונא, דאתא לאשמועינן אליבא דרבנן דשירי קרקע לעצמו, דאי נפלי – הדר שתיל להו. דאי לאו דרב הונא הוה אמינא: שירי אילנות לפניו – יש לו קרקע כל ימי קיום האילנות

האילנות לענין שאם הקדיש אילן הקדיש נמי קרקע, אף על גב דלרבי עקיבא לא מוכר קרקע עם האילן, אלא חרוב קדוש בהדי שדה – כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לרבי שמעון, והשתא, לפירוש זה, משמע דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מוכר עם האילן, מדמינא כשמוכר שדה שיהא הקרקע הצריך לאילן המשור מוכר עם השדה. ותימא: דמשמע דאי לא מילתא דרב הונא הוה אמינא מוכר קרקע ושירי אילנות לפניו – אין לו קרקע, אלא מוכר הקרקע הצריך לאילן בהדי שדה, אף על גב דכשמוכר אילן – לא מוכר קרקע הצריכה לאילן ויש לומר: דהיינו משום דאי לאו דרב הונא, הוה סלקא דעתך דכשמוכר שדה ושירי אילן – מוכר כל השדה, אף הצריך לאילן, ששם שדה על הקרקע יותר ממה ששם אילן על הקרקע הצריכה לו. אבל השתא דאשמועינן רב הונא דשם שדה לא מהני ליה לאדובוני בהדי שדה, משום דנחת לשירותא – סברא היא למשדייה ביה אילן המשור, לפי שהיא צריכה לאילן, מבתר שדה המשור. ואם תאמר: אכתי, והא במסקנא דשמעתין אמר: לדבריהם דרבנן קאמר, דאדור לי מיתה דלא ליהוי הקדש כמו מתנה, אלא לכל היתור לא הקדיש אלא חרוב וסדן, ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממכר, ואף על גב דבמכר לא מוכר חרוב ולא קרקע הצריך לו, כשהקדיש – הקדיש כל הקרקע, ולכן הקדיש גם חרוב, וכמו שאמר רבי שמעון לרבנן כן נאמר עתה אליבא דרבי שמעון, כל זמן שלא ידע הברייתא דמיתת מינה דלא הקדיש טפי ממכר ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דקאמר הכי רבי שמעון לרבנן במסקנא, מכל מקום נראה לגמרא דוחק לרבי שמעון לומר שישבור דכולי האי מקדיש בעין יפה טפי ממכר. רבינו יצחק.

רב הונא רבנן פשיטא – תימא לרבינו שמעון בן אברהם: מנן פשיטא לו זה? על כרחך היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשירי בור דות, וכל שכן כשמשירי

בבא בתרא דף עא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קג

מחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שפירשה בתחילה שרב הונא אמר
את דינו אף לדעת רבי עקיבא. מתרצת הגמרא: רבי שמעון סבר שלא שייך
לעצמו את קרקע יניקתם, משום דאמר רבי עקיבא רבו, שמוכר בעין יפה
ואינו משייר לעצמו כלום, ולכן אף מקדיש שייך אילנות אינו משייר
לעצמו קרקע כלל, וזהו שאמרו בברייתא שלרבי שמעון האילנות יונקים
מקרקע הקדש, ואילו רב הונא דאמר שייך לעצמו אף את קרקע היניקה,
סבר רבי רבנן שהמוכר בעין רעה מוכר, ורק לשיטתם סבר רב הונא שהוא
משייר לעצמו את הקרקע הנצרכת ליניקת אילנותיו.
שואלת הגמרא: כיון שלא אמר רב הונא את דינו אלא רבי רבנן, אם כן
פשיטא, וכי יש צורך להשמיענו שלפי רבנן המשייר אילנות שייך קרקע
לעצמו, והלא אפילו דרך הנצרכת לבורו ולדותו שייך לעצמו, וכל שכן
קרקע הנצרכת ליניקת אילנותיו שיש בה טעם נוסף לשייר, שהרי כשייבשו
יוכל הלוקח לומר לו קח ולך. משיבה הגמרא: אף שמצינו לדעת רבנן
ששייר לעצמו דרך הנצרכת לו לבור ודות, הוצרך רב הונא לומר שמשייר
לעצמו את קרקע האילנות, דנפקא מניה – יוצא מדבריו חידוש, דא' נפלי
הדר שתיל להו – שאף אם יפלו האילנות יוכל המוכר לחזור ולשתול
אחרים במקומם. ולולי דברי רב הונא היינו אומרים שאין המוכר משייר
לעצמו קרקע אלא כל ימי קיום האילנות, אבל כשהזקינו אין לו קרקע.

שהרי אם איתא דלא שייך – אילו לא שייך קרקע לעצמו, ליכא ליה –
יאמר לו הקונה כשייבשו אילנותיו, עקור אילנך שקול וזיל – קח את עצריך
היבשים ולך מכאן. וסברא ברורה היא שכל המוכר באופן ששייר אילנות
לעצמו, על דעת כן שייך שיוכל אף לחזור וליטע אחרים במקומם, כדרך
שהיה לו כח זה באילנות הללו עד עכשיו.
מקשה הגמרא על רב הונא: תנן במשנתנו, רבי שמעון אומר, המקדיש את
השדה לא הקדיש עמה את הבור והגת שבתוכה, אלא רק את חרוב
המורכב וסדן השקמה – עץ חרוב ועץ שקמה זקנים שבתוכה. ותני נלך
– ושנינו על כך בברייתא, אומר רבי שמעון, מה מעם דין זה שחרוב ושקמה
מוקדשים יותר משאר דברים שבשדה, הואיל ועצים אלו יונקין מן השדה
הקדש שהם נטועים בו, שהרי המקדיש בעין יפה הוא מקדיש, וכוונתו
להקדיש אף את הקרקע שתחת החרוב והשקמה, ונמצא שמעתה הם גדלים
מקרקע הקדש, וגידולי הקדש דינם כהקדש. ואם כן קשה, אי סלקא דעתך
שיורי שייך – אם יעלה על דעתך לומר וכרב הונא, שמוכר המשייר לעצמו
אילנות שייך עמהם אף את הקרקע שיונקים ממנה, נמצא שלפי רבי שמעון
המדמה מקדיש למוכר, אף מקדיש המשייר לעצמו אילנות שייך עמהם את
קרקע יניקתם, אם כן יוצא דבי קא ינקין מן השדה קא ינקין – שהחרוב
ושקמה ששייר יונקים מקרקע שלו ולא משל הקדש, ומדוע הם קדושים.

אגרות קודש

ב"ה, ח' מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה איזה זמן שהנני מתייעץ בעצמי אם לכתוב לו ע"ד הענין דלהלן, אבל סוף סוף באתי לידי
החלטה, כי אין לי ברירה אחרת ומוכרחני מצדי לכתוב... מוכרח הדבר אשר בתו תחי'... ילבשו שייטלען.
מבין אני אשר יש כאן כמה קישורים וד", אבל אני רואה אפשריות אחרת, וכבר הורגל הדבר בארצות
הברית וביותר מקומות, אשר הדור הצעיר אוהז במנהגים והידורים שהאבות עדיין לא החזיקו בהם,
ובפרט שבנדון דידן אין זה ענין של הידור ומנהג אלא הרבה יותר מזה, ומטעמים מובנים איני רוצה
להאריך בזה, ואף שכותב הנני בלשון הקדש, הנה בטח יוכל להסביר זה הן לעצמו והן לבתו וזוגתו תחיינה,
ואחכה לבשורה טובה אשר נתקבל אצלו הענין בהנחה טובה, אשר אז בטוח הדבר שיצא הענין לפועל און
גלאטערהייט, וקידוש השם אשר בזה (ובפרט בסביבה שמביטים עליהם בשבע עינים והיא בהתנגדות וכו')
גדול ביותר. ומכלל הן וכו'.

בבקשת סליחה, אם נצרך לבקש סליחה על זה, הנני בתקוה לקבל ממנו ידיעה בהקדם ביותר
אפשרי, אשר נסתדר הדבר בכי טוב גוטערהייט און גלאטערהייט, ובודאי אשר יהי זה צנור וכלי נוספים
להמשכת וקבלת ברכות השי"ת להזוג הצעיר בכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

מוסג"פ העתק מכתבי לאגודת נשי ובנות חב"ד (ובטח אשר גם במחנם יתחילו בעבודה זו) ומה
שנוגע ג"כ להנ"ל, אשר אם אף לפעמים נדמה שהדבר הנדרש האלט מען נאך ווייט דערפון, הנה זה למדים
אנו ג"כ מבריאית העולם הכללי, שההתחלה היתה במצב של תהו ובהו וחשך היתה דוקא בבריאית אור,
ואור כזה שגם לאחר תקון העולם אין ראוי להשתמש בו (אשר לכן נגזר לעתיד לבוא ולצדיקים ובתורה),
ודוקא על ידי התחלה כזו, הי' סדר בהבריאיה בהדרגה ממטה למעלה, צומח חי מדבר,

ואכפול עוד הפעם שלא לדרשא קאתינא, אלא ובלבד שיבוא הדבר לפועל אז אייער טאכטער תחי'
זאל אנטאן א שייטל, ותהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת,

המחכה לבשו"ט בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה' אחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת⁴⁵ אלא שהנשים מזהרות בו יותר מפני
2 שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית ועוד מפני שהיא בביתה נרו של עולם⁴⁶ לכה נתנו לה מצות הדלקת
3 נר שבת⁴⁷ שתתקן מה שקלקלה ולפיכך אף אם ירצה הבעל להדליק בעצמו האשה קודמת⁴⁸ ומכל מקום טוב
4 שהוא יתעסק בתקון הפתילות והנרות⁴⁹ וגם ידליק בשאר חדרים⁵⁰ שאין אשה מדלקת שם⁵¹ ונהגין כשהאשה

הלכתא רבתא

שהיא מברכת דאם יענה אמן היא קבלת שבת⁴⁸.
ל[ו] האשה קודמת - כפי הנהוג בבית הרב, ובבית אנ"ש
היודעים מזה, מתחילות הנערות להדליק בברכה משהגיעו
לחנינו.

וכן נהגו במקומות רבים, ואפילו במקומות שלא נהגו כן
יש להנהיג כן בכדי להוסיף אורה בבית, ומשם תצא
האורה לכל העולם כולו.

ופרטי המנהג הם: א. שהבת מדליקה רק נר אחד. ב. על
השלחן אצל נרות אמה. ג. מדליקה קודם הדלקת אמה.
ד. לכל בת יהיה פמוט המיוחד לה. ה. הפעם הראשונה
שתדליק תהיה בערב יום-טוב כדי שתוכל לברך
שהחיינו⁴⁹.

לח] בתיקון הפתילות והנרות - בנר של שמן תיקון הנר
הוא עשיית הפתילה, ובנרות מוצקים תיקון הנר הוא
הדבקת הנר למקומו⁵⁰ והבהוב הפתילה⁵¹.

למ] ידליק בשאר חדרים - ואינו מברך על הדלקה זו, לפי
שאותו מברכת בשבילו בחדר שאוכל בו⁵².

מ] שאין אשה מדלקת שם - ונהגו שהאשה מדלקת רק
הנרות שעל או אצל השלחן שמברכת עליהם, והבעל

לג] נר דלוק בשבת - ולכן מי שאשתו אינה מדליקה
מחויב הוא להדליק, ואם נמצאת בבית ילדה לאחר
בת-מצוה, תדליק היא נר אחד, והוא ידליק הנר השני⁴⁵.
לד] כבתה נרו של עולם - שגרמה מיתת אדם הראשון
שנשמתו קרויה נר ה' נשמת אדם, ולכן היא תשמור
על נר שבת⁴⁶.

לה] נתנו לה מצות הדלקת נר שבת - ואף שאחד האנשים
ואחד הנשים חייבים במצות נר שבת, היינו "להיות
בבתיהם נר דלוק בשבת", ומה ש"נתנו לה מצות הדלקת
נר שבת", היינו מעשה ההדלקה, וכפי שמסיים "אף אם
ירצה הבעל להדליק בעצמו האשה קודמת". ועיקר מצות
מעשה ההדלקה מוטלת על הבעל דעיקר הטלת שלום
בבית מוטלת עליו - שהוא הבעל הבית. ועוד שהיא בכלל
בני ביתו.

וגם לאחר שנתנו מצוה זו להאשה, מכל מקום אינה אלא
כשלוהו של הבעל⁴⁷.

לו] האשה קודמת - הבעל אינו צריך להיות נוכח בשעת
הדלקת נרות כדי לשמוע הברכה, ויש שנהגו בדוקא שהאשה
מברכת בלחש, והבעל אינו עונה אם עומד ליד אשתו בשעה

צינונים והוספות

הובא 'בקיצור דיני ומנהגי נש"ק' עמוד יב, ושם מיושבת גם
התמיהה בקצות השלחן סימן עד בכדי השלחן ס"ק י"ב שיל"ע
מדוע אין צריך הבעל לשמוע הברכה מאשתו לכתחלה כמו ב"ב
של בעה"ב בבדיקת חמץ בסימן תלב.

(49) מנהג הדלקת הבנות בנש"ק, מבואר על כל פרטיו בקונטרס
נש"ק ח"א אות ה' ואילך, ובקיצור הלכות נש"ק פרק ז.

(50) יש להדביק הנר למקומו קודם ההדלקה, ולהקפיד שלא
להניחו במקום שהרוח מצויה בו, כגון כשיפתחו הדלת וכד',
ויגרס לכיבוי הנר.

(51) הבהוב הפתילה מוזכר להלן סימן רסד סעיף יד, וראה
קיצור הלכות משו"ע אדה"ז הערה 51 מדוע נכתב שם על מנהג
זה 'נהגו הנשים', ובנרות שבזמננו אין ענין להבהב הפתילה,
ואדרבה - הוא מקשה את הדלקת הנר.

וראה 'רשימות' חוברת קנו עמוד 9: לא נהגין להבהב נר של
שבת קודם ההדלקה.

(52) להלן סעיף ט, ושם נתבאר דין הברכה במי שאינו נמצא
אצל אשתו.

גם ראוי להתנות שאינו מקבל על עצמו שבת בהדלקה זו
שמדליק בשאר החדרים.

(45) ואם נמצאת הילדה לבד - תדליק נר אחד,
חייב ההדלקה גם אם ישנה ילדה קודם בת מצוה המדליקה
נרות, כיון שהדלקתה היא משום חנינו, ולא משום חיוב,
ובשו"ת באר משה ח"ח ס"ז כתב דאף אם בתו הנשואה
נמצאת בביתו - על האב להדליק נרות.

ולהעיר שכשאר הבעל מדליק נרות ביו"ט, ישתדל להדליקם
סמוך לקידוש (כשחל בחול), כדי שברכת 'שהחיינו' שעל
הקידוש תעלה גם על הנרות (מטה אפרים סימן תקצט ס"ט).

(46) טור, ובפנימיות הענינים מבאר הזהר (ח"א מח, ב)
שהאשה צריכה להדליק נרות שבת בשמחת הלב וברצון, שהרי
כבוד ויקר עליון ניתן לה בזה, וזכות גדולה היא לה לזכות על
ידם לבנים קדושים, שיהיו נרות להאיר העולם בתורה ויראה,
וירבו שלום בעולם, ונותנת על ידם אריכות ימים לבעלה, ולכן
צריכה האשה להיות זהירה בזה.

(47) קונטרס אחרון סק"ב, והיינו שאע"פ שדרך כלל אומרים
'מצוה בו יותר מבשלוהו', מכל מקום כיון שנשים מזהרות
במצוה זו ביותר, האשה קודמת במעשה ההדלקה, וראה ביאור
גדר שליחות זו בקונטרס נרות שבת קודש ח"א פ"ב הערה 42.

(48) ע"פ שו"ת ציץ אליעזר ח"א סכ"א, ספר 'נר שבת' פ"ז

1 יוֹלֶדֶת הַבֶּעַל מְדַלֵּק וּמְבַרֵּךְ בְּשֵׁשֶׁת הָרָאשׁוֹנִים ^{מאמ"ב} אֲבָל בְּשָׂאֵר הַשְּׁבֻתוֹת אַע"פ שֶׁהָיָה נָדָה וְכָן בְּכָל פֶּעַם בְּשֵׁהָיָה
2 נָדָה מְבַרֵּכֶת בְּעֶצְמָהּ (עֵינֵי ס' פ"ח) 57:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טענו ביום המעונן טעיף ה

הלכתא רבתא

מדליק שאר הנרות (או תאורה חשמלית 53) - אפילו שבאותו חדר 54.
מא[בשבת הראשונה - נוהגים היום שאפילו בשבת הראשונה האשה מדליקה 56.

ציונים והוספות

53) על פי המבואר לעיל על סעיף א, שבהדלקת הנר שבשאר החדרים אפשר לצאת ידי חובה לכתחילה בתאורה חשמלית.
54) קצות השלחן סימן עד בבדי השלחן ס"ק יא.
55) בהגהות והערות כ"ק אדמו"ר לסידור אדמו"ר הזקן עמוד כח כתב שהיולדת מדליקה גם בשבת ראשונה, ואם אינה יכולה לירד ממיטתה - מקריבים הנרות ליד מיטתה.
וראה קיצור הלכות נש"ק עמוד לג שהביא מכמה פוסקים (כף החיים סכ"ג, שו"ת ציץ אליעזר ח"א סל"ב, שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' מה) שכיון שבזמן הזה מקפידות על נקיות, לכך תדליק בעצמה, ועוד מביא משו"ת אז נדברו ח"א ס"ב דזה היה בימיהם דימים רבים אחר הלידה לא ירדו מהמיטה ולא יכלו לברך במקום אכילת כל בני הבית. ובזמנינו שיורדים מהמיטה סמוך ללידה ויכולים להדליק בשלחן שאוכלים - מדליקה האשה בלי שום פקפוק. ע"כ.

ולהלן סעיפים יא-יב נתבאר שטוב שגם בליל טבילה או חופה - שידליק הבעל בבית בברכה.
56) דאם העיקר הוא שהדלקה ראשונה שלאחר הלידה מדליק הבעל, ומכיון שכבר הדליק ביו"ט, מדליקה האשה בשבת, או שהמנהג הוא על שבת הראשונה דווקא שכ"ז שלא עבר השבת מדליק הבעל אע"פ שהדליק כבר ביו"ט, וביו"ט שאחר השבת מסתבר פשוט שהאשה תדליק כיון שכבר עבר השבת (קצות השלחן סימן עד בדה"ס ס"ק י"ג).
57) סעיף ב: נהגו הנשים טהרה ופרישות בעצמן שלא ליכנס לבית הכנסת בשעת נידותן. . . וכל זה לילך לבית הכנסת אבל להתפלל בביתה ולברך כל הברכות ובפרט ברכת המזון וקידוש שהן מן התורה חייבות לכולי עלמא אפילו בשעת נידותן ומה שנוהגין שלא להזכיר את השם בשעת נידותן או שלא ליגע בספר אין מנהג זה עיקר.

שולחן ערוך - הלכות תפלה

1 א אומרים רצה בכל התפלות ולא כאותן שנוהגים להתחיל
2 במנחה ובערבית ואשי ישראל ותפלתם כו' שאין טעם
3 למנהגם:
4 ב ואשי ישראל הן נשמות הצדיקים שמקריב מיכאל שר הגדול
5 על המזבח של מעלה (ולמטה הן הקרבנות שמקריבים
6 הצדיקים ומוסרים נפשותיהם להקב"ה על כל דיבור ודיבור
7 היוצא מפיהם המכונה בשם מזבח) (באהבה רבה הבאה אליהם
8 מלמעלה ע"י מיכאל שר החסד) וזו היא תפלה הנקרא עבודה
9 שבלב והקרבנות אלו שהן באש ההתלהבות נקראות אשי
10 ישראל ותפלתם היא גוף התפלה שהן תיבותיה:

חלק א סימן קכ שראוי לומר רצה בכל תפלה וכו' ב' טעמים:

11 א במודים שוחין תחלה וסוף כמו שנתבאר בסי' קי"ג ומי
12 שאינו שוחה במודים שדרתו נעשה נחש לאחר ז' שנים אחר
13 מותו (ואינו קם בתחיית המתים).
14 ואם נזדמן לו רוק במודים לא ישחה עד שיצא הרוק:

15 ב האומר מודים מודים כאומר שמע שמע ומשתקין אותו כמו
16 שנתבאר בסי' ס"א:

17 ג יחיד אין לו לומר ברכת כהנים שהוא אלהינו ואלהי אבותינו
18 ברכנו כו' כי בצבור נתקנה כנגד נשיאות כפים שאינה אלא
19 בעשרה ולפיכך אף הש"ץ אין אומר במנחה אלא בתענית צבור
20 מפני שאין נשיאת כפים במנחה אלא בתענית צבור משום חשש

21 שכרות וערב ראש השנה אינו נקרא תענית צבור ואם נהגו שאף
22 היחיד אומרה בזמן הראוי לנשיאות כפים אין למחות:

חלק א סימן קכא דיני מודים וכו' ג' טעמים:

23 א תקנת חכמים לומר אחר י"ח פסוק יהיו לרצון וגו' כמו
24 שאמרו דוד אחר י"ח מזמורים וכיון שהוא תיקון חכמים
25 ומכלל התפלה אסור להפסיק בינו לי"ח אפילו לענות קדיש
26 וקדושה ואצ"ל באמירת אלהי נצור ושאר תחנונים שאחר
27 התפלה שאינן אלא מנהג ולא חובה כלל אלא צריך לומר יהיו
28 לרצון קודם אלהי נצור ואם בא לחזור ולאמרו פעם אחרת אחר
29 התחנונים הרשות בידו.

30 ובין יהיו לרצון לאלהי נצור מותר להפסיק (ולענות כל דבר
31 שבקדושה אבל לא דבר אחר עד שיעקור רגליו שהרי אפילו
32 לזוז ממקומו אסור עד שיפסע ג' פסיעות לאחוריו כמו שנתבאר
33 בסימן ק"ד והפסק בדבור חמור מהליכה ממקומו שהרי לצורך
34 מותר להלך ואסור לדבר כמו שנתבאר שם ואפילו לרוק אסור
35 קודם שפסע לפי שעדיין עומד לפני המלך כמו שנתבאר בסי'
36 צ"ז כ"ש לדבר לפני דברים אחרים) ואם התחיל לומר אלהי
37 נצור או שאר תחנונים והתחיל ש"ץ לסדר תפלתו והגיע
38 לקדושה מקצר ועולה ופוסע לאחוריו ואפילו לא קצר יכול
39 להפסיק ולענות כדרך שמפסיק לענות בברכות קריאת שמע
40 אפילו באמצע ההתחנונים אינם חמורים כתפלה אע"פ שעדיין
41 לא עקר רגליו.

8 אבל טוב לחוש לסברא הראשונה שהוא עיקר ולנהוג לכתחלה
9 לומר ב' פעמים יהיו לרצון אחד מיד אחר י"ח ואחר אחר
10 התחנונים כנהוג:
11 ב' הרגיל לומר ד' דברים אלו זוכה ומקבל פני השכינה עשה
12 למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען תורתך. עשה
13 למען קדושתך:

חלק א סימן קכב דינים השייכים בין י"ח ליהיו לרצון סעיפים א"ב:

1 וי"א שאם אינו אומר יהיו לרצון עד אחר סיום התחנונים אין
2 בזה איסור שהרי בברכות י"ח עצמן אם בא לומר בסוף כל
3 ברכה מעין הברכה אומר ואין להחמיר בין י"ח ליהיו לרצון
4 יותר מהברכות עצמן וכן נוהגין במדינות אלו וכיון שמפסיקין
5 בין י"ח ליהיו לרצון באלהי נצור ושאר תחנונים מפסיק ג"כ
6 לענות כל דבר שבקדושה ומכל מקום אם יכול לקצר בתחנונים
7 כדי לומר גם יהיו לרצון קודם שיפסיק יותר טוב לקצר.

תורה אור

1 **תוכן הפרק:** ההבדל בין האכילה בימות החול ואכילת
2 שבת בעבודה הרוחנית

יגלה לן מעמיה בוי.

3 בפיט "אסדר לסעודתא" שאומרים בסעודת יום
4 השבת (נתחבר ע"י האריז"ל, ושמו מרומז בר"ת
5 החרוזים), נאמר: "יגלה לן טעמי דבתריסר נהמי
6 דאינון את בשמי' כפילא וקלישא", פירוש: אנא, גלה
7 לנו את הטעם [הפנימי, הסוד] שבי"ב לחמים [דשבת],
8 שהם (כנגד) אות משמו ית' - אות כפולה ואות קלושה.
9 ו"יש להבין מה שאמר כפילא וקלישא", מה הם
10 שני הענינים כפילא וקלישא.

הנה מילוי ה' היא בה' אחרת.

11 - לכל אות יש "מילוי", דהיינו שם האות, כפי
12 שהשם נאמר (או נכתב) במילואו, לדוגמא: אות א'
13 במילואה - הוא אל"ף, אות ב' - בי"ת, אות ג' -
14 גימ"ל. ואות ה' במילואה, היא - ה"ה, בהוספת ה'
15 שני'. ונמצא, שה"מילוי" של אות ה' - היא אות ה'
16 אחרת.

והיא בחינת כפילא.

17 ונמצא, שאות ה' "היא בחינת כפילא", לפי
18 שבמילואה היא ה"ה, היינו אות כפולה.
19 וזהו פירוש "דאינון את בשמי' כפילא וקלישא",
20 דתריסר נהמי הם כנגד אות בשמי' קדישא, וקאי על
21 אות ה' דשם הוי' - שעם המילוי (ה"ה) הרי היא אות
22 כפולה.

כנודע מענין מערת המכפלה.

23 בזהר פי' לשון "המכפלה" - ה"ה מכפלה" (ה'
24 כפולה), דה' זו (ה' מכפלה) היא האות ה' דבשמא
25 קדישא, שיש שתי ההי"ן בשם הוי'.
26 והאריז"ל מוסיף, שכל ה' גופא היא כפולה, מאחר
27 שהמילוי דאות ה' הוא ה' אחרת.

32 **שהיא ה' אחרונה דשם ב"ן בוי.**
33 התריסר נהמי הם כנגד ה' אחרונה שבשם הוי',
34 כאשר היא במילוי ההי"ן (-) דיש עוד אופנים במילוי
35 אות ה', כגון ה"א או ה"י).

36 ומילוי שם הוי' בההי"ן הוא שם הוי' הנקרא שם
37 "ב"ן", פירוש: כאשר כותבים אותיות שם הוי'
38 "ב"מילוי ההי"ן" [יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה] - הוא בגימטריא
39 ג"ב, ולכן נקרא "שם ב"ן".
40 וזהו פירוש "דאינון את בשמי' כפילא" - דקאי על
41 אות ה' אחרונה ד"שם ב"ן", שהיא אות כפולה (-)
42 ה"ה).

43 [לסיכום: על ידי י"ב לחמים דשבת נמשך גילוי אות
44 ה' אחרונה דשם הוי', כפי שהיא במילוי ה' דוקא
45 (שהמילוי שלה היא אות ה' אחרת, "כפילא").]

והענין יובן בהקדים להבין ענין האכילה.

46 כדי להבין את הקשר בין י"ב הלחמים דשבת
47 לאות ה' דשם הוי', וכפי שהיא "כפילא" - יש להקדים
48 ביאור התוכן הפנימי דסעודות שבת, שנצטוינו לענג
49 את השבת באכילה גשמית, שבוודאי אין המטרה לענג
50 את הגוף בלבד, למלא תאוות הגוף והנפש הבהמית
51 שנהנים ממאכלים ערבים, אלא זוהי עבודה רוחנית
52 וקדושה של הנשמה הקדושה שבאדם, שכל עניינה
53 הוא רק התקשרות ודביקות באלקות, וכך אכילת שבת
54 היא עבודה אלקית, השייכת לקדושת שבת, שהיא
55 "קדש לה".

56 ולהבין זה יש להקדים ביאור כללות ענין האכילה,
57 שהקב"ה ברא את האדם באופן כזה, שבשביל קיומו
58 זקוק הוא לאכילה (דלכאוי' אינו מובן, למה עשה ה'
59 ככה שהאדם (מין המדבר) צריך לקבל את חיותו
60 וקיומו ממאכלים גשמיים (ממין הדומם הצומח והחי)
61 שהם למטה ממדרגתו).

לנשמה לפעול מאומה למטה שלא באמצעות הגוף, ונמצא שגם היא צריכה לכח הגשמי הבא ממאכלים כדי שתוכל לעבוד את ה':

הן בעבודה שבלב, בהתעוררות אהבה להשם בהתלהבות הלב כרשפי אש, שאם האדם חלש (ע"י העדר האכילה) לא יוכל להתייגע בעבודה שבלב.

והן בעבודת המוח - דהיינו להבין ולהתבונן בגדולתו ית' - שזה תלוי ג"כ באכילה כפשטות הדברים, ועוד, "כמבואר במ"א על מאמר רב נחמן עד דלא אכילנא בשרא דתורא כו' [שלא אמר לו בלילה טעם הדין, לפי שלא אכל בשר שור (כי שרוי בתענית הי')] , שהמאכל מחזק גם אור חיות השכל דנפש האלקית".

וזהו ענין בירור, שמן המאכל נעשה אדם. ענין זה - שעל ידי האכילה מתעלה המאכל ממדריגתו לבחינת "אדם" - נקרא בכתבי האריז"ל בשם "בירור" המאכל.

דהנה על פי סוד, המטרה הכללית של עבודת האדם עלי אדמות היא בשביל "עבודת הבירורים". פירוש, כל דבר גשמי (כולל מאכלים גשמיים) כלול מ טוב ורע, ועבודת האדם היא "לברר" את הטוב מן הרע, ע"י שמשמש בו לשם שמים, כדי לעבוד את ה', שאז החלק הטוב נכלל בקדושה.

וענין ה"בירור" נפעל במיוחד במאכלים גשמיים; דכשהאדם אוכל כדי שיוכל לעבוד את ה' בליבו ובמוחו, שע"ז "מתברר" המאכל ונכלל בקדושה, שכאן, הנה לא זו בלבד שהאדם משתמש באוכל בשביל עבודת ה', אלא שהמאכל עצמו נעשה חלק מהחיות של אדם העובד את ה'.

ובזה מבואר למה צריך האדם לקבל את חיותו ממאכלים שהם למטה ממדרגתו. כי זהו תכלית ענין האכילה, שהאדם יעלה את המאכלים הגשמיים ממדריגתם, שיתעלו ממדריגת דומם צומח וחי להכלל במדריגת "אדם", ובה משלימים רצונו וכוונתו של הקב"ה בענין ה"בירורים".

אך כל זה הוא בימות החול, אבל בשבת בורר אסור.

התוכן הפנימי של איסור "בורר" ביום השבת הוא, שהאכילה דיום השבת אינה בשביל העבודה ד"בירור" (לברר את החלק הטוב שבמאכל מן הרע וע"ז

כי הנה עיקר האכילה, לחיות כי מן המאכל נעשה חלב ודם, והדם הוא הנפש וחיות האדם, שמקבל חכבר [את] הדם מן המאכל ושולח ללב ולמוח. החיות המתפשטת מן הנפש להחיות את הגוף מלובשת בדם האדם (כמ"ש כי נפש הבשר בדם היא), וזהו שקיום וחיות האדם הוא על ידי אכילה, כי מהמאכלים שאדם אוכל נוצר חלב ודם, והדם מתקבץ בכבד, והכבד שולח את הדם ללב ו[מן הלב] למוח, וע"ז נמשכת חיות הנפש לכל הגוף.

דתלת שליטין אינון בעלמא כבדא ולבא ומוחא בו'.

בספרי קבלה מבואר, שהספירות העליונות - שענינן "לאנהגא בהון עלמין" - נחלקות לג' מדריגות כלליות: חכמה בינה דעת (חב"ד, מוחין דלמעלה), חסד גבורה תפארת (חג"ת, לב), נצח הוד יסוד (נה"י, כבד).

וזהו דאיתא בזהר "תלת שליטין אינון בעלמא, כבדא ולבא ומוחא" - כי חב"ד הם בחינת המוח שלמעלה, חג"ת [מדות] - לב, ונה"י - כבד;

ומהם נשתלשלו למטה באדם ג' אברים ששולטים על כללות חיי האדם (היינו שהם אברים שהנשמה תלוי' בהם) - המוח, הלב, והכבד.

ועל ידי זה מתעלה המאכל, שנעשה ממנו לב ומוח האדם.

על ידי המאכל ניתוסף כח וחיות לאדם, דכאשר מהמאכל נוצר דם, ונעשה כלי לחיות נפש האדם המתפשטת בגוף, הרי זה מוסיף חיות בלב ובמוח, שבהם מלובשים הכוחות הנעלים של האדם - המדות בלב והשכל במוח. ונמצא שעל ידי אכילה, עולה המאכל [הדומם הצומח והחי] ונכלל בבחינת "אדם" [המדבר] (על ידי שנתוסף כח וחיות במוח ולב האדם ממנו).

וע"ז מתחזק לבו ומוחו, בעבודת ה' שכלבו בהתלהבות כרשפי אש, שנעשה בבח האכילה, שכלא אכילה הי' מתחלש בו'; וגם מוחו נעשה חזק להתבונן בגדולת ה' בו'.

ע"י מאכלים גשמיים מתחזקת לא רק החיות הגשמית שבאדם, אלא גם חיותו הרוחנית, היינו כוחה של הנשמה הקדושה בעבודתו ית'. שהרי אי אפשר

1 להעלות את המאכל למדריגת "אדם" - כי בשבת
2 המאכל הוא "מבורר" מאליו, שכבר נפרד הטוב מהרע
3 ונכלל בקדושה על ידי קדושת שבת, במילא אין צורך
4 בעבודה של "בירור" המאכל.

5 וזהו התוכן הפנימי באיסור "בורר", שבשבת אין
6 לעסוק בעבודה זו של "בירורים".

7 אלא האכילה היא יותר עליונה, בבחינת המשכה
8 מלמעלה, וקראת לשבת ענג, אז תתענג על הוי"ה.
9 בשבת, שבה קדושתו ית' נמשכת ומאירה בעולם,
10 גם חובת אכילת סעודות שבת היא למטרה זו - לא
11 בשביל "העלאת" המאכל, אלא להיפך, כדי שע"י
12 מאכלי שבת תימשך קדושה עליונה למטה בנפש
13 האדם.

14 וכמפורש בכתוב, שענינו של עונג שבת ("וקראת
15 לשבת עונג", שמצוה לענגו במאכלים גשמיים) הוא
16 (כהמשך בכתוב שלאחריו) - "אז תתענג על ה'"; היינו
17 לא עונג גשמי מטעם וממתיקות המאכל, אלא עונג רוחני
18 מאלקות (שהוא עונג הנשמה). זאת אומרת, שהנשמה
19 מתענגת מאור ה' הנמשך עלי' ע"י מאכלי שבת.

20 [עבודה זו נק' "המשכה מלמעלה למטה", פירוש,
21 שעל ידה ממשיכים קדושה אלקית מלמעלה שתשכון
22 למטה בנפש האדם - בניגוד לאכילה בימות החול
23 שהיא בחינת "העלאה מלמטה למעלה", היינו
24 שמתקנים את המאכל (שהוא למטה מן האדם)
25 ומגביהים אותו לבחינת אדם, על ידי שהוא מוסיף כח
26 וחיות בנפש האדם, כנ"ל].

27 [ולכא' תמוה - הכיצד? איך ניתן לומר שאכילת
28 מאכלים טעמים - בשר ודגים וכל מטעמים - פועלת
29 המשכת אור רוחני בנפש האדם, עד שע"ז מתענג האדם
30 "על ה'"]?

31 וזהו שהולך ומבאר:]

32 כי הנה כתיב אחור וקדם צרתני, אחור למעשה
33 בראשית כו'.

34 על בריאת האדם נאמר "אחור וקדם צרתני",
35 שהוא "אחור" [האחרון במדריגה] למעשה בראשית,
36 וביחד עם זאת הוא גם "קדם", ראשון במעלה לגבי
37 כל שאר הנבראים.

38 [פירוש הענין ע"פ חסידות - שיבואר להלן:]

39 כאשר אנו מעריכים את מדריגת האדם לגבי שאר
40 הנבראים (אם הוא "אחור" או "קדם" למעשה בראשית),

41 הכוונה בזה היא - הערכת הכח האלקי שבאדם לגבי הכח
42 האלקי שבשאר הנבראים.

43 ובזה יש להבדיל ולהבחין בין הכח האלקי כפי שהוא
44 למטה, מלוכב בפועל בגשמיות הנבראים להחיותם
45 ולקיימם, ובין הכח האלקי כפי שהוא למעלה בשרשו
46 בעולמות עליונים, בטרם ירדתו למטה להתלבש
47 בנבראים.

48 דזה פשוט, שהכח האלקי כפי שהוא מלוכב בשאר
49 הנבראים הגשמיים, הוא למטה מנשמת האדם, שהוא
50 בחיר הנבראים ולמעלה מכל שאר הנבראים ("קדם
51 למעשה בראשית");

52 אבל כפי שהכח האלקי הוא בשרשו ומקורו בעולמות
53 עליונים, טרם ירדתו למטה, הרי שם הוא למעלה מנשמת
54 האדם, היינו שהשורש של הכח האלקי המלוכב בשאר
55 כל הנבראים הוא בעולם רוחני עליון יותר מן העולם
56 ששם שורש נשמת האדם (וזהו שהאדם הוא "אחור
57 למעשה בראשית").

58 והנה, להבנת הענין שיתבאר להלן, יש לבאר בקצרה
59 את המושגים "עולם התיקון ועולם התהו" ו"שבירת
60 הכלים" דעולם התהו (שנזכר בכתבי האריז"ל):

61 בתורת הסוד מבואר, שיש עולמות רוחניים שקדמו
62 לבריאת עולם הזה הגשמי, ובכללות הם ארבעה עולמות
63 "אצילות, בריאה, יצירה, עשי". עולמות אלו נקראים בשם
64 "סדר השתלשלות" ("שלשלת" ושרשרת של עולמות,
65 הנמשכים אחד מהשני בסדר והדרגה, ממדריגה למדריגה).

66 וגילה לנו האריז"ל, ש"סדר השתלשלות" זה (ובמיוחד
67 העולם הראשון, עולם האצילות) נקרא בשם "עולם
68 התיקון", אך למעלה מכל העולמות הללו יש עולם רוחני
69 אחר המכונה "עולם התהו" - לפי שבעולם זה שורר
70 "חורבן" המכונה "שבירת הכלים"; ונרמז בכתוב "והארץ
71 היתה תהו וגו'".

72 ביאור הדבר:

73 בספרי קבלה מבואר שבכוחות האלקיים [הנקראים
74 בשם "ספירות"] המלוכבים בכל עולם ועולם להחיותם
75 ולקיימם, יש "אורות" ו"כלים". פירוש: "אורות" הם עצם
76 האור האלקי המתגלה בעולם, ו"כלים" הם הכוחות
77 הרוחניים המגדירים את האור בציר והגבלה מסויימים,
78 והאור מתגלה על ידם. דוגמא לאור וכלי באדם: כח השכל
79 (שעל ידו מבינים ומשיגים דברים שכליים), שהוא כח
80 רוחני של הנפש, הוא ה"אור", והמוח הגשמי שבו מלוכב
81 כח השכל (ועל ידו השכל פועל) הוא ה"כלי".

1 והסיבה ל"שבירת הכלים" בעולם התהו היא, לפי
2 ששם יש "אורות מרובים וכלים מועטים". היינו שב"עולם
3 התהו" האורות והגילויים של הקב"ה הם גדולים ועצומים
4 מאד ואין ה"כלים" שבעולם התהו מסוגלים לקבל ולהכיל
5 את האורות המרובים שבהם, ולכן הכלים דעולם זה הם
6 בבחינת "שבירה" (כמו על דרך משל בכלים גשמיים,
7 שכאשר הכלים נשברים אזי שברי הכלים שנשארו אינם
8 יכולים להחזיק כלום).

9 דוגמא לדבר - מאמר רז"ל לענין ארבעה שנכנסו
10 לפרדס, "בן זומא הציץ ונפגע", ו"אחר קצץ בנטיעות",
11 דהיות שמוחם וליבם לא היו מסוגלים להכיל את עומק
12 הסודות והגילויים הרוחניים שב"פרדס", הנה לא זו בלבד
13 שלא "קיבלו" מאומה מכניסתם לשם, אלא אדרבה, היא
14 גרמה להם לנפילה ממדריגתם, שכן זומא נפגע (נטרפה
15 דעתו), ואחר נפל עוד יותר עד ש"קצץ בנטיעות", היינו
16 שיצא לתרבות רעה, היפך קדושת ה"פרדס".

17 משא"כ ב"עולם התיקון" - האורות מועטים והכלים
18 מרובים, היינו שיש מיזוג נכון של "אורות" ו"כלים",
19 באופן שהאור נתפס ונקלט כראוי בתוך הכלי.

20 מובן ופשוט ש"שבירת הכלים" שבעולם התהו היא
21 כך בכוונה תחילה, שכן הוא רצונו של הקב"ה שיהי' עולם
22 כזה שהכלים לא יכילו את האורות הגדולים וישיברו.

23 והטעם לכך:

24 תכלית הכוונה היא שיהי' עולם גשמי שיהי' "מלא
25 קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי
26 עוד", היינו עולם שאין שם גילוי אלקות (שאין כאן "כלי"
27 שיוכל "להחזיק" אור אלקי באופן גלוי) ואור הקדושה
28 מתעלם ומסתתר בו בתכלית, ובני" ע"י עבודתם יגלו את
29 אור הקדושה שבו. "כי זהו סוד כל ענין מעשה התחתונים
30 וזהו עבודתם שניתן להם. . במה שנתן בתחלה מקום
31 להתהוות הרע, וחזרתו לטוב הוא על ידי נשמות ישראל".

32 והנה, על ידי "השתלשלות העולמות", שהיא ירידה
33 בסדר והדרגה מעולם עליון לעולם תחתון, אי אפשר
34 שמעולם של קדושה "ישתלשל" עולם הקליפה שהוא
35 הפכי בתכלית ואין שום ערך ודמיון ביניהם.

36 ולפיכך, כדי שייברא עולם גשמי, שהחיות האלקית
37 מוסתרת בו כל כך עד שהוא "מלא קליפות וסטרא אחרא"
38 - הי' צורך ב"שבירה", הגורמת ל"נפילת" וירידת החיות
39 האלקית בדילוג גדול, מעולם שכולו קדושה לעולם
40 הקליפות.

41 וזהו מה שמבואר בתורת הסוד שמ"שבירת כלים" זו
42 של עולם התהו "נופלים" ויורדים "ניצוצות" קדושה לעולם
43 הזה הגשמי, ומתפזרים בכל הדברים הגשמיים שבעולם
44 לקיימם ולהחיותם. וזוהי עבודת האדם עלי אדמות, שעל
45 ידי קיום המצות בחפצים גשמיים, וכן במילוי צרכיו
46 הגשמיים לשם שמים, הוא "מברר" ומעלה את הניצוצות
47 העליונים מעולם התהו הטמונים בדברים הגשמיים.

48 וזהו גם מה שאנו "מבררים" מהמאכל את החלק
49 הטוב שבו על ידי אכילה לשם שמים כנ"ל, שהכוונה
50 ב"חלק הטוב" הוא לכח האלקי המח' ומקיים את
51 המאכל, שהוא ניצוצות מעולם התהו.

52 ונמצא, ששורש הכח האלקי שבשאר כל הברואים
53 הוא למעלה משורש נשמת האדם, כי שורש נשמת האדם
54 הוא מעולם האצילות (העולם העליון ביותר שב"סדר
55 השתלשלות"), "עולם התיקון", ואילו שורש הכח האלקי
56 המלוכב בדברים גשמיים דדומם צומח וחי הוא מעולם
57 התהו שלמעלה מעולם התיקון, אלא שנפל למטה ע"י
58 "שבירת הכלים".

59 אבל לאחר ה"נפילה" ירד הכח למטה מטה, עד
60 שהאדם הוא למעלה ממנו, והוא המעלה ומתקן אותו.
61 וזהו שהולך ומבאר:]

62 שהמאכל כמו שהוא למטה בירידתו בשבירת
63 הכלים הנה האדם הוא בבחינת "קדם", שהמאכל
64 הוא מתברר על ידי האדם.

65 לגבי המאכל הגשמי כפי שהוא לאחר ש"נפל"
66 למטה (על ידי ירידתו ב"שבירת הכלים") הרי האדם הוא
67 "קדם" ולמעלה ממנו, והמאכל הוא למטה מן האדם,
68 שהרי האדם הוא ה"מברר" ומעלה ומתקן את המאכל.

69 אבל בשרשו למעלה הוא מ"עולם התהו", לפני
70 מלך מלך לבני ישראל, אלא שאח"כ וימלך וימת,
71 וימת וימלך בו'.

72 אבל שרש המאכל למעלה הוא מעולם התהו
73 כנ"ל, והוא למעלה משורש האדם.

74 וכמבואר בכתבי האריז"ל שעל עולם התהו נאמר
75 "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך
76 לבני ישראל", להיות שעולם זה הוא לפני - היינו
77 למעלה מן - עולם האצילות (שמשם שורש נשמות
78 בני"י, "מלך לבני ישראל").

79 אלא שהחיות האלקית (שבניצוצות הקדושה)
80 נפלה משם על ידי "שבירת הכלים" (כנ"ל), ועל ענין

ביאור הענין:

1 ה"שבירה" - המורה על נפילה עצומה עד שהאור
2 האלקי מתעלם לגמרי, כנ"ל - נאמר "וימלך גו' וימת",
3 דמיתה משמעה ירידת ונפילת השורש למטה באופן
4 שהאור הוא בתכלית ההעלם (בלשון הזהר כל מאן
5 דנחת מדרגא כו' קארי בי' מיתה) כל מי שיורד
6 ממדריגתו קוראים בו "מיתה").

7 אך מכל מקום נראה ששרשו יותר גבוה מהאדם.
8 אמנם, למרות שלאחר הנפילה המאכל הוא למטה
9 מן האדם, מכל מקום מעלה זו שיש במאכלים גשמיים
10 לגבי האדם - ששרשם מ"עולם התהו", שהוא גבוה
11 משורש האדם - נראית וניכרת גם עתה לאחר ירידת
12 ו"נפילת" המאכל למטה להיות למטה מן האדם.

13 שהרי המאכל הוא המח' את האדם, והאדם הוא
14 מקבל החיות מן המאכל, לפי שהוא בבחינת אחור
15 למעשה בראשית כו'.

16 הביטוי לכך הוא במה שהאדם מקבל קיומו וחיותו
17 ממאכלים גשמיים, ועד שגם חיותו הרוחנית מתחזקת
18 מהם, כנ"ל. דלכאורה אינו מובן: הן אמת שיש כוונה
19 ומטרה בכך שהאדם ניזון ממאכלים גשמיים, והיינו
20 כדי "לברר" אותם ולהעלותם למדריגת אדם, אבל
21 סוף-סוף אינו מובן כיצד אפשר לו לקבל חיות מדבר
22 שלמטה ממנו?

23 אלא הביאור בזה הוא לפי שכאמור "שרש
24 המאכלים הן למעלה בעולם התהו", היינו שהניצוצות
25 שבמאכלים גבוהים יותר בשרשם מן האדם, ולפיכך
26 יש בכחם של מאכלים גשמיים להחיות את האדם.

27 ונמצא שבפרט זה האדם הוא בבחינת "אחור
28 למעשה בראשית", לפי שהוא מקבל את חיותו מן
29 הדומם צומח והחי (אף שמצד שני הוא למעלה משאר
30 כל הנבראים, "קדם למעשה בראשית", שלכן רק
31 בכוחו של אדם "לברר" את המאכלים ולהעלותם עד
32 שיוכלו בקדושה).

33 [ומעתה ישוב לבאר את המעלה המיוחדת שבמאכלי
34 שבת:]

35 ובשבת שהוא זמן עליית העולמות.

36 מבואר בכתבי האריז"ל שבשבת הוא זמן "עליית
37 העולמות".

38 פירוש: כשם שבששת ימי בראשית, בגמר מלאכת
39 שמים וארץ - הקב"ה "שבת וינפש", כך חזור חלילה
40 בכל שבוע ושבוע, שיש ענין השביתה למעלה.

41 הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה
42 בראשית, שתמיד הוא מהוה ומחי' את העולם כולו
43 (ואם הי' מסתלק כרגע שפע החיות מאתו ית' היו כל
44 הנבראים חוזרים לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי
45 בראשית ממש - אלא שיש הבדל בין אופן קיום
46 העולם בששת ימי החול לקיום העולם ביום השבת:

47 במשך ששת ימי החול משפיע הקב"ה קיום וחיות
48 לנבראים ע"י צמצום וירידת כוחותיו ית', שהחיות
49 יורדת ממדריגה למדריגה על ידי השתלשלות רבות
50 ועצומות עד שיורדת לבחינת עשי' גשמית, היינו עד
51 שתוכל החיות להתלבש בדבר גשמי באופן שהחיות
52 מסתתרת בגוף הנכרא, כאילו גוף הנכרא הוא דבר
53 בפני עצמו (נפרד מאלקות).

54 אך ביום השביעי "שובת" הקב"ה מצמצומים
55 וירידות אלה, שאז החיות האלקית עולה לשרשה
56 ומקורה.

57 [כמשל אדם ששובת ממלאכה, שבזמן עשיית
58 המלאכה היו כוחות נפשו מלובשים ועסוקים בעשי'
59 זו, ובגמר עשיית המלאכה כוחות נפשו שהיו עסוקים
60 ומלובשים במלאכה זו חוזרים למקומם במקורם (שלכן
61 אנו רואים, שכאשר אדם נח ממלאכה קשה הוא מרגיש
62 ששב אל עצמו ("געקומען צו זיך"), כי זהו באמת מה
63 שקרה, שכוחות נפשו חזרו למקורם כשנח ממלאכתו)].

64 אלא דלפי זה צריך להבין, אם החיות מפסיקה
65 להתצמצם בעולם העשי', כיצד נשאר העולם בקיומו
66 ביום השבת? - אך הענין, דזהו משום שביום השבת
67 קיום וחיות העולם הם ממדריגת הכח האלקי כפי
68 שהוא בשרשו, טרם שנתצמצם וירד ממדריגה
69 למדריגה בבחינת הסתר פנים.

70 - וזהו סוד קדושת שבת המאירה בעולם ובנפש
71 האדם ביום השבת, שהאור האלקי הוא בגילוי, בלי
72 שום הסתר פנים -

73 ומאחר שקיום וחיות הנבראים בשבת הם
74 ממדריגה גבוהה יותר, הרי פשוט שגם הנבראים עצמם
75 (שחיים וקיימים מחיות זו) יש להם עלי', והוא הוא
76 ענין "עליית העולמות" ביום השבת, שהם עולים
77 ממדריגתם ומתקרבים יותר לאלקות.

78 [ועל כן בשבת] מתעלה המאכל כמו שהוא
79 בשרשו.

1 וכך הוא בענין מאכלים גשמיים - ששרשם, כנ"ל,
2 הוא למעלה משורש האדם - שביום השבת, שאז עולה
3 חיות כל הנבראים לשרשה ומשם הוא קיום וחיות
4 הנבראים - הרי נמצא, שבמאכל הגשמי כפי שהוא
5 למטה מאיר אור אלקי עליון ביותר, היינו שורש המאכל
6 (אור מעולם התהו) שהוא למעלה מ(שורש) האדם.

7 ונמשך ממנו חיות להנפש מלמעלה למטה.
8 וזוהי המעלה שבאכילת שבת, דלהיות שבמאכל
9 הגשמי מאיר אור אלקי עליון ביותר, לפיכך, כשאדם
10 אוכל מאכל זה (בכוונה הראוי) ונעשה חלק מן האדם,
11 הרי האור האלקי שבמאכל נרגש ומתגלה בנשמת
12 האדם, ועל ידי זה נמשך חיות רוחנית אלקית בנפש
13 האדם, שע"ז בא לידי מדריגות גבוהות יותר בעבודת
14 ה' ודביקות באלקות.

15 כלומר:

16 גם בימות החול, זה שהאדם מקבל חיות
17 ממאכלים גשמיים (שהם למטה ממדריגתו) הוא
18 מחמת ששרשם גבוה יותר מן האדם ובמילא בכוחם
19 להוסיף חיות באדם (כנ"ל);

20 אלא שבימות החול החיות הנמשכת באדם
21 מהמאכלים היא חיות גשמית (ורק שעל ידי התחזקות
22 כח הגוף ניתן להוסיף כח ועוז גם בעבודת ה', כנ"ל);
23 משא"כ האכילה דשבת ענינה להמשיך חיות אלקית
24 בנפשו, משורש המאכל (שהוא למעלה מן האדם)
25 שמתגלה למטה ביום השבת.

26 [ועפ"ז מובן מה שנאמר לעיל, שהאכילה דשבת
27 "היא יותר עליונה, בבחינת המשכה מלמעלה" -
28 שבניגוד לאכילה בששת ימי החול, שאז המאכל הוא
29 למטה מן האדם והמטרה הרוחנית של האכילה היא
30 בשביל "לברר" ולתקן המאכל ולהעלותו לקדושה,
31 הנה ביום השבת, שאז הוא זמן "עליית העולמות",

32 הנה ענין האכילה הוא להמשיך חיות אלקית עליונה
33 ביותר בנפש האדם].

34 ע"י י"ב לחמים כו'.

35 חיות אלקית זו (משורש המאכלים) נמשכת למטה
36 בנפש על ידי י"ב הלחמים. כי י"ב לחמים הם כנגד
37 שם הוי', וכיון שגילוי אור אלקי בעולם נמשך על ידי
38 ד' אותיות שם הוי', לפיכך, עיקר המשכת חיות אלקית
39 בנפש האדם (משורש המאכלים ב"עולם התהו") הוא
40 על ידי י"ב לחמים (שם הוי').

41 [מובן ופשוט, דזה שנתבאר כאן שעל ידי מאכלי שבת
42 נמשך אור אלקי (ממקום עליון ביותר) בנפש האדם, הוא
43 רק כאשר אכילת האדם היא באופן של עבודה רוחנית
44 (ולא לשם מילוי תאוות הגוף).

45 שלכן מוכרח להיות ענין התפלה בשבת קודם
46 הסעודות, "שאם יאכל בשבת בלא תפלה בכוונה לא
47 יעשה כלום, ויתפשט התענוג גשמי של המאכל כו'..
48 כאשר יתעורר תחלה בתפלה בכוונה אזי ימשיך אח"כ
49 באכילתו את העונג העליון [כלומר: עונג אלקי] כמו שהי'
50 בבשר הזבח דכהנים" כלומר, כשאכילת שבת היא כדבעי
51 הרי זו כמו אכילת זבח ע"י הכהנים, שפשוט שכל עניינה
52 הוא אכילת קודש ועבודה רוחנית, בהתאם לקדושת
53 הקרבן.

54 משא"כ בלי ההכנה הראוי, הרי גם אכילת שבת
55 "מגשם הגוף מצד התענוג הגשמי שבגוף שאינו נברר והוא
56 מעורב מטוב ורע גמור".

57 וכמעשה הידוע אשר פעם הראה הבעש"ט נ"ע
58 לתלמידיו "שור מלובש בכובע של שבת קודש, שזה הי'
59 מפני שהאוכל אכל בתאוה עצומה ונעשה הוא עצמו תמונת
60 שור שהוא הבשר שנתאוה לה והכובע לא נשתנה כו'"

ד"ה יגלה לן טעמ'י

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

6 שכולו חייב כו'. אבל הענין דכולו חייב אין הכוונה כולו
7 חייב ממש שהרי א"א שלא יהי' אחד צדיק בארץ או איך
8 אפשר שלא ימצא קצת טוב גם בפושעי ישראל שמלאים
9 מצות [כרימון כידוע, אך עיקר הכוונה הוא דכולו זכאי או
10 כולו חייב הוא רק ענין הבדלה בתכלית בין טוב לרע, שאין

1 אך עדיין יש להבין] דבשלמא כולו זכאי יתכן שזהו
2 שלימו' הבירור וההבדלה של הרע מן הטוב עד
3 שכולו נק' זכאי כו', אבל כולו חייב עדיין לא בא שום
4 תיקון לר"ע אלא עומד בשלימותו והרי זה כמו שהוא
5 בתערובת קשה עם הטוב ואיך אפשר שיבא ב"ד בדור

1 בטוב שום תערוכות מן הרע וכולו זכאי ונקי מכל סיגים
2 ולהיפוך אין ברע שום תערוכות מן הטוב וכולו חייב, ולא
3 כמו עכשיו שבטוב יש רע וברע יש טוב (וכמ"ש בע"ח
4 דנוגה דבריא רובו טוב ומיעוטו רע ונוגה דיצי' חציו טוב
5 וחציו רע ונוגה דעשי' רובו רע כו'). וזה לא יהי' רק בזמן
6 משיח שיושלם אז שלימות הביור דעה"ד טו"ר. אך הנה
7 תחלה י"ל שרש ענין עה"ד טו"ר ולמה נק' עה"ד דוקא
8 דמשמע שעיקר ענין תערוכות טו"ר תלוי בבחי' הדעת
9 דוקא וכמ"ש והייתם כאלקים יודעי טו"ר כו' ובלא דעת לא
10 ידעו טו"ר ביחד בתערוכות אלא כ"א בפ"ע דוקא אם יודע
11 טוב לא ידע מן הרע כלל כנ"ל (וכמו ולא ידעו כי ערומים
12 הם כו'), ואם הוא ברע לא ידע מן הטוב כלל וכלל והוא
13 הנק' בלה"ק בשם תמים שהתמימות ענינו שהוא באותו
14 דבר שהוא עושה או מדבר בתכלית התמימות והשלימות

15 ובלי נטיי' כלל וכלל להיפוכו בין בבחי' החסד בין בבחי'
16 הדין, והיינו אם הוא עושה וחפץ חסד וטוב כולו חסד וטוב
17 בתכלית התמימות ואין בזה שום תערוכות ונטיי' לדין כלל
18 שלא ידע להעלים ולסבול דבר והיפוכו כלל, וכמו אם חפץ
19 בדין ורע כולו כמו שהוא בבחי' הדין והרע בלי נטיי' כלל
20 וכלל לבחי' הטוב כי לא יוכל להעלים ולסבול דבר והיפוכו
21 אלא או זה או זה, והן התחלקות הב' קוין חו"ג שמובדל
22 זמ"ז בתכלית ההבדלה והריחוק עד שלא יתחברו לעולם
23 כמו שאין מרחמים בדין כלל וכלל ואין עונשין בבחי' חסד
24 כלל כי תכלית מדה"ד לא יסבול לרחמים שהוא היפוכו
25 בתכלית מן הקצה כמו שלא יסבול האש את המים, ולהיפוך
26 בתכלית החסד לא יסבול לבחי' הדין כלל כמים שלא יסבול
27 האש כלל. ונמצא שיש בחי' התמימות בבחי' התחלקות
28 הקוין להיות קו א' או כולו חסד או כולו דין].

להבין מאמרד"ל מפני מה ת"ח - תקפ"ב

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (ד) ואם תאמר א"כ למה נק' בשמות מחולקים ולמה נק'
2 האור שבחסד אל ולא אלקים והאור המתפשט
3 בגבורה נק' אלקים ולא נק' אל, כיון שהוא אור א' פשוט
4 א"כ מ"ט יהי' התחלקות השמות כו', ועוד דא"א לומר
5 שכל השמות הם בבחי' א' ממש, שהרי באמת שם אל
6 מורה על המשכת חסד ממנו ית' כמ"ש אל ה' ויאר לנו
7 וכתוב חסד אל כל היום ושם אלקים מורה על פעולת הדין,
8 שלכן נק' ג"כ הדין בשם אלקים כמ"ש והגישו אדוניו אל
9 האלקים וכת' אלקים לא תקלל כו' דפי' על הדין כו'
10 כמ"ש בס' החינוך סי' ס"ט וכת' אשר ירשיעון אלקים
11 דר"ל הדיינים כו', ואי איתא כמו שנת' למעלה שהשמות
12 הנ"ל מורים על עצמות הבורא ממש דלאו מכל אינון מדות
13 איהו כלל א"כ אין התייחסות פעולת החסד לשם אל יותר
14 מלשם אלקים שהרי שני השמות מורים על עצם הבורא
15 ממש, אך התשו' בזה הוא דאע"פ שהא"ס המלוכש
16 בהספי' הוא עצם א' פשוט בתכלית הפשיטות מ"מ לענין
17 פעולתו והשפעתו בעולמות יהי' שינוי שכשמתלבש במדת
18 חסדו ובה ועל ידה יאיר בעולמות יהי' הפעולות בחי' גלוי
19 חסדים ורב טוב לעולמות, וכשמתלבש במדת גבורתו ובה
20 ועל ידה יאיר בהעולמות יהי' הפעולות בחי' דינים ח"ו,
21 ולא שיש שינוי ח"ו בעצם האור בין האור המלוכש בחסד
22 להמלוכש בגבורה, דזה אינו כיון שהוא אא"ס ונאמר בו
23 לא שניתי כו' אלא שהשינוי הוא בההשפעה, והיינו משום
24 שהא"ס אינו משפיע החיות בהעולמות כ"א ע"י הספי'

25 הנ"ל שהן הכלים להגיע החיות אצל הנבראים, ולא שהוא
26 ית' מצד עצמו צריך לכלים הנ"ל אלא משום שהעולמות
27 הן בבחי' מדה וגבול מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'
28 וכן קרסולי החיות ושוקי החיות כו' הן ג"כ במדה וגבול,
29 וא"א לבע"ג לקבל החיות מאא"ס עצמו הבלתי בע"ג
30 משום דא"כ הי' ג"כ המקבל בבחי' בלי גבול כו' וסיבת
31 היותן בבחי' גבול הוא משום שאא"ס מחי' אותן ע"י
32 הכלים הנ"ל שמהן בא ההגבלה וכמו שביאר זה באגה"ק
33 ע"פ מאמר וילבש צדקה כשריון כו' ובמאמר איהו וגרמוהי
34 כו', וכיון שכן הרי מבואר שההשפעה הנמשכת מאא"ס
35 להעולמות ע"י הכלים הנ"ל הנק' י"ס דאצי' היא נעשי'
36 ומתצמצמת לפי ערך הכלי להיות בבחי' גבול ותכלית ולא
37 כמו שהא"ס עצמו הוא בלי גבול כו', וממילא מובן
38 שהיא ג"כ נעשית ונשפעת כפי תמונת ומהות הכלי שעל
39 ידה נשפעת כגון ההשפעה הנמשכת ע"י כלי החסד נתהוו
40 ממנה ברואים המורים על מדת החסד כגון האור והמים
41 כו' וההשפעה הנמשכת ע"י כלי הגבורה נתהוו ממנה
42 ברואים המורים על הגבורה כגון הרקיע המבדיל כו' וכן
43 בשאר כל המדות, והנה אע"פ שהא"ס המלוכש במדת
44 החסד ומשפיע השפעות מבחי' חסדים ע"י מדה זו איננו
45 משתנה ח"ו ממהותו הפשוט להיות בבחי' מדה פרטית
46 ח"ו מ"מ הרי לענין זה יש שינוי בין זה האור להתלבשותו
47 בבחי' גבורה והוא במה שכשמתלבש בחסד משפיע
48 חסדים וכשמתלבש בגבורה משפיע גבורות כו' ולכן שפיר

- 1 אמרו ששם אל הוא בחסד דייקא ולא בגבורה אע"פ
2 שכוונתו בשם זה לבורא עולם מ"מ היינו שהבורא נק'
3 בשם זה כשמשפיע חסדים כו' ונק' בשם אלקים
4 כשמתלבש במדת הגבורה לעשות דין ח"ו ועד"ז הוא בחי'
- 5 ש' הוי' כשמתלבש במדת רחמים לרחם עמו כו' ונמצא
6 א"ש שהשמות יש לכל א' פעולה מיוחדת מזולתו ש' הוי'
7 בחי' רחמים וש' אלקים בחי' דין וש' אל או אלוה בחי'
8 חסד כו' ואעפ"כ בכולם הכוונה על הבורא ית' ממש:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 מיהו י"ל זהו הנשמות דאצי' כמו שהן, אבל הרי ירידתן
2 בעוה"ז הוא צורך עלי', וע' בת"א ד"ה זכור ושמור
3 שהעלי' שיהיו נכללי' ביחוד דאיהו וחייהו חד, ונק'
4 לאשתאבא בגופא דמלכא ממש, ואז יהי' הקו מאוא"ס
5 מלובש בהן כמו שמלובש בגופא דמלכא, וז"ע למען חיך
6 שהוא יהי' החיות שלך ממש והם יהיו כלי' להחיות, וי"ל
7 ע"ד עצו כפריו, וידוע דהאדם הוא עץ השדה, וע' בד"ה
8 ושמתי כדכר תוך פ"ב, ועוד שיתעלו להתייחד בגילוי
9 אורות מקיפי' מה שאינו מתגלה עתה אפי' בכלי' דאצי'
10 יעו"ש, ונמצא כי מתורץ ענין מאן פני האדון כו'. והגם כי
11 זהו ע"י תומ"צ מ"מ י"ל הלא קיים אברהם וכן כל האבות
12 בעובדות שלהם כו'.
- 13 ועו"ל לתרץ עם מ"ש באגה"ק ססי' ק"ה, וז"ל דהא
14 אשכחן דהא אפי' מלאך נברא נק' ה' בפ' וירא
15 לפי' הרמב"ן וכמ"ש ותקרא שם ה' הדובר אלי' וכה"ג
16 טובא עכ"ל. ובסוף הקו"א שם כ' הרי נודע שכל מלאך
17 שהוא שליח מלמעלה אזי נק' בשם ה' ממש השוכן בקרבן,
18 משא"כ כשאינו שליח יש לו שם אחר כפי עבודתו, ואזי
19 קורא קדוש קדוש קדוש ה' וגו' כלומר ששם ה' מובדל
20 ממנו עכ"ל. וכיון שאפי' מלאך נברא מבי"ע ממש כשהוא
21 שליח נק' בשם ה' ממש השוכן בקרבן, מכ"ש נשמה דאצי'
22 ממש שהיא בעצם אלקות שכאשר ה' שוכן בקרבן ע"י
23 עסק התורה והמצות שהם ארחות ה' ממש, תר"ך עמודי
- 24 אור דכתר עליון יכולי' להיות נק' בשם ה' ממש, גם בעודן
25 מלובשים בגוף. וזהו כל הנק' בשמי, ובגמ' פ"ה דב"ב
26 דע"ה ב' עתידים צדיקי' שיקראו ע"ש של הקב"ה ע"ש
27 בפרש"י שיהי' שמם הוי', והיינו שלע"ל יהי' בהם גילוי
28 אוא"ס ע"ד שמלובש בע"ס דאצי' וזהו והתהלכתי
29 בתוכם, אלא שזהו רק לע"ל, אבל אבות העולם שארז"ל
30 ספ"ק דב"ב שלשה הטעמים הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב
31 א"כ הי' בהם בחי' זו דעתיד צדיקי' שיקראו ע"ש של
32 הקב"ה כו'.
- 33 ועד"ז יובן מ"ש במ"א הקושי' שאומרי' בשמו"ע אלקי
34 אברהם כו', ולכאור' אלקי השמי' הוא שבח יותר,
35 ונת' התירוצ' דאדרבה אברהם שהוא חסד דאצי' א"כ מה
36 שהוא אלקי אברהם הוא שבח יותר, ולפי הנ"ל א"ש דכיון
37 דאבות העולם הטעמים מעין עוה"ב ולמעלה משאר נשמות
38 דאצי' אלא ע"ד גילוי אלקות בע"ס דאצי' ולכן נק' יעקב
39 אל, א"כ מה שהקב"ה נק' אלקי יעקב הוא שבח עצום
40 יותר ממה שנק' אלקי השמי' שהם בריאה יש מאין א"כ
41 הוא בורא נבראי', אבל מה שהוא אלקי יעקב, אף שיעקב
42 נק' אל להיות כי בו הי' גילוי אלקות עד שהי' יכול לבורא
43 עולמות כמ"ש במד"ר כאן מה הקב"ה בורא עולמות אף
44 אביכם כו', וא"כ כיון שהוא ית' בורא בריאה כזו הרי זהו
45 לו שבח גדול יותר ובענין הודו לאלקי האלקי' כו' שהוא
46 אלקה גם על מי שנק' אלקי' כמו יעקב כו'.

הקבצו ושמונו בני יעקב (א)

ש"פ יחזי, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 וכללות הענין בזה דיראת אלקים יכולה להיות בהתגלות
2 גם בלא התבוננות רק ע"י שיזכור הענינים
3 המביאים לידי יראה ובפרט בנפש זכה. וגם מי שצריך לזה
4 התבוננות (וכן בכאור"א טוב להיות לעתים ההתבוננות
- 5 בענינים המביאים לידי יראה) יכולה להיות ההתבוננות
6 וההרגש פנימי בזה שלא בשעת התפלה (ובוראי בתפלה
7 הזמן מוכשר יותר) אבל האהבה א"א שתהי' בלי התבוננות,
8 וההתבוננות המביאה לידי אהבה בכדי שיונחו ויוקלטו

הענינים במוחו ויורגש במוחו ולכו להתפעל בהם באהבה
 הוא בזמן המוכשר דתפלה דוקא (וכ"ז הוא מפני שהיראה
 היא בבחי' עצמות אוא"ס ב"ה וגם ההתבוננת היא
 במדריגות גבוהות ונעלות באוא"ס ב"ה ואיך שהוא רואה
 ומביט בעצמו כביכול, ואהבה היא בבחי' אורות וגילויים
 כו') ועוד זאת שאהבה אינה בהתגלות כל היום רק רשימו
 בלבד והנשאר מהגדלות דתפלה, ויראה צריכה להיות
 בהתגלות כל היום (דהיינו ההתגלות דיראה המוסתרת כו')
 ע"י שיתבונן בהתבוננות קלה כו' שהו"ע הזכרון כו' כנ"ל
 והא בהא תליא וכמשנת"ל. ובזח"א בהקדמה איתא יראה
 דאיהו עיקרא למדחל ב"נ למארי' בגין דאיהו רב ושליל
 עקרא ושרשא דכולא עלמין וכולא קמי' כלא חשיב, והיינו
 היראה מעצם גדולתו ית' (בלי יצרף לזה איך שעומד עליו
 ורואה במעשיו כ"א מעצם הגדולה לבד) והרגש גדולתו ית'
 זה יכול להיות בזמן המוכשר דתפלה דוקא כנרגש לעובדי

ה'. ונראה דיראה זו היא בחי' יראה פנימית שמתבושש
 מגדולתו יתברך המבוארת בסש"ב ח"א פ"ד וכ"כ בר"ח
 שער היראה פ"א, והיינו בחי' יראה עילאה וכמ"ש בסש"ב
 פמ"ג אך היר"ע ירא בשת ויראה פנימית שהיא נמשכת
 מפנימיות האלקות שבתוך העולמות כו' ובפמ"א כ' ויר"ע
 הוא ירא בושט כו' שהוא בחי' ביטול ממש בחי' מה
 דחכמה דכולא קמי' כל"ח כביטול זיו השמש בשמש כו'
 וכמ"ש בפמ"ג. ומדריגה זו היא למעלה מענין התפלה
 שנת"ל לקשר ולדבק נפשו כו'. והוא בשמו"ע שהו"ע
 ביטול במציאות ממש וכמ"ש בפל"ט בענין השתחוואות
 דשמו"ע כו'. ומ"ש יראו מה' כל הארץ כו' כי הוא אמר ויהי
 כו' הנה ע"פ פשוט היא היראה מבחי' יכולתו ית' שהוא
 בורא העולם ומחי' אותו וביכולתו ית' לעשות הכל אין
 ואפס ח"ו ובפרט שמא יגרום החטא כו' וכענין שכתב בר"ח
 שער הנ"ל פ"ג בבחי' ב' וג'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

(ב) אַמָּנָם הַעֲקָר בְּסֻעֻדַּת מַצָּה זוּ הוּא לְשִׁמּוֹחַ אֶת הַחֵתָן
 וְכֻלָּהּ, וּכְמֵאמֹר¹² "בִּיצֵד מְרַקְדִין לִפְנֵי הַפֶּלֶה",
 דְּגוּף וְעֵצָם הִרְקוּד הוּא מַצָּה, וְיָדוּעַ דִּהְרָקוּד בָּא מִחֵמַת
 שְׂמִיחָה גְדוֹלָה בְּיֹתֵר, וּכְמוֹ שֶׁאֵנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ דְּכֹאֲשֶׁר
 הָאֵדָם הוּא בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה אֲזִי הוּא מְרַקֵּד בְּרִגְלָיו בְּהִתְפַּעֲלוֹת
 גְּדוֹלָה, דִּהְיָה תַּחֲלָה הִפְרוֹת הַשְׂמִיחָה הוּא בְּפָנָיו בְּפָנִים
 צְהָבוֹת¹³, וּמִקְבֵּל כָּל אֵדָם בְּסֶכֶר פָּנִים יָפוֹת, וּמִהֲדָר בְּכַבּוֹדוֹ
 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהֵינּוּ¹⁴ לְפִי שֶׁהוּא אֲזִי בְּרוּמָמוֹת, עַר אִיזו
 זִייעֶר אוֹיִפֶּגַע־לִיגֵט און פֿרִיילעך בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה און אִיזו
 זִייעֶר אוֹיִפֶּגַע־הוֹיבֵן¹⁵, וְרוּמָמוֹת זוּ אֵינּוּ עֲנִין שֶׁל גִּאָוָה וְיִשׁוּת,
 אֲדָרְבָּא עַר גִּיט יַעֲמָאֵלֵט אַרױס פֿון יִשׁוּת וְגִסּוּתִיה, וְהוּא
 בְּקִרְוֵב גְּדוֹל עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, און עַס אִיז בֶּא אִים יַעֲמָאֵלֵט
 נִיט פֿראַן אַט דֶּער וואָס זאַל זײַן נִיט זײַן גְּלִיכִין, יַעֲמָאֵלֵט,
 זִינעֶן אַלע זִייעֶר פֿיין בְּעִינױ, לְפִי שֶׁאֲזִי הוּא רוֹאֶה מַעֲלָתוֹ
 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהֵינּוּ דִּמְפָּנִי שְׂמִיחַת לְכַבּוֹ הָרִי הוּא מוֹצֵא

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מַעֲלָה וְיִתְרוֹן, דִּהְאָמַת הוּא כֵּן דְּכָל אֶחָד
 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בַּעַל מַעֲלָה גְדוֹלָה, הֵינּוּ גַם בְּמַעֲלַת
 הַמְּדוּת וְהַטָּבַע שֶׁלוֹ, פֶּרוּשׁ דְּלִבְד מַעֲלַת הַנִּשְׂמָה דְּכָל יִשְׂרָאֵל
 שׁוֹיִן הֵן בְּכָלִיתָן, וּכְמֵאמֹר "וְהַנִּפְשׁוֹת מִתְאַיְמוֹת כִּי אֶב אֶחָד
 לְכָלָנָה"¹⁵, וּכְתִיב¹⁶ "בָּנִים אַתֶּם לַהוָי אֱלֹקֵיכֶם", וְכָל אֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר¹⁷ "נִשְׂמָה שְׁנַתָּה בִּי טְהוֹרָה הִיא", וְהֵינּוּ דְּכָל
 הַנִּשְׂמוֹת מְשֻׁרָשִׁים בְּבְחִינַת חֻקָּה דְּאַצִּילוֹת וְלִמְעָלָה יֹתֵר
 בְּפִנִּימִיּוֹת וְעֲצָמִיּוֹת אִזֵּר אֵין סוּף בְּרוּף הוּא, הֵנָּה גַם מִצַּד
 עֵצָם מְזִיגַת טַבָּעַן שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהֶם מַעֲלוֹת וּמְדוּת
 טוֹבוֹת, וּכְמֵאמֹר (יְבָמוֹת עז, א) "שִׁלְשָׁה סִמְנִים יֵשׁ בְּאַמָּה
 זוּ (יִשְׂרָאֵל, ר"ש"), רִחְמָנִים, בִּישְׁנִים וְגוֹמְלֵי חֲסִדִּים", אֲלֹא
 שְׁלִפְעָמִים מְפָנִי סְבוֹת שׁוֹנוֹת הֵם מִתְעַלָּמִים וְאֵינֶם נִרְאִים
 בְּגִלּוֹי, אֲבָל לֹא שְׂאִינֶם, אֲלֹא שִׁישְׁנֶם וְאֵינֶם נִרְאִים בְּגִלּוֹי כָּל
 כָּף, וּבְאַמַּת הֵנָּה זֶה מִי¹⁸ שֶׁהַמְּדוּת טוֹבוֹת שְׁבִישְׂרָאֵל אֵינֶם
 נִרְאִים בְּגִלּוֹי הוּא מְפָנִי סְבַת הָרוּאָה, עַר זֶעֱהֵט נִיט דַּעֲסִי

(עג). וראה גם רדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד.

(16) ראה יד, א. וראה תניא רפ"ב.

(17) בברכות השחר.

(18) אוצ"ל: מה.

(12) כתובות טז, סע"ב ואילך.

(13) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' תקלו.

(14) ראה גם המשך שמח תשמח תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' רכג

ואילך). המשך תער"ב ח"ג ע' א'רסא ואילך.

(15) תניא פרק לב ("דהיינו בעצם מהותם" – סה"מ תרס"ט ע'

ד. הוא במצב-רוח מרומם ביותר, ושמח בשמחה גדולה, ומאוד מרומם. ה. הוא יוצא (משתחרר) מ(עניני) ישות וגסות. ו. ואז לא
 קיים אצלו מישוהו שאינו בערכו, אז, כולם מוצאים חן בעיניו מאוד. ז. הוא אינו רואה את.

11 יוֹצֵא מִיָּשׁוּתוֹ וְגִסְתּוֹ, אִזּוּ הוּא רוֹאֶה מַעֲלֵת זִוְלָתוֹ, וְאֶדְרָבָא
12 הוּא מוֹצֵא בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מַעֲלֹת גְּדוּלוֹת וּמִקְרָב אוֹתוֹ
13 בְּקִרְבֵּי גְדוּל, וּבְשִׁמְחָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר הֵנָּה הַתַּפְשֻׁטוֹת הַשִּׁמְחָה
14 גֹּרֵם שְׂמֻטָּת בִּידְיוֹ, וְכָל אֲשֶׁר תִּגְדֵּל שִׁמְחָתוֹ בְּיוֹתֵר עַד כִּי
15 גְּדַל מְאֹד יִרְקַד בְּרִגְלָיו, שְׂזָהוּ הוֹרָאָה עַל עֲצָם גְּדַל הַשִּׁמְחָה
16 בְּיוֹתֵר.
17 קָצוּר. יִבָּאֵר דְּבַעַת הַשִּׁמְחָה הָאֶדָם עוֹזֵב יִשׁוּתוֹ וְרוֹאֶה
18 מַעֲלֵת כָּל אֶדָם, כִּי הֵאָמַת הוּא אֲשֶׁר כָּל אֶחָד
19 מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ מַעֲלָה גְּדוּלָּה בְּמַדּוֹת טוֹבוֹת, אֲלֵא שְׁלִסְבַּת
20 יִשׁוּת הָרוֹאֶה אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ הַמְּזִיגָה טוֹבָה שֶׁל זִוְלָתוֹ.

י"ד כסלו תרפ"ט.

1 מַעֲלֵת זִוְלָתוֹ, וְהוּא מִפְּנֵי חֲסִדוֹ, וְהֵינּוּ דְהֶאֱהָבַת עֲצָמוֹ
2 שְׂבָאָדָם מֵהַ שֶׁהוּא חָבִיב וְיִקָּר בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ זֶהוּ גֹרֵם שְׂחֹשֶׁב
3 תְּמִיד רַק בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, עַר לִיגֵט תְּמִיד אֵין זִידִי, וְזֶה גֹרֵם
4 מִמִּילָא שְׂאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּזִוְלָתוֹ בְּהַסְתַּכְלוֹת אֲמָתִי לְרֹאוֹת
5 הַטּוֹב הַנִּמָּצֵא בּוֹ, דְּמֵאֲחֵר שְׂכָל מַעֲנֵנוּ הִיא רַק בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ,
6 הֵנָּה אֵינוֹ מֵשִׁים לְבּוֹ לְזִוְלָתוֹ, וְהוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ רַק בְּהַשְׁקָפָה
7 חִיצוֹנִית, וְעוֹד זֹאת דְּהֵנָּה זֶה מֵהַ שֶׁהוּא יִקָּר בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ
8 עוֹשֶׂה אוֹתוֹ לֵישׁ וּמַצִּיאֹת דְּבָר חָשׁוֹב בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, וְכָל
9 מַצִּיאֹת דְּבָר הָרִי מַצִּיאֹת הַזִּוּלָּת סוֹתֵר לוֹ, וּמִשּׁוֹם זֶה אֵינוֹ
10 רוֹאֶה הַטּוֹב שֶׁל הַזִּוּלָּת, אֲבָל בַּעַת הַשִּׁמְחָה שֶׁהוּא בְּרוּמָמוֹת

ח. הוא מונח (מושקע) תמיד ב(עניני) עצמו.

לקוטי דיבורים

28 שעשאוני בפעם אחת, במדה ידועה, למתון ולמבקר
29 רגילותי והנהגותי.
30 בטיול בן השעתיים הראשון בנאות דשא, גילה לי
31 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את החלטתו הקדושה. שהוא
32 בעצמו יתמסר בהדרכתי באופן וסדר ההדרכה שהוא
33 כ"ק אאזמו"ר הרה"ק הדרך אותו, כשנעשה בן אחת
34 עשרה שנה.
35 במלים הראשונות שכ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אלי,
36 ראיתי את ההבנה הגדולה¹ שעל מחנך להבין את
37 רגשותיו של המחוּנך, ורק אז מביא החינוך את הפעולה
38 האמיתית המקווה. המחוּנך מרגיש איך המחוּנך מבין
39 אותו בכל רגשותיו הפנימיים, וזה מביא את המחוּנך
40 להתקשרות פנימית מסויימת אל המחוּנך.
41 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במדותיו החסידיות הבלתי
42 מוגבלות ובהרגש הזולת האמיתי שלו, התמסר לחינוכי,
43 ובמלים הראשונות שכ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אתי,
44 הסביר לי את העגמת נפש הגדולה שהיתה לו שבגלל
45 מצב בריאותו הרופף, נמנע ממנו לטפל בעצמו בחינוכי
46 ונאלץ - בגלל שהותו במעיינות הרפואה בארצות חוץ
47 לארץ - למסור את חינוכי והדרכתי בידי החסיד ר' חנוך
48 הענדל והמלמד ר' ניסן נ"ע, ואני עצמי - אומר לי אבי
49 - שהיתי במקומות מרפא שונים בחוץ לארץ.
50 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי אז על צערו
51 העמוק על שנאלץ לשהות במקומות מרפא בחוץ לארץ
52 בחג הפסח האחרון וברוב חדשי הקיץ, ורק בזכות אבות
53 קדושים האזין השי"ת לבקשתו הפנימית וקיבל בקשתו
54 הנפשית.

1 ג. שנת תרנ"ה היתה השנה הראשונה שהוד כ"ק
2 אאמו"ר הרה"ק נסע לנאות דשא. הסיבה הגלויה
3 לנסיעתו היתה חלישות בריאותו. ברם, הסיבה האמיתית
4 היתה שרצה להיות יחד אתי ולהתמסר לחינוכי הפרטי.
5 הרבה, הרבה מאד עלי להודות למורי הרשב"ץ,
6 שיהיה לו באמת גן עדן מואר, על שהעמיד אותי בקרן
7 אורה של חסידות, ובמשך שמונה עשרה חדשי חינוך
8 עשאוני לכלי מוכשר וראוי לקבלת הדרכתו של אבי
9 בדרכי ובלימוד החסידות.
10 את שלשת מורי עלי להודות על הכשרת החינוך
11 החסידי שלי.
12 מורי הראשון היה חסיד חב"ד לבבי וחכם, בעל מדות
13 טובות - ר' יקותיאל מלמד דרדקי.
14 ר' יקותיאל מלמד דרדקי, בסיפוריו מהתנ"ך
15 והמדרשים, שאנו - ילדים קטנים - לא ידענום עדיין,
16 עורר בנו את ההרגשה בהדרת ישראל.
17 מורי השני היה ר' שמשון. מלמד טוב אבל כעסן
18 גדול. היו לו רצועות עור מיוחדים בהם היה מכה אותנו,
19 דבר שהכאיב לנו מאד.
20 מורי השלישי שעורר בי וחינך אותי ברגש החסידי
21 היה החסיד המלמד ר' ניסן נ"ע סקאבלא.
22 ומורי ומדריכי הרביעי היה החסיד הרשב"ץ נ"ע,
23 שעשאוני לכלי מוכשר לקבל הדרכת הוד כ"ק אאמו"ר
24 הרה"ק.
25 היום השלישי בפרשת בהעלותך, י"ב סיון תרנ"ה,
26 הוא היום המאושר בו החל כ"ק אאמו"ר הרה"ק
27 להדריכני בחינוך מיוחד, לספר לי סיפורים פנימיים,

1 כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי על חוויותיו
2 באותו זמן, שהוא עצמו לא היה יכול להתעסק בחינוכי
3 והיה נאלץ למסור את חינוכי למלמד ר' ניסן ולחסיד ר'
4 חנוך הענדל נ"ע - זלגו עיני קדשו דמעות.
5 אין בכוח אנוש לתאר את ההתקשרות הבלתי
6 מוגבלת שדיבורי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עוררו בי.
7 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: אני נותן שבח
8 והודיה להשי"ת שתפילותי נתקבלו. בלי ספק זוהי
9 פעולת התעוררות תפלות אבות קדושים. השי"ת יצליח
10 שתקבל את דרכי החינוך בפנימיות, הפנימיות החסידית
11 המאירה באור פנימי ועצמי.
12 ד. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ערך אז עבורי סדר
13 היום, כמה שעות ביום אלמד עם מורי הרשב"ץ וכמה
14 שעות אלמד לעצמי, לחזור על לימוד החסידות.
15 ובהתחשב בנוהגי לרשום הסיפורים ודיבורי אבי אלי,
16 קבע לי זמן מסויים בכל יום לכתיבה.
17 ה. סדר הטיולים היה נשמר בדיוק נמרץ. ביום
18 שלישי, י' תמוז - הטיול הכ"א - אומר לי הוד כ"ק
19 אאמו"ר הרה"ק, שביום החמישי, י"ב בתמוז, יום
20 הולדתי, יסע אתי לליובאוויטש ויקח אותי אל אהלי
21 הקודש של הסבא כ"ק אביו אדמו"ר מהר"ש ואב-הסבא
22 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק", לבקש שיעוררו
23 רחמים, שההדרכה שהוא מדריך אותי תצליח באריכות
24 ימים ושנים.
25 למחרת בטיול יום הרביעי, הסביר לי הוד כ"ק

26 אאמו"ר הרה"ק הענין של מתיבתא דרקיע כפי שהוא
27 מבואר בספרי הקבלה, את תענוג הנשמות
28 כשתולדותיהם ותולדות תולדותיהם שומרים ללכת
29 באורחותיהם, והתעוררות הרחמים שהם מעוררים
30 להצלחתם ברוחניות ובגשמיות.
31 באותו טיול נתן לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סדר
32 הנהגה לאותו ערב: תפלת ערבית באריכות, קריאת שמע
33 שעל המטה עם "על חטא", תיקון חצות, לקום לא יאחר
34 משעה חמש בבוקר, לטבול בנהר, להתפלל במתינות
35 ובשעה שמונה יסע אתי לליובאוויטש לבקר באהלי כ"ק
36 אבותינו רבותינו הקדושים.
37 קיימתי ככל אשר ציווני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
38 וביום החמישי י"ב תמוז בבוקר נסע הוד כ"ק אאמו"ר
39 הרה"ק אתי לליובאוויטש.
40 במשך שלש שעות שהה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
41 אתי באהלי הקודש. הסדר שהיה שם לא ניתן להיגלות.
42 בבואינו מאהלי הקודש הכניסני הוד כ"ק אאמו"ר
43 הרה"ק אל כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת
44 רבקה נ"ע שתברכני.
45 בדרך נסיעתנו חזרה לנאות הדשא, דיבר אתי הוד
46 כ"ק אאמו"ר הרה"ק על סדר הנהגת הנשמות כשזרעם
47 זרע זרעם מתפללים על ציוניהם, איך הם מעוררים
48 רחמי שמים בעד בניהם ובני בניהם.
49 בבואינו חזרה לנאות הדשא, בשעה שבע, יצא אתי
50 אבי לטיול כפי הסדר הקבוע.

ח"י אלול, ה'תש"ז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ס"ד - אב ובן

1 סיפור שהשאיר רושם רב על ברוך היה המעשה בגעצל שלמה מהרקי ובנו חיים שמואל. סיפור
2 זה, אותו סיפר ר' יצחק שאול, חתנו של הנפח מדוברומיסל, לברוך, קרבו יותר להכרת החסידים
3 הראשונים, תלמידיו של רבי ישראל בעל-שם-טוב מהתקופה אשר החסידות הייתה עדיין עניין ליחיד
4 סגולה.
5 בשביל ברוך היה הכל חדש. העיירה הרקי, עיירת מוצאו של ר' יצחק שאול, התגלתה לפניו כמרכז
6 חשאי של החסידות אשר בו נמצאים צדיקים נסתרים העומדים בקשר הדוק עם הבעל שם טוב במעז'בוז
7 ומבצעים את כל הוראותיו ושליחותיו.
8 מהסיפור על געצל שלמה וחיים שמואל בנו למד ברוך שאף אנשים פשוטים עשויים להיות צדיקים
9 גדולים, וגם למדנים נסתרים.

1 געצל שלמה היה ידוע בהרקי כעני המחזר על הפתחים, ונוסף לכך כעם-הארץ וחסר דעה. מעולם
2 לא החליף מלה עם איש, ואיש לא היה מעוניין לשמוע דבר ממנו. אף לא היה ברור אם יודע הוא
3 בכלל צורת אות.

4 מפעם לפעם היה נראה געצל שלמה בבית המדרש אך לא היה ברור אם הוא מסוגל להתפלל. כל
5 שנשמע ממנו היה הפסוק: "שמע ישראל ה' אלוֹקינו, ה' אחד". הכרזה זאת הייתה יוצאת מפיו בלי
6 כל קשר למה שאמרו לו או מה שעמד לומר לזולת. כאשר העניקו לו נדבה היה משיב בפסוק "שמע
7 ישראל", וכאשר סירב מישהו לתת לו נדבה היה שוב מגיב ב"שמע ישראל", וכך בכל הזדמנות. דומה
8 היה כי המלים של פסוק זה היו היחידות שידע לבטא.

9 לגעצל שלמה היה בן יחיד ושמו חיים שמואל, מובן שהאשה והילד חיו בדוחק איום. ברוב ימות
10 השנה לא היה געצל שלמה בביתו, כי אם נדד על פני ערים ועיירות. איש לא ידע מה הוא מביא
11 לאשתו ולילדו בשוֹבו הביתה מנדודיו, ואיש לא התעניין בכך.

12 געצל שלמה לא שלח מעולם את חיים שמואל ל"חדר", ואיש בעיירה לא שם לב אליו. כאשר
13 הגיע חיים שמואל לגיל המצוות ריחם עליו אחד ממלמדי העיירה ולימדו להניח תפילין ולברך עליהם.

14 כאשר מלאו לחיים שמואל ארבע עשרה שנה יצא לנדוד על פני עיירות וכפרים, אך עיסוקו לא
15 היה באיסוף תרומות כאביו, כי אם בעבודות שונות ומפרכות כדי להתפרנס. כאן השכיר עצמו כרועה
16 ושם שימש כעוזר לגנן או לרפתן. כך עברו עליו עשר שנים. חיים שמואל היה כבר בן עשרים וארבע,
17 וטרם הגיע ל"תכלית" כלשהי. פרנסתו הייתה עדיין על ידי מרעה בהמות בקיץ ועבודות פרך אחרות
18 בחורף.

19 חיים שמואל גדל ל"טיפוס מרשים", גבוה, רַחב גֶּרֶם ובריא. אך, יחד עם זאת, בור ועם-הארץ
20 אשר בקושי יודע קרוא מלה עברית.

21 אלא שליבו היה לב יהודי חם, והיה לו צער גדול על מיעוט ידיעותיו בתורה ומצוות.

22 כיוון שהיה מצוי תדיר בין גויים התנסה בניסיונות גדולים בענייני יהדות, ועמד בהם תמיד
23 בהצלחה.

24 בהיותו שרוי בפחד מתמיד שמא ייכשל, חלילה, במשהו, בגלל עם-הארצות שלו, היה מרבה לצום
25 ימים שלמים כאשר הוא אומר ללא הרף פסוקי חומש ותהלים.

26 בהגיעו לגיל שלשים בערך התחתן עם בתו של יהודי כפרי, ועבר לדור בבית חותנו, כאשר הוא
27 ממשיך לחפש עבודות קשות כדי להרוויח לחם עבורו ועבור אשתו.

28 בינתיים המשיך אביו, געצל שלמה, לַחַזֵּר על הפתחים ולהכריז "שמע ישראל". איש לא ידע אם
29 התעניין אי-פעם בגורל בנו, ואם ידוע לו בכלל מקום הימצאו.

30 כאשר הגיע געצל שלמה לזקנה מופלגת וקרבו ימיו האחרונים נשאר בביתו בהרקי. ממיטתו כבר
31 לא היה יכול לרדת,

32 יום אחד שלח לקרוא לאחד הקברנים של העיירה, ואמר לו:

33 "הוא! נא למסור לגבאי החברה-קדישא את בקשתי האחרונה: אשר יקברו אותי היכן שנקברים
34 היהודים הפשוטים והעניים, אך מבקש הנני לפתוח בי שורה חדשה של קברים כאשר קברי יהיה בראש
35 השורה".

- 1 לאחר מכן הצביע על תרמיל, אשר היה מונח ליד המיטה, ואמר:
- 2 "קח נא את התרמיל ודאג שיונח בקברי יחד עם גופי. אינני משאיר דמי קבורה רוצה אני להמעיט
- 3 את טורח בני החברה-קדישא עבוירי, והכנתי כאן חבית מים לטהרה ובד לתכריכים".
- 4 הקברן, אשר הוא עצמו היה יהודי פשוט, התייחס בזלזול לדבריו של געצל שלמה, בכלל היה זה
- 5 חידוש שגעצל שלמה ניחן לפתע לפני מיתתו בכושר דיבור ואשר ישמעו ממנו דברים נוספים מלבד
- 6 "שמע ישראל".
- 7 הקברן הביא את התרמיל לגבאי החברה-קדישא ומסר לו את בקשת הנוטה למות.
- 8 "מה שאדם מסוגל לבקש" - הוסיף בלעג - "לשלוח איתו תרמיל לעולם העליון"!
- 9 "האם התרמיל ריק"? - שאל הגבאי. בהעיפו מבט לעבר התרמיל?
- 10 הקברן הכניס את ידו לתרמיל והוציא משם ניירות שונים.
- 11 "יכול הנני להישבע שהרי זה "חיבור" של געצל שלמה הרוצה לקחתו עימו לקברו"! - ניסה
- 12 הקברן - למרות כל זאת - להמשיך ללעוג לכל העניין ופָּרַץ בצחוק.
- 13 הגבאי לקח מהקברן את התרמיל והכתבים ושלח את הקברן חזרה לגוסס געצל שלמה, כדי שיהיה
- 14 לידו מישוהו בזמן יציאת הנשמה.
- 15 "מישהו צריך גם לאמר איתו וידוי" - העיר הגבאי.
- 16 הגבאי הביט בכתבים ואז לקחם לרבי נחמן יצחק, רב העיר.
- 17 לאחר חקירה ודרישה התברר כי הכתבים מכילים את כל חשבונות הכספים אשר אסף געצל שלמה
- 18 במשך כל ימי חייו, וזה לא היה הכל - אלא היה גם פירוט מדויק למי העביר את הכסף.
- 19 התברר שגעצל שלמה לא לקח מעולם פרוטה לעצמו וכל הכספים חולקו לנזקקים רבים אשר
- 20 התביישו לקבל צדקה, וכל פרנסתם הייתה על ידו.
- 21 ואת חשבונות אלו, ציווה, אשר יניחום יחד עימו בקברו!
- 22 הרב והגבאי חשו לגשת, עתה, ביראת כבוד, לגעצל שלמה הגוסס, אך כאשר הגיעו לשם מצאוהו
- 23 כבר מת.
- 24 "מוזר" אמר הקברן "נדמה לי שאף פעם לא שמעתי ממנו יותר מאשר "שמע ישראל", אך לפני
- 25 מיתתו קיבל "כוח דיבור" ואמר - בעצמו ללא כל עזרה - בכוונה גדולה את הוידוי .
- 26 לווייתו של געצל שלמה הייתה גדולה ונכבדה, הרב השמיע הספד נרגש, הוא כבר לא קרא לו
- 27 סתם געצל שלמה אלא ר' געצל שלמה.
- 28 עתה ידעו הכל בהרקי כי היה להם כאן עניין עם צדיק נסתר.
- 29 צוואתו של ר' געצל שלמה בדבר כריית קברו בין העניים וההדיוטות מולאה, אך תיכף ומיד
- 30 התקדש הקבר בעיני הכל.
- 31 עכשיו גם נזכרו בבן חיים שמואל "שיהיה לפחות מי שיגיד קדיש אחר הנפטר"
- 32 - הרב הגאון ר' נחמן יצחק אמר, שעד אשר ימצאו את הבן חיים שמואל, רוצה הוא עצמו לזכות

- 1 במצווה ולומר קדיש על נשמתו של ר' געצל שלמה, "היות והריני בטוח אשר ר' געצל שלמה היה
- 2 צדיק נסתר".
- 3 לא היה זה כל כך קל לְאַתֵּר את חיים שמואל, אך בסופו של דבר מצאוהו בכפר נידח ומרוחק.
- 4 מאוחר יותר עבר חיים שמואל להתגורר בהרקי, ולמרות שאביו היה מקובל כבר כקדוש, לא ניתנה
- 5 לחיים שמואל תשומת לב מיוחדת.
- 6 חיים שמואל היה עני מרוד, ממש מחוסר לחם, אך לא התלונן בפני אף אחד. נוסף לכך סבל רבות
- 7 מזוגתו אשר הייתה אשה רעה באמת.
- 8 מן הסתם היה ממשיך כך את חייו. אך קרה אירוע מיוחד, אשר הביא לשינוי בחייו.
- 9 ר' אברהם מענדל ור' עזריאל יוסף היו מנהיגי עדת החסידים הנסתרים בהרקי, הם היו מבקרים
- 10 מזמן לזמן בחשאי את הבעל שם טוב ומבצעים עבורו כל מיני שליחויות.
- 11 פעם פנה הבעל שם טוב לר' אברהם מענדל בזה הלשון:
- 12 "כאשר תשוב להרקי תקרב את חיים שמואל ותקרבו לחסידות. למד איתו והדריכהו".
- 13 והבעל שם טוב המשיך להסביר לר' אברהם מענדל חסידו ותלמידו מהרקי:
- 14 "לחיים שמואל יש נשמה גבוהה. נשמתו נמצאת כעת בגלגולה השני - כדי לתקן את עצמה בעניין
- 15 הצדקה. הוא - חיים שמואל - עבר בהצלחה כבר הרבה ניסיונות. עכשיו רצונו של הקב"ה שהוא
- 16 יתעשר".
- 17 כפי שאפשר לְשַׁעֵר קִיִּים ר' אברהם מענדל את השליחות אשר הטיל עליו הבעל שם טוב. הוא
- 18 קִיִּים שיחה ממושכת עם חיים שמואל אשר בה ביקשו ללמוד יחד עימו בחשאי.
- 19 לשמע ההצעה היה חיים שמואל "ברקיע השביעי". לאט לאט ובהדרגה הפך להיות למדן וחבר
- 20 בעדת החסידים הנסתרת אשר בהרקי.
- 21 בינתיים החל להצליח והיה לאדם עשיר.
- 22 הוא נהיה מפורסם כבעל צדקה גדול, ובעל מידות טובות, ולהפתעת כולם, גם כלמדן, היות
- 23 ובעזרתו של ר' אברהם מענדל היה כבר חיים שמואל - אשר כעת קראו לו כולם בשם ר' חיים שמואל
- 24 - באמת ידען גדול ב"אותיות הקטנות".
- 25 מה שלא ידעו עדיין בהרקי, אשר ר' חיים שמואל הינו חסיד נסתר וחבר חשוב בכיתת החסידים.
- 26 הוא הספיק לבקר פעמים מספר אצל הבעל שם טוב במעז'בוז, והיה מוערך מאוד בין החסידים. הזמן
- 27 להתגלות החסידים בהרקי טרם הגיע. זמן זה הגיע מאוחר יותר בהזדמנות אחרת.

אגרות קודש

- 1 ב"ה, ב' י"ט מר"ח תרפ"ד
2 ראס"ד
3 אל ידידינו אנ"ש היושבים בעיר טשיגאגא,
4 ה' עליהם יחיו ויתענגו על רוב טוב בגו"ר
5 שלום וברכה!
6 השמועה המעציבה מפטירת הרב המפורסם, מוקיר רבנן
7 ותלמידיהון מוהר"ר מרדכי ז"ל זעווין, הרעידה את לבבי, כרע
8 כאח התהלך עם עושי טוב וחסד, לקרב לבן של ישראל אל
9 אביהם שבשמים, חבל על דאבדון, אחד המיוחד בשומרי
10 משמרת הקדש, כהונת אלקים בקרב ישראל.
11 אבדה גדלה רבת הערך אבדה מחנם הט' בכלל, ובפרט
12 מוסדי הקדש אשר שם לבו ונפשו עליהם, לכלכלם ולעודדם,
13 בההוא רוחא קדישא דשאיב ממקורא דחייא, הן המה הוד
- 14 כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ותורתם
15 הק', כי נשבר אחד העמודים אשר עניני ההנהגה וההדרכה
16 נשען עליהם, וקל אלקים ירפא להם.
17 אמנם יראתו צדקתו ופעולתו עומדת לעד וזכרו הטוב לא
18 ישכח, תהי נשמתו צרורה בצרור החיים, וזכותו יאהיל על
19 עדתו הטהורה, אשר בטח ישתדלו בכל תוקף עוז הדרת קודש
20 אשר דמות תבניתו הרוחני, ורושם פעולתיו לטובת לומדי
21 תורה, יהי כחותם על לבבם הנדיבה, ויבקע כשחר אורם, אור
22 חדש עליהם יאיר לנחמם ולנחותם בכפלים לתושי', להדריכם
23 ולהעמידם בקרן אורה, זו תורה וחיבת הקדש, בהצלחה בכל
24 עניניהם מנפש ועד בשר.
25 ויקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאו"י והדו"ש טובם
26 והצלחתם מלוני"ח תכה"י.

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' רצא]

אגרות קודש

ב"ה, ט' מרחשון, ה'תשי"א

שלום וברכה!

אתענין לדעת אם שומר השיעורים, אשר דברנו אדוותם קודם נסעו מפה, וכמה דפים וכו' למד בפועל ממש. וידוע מאמר מגלת חסיד[ים] (הובאה בירושלמי סוף ברכות) יום תעזבני יומים אעזבך.

ות"ח אם יודיעני על דבר הנ"ל...

מנחם שניאורסאהן

ב"ה, י"ד מרחשון, ה'תשי"ב

ברוקלין, נ.י.

הרה"ח והרה"ג הו"ח אי"א נו"מ עוסק

בצרכי צבור באמונה וכו' מהור"י שי

שלום וברכה!

לוטא פה מאמר מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אשר בטח יענין אותו.

היות שבעירו יש, ת"ל, הרבה בני ישיבות ובחורי חמד כ"י, בטח ישתמש בהשפעתו הכבירה עליהם לקרבם לרעיון החסידות ולהפיץ המעונות החוצה. ות"ח מראש אם יבשר בשו"ט בזה.

בברכה.

מ. שניאורסאהן

יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ
וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֶרְאֶךָ ^{כס"ו}: ב וַיַּעֲשֶׂה לְגֹי גָדוֹל וַאֲבָרְכָךָ
וַאֲגִדְלָה שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה ^{כס"ז}: ג וַאֲבָרְכָה
מִבְּרַכֶּיךָ וּמִקְלָלֶיךָ אֶאֱרֹךְ וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל
מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה ^{כס"ח}: ד וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אֹתוֹ לוֹט וְאַבְרָם
בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בִּצְאָתוֹ מִחָרָן:
ה וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-
אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בַּחֲרֹן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה
כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן ^{כס"ט}: ו וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכָם

רש"י

עד חרן? אלא כך אמר לו: התרחק עוד משם וצא
מבית אביך: אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ. לא גלה לו הארץ מזד,
כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור
ודבור. פיוצא בו: (בראשית כב) "את בנך, את
יחידיך, אשר אהבת את יצחק". פיוצא בו (שם):
"על אחד ההרים אשר אמר אליך". פיוצא בו (יונה
ג): "ויקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר
אליך": (ג) וְנִבְרָכוּ בְּךָ. יש אגדות רבות, וזהו
פשוטו: אדם אומר לבנו: 'תהא פאברהם', וכן כל
"וְנִבְרָכוּ בְּךָ" שבמקרא, וזה מוכיח: (בראשית מח)
"בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים
וכמנשה": תורה ד (ה) אֲשֶׁר עָשׂוּ בַּחֲרֹן. שהכניסן
תחת פנפי השכינה: אברהם מגיר את האנשים ושרי
מגירת הנשים, ומעלה עליהם הפתוב כאלו עשאוים
(לכך כתיב: "אשר עשו"). ופשוטו של מקרא:
עבדים ושפחות שקנו להם, כמו: (שם לא) "עשה
את כל הפכד הזה", לשון קנין. (במדבר כא)
"וישראל עושה חיל", לשון קונה וכונס:
(ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ. נכנס לתוכה: עד מקום

א ואמר יי לאברהם איזל לך
מארעך ומילדותך ומבית אביוך
לארעא די אחזנף: ב ואעבדנך
לעם סגי ואברכנך וארבי שמך
ותהא מברך: ג ואברך מברכך
ומלטטך אילוט ויתברכון בדילך
כל זרעית ארעא: ד ואזל אברהם
כמא דמליל עמה יי ואזל עמה
לוט ואברהם פר שבעין וחמש
שנין במפקה מחרן: ה וידבר
אברהם ית שרי אתתה וית לוט פר
אחיה וית כל קניניהון די קנו וית
נפשטא דשעבידו לאורייתא בחרן
ונפקו למיזל לארעא דכנען ואתו
לארעא דכנען: ו ועבר אברהם

(א) לך-לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לך
גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד, שאודיע
טבעך בעולם: (ב) וַיַּעֲשֶׂה לְגֹי גָדוֹל. לפי
שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה
ורביה, וממעטת את המזון וממעטת את השם,
לכך הזקק לשלשה ברכות הללו, שהבטיחו על
הבנים, ועל המזון ועל השם. (ספרים אחרים:
וזהו: "ואגדלה שמך": הריני מוסיף אות על שמך
שעד עכשו שמך אברהם, מכאן ואילך, אברהם,
ואברהם עולה רמ"ח, כנגד אבריו של אדם. ברש"י
ישן): וַאֲבָרְכָךָ. במזון (בראשית רבה): וְהָיָה בְרָכָה.
הברכות נתונות בידיך. עד עכשו היו בידי, ברכתי
לאדם ונח, ומעכשו, אתה תברך את אשר תחפץ
(בראשית רבה). דבר אחר: "ואעשה לך גדול", וזהו
שאומרים: אלהי אברהם, "ואברכך", וזהו
שאומרים: אלהי יצחק, "ואגדלה שמך", וזהו
שאומרים: אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן?
תלמוד לומר: "והיה ברכה", בך חותמין ולא
בהם: מארעך. והלא כבר יצא משם עם אביו ובא

בִּארְעָא עַד אֲתֵר שְׂכָם עַד מִישֹׁר
מִזְרָה וּכְנַעְנָא בְּכֵן בִּארְעָא:
ז וְאַתְגְּלִי יִי לְאַבְרָם וְאָמַר לְכֻנּוּ
אִתְּן יָת אֲרַעָא הָדָא וּכְנָא תִּמְן
מִדְּבַחָא קָדָם יִי דְאַתְגְּלִי לָהּ:
ח וְאַסְתַּלַּק מִתִּמְן לְטוּרָא מִמְּדִנְחָ
לְבֵית אֵל וּפְרַס מִשְׁכְּנָה בֵּית אֵל
מִמַּעַרְבָא וְעֵי מִמְּדִינְחָא וּכְנָא
תִּמְן מִדְּבַחָא קָדָם יִי וְצִלִּי בְּשָׂמָא
דִּי: ט וְנָטַל אַבְרָם אֶזֶל וְנָטַל
לְדְרוּמָא: י וְהָיָה כִּפְנָא בִּארְעָא
וְנָחַת אַבְרָם לְמַצְרַיִם לְאַתּוּתְבָא
תִּמְן אָרִי תְּקִיף כִּפְנָא בִּארְעָא:
יא וְהָיָה כִּד קָרִיב לְמִיעַל
לְמַצְרַיִם וְאָמַר לְשָׂרִי אֶתְתָּהּ הָא
כְּעֵן יָדְעִית אָרִי אֶתְתָּה שְׁפִירָת
חִיזוּ אָתָּה: יב וְהָיָה כִּד (נ"י אָרִי)
יְחִיזוּן יָתִיף מַצְרָאִי וְיִמְרוּן אֶתְתָּה

עַד אֶלּוֹן מִזְרָה וְהַכְּנַעְנִי אִזּוּ בִּארְעָא: כס"י: יִשְׂרָאֵל
וְיִירָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֶתְּן
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
הַנִּרְאָה אֵלָיו כס"י: ח וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהִרָה מִקְדָּם
לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֶהְלָה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי
מִקְדָּם וַיְבִן־שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה כס"י: ט וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנָסוּעַ
הַנִּגְבָּה כס"י: פ וַיְהִי רָעַב בְּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם
מִצְרִימָה לְגֹור שָׂם כִּי־כָבֵד הָרַעַב בְּאָרֶץ: כס"י:
יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר
אֶל־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יֹדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה
יִפְת־מִרְאָה אָתָּה: כס"י: יב וְהָיָה כִּי־יִרְאוּ אֶתְךָ

רע"י

יֹתֵר, וְנֹסַע מִשָּׁם וְנוֹטָה אֶהְלוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, וְכָל
מִסְעָיו הַנִּגְבָּה, לְלָכַת לְדְרוּמָה שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל,
וְהָיָה לְצַד יְרוּשָׁלַיִם. (פְּרוּשׁ: יְרוּשָׁלַיִם הָיְתָה
בְּאֲמֻצֵּי הָעוֹלָם וְסוּף אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּף פֶּרֶשׁ
בִּישְׁעֶיהָ) שֶׁהָיָה בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שֶׁנִּטְלוּ בְּדְרוּמָה
שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִר הַמִּזְרָה שֶׁהָיָה נִחְלָתוֹ
(בְּבִרְאשִׁית רַבָּה): (י) רָעַב בְּאָרֶץ. בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ
לְכַדָּה, לְנִסּוֹתוֹ אִם יִהְיֶה אַחֵר דְּבָרָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאָמַר לוֹ לְלָכַת אֶל אָרֶץ כְּנָעַן וְעַכְשָׁיו
מִשְׁיָאוֹ לְצֹאת מִמֶּנָּה: (יא) הִנֵּה־נָא יֹדַעְתִּי. מִדְּרַשׁ
אַגָּדָה: עַד עַכְשָׁיו לֹא הִפִּיר בָּהּ מִתּוֹף צְנִיעוּת
שֶׁבִשְׁנִיחָהּ, וְעַכְשָׁיו הִפִּיר בָּהּ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה. דְּבַר
אַחֵר: מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי טֶרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם
מִתְבַּהֵּה, וְזֹאת עֲמֻדָה בִּפְיָהּ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא:
"הִנֵּה־נָא" הַגִּיעָה הַשְּׁעָה שֶׁיֵּשׁ לְדָאג עַל יָפֶיךָ,
יֹדַעְתִּי זֶה יָמִים רַבִּים כִּי יִפְתִּי מִרְאָה אָתָּה, וְעַכְשָׁיו אָנוּ
בָּאִים בֵּין אֲנָשִׁים שְׂחֹרִים וּמִכְלָעִים, אֲחִיקָהּ שֶׁל

שְׂכָם. לְהַתְפַּלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשֶׁיָּבֹאוּ לְהִלָּחֵם
בְּשָׂכָם: אֶלּוֹן מִזְרָה. הוּא שְׂכָם, הָרָאָהוּ הִר גְּרִיזִים
וְהִר עֵיבָל, שֶׁשָּׁם קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה:
וְהַכְּנַעְנִי אִזּוּ בְּאָרֶץ. הִיָּה הוֹלֵךְ וְכוּכֵשׁ אֶת אָרֶץ
יִשְׂרָאֵל מִזְרָעוֹ שֶׁל שָׂם, שֶׁבְּחֻלְקוֹ שֶׁל שָׂם נִפְלָה
כְּשֶׁחֲלַק נָח אֶת הָאָרֶץ לְכֻנּוּ, שְׁנֵאמַר: (בְּרֵאשִׁית יד)
"וּמִלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם", לְפִיכָף: "וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ
אִתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת", עֲתִיד אָנֹכִי לְהַחְזִירָהּ לְכֻנּוּ,
שֶׁהֵם מִזְרָעוֹ שֶׁל שָׂם: (ז) וַיְבִן שָׂם מִזְבֵּחַ. עַל
בְּשׁוֹרֵת הַזֶּרַע וְעַל בְּשׁוֹרֵת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל:
(ח) וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם. אֶהְלוּ: מִקְדָּם לְבֵית אֵל.
בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל בֵּית אֵל, נִמְצְאוּ בֵּית אֵל בְּמַעַרְבוֹ,
הוּא שְׁנֵאמַר: "בֵּית אֵל מִיָּם": אֶהְלָה. אֶהְלָה כְּתִיב,
בְּתַחֲלָה נָטָה אֶת אֶהְלָה אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כִּף אֶת שְׁלֹו
(בְּרֵאשִׁית רַבָּה): וַיְבִן־שָׂם מִזְבֵּחַ. נִתְּנָבֵא שְׁעֵתִידִין
כְּנִי לְהַפְשֵׁל שָׂם עַל צֹון עֶכָן, וְהַתְפַּלֵּל שָׂם עֲלֵיהֶם:
(ט) הַלּוֹךְ וְנָסוּעַ. לְפָרָקִים יוֹשֵׁב כָּאֵן חֲדָשׁ אוֹ

דא ויקטלון יתי ויתיד יקמון:
 יג אמרי כען אחתי את בדיל
 דייטב לי בדילך ותתקנים נפשי
 בפתגמיכי: יד ויהוה פד על
 אברם למצרים וחזו מצראי ות
 אתתא ארי שפירא היא לחדא:
 טו וחזו יתה רכרבי פרעה
 ושכחו יתה לפרעה ואדברת
 אתתא לבית פרעה: טז ולאברם
 אוטיב בדילה וכוו לה עאן
 ותורין וחמרין ועבדין ואמהן
 ואתנן וגמלין: יז ואיתי יי על
 פרעה מכתשין רכרבין ועל אנש
 ביתה על עיסק שרי אתת אברם:
 יח וקרא פרעה לאברם ואמר מה
 דא עבדת לי למא לא חויתא לי
 ארי אתתך היא: יט למא אמרת
 אחתי היא ודברית יתה לי לאתו
 וכען הא אתתך דבר ואיזל:
 כ ופקיד עלוהי פרעה גוברין
 ואולויאו יתה ונת אתתה ונת כל
 דילה: א וסליק אברם ממצרים
 הוא ואתתה וכל דילה ולוט עמה

המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך
 יחיו: יג אמרי-נא אחתי את למען ייטב-לי
 בעבורך וחיתה נפשי בגללך: כס"י: ע"ב בחול שני
 יד ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים
 את-האשה כי-יפה הוא מאד: כס"י: טו ויראו
 אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל-פרעה
 ותקח האשה בית פרעה: כס"י: טז ולאברם
 היטיב בעבורה ויהי-לו צאן-ובקר וחמורים
 ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים: כס"י: יז וינגע
 יהוה | את-פרעה נגעים גדלים ואת-ביתו
 על-דבר שרי אשת אברם: כס"י: יח ויקרא
 פרעה לאברם ויאמר מה-זאת עשית לי
 למה לא-הגדת לי כי אשתך הוא: יט למה
 אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה
 ועתה הנה אשתך קח ולך: כס"י: כ ויצו עליו
 פרעה אנשים וישלחו אתו ואת-אשתו ואת-
 כל-אשר-לו: כס"י: יג א ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו

רש"י

ביתו. פתרגומו: 'ועל אנש ביתה', (ומדרשו:
 לרבות כתליו ועמודיו וכליו, ברש"י ישן): על
 דבר שרי. על פי דבורה. אומרת למלאך: הך!
 והוא מכה: תורה יח (יט) קח ולך. לא פאבימלך
 שאמר לו: "הנה ארצי לפניך", אלא אמר לו: לך
 ואל תעמד, שהמצרים שטופי זמה הם, שנאמר:
 (יחזקאל כג) "וורמת סוסים ורמתם": (כ) ויצו
 עליו. על אודותיו, לשלחו ולשמו: וישלחו.
 פתרגומו: 'ואולויאו': (א) ויעל אברם וגו'
 הנגבה. לבא לדרומה של ארץ ישראל, כמו שאמר

בושים, ולא הרגלו באשה יפה, ודומה לו:
 (בראשית יט) "הנה נא אדוני סורו נא": תורה יב
 (יג) למען ייטב-לי בעבורך. יתנו לי מתנות:
 (יד) ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר
 כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתבה,
 ועל ידי שתבעו את המכס, פתחו וראו אותה:
 (טו) ויהללו אתה אל-פרעה. הללוה בניהם
 לומר: 'הגונה זו למלך': (טז) ולאברם היטיב.
 פרעה בעבורה: (יז) וינגע ה' וגו'. במפת ראתן
 לקה, שהתשמיש קשה לו (בראשית רבה): ואת

לְדְרוּמָא: ב וְאַבְרָם תִּקְיָף לַחֲדָא
בְּבַעֲרָא בְּכַסְפָּא וּבְדַהֲבָא:
ג וְאַזֵּל לְמַטְלָנְהִי מִדְרוּמָא וְעַד
בֵּית אֵל עַד אֲתָרָא דִּי פִרְס תִּמָּן
מִשְׁכְּנָה בְּקַדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל
וּבֵין עֵי: ד לְאַתֵּר מִדְבָּחָא דִּי
עֲבַד תִּמָּן בְּקַדְמִיתָא וְצִלִּי תִמָּן
אַבְרָם בְּשָׂמָא דִּי: ה וְאַף לָלוּט
דְּאַזֵּיל עִם אַבְרָם הָוָה עָאן וְתוֹרִין
וּמִשְׁכְּנִין: ו וְלֹא סוֹכֶרֶת יִתְהוֹן
אַרְעָא לְמִיתָב בְּחֲדָא אָרִי הָוָה
קִנְיָנְהוֹן סָגִי וְלֹא יִכִּילוּ לְמִיתָב
בְּחֲדָא: ז וְהָיָה מִצֻּתָּא בֵּין רָעִי
בְּעִירָה דְּאַבְרָם וּבֵין רָעִי בְּעִירָה
דְּלוּט וּכְנַעֲנָאָה וּפְרוֹצָאָה בְּכֹן יִתִּיב
בְּאַרְעָא: ח וְאָמַר אַבְרָם לָלוּט
לֹא כַעַן תְּהִי מִצֻּתָּא בֵּינָא וּבֵינָךְ
וּבֵין רַעֲוֹתִי וּבֵין רַעֲוֹתְךָ אָרִי
גִּיבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא: ט הָלֹא כָל
אַרְעָא קְדָמָךְ אֲתַפְרֹשׁ כַּעַן מְלוֹתִי
אִם אַתָּה לְצַפּוֹנָא וְאַנָּא לְדְרוּמָא
וְאִם אַתָּה לְדְרוּמָא וְאַנָּא לְצַפּוֹנָא:

וְלוֹט עִמּוֹ הִנֵּגְבָה רַשִׁי: ב וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד
בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבִזְהָב רַשִׁי: ג וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו
מִנֵּגֶב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם
אֵהְלָה בַּתְחֵלָה בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי רַשִׁי:
ד אֶל-מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה
וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה רַשִׁי: שְׁלִישִׁי
ה וְגַם-לָלוּט הֵהָלֵךְ אֶת-אַבְרָם הָיָה צֶאֱן-וּבִקָּר
וְאֵהְלִים רַשִׁי: ו וְלֹא-נִשְׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת
יַחֲדוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֻלוּ לְשֶׁבֶת
יַחֲדוֹ רַשִׁי: ז וַיְהִי-רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה-אַבְרָם וּבֵין
רָעִי מִקְנֵה-לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אֹז יֵשֵׁב
בְּאַרְץ רַשִׁי: ח וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֶל-נָא
תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינָךְ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיךָ
כִּי-אֲנִישִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ רַשִׁי: ט הָלֹא כָל-הָאָרֶץ
לְפָנֶיךָ הִפְרֵד נָא מֵעַלִּי אִם-הִשְׁמָאֵל וְאִימָנָה

רש"י

לֹא הָיְתָה יְכוּלָה לְהַסְפִּיק מְרֻעָה לְמִקְנֵיהֶם, וְלִשְׁוֹן
קָצֵר הוּא, וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף עָלָיו, כִּמּוֹ "וְלֹא נִשְׂא
אוֹתָם מְרֻעָה הָאָרֶץ", לְפִיכָךְ כָּתַב "וְלֹא נִשְׂא"
בְּלִשׁוֹן זָכָר: (ז) וַיְהִי-רִיב. לְפִי שֶׁהָיוּ רוֹעִי שֶׁל
לוֹט רֹשְׁעִים וּמְרָעִים בְּהֶמְתָּם בְּשׂוֹדוֹת אַחֲרִים, וְרוֹעֵי
אַבְרָם מוֹכִיחִים אוֹתָם עַל הַגָּזֵל, וְהֵם אוֹמְרִים:
נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאַבְרָם וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ, וְלוֹט [בֶּן אַחִיו]
יִרְשׁוּ, וְאֵין זֶה גָּזֵל, וְהַפְּתוּב אוֹמֵר: "וְהַכְּנַעֲנִי
וְהַפְּרָזִי אֹז יֵשֵׁב בְּאַרְץ", וְלֹא זָכָה בָּהּ אַבְרָם עַדִּין
(ב"ר): (ח) אֲנָשִׁים אֲחִים. קְרוֹבִים, וּמִדְרָשׁ
אֲגָדָה: דּוּמִין בְּקִלְסֶתֶר פָּנִים: (ט) אִם הִשְׁמָאֵל
וְאִימָנָה. בְּכָל אֲשֶׁר תִּשָּׁב, (וְאִשָּׁב) לֹא אֲתַרְחֵק
מִמָּךְ, וְאֶעֱמֹד לָךְ לְמַגֵּן וּלְעֶזֶר, וְסוֹף דְּבַר הַצָּרֹךְ לוֹ,
שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְמָן יד) "וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו

לְמַעֲלָה: "הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הִנֵּגְבָה", לְהַר הַמּוֹרִיָּה,
וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ מִמְּצָרִים לְאַרְץ כְּנַעַן,
מִדְרוֹם לְצָפוֹן הוּא מֵהֵלֶךְ, שְׂאֲרֵץ מְצָרִים בְּדְרוּמָה
שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שְׂמוּכִיחַ בְּמַסְעוֹת וּבְגִבּוּלֵי
הָאָרֶץ: (ב) כָּבֵד מְאֹד. טַעֲוִין מִשְׁאוֹת: (ג) וַיֵּלֶךְ
לְמִסְעָיו. כְּשֶׁחֲזָר מִמְּצָרִים לְאַרְץ כְּנַעַן, הָיָה הוֹלֵךְ
וְלֵן בְּאַכְסָנִיּוֹת שֶׁלֵּן בָּהֶם בְּהִלְכֵּתוֹ לְמְצָרִים, לְמִדְרָךְ
דְּרָךְ אֶרֶץ: שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה אָדָם מֵאַכְסָנִיָּה שְׁלוֹ. דְּבַר
אַחֵר: (ב"ר) בְּחֻזְרָתוֹ, פָּרַע הַקְּפוֹתָיו: מִנֵּגֶב. אֶרֶץ
מְצָרִים בְּדְרוּמָה שֶׁל אֶרֶץ כְּנַעַן: (ד) אֲשֶׁר-עָשָׂה
שֵׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שֵׁם. וְאֲשֶׁר קָרָא שֵׁם אַבְרָם
בְּשֵׁם ה'. וְגַם יֵשׁ לוֹמַר, וַיִּקְרָא שֵׁם עַכְשָׁו בְּשֵׁם ה':
(ה) הֵהָלֵךְ אֶת-אַבְרָם. מִי גֵרָם שֶׁהָיְתָה לוֹ
זֹאת? - הִלְכֵתוֹ עִם אַבְרָם: (ו) וְלֹא-נִשְׂא אֹתָם.

וְאִם־הֵימִין וְאַשְׁמְאִילָה רַס"י: וַיִּשְׁאֲלֹוט אֶת־
 עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כֶּכֶר הַיִּרְדֵּן כִּי כָלָה
 מִשְׁקָה לִפְנֵי | שַׁחַת יְהוָה אֶת־סֹדֶם וְאֶת־
 עַמָּרָה בְּגִן־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרִים בְּאֶכָה
 צֶעַר רַס"י: יא וַיִּבְחַר־לוֹ לֹוט אֶת־כָּל־כֶּכֶר הַיִּרְדֵּן
 וַיִּסַּע לֹוט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו רַס"י:
 יב אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ־כְּנַעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעָרֵי
 הַכֶּכֶר וַיֵּאֱהֶל עַד־סֹדֶם רַס"י: יג וְאַנְשֵׁי סֹדֶם
 רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד רַס"י: יד וַיְהִי־אָמַר
 אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּרֶד־לֹוט מִעֲמֹו שֶׁא נָא
 עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה
 וְנִגְבָּה וּקְדָמָה וַיֹּמַר רַס"י: טו כִּי אֶת־כָּל־הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה וּלְזֶרַעְךָ עַד־
 עוֹלָם: טז וְשִׁמְתִּי אֶת־זֶרַעְךָ כַּעֲפַר הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר | אִם־יִוְכַל אִישׁ לְמָנוֹת אֶת־עַפְר הָאֶרֶץ

י וְזָקָף לֹוט יְת עֵינוֹהִי וַחֲזָא יְת
 כָּל מִישׁוֹר יִרְדְּנָא אַרְי כְּלָה בֵּית
 שְׁקִינָא קֳדָם חֲבָלוֹת יְיָ יְת סֹדֶם
 וְיְת עַמָּרָה בְּגִינְתָּא דִּי כְּאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם מְטִי לְצַעַר: יא וּבְחַר
 לָה לֹוט יְת כָּל מִישׁוֹר יִרְדְּנָא וְנָטַל
 לֹוט מִלְּקַדְמִין וְאַתְפְּרָשׁוּ גִבְר
 מְלוֹת אַחֵוהִי: יב אַבְרָם יְתָב
 בְּאַרְעָא דְּכְנַעַן וְלֹוט יְתָב בְּקִירוֹי
 מִישְׁרָא וּפְרַס עַד סֹדֶם:
 יג וְאַנְשֵׁי דְסֹדֶם בִּישִׁין
 בְּמִמְוָהוֹן וַחֲזִבִין בְּגִוְיָתְהוֹן קֳדָם
 יְיָ לְחֻדָּא: יד וַיֵּי אָמַר לְאַבְרָם
 בְּתַר דְּאַתְפְּרָשׁ לֹוט מִעַמָּה זְקוּף
 כְּעַן עֵינֶךָ וַחֲזִי מִן אֶתְרָא דְאַתָּ
 תִּמְן לְצַפְנָא וּלְדְרוֹמָא וּלְמִדְיָנָא
 וּלְמַעֲרָבָא: טו אַרְי יְת כָּל אַרְעָא
 דִּי אַתָּ חֲזִי לְךָ אֶתְנַנָּה וּלְכִנְיָ עַד
 עוֹלָם: טז וְאַשׁוּי יְת בְּנִיף סְגִיָּאִין
 כַּעֲפָרָא דְאַרְעָא כְּמָא דִּי לָא
 אֶפְשָׁר לְגִבְר לְמַמְנִי יְת עַפְרָא
 דְאַרְעָא אַף בְּנִיף לָא יִתְמַנִּין:

רַס"י

הַסִּיעַ עֲצָמוֹ מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָמַר: אִי אֶפְשִׁי לֹא
 בְּאַבְרָם וְלֹא בְּאַלְהֵיו: (יב) וַיֵּאֱהֶל. נָטָה אֲהֵלִים
 לְרוּעֵיו וּלְמִקְנֵהוּ עַד סֹדֶם: (יג) וְאַנְשֵׁי סֹדֶם
 רָעִים. וְאָף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע לֹוט מִלְּשַׁכֵּן עִמָּהֶם.
 וְרַבּוּתֵינוּ (יומָא לח) לְמַדּוּ מִכָּאֵן: (מְשַׁלִּי ט) "וְשָׂם
 רְשָׁעִים יִרְקֹב": רָעִים. (סְנַהֲדְרִין קט) בְּגוֹפֶם:
 וְחַטָּאִים. בְּמִמְוָנָם: לָה' מְאֹד. יוֹדְעִים רַבּוֹנָם
 וּמִתְכַּוְּנִים לְמַרְדּוֹ בּוֹ: (יד) אַחֲרֵי הַפֶּרֶד־לֹוט. כָּל
 זְמַן שֶׁהִרְשָׁע עֲמוֹ, הָיָה הַדְּבִיר פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. (וּלְעִיל
 שֶׁהָיָה לֹוט אֶצְלוֹ וּבְתִיב: "וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם",
 בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה פֶּשֶׁר הָיָה, וְקַל לְהַבִּין): תוֹרָה טו
 (טז) אֲשֶׁר אִם־יִוְכַל אִישׁ. כְּשֶׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעַפֵּר

וְגו': וְאַיְמִינָה. אֵימִין אֶת עֲצָמִי, כְּמוֹ:
 "וְאַשְׁמְאִילָה", אֲשִׁמְאִיל אֶת עֲצָמִי, וְאִם תֵּאֱמַר:
 הִיָּה לוֹ לְנֶקֶד 'וְאַיְמִינָה', כִּף מְצִינוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר:
 (שְׁמוּאֵל ב יד) "אִם יֵשׁ לְהֵימִין" וְאִין נִקֻּד לְהֵימִין:
 (י) כִּי כָלָה מִשְׁקָה. אַרְץ נְחָלִי מֵיִם: לִפְנֵי שַׁחַת
 ה' אֶת־סֹדֶם וְאֶת־עַמָּרָה. הָיָה אוֹתוֹ מִישׁוֹר: כְּגֵן
 ה'. לְאִילָנוֹת: בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. לְזֶרַעִים (ב"ר): בְּאַכָּה
 צֶעַר. עַד צֶעַר. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה דוֹרְשׁוֹ לְגִנְאִי: עַל
 שֶׁהָיוּ שְׁטוּפֵי זֶמָה, בָּחַר לוֹ לֹוט בְּשִׁכּוּנָתָם. בְּמִסְכַּת
 הוֹרִיּוֹת: (יא) כֶּכֶר. מִישׁוֹר, כְּתַרְגוּמוֹ: מִקְדָּם. נִסַּע
 מֵאֶצֶל אַבְרָם (מִמְזִרְחָה) וְחִלְף לוֹ לְמַעֲרָבוֹ שֶׁל
 אַבְרָם, נִמְצָא נוֹסַע מִמְזִרְחָה לְמַעֲרָב. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה:

גַּם-זֶרַעַךָ יִמָּנֶה כִּסִּי: י קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְץ
 לְאַרְבֶּה וּלְרַחֲבָה כִּי לָךְ אֶתְנַנֶּה: יח וַיֵּאָהֶל
 אֲבָרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאַלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן
 וַיִּבְנוּ-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה כִּסִּי: פ רַבִּיעִי יָד א וַיְהִי
 בַּיּוֹם אֲמָרְפֶּל מֶלֶךְ-שֹׁנַעַר אֲרִיז מֶלֶךְ אֶלְסָר
 בְּדִרְלַעְמָר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם כִּסִּי:
 ז עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-בְּרַע מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת-
 בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עֵמֶרָה שְׂנֵאָב א מֶלֶךְ אֲדָמָה
 וְשִׁמְאֶבֶר מֶלֶךְ כְּתִיב צַבִּיִּים קִרִּי צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בָּלַע
 הִיא-צֶעֶר כִּסִּי: ח כָּל-אֵלֶּה חִבְּרוּ אֶל-עֶמְקַ
 הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח כִּסִּי: ט שְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה עָבְדוּ אֶת-בְּדִרְלַעְמָר וְשְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 מָרְדּוּ כִסִּי: י וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא
 בְּדִרְלַעְמָר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיָּבֹאוּ אֶת-
 רָפָאִים בְּעֶשְׂתֵּרֶת קַרְנִים וְאֶת-הַזִּזִּיִּים בָּהֶם
 וְאֵת הָאִיִּמִּים בְּשָׁוֶה קִרְיָתִים כִּסִּי: יא וְאֶת-הַחֲרִי
 בְּהִרְרָם שִׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר עַל-

יז קוים הליך בארעא לארבה
 ולפתניה ארי לך אתננה: יח ופרס
 אברם ואתא ויתב במישרי ממרא
 די בחברון ויבנא תמן מדבחה
 קדם יי: א והוה ביומי אמרפל
 מלכא דבבל אריוף מלכא
 דאלסר בדרלעמר מלכא דעילם
 ותדעל מלכא דעממי: ב סדרו
 (נ"י עבדו) קרבא עם ברע מלכא
 דסדם ועם ברשע מלכא דעמרה
 שנאב מלכא דאדמה ושמאבר
 מלכא דצבויים ומלכא דבלע היא
 צער: ג כל אלין אתקנשו
 למישר חקליא הוא אתר זמא
 דמלחא: ד תרתי עשר שנין
 פלחו ית בדרלעמר ותלת עשרי
 שנין מרדו: ה ובארבע עשרי
 שנין אתא בדרלעמר ומלכיא
 דעמרה ומחו ית גברינא די
 בעשתרות קרנים וית תקיפא
 דבהמתא וית אימתני דבשוה
 קריתים: ו וית חוראי די
 בטורהון דשעיר עד מישר פארן

רש"י

ומדרשי אגדה יש הרבה: הוא ים המלח. לאחר
 זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש
 אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו
 יאזרים לתוכו: (ד) שתיים עשרה שנה עבדו.
 חמשה מלכים הללו את בדרלעמר: (ה) ובארבע
 עשרה שנה. למרדן: בא בדרלעמר. לפי שהוא
 היה בעל המעשה נכנס בעבי הקורה: והמלכים
 וגו'. אלה שלשה מלכים: הזוזים. הם ומזומים:
 (ו) בהררם. בהר שלחם: איל פארן. כתרגומו
 'מישר'. ואומר אני שאין 'איל' לשון מישור, אלא

להמנות, כך ורעף לא ימנה: תורה יז (יח) ממרא.
 שם אדם: (א) אמרפל. הוא נמרד שאמר
 לאברהם: 'פל לתוך כבשן האש' (כ"ד): מלך גוים.
 מקום יש ששמו גוים, על שם שנתקבצו שמה מכמה
 אמות ומקומות והמליכו איש עליהם, ושמו תדעל
 (בראשית רבה): (ב) ברע. רע לשמים ורע לבריות:
 ברשע. שנתעלה ברשעו: שנאב. שונא אביו
 שבשמים: שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוצ ולמרד
 בהקדוש ברוך הוא: בלע. שם העיר: (ג) עמק
 השדים. כך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה,

הַמְדַּבֵּר כִּסְיִי: וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט
הוּא קִדְשׁ וַיָּבֹאוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעַמְלָקִי וְגַם
אֶת-הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצֵּי תְּמָר כִּסְיִי: ח וַיֵּצֵא
מֶלֶךְ-סֹדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ
כְּתִיב צַבִּיִּים קָרִי צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בָּלַע הוּא-צֹעֵר
וַיַּעֲרֹכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֶמֶק הַשָּׁדִיִּים: ט אֶת
בְּדַרְלֵעָמֹר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם
וְאַמְרָפֶּל מֶלֶךְ שֹׁנַעַר וְאַרְיֹד מֶלֶךְ אֶלְסָר
אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת-הַחֲמִשָּׁה כִּסְיִי: י וְעֶמֶק
הַשָּׁדִיִּים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמָר וַיִּנְסוּ מֶלֶךְ-סֹדֹם
וְעֲמֹרָה וַיִּפְּלוּ-שָׁמָּה וְהַנְּשָׂאִים הָרָה נָסוּ כִּסְיִי:
יֵא וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סֹדֹם וְעֲמֹרָה וְאֶת-כָּל-

דְּסִמְיָה עַל מִדְבָּרָא: ז וְתָבוּ וְאִתּוּ
לְמִישָׁר פְּלוּג דִּינָא הִיא רָקָם
וּמְחוּ יָת כָּל חֲקַל עַמְלָקָה וְאַף
יָת אֲמֹרָאָה דִּינִיב בְּעֵין גְּדִי:
ח וְנִפְק מִלְכָּא דְסֹדֹם וּמִלְכָּא
דְּעֲמֹרָה וּמִלְכָּא דְאֲדָמָה וּמִלְכָּא
דְּצָבוּיִם וּמִלְכָּא דְבָלַע הִיא צֹעֵר
וְסִדְרוּ עֲמָהוּן קָרְבָּא בְּמִישָׁר
חֲקִלְיָא: ט עִם בְּדַרְלֵעָמֹר מִלְכָּא
דְּעֵילָם וְתִדְעָל מִלְכָּא דְעַמְמִין
וְאַמְרָפֶּל מִלְכָּא דְכָבֵל וְאַרְיֹד
מִלְכָּא דְאֶלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִין
לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא: י וּמִישָׁר חֲקִלְיָא
בִּירִין בִּירִין מִסְקֵן חִימָרָא וְעָרְקוּ
מִלְכָּא דְסֹדֹם וְעֲמֹרָה וְנִפְּלוּ תַמָּן
וְדָא שְׁתָּאֲרוּ לְטוּרָא עָרְקוּ:
יֵא וּשְׁבוּ יָת כָּל קְנִינָא דְסֹדֹם
וְעֲמֹרָה וְיָת כָּל מִיכְלֵהוּן וְאַזְלוּ:

רש"י

אֲדָמָה לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה, שֶׁהָיָה הַטִּיט
מְגֻבֵּל בָּהֶם וְנִעְשָׂה גַם לְמֶלֶךְ סֹדֹם שֶׁצָּא מִשָּׁם,
לְפִי שֶׁהָיוּ בְּאֵמוֹת מְקַצְתָּן שֶׁלֹּא הָיוּ מֵאֲמִינִין
שֶׁיִּצְטָלוּ אֲבָרָהֶם מֵאוֹר בְּשָׂדִים מְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ, וְכִינִן
שֶׁצָּא זֶה מִן הַחֲמָר, הָאֲמִינוּ בְּאֲבָרָהֶם לְמַפְרַע
(ב"ר): הָרָה נָסוּ. לְהָר נָסוּ, הָרָה כְּמוֹ לְהָר, כָּל תְּבֵה
שֶׁצָּרִיכָה לְמַד בְּתַחֲלָתָה הַטִּיל לָהּ ה"א בְּסוּפָה.
וְיֵשׁ חֲלוּק בֵּין הָרָה לְהִהָרָה, שֶׁה"א שְׁבִסוּף הַתְּבֵה
עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם לְמַד שֶׁבְּרָאשָׁה, אָבֵל (סְפָרִים
אַחֲרִים: זו) אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם לְמַד וְנִקְוָה
(סְפָרִים אַחֲרִים: לְנִקְד) פֶּתַח תַּחֲתִיָּה, וְהָרִי "הָרָה"
כְּמוֹ לְהָר, אוֹ כְּמוֹ אֶל הָר, וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ לְאֵיזָה הָר,
אֲלֹא שֶׁכָּל אֶחָד נָס בְּאֲשֶׁר מָצָא הָר תַּחֲלָה, וְכִשְׁהוּא
נוֹתֵן ה"א בְּרָאשָׁה לְכַתֵּב הִהָרָה, אוֹ הַמִּדְבָּרָה,
פִּתְרוֹנוֹ כְּמוֹ אֶל הָהָר, אוֹ כְּמוֹ לְהָהָר (לְהָר),
וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הָר הִידוּעַ וּמְפָרֵשׁ בְּפִרְשָׁה: תוֹרָה יֵא

מִישׁוֹר שֶׁל פֶּאֶרְן אֵיל שָׁמוֹ, וְשֶׁל מִמָּרָא אֱלוֹנֵי שָׁמוֹ,
וְשֶׁל יִרְדֵּן כְּפָר שָׁמוֹ, וְשֶׁל שְׁטִים אָבֵל שָׁמוֹ: "אָבֵל
הַשְּׁטִים" וְכֵן "בַּעַל גֹּד" בַּעַל שָׁמוֹ, וְכֻלָּם מִתְּרַגְּמִין
'מִישָׁר' וְכָל אֶחָד שָׁמוֹ עָלָיו: עַל-הַמִּדְבָּר. אָצֵל
הַמִּדְבָּר, כְּמוֹ: (בַּמִּדְבָּר ב) "וְעָלָיו מִטָּה מְנֻשָּׁה":
(ז) עֵין מִשְׁפָּט הוּא קִדְשׁ. עַל שֵׁם הָעֵתִיד,
שֶׁעֲתִידִין מִשָּׁה וְאַהֲרֹן לְהַשְׁפֵּט שָׁם עַל עֶסְקֵי אוֹתוֹ
הָעֵין, וְהֵם מִי מְרִיכָה. וְאוֹנְקְלוֹס תְּרַגְּמוֹ כְּפִשְׁטוֹ:
מָקוֹם שֶׁהָיוּ בְּגֵי הַמִּדְיָנָה מְתַקְבָּצִים שָׁם לְכָל
מִשְׁפָּט: שְׂדֵה הָעַמְלָקִי. עָדִין לֹא נוֹלַד עַמְלָק,
וְנִקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד: בְּחֻצֵּי תְּמָר. הִיא עֵין גְּדִי,
מִקְרָא מְלֵא (בַּדְּבָרִי הַיָּמִים כ) בִּיהוֹשָׁפָט: תוֹרָה ח
(ט) אַרְבַּעַה מְלָכִים וְגו'. וְאַף עַל פִּי כֵן נִצְחוּ
הַמוֹעֲטִים, לְהוֹדִיעַ שֶׁגְּבוּרִים הָיוּ וְאַף עַל פִּי כֵן
לֹא נִמְנַע אֲבָרָם מִלְרֹדֶף אַחֲרֵיהֶם: (י) בְּאֶרֶת
בְּאֶרֶת חֲמָר. בְּאֵרוֹת הַרְבֵּה הָיוּ שָׁם שְׁנוּטְלִין מִשָּׁם

אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ: יִיָּקָחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רַכְשׁוֹ
בֶּן־אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדָם כִּסִּי:
וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיֵּגֶד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן
בְּאֵלֵי מַמְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי אֲשַׁכֵּל וְאָחִי עֵנָר
וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית־אַבְרָם כִּסִּי: יִישָׁמַע אַבְרָם
כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת־חֲנִיכּוֹ וַיֵּלֶךְ בֵּיתוֹ
שֹׁמֵנָה עֶשֶׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיֵּרְדֹּף עַד־דֵּן כִּסִּי:
וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם | לֵילָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּבְּרֻם
וַיִּרְדְּפֻם עַד־חוּכָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק כִּסִּי:
וַיֵּשֶׁב אֶת כָּל־הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו
וּרְכָשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעָם:
וַיֵּצֵא מִלֶּךְ־סָדָם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ
מִהַכּוֹת אֶת־כְּדֻרְלֶעֶמֶר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר

יב וישבו ית לוט וית קננה בר
אחיה דאברם ואזלו והוא יתב
בסדום: יג ואתא משינבא וחוי
לאברם עבראא והוא שרי
במישרי ממרא אמוראא אחיה
דאשכול ואחיה דענר ואנן
אנשי קנמה דאברם: יד ושמע
אברם ארי אשתבי אחיה וזריז
ית עולמוהי ילידי ביתה תלת
מאה ותמני עסר וירדף עד דן:
טו ואתפלג עליהון לילא הוא
ועבדוהי ומחונן וירדפנון עד
חוכה די מצפונא לדמשק:
טז ואתב ית כל קננא ואף ית
לוט בר אחיה וקננה אתיב ואף
ית נשיא וית עמא: יז ונפק
מלכא דסדום לקדמותה בתר
דתב מלממחי ית כדרלעומר וית
מלכיא די עמה למישר מפנא

רע"י

התחלת פניסת האדם, או פלי, לאמנות שהוא
עתיד לעמד בה, וכן: (משלי כב) "חנוך לנער",
(במדבר ז) "חנכת המזבח", (תהלים ל) "חנכת
הבית", ובלע"ז קורין לו אינצני"ר: שמונה עשר
וגו'. (נדרים לב) רבותינו אמרו: אלעזר לבדו היה
והוא מנן גמטריא של שמו: עד דן. שם תשש
כחו שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל
(סנהדרין צו): (טו) ויחלק עליהם. לפי פשוטו
סרס המקרא: ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה
כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים
כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. פלומר אחר
שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה, שנחלק
הלילה ובחציו הראשון נעשה לו גס וחציו השני
נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים: עד-חוכה.
אין מקום ששמו חוכה, ודן, קורא 'חוכה', על שם
עבודת גילולים שעתידה להיות שם: תורה טז
(יז) עמק שוה. כף שמו, ותגומו 'למישר

(יב) והוא יושב בסדום. מי גרם לו זאת?
ישיבתו בסדום: (יג) ויבא הפליט. לפי פשוטו
זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שפתוב: (דברים
ג) "כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים",
וזהו 'נשאר', שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהפכו
הרפאים בעשתרות קרנים, תנחומא. ומדרש
בראשית רבה: זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו
מיתר הרפאים, שנאמר: (לעיל ו) "הנפילים היו
בארץ וגו'", ומתפון שיהרג אברם וישא את שרה:
העברי. שפא מעבר הנגר (בראשית רבה): בעלי
ברית-אברם. שפרתו עמו ברית. (ספרים אחרים,
דבר אחר: שהשיאו לו עצה על המילה, כמו
שפירש במקום אחר): (יד) וירק. כתרגומו
'זריז', וכן: "והריקתי אתכם חרב", אודין
בחרפי עליכם, וכן: (שמות טו) "אריק חרבי", וכן:
(תהלים לה) "והרק חנית וסגר": חניקיו. חנכו פתיב
(ס"א קרי) זה אליעזר שחנכו למצות, והוא לשון

הוא אתר בית ריסא דמלכא:
 יח ומלכי צדק מלכא דירושלם
 אפיק לחם וחמר והוא משמש
 קדם אל עלאה: יט וברכה ואמר
 בריך אברם לאל עלאה דקננה
 שמיא וארעא: כ וברוך אל
 עלאה דמסר סנאך בידך ויהב לה
 חד מן עסרא מלכא: כא ואמר
 מלכא דסדום לאברם הב לי
 נפשתי וקננא (בכל הס' סב) דבר
 לך: כב ואמר אברם למלכא
 דסדום ארימית ידי בצלו קדם יי
 קדם אל עלאה דקננה שמיא
 וארעא: כג אם מחוטא ועד
 ערקת מסנא ואם אסב מפל די
 לך ולא תימר אנא אעתייתת
 אברם: כד לחוד (בכל הס' פר)
 מדאכלו עולמיא וחלק גבריא די
 אזלו עמי ענר אשכל וממרא

אתו אל-עמק שזה הוא עמק המלך כס"י:
 יח ומלכי-צדק מלך שלם הוציא לחם ויין
 והוא כהן לאל עליון כס"י: יט וברכהו ויאמר
 ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ כס"י:
 כ וברוך אל עליון אשר-מגן צריך בידך
 ויתן-לו מעשר מכל כס"י: חמישי כא ויאמר מלך-
 סדם אל-אברם תן-לי הנפש והרכש קח-
 לך כס"י: כב ויאמר אברם אל-מלך סדם
 הרמתי ידי אל-יהוה אל עליון קנה שמים
 וארץ כס"י: כג אם-מחוט ועד שרוף-נעל ואם-
 אקח מכל-אשר-לך ולא תאמר אני העשרתי
 את-אברם כס"י: כד בלעדי רק אשר אכלו
 הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר

רש"י

שבועה, מרים אני את ידי לאל עליון, וכן:
 (בראשית כב) "בי נשבעתי", נשבע אני, וכן:
 (בראשית כג) "נתתי כסף השדה קח ממני", נותן אני
 לך כסף השדה וקחהו ממני: (כג) אם-מחוט
 ועד שרוף-נעל. אעפכ לעצמי מן השבי: ואם-
 אקח מכל-אשר לך. ואם תאמר לתת לי שקר
 מבית גנזיך, לא אקח: ולא תאמר וגו'. שהקדוש
 ברוך הוא הבטיחני לעשרני, שנאמר: (לעיל יב)
 "ואברכך וגו'": (כד) הנערים. עבדי אשר הלכו
 אתי ועוד "ענר אשכל וממרא וגו'", אף על פי
 שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר: "הוא ועבדיו
 ויבם", וענר וחבריו ישבו על הפלים לשמר, אפלו
 הכי "הם יקחו חלקם", וממנו למד דוד, שאמר:
 (שמואל א ל) "כחלק הירד למלחמה וכחלק הישב
 על-הפלים יחדו יחלקו", ולכך נאמר: (שם כה)
 "ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימך לחק

מפנא', פנוי מאילנות ומפל מכשול: עמק המלך.
 בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד שהוא שלשים
 קנים, שהיה מיחד למלך לצחק שם. ומדרש
 אגדה: עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו את
 אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין:
 (יח) ומלכי-צדק. מדרש אגדה, הוא שם בן נח
 (גדרים לב): לחם ויין. כך עושים ליגעי מלחמה,
 והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו.
 ומדרש אגדה: רמז לו על המנחות ועל הנסכים
 שיקריבו שם בניו: (יט) קנה שמים וארץ. כמו:
 (תהלים קמו) "עושה שמים וארץ", על ידי עשיתן
 קנאן להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר,
 וכן (הושע יא) "אמגנך ישראל": ויתן-לו. אברם:
 מעשר מכל. אשר לו, לפי שהיה כהן: (כא) תן-
 לי הנפש. (הגופים מן) השבי שלי שהצלת, החזר
 לי הגופים לבדם: (כב) הרמתי ידי. לשון

אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם כִּשׁ"י: ׀
 טו ׀ אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה
 אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אֲבָרָם
 אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד כִּשׁ"י: ב ׀ וַיֹּאמֶר
 אֲבָרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־תַּתֵּן־לִי וְאֲנִכִּי הוֹלֵךְ
 עִירִי וּבֶן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְּמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר כִּשׁ"י:
 ג ׀ וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זֶרַע וְהִנֵּה
 בֶּן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי כִשׁ"י: ד ׀ וְהִנֵּה דְּבַר־יְהוָה
 אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא
 מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: ה ׀ וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה
 וַיֹּאמֶר הַבְּטִינָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים
 אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר אֶתֶם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה
 זֶרְעֶךָ כִּשׁ"י: ו ׀ וְהָאֱמֶן בִּיהוָה וַיַּחֲשֹׁבָה לוֹ

רש"י

אנון וקבלון חלקהון: א פתר
 פתגמא האליו הוה פתגמא דין
 עם אברם בנבואה למימר לא
 תדחל אברם מימרי תקוף לך
 אגרף סגי לחדא: ב ואמר אברם
 יי אלהים מה תתן לי ואנא אזיל
 בלא ולד ובר פרנסא קדין
 דבביתי הוא דמשקאה אליעזר:
 ג ואמר אברם הא לי לא יהבת
 ולד והא בר ביתי ירית יתי:
 ד והא פתגמא דין עמה למימר
 לא ירתנך דין אלהין בר דתוליד
 הוא ירתנך: ה ואפיק יתה לברא
 ואמר אסתכי כען לשמיא ומגני
 כוכביא אם תכול למגני יתהון
 ואמר לה קדין יהון בגיך:
 ו והימין במימרא דין וחשבה

(צפניה ב) "כי ארזה ערה": וכן משק ביתי.
 כתרגומו שכל ביתי נזון על פיו, כמו: (בראשית מא)
 "ועל פיו ישק", אפוטרופא שלי, ואלו היה לי בן,
 היה בני ממנה על שלי: דמשק. לפי התרגום,
 מדמשק היה. ולפי מדרש אגדה, שרדף המלכים
 עד דמשק. ובגמרא שלנו דרשו נוטריקון: דולה
 ומשקה מתורת רבו לאחרים: (ג) הן לי לא
 נתתה זרע. ומה תועלת בכל אשר תתן לי?: תורה
 ד (ה) ויוצא אתו החוצה. לפי פשוטו: הוציאו
 מאהלו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו, אמר
 לו: צא מאצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך
 עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן, אבל אברם
 יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני
 קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר:
 הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן
 הפוכבים, וזהו לשון הפטה מלמעלה למטה:
 (ו) והאמן בה. לא שאל לו אות על זאת, אבל

ולמשפט, ולא נאמר: 'והלצה', לפי שפבר נתן
 החק בימי אברם: (א) אחר הדברים האלה. כל
 מקום שנאמר: 'אחר', סמוך, 'אחרי', מפלג
 (בראשית רבה). "אחר הדברים האלה", אחר
 שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג
 ואומר: 'שמה קבלתי שכר על כל צדקותי', לך
 אמר לו המקום: אל תירא אברם אנכי מגן לך,
 מן הענש, שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת,
 ומה שאתה דואג על קבול שְׂכָרְךָ, שְׂכָרְךָ הרבה
 מאד: (ב) הולך עירי. מנתם בן סרוק פֶּרְשׁוֹ
 לשון יורש, וחבר לו (מלאכי ב) "ער וענה", עירי,
 בלא יורש, כְּאֶשֶׁר תֹּאמַר: (איוב לא) "ובכל תבואתי
 תשרש", תעקר שרשיה, כך לשון עירי חסר בגנים,
 ובלע"ז דישאנפנטי"ש. ולי נראה, ער ועונה
 מגזרת: (שה"ש ה) "ולבי ער", ועירי לשון חרבן,
 וכן: (תהלים קלז) "ערו ערו", וכן: (חבקוק ג) "ערו
 ערו", וכן: (ירמיה נא) "ערער תתערער", וכן:

צִדְקָה כס"י: שְׂשִׁי וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לְתַת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: ח וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי יְהוָה בְּמָה
אֲדַע כִּי אֵירֶשֶׁנָּה: ט וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחֲהָ לִי
עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֹז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ
וְתֹר וְגֹזֶל כס"י: י וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר
אֹתָם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקַרְאֵת רֵעֵהוּ
וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא בָתָר כס"י: יא וַיִּרְדּוּ הָעַיִט עַל־

לָה לְזָכוּ: ז וַאֲמַר לָה אָנָּה יי
דַּאֲפַקְתָּ מֵאוּרָא דְכַשְׂדִּי לְמַתָּן
לָךְ יְת אַרְעָא דָּא לְמִירְתָּה:
ח וַאֲמַר יי אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי
אַרְתִּינָה: ט וַאֲמַר לָה קָרֵב קָדְמִי
עֵגְלִין תִּלְתָּא וְעֹזִין תִּלְתָּא וְדִכְרִין
תִּלְתָּ וְשִׁפְנִינָא וְכֹר יוֹנָא: י וְקָרֵב
קָדְמוּהִי יְת כָּל אֵלִין וּפְלִיג יְתֵהוּן
בְּשׂוּהָ וַיְהִיב פִּלְגָּא פְלוּג לְקַבֵּל
חֲבֵרָה וַיְת עוֹפָא לָא פְלִיג:
יא וַנִּחַת עוֹפָא עַל פִּלְגָּא וַאֲפָרַח

רש"י

וְאֵילִים וּשְׁעִירִים, שְׁנָאֲמַר: (תהלים כב) "סִבְבוּנִי
פָּרִים רַבִּים וְגֹזִי", וַאֲמַר: (דניאל ח) "וְהָאֵיל אֲשֶׁר־
רָאִיתָ בַּעַל הַקְּרָנִים מְלָכִי מְדִי וּפָרִס", וַאֲמַר:
"וְהַצֹּפֵר הַשְּׁעִיר מִלֶּךְ יוֹן", וַיִּשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוֹ לְבָנֵי
יוֹנָה, שְׁנָאֲמַר: (שה"ש ב) "יוֹנָתִי בַּחֲגִי הַסֵּלַע".
לְפִיכָךְ, בְּתֵר הַבְּהֵמוֹת רָמְזוּ עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
שִׁיְהִיו פָּלִין וְהוֹלְכִין, וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא בָתָר, רָמְזוּ
שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל קִיָּמִין לְעוֹלָם: (יא) הָעַיִט. הוּא
עוֹף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא עֹט וְשׂוֹאֵף אֶת הַנְּבִלּוֹת,
לְטוֹשׁ עָלֵי אֶכָּל, כְּמוֹ: (שמואל א טו) "וַתַּעֲטֵט אֵל
הַשָּׁלָל": עַל־הַפְּגָרִים. הַבְּתָרִים. (סְפָרִים אַחֲרִים:
הַפְּגָרִים מִתְּרַגְּמִין פִּלְגָּא אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהִרְגָּלוּ
לְתֵרָגֵם "אִישׁ בְּתָרוֹ" וַיְהִיב פִּלְגָּא, נִתְחַלֵּף לָהֶם
תַּבַּת פִּלְגָּא לְפִלְגָּא, וְתֵרָגְמוּ: "הַפְּגָרִים", 'פִּלְגָּא',
וְכָל הַמִּתְרַגֵּם בֶּן טוֹעָה, לְפִי שֶׁאֵין לְהַקִּישׁ בְּתָרִים
לְפָגָרִים, שֶׁבְּתָרִים תֵּרָגְמוּ: פִּלְגָּא, וּפָגָרִים תֵּרָגְמוּ
פִּלְגָּא, לְשׁוֹן פָּגוּל, כְּמוֹ: (ויקרא ז) "פָּגוּל הוּא"
לְשׁוֹן פָּגָר. כֹּךְ שֶׁמַּעֲתִי מִפִּי רַבִּינוּ יְהוּדָה בֶּן
ר' שְׁמוּאֵל וְכֵן הַגִּיטָסָא בְּרַש"י כְּתִב יָד. וּבְכְתִב
יָד אַחֲרֵת כְּתִיב כֹּךְ פִּירֵשׁ רַבִּינוּ מֵאִיר בֶּן ר'
שְׁמוּאֵל: וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן נְשִׁיכָה וְהַפְּרָחָה כְּמוֹ: "יֵשֶׁב
רוּחוֹ", רָמְזוּ שִׁיבָא דֹּדָר בֶּן יִשִּׁי לְכַלּוֹתָם וְאֵין
מִנִּיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׂמִים, עַד שִׁיבָא מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ:

עַל יִרְשַׁת הָאָרֶץ שָׁאֵל לוֹ אוֹת וַאֲמַר לוֹ:
"בְּמָה אֲדַע"? וַיַּחֲשֹׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה. הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא חֲשָׁבֶהָ לְאַבְרָם לְזָכוֹת וְלִצְדָקָה עַל
הָאֱמוּנָה שֶׁהָאֱמִין בּוֹ. דְּכֹר אַחֵר: "בְּמָה אֲדַע"? לֹא
שָׁאֵל לוֹ אוֹת, אֲלֹא אָמַר לְפָנָיו: 'הוֹדִיעֲנִי בְּאִיזָה
זָכוֹת יִתְקִימוּ בָּהּ'. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:
בְּזָכוֹת הַקְּרָבּוֹת: תוֹרָה ז (ט) עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת.
(ב"ר) שְׁלֹשָׁה עֲגָלִים, רָמְזוּ לְשִׁלְשָׁה פָּרִים: פֶּר
יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הָעֵלֶם דְּכֹר שֶׁל צִבּוֹר וְעֵגְלָה
עֲרוּפָה: וְעֹז מְשֻׁלֶּשֶׁת. רָמְזוּ לְשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים
וּשְׁעִירֵי מוֹסָפִין שֶׁל מוֹעֵד, וּשְׁעִיר חַטָּאת יָחִיד:
וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ. אֵשׁם וְדָאִי וְאֵשׁם תְּלוּי וְכַבֻּשָׁה
שֶׁל חַטָּאת יָחִיד: וְתוֹר וְגֹזֶל. תוֹר וּבֶן יוֹנָה:
(י) וַיִּבְתֵּר אֹתָם. חֵלֶק כָּל אֶחָד לְשְׁנֵי חֲלָקִים,
וְאֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, לְפִי שֶׁהִזָּה כּוֹרֵת
בְּרִית עִמּוֹ לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתוֹ, לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת
הָאָרֶץ, בְּדִכְתִּיב: (לקמן) "בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת ה' אֶת
אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר וְגו'", וְדִרְךְ כּוֹרֵתִי בְּרִית לְחֵלֶק
בְּהֵמָה וְלַעֲבֹר בֵּין בְּתָרִיָּה, כְּמָה שְׁנָאֲמַר לְהֵלֶן:
(ירמיה לד) "הָעוֹבְרִים בֵּין בְּתָרִי הָעֵגֶל", אֵף כָּאֵן:
"תַּנּוּר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עֲבַר בֵּין הַגְּזָרִים",
הוּא שְׁלוּחֹ שֶׁל שְׂכִינָה שֶׁהוּא אֵשׁ: וְאֶת הַצֹּפֵר לֹא
בָתָר. לְפִי שֶׁהָאֱמוּנָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, נִמְשְׁלוּ לְפָרִים

הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם כִּסִּי: יב וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ
 לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נָפְלָה עַל-אַבְרָם וְהָיָה אִימָה
 חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נָפְלָתָ עָלָיו כִּסִּי: יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם
 יָדַע תֵּדַע כִּי-גֵר אֶהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם
 וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה כִּסִּי:
 יד וְגַם אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָיִ
 כֵּן יֵצְאוּ בִּרְכָשׁ גָּדוֹל כִּסִּי: טו וְאַתָּה תָּבוֹא
 אֶל-אַבְתִּיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה כִּסִּי:
 טז וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא-שָׁלֵם עָנָן
 הָאָמְרִי עַד-הֵנָּה כִּסִּי: יז וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה
 וְעֹלְטָה הָיָה וְהָיָה תִנּוּר עֵשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר

רש"י

בְּמִמּוֹן גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות יב) "וַיִּנְצְלוּ אֶת
 מִצְרַיִם": (טו) וְאַתָּה תָּבוֹא. וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֱלֹהִים:
 אֶל אַבְתִּיךָ. אָבִיו עֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה, וְהוּא מְבַשְּׂרוֹ
 שִׁיבֹא אֵלָיו? לְמִדָּה שֶׁעָשָׂה תְּרוּחַ תְּשׁוּבָה: תִּקְבֹּר
 בְּשִׁיבָה טוֹבָה. בְּשָׂרוֹ שֶׁעָשָׂה יִשְׁמַעֵאל תְּשׁוּבָה
 בְּכִמְיוֹ וְלֹא יֵצֵא עֲשׂוֹ לְתִרְבוּת רָעָה בְּכִמְיוֹ, וּלְפִיכָךְ,
 מֵת ה' שָׁנִים קָדָם זְמָנוֹ, וְכוּ בַּיּוֹם מָרַד עֲשׂוֹ:
 (טז) וְדֹר רַבִּיעִי. לְאַחַר שֶׁיִּגְלֹלוּ לְמִצְרַיִם וְהָיוּ שָׁם
 שְׁלֹשָׁה דֹּרוֹת וְהָרַבִּיעִי יָשׁוּבוּ לְאֶרֶץ הַזֹּאת, לְפִי
 שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנָעַן הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכֵרַת בְּרִית זֶה,
 כְּדִכְתִּיב: "לִתֵּת לָךְ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכֵן
 הָיָה, יַעֲקֹב יָרַד לְמִצְרַיִם, צֵא וְחָשַׁב דֹּרוֹתָיו:
 יְהוּדָה, פָּרִץ, חֲצֹרֹן, וְכָלֵב בֶּן חֲצֹרֹן מִבְּנֵי הָאֶרֶץ
 הָיָה: כִּי לֹא שָׁלֵם עָנָן הָאָמְרִי. לִהְיוֹת מִשְׁתַּלַּח
 מֵאֶרֶצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע
 מֵאֲמָה עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כז):
 "בְּסִסְאָהָ בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֹבְנָה": (יז) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ
 בָּאָה. כְּמוֹ: (בראשית מב) "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים
 שִׁקְיָהֶם", (מלכים ב יג) "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ",
 כְּלוּמַר וַיְהִי דְּבַר זֶה: הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה. שֶׁקָּעָה:

(יב) וְהָיָה אִימָה וְגו'. רָמַז לְצָרוֹת וְחֹשֶׁךְ שֶׁל
 גְּלִיּוֹת: (יג) כִּי-גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ. מִשְׁנֹלֵד יִצְחָק עַד
 שִׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, כִּי־עַד?
 יִצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה כְּשֶׁנֹּלַד יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב כְּשִׁירָד
 לְמִצְרַיִם אָמַר: (בראשית מז) "מִי שְׁנֵי מִגֻּרֵי שְׁלֹשִׁים
 וּמֵאֵת שָׁנָה", הָרִי ק"צ, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאֵתִים וְעֶשְׂרִי
 כְּמִנָּן רַד"ו, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְאִם תֹּאמַר
 בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת, הָרִי קָהָת מִיִּוְרָדִי מִצְרַיִם
 הָיָה, צֵא וְחָשַׁב שְׁנוֹתָיו שֶׁל קָהָת וְשֶׁל עֶמְרָם
 וְשִׁמוֹנִים שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה כְּשִׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל
 מִמִּצְרַיִם, אֵין אִתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים, וְאַתָּה צָרִיךְ לְהוֹצִיא מִהֵן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחִי
 קָהָת אַחֵר לִידֵת עֶמְרָם, וְשְׁחִי עֶמְרָם אַחֵר לִידֵת
 מֹשֶׁה: בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם. וְלֹא נֶאֱמַר: 'בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם',
 אֶלָּא "לֹא לָהֶם", וּמִשְׁנֹלֵד יִצְחָק: (בראשית כא)
 "וַיִּגַּר אַבְרָהָם וְגו'", (בראשית כז) "וַיִּגַּר יִצְחָק
 בְּגִרָה", (תהלים קה) "וַיַּעֲקֹב גָּר בְּאֶרֶץ חָם", (בראשית
 מז) "לִגְוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוֹ": (יד) וְגַם אֶת-הַגּוֹי. וְגַם,
 לְרִבּוֹת אַרְבַּע מִלְּכִיּוֹת, שֶׁאֵף הֵם כָּלִים עַל שֶׁשָּׁעֲבָדוּ
 אֶת יִשְׂרָאֵל: דָּן אֲנִכִּי. בְּעֶשְׂרִי מִכּוֹת: בִּרְכָשׁ גָּדוֹל.

פִּלְגִינָא הָאֵלִין: יח בְּיוֹמָא הַהוּא
גִּזְרִי יי עִם אֲבָרָם קָיָם לְמִימָר
לְבָנִיךָ יִהְיֶה יֵת אֲרַעָא הָדָא מִן
נְהָרָא דְמַצְרַיִם וְעַד נְהָרָא רַבָּא
נְהָרָא פָּרַת: יט יֵת שְׁלֵמָאִי וְיֵת
קִנְזָאִי וְיֵת קִדְמוֹנָאִי: כ וְיֵת חֲתָאִי
וְיֵת פְּרוֹזָאִי וְיֵת גְּבָרָאִי: כא וְיֵת
אַמּוֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרִגְשָׁאִי
וְיֵת יְבוּסָאִי: א וְשָׂרִי אֶתְתָּא אֲבָרָם
לָא יִלְדִית לָהּ וְלָהּ אִמְתָּא
מַצְרִיתָא וְשִׁמָּה הָגֵר: ב וְאִמְרַת
שָׂרִי לְאֲבָרָם הָא כְּעֵן מִנְעַנִי יי
מִלְמִילַד עוֹל כְּעֵן לֹות אִמְתִּי מָה
אִם אֶתְבְּנִי מִנָּה וְקָבִיל אֲבָרָם
לְמִימָר שָׂרִי: ג וּדְבַרְת שָׂרִי אֶתְתָּא
אֲבָרָם יֵת הָגֵר מַצְרִיתָא אִמְתָּהּ
מִסּוּף עֶשֶׂר שָׁנִין לְמִתְבֵּי אֲבָרָם

עֲבַר בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה כס"י: יח בְּיוֹם הַהוּא
פָּרַת יִהְיֶה אֶת־אֲבָרָם בְּרִית לְאִמְרָא לְזִרְעָךָ
נִתְּתִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהָר מִצְרַיִם עַד־
הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת כס"י: יט אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־
הַקִּנְזִי וְאֶת הַקִּדְמוֹנִי כס"י: כ וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־
הַפְּרוֹזִי וְאֶת־הַרְפָּאִים כס"י: כא וְאֶת־הָאִמּוֹרִי
וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרִגְשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: ם
טז א וְשָׂרִי אִשְׁת אֲבָרָם לָא יִלְדָה לוֹ וְלָהּ
שִׁפְחָה מִצְרִית וְשִׁמָּה הָגֵר כס"י: ג וְתֹאמַר שָׂרִי
אֶל־אֲבָרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרִנִי יִהְיֶה מִלְּדַת בִּאֲנָא
אֶל־שִׁפְחָתִי אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם
לְקוֹל שָׂרִי כס"י: ג וַתִּקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם

רע"י

מֵאַחֵר בְּאַרְבַּעַה נְהִירוֹת הַיּוֹצֵאִים מֵעֵדֶן, שְׁנֵאֲמַר:
(לעיל ב) "וְהִנֵּה הַרְבִּיעִי הוּא פָּרַת", מִשָּׁל הַדְּיוּט:
עֲבַד מֶלֶךְ — מֶלֶךְ, הַדְּבָק לְשִׁחּוֹר וְיִשְׁתַּחֲוִי לָךְ:
(יט) אֶת־הַקִּינִי. (כ"ר) עֶשֶׂר אֲמוֹת יֵשׁ כָּאֵן, וְלֹא
נָתַן לָהֶם אֶלָּא שְׂבָעָה גוֹיִם. וְהַשְׁלֵשָׁה: אָדוֹם וּמוֹאֵב
וְעַמּוֹן, וְהֵם קִינִי, קִנְזִי וְקִדְמוֹנִי עֲתִידִים לְהִיֹּות
יִרְשָׁה לְעֵתִיד, שְׁנֵאֲמַר: (ישעיה יא) "אָדוֹם וּמוֹאֵב
מִשְׁלוֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם": (כ) וְאֶת־
הַרְפָּאִים. אֶרֶץ עוֹג, שְׁנֵאֲמַר בָּהּ: (דברים ג) "הַהוּא
יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים": תוֹרָה כ"א (א) שִׁפְחָה מִצְרִית.
בֵּת פָּרַעַה הִיא. כְּשֶׁרָאָה נָסִים שְׁנַעֲשׂוּ לְשָׂרָה אָמַר:
'מוֹטֵב שִׁתְּהָא בִּתִּי שִׁפְחָה בְּבֵיתָ זֶה וְלֹא גְבִירָה
בְּבֵית אַחֵר': (ב) אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה. לְמַד עַל מִי
שָׂאִין לוֹ בָּנִים שְׂאִינוּ בְּנוֹי אֶלָּא הָרוֹס: אֲבָנָה
מִמֶּנָּה. בְּזָכוֹת שְׂאֲכָנִים צָרְתִּי לְתוֹךְ בֵּיתִי: לְקוֹל
שָׂרִי. (כ"ר) לְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שָׂבָה: (ג) וַתִּקַּח שָׂרִי.
לְקַחְתָּהּ בְּדָבָרִים: 'אֲשִׁרְךָ שְׂזָכִית לְדָבָק בְּגוֹף קְדוֹשׁ

וְעֹלָטָה הָיָה. חֲשׂוֹף הַיּוֹם: וְהִנֵּה תַנּוּר עֶשֶׂן וְגו'.

רָמַז לוֹ שִׁפְלוֹ הַמַּלְכִּיּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּגִיחֵנָם.
"בָּאָה" טַעֲמוֹ לְמַעְלָה, לְכָךְ הוּא מְבֹאֵר שְׂבָאָה כְּבָר,
וְאִם הָיָה טַעֲמוֹ לְמַטָּה בָּאֵל־ף, הָיָה מְבֹאֵר כְּשֶׁהִיא
שׁוֹקַעַת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי כְּבָר כְּתִיב
"וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבָא", וְהַעֲבַרְתָּ תַנּוּר עֶשֶׂן לְאַחֵר
מִכָּאֵן הָיְתָה, נִמְצָא שְׂכָכָר שְׁקָעָה. וְזֶה חֲלוּק בְּכָל
תְּבָה לְשׁוֹן נִקְבָּה שִׁסּוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כִּמּוֹ: בָּא,
קָם שָׁב: כְּשֶׁהִטְעַם לְמַעְלָה, לְשׁוֹן עֲבַר הוּא, כְּגוֹן
זֶה וְכָגוֹן: (לְקַמֵּן כֹּט) "וְרַחֵל בָּאָה", (לְקַמֵּן לוֹ) "קָמָה
אֶלְמָתִי", (רוֹת א) "הִנֵּה שָׂבָה יִבְמַתָּךְ", וְכְשֶׁהִטְעַם
לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הָיָה, דְּכָר שְׁנַעֲשָׂה עֲכָשׁוּ וְהוֹלֵךְ,
כִּמּוֹ: (לְקַמֵּן כֹּט) "בָּאָה עִם הַצֹּאֵן", (אִסְתֵּר ב) "בְּעֶרְבֹ
הִיא בָּאָה וּבִבְקָר הִיא שָׂבָה": (יח) לְזִרְעָךָ נִתְּתִי.
אִמְרִיתּוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּאֵלּוּ הִיא עֲשׂוּיָה
(כ"ר): עַד־הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת. לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרָאָהּ גְּדוֹל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא

בִּארְעָא דְכִנְעִין וַיהֲבַת יְתָה
לְאַבְרָם בְּעֵלָה לֵה לְאַנְתּוֹ: ד וַעַל
לֹות הָגֵר וַעֲדִיאת וְחֹזַת אַרִי
עֲדִיאת וְקָלַת רַבְּנָתָה בְּעֵינָהּ:
ה וְאַמְרַת שְׂרִי לְאַבְרָם דִּין לִי
עַלְךָ אָנָּה יְהִיבִית אֲמַתִּי לָךְ וְחֹזַת
אַרִי עֲדִיאת וְקָלַת בְּעֵינָהּ יְדִין
יְיָ בִּינִי וּבִינְךָ: ו וְאָמַר אַבְרָם
לְשְׂרִי הֵא אֲמַתִּיךָ בִּידֶיךָ עֲבִידִי
לֵה כְּדַמְקִין בְּעֵינֵיכִי וְעֵנִיתָה שְׂרִי
וְעָרְקַת מִקְדָּמָהּ: ז וְאַשְׁפָּחָהּ
מִלְּאָכָא דִּינָּה עַל עֵינָא דְמִיָּא
בְּמִדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא
דְּחִגְרָא: ח וְאָמַר הָגֵר אֲמַתָּא
דְּשְׂרִי מִנָּן אַתְּ אֲתִיָּא וּלְאֵן אַתְּ
אַזְלָא וְאַמְרַת מִן קְדָם שְׂרִי רַבְּנָתִי
אָנָּה עָרְקָא (נ"י עָרְקַת): ט וְאָמַר
לֵה מִלְּאָכָא דִּינָּה תּוֹכִי לֹות רַבְּנָתְךָ
וְאַשְׁתַּעֲבָדִי תַחֲוֹת יְדֵהָ: י וְאָמַר
לֵה מִלְּאָכָא דִּינָּה אֲסָגָא אֲסָגִי יָת

אֶת־הָגֵר הַמִּצְרִית שְׁפָחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים
לְשִׁבְתָּהּ אַבְרָם בָּאָרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם
אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה כִּסִּי: ד וַיָּבֹא אֶל־הָגֵר וַתֹּהֶר
וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ כִּסִּי:
ה וַתֹּאמֶר שְׂרִי אֶל־אַבְרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי
נָתַתִּי שְׁפָחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וְאִקַּל
בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ כִּסִּי: ו וַיֹּאמֶר
אַבְרָם אֶל־שְׂרִי הִנֵּה שְׁפָחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ
הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שְׂרִי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ כִּסִּי:
ז וַיִּמְצְאָהּ מִלְּאָךְ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בְּמִדְבָּר
עַל־הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר: ח וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׁפָחַת
שְׂרִי אִי־מִזָּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפָּנֶי
שְׂרִי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בָרַחַת כִּסִּי: ט וַיֹּאמֶר לָהּ
מִלְּאָךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת
יְדֶיךָ כִּסִּי: י וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאָךְ יְהוָה הֲרַבָּה אֶרְבָּה אֶת־זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר

רש"י

כְּזָה' (ב"ר): מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים. מוֹעֵד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה
שֶׁשֶּׁהָתָה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה לְבַעֲלָהּ, חַיִּב לִישָׂא
אַחֲרָת (יבמות סד): לְשִׁבְתָּהּ אַבְרָם וְגו'. מַגִּיד שְׂאִין
יְשִׁיבַת חוּצָה לְאֶרֶץ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְּזָן, לְפִי שֶׁלֹּא
נֹאמַר לוֹ (לעיל יב): "וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל" עַד שֶׁיָּבֹא
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיָּבֹא אֶל־הָגֵר וַתֹּהֶר. מִבִּיאָהּ
רֵאשׁוֹנָה (ב"ר): וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ. אָמְרָה: שְׂרִי
זוֹ אֵין סִתְרָה כְּגִלּוּיָהּ, מִרְאָה עֲצָמָה כְּאֵלוֹ הִיא
צְדָקָת, וְאִינָה צְדָקָת, שֶׁלֹּא זָכְתָה לְהַרְיוֹן כָּל הַשָּׁנִים
הַלָּלוּ, וְאִי נִתְעַבְּרָתִי מִבִּיאָהּ רֵאשׁוֹנָה (ב"ר):
(ה) חֲמִסִּי עָלֶיךָ. חֲמִס הָעֲשׂוֹי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי
מְטִילָה הָעֲנֹשׁ, כְּשֶׁהִתְפַּלֵּלָת לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
(לעיל טו) "מִה־תִּתֵּן־לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי", לֹא
הִתְפַּלֵּלָת אֶלָּא עָלֶיךָ, וְהִזָּה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁנֵינוּ,

וְהִיטִי אֲנִי נִפְקָדָת עֲמָךְ. וְעוֹד, דְּכָרִיךְ אַתָּה חוֹמָם
מִמֶּנִּי, שְׂאִתָּה שׁוֹמֵעַ בְּזִינִי וְשׁוֹתֵק (ב"ר): אֲנֹכִי
נָתַתִּי שְׁפָחָתִי וְגו' בִּינִי וּבִינְךָ. כָּל בִּינָךְ שְׁבַמְקִרָא
חֶסֶד, וְזֶה מֵלֵא, קָרִי בִּיה וּבִינְךָ (ר"ל נוֹכַח לְנִקְבָּה),
שֶׁהִכְנִיסָה עֵין הָרַע בְּעַבְדָּהּ שֶׁל הָגֵר, וְהִפִּילָה
עָבְרָה, הוּא שֶׁהִמְלִיךָ אוֹמֵר לְהָגֵר: "הִנֵּךְ הָרָה",
וְהֵלֵא כְּכֹר הָרְתָהּ, וְהוּא מְבַשֵּׁר לָהּ שֶׁתֵּהָר? אֶלָּא
מִלְּמַד שֶׁהִפִּילָה הָרִיוֹן הָרֵאשׁוֹן: (ו) וַתַּעֲנֶה שְׂרִי.
הִיטָה מְשַׁעֲבָדָת בָּהּ בְּקִשִּׁי (ב"ר): תוֹרָה ז (ח) אִי־
מִזָּה בָּאת. מִהִיכָן בָּאת. יוֹדַע הִיָּה, אֶלָּא לִיתֵּן לָהּ
פֶּתַח לִכְנֹס עִמָּה בְּדָכְרִים, וּלְשׁוֹן "אִי־מִזָּה" אִיָּה
הַמְּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלָיו: 'מִזָּה אֲנִי בָּא': (ט) וַיֹּאמֶר
לָהּ מִלְּאָךְ ה' וְגו'. עַל כָּל אֲמִירָה הִיָּה שְׁלוּחַ לָהּ
מִלְּאָךְ אַחֵר, לְכֹךְ נֹאמַר 'מִלְּאָךְ' בְּכָל אֲמִירָה

מִרְבִּי: יא וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאךְ יְהוָה הֵנָּה הָרָה
וְיִלְדֶתָ בֶן וְקִרְאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע
יְהוָה אֶל־עֲנִידָךְ כִּסְי': יב וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם
יָדוֹ בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל־פָּנָיו כָּל־אֲחָיו
יִשְׁכֹּן כִּסְי': יג וְתִקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ
אֶתְּהָ אֵל רֵאִי כִי אֲמַרְהָ הֵגֶם הָלֵם רֵאִיתִי
אֲחֵרִי רֵאִי כִסְי': יד עַל־כֵּן קָרָא לַבָּאָר בָּאָר לַחֵי
רֵאִי הֵנָּה בֵּין־קֹדֶשׁ וּבֵין בְּרֵד כִּסְי': טו וְתִלְדֵּךְ הָגֵר
לְאַבְרָם בֶּן וּיקְרָא אֲבָרָם שֵׁם־בְּנוֹ אֲשֶׁר־יִלְדָהּ
הָגֵר יִשְׁמַעְאֵל כִּסְי': טז וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה
וְיֵשׁ שָׁנִים בְּלִדְת־הָגֵר אֶת־יִשְׁמַעְאֵל
לְאַבְרָם כִּסְי': ס יז א וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן־תִּשְׁעִים
שָׁנָה וְתִשְׁעֵ שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנָי וְהָיָה

בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנֶּנּוּ מִסְגִּי:
יא וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּי הָא אַתְּ
מַעֲדָנָא וְתִלְדִּין בֶּר וְתִקְרִין שְׁמָהּ
יִשְׁמַעְאֵל אֲרִי קַבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיךָ:
יב וְהוּא יְהֵא מְרֹד בְּאַנְשָׁא הוּא
יְהֵא צְרִידָא לְכָלָא וַיֵּדָא דְבָנִי
אַנְשָׁא יְהוֹן צְרִיכִין לָהּ וְעַל אִפִּי
כָל אַחוּהִי יִשְׂרָי: יג וְצְלִיאֵת
בְּשָׂמָא דִּי דְמִתְמַלֵּל עֲמָה אֲמַרְתָּ
אַתְּ הוּא אֱלֹהָא דְחֲזִי כָלָא אֲרִי
אֲמַרְתָּ הֲבָרָם הָכָא (נ"י הָאָף אָנָא)
שְׂרֵתִי חֲזִיָא בְּתֵר דְּאַתְגָּלִי לִי:
יד עַל כֵּן קָרָא לְבָאָרָא בָּאָרָא
דְּמִלֵּאךְ קִימָא אִתְחֲזִי עֲלֶהָ הָא
(הִיא) בֵּין רָקָם וּבֵין חֲגָרָא:
טו וְיִלְדִית הָגֵר לְאַבְרָם בֶּר וּיקְרָא
אַבְרָם שׁוּם בְּרָה דִּילִידִת הָגֵר
יִשְׁמַעְאֵל: טז וְאַבְרָם בֶּר תִּמְנֶנּוּ
וְשֵׁת שְׁנִין כַּד יִלְדִית הָגֵר יֵת
יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: א וְהָיָה אֲבָרָם
בֶּר תִּשְׁעִין וְתִשְׁעֵ שְׁנִין וְאַתְגָּלִי יְיָ

רש"י

וַאֲמִירָה: תורה י (יא) הֵנָּה הָרָה. כְּשֶׁתְּשׁוּבִי תִּהְיֶה,
כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים יג) "הֵנָּה הָרָה" דְּאִשְׁתּ מְנוּחַ: וְיִלְדֶתָ
בֶּן. כְּמוֹ וְיִלְדֶתָ, וְדוּמָה לוֹ: (יִרְמְיָה כב) "יִשְׁכַּבְתָּ
בְּלִבְנוֹן מְקַנְנֶת בְּאֲרָזִים": וְקִרְאתָ שְׁמוֹ. צוּרִי הוּא,
כְּמוֹ שְׂאוּמֵר לְזָכָר: "וְקִרְאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק":
(יב) פָּרָא אָדָם. אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּר חַיּוֹת, כְּמוֹ
שְׂכֵתוֹב: (בְּרֵאשִׁית כא) "וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רוּבָה
קֶשֶׁת": יָדוֹ בְּכָל. לְסֻטִּים: וַיֵּד כָּל בּוֹ. הִכָּל שׁוֹנְאֵין
אוֹתוֹ וּמִתְגָּרִין בּוֹ: וְעַל־פָּנָיו כָּל־אֲחָיו יִשְׁכֹּן.
שִׁיחָיָה וְרַעַי גְּדוֹל (ב"ר): (יג) אֶתְהָ אֵל רֵאִי. נִקְוֹד
חֲטָף קִמְץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר: אֱלֹהֵי הָרְאִיָּה
שְׂרׁוּאָה בְּעֵלְבוֹן שֶׁל עֲלוּבִין (סְפָרִים אַחֲרִים, דְּבָר
אַחֵר: "אֶתְהָ אֵל רֵאִי", מִשְׁמַע שֶׁהוּא רוּאָה הִכָּל
וְאֵין שׁוּם דְּבָר רוּאָה אוֹתוֹ): הֵגֶם הָלֵם. לְשׁוֹן
תַּמָּה: וְכִי סְבוּרָה הָיִיתִי שְׂאָף הָלוֹם בְּמִדְּבָרוֹת

רֵאִיתִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מְקוֹם, אַחֵר רֵאִי אוֹתָם בְּבִיתוֹ
שֶׁל אֲבָרָם, שֵׁשׁ הָיִיתִי רְגִילָה לְרֹאוֹת מִלְּאָכִים?
וְתִדַּע שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה לְרֹאוֹתָם, שֶׁהָיִי מְנוּחַ רָאָה אֶת
הַמִּלֵּאךְ פַּעַם אַחַת וַאֲמַר "מוֹת גְּמוּת", וְזוֹ רֵאֶתָה
אַרְבָּעָה זֶה אַחֵר זֶה וְלֹא חֲרָדָה: (יד) בָּאָר לַחֵי
רֵאִי. כְּתַרְגוּמוֹ: 'בָּאָרָא דְּמִלֵּאךְ קִימָא אִתְחֲזִי עֲלֶה':
(טו) וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם וְגו'. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא
שָׁמַע אֲבָרָם דְּבָרֵי הַמִּלֵּאךְ שְׂאָמַר: "וְקִרְאתָ שְׁמוֹ
יִשְׁמַעְאֵל", שְׂרָתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָלָיו וּיקְרָאוּ
יִשְׁמַעְאֵל: (טז) וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְגו'.
לְשִׁכְחוֹ שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל נִכְתָּב, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה בֶּן שְׁלֹשׁ
עָשָׂרָה שָׁנָה כְּשֶׁנִּמְוָל וְלֹא עָבָ: (א) אֲנִי־אֵל שְׂדֵי.
אֲנִי הוּא שֵׁשׁ דֵּי בְּאַלְהוּתִי לְכָל בְּרִיָּה. לְפִיכָף,
"הַתְּהֵלֶךְ לְפָנָי" וְאַהֲיָה לָךְ לְאַלֶּה וּלְפִטְרוֹן, וְכֵן כָּל
מְקוֹם שֶׁהוּא בְּמִקְרָא פְּרוּשׁוֹ כֹּף: דֵּי שְׁלוֹ, וְהַכֵּל לְפִי

לְאֶבְרָם וְאָמַר לֵה אֲנִי אֵל שְׂדֵי
פָּלַח קְדָמִי וְהוּא שְׁלִים: ב וְאַתָּן
קִנְיִי בֵין מִימָרִי וּבִינָךְ וְאַסְגִּי
יָתֵךְ לַחֲדָא לַחֲדָא: ג וְיִפְּל אֶבְרָם
עַל אֶפְוָהּ וּמְלִיל עֲמָה יִי
לְמִימָר: ד אֲנִי הָא (גִּזְרֵי בְנֵי אֵינְנִי)
קִנְיִי עֲמָךְ וְתִהִי לְאֵב סְגִי
עֲמָמִין: ה וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יָת
שְׁמֵךְ אֶבְרָם וְיִהִי שְׁמֵךְ אֶבְרָהָם
אֲרִי אֵב סְגִי עֲמָמִין יִהְיֶהכֶּתֶךְ:
ו וְאַפִּישׁ יָתֵךְ לַחֲדָא לַחֲדָא
וְאַתְנַנְךָ לְכַנְשִׁין וּמְלַכִּין דְּשִׁלִּיטִין
בְּעַמְמִיָּא מִנָּךְ יִפְקִין: ז וְאַקִּים
יָת קִנְיִי בֵין מִימָרִי וּבִינָךְ וּבֵין
בְּנֵיךְ בְּתֵרֵךְ לְדִרְיָהוֹן לְקִנְיָם עָלֵם
לְמַתְרֵי לָךְ לֹא לֵאחָא וְלִבְנֵיךְ
בְּתֵרֵךְ: ח וְאַתָּן לָךְ וְלִבְנֵיךְ בְּתֵרֵךְ
יָת אַרְעָא תּוֹתְבוּתְךָ יָת כָּל אַרְעָא
דְּכַנְעֵן לְאַחְסַנְתָּ עָלֵם וְאַהֲוִי לְהוֹן
לֹא לֵאחָא: ט וְאָמַר יִי לְאֶבְרָהָם
וְאַתָּה יָת קִנְיִי תִשָּׁר אֶתְּ וּבְנֵיךְ

תָּמִים כִּסִּי: ב וְאַתְנַה בְּרִיתִי בֵינִי וּבִינָךְ וְאַרְבָּה
אוֹתְךָ בְּמֹאד מְאֹד כִּסִּי: ג וְיִפְּל אֶבְרָם עַל-פָּנָיו
וְיִדְבֹּר אִתּוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר כִּסִּי: ד אֲנִי הִנֵּה
בְּרִיתִי אִתְךָ וְהִיִּית לְאֵב הַמֶּזֶן גִּזְיָם: ה וְלֹא-
יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֵךְ אֶבְרָם וְיִהִי שְׁמֵךְ
אֶבְרָהָם כִּי אֲבִי-הַמֶּזֶן גִּזְיָם נִתְתִּיךָ כִּסִּי:
ו וְהִפְרַתִּי אִתְךָ בְּמֹאד מְאֹד וְנִתְתִּיךָ לְגִזְיָם
וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ כִּסִּי: שְׁבִיעִי ז וְהִקְמַתִּי אֶת-
בְּרִיתִי בֵינִי וּבִינָךְ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם
לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ
אַחֲרֶיךָ כִּסִּי: ח וְנִתְתִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת |
אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחְזַת עוֹלָם
וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים כִּסִּי: ט וְיֹאמֶר אֱלֹהִים
אֶל-אֶבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אִתָּה

רש"י

הַעֲנֵן: הַתְּהִלָּה לְפָנָיו. כְּתִיב: פָּלַח קְדָמִי, וְרִי"ש
הַדְּבָק בְּעֲבוּדָתִי: וְהָיָה תָּמִים. אֵף זֶה צוּרֵי אַחֵר
צוּרֵי, הָיָה שְׁלֵם בְּכָל נִסְיוֹנֹתָיו. וּלְפִי מִדְּרָשׁוֹ:
"הַתְּהִלָּה לְפָנָיו", בְּמִצְוֹת מִלֵּלָה, וּבִדְבָר הַזֶּה תִּהְיֶה
תָּמִים, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָעֲרָלָה בָּךְ אֵתָּה בַּעַל מוֹם לְפָנָיו.
דָּבָר אַחֵר: "וְהָיָה תָּמִים", עֲכָשׁוּ אֵתָּה חֶסֶד ה'
אֶבְרָם: ב' עֵינַיִם, ב' אֲזָנַיִם וְרֹאשׁ הַגּוֹיָה. אוֹסִיף
לָךְ אוֹת עַל שְׁמֶךָ וְיִהְיוּ מִנֵּן אוֹתִיּוֹתֶיךָ רַמ"ח כְּמִנֵּן
אִיבָרֶיךָ: (ב) וְאַתְנַה בְּרִיתִי. בְּרִית שֶׁל אֲהַבָּה
וּבְרִית הָאֶרֶץ, לְהוֹרִישָׁהּ לָךְ עַל יְדֵי מִצְוָה זוֹ:
(ג) וְיִפְּל אֶבְרָם עַל-פָּנָיו. מִמּוֹרָא הַשְׁכִּינָה, שְׁעַד
שְׁלֹא מָל, לֹא הָיָה בּוֹ פֶּתַח לַעֲמֹד וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְבָּת
עָלָיו, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר בְּבִלְעָם: "נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינַיִם"
(בְּבִרְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִצְּאֲתֵי כֵן): תוֹרָה ד' (ה) כִּי

אֲבִי-הַמֶּזֶן גִּזְיָם. לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן שֶׁל שְׁמוֹ, וְרִי"ש
שְׁהִיְתָה בּוֹ בְּתַחֲלָה, שְׁלֹא הָיָה אֵב אֶלָּא לְאַרְם
שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ, וְעֲכָשׁוּ אֵב לְכָל הָעוֹלָם, וְאַפְלוּ רִי"ש
שְׁהִיְתָה בּוֹ מִתְחִלָּה לֹא זָוָה מִמְּקוֹמָהּ, שְׁאֵף יו"ד
שֶׁל שְׂרִי נִתְרַעַמָה עַל הַשְׁכִּינָה, עַד שֶׁהוֹסִיפָה
לִיהוֹשֵׁעַ, שְׁנֵאמַר: (בַּמִּדְבָּר יב) "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ
בֶּן נֹנִן יְהוֹשֻׁעַ": (ו) וְנִתְתִּיךָ לְגִזְיָם. יִשְׂרָאֵל
וְאַדָּם, שֶׁהָרִי יִשְׁמַעֲאֵל כָּבֵד הָיָה לוֹ, וְלֹא הָיָה
מִבְּשָׂרוֹ עָלָיו: (ז) וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי. וְיָמָּה הִיא
הַבְּרִית? לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים: (ח) לְאַחְזַת עוֹלָם.
וְשֵׁם אֲהִיָּה לְכֶם לְאֱלֹהִים, אֶבְרָם (כִּי יִשְׂרָאֵל) הִדָּר
בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ כְּמִי שְׁאִין לוֹ אֱלֹהִים: (ט) וְאַתָּה.
וְאִי"ו זוֹ מוֹסִיף עַל עֲנָן רֹאשׁוֹן: 'אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי
אִתְךָ', וְאַתָּה הָיָה זֶהִיר לְשִׁמְרָהּ, וְיָמָּה הִיא שְׁמִירָתָה?

בְּתֵרָךְ לְדִרְיָהוֹן: י דָּא קִנְמִי דִּי
תִּשְׁרוֹן בִּין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן וּבִין
בְּנִיךְ בְּתֵרָךְ מִגְזֵר לְכוֹן כָּל
דְּכוּרָא: יא וְתַגְזֵרוֹן ית בְּשָׂרָא
דְּעָרְלִתְכוֹן וְתֵהִי (נ"י וְתֵהִיא) לְאֵת
קִנְם בִּין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן: יב וּבִר
תִּמְנִיָּא יוֹמִין יתְגַזֵּר (נ"י יְגַזֵּר)
לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדִרְתִּיכּוֹן וְלִידֵי
בֵיתָא וּזְבִינֵי כִסְפָּא מִכָּל בֵּר
עֲמִמִּין דְּלֹא מִבְּנֵי הוּא:
יג אֲתַגְזֵרָא יתְגַזֵּרוֹן (נ"י מִגְזֵר
יְגַזֵּר) יִלִּיד בֵּיתָךְ וּזְבִין כִּסְפָּךְ
וְתֵהִי קִנְמִי בְּבִשְׂרִיכּוֹן לְקִנְם עֲלֵם:
יד וְעָרַל דְּכוּרָא דִּי לֹא יְגַזֵּר ית
בְּשָׂר עָרְלָתָהּ וְיִשְׁתַּמְצִי אִנְשָׁא
הֵיא מַעֲמִיָּה ית קִנְמִי אֲשֵׁנִי:
טו וְאָמַר יי לְאַבְרָהָם שְׂרִי אֲתַתְּךָ
לֹא תִקְרִי ית שְׁמָה שְׂרִי אַרִי שְׂרָה
שְׁמָה: טז וְאַבְרָהָם יתָהּ וְאַף אֲתָן
מִנָּה לָךְ בֵּר וְאַבְרָכְנָהּ וְתֵהִי
לְכַנְשִׁין מַלְכִּין דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְמִיָּא

וּזְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ לְדִרְתָּם כִּסְי: יז זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבִינֵיכֶם וּבִין זְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל
לָכֶם כָּל-זָכָר כִּסְי: יח וְנִמְלִאתֶם אֶת בֶּשֶׂר
עָרְלַתְכֶם וְהִיָּה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבִינֵיכֶם כִּסְי:
יט וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר
לְדִרְתֵּיכֶם יִלִּיד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר
אֲשֶׁר לֹא מִזְרַעְךָ הוּא כִּסְי: יי הַמּוֹל יִמּוֹל יִלִּיד
בֵּיתָךְ וּמִקְנֵת כֶּסֶף וְהִיָּתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם
לְבְרִית עוֹלָם כִּסְי: יג וְעָרַל יז זָכָר אֲשֶׁר לֹא-
יִמּוֹל אֶת-בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמִּיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּה כִּסְי: יד וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא
אֶת-שְׁמָה שְׂרִי כִי שְׂרָה שְׁמָה כִּסְי: טו וּבִרְכַּתִּי
אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכַּתִּיהָ

רש"י

זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ הַמּוֹל לָכֶם וְגו':
(י) בֵּינִי וּבִינֵיכֶם וְגו'. אוֹתָם שֶׁל עֲכָשׁוּ: וּבִין
זְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ. הַעֲתִידִין לְהוֹלֵד אַחֲרֶיךָ: הַמּוֹל. כָּמוֹ
לְהַמּוֹל, כָּמוֹ שְׁאֵתָהּ אוֹמֵר: 'עֲשׂוֹת', כָּמוֹ לַעֲשׂוֹת:
(יא) וְנִמְלִאתֶם. כָּמוֹ וּמִלְתֶּם, וְהַנּוֹ"ן בּוֹ יִתְרָה
לִיסוּד הַנּוֹפֵל בּוֹ לְפָרָקִים, כְּגוֹן נ' שֶׁל נוֹשֵׁף וְנ' שֶׁל
נוֹשָׂא, וְנִמְלִאתֶם כָּמוֹ וְנִשְׁאֲתֶם, אֲבָל יִמּוֹל לְשׁוֹן
יִפְעַל כָּמוֹ: יַעֲשֶׂה, יֵאָכֵל (בְּרִש"י יִשָּׁן אִינוֹ):
(יב) יִלִּיד בָּיִת. שֶׁיִּלְדָתוֹ הַשְּׁפָחָה בְּבֵית: וּמִקְנֵת-
כֶּסֶף. שֶׁקָּנָאוּ מִשְׁנוֹלֵד: (יג) הַמּוֹל יִמּוֹל יִלִּיד
בֵּיתָךְ. כָּאֵן כָּפַל עָלָיו וְלֹא אָמַר לְשִׁמּוֹנָה יָמִים,
לְלַמְּדָךְ שֵׁשׁ 'יִלִּיד בָּיִת' נִמּוֹל לְאַחַר (ס"א לֹאחַד)
שְׁמֹנֶה יָמִים, כָּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ בְּמִסְכָּת שְׁבַת (דף קלח):
(יד) וְעָרַל זָכָר. כָּאֵן לְמַד שֶׁהַמִּלָּה בְּאוֹתוֹ מְקוּם

שֶׁהוּא נָכָר בִּין זָכָר לְנִקְבָּה (ב"ר): אֲשֶׁר לֹא-יִמּוֹל.
מִשְׁיָגִיעַ לְכָלֵּל עֲנֻשִׁין: "וְנִכְרְתָהּ", אֲבָל אֲבִיו אֵין
עֲנוּשׁ עָלָיו כִּרְתָּ, אֲבָל עוֹבֵר בְּ"עֲשֵׂה": וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ. הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קָדָם זְמַנּוֹ (שְׁבַת קד):
(טו) לֹא-תִקְרָא אֶת שְׁמָה שְׂרִי. דְּמִשְׁמַע שְׂרִי, לִי
וְלֹא לְאַחֲרִים, כִּי שְׂרָה סֵתָם שְׁמָה, שֶׁתֵּהֵא שְׂרָה עַל
כָּל (בְּרִכוֹת יג): (טז) וּבִרְכַּתִּי אֹתָהּ. וּמָה הִיא
הַבְּרָכָה? שֶׁחֲזָרָה לְנַעֲרוּתָהּ, שְׁנֵאָמַר: (לִקְמֵן יח)
"הִיָּתָה לִי עֲדֻנָּה": וּבִרְכַּתִּיהָ. בְּהִנָּקֵת שְׂדִים,
כְּשֶׁנִּצְרְכָה לְכָף בְּיוֹם מִשְׁתָּהּ שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהָיוּ
מִרְנָנִים עָלֵיהֶם שֶׁהִבִּיאוּ אֲסוּפֵי מִן הַשּׁוּק,
וְאוֹמְרִים: 'בִּגְנוּ הוּא'. וְהִבִּיָּאָה כָּל אַחַת בְּנָה עִמָּה
וּמִנִּיקָתָהּ לֹא הִבִּיָּאָה, וְהִיא הִנִּיקָה אֶת כָּלָם, הוּא
שְׁנֵאָמַר: (לִקְמֵן כא) "הִנִּיקָה בָּנִים שְׂרָה", בְּרִאשִׁית

מִנָּה יְהוֹן: יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל
אֶפְרוֹחַי וַיְחַדֵּי וַאֲמַר בְּלִבִּי הַלְבֹר
מֵאָה שָׁנִין יְהִי וְלֹד וְאִם שָׂרָה
הִבְתַּ תִּשְׁעִין שָׁנִין תִּלְדִּי:
יח וַאֲמַר אַבְרָהָם קְדָם יי לְוִי
יִשְׁמַעְעָל יִתְקַנֵּם קְדָמָּךְ: יט וַאֲמַר
יי בְּקוֹשָׁטָא שָׂרָה אֶתְתָּךְ תִּלְדִּי לְךָ
בֶּרֶךְ וְתִקְרִי יְת שְׁמָהּ יִצְחָק וְאַקִּים
יְת קִנְיָמִי עִמָּה לְקָנִים עָלֶם לְבִנּוּהִי
בְתִירוּהִי: כ וְעַל יִשְׁמַעְעָל קִבְלִית
צְלוֹתְךָ הָא בְּרִכִּית יְתָה וְאַפְשִׁי יְתָה
וְאַסְגִּי יְתָה לְחֻדָּא לְחֻדָּא תְרִין
עֶשֶׂר רִבְרִבָּא לִיד וְאַתְנִנָּה לְעַם
סְגִי: כא וְיִת קִנְיָמִי אָקִים עִם
יִצְחָק דִּי תִלְדִּי לְךָ שָׂרָה לְזֻמְנָא
הַדִּין בְּשִׁתָּא אֶתְרַנְתָּא: כב וְשִׁינְי

גְּדוֹל כָּסִי: כא וְאַתְּ בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְדִּי לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד
הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֲרִית: כב וַיְכַל לְדַבֵּר אֵתָּה וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל

רש"י

"אָבֵל אֲשָׁמִים אֲנִיחִנו", (מלכים ב ד) "אָבֵל בֶּן אֵין
לָהּ": וְקִרְאָתָּ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק. עַל שֵׁם הַצְּחוּק, וְיֵשׁ
אוֹמְרִים עַל שֵׁם הָעֶשְׂרָה נְסִיוֹנוֹת, וְצ' שָׁנָה שָׁל
שָׂרָה, וְח' יָמִים שְׁנִמּוּל וְק' שָׁנָה שָׁל אַבְרָהָם.
(סְפָרִים אַחֲרִים: "וְאַתְּ בְּרִיתִי" לָמָּה נֶאֱמַר? הָרִי
כְּבָר כְּתִיב: "וְאַתָּה אֵת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזִרְעֲךָ
וְגו'" ? אֵלָּא לְפִי שְׂאוֹמֵר: "וְהִקְמַתִּי וְגו'", יְכוֹל בְּנִי
יִשְׁמַעְעָל וּבְנִי קְטוֹרָה בְּכָלֵל הַקְּיוּם? תִּלְמוּד לֹמֵר:
"וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֵתָּה" וְלֹא עִם אַחֲרִים). "וְאַתְּ־
בְּרִיתִי אָקִים אֵת יִצְחָק" לָמָּה נֶאֱמַר? אֵלָּא לְמַד
שְׁהִיָּה קְדוּשׁ מִבְּטָן. דְּכָר אַחֵר: אָמַר רַבִּי אֲבָא:
מִכָּאֵן לְמַד קַל וְחֹמֶר בֶּן הַגְּבִירָה מִכָּן הָאָמָה, כְּתִיב:
"הִנֵּה בְּרִכְתִּי אֵתָּה וְהִפְרִיתִי אֵתָּה וְהִרְבִּיתִי אֵתָּה" זֶה
יִשְׁמַעְעָל, וְקַל וְחֹמֶר "וְאַתְּ־בְּרִיתִי אָקִים אֵת־
יִצְחָק": אֶת־בְּרִיתִי. בְּרִית הַמִּילָה תִּהְיֶה מְסוּרָה
לְזִרְעוֹ שָׁל יִצְחָק: (כ) שְׁנִים־עֶשֶׂר נְשִׂאִים. כַּעֲנָנִים
יְכָלוּ, כְּמוֹ: (מְשָׁלִי כה) "נְשִׂאִים וְרוּחַ": תוֹרָה כֹּא
(כב) מֵעַל אַבְרָהָם. לְשׁוֹן נִקְיָה הוּא כְּלָפִי שְׂכִינָה,

רַבָּה רַמְזוֹ בְּמִקְצֵת: (יז) וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו
וַיִּצְחָק. זֶה תַּרְגָּם אֲוִנְקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמִיָּה: 'וְחַדֵּי',
וְשָׁל שָׂרָה לְשׁוֹן מְחוּדָּה, לְמַדָּת שְׁאֲבָרָהּ הָאָמִין
וְשִׁמְחָה, וְשָׂרָה לֹא הָאָמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שְׁהִקְפִּיד
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שָׂרָה וְלֹא הַקְּפִיד עַל אַבְרָהָם:
הַלְבֹּן. יֵשׁ תְּמִיחוֹת שְׁהֵן קִימוֹת, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל א ב)
"הַנְּגִלָה נְגִלְתִּי"? (שְׁמוּאֵל ב טו) "הָרוּאָה אֶתָּה"?
אִף זֶה הִיא קִימָתָה, וְכָךְ אָמַר בְּלָבוֹ: 'הַנְּעֶשֶׂה חֶסֶד זֶה
לְאַחֵר מֵה שְׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לִּי?': וְאִם־
שָׂרָה הִבְתַּ תִּשְׁעִים שָׁנָה. הִיָּתָה כְּדָאִי לִילֵד, וְאַף
עַל פִּי שְׁדוּרוֹת הָרָאשׁוֹנִים הָיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי ת"ק
שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעְטוּ הַשָּׁנִים כְּכָר, וְכֹא
תְשׁוֹת כַּח בְּעוֹלָם, וְצֹא וּלְמַד מֵעֶשְׂרָה דוּרוֹת שְׁמַנֵּם
וְעַד אַבְרָהָם שְׁמַהְרֵי תוֹלְדוֹתֵיהֶן בְּנֵי ס' וּבְנֵי ע':
(יח) לוֹ יִשְׁמַעְעָל יְחִיָּה. הַלּוֹאִי שְׁיִחְיָה יִשְׁמַעְעָל.
אִינִי כְּדָאִי לְקַבֵּל מִתָּן שְׂכָר כְּזֶה: יְחִיָּה לְפָנֶיךָ. יְחִיָּה
בִּירְאָתְךָ, כְּמוֹ: "הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי", פִּלַּח קְדָמִי:
(יט) אָבֵל. לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּבָרִים, וְכֵן: (לְקַמֵּן מֵב)

אֲבָרְהָם כִּסִּי: כג וַיִּקַּח אֲבָרְהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵית אֲבָרְהָם וַיִּמַּל אֶת־בְּשָׂרָם עַרְלָתָם בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ אֱלֹהִים כִּסִּי: מפטיר כד וְאֲבָרְהָם בֶּן־תְּשֻׁעִים וְתִשַׁע שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בְּשָׂרָה עַרְלָתוֹ כִּסִּי: כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ בֶּן־שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשָׂרָה עַרְלָתוֹ כִּסִּי: כו בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבָרְהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ כִּסִּי: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֹכַח נִמְלוּ אִתּוֹ: פפפ

לְמַלְאָ עֲמָה וְאַסְפִּילָק וְקָרָא דִּינִי
מַעְלוֹוְהִי דְאַבְרָהָם: כג וידבר
אברהם ית יִשְׁמַעְאֵל בְּרָה וְיֵת כָּל
יְלִידֵי בֵיתָהּ וְיֵת כָּל זְבִינֵי כִסְפָּהּ
כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית אֲבָרְהָם
וְגִזְרֵת בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ כַּכְרִין
יֻמָּא הֲדִין כְּמָא דִּי מַלִּיל עֲמָה
י: כד וְאַבְרָהָם בְּר תִשְׁעִין וְתִשַׁע
שָׁנִין כַּד גִּזְר בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ:
כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרָה בְּר תִלַּת עֶשְׂרִי
שָׁנִין כַּד גִּזְר יֵת בְּשָׂרָא דְעַרְלָתָהּ:
כו בַּכְרִין יֻמָּא הֲדִין אֲתַגְזֹר (נ"י
גִזְר) אֲבָרְהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרָה:
כז וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתָהּ יְלִידֵי בֵיתָא
וְזְבִינֵי כִסְפָּא מִן בְּר עַמְמִין
אֲתַגְזֹרוּ (נ"י גִזְרוּ) עֲמָה: פ פ פ

קכ"ו פסוקים נמל"ו סימן מכונרבי" סימן

רש"י

וְלַמְדָּנוּ (כ"ר) שֶׁהַצְדִּיקִים מְרַפְּכֵתוּ שֶׁל מְקוֹם:
(כג) בְּעֵצִים הַיּוֹם. בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּצְטָנָה, בַּיּוֹם וְלֹא
בְּלֵילָהּ, לֹא נִתְיָרָא לֹא מִן הַגּוֹיִים וְלֹא מִן הַלְצָנִים,
וְשָׁלֹא יִהְיוּ אוֹיְבָיו וּבְנֵי דֹרֹו אוֹמְרִים: 'אֵלּוּ
רְאִינוּהוּ לֹא הִנָּחֵנוּהוּ לְמוֹל וּלְקָנִים מִצְּנוֹתוֹ שֶׁל
מְקוֹם': וַיִּמַּל. לְשׁוֹן וַיִּפְעַל: (כד) בְּהַמְלוֹ.
בְּהַפְעֵלוֹ, כְּמוֹ: (לעיל ב) "בְּהַבְרָאם": בְּהַמְלוֹ. (נִטַּל
אֲבָרְהָם סָבִין וְאַחַז בְּעַרְלָתוֹ וְרָצָה לְחַתֵּן, וְהָיָה
מִתְיָרָא, שֶׁהָיָה זָקֵן. מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?
שֶׁלַח יָדוֹ וְאַחַז עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָרוֹת עִמּוֹ

הַבְּרִית", 'לו' לֹא נֶאֱמַר, אֱלֹא "עִמּוֹ", בְּרֵאשִׁית
רַבָּה רִש"י יִשְׁן). (כה) בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשָׂרָה עַרְלָתוֹ.
בְּאַבְרָהָם לֹא נֶאֱמַר: "אֵת", לִפִּי שֶׁלֹּא הָיָה חֶסֶד
אֱלֹא חֲתוּף בְּשָׂרָה, שֶׁכָּבֹד נִתְמַעֵף עַל יְדֵי תִשְׁמִישׁ,
אֲבָל יִשְׁמַעְאֵל שֶׁהָיָה יָלֵד הַזָּקֵק לְחַתֵּן עָרְלָה וּלְפָרַע
הַמִּילָה, לָכֵן נֶאֱמַר בּוֹ "אֵת" (בְּרֵאשִׁית רַבָּה):
(כו) בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה. שֶׁמֶלֶאֱוֹ לְאַבְרָהָם צ"ט
שָׁנָה וְלִיִּשְׁמַעְאֵל שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, נִמּוֹל אֲבָרְהָם
וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ: תוֹרָה כז
חֲסֵלֶת פִּרְשֵׁת לָךְ לָךְ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לפרשת לך לך בישעיה פרק מ"א

מ כו לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְרָכִי מִיְּהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר:
כח הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵעָף וְלֹא יִיגַע
אִין חֶקֶר לַתְּבוֹנָתוֹ: כט נָתַן לַיַּעֲף כָּח וּלְאִין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה: לוֹיַעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ
וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשֻׁלוּ: לא וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כָח יַעֲלֹ אֶבֶר כְּנַשְׂרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ יִלְכוּ
וְלֹא יֵעָפוּ: מא א הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲנִי וּלְאִמִּים יַחֲלִיפוּ כָח יִגְשׁוּ אֹז וְדַבְּרוּ יַחַד לְמִשְׁפָּט
נִקְרָבָה: נב מִי הָעִיר מְמוֹרָח צִדִּיק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לַפָּנִי גּוֹיִם וּמַלְכִּים יִרְדּוּ יִתֵּן כְּעַפְרָה
חֲרָב פָּקֵשׁ נִדָּף קִשְׁתּוֹ: ג יִרְדָּפם יַעֲבֹר שָׁלוֹם אֶרֶץ בְּרָגְלָיו לֹא יָבוֹא: ד מִי־פָעַל וַעֲשֵׂה
קָרָא הַדְּרוֹת מֶרֶאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: ה רָאוּ אֲנִי וַיִּירָאוּ קְצוֹת
הָאָרֶץ יַחֲרָדוּ קִרְבּוֹ וַיֹּאמְרוּ: ו אִישׁ אֶת־רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאַחֵיו יֹאמַר חֲזֹק: ז וַיִּחַזַּק חֲרָשׁ
אֶת־צִרְף מַחֲלִיק פָּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדָבֵק טוֹב הוּא וַיִּחַזְקוּהוּ בְּמִסְמָרִים לֹא
יִמוּט: ח וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחִרְתִּיד זָרַע אֲבָרָהֶם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיד
מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קָרָאתִיד וְאָמַר לָךְ עֲבָדֵי־אַתָּה בְּחִרְתִּיד וְלֹא מֵאֲסִיתִיד:
י אֶל־תִּירָא כִּי־עָמַדְתִּי אֲנִי אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיד אֶפְעֹרְתִּיד אֶפְתַּמְכִּיד
בִּימִין צִדְקִי: יא הֵן יִכְשׁוּ וַיִּפְלְמוּ כָל הַנִּחְרִים בְּךָ יִהְיוּ כְּאִין וַיֹּאבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבְךָ: יב תִּבְקָשֶׁם
וְלֹא תִמָּצְאֶם אֲנָשֵׁי מִצְתֶּיךָ יִהְיוּ כְּאִין וּכְאֶפֶס אֲנָשֵׁי מִלַּחְמֶתֶךָ: יג כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לָךְ אֶל־תִּירָא אֲנִי עֹזְרְתִיד: יד אֶל־תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל
אֲנִי עֹזְרְתִיד נֹאם־יְהוָה וְגִאֲלֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תִּנָּה שְׁמִתִּיד לְמוֹרֵג חֲרוֹץ חָדָשׁ בָּעַל

פִּיפְיוֹת תְּרוֹשׁ הָרִים וְתֹדֶק וּגְבָעוֹת כְּמוֹן תְּשׁוּיָם: מִן תִּזְרֹם וְרוּחַ תִּשְׁאֵם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ אֹתָם
וְאַתָּה תִּגְלֵל בִּיהוָה בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
הַנָּאֶמֶן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, י"א מ"ח, תשי"ג

ברוקליו.

ברכה ושלום!

...שמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נב"מ זי"ע עפ"י מרז"ל שמדתו של הקב"ה
מדה כנגד מדה אשר כל העוסק בחינוך הכשר המקרב את לבן של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים, הנה
שכרם ביחוד הוא, נחת אמיית מיוצאי חלציהם הם, ותקותי חזקה אשר בה ובבעלה הרב שיחיו יקוים זה
במדתו של הקב"ה מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:48	5:52	8:02	8:04	8:34	8:36	9:31	9:32	17:02	16:56	17:26	17:20	16:37	17:30
חיפה (ח)	5:48	5:53	8:02	8:04	8:34	8:36	9:31	9:32	16:59	16:53	17:24	17:18	16:24	17:28
ירושלים (ח)	5:45	5:50	8:00	8:03	8:32	8:34	9:29	9:30	17:01	16:55	17:25	17:20	16:16	17:28
תל אביב (ח)	5:50	5:54	8:03	8:05	8:35	8:37	9:32	9:33	17:00	16:54	17:24	17:19	16:35	17:29
אוסטריה וינה (ח)	6:25	6:34	8:28	8:32	9:00	9:04	9:52	9:55	16:51	16:41	17:21	17:12	16:25	17:25
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:19	6:11	9:07	9:04	9:40	9:36	10:48	10:45	19:50	19:57	20:17	20:24	19:38	20:36
אוקראינה אודסה (ח)	6:26	6:34	8:29	8:33	9:01	9:05	9:54	9:57	16:56	16:46	17:25	17:16	16:30	17:20
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:12	6:21	8:13	8:18	8:46	8:50	9:38	9:41	16:35	16:25	17:06	16:56	16:09	17:00
אוק. ז'יטומיר (ח)	6:42	6:52	8:41	8:45	9:13	9:18	10:05	10:08	16:56	16:45	17:28	17:17	16:29	17:21
אוקראינה קייב (ח)	6:34	6:44	8:33	8:38	9:05	9:10	9:57	10:01	16:49	16:39	17:21	17:11	16:22	17:15
אוקראינה דונייצק (ח)	5:59	6:08	8:02	8:06	8:34	8:38	9:27	9:29	16:25	16:16	16:56	16:46	15:59	16:50
איטליה מילאנו (ח)	6:50	6:58	8:54	8:58	9:26	9:30	10:20	10:22	17:24	17:15	17:53	17:44	16:58	17:57
אקוואדור קיטו (ח)	5:47	5:46	8:20	8:20	8:50	8:50	9:53	9:52	18:09	18:09	18:30	18:30	17:51	18:34
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:57	5:50	8:43	8:39	9:15	9:12	10:23	10:20	19:19	19:24	19:44	19:50	19:05	20:02
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:35	6:27	9:29	9:25	10:00	9:56	11:10	11:07	20:24	20:31	20:52	20:59	20:12	21:03
ארה"ב בולטימור (ק)	7:25	7:31	9:33	9:36	10:05	10:08	11:00	11:02	18:16	18:08	18:42	18:35	17:52	18:39
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	7:15	7:22	9:23	9:27	9:55	9:58	10:50	10:52	18:05	17:57	18:32	18:24	17:40	18:35
ארה"ב ג'רסי (ק)	7:16	7:23	9:23	9:27	9:56	9:59	10:50	10:52	18:04	17:56	18:31	18:23	17:39	18:35
ארה"ב דטרויט (ק)	7:53	8:01	10:01	10:04	10:33	10:36	11:27	11:29	18:39	18:30	19:06	19:06	18:14	19:10
ארה"ב היוסטון (ק)	7:27	7:31	9:42	9:44	10:14	10:16	11:11	11:12	18:43	18:38	19:07	19:02	18:21	19:12
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	7:03	7:08	9:16	9:18	9:48	9:50	10:44	10:46	18:11	18:04	18:35	18:30	17:47	18:39
ארה"ב מיאמי (ק)	7:23	7:26	9:39	9:41	10:12	10:13	11:09	11:10	18:47	18:42	19:10	19:06	18:25	19:15
ארה"ב ניו הייבן (ק)	7:13	7:20	9:19	9:23	9:52	9:55	10:47	10:49	17:58	17:50	18:25	18:17	17:33	18:30
ארה"ב שיקאגו (ק)	7:10	7:17	9:19	9:22	9:50	9:53	10:45	10:47	17:58	17:50	18:26	18:18	17:34	18:28
בוליביה לא פאס (ח)	5:49	5:46	8:32	8:30	9:01	8:59	10:06	10:05	18:44	18:47	19:07	19:09	18:28	19:13
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:21	7:31	9:19	9:24	9:51	9:56	10:43	10:46	17:31	17:20	18:03	17:52	17:04	18:09
בלגיה בריסל (ח)	7:19	7:29	9:19	9:23	9:51	9:55	10:42	10:46	17:33	17:22	18:05	17:54	17:06	18:10
בלרוס ליובאוויטש (ח)	6:41	6:53	8:37	8:42	9:08	9:14	9:59	10:03	16:38	16:25	17:12	17:00	16:09	17:04
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:20	5:16	8:02	8:00	8:34	8:31	9:39	9:38	18:21	18:24	18:44	18:48	18:06	18:55
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	5:07	5:03	7:49	7:46	8:20	8:18	9:26	9:24	18:07	18:10	18:30	18:33	17:51	18:40
בריטניה לונדון (ח)	6:38	6:48	8:37	8:42	9:09	9:14	10:01	10:04	16:50	16:39	17:22	17:11	16:23	17:27
בריטניה מנצ'סטר (ח)	6:51	7:03	8:48	8:53	9:20	9:25	10:11	10:14	16:54	16:41	17:27	17:16	16:25	17:32
גרמניה ברלין (ח)	6:47	6:58	8:44	8:50	9:16	9:22	10:08	10:11	16:53	16:41	17:26	17:15	16:25	17:19
גרמניה פרנקפורט (ח)	6:59	7:09	9:01	9:05	9:32	9:37	10:24	10:27	17:18	17:08	17:50	17:40	16:51	17:44
הודו בומביי (ח)	6:34	6:36	8:53	8:54	9:26	9:27	10:25	10:26	18:11	18:08	18:34	18:30	17:50	18:34
הודו פונה (ח)	6:28	6:30	8:49	8:50	9:21	9:22	10:20	10:21	18:09	18:06	18:31	18:28	17:48	18:32
הונגריה בודפשט (ח)	6:14	6:23	8:16	8:21	8:49	8:53	9:42	9:44	16:41	16:31	17:11	17:01	16:14	17:05
טורקיה איסטנבול (ח)	6:24	6:31	8:32	8:35	9:04	9:07	9:59	10:01	17:12	17:04	17:39	17:31	16:47	17:35
יוון אתונה (ח)	6:41	6:47	8:50	8:53	9:23	9:26	10:18	10:20	17:37	17:30	18:03	17:56	17:13	18:00
מולדובה קישינב (ח)	6:35	6:44	8:37	8:41	9:10	9:14	10:02	10:05	17:02	16:52	17:31	17:22	16:36	17:26

לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:27	6:29	8:52	8:53	9:22	9:23	10:21	10:22	18:14	18:11	18:36	18:33	17:53	18:37
ניו זילנד קרייסטצ'רץ'(ח)	5:20	5:12	8:12	8:08	8:45	8:40	9:55	9:51	19:07	19:15	19:36	19:45	18:57	19:49
נפאל קטמנדו (ח)	6:04	6:08	8:23	8:25	8:54	8:55	9:52	9:53	17:31	17:26	17:55	17:50	17:09	17:54
סינגפור סינגפור (ח)	6:44	6:44	9:12	9:11	9:44	9:44	10:46	10:45	18:53	18:53	19:15	19:14	18:35	19:18
פולין ורשא (ח)	6:15	6:25	8:13	8:19	8:45	8:50	9:37	9:40	16:24	16:13	16:57	16:46	15:57	16:50
פרו לימה (ח)	5:36	5:34	8:09	8:08	8:42	8:41	9:46	9:44	18:08	18:10	18:30	18:32	17:52	18:36
צרפת ליון (ח)	7:07	7:15	9:12	9:16	9:44	9:48	10:37	10:40	17:42	17:32	18:11	18:02	17:16	18:14
צרפת פריז (ח)	7:23	7:32	9:25	9:29	9:56	10:01	10:49	10:52	17:46	17:35	18:16	18:07	17:19	18:20
קולומביה בוגוטה (ח)	5:33	5:33	8:05	8:05	8:35	8:35	9:37	9:36	17:48	17:47	18:09	18:08	17:29	18:12
קנדה טורונטו (ק)	7:41	7:48	9:47	9:51	10:19	10:23	11:13	11:15	18:22	18:13	18:50	18:42	17:56	18:53
קנדה מונטריאול (ק)	7:21	7:29	9:25	9:29	9:57	10:01	10:51	10:53	17:55	17:46	18:24	18:15	17:29	18:28
קפריסין לרנקה (ח)	5:59	6:04	8:09	8:11	8:42	8:44	9:38	9:39	17:00	16:53	17:25	17:19	16:36	17:23
רוסיה מוסקבה (ח)	7:16	7:28	9:11	9:17	9:42	9:48	10:33	10:36	17:10	16:57	17:46	17:33	16:41	17:50
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	6:51	7:00	8:54	8:58	9:26	9:30	10:19	10:22	17:18	17:09	17:48	17:39	16:52	17:43
שווייץ ציריך (ח)	6:54	7:03	8:58	9:03	9:30	9:34	10:23	10:26	17:25	17:15	17:55	17:45	16:59	17:58
תאילנד בנגקוק (ח)	6:08	6:09	8:30	8:31	9:03	9:03	10:03	10:03	17:56	17:53	18:18	18:15	17:36	18:19

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק: מוצאי שבת קודש לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il